

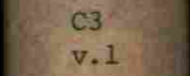
CASATIANA

DISQUISITIONES

SCHOLASTICAE

DOG MATICAE

B839
C3
v.1

008352

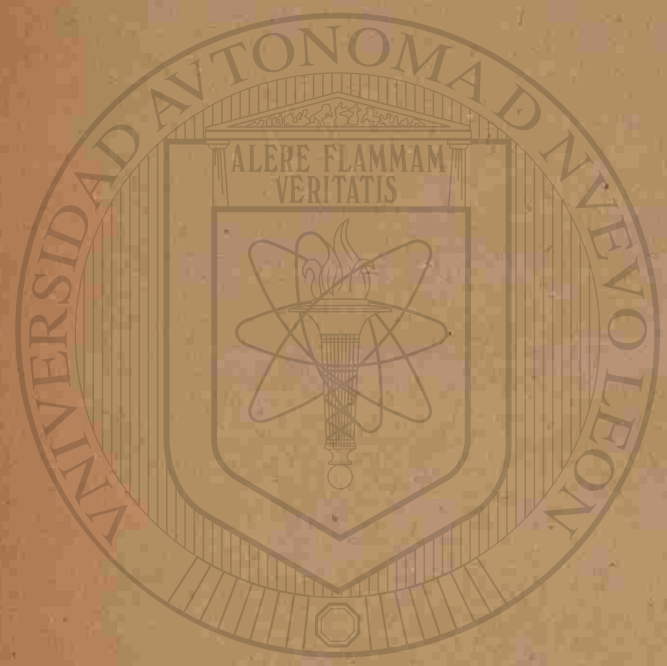

EX LIBRIS
HEMETHERII VALVERDE TELLEZ
Episcopi Leonensis

1080014408

412
1980
4851

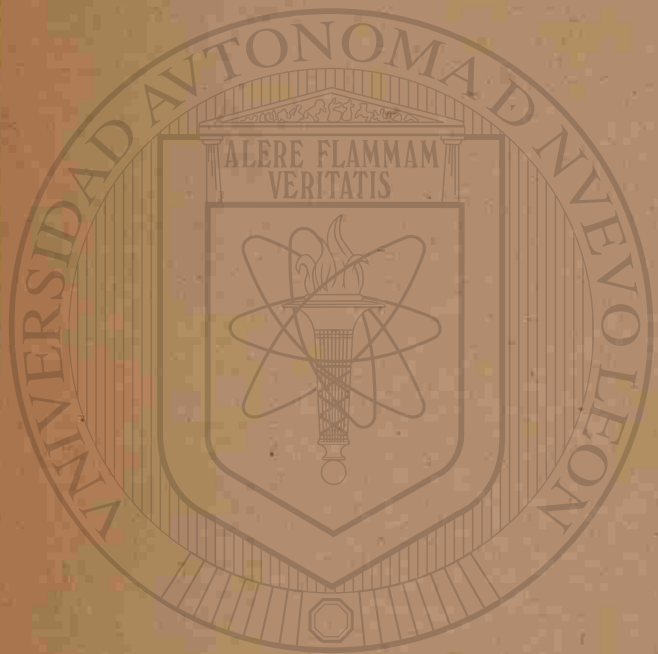
UANL

UNIVERSIDAD AUTÓNOMA DE NUEVO LEÓN

DIRECCIÓN GENERAL DE BIBLIOTECAS

E
HEM

**DISQUISITIONES
SCHOLASTICO-DOGmaticAE.**

VOL. I.

UANL

UNIVERSIDAD AUTÓNOMA DE NUEVO LEÓN

DIRECCIÓN GENERAL DE BIBLIOTECAS

®

2 DISQUISITIONES
SCHOLASTICO-DOGmaticAE >

QUAS LEGBAT

VALENTINUS CASAJOANA, S. J.

PLURIBUS IN ACADEMIIS HISPANIS
ET EXTERIS ET NUPER UNIVERSITATE PONTIF. GREGORIANA

COLLEGII ROMANI

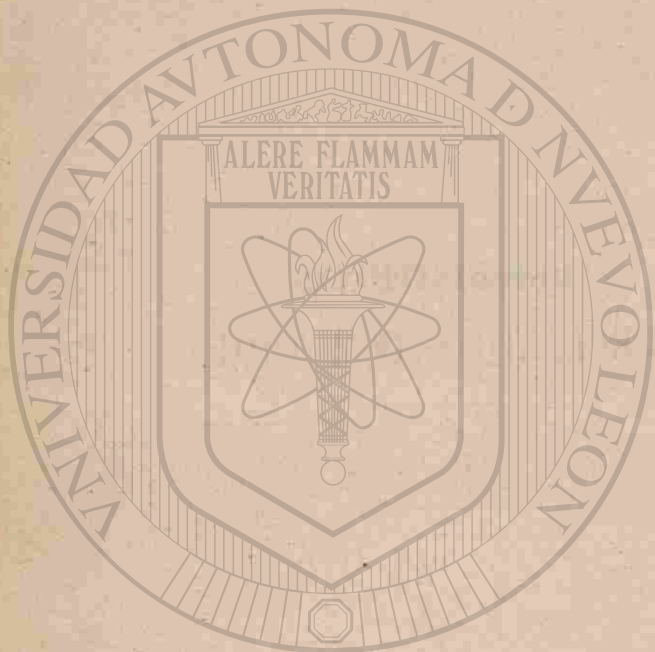
Theologiae Dogmaticae Lector.

VOL. I.

DE FUNDAMENTALIBUS.

DISQUISITIONES TRES

I. PROLEGOMENA. — II. DE RELIGIONE REVELATA. —
III. DE ECCLESIA.

UNIVERSIDAD AUTÓNOMA DE NUEVO LEÓN

SUPERIORUM PERMISSU.

Capilla Alfonsina
Biblioteca Universitaria

UNIVERSIDAD DE NUEVO LEÓN
Biblioteca Valverde y Tolmez

BARCINONE.

APUD VIDUAM ET FILIOS J. SUBIRANA, EDITORES.

IN VIA DICTA PUERTA FERRISA, 16.

1888.

45003

B839

C3
v.1

FONDO QUINTERO
VALVERDE Y TELLEZ

Typis Viduae et Filiorum J. Subirana.

APPROBATIO

Ego Joannes Florit, Societatis Jesu presbyter, ex commissione A. I. D. Francisci de Pol, Vicarii Generalis Dioeceseos Barcinonensis, legi librum, cui titulus, «*Disquisitiones Scholastico-Dogmaticae, quas legebatur Valentinus Casajoana, S. J., pluribus in Academiis hispanis et exteris, et nuper Universitate Pontificia Gregoriana Collegii Romani Theologiae Dogmaticae Lector, vol. I.*» nihilque in eo quod catholicae fidei pietatique absonum sit inspe-
xi, imo auctor tractatum de fundamentalibus in tres disquisitiones dispartitum clare, concise ac nervose agit, simulque ad praecipuos hujus temporis errores in subjecta materia late vagantes funditus evertendos praebet argumenta, quocirca dignum existimo ut prelo excudatur.

In Collegio Maximo Dertusano Societatis Jesu, idibus Februarii, anno Dni. MDCCCLXXXVIII.

Joannes Florit, S. J.

Barcinon. 5 Martii 1888

Imprimatur

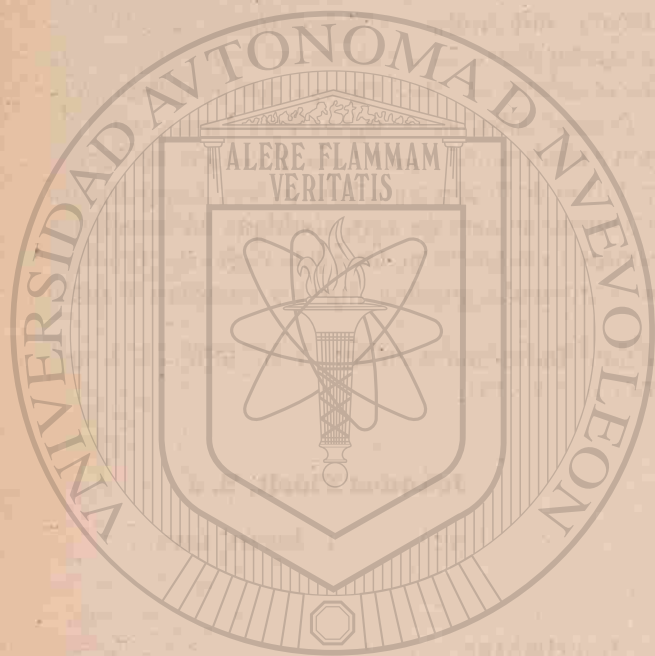
DR. JACOBUS BRUGUERAS, Vic. Gen. Subst.

UNIVERSIDAD AUTÓNOMA DE NUEVO LEÓN

DIRECCIÓN GENERAL DE BIBLIOTECAS

008352

TYPOGRAPHUS LECTORI.

Eduntur in lucem Disquisitiones Scholastico-Dogmaticae, quas pluribus in Academiis, tum nostratibus, tum exteris, non vulgari fama legebat Valentinus Casajoana Societatis Jesu Sacerdos Professor, qui non multis abhinc annis publice sacram Theologiam in Gregoriana Pontificia docebat Universitate. Emittere nunc volumen primum, ubi, Disquisitiones tres de principiis fundamentalibus circa Theologiam explanantur, servata ab auctore Scholasticorum antiquorum methodo, tam veritatibus in tuto collocandis, quam erroribus profligandis peropportuna, minime tamen sobria illa neglecta eruditione, quae a multis in deliciis hodierna die aestimatur.

Non est cur, amice lector, in opere commendando immoremur; operae enim melioris pretium esse ducimus, si iudicium de ipso tibi integrum permittamus. Ast certe rem pluribus exoptatam diu, diuque conquistam fore existimamus, cum multi fuerint discipuli sub tanti magistri edocti, qui quod in scholis audierant, ante oculos ponere summis in desideriis habebant. Hinc utili dulcedine, dulcique utilitate, librum, prius in prolixiorum studiorum fervore, et in schola publica regenda excultum, ac nuper in pacato secessu maturatum, pervolutabunt; quin etiam, si spes non fallit, novi alii discipuli opus solerter elimatum, et quasi denuo recusum perscrutabuntur, armisque instructi intellectualibus ad praelia Domini dimicanda se accingent. Eoque fidentius id perficient, quo Angelici praesertim et Eximii Doctorum assecclam strenuum, non verbo tenus, sed opere, deprehendent.

UNIVERSIDAD AUTÓNOMA DE NUEVO LEÓN

DIRECCIÓN GENERAL DE BIBLIOTECAS

UNIVERSIDAD AUTÓNOMA DE NUEVO LEÓN

DIRECCIÓN GENERAL DE BIBLIOTECAS

AD LECTOREM.

Sacrorum dogmatum quae Spiritus Sanctus Ecclesiae commisit; sententiarum quibus ea SS. Patres testati sunt nobisque tradiderunt; disquisitionum quibus summi theologi et scholarum principes eadem perscrutati fuere; errorum quoque vel opinionum, illis dissonantium, Summam prae manibus habere, in votis plurimorum est. Id quidem, non solum sacrae scientiae lectoribus, quibus tot, tamque ingentia volumina in promptu non sunt, vel ea percurrere non vacat; nec non tironibus, qui brevi tempore longam debent theologiae conficere viam, percommodum efficitur, sed etiam iis rerum sacrarum cultoribus, qui, memoriae juvandae causa, vel conciones sacras salubri doctrina nutriendi, cupiunt ea, quae multo labore didicere, ad pauca revocare. Cum ad id assequendum non pauca, longo annorum decursu, sacrae Theologiae legendae addictus mihi collegissem; visum est iis, quibus obsequi religio est, alios etiam utilitatem aliquam forsitan ex annotatis reportaturos.

Quare, benigne Lector, naevos omnes, quos in hisce deprehenderis Exquisitionibus, ad me referendos, pro ingenii exiguitate, noveris; quae autem recte dicta videantur, ad eos referas insignes Doctores, Angelicum, Eximium, et alios, quos meos agnosco Magistros et studiose interrogavi.

In Angelico aulem, quem ducem et magistrum, tum in addiscenda, tum in exponenda scientia sacra, habui, magna latitudo et profunditas conceptuum conspiciuntur; unde difficultas genuinam ipsius mentem explicandi procedit, et legitimas inferendi conclusiones. Qua de causa saepe experieris, ab invicem esse discordes Sancti Doctoris etiam insigniores interpretes, et ex vulgo auctorum non paucos suas, nomine Angelici, commendare opiniones, vel errores etiam, ab eo prorsus dissentientes. Hujusce rei, cum plurima possemus exhibere exempla, specimen habeas, (ne ulli odium movere videamur) in re notissima; in quinque scilicet Jansenii propositionibus, sub nota haereseos tandem ab Ecclesia con-

fixis, post longam moram, plurimorum theologorum auctoritate illas defendentium, inductam. Nam simul atque exorta est janseniana doctrina, conspicuos nacta est defensores et adversarios; inter quos duo eminebant religiosi ordines, qui cum in Belgio et Germania, tum Romae, ex adverso in ea re dimicabant. Id autem miraberis, et difficultatem recte mentem sancti Thomae assequendi inferes; scilicet quam jansenianorum errorum patroni jurabant esse Doctoris Angelici doctrinam proindeque a schola thomistica communiter profiteri, eandem, ex adverso, alii jure negabant, et Sancti Doctoris sententiis errores illos explodebant.

Hinc rectissime ad ejusmodi declinanda incommoda, et verum D. Thomae assequendum intellectum, insignis Interpretis alicujus commendatur studium et consultatio; quemadmodum ad sacrarum Litterarum lectionem, SS. PATRUM et catholicorum interpretum consulenda commentaria. A qua methodo abhorrent nonnulli: scilicet, majorem exoptant opinandi licentiam et Sanctum Doctorem propriarum opinionum facilius patronum sibi fingunt dicitantes: «D. Thomam per D. Thomam explicandum»: quemadmodum et protestantes, «Scripturas SS. per Scripturas SS.» interpretandas contendunt.

In deligendo autem optimo Angelici D. interprete, duobus hunc fulgentem ornamentis volo, eruditione non vulgari, praeclaroque mentis acumine atque claritate; et insuper, ad Angelici doctrinam sincere propensum, ac in scholae cujusvis placita nullatenus jurantem. Amice Lector, vale.

INDEX GENERALIS

juxta Disquisitionum ordinem (1).

DISQUISITIO I.

Sacrae Scientiae Prolegomena.

CAPUT I.

DEFINITIO, ORTUS AC NECESSITAS SCIENTIAE THEOLOGICAE.

	Pag.
Articulus I.—Sacrae scientiae definitio.	1
» II.—Sacrae scientiae exordium.. . . .	4
» III.—Theologiae necessitas.	5

CAPUT II.

QUO PACTO S. THEOLOGIA EST SCIENTIA, ET MULTIMODE DIVIDITUR.

Articulus I.—Theologia est vere ac proprie scientia.	7
» II.—Tum pro rerum varietate, tum ratione methodi, scientia sacra multipliciter dividitur.	10

CAPUT III.

DE HIS QUAE SACRA SCIENTIA COMPREHENDIT. ®

Dico I. Non tantum revelata dogmata debet Theologia illustrare, sed plura quoque, non exigui momenti, quae cum illis connectuntur.	11
---	----

(1) Quaerentibus peculiarem ac praefinitam quaestionem adest ad calcem voluminis index alphabeticus.

	Pag.
Dico II. Theologia Positiva, sive Biblica, sive Patristica et Conciliaris diligenter excolenda est.	14
Dico III. Theologia polemica a scientiae sacrae cultoribus nullatenus est negligenda.	14
Dico IV. Theologiae Scholasticae in primis vacare debet sacrae disciplinae alumnus.	14
Dico V. Theologia Moralis, ascetica et mystica necessaria est ad sacram scientiam.	16

CAPUT IV.

DE ARGUMENTIS THEOLOGICIS ET EORUM FONTIBUS.

Articulus I. Argumenta scientiae sacrae.	16
» II. Genera et varietas argumentorum Theologiae.	17
Dico I. Fidei veritates sunt argumenta theologica immediata et intrinseca.	18
Dico II. Definitiones Ecclesiae sunt argumenta theologica intrinseca, sed mediata.	18
Dico III. Definitiones Romani Pontificis eadem donantur auctoritate.	19
Dico IV. Definitiones Concilii Oecumenici eandem vim ad probandum habent.	19
Dico V. Sanctorum Patrum sententiae argumenta praebent intrinseca et mediata ad sacram scientiam.	19
Dico VI. Recentiorum Doctorum sententiae non levia etiam exhibent intrinseca et mediata argumenta pro sacra scientia.	19
Dico VII. Naturalis rationis dictamina ad sacram doctrinam possunt argumenta extrinseca subministrare.	20
Dico VIII. Historiographorum, maxime ecclesiasticorum, narrationes saepe etiam confirmant theologiam doctrinam.	20
Scholion.	20
Articulus III.—De sedibus, seu locis argumentorum theologorum.	21
Dico I. Scripturae sacrae sedem exhibent argumentorum, quae Theologiae intrinseca sunt et immediata.	21
Dico II. Sacrae Traditiones, ex ore Christi et Apostolorum procedentes, argumentorum etiam sunt sedes, quae intrinsece et immediate ad Theologiam spectant.	21
Dico III. Argumenta theologica mediata et intrinseca sedem	

	Pag
habent in definitionibus Conciliorum generalium et Summorum Pontificum, et in fide universalis Ecclesiae, nec non in Sanctorum Patrum et Doctorum doctrina.	22
Dico IV. Scientiae naturales, maxime Philosophorum, Historiographorum et Rei Antiquariae peritorum scripta, plurium argumentorum externorum sedem theologo comparant.	22

CAPUT V.

CANONES AD USUM ARGUMENTORUM THEOLOGICORUM.

§ I. Ad rectum argumentorum ex sacra Scriptura usum regulae.	22
§ II. Pro usu argumentorum ex Traditione.	23
§ III. Ex auctoritate Ecclesiae.	23
§ IV. Pro argumentis quae a Conciliis depromuntur.	23
§ V. Pro sententiis Rom. Pontificum.	24
§ VI. Ad argumentandum ex sanctis Patribus.	24
§ VII. Ex auctoritate Theologorum et Canonistarum.	24
§ VIII. Ad arguendum ex ratione.	25
§ IX. Pro Historiae usu in Theologia.	25

CAPUT VI.

METHODUS DISSERENDI ADVERSUS HAERETICOS.

Articulus I.—Quomodo repellendi haeretici.	26
§ I. Dico I. Haeretici Ecclesiam accusantes non sunt audiendi sed repellendi.	26
§ II. Quo pacto revincendi sunt haeretici. Primum exemplum disputationis.	29, 30
Alterum disputationis exemplum.	30
Articulus II.—De ratione doctrinam catholicam confirmandi.	32

CAPUT VII.

DE METHODO ADHIBENDA IN THEOLOGIAE STUDIO ET DISCIPLINA.

Articulus I.—Alumnis quae expediat methodus.	34
Articulus II.—Quibus poterunt industriis Professores alumnos juvare.	36

APPENDIX.

Distinctiones praecipuae quae in disceptationibus scholasticis adhiberi solent.	38
---	----

DISQUISITIO II.

De Religione Revelata.

Praenotandum.	43
Divisio generalis totius Disquisitionis.	44

CAPUT I.

NONNULLA QUAE DISQUISITIONI DE REVELATA RELIGIONE
PRAEMITTERE OPORTET.

Articulus I.—De Religione universim.	44
§ I. <i>Dei existentia et attributa.</i> Dico I. In primis illud ponendum; Deum existere, et esse ens necessarium, etc.	44
§ II. <i>Cultus Deo tribuendus.</i> Dico II. Deinde ponimus: summam esse Deo reverentiam exhibendam, et supremum tribuendum honorem.	44
§ III. <i>De cultu Dei externo.</i> Dico III. Non interno tantum animi affectu, sed externo quoque corporis habitu Deus colendus est.	48
§ IV. <i>Quod Deus sit socialiter colendus.</i> Dico IV. Hominum societas, quatenus persona quaedam moralis est, ad Deo obsequium praebendum constricta existit.	50
§ V. <i>Jura Religionis tueri debet societas.</i> Dico V. Tenentur societatis moderatores ea Religionis jura et officia tueri quae lege naturali, vel potestate legitima sive divina, sive humana sunt constituta; ideoque adversa omnia repellere et proscribere.	55
§ VI. <i>Quid et quotuplex sit Religio pressius definitur.</i>	57
Articulus II. Idea et natura divinae revelationis.	59
§ I. <i>Quid sit revelatio universim elucidatur.</i>	59
§ II. <i>Revelationis fit analysis.</i>	60
§ III. <i>Conjunctio summae veritatis cum objecto revelato.</i>	61

Dico VI. Conjunctio ista primae veritatis cum secunda sita est in verbo seu testimonio Dei.	61
Dico VII. Verbum ac testimonium Dei pertinet ad formalem rationem objecti revelati.	61
§ IV. <i>De actione ipsa divinae testificationis.</i>	62
Dico VIII. Verbum Dei et formalis revelatio est aliquid Deo externum et passivum.	64
Articulus III. De cognitione divinae revelationis.	64
§ I. <i>Quod certo revelatio cognosci potest.</i>	65
Dico IX. Dantur argumenta moraliter certa, quae morali evidentia suadere possunt, aliquas veritates fuisse a Deo revelatas: unde possibilis est revelatio.	65
§ II. <i>Quod evidenter revelatio cognosci potest.</i>	66
Dico X. Dantur argumenta evidentia, quibus etiam evidenter innotescere potest, Deum revelare aliquam veritatem.	66
§ III. <i>Actus fidei analysis.</i>	68
Dico XI. Revelatio probabilis ad actum fidei non sufficit, sed debet esse certa.	69
§ IV. <i>Expenditur gravis difficultas.</i>	71
Dico XII. Ut credat intellectus, debet assensus attingere revelationem et auctoritatem Dei.	72
Corollar. Actus fidei movetur a divina auctoritate et revelatione.	73
§ V. <i>Proposita difficultas explicatur.</i>	74
Scholion. De consensu rationis cum fide.	77

CAPUT II

DE HIS QUAE DUCUNT AD DIGNOSCENDAM REVELATIONIS
EXISTENTIAM

Prooemium.	79
Articulus I. De iis quae remote ostendunt dari revelationem.	81
§ I. <i>De revelationis objecto.</i>	81
Thesis I. Quaedam in Deo sunt ad captum humanae rationis; quaedam vero ejus facultatem excedunt.	81
§ II. <i>Quantum hominibus prossit revelatio.</i>	83
Thesis II. Est admodum conveniens quod ea de Deo revelentur quae non sunt rationi impervia.	83
Thesis III. Non parum prodest, si etiam de rebus divinis revelentur quae rationis captum superant.	85

	Pag.
Thesis IV. Multum expedit homines divina edoceri revelatione finem suum agnoscere et honeste vitam ducere. . .	87
Corollaria.	89
Thesis V. Summe conveniens est veram hominibus revelari Religionem.	90
§ III. <i>Quod societati expediat revelatio.</i>	91
Thesis VI. Societati civili multum confert revelatio.	91
§ IV. <i>Universim revelatio convenientissima.</i>	93
Thesis VII. Revelatio divina Deo gloriosissima, hominibus honorificentissima atque utilissima existit.	93
Articulus II.—De iis quibus proxime, et quasi a posteriori, arguitur revelationem a Deo factam.	94
Praenotanda.	94
§ I. <i>De miraculi possibilitate.</i>	95
Thesis VIII. Duplex est in rebus ordo; generalis et particularis: non potest Deus praeter ordinem facere generalem; valet autem praeter particulares agere naturae ordines.	95
§ II. <i>De miraculi natura.</i>	99
Thesis IX. Non est reponendum miraculum in operatione sensibili, quae excedens spectatoris captum, cursui naturae creditur contraria, ac proinde divina.	99
Thesis X. Miraculum, absolute dictum, opus est cognoscibile, a Deo factum praeter ordinem naturae.	102
Thesis XI. Opera illa, quae ordinem sensibilem et corporeum virtute superant, Deo adscribenda sunt, seu Dei sunt sigillum; quodcumque igitur Deus hisce operibus commendaverit, erit adprobandum.	105
Corollarium. Objecta dilucidantur.	107
§ III. <i>De causa miraculorum instrumentali.</i>	108
Thesis XII. Potest Deus etiam uti opera daemonis ad miracula efficienda.	108
Thesis XIII. Per pravos homines potest Deus miracula efficere.	108
Thesis XIV. Nequeunt daemonia, proinde neque scelerati homines, subvertendo naturae ordinem, hominibus nocere, nisi facultatem a Deo suscipiant.	109
Scholion. Quo pacto nomine utendum miraculi.	112
§ IV. <i>De miraculorum causa finali.</i>	114
Thesis XV. Miraculorum finis generalis ac praecipuus est Dei gloria; particularis autem multiplex.	114
Thesis XVI. Etiamsi daemones et magi iis ministrantes, cum illis datur portenta efficiendi facultas, turpem prose-	

	Pag.
quantur scopum, tamen ad honestum aliquem finem ejusmodi miracula a Deo ducuntur.	116
§ V. <i>De veris dignoscendis miraculis.</i>	118
Thesis XVII. Vera miracula a falsis secernenda sunt, ad idque certae suppetunt regulae.	118
Scholion. Nonnullae miraculorum differentiae.	121
§ VI. <i>De praestantia miraculorum.</i>	122
Thesis XVIII. Divina ostenditur esse religio, pro qua confirmanda fiunt miracula.	122
Objectiones.	123
§ VII. <i>De prophetiae natura.</i>	125
Thesis XIX. Rerum, quae nequeunt ab homine naturaliter cognosci, triplex est gradus.	125
§ VIII. <i>De prophetiae praestantia.</i>	127
Thesis XX. Prophetia est Divinitatis sigillum, seu praerogativa.	127
Scholion. De prophetia naturalis ordinis.	128
§ IX. <i>De veris discernendis prophetiis.</i>	129
Thesis XXI. Pro cognitione et usu prophetiarum Regulae nonnullae prae oculis habendae.	129
§ X. <i>De doctrinae veritate ac sanctitate.</i>	130
Thesis XXII. Doctrinae complexus de Deo, de homine, de mundi origine, nec non de officiis hominum erga Deum, erga se ipsos, erga ceteros agens, ac nihil turpe ac rationi repugnans prae se ferens, argumentum exhibet validissimum divinae revelationis.	130

CAPUT II.

DE RELIGIONIS REVELATAE EXISTENTIA.

Articulus I.—De Religione Mosayca.	133
Thesis XXIII. Religio Mosayca vera atque divina fuit.	133
Scholion. De auctoritate et veritate librorum Pentateuchi.	125
Dico I. Pentateuchum authenticum esse, atque Moysen habere auctorem, non est dubitandum.	135
Dico II. De veritate historica librorum Pentateuchi non est ambigendum.	139
Articulus II.—De Religione christiana.	140
Thesis XXIV. Religio christiana est divinitus revelata.	140
Thesis XXV. Religionis christianae propagatio miraculis	

	Pag.
est adscribenda; ideoque divina existit Christi religio. . .	142
Thesis XXVI. Resurrectio D. N. Jesu Christi veram divi- namque ostendit Religionem Christianam.	145
Thesis XXVII. Sola Religio christiana vera et salvifica est.	150
Thesis XXVIII. Post veterem illam Judaicam, novam de- buisse succedere Religionem, et quidem pro omnibus gen- tibus, ab antiquis praenuntiatum erat Prophetis.	151
Thesis XXIX. (Ex Augustino). «Nulla mens avida salutis aeternae potest Religionem christianam non amplecti.»	153
Scholion. De librorum N. Testamenti authentia.	154

CAPUT IV.

DE SUPERSTITIONIBUS FICTE REVELATIS.

Articulus I.—De Paganismo.	156
Tesis XXX. Paganismus in dogmatibus absurdus, in riti- bus impurus dicendus.	156
Articulus II.—Brahmanismus et Buddhismus.	158
Tesis XXXI. Brahmanismus et Buddhismus licet non pau- cas ex primaeva traditione veritates retinuerint, pluribus tamen erroribus, tum speculativis, tum practicis eas foe- darunt.	158
Corollarium.	163
Articulus III.—De Islamismo.	163
Thesis XXXII. Mahumetismus falsa est religio, id est, mise- re errantium superstitio.	163
Thesis eadem confirmatur.	165
Scholia. Quam vana et turpis sit Mahumetis superstitio.	169
§ I. De Mahumetismi turpitudine.	170
Dico I. Mahumetana secta turpissima est.	170
§ II. Quam stulta sit mahumetana secta.	174
Dico II. Mahumae superstitio suis se stultitiis prodit et dam- nat.	174
§ III. Unde procedat Mahumetanorum pertinacia.	180
§ IV. Quis Mahumae scopus.	181
§ V. Quales Mahumae sectatores.	182
§ VI. Mahumeticae superstitionis caeremoniae.	183

COROLLARIUM.

De Liberalismo.	184
-------------------------	-----

DISQUISITIO III.

De Ecclesia Christi.

	Pag.
Prooemium.	189
Divisio Generalis.	191

CAPUT I.

DE PRINCIPIIS ECCLESIAE.

Articulus I.—De Principiis intrinsicis Ecclesiae.	192
Thesis I. Divina Christi religio pro omnibus hominibus, et in perpetuum fuit instituta.	192
Thesis II. Christus D. suam instituit religionem ut omnes in eum credentes in unam coalescerent societatem.	194
Thesis III. Constituit Christus Ecclesiam, seu societatem credentium in Illum, convenire inter se in ejusdem fidei professione, et in eodem Baptismo.	196
Articulus II.—De Principiis causalibus Ecclesiae.	199
Thesis IV. Finis christianae societatis, seu Ecclesiae est, perfectiori Deum cultu honorare, et vitae justitiam ac sanc- tatem homines edocere, eosque ad vitam perducere ae- ternam.	199
Thesis V. Christus D. Ecclesiam suam praedicatione et tes- timonio ministrorum suorum, id est, Apostolorum, ho- rumque successorum, conservandam propagandamque statuit.	201
Objectiones.	204
Thesis VI. Jesus Christus sub hierarchico ordine duci et gubernari Ecclesiam constituit: ideoque jure divino plebs a hierarchia distinguitur ecclesiastica.	206
Objectiones.	208
Thesis VII. Ecclesiae Christianae hierarchicus ordo non est multiplex, sed unicus; id est, ad unum supremum caput ductus.	210
Objectiones.	213
Thesis VIII. Hierarchiae christianae centrum et culmen sunt Romani Pontifices.	217

	Pag.
Objectiones.	221
Corollarium. Definitio Ecclesiae.	222

CAPUT II.

PROPRIETATES ECCLESIAE CHRISTI.

Articulus I. De proprietatibus Ecclesiam intrinsicis perfectibus.	223
Thesis IX. Ecclesia Christi ad omnes gentes est dilatanda; ita ut, tamquam totum ex iis coalescat, quasi homogeneis et ejusdem naturae partibus; quo fit ut illa in istis sit, et istae in illa: seu, Christi vera Ecclesia est Catholica.	223
Objectiones.	229
Corollarium.	231
Thesis X. In Christi Ecclesia deficere non potest fides charitate, imo ceteris quoque S. Spiritus charismatibus, ornata.	232
Objectiones.	238
Articulus II. De proprietatibus Ecclesiae causaliter inspectae.	239
Thesis XI. Ecclesia Christi, non solum quatenus est societas credentium, sed etiam qua universale exercet magisterium a Christo susceptum, est infallibilis, seu errare non potest in fide et moribus.	239
Objectiones.	241
Scholion. <i>De factis dogmaticis.</i>	242
Dico. Ecclesia infallibilis est in factis dogmaticis dijudicandis.	243
Objectiones.	244
Thesis XII. Quam accepit Ecclesia docens et hierarchica ad docendum et regendum auctoritatem, eandem habent Concilia universalis.	246
Objectiones.	248
Scholia. De Conciliis.	249
§ I. <i>A quo convocandum generale Concilium.</i>	249
§ II. <i>A quo confirmandum Conc. generale.</i>	250
§ III. <i>A quo praesidendum Conc. generale.</i>	251
§ IV. <i>Quinam convocandi ad generale Conc.</i>	251
§ V. <i>Quae sit conciliorum particularium auctoritas.</i>	252
Thesis XIII. Romani Pontifices potestatem habent regendi et gubernandi universam Christi Ecclesiam, etiam collec-	

	Pag.
tim sumptam; proinde primatus ille quo donantur, quatenus centrum existunt et culmen christianae hierarchiae, non est solius honoris primatus, et veluti signum tantum unionis; sed primatus jurisdictionis, et una ac personalis suprema potestas.	254
Objectiones.	257
Thesis XIV. Romanus Pontifex cum ex cathedra loquitur, id est, cum omnium christianorum Pastoris et Doctoris munere fungens, pro suprema sua auctoritate, doctrinam de fide vel moribus ab Ecclesia universa tenendam definit, ea infallibilitate pollet, qua divinus Redemptor Ecclesiam suam in definienda doctrina de fide vel moribus instructam esse voluit.	261
Objectiones.	266
Scholion. De censuris theologicis.	270
Articulus III.—De Ecclesiae proprietatibus extrinsecis, seu de Notis Ecclesiae.	272
Thesis XV. Christi Ecclesia est necessario visibilis, id est, potest certo ac permanentemente ab hominibus cognosci tamquam vera Christi Ecclesia.	272
Thesis XVI. Vera Christi Ecclesia a quavis ficti nominis christiana secta hisce notis discerni potest; quod sit nempe, <i>Una, Sancta, Catholica et Apostolica.</i>	274
Objectiones.	278
Scholion. Discrimen inter Notas et Proprietates.	281

CAPUT III.

DE ECCLESIA CHRISTI SINGULARITER COGNOSCENDA.

Articulus I.—De vera Christi Ecclesia positive cognita.	282
Thesis XVII. Ecclesia Catholico-Romana, id est, quae in quinque mundi plagas dilatatur, et Romano Episcopo tamquam centro et capiti adhaeret, est vera Christi Ecclesia.	282
Objectiones.	284
Articulus II.—De christiana Ecclesia negative cognita, seu de iis qui ad Christi Ecclesiam non pertinent.	288
Thesis XVIII. Schismatici Constantinopolitano episcopo adhaerentes nequeunt Christi esse Ecclesia.	288
Corollarium. Orientales ecclesiae, quae vel Russiarum Imperatori, vel aliis subduntur, ad veram Christi Ecclesiam non pertinent.	289

	Pag.
Thesis XIX. Protestantium innumerae sectae, sive simul sumptae, sive singillatim, non pertinent ad veram Christi Ecclesiam.	289
Thesis XX. Anglicana secta ab Henrico VIII inducta, ab Elisabetha regina instaurata, non potest Christi vera esse Ecclesia.	291

CAPUT IV.

DE ECCLESIAE FILIIS, SEU VERIS CHRISTIANIS DIGNOSCENDIS.

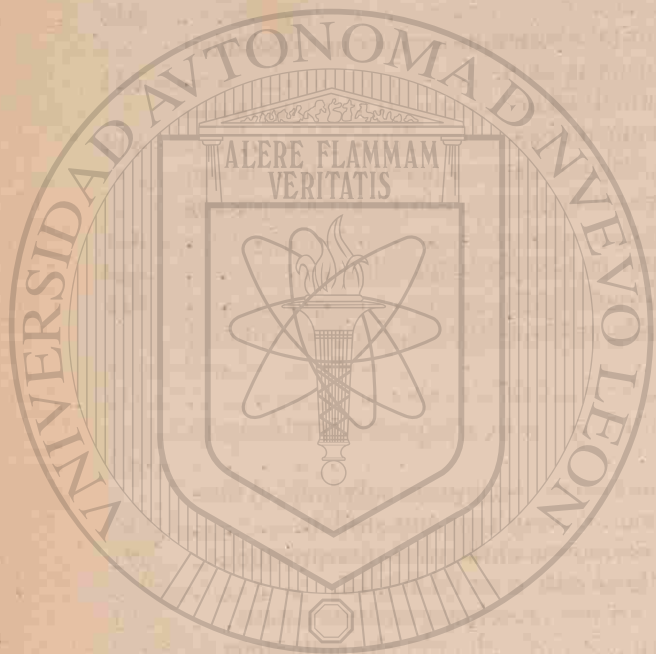
Thesis XXI. Quidam ad Christi Ecclesiam spectant interne et externe, seu et quoad illius animam et quoad corpus: alii autem vel quoad animam tantum, vel quoad corpus: quidam denique nullo modo actualiter pertinent, sed in potentia seu ex debito solum.	292
Thesis XXII. Ecclesia non coalescit ex solis praedestinitis.	293
Thesis XXIII. Catholicus, etiamsi peccator, absolute intra Ecclesiam existit, licet imperfecte.	294
Thesis XXIV. Excommunicati removentur partim ab Ecclesiae corpore, non autem ab anima.	295

CAPUT V.

DE SACRO DEPOSITO, SEU FONTIBUS UNDE ECCLESIA SACRAM HAURIT DOCTRINAM.

Articulus I.—De Traditione.	296
Thesis XXV. Scripturae sacrae non amplectuntur exclusive universam fidei christianae doctrinam, sed a traditione est etiam desumenda.	296
Objectiones.	298
Thesis XXVI. Per se priores et magis necessariae sunt Ecclesiae Traditiones, quam Scripturae sacrae.	299
Thesis XXVII. Traditio sacra, ex qua veluti é fonte Ecclesia fidei et morum haurit doctrinam, effulget, praeterquam quae actuali et communi ipsius Ecclesiae revelatur sensu, in antiquis sacrorum Conciliorum et sanctorum Patrum monumentis.	301
Scholion. De iis qui sub nomine PATRUM veniunt; deque Theologorum et Canonistarum munere.	303

	Pag.
Articulus II.—De Scriptura Sacra.	304
§ I. <i>De Scripturae sacrae existentia.</i>	304
Thesis XXVIII. Habet etiam Ecclesia Scripturas sacras, seu divinitus inspiratas, unde fidei haurit doctrinam.	304
Thesis XXIX. Libri sacri christianorum sunt qui in Canone a Tridentino tradito continentur.	306
§ II. <i>De S. Scripturae inspiratione.</i>	310
Praenotanda.	310
Thesis XXX. Ad divinitatem alicujus Scripturae non sufficit Dei assistentia ne scribens erret.	311
Thesis XXXI. Non sufficit ad hoc ut locutio et scriptura sint verbum Dei, ut quomodolibet a Deo fiant.	311
Thesis XXXII. Deus scriptores sacros ad scribendas saltem res, seu veritates et sententias in libris sacris expressas specialiter impulit.	311
Scholion. De verborum et phrasim inspiratione.	313
§ III. <i>De authentia SS. Librorum.</i>	316
Thesis XXXIII. Vulgata versio latina SS. Scripturarum est authentica.	317
§ IV. <i>De sacrae Scripturae interpretatione.</i>	318
Thesis XXXIV. Scriptura sacra in multis est intrinsece et absolute obscura.	318
Thesis XXXV. In dubiis sacrae scripturae solvendis et obscuris declarandis, sola S. Scriptura non sufficit.	320
Scholion. Regula SS. Scripturas authentice interpretandi.	321
Appendix I. Constitutio <i>Quanta cura</i> Pii PP. IX.	323
<i>Syllabus</i> complectens errores praecipuos nostrae aetatis.	331
Appendix II. Summorum Pontificum ordo chronologicus.	342
Appendix III. Concilia generalia et particularia.	349
Index alphabeticus rerum notabilium.	364

DISQUISITIO I.

Sacrae scientiae idea et prolegomena.

1. Doctorum Scholasticorum, duce eorum principe Doctore Angelico, exemplum sequentes theologiae scientiae ideam ac prolegomena aliqua reliquis disquisitionibus praemittenda censemus. Tironibus enim ad hanc accedentibus facultatem non exigua difficultas, tum ex rei novitate, tum ex scientiae hujus supra ceteras eminentia, tum ex argumentorum natura et varietate, objici solet: huic obviam ibimus incommodo, si paucis exponamus lectionibus, quae sit Theologiae natura, quae methodus, quae propria ipsius argumenta et quanta illorum efficacia; his enim expositis, noscent, veluti uno conspectu, disciplinam hanc aggredientes, quem scopum attingere, et qua via prosequi oporteat.

DIVISIO GENERALIS.

CAPUT I. Definitio, ortus, ac necessitas scientiae theologiae.

- II. Sacra Theologia quo pacto est scientia et multipliciter dividitur.
- III. De rerum comprehensione ad sacram scientiam necessaria.
- IV. De argumentis theologicis et eorum fontibus.
- V. Canones ad usum argumentorum in Sacra scientia.
- VI. Methodus disserendi adversus haereticos a Theologo adhibenda.
- VII. In Theologiae studio et disciplina quae methodus seligenda.

CAPUT I.

Definitio, ortus ac necessitas scientiae theologiae.

ARTICULUS I.

Sacrae scientiae definitio.

2. Vi nominis inspecta, Theologia definiri debet: de Deo sermo, seu, notitia: τοῦ Θεοῦ λόγια. Dionysius Areopagita Christi Apostolos, quod veri Dei notitiam hominibus tradidissent, theologos appellavit: «Petrus, supremum decus et antiquissi-

num Theologorum culmen (1).» Gregorius Nazianzenus, ob insignem qua praefulsit de Deo scientiam, Theologus fuit nuncupatus; et orationes, quas de SS. Trinitate scripsit, theologicas ipse vocavit. Imo et Joannes Evangelista, qui prae ceteris Apostolis divini Verbi aeternam generationem ac divinitatem praeclarius enuntiavit, Theologus a primaevae Patribus dicitur.

3. Si autem quoad rem ipsam velimus Theologiam definire, haec videtur propria ejusdem definitio: Scientia de rebus divinis, quatenus ex principiis fide divina cognitis nobis illucescunt.

Dicimus de rebus divinis; ut intelligamus Theologiam non de iis solum agere, quae intrinsecus ad Deum spectant, sed de iis quoque, quae extrinsecus ad divinitatem referuntur. Reliqua autem, quae huic adjicimus definitioni, proximam constituunt differentiam: de rebus namque divinis agere possumus, vel prout ex principiis nobis innotescunt naturalibus, unde naturalis seu philosophica profuit Theologia; vel quatenus ex desuper infuso lumine eas intelligimus, et ita sacra haec, de qua disserimus, exurgit Theologia.

4. Cur autem definire hoc modo scientiam istam debeamus, perspicuum videtur. Ut enim scientiam Dei assequamur, opus est eum mente attingere prout nobis objicitur et manifestatur: atqui per ea, quae extrinsecus ad Deum referuntur, dignosci Ipse a rationalibus creaturis voluit; *invisibilia enim ipsius, a creatura mundi, per ea quae facta sunt intellecta conspiciuntur, sempiterna quoque ejus virtus et divinitas* (2); ad Ephesios autem: *Flecto genua mea ad Patrem Domini nostri Jesu Christi, ut det vobis... Christum habitare per fidem in cordibus vestris, in charitate radicati et fundati; ut possitis comprehendere cum omnibus sanctis, quae sit latitudo et longitudo, et sublimitas et profundum; scire etiam supereminentem scientiae charitatem Christi, ut impleamini in omnem plenitudinem Dei* (3). Necessesse est igitur ut Scientia theologica res quoque illas, quae extrinsecus Deum attingunt, tractet. Propterea Augustinus (4) Sacrae Scientiae latitudinem supra omnem hominum esse elocutionem et intellectum testatur. «Commemorare quaedam de Domino Deo auctore et formatore et ordinatore rerum omnium, quae ad saluberrimam fidem pertineant, et quibus lactens atque a terrenis in coelestia sese attollere incipiens utiliter adminiculetur attentio, et factum facillimum, et a plerisque jam factitatum est: pertractare autem istam totam, atque ita versare quaestionem, ut perspicuae rationi, quan-

(1) De divinis nominibus.—(2) Ad Rom. I. 20.—(3) Ephes. III, 14.—(4) De liber. arbitr. l. 3, c. 23.

tum in hac vita datur, omnis humana intelligentia subjugetur, non modo eloquio, sed ne cogitatione quidem, vel cuiquam hominum, vel certe nobis, satis expeditum et facile aggrediendum videri potest. Nunc ergo ut quod instituimus, quantum adjuvamus et quantum sinimur, peragamus; quaecumque nobis vel narrantur praeterita, vel praenuntiantur futura, quae ad commendandam valeant integram religionem, excitando nos ad sincerissimam dilectionem Dei et proximi, sine dubitatione credenda sunt; adversus incredulos autem hactenus defendenda, ut...»

5. Proprium tamen ac praecipuum Theologiae objectum est Deus, seu ea omnia quae intrinsecus ad Deum pertinent; quia «Omnia, ait D. Thomas (1), pertractantur in sacra doctrina sub ratione Dei; vel quia sunt ipse Deus, vel quia habent ordinem ad Deum, ut ad principium et finem. Unde sequitur quod Deus vere sit subjectum hujus scientiae.»

6. Quoad alteram definitionis propositae constitutivam differentiam, quod, scilicet, ex fide divina certitudinem suam sacra haec hauriat disciplina, facile patet ex eo, quod aliter nullatenus differret a philosophica. Praeterquam quod, auctoritate sua apostolica, id Gregorius IX confirmavit (2): «Auctoritate mandamus et districte praecipimus, quatenus... sine fermento humanae scientiae doceatis Theologicam puritatem, non adulterantes Verbum Dei philosophorum commentis... sed contenti terminis a Patribus institutis, mentes auditorum vestrorum fructu coelestis eloquii saginetis, ut limpidas aquas, tendentes ad hoc principaliter, ut quae vel fidem adstruunt vel mores informant, hauriant de fontibus Salvatoris.»

7. Objic. 1.º Theologia, seu disciplina illa in scholis theologicis communiter tradita, nihil aliud est quam quidam thesium, definitionum, argumentorum et obiectionum complexus: sed hoc merum est humanumque mentis artificium; ergo nullo modo scientia sacra vel supernaturalis dicenda, sed potius umbra quaedam Philosophiae atque ancilla.

Resp. dist. *mai.* Theologia... est quidam thesium... complexus, si forma tantum et methodus inspiciatur; conc. Ratione materiae, quam versat, et principiorum quibus ducitur; nego. Ideoque concessa *min.* negatur *consequentia.* Non enim secundum externam formam de re ulla judicandum, sed secundum ea, quae ad ejus spectant substantiam.

8. Obiic. 2.º Sacra Theologia dicenda tantum, superna illa reve-

(1) Summ. theol. I. q. 1, a. 7. — (2) Epist. ad magistros Theologiae Parisienses.

velatio in sacris tradita litteris, aut traditione suscepta; et verus ille est theologus qui veritates a Deo revelatas didicit: ergo quae ex veritatibus fide cognitae fluunt et illucescunt ad Theologiam non pertinent.

Resp. dist. *antec.* Sacra Theologia *inadaequate* sumpta, id est, quoad ea, quae proxime et immediate attingit, dicenda tantum... Conc. *Adaequate* accepta, scilicet, quatenus in scientiam explicatur secundum humanae mentis processum, dicenda tantum... Nego antecedens.

ARTICULUS II.

Sacrae scientiae exordium.

9. Exposita Sacrae Theologiae notione, ortum ejus ac progressum intelligere facillimum evadit. Simul atque, nempe, coepit Deus hominis rationem, revelatis superne veritatibus, excolere et perficere, sacrae scientiae fundamenta, seu principia, jacta sunt. Quia vero homo, rationis suae instinctu, necessario fertur ad ratiocinandum, ad abstractionem scilicet et analysim, ad synthesim, ad veritates invicem conferendas, ad conclusiones ex iis educendas, ad difficultatum umbras dissipandas (quemadmodum circa veritates, vi naturali acceptas, eum id praestare conspicimus); inde etiam necessario ducti sunt homines, infimo sciendi et philosophandi desiderio, ut veritates illas supernaturali modo, docente Deo, acceptas, excolerent et ad scientiae modum ordinarent: *non enim ex solo pane vivit homo, sed in omni verbo quod procedit de ore Dei* (1).

10. Unde nullatenus dubitandum ab Adamo, omnium hominum primo institutore, ortum perfectionemque eximiam sacram duxisse Theologiam iis innixam revelationibus, quae hominis et totius mundi conditionem, originalem iustitiam, aeternam beatitudinem, universalem ruinam, et futuram respiciebant redemptionem. Deinde, cum Deus per Patriarchas et Prophetas vel novas edocebat, vel priores veritates clariori luce perfundebat, scientia proficiebat Theologica, ut in sapientissimis viris Moyse et Job praeclara habemus exempla. Denique, edocente exterius Filio Dei carnem induto, et interius illustrante Spiritu Sancto, *repleta est terra scientia Domini* (2), missis ubique terrarum Apostolis Sacrae Scientiae magistris.

11. Postea, hisce illustrati fulgoribus SS. Patres, Apostolicam

(1) Matth. IV, 4.—(2) Isai. XI, 9.

intendentes traditionem, in eadem illustranda scientia et excolenda versati sunt, ut ad captum omnium eam aptarent, vel, ut ad omnes vitae usus ex ea documenta depromerent, vel, ut errantibus lumen praeberent, vel, ut illam depravantes expugnarent. Ex hoc multorum Ecclesiae Patrum indefesso labore claritas major effulsit, et intrinsicus veritatum supernaturalium nexus ac ordo in lucem prodiit, ita ut tandem sacri Doctores, Ecclesiae lumina, uti Damascenus, Magister Sententiarum, Albertus Magnus, Doctor Angelicus, Doctor Seraphicus, Doctorque Eximius, etc., miro ordine, claritate, unitate ac plenitudine Scientiam theologica[m] nobis facilius addiscendam traderent.

ARTICULUS III.

S. Theologiae necessitas.

12. Quod ad necessitatem spectat scientiae theologicae, facile cuivis evadet ex praecedentibus eam eruere et intelligere.

Primo enim Gregorius IX in illa ad Parisienses Magistros epistola (n. 6.), gravissimis verbis necessariam esse sacram scientiam docuit: «Dicant huiusmodi naturalium sectatores; quod Verbum caro factum est et habitavit in nobis, estne gratiae, an naturae?... Auctoritate mandamus et districtae praecipimus quatenus... doceatis theologica[m] puritatem... ut limpidas aquas hauriant de fontibus salvatoris.»

13. Secundo patet, quia ordinatur homo, in praesenti rerum ordine, ad finem supernaturalem per eiusdem ordinis media, nempe, supernaturalia: atqui ad eiusmodi finem atque media non potest homo per disciplinam mere naturalem sat institui; alia igitur adhibenda est superioris ordinis. *Maior ex sacris litteris aperta est: Oculus non vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascendit, quae praeparavit Deus iis, qui diligunt illum* (1).

14. Neque sola assequendi finem sibi a Deo praestitutum necessitas, sed etiam ut omnibus possit christianus rationem de superna sua spe reddere, altior haec adhibenda est disciplina; praescribit enim S. Petrus, ut simus *parati semper ad satisfactionem omni poscenti nos rationem de ea, quae in nobis est spe* (2). Qua quidem obligatione strictius urgentur ii omnes, quibus ceteros edocendi fuit munus

(1) 1.^a, Cor. II, 9.—(2) 1.^a, Petri, III, 15.

commissum: qua de re vide Paulum ad Titum (1) et Timotheum (2) documenta tradentem.

Tertio: omnis doctrina a Deo hominibus tradita firmiter et religiose est suscipienda, nec non alia quaecumque veritas quae illi connectatur; ideoque quidquid eidem adversetur ab omnibus rejiciendum: atqui sola naturali disciplina id praestari non potest; principia enim, quibus haec nititur, neque ad ordinem pertingunt supernaturalem, neque cum divina revelatione nexum ullum prae se ferunt: sacra igitur ac superior requiritur scientia.

15. Objic. 1.º *Alliora te ne quaesieris*, dicit Scriptura (3): ergo naturalis tantum nobis quaerenda est scientia.

Resp. distinguo, seu expono *antec.* Nisi novae et altiores adjiciantur vires; *conc.* Si vires ad altiora quaerenda tradantur; nego *antec.* vel potius tunc negandum suppositum.

Objic. 2.º Si naturalis hominibus non sufficiat disciplina, eorum natura manca erit et monstruosa: sed hoc et naturae repugnat, et naturae dedecet Auctorem; ergo.

Resp. dist. *maj.* Si hominibus quoad solam naturam inspectis non sufficeret naturalis disciplina, eorum natura manca esset; *conc. maj.* Si hominibus, ad altiorem ordinem institutis, non sufficeret naturalis scientia, foret manca eorum natura; nego *majorem.*

Nam, ex supra expositis argumentis, clare elucet, necessitatem scientiae theologicae non ex natura absolute perspecta desumi, sed ex alio ordine, in quo est a Deo constituta.

16. Instabis: In sacra disciplina veritates etiam traduntur, quae vim naturae rationalis non transcendunt: ergo est dicenda simpliciter necessaria disciplina sacra.

Resp. dist. *consequens.* Quod eas veritates quae rationis captum non superant est dicenda necessaria *absolute*; *neg. cons.* Est dicenda necessaria *secundum quid*; *conc. consequentiam.* Licet enim possint naturalis ordinis veritates absolute sola ratione attingi, tamen ut ab omnibus *facile, prompte et sine erroris admixtione* percipiantur, necessaria est superna disciplina, uti infra erit probandum.

(1) Tit. c. I, vv. 9, 10... 14.—(2) Timot. ex. 2.^a, c. III, 16.—(3) Eccli. III, 22.

CAPUT II.

Sacra theologia quo pacto scientia existit, et multipliciter dividitur.

ARTICULUS I.

Quod Theologia sit scientia.

17. Theologiam esse vere et proprie scientiam, affirmant cum D. Thoma Auctores plures, negant autem non pauci. Quaestio potius de voce quam de re esse videtur. Si enim cum Aristotele et D. Thoma eam esse Scientiam dicamus quae ex principiis evidentibus conclusiones deducit, Theologiam non esse stricte scientiam sequetur. Et quidem D. Thomas (1) ait: «De ratione scientiae est quod habeat firmam adhaesionem cum visione intellectiva: habet enim certitudinem procedentem ex intellectu principiorum.» Tamen vere et absolute Theologiam esse scientiam docet S. Doctor (2).

18. In primis ergo **dicendum**: ratione certitudinis vere et stricte Theologia est scientia. Principia enim quibus nititur sunt fidei dogmata, quae sane omnimoda constant certitudine.

Deinde: ratione evidentiae conclusionum ex principiis fluentium, est etiam Theologia vere et proprie scientia. Eadem namque adhibetur ratiocinandi vis in theologicis ac in philosophicis.

Denique: quoad evidentiam principiorum, **dicendum est**, non esse necessariam ad perfectionem scientiae simpliciter dictae, sed solum ad scientiam naturalem. Triplex habitus in mente ad cognoscendum gignitur: *intellectus*; qui dicitur habitus principiorum, seu, quo cognoscimus principia: *scientia*; quae est habitus conclusionum, seu, quo certo et evidenter discurrendo veritatem ex illis fluentem assequimur: *opinio*; qua probabiliter cognoscere possumus, seu, habitus probabilium. Omnes hi habitus *aliquam* exigunt evidentiam: *intellectus* objectivam; quia principia debent ex se certa existere.

(1) I, 2, q. 67, a. 3.—(2) I, p. q. I.

commissum: qua de re vide Paulum ad Titum (1) et Timotheum (2) documenta tradentem.

Tertio: omnis doctrina a Deo hominibus tradita firmiter et religiose est suscipienda, nec non alia quaecumque veritas quae illi connectatur; ideoque quidquid eidem adversetur ab omnibus rejiciendum: atqui sola naturali disciplina id praestari non potest; principia enim, quibus haec nititur, neque ad ordinem pertingunt supernaturalem, neque cum divina revelatione nexum ullum prae se ferunt: sacra igitur ac superior requiritur scientia.

15. Objic. 1.º *Alliora te ne quaesieris*, dicit Scriptura (3): ergo naturalis tantum nobis quaerenda est scientia.

Resp. distinguo, seu expono *antec.* Nisi novae et altiores adjiciantur vires; *conc.* Si vires ad altiora quaerenda tradantur; nego *antec.* vel potius tunc negandum suppositum.

Objic. 2.º Si naturalis hominibus non sufficiat disciplina, eorum natura manca erit et monstruosa: sed hoc et naturae repugnat, et naturae dedecet Auctorem; ergo.

Resp. dist. *maj.* Si hominibus quoad solam naturam inspectis non sufficeret naturalis disciplina, eorum natura manca esset; *conc. maj.* Si hominibus, ad altiorem ordinem institutis, non sufficeret naturalis scientia, foret manca eorum natura; nego *majorem.*

Nam, ex supra expositis argumentis, clare elucet, necessitatem scientiae theologicae non ex natura absolute perspecta desumi, sed ex alio ordine, in quo est a Deo constituta.

16. Instabis: In sacra disciplina veritates etiam traduntur, quae vim naturae rationalis non transcendunt: ergo est dicenda simpliciter necessaria disciplina sacra.

Resp. dist. *consequens.* Quod eas veritates quae rationis captum non superant est dicenda necessaria *absolute*; *neg. cons.* Est dicenda necessaria *secundum quid*; *conc. consequentiam.* Licet enim possint naturalis ordinis veritates absolute sola ratione attingi, tamen ut ab omnibus *facile, prompte et sine erroris admixtione* percipiantur, necessaria est superna disciplina, uti infra erit probandum.

(1) Tit. c. I, vv. 9, 10... 14.—(2) Timot. ex. 2.^a, c. III, 16.—(3) Eccli. III, 22.

CAPUT II.

Sacra theologia quo pacto scientia existit, et multipliciter dividitur.

ARTICULUS I.

Quod Theologia sit scientia.

17. Theologiam esse vere et proprie scientiam, affirmant cum D. Thoma Auctores plures, negant autem non pauci. Quaestio potius de voce quam de re esse videtur. Si enim cum Aristotele et D. Thoma eam esse Scientiam dicamus quae ex principiis evidentibus conclusiones deducit, Theologiam non esse stricte scientiam sequetur. Et quidem D. Thomas (1) ait: «De ratione scientiae est quod habeat firmam adhaesionem cum visione intellectiva: habet enim certitudinem procedentem ex intellectu principiorum.» Tamen vere et absolute Theologiam esse scientiam docet S. Doctor (2).

18. In primis ergo **dicendum**: ratione certitudinis vere et stricte Theologia est scientia. Principia enim quibus nititur sunt fidei dogmata, quae sane omnimoda constant certitudine.

Deinde: ratione evidentiae conclusionum ex principiis fluentium, est etiam Theologia vere et proprie scientia. Eadem namque adhibetur ratiocinandi vis in theologicis ac in philosophicis.

Denique: quoad evidentiam principiorum, **dicendum est**, non esse necessariam ad perfectionem scientiae simpliciter dictae, sed solum ad scientiam naturalem. Triplex habitus in mente ad cognoscendum gignitur: *intellectus*; qui dicitur habitus principiorum, seu, quo cognoscimus principia: *scientia*; quae est habitus conclusionum, seu, quo certo et evidenter discurrendo veritatem ex illis fluentem assequimur: *opinio*; qua probabiliter cognoscere possumus, seu, habitus probabilium. Omnes hi habitus *aliquam* exigunt evidentiam: *intellectus* objectivam; quia principia debent ex se certa existere.

(1) I, 2, q. 67, a. 3.—(2) I, p. q. I.

quod fieri nequit, ex natura rei, absque evidentia: *scientia* postulat evidentiam formalem, connexionis, nempe, conclusionum cum principiis; alias certitudine careret; non autem requirit obiectivam, ut patet in conclusionibus Matheseos innumeris, atque Philosophiae vel cuiuslibet scientiae. Quia vero scientia absque certitudine non datur, certa autem esse nequit si principia ex quibus fluit incerta existant, haec autem non sunt *naturaliter* certa nisi sint evidentia, inde sequitur; scientiam naturalem non posse perfectam existere absque principiorum evidentia. Jam vero, scientiae Theologicae principia sunt veritates fidei, quae absque evidentia firmissimam certitudinem assequuntur; scientia ergo haec gaudet omnimoda certitudine et evidentia ad scientiam necessaria.

Cum ergo Aristoteles, ad perfectionem intrinsecam scientiae, evidentiam principiorum praescriberet, de sola loquebatur naturali scientia; idem censendum de D. Thoma; quo posito nulla est in eius dictis contradictio.

19. Objic. 1.º Scientia naturalis de evidentia particeps est suorum principiorum; sed id scientiae sacrae non accidit: ergo haec est minus perfecta.

Resp. distin. *mai.* Particeps virtualiter; conc. Formaliter, subd. Per se; nego; per accidens, permitto. Potest sane *accidere* ut in principiorum evidentia perspicatur obiective ipsa conclusionis veritas; tunc autem potius dicenda est huiusmodi cognitio simplicis intellectus actus (ut apud Angelos), quam scientia.

Instabis: Principiorum evidens notitia perfectior est, quam intellectio eorumdem per fidem: ergo saltem extrinsecus scientia naturalis est perfectior quam Theologica scientia.

Resp. Dist. *ant.* Si fuerit fidei motivum minus perfectum quam evidentia; conc. Si nobilior et perfectior extiterit; nego *ant.* Evidentia etenim principiorum, cum sit modus cognoscendi intellectui connaturalis, ipsius perfectionem transcendere nequit. Cognitio, è contra, per fidem longe superiori nititur motivo; scilicet, in scientia et veracitate divina supernaturaliter apprehensa et obiective mōvente, et in virtute Spiritus Sancti, cum intellectu simul ac voluntate, subiective ac supernaturali modo cooperante ad assensum.

20. Objic. 2.º Intellectus ad assensum ex evidentia conceptum necessario inducitur, non autem ad assensum ex fide ortum: ergo scientia naturalis majori gaudet certitudine quam theologica.

Resp. dist. *consequens*: certitudine obiectiva, seu firmitate motivi utriusque scientiae perspecta; nego. Certitudine subjectiva, seu quoad cooperationem principiorum utriusque assensus, Subd. Si principia assensus fidei non cooperentur pro dignitate et merito motivi; conc. *consequentiam*: si cooperentur; nego *consequentiam*.

Assensus ex fide ita a Deo fuit temperatus, ut liber et meritorius existeret, ideoque non a solo intellectu, sed a voluntate quoque procedens: qua perfectione assensus ex evidentia ortus caret. Ut ergo utriusque assensus elucescat tota certitudinis subjectivae perfectio; opus est, ut quemadmodum assensus ex evidentia supponitur elici ab intellectu pro dignitate et virtute sui motivi; ita, assensus ex fide ab intellectu perficiatur, cooperante voluntate, secundum motivi rationem et exigentiam. Quod si ita fiat, non minor sed major erit certitudo subjectiva fidei; quia recta voluntas assensum super omnia firmissimum imperare debet, si auctoritati Dei aequum ac adaequatum praestare obsequium velit.

21. Objic. 3.º Quemadmodum ad theologica principia amplectenda non ducitur necessario intellectus; ita neque ad theologicas conclusiones: sed haec est opinionis, seu, habitus probabilium, proprietas, ut menti necessitatem assentiendi non afferat: ergo disciplina sacra potius opinioni, quam scientiae, est ad censenda.

Resp. Dist. *mai.* Intellectus non ducitur necessario ad theologicas conclusiones *objective* sumptas; conc. *mai.* *Formaliter* acceptas nego *maior*. Solutio ex dictis inter probandum patet.

Minorem, vel concedas, vel etiam licet negare suppositum. Non enim *totaliter* sita est opinionis natura in eo, quod non trahat necessario intellectum; praeter hoc enim requiritur, ut argumentum in quo nititur sit evidenter *grave et incertum*. At è contra: principia theologica, seu fidei dogmata, objective inspecta (idem censeas de conclusionibus) nituntur motivis adeo evidenter gravibus, ut et assensum *firmissimum* evidenter mereantur; ita quod imprudens plane existat quaelibet voluntaria dubitatio. Unde opinio non tantum excludit necessitatem assensus, sed etiam certitudinem; fides autem, vi proprii motivi, divinae, scilicet, revelationis, firmam super quaelibet alia argumenta vindicat sibi prudentem certitudinem. Igitur cum mentis perfectio in eo essentialiter posita sit, ut adhaereat obiecto suo, id est, veritati; idque certo assequatur in scientia et in fide, non autem in opinione; patet non ad opinionem sed ad scientiam potius esse accensendam theologiam disciplinam. Quod autem firma mentis cum veritate conjunctio procedat ex evidentia vel alio principio, id non ad intrinsecam eius constitutionem, sed ad huius causalitatem est referendum. Ideoque Augustinus (1) docet, veram et excellentiorem esse scientiam illam, quam ex fide habemus, divinarum rerum cognitionem.

(1) De Trinit. l. XIV, c. 1.

ARTICULUS II.

Sacrae scientiae partitio.

22. Ut recte intelligamus, qua ratione sacra Theologia in plures veluti theologias dispartiat, primum cum D. Thoma asserimus, illam *unam* esse scientiam. Etenim sub una formali et communi ratione omnia, quae huic scientiae subjiuntur, ab eadem tractantur; scilicet, quatenus ex divina revelatione nobis mediate vel immediate innotescunt. Quapropter, quemadmodum homo; equus et lapis ad unam spectant potentiam visivam sub ratione colorati; ita Deus et mundus, spiritualia et corporalia, gratia et natura, leges et sacramenta, etc., sub una comprehenduntur sacra scientia, quatenus revelationis divinae lumine ad Deum referri dignoscuntur.

23. Quo praesupposito, **dicimus** tamen; multimode Theologiam partiri. 1.º; ratione suae entitatis, in Theologiam *actualem* et *habitualem*: prima est actus mentis circa fidem et alia quae cum fide connectantur versantis; *habitualis* autem est ipsa apta dispositio, seu habitus, quo mens facile eiusmodi actus exercere valet.

24. 2.º; ratione rerum, quae in Theologia petrantur, est, vel *Dogmatica*; quae dogmata fidei illustrat; vel *Moralis*; quae de rectis vel pravis moribus inquit in ordine ad Deum; vel *Ascetica*; quae viam docet, qua ad perfectam sanctimoniam perveniendum est; vel *Mystica*; quae miris Dei congressus ac supernam cum servis suis consuetudinem perscrutatur et evolvit.

25. 3.º; ratione modi, seu methodi, qua obiectum suum attingit, Theologia dividitur in *Positivam*; quae fidei doctrinam inquit et exponit ex SS. Scripturis, ac dicitur *Biblica*; aut ex SS. Patribus ac Conciliis, et *Patristica* nominatur: in *Polemicam*; quae controversias habet adversus sacrae doctrinae hostes: in *Scholasticam*; quae strictiorem adhibet Dialecticae methodum ad faciliorem, in scholis, alumnorum institutionem; et, praeter dogmata, diligenter omnia, quae cum iisdem connectuntur, perscrutatur, et ea quae adversantur refellit.

4.º; ratione subjecti dicitur, vel *Divina*; quatenus in mente divina effulget; vel *Beata*; quia in mente existit beatorum; vel *Terrena* seu *Viatorum*; quia in praesenti vita habetur et excolitur.

26. Obiic. 1.º Scientiae Divinae, Beatorum et Viatorum nequeunt eiusdem esse speciei: ergo non est *una* scientia theologica.

Resp. Dist. *consequens*. Non est *una* in viatoribus, seu sub fide

ambulantibus; nego. Non est *una* in Deo, beatis et viatoribus; conc.

Obiic. 2.º Scientiae theologicae, Positiva, Polemica et Scholastica a diversis procedunt actibus: ergo et diversi sunt habitus pluresque Theologicae scientiae.

Resp. Dist. *antec*. Positiva, polemica et Scholastica *materialiter* sumptae, seu, quoad adjuncta, a diversis procedunt actibus; conc. *Formaliter* sumptae; nego *ant*. Similiter contra distinguo *consequens*. Sane, diversae illae methodi, in Theologia Positiva, Polemica et Scholastica adhibitae diversarum rerum notitiam, ideoque diversos praerequirunt actus; hi autem non sunt intrinsece theologici, sed extrinsece quatenus subordinantur, ut media, ad actus stricte theologicos.

27. Obiic. 3.º Actus theologici, formaliter sumpti, aliquando a duabus praemissis revelatis procedunt; nonnunquam vero ab una revelata et alia evidenti. Sed conclusio, quae nititur in solis praemissis revelatis, nequit eiusdem esse speciei cum illa, quae in evidenti praemissa etiam fundatur: ergo neque formaliter *una* Scientia theologica existit.

Resp. Concedo *majozem*; similiter conc. *minorem* ut valde probabilem; ideoque disting. *consequens*: formaliter non est *una* Scientia theologica propriissime dicta, nempe, quae ex *sola* procedit revelatione; nego: Quae non deducitur ex sola revelata veritate; Subd. Non est *una* physice; conc. Non est *una* unitate ordinis; nego.

CAPUT III.

De comprehensione ad sacram scientiam necessaria.

Praenotare oportet; nonnullos AA. cum Dogmaticam illustrant Theologiam, solis fidei veritatibus adprobando operam dare, et ceteras fere omnes praetermittere quaestiones tamquam a Sacra Scientia alienas.

28. **Dicimus** ergo 1. Non tantum revelata dogmata debet Theologia illustrare, sed plura quoque non exigui momenti, quae cum dogmatibus connectuntur.

1.º Theologia debet, ex instituto suo, declarare Verbum Dei, ita ut, quantum fieri possit, intelligatur. Sed non declaratur Verbum Dei, nec intelligitur, dum ea quae cum fidei dogmatibus connectuntur delitescent; ergo.

Major patet: ideo namque superne nobis divina, humanaque revelantur ut intelligamus, illuminemur, eaque intime scrutemur; «Mirabilia testimonia tua, ideo scrutata est ea anima mea: declaratio sermonum tuorum illuminat et intellectum dat parvulis (1).»

29. 2.º Scientia, quae in suis sisteret principiis, non esset scientia, sed germen scientiae et sine partu fetura; quid, quaeso, de Mathematico cogitares, qui non nisi matheseos percurreret axiomata; *Totum est minus sua parte: Ab aequalibus si aequalia demas, quae supersunt existunt aequalia; et similia?* Atqui, ut dictum est, fidei dogmata sunt scientiae sacrae principia.

30. 3.º Nobis praesto est S. Thomae sententia: «Disputatio est magistralis in scholis, non ad removendum errorem (ad solam veritatem statuendam), sed ad instruendum auditores ut inducantur ad intellectum veritatis quam intendit; et tunc oportet rationibus inniti investigantibus veritatis radicem, et facientibus scire quomodo sit verum quod dicitur (2).»

Augustinus quoque nos docet, quo pacto scientiam assequi oportet: «Proprie quippe cum loquimur, id solum scire discimus, quod mentis firma ratione comprehendimus (3).» Atqui si dogmatum cum lumine rationis nexus omnes negligas, nihil sane mente comprehendes.

31. Objic. 1.º Res stulta est et periculi plena, quae supra captum nostrum sunt praescrutari et velle intelligere: sed eiusmodi sunt fidei dogmata; *Magna sunt enim iudicia tua, Domine, et inenarrabilia verba tua; propter hoc indisciplinatae animae perierunt (4);* et Petrus, de Pauli doctrina, ait: *in quibus sunt quaedam difficulta intellectu, quae indocti et instabiles depravant, sicut et caeteras Scripturas, ad suam ipsorum perditionem (5).* Ergo abstinere oportet a perscrutatione dogmatum, et in eorum simplici affirmatione et approbatione sistendum.

32. Resp. 1.º Dist. *min.* Omnia fidei dogmata supra captum nostrum sunt; nego *min.* Deus enim plura, quae lumen non supergrediuntur rationis, revelavit; ut suam existentiam, unitatem, aeternitatem; animae libertatem et immortalitatem, etc.

Aliqua dogmata vim excedunt rationis, ita ut, *nihil rationabile*, seu rationi pervium, prae se ferant; iterum nego: quatenus a nobis penitus rimari et perspicere non possunt; concedo.

33. Resp. 2.º Ex ipsa obiectione alia suppetit responsio, qua ejus eluceat fallacia. Licet obscura sint quae menti proponuntur, tamen homines, qua possunt, illa conantur intelligere, etiamsi *indocti* sint

(1) Ps. 118, vv. 129, 130.—(2) Quodl. 4, a. 18.—(3) Retract. I, 1, c. 14.—(4) Sap. XVII, 1.—(5) Petr. ep. 2, c. III, 16.

et *indisciplinati*. Inde autem accidit, quod plures, parum in fide fundati, *instabiles*, dogmata depravant, falsa pro veris effingentes, vel utraque miscentes. Quod si sacrae scientiae cultores, Theologi nempe, genuinam dogmatum intelligentiam neglexerint, plures circa fidem depravatas doctrinas non agnoscent, non reprobabunt, imo forsitan et adprobabunt; ideoque sensim sine sensu serpent in fidei grave nocumentum et populi christiani ruinam. Potius ergo in dogmatum intimam intelligentiam debent incumbere Theologiae cultores, ne *indocti, indisciplinati et instabiles* in falsos detorqueant sensus et interpretationes.

34. Objic. 2.º Ad unitatem catholicam servandam, et ad haereticos in unitatem reducendos, sufficit dogmata fidei profiteri; nec opus est ea credere quae subtiliter inquirendo ex iis deduci possunt. Ergo sufficit Theologo in solis dogmatibus fidei probandis ac defendentis vacare.

Resp. 1.º Permisso *antec.* nego *consequentiam*: universalior enim est *conclusio* quam *praemissa*.

Resp. 2.º Ad unitatem catholicam *imperfectam et extrinsecam*.... sufficit dogmata profiteri... Conc. *ant.* Ad unitatem *perfectam et internam*; id est, ad idem recte sentiendum circa doctrinam revelatam; nego *ant.*

35. Objic. 3.º Facilius ad viam veritatis reducentur haeretici, si dogmata fidei tantum eis amplectenda proponantur, ceteris praetermissis. Sed ad Theologum pertinet errantes reducere, adeoque difficultatem emollire, non gravare; ergo ad eundem spectat de solis fidei definitis veritatibus disserere.

Resp. 1.º Dist. *mai.* «Ceteris praetermissis,» quatenus cetera non sunt proponenda tamquam necessaria ad fidem; conc. *mai.* Quatenus cetera prorsus inutilia sint ad haereticum reducendum; nego.

Nam quidquid ad intelligentiam confert dogmatum, juvabit etiam ad veritatem amplectendam: ex prava enim fidei intelligentia plerumque a credendo haeretici retardantur; e contra, fidei cum ratione mira concordia viam admodum sternit ad eam amplectendam.

36. Resp. 2.º Dist. *min.* Ad Theologum pertinet errantes reducere... ita ut, hoc sit solum Theologi munus; nego: *praecipuum* namque theologi officium ad domesticos fidei respicit, ut, scilicet, lumine revelationis *plenissime* mente perfundantur: *Si quis enim suorum, et maxime domesticorum curam non habet, fidem negavit, et est infideli deterior (1).* Ad Theologum pertinet *etiam* haereticos reducere, ita ut nihil detrimenti Ecclesiae filii exinde patiantur; concedo. Hoc sane commendat et praecipit Apostolus, ut admo-

(1) 1. Tim. V, 8.

neantur et corripantur errantes: *Haereticum hominem, post unam et secundam correptionem, devita* (1). Absit autem omnino, ut Theologus, in solis corripiendis lupis et revocandis haereticis intentus, maximam Sacrae Doctrinae partem, qua pascendi, illuminandi et recreandi sunt filii Ecclesiae, turpiter ignoret et negligendam putet.

37. **Dicendum II.** Theologia Positiva, sive Biblica, sive Patristica et Conciliaris, diligenter excolenda est.

Ex definitione superius tradita Theologiae Positivae, apertissime patet huiusce assertionis veritas. Scientia enim absque principiis, esset quid plane fictitium: atqui theologiae scientiae principia, dogmata nempe fidei, in Sacris Litteris habentur, in Conciliis et Patrum traditionibus. Recole Gregorii IX, quod supra laudavimus, Apostolicum Mandatum (2). Apostolus autem ad Timotheum ait (3). *Tu vero permane in his quae didicisti, et credita sunt tibi; sciens a quo didiceris, et quia ab infantia sacras litteras nosti, quae te possunt instruere ad salutem, per fidem quae est in Christo Jesu. Omnis Scriptura divinitus inspirata, utilis est ad docendum, ad arguendum, ad corripiendum, ad erudiendum in iustitia.* Iterum: *Et quae audisti a me per multos testes, haec commenda fidelibus hominibus, qui idonei erunt et alios docere* (4). Quemadmodum igitur in SS. Litteris fides habetur, ita et apud SS. Patres, quibus doctrinam a Christo D. et Sp. Sancto susceptam in depositum Apostoli tradiderunt.

38. **Dico III.** Theologia Polemica a Theologiae cultore nullatenus est negligenda.

1.º Haeretici, teste Apostolo, corripiendi sunt, ut nuperrime diximus: ergo theologus quomodo haeretici expugnandi sint callere debet. Episcopo autem, ad quem maxime scientia theologica pertinet, mandat Paulus; *ut potens sit exhortari in doctrina sana, et eos qui contradicunt arguere. Sunt enim multi vaniloqui et seductores, quos oportet redargui* (5).

39. **Dico IV.** Theologiae Scholasticae in primis studiose vacare debet Sacrae Disciplinae alumnus.

1.º Neglecta vel praetermissa Scholastica Theologia, difficillimum est Sacram Scientiam adipisci; et contra, qui eam excoluit hanc longe facilius assequitur. Sed qui vult finem media aptiora in primis arripere debet: ergo.

Mai. prob. Scholastica Theologia, ut diximus (6), dogmatum intelligentiam praecipue exquirat, refellit quae adversantur, idque

(1) Ad Tit. III, 10. — (2) C. I, a. 1. — (3) 2.ª Timot. III, 14. — (4) 2.ª Timot. II, 2. — (5) Tit. I, vv. 9, 10. — (6) Cap. II, a. II.

dialectica adhibita methodo. Sed res magnopere difficilis existit, ex pelago scriptorum Sacrorum vel Patrum, id est, ex Positiva Theologia, sacram haurire scientiam sine his adminiculis: ergo neglecta, etc.

Min. elucet ex his quae nuper diximus (I.º, II.º et III.º): Debet namque Theologus et dogmata dignoscere, et, prout difficultas tulerit, intelligere; adversarios refellere. Sed in his versatur Scholastica, et quidem methodice, ordinate, adhibitis selectioribus et clarioribus Sacrorum Librorum et Conciliorum et PP. sententiis; è contra, id non praestant Libri Sacri; Patres autem et concilia, licet plura ad hunc exhibeant scopum, tamen sparsim, sine methodo et unitate, pluribus admixtis sententiis ambiguis, obscuris, dubiis. Vere ergo res est difficillima, etc.

40. 2.º Qui Theologiam praetermittat scholasticam, solis testimoniis ex auctoritate PP. et S. Scripturae depromptis Sacram Scientiam struere tentabit: atqui huiusmodi scientia est imperfecta, eiusmodi studium inane et fluxum, nisi scholastica doctrina informetur.

Min. patet: scientia enim in solis testimoniis superstructa, memoriam quidem ornat, sed intellectum remittit vacuum, et post breve tempus in confusa tantum perdurat aliquali recordatione, et tandem penitus obliteratur.

41. Ad rem Doctor Angelicus: «Si nudis auctoritatibus magister quaestionem determinet, certificabitur quidem auditor quod ita sit, sed nihil scientiae vel intellectus acquirat, sed vacuus abscedet (1).»

S. Augustinus quam debeamus prosequi Sacram Scientiam nos paucis docet: «Huic scientiae attribuitur illud tantummodo, quo fides saluberrima gignitur, nutritur, defenditur, roboratur (2).» *Gignitur* nempe, testimoniis, *nutritur* dum discutitur et explicatur; *defenditur*, adversa argumenta dissolvendo; *roboratur* pondere rationum.

42. *Objic.* Scientia theologica, est scientia *fidei*, scientia *sacra*. Sed methodus dialectica, philosophici conceptus, argumenta rationis, quae in Scholastica adhibentur Theologia, arma sunt profana: ergo aliena sunt a scientia theologica.

Resp. dist. mai. Est scientia *fidei*, scientia *sacra*, et simul *rationalis*; concedo. Ita ut nihil praeter caliginem et tenebras fides menti proponat: nego *mai.*

Licet ratione motivi, quo innititur, sit fides obscura, tamen est vere lumen divinum participatum. Ad rationem ergo, divino inni-

(1) Quodl. 4, a. 18. — (2) De Trin. I, 14, c. 1.

xam auxilio, spectat scrutari quousque lux superna irradiat, ut divino dono penitus perfruatur. Hinc Petrus Ap. (1). *Lac rationale*, doctrinam fidei esse docet; et Paulus (2) obsequium, quod Deo per Evangelica mandata praebeamus, *rationalabile* esse affirmat.

43. **Dicendum V.** Theologia Moralis, ascetica, et mystica necessaria est ad Sacram Scientiam, pro fidelium respectivis officiis.

Quod quidem sat obvium est. Populus enim christianus est *populus Dei, genus electum, gens sancta, populus acquisitionis, ut virtutes annuntiet eius, qui de tenebris eum vocavit in admirabile lumen suum* (3); Spiritus Sancti, *qui manebit nobiscum in aeternum, charismata numquam in Ecclesia deficient*. Oportet ergo ut Scientia Sacra non solum moralia praecepta, sed sublimiorem sanctitatis viam et Spiritus S. mysticos affatus etiam scrutetur.

CAPUT IV.

De argumentis theologicis et eorum fontibus.

ARTICULUS I.

Argumenta scientiae sacrae.

44. Notavit D. Thomas Scientiam Sacram esse argumentativam (4); et sane, ex praefactis fundamentis res est aperta. In primis, cum sit scientia, deducit ex principiis conclusiones; quod est argumentari. Deinde errantes impugnat; eorum dissolvit argumenta; etiam sua variis argumentis confirmat principia, cum opus fuerit; ut Apostolus ad munus spectare episcopi docebat: *Amplectentem eum qui secundum doctrinam est fidelem sermonem, ut potens sit exhortari in doctrina sana, et eos qui contradicunt arguere* (5). Huius argumentationis praebuit nobis ipse Apostolus exemplum, dum multis argumentis sive ex fide, sive ex ratione petitis, omnium futuram resurrectionem suadebat Corinthiis (6).

Per se autem, seu ex natura rei, non debet Theologus sua demonstrare principia. Est enim haec scientia altiori, divinae nempe, subordinata, cum ex Dei revelatione procedat. Jam vero, scientiae altioribus subiectae, quemadmodum ab iis reguntur, ita iisdem

(1) 1, Pet. II, 2. — (2) Rom. XII, 1. — (3) 1, Pet. II, 9. — (4) Q. I, a. 8, Sum. The. — (5) Tit. I, 19. — (6) 1.ª Cor. XV.

committere debent, ut sibi tradita principia confirmet et ostendant.

45. Ex quo elucet, è natura sua ordinari theologicam scientiam ad fidelium mentes informandas, ut *abundent fide, sermone, scientia* (1); quemadmodum etiam ad Parisienses Theologiae magistros Gregorius IX monebat: «Quoniam fides non habet meritum, cui humana ratio praebet experimentum. Credit intellecta natura, sed fides ex sui virtute gratuita intelligentia credita comprehendit, quae audax et improba penetrat, quo naturalis negavit attingere intellectus.»

Verumtamen, erga illos qui divinae non subjiciuntur auctoritati, Scientia Theologica officium supremæ scientiæ exercet, sua confirmans principia. Uti Metaphysica, quae inter naturales scientias supremum tenet culmen, neganti aliquod principium per alia principia illi declarare et suadere conatur; negantem autem omnia veluti amentem dimittit. Pariter in Scientia sacra, quae in naturalibus superiorem nullam suspicit scientiam, negantibus aliqua de sacra doctrina fidei, per alias eiusdem fidei veritates illa probantur: si vero errantes omnem penitus respuant fidem, uti hodierna rationalistarum facit turba, eorum tantum fallacibus argumentis respondetur, ostendendo quam imprudenter et irrationabiliter illis ducantur.

Ideo ait Suarez (2): «Officium Doctoris theologi non est tantum deducere conclusionem ex principiis creditis, sed etiam ipsa principia fidei roborare, illustrare, et credibilia facere, et ab hostibus fidei defendere, ut sumitur ex Augustino, l. 14, de Trinit. c. 1.»

ARTICULUS II.

Quaenam sint genera et varietas argumentorum theologicorum.

46. Generatim duplex in Theologia fieri potest partitio argumentorum: quia sunt, vel *intrinseca* (ipsi scientiæ), vel *extrinseca*; *mediata*, vel *immediata*. Argumenta quae ad fidem pertinent sunt Theologicae scientiæ *intrinseca*; quae vero non supergrediuntur naturalem rationem, sunt *extrinseca*. Principia ex quibus probantur theologicae conclusiones, sunt argumenta theologica *immediata*; quae vero vim habent ad ipsa principia suadenda, sunt dicenda *mediata*.

(1) 2.ª Cor. VIII, 7. — (2) Trac. 2, de Relig. l. 4, 17, n. 6.
THEOL.

xam auxilio, spectat scrutari quousque lux superna irradiat, ut divino dono penitus perfruatur. Hinc Petrus Ap. (1). *Lac rationale*, doctrinam fidei esse docet; et Paulus (2) obsequium, quod Deo per Evangelica mandata praebeamus, *rationalabile* esse affirmat.

43. **Dicendum V.** Theologia Moralis, ascetica, et mystica necessaria est ad Sacram Scientiam, pro fidelium respectivis officiis.

Quod quidem sat obvium est. Populus enim christianus est *populus Dei, genus electum, gens sancta, populus acquisitionis, ut virtutes annuntiet eius, qui de tenebris eum vocavit in admirabile lumen suum* (3); Spiritus Sancti, *qui manebit nobiscum in aeternum, charismata numquam in Ecclesia deficient*. Oportet ergo ut Scientia Sacra non solum moralia praecepta, sed sublimiorem sanctitatis viam et Spiritus S. mysticos affatus etiam scrutetur.

CAPUT IV.

De argumentis theologicis et eorum fontibus.

ARTICULUS I.

Argumenta scientiae sacrae.

44. Notavit D. Thomas Scientiam Sacram esse argumentativam (4); et sane, ex praefactis fundamentis res est aperta. In primis, cum sit scientia, deducit ex principiis conclusiones; quod est argumentari. Deinde errantes impugnat; eorum dissolvit argumenta; etiam sua variis argumentis confirmat principia, cum opus fuerit; ut Apostolus ad munus spectare episcopi docebat: *Amplectentem eum qui secundum doctrinam est fidelem sermonem, ut potens sit exhortari in doctrina sana, et eos qui contradicunt arguere* (5). Huius argumentationis praebuit nobis ipse Apostolus exemplum, dum multis argumentis sive ex fide, sive ex ratione petitis, omnium futuram resurrectionem suadebat Corinthiis (6).

Per se autem, seu ex natura rei, non debet Theologus sua demonstrare principia. Est enim haec scientia altiori, divinae nempe, subordinata, cum ex Dei revelatione procedat. Jam vero, scientiae altioribus subiectae, quemadmodum ab iis reguntur, ita iisdem

(1) 1, Pet. II, 2. — (2) Rom. XII, 1. — (3) 1, Pet. II, 9. — (4) Q. I, a. 8, Sum. The. — (5) Tit. I, 19. — (6) 1.ª Cor. XV.

committere debent, ut sibi tradita principia confirmet et ostendant.

45. Ex quo elucet, è natura sua ordinari theologicam scientiam ad fidelium mentes informandas, ut *abundent fide, sermone, scientia* (1); quemadmodum etiam ad Parisienses Theologiae magistros Gregorius IX monebat: «Quoniam fides non habet meritum, cui humana ratio praebet experimentum. Credit intellecta natura, sed fides ex sui virtute gratuita intelligentia credita comprehendit, quae audax et improba penetrat, quo naturalis negavit attingere intellectus.»

Verumtamen, erga illos qui divinae non subjiciuntur auctoritati, Scientia Theologica officium supremæ scientiæ exercet, sua confirmans principia. Uti Metaphysica, quae inter naturales scientias supremum tenet culmen, neganti aliquod principium per alia principia illi declarare et suadere conatur; negantem autem omnia veluti amentem dimittit. Pariter in Scientia sacra, quae in naturalibus superiorem nullam suspicit scientiam, negantibus aliqua de sacra doctrina fidei, per alias eiusdem fidei veritates illa probantur: si vero errantes omnem penitus respuant fidem, uti hodierna rationalistarum facit turba, eorum tantum fallacibus argumentis respondetur, ostendendo quam imprudenter et irrationabiliter illis ducantur.

Ideo ait Suarez (2): «Officium Doctoris theologi non est tantum deducere conclusionem ex principiis creditis, sed etiam ipsa principia fidei roborare, illustrare, et credibilia facere, et ab hostibus fidei defendere, ut sumitur ex Augustino, l. 14, de Trinit. c. 1.»

ARTICULUS II.

Quaenam sint genera et varietas argumentorum theologicorum.

46. Generatim duplex in Theologia fieri potest partitio argumentorum: quia sunt, vel *intrinseca* (ipsi scientiæ), vel *extrinseca*; *mediata*, vel *immediata*. Argumenta quae ad fidem pertinent sunt Theologicae scientiæ *intrinseca*; quae vero non supergrediuntur naturalem rationem, sunt *extrinseca*. Principia ex quibus probantur theologicae conclusiones, sunt argumenta theologica *immediata*; quae vero vim habent ad ipsa principia suadenda, sunt dicenda *mediata*.

(1) 2.ª Cor. VIII, 7. — (2) Trac. 2, de Relig. l. 4, 17, n. 6.
THEOL.

Dico I. Veritates fidei sunt argumenta theologica immediata et intrinseca.

47. 1.º Gregorius IX in laudata saepe epistola ad magistros Parisienses: «Districte praecipimus, ait, ut... contenti terminis a Patribus institutis, mentes auditorum vestrorum fructu coelestis eloquii saginetis, ut limpidas aquas et puras... hauriant *de fontibus Salvatoris*.»

Ad rem quoque Augustinus (1): «In quibusdam rebus ad doctrinam salutarem pertinentibus, quas ratione nondum percipere valemus, fides praecedat rationem, qua cor mundetur, ut magnae rationis capiat et perferat lucem... Et ideo rationabiliter dictum est per prophetam: nisi credideritis non intelligetis... Si a me infidelis rationem poscit fidei et spei meae, et video quod antequam credat capere non potest; hanc ipsam ei reddo rationem in qua, si fieri potest, videat, quam praepostere ante fidem poscat rationem earum rerum quas capere non potest. Si autem jam fidelis rationem poscat, ut quod credit intelligat, capacitas ejus intuenda est, ut secundum eam ratione reddita, sumat fidei suae, quantum potest, intelligentiam; majorem si plus capit; minorem si minus... Haec dixerim, ut fidem tuam ad amorem intelligentiae cohorter, ad quam ratio vera perducit, et cui fides animum praeparat.»

2.º Ratio perspicua desumitur ex Theologiae definitione supra tradita (2).

Dico II. Definitiones Ecclesiae sunt argumenta Theologica intrinseca, sed mediata.

Nota. Haec, et quae sequuntur, paucis innuimus, alibi fusius enucleanda.

48. Ratio est, quia gaudet Ecclesia auctoritate infallibili ad discernendum de iis quae ad fidem spectant; et fides ipsa docet hanc Ecclesiae praerogativam. Ergo quaelibet Ecclesiae definitio est argumentum intrinsecum et mediatum.

Ant. patet 1.º ex Vat. Conc. (Const. *Dei Filius* c. 3): «Fide divina et catholica ea omnia credenda sunt, quae in Verbo Dei scripto vel tradito continentur, et ab Ecclesia tamquam divinitus revelata credenda proponuntur.»

2.º Ex perpetua traditione; quia a tempore Apostolorum et deinceps rejecti fuere ab Ecclesia, tamquam haeresi infecti, quicumque ipsius definitis circa fidem doctrinis non adhaeserunt.

3.º Jussit Christus credere Ecclesiae sub comminatione damnationis (3): Et Paulus Ecclesiam vocat; *Columnam et firmamentum veritatis* (4).

(1) Ep. 120, n. 3.—(2) Cap. I, a. I, n. 1.—(3) Marc. c. XVI, 15,—(4) 1.^a Tim. III, 15.

49. **Dico III.** Definitiones Rom. Pontificis eadem donantur auctoritate.

1.º Ex Vat. Conc. docente: «Rom. Pontificem... ea infallibilitate pollere, qua divinus Redemptor Ecclesiam suam in definienda doctrina de fide vel de moribus instructam esse voluit.»

2.º Petrus firmissimum et indefectibile Ecclesiae fundamentum fuit positus, ut eam in fide confirmaret et pasceret (1): sucesor autem Petri est Rom. Pontifex, ut alibi ostenditur.

Dico IV. Definitiones Conc. OEcumenici eadem vim ad probandum habent ac Ecclesiae et Rom. Pontificis sententiae.

50. Perspicuum est 1.º quia repraesentant OEcumen. Concilia Ecclesiam, et praesidem atque approbantem habent Romanum Pontificem.

2.º Ex perpetua traditione. Quemadmodum enim Apostoli in primo Concilio dixerunt: «*Visum est Spiritui Sancto et nobis*,» ita semper in Ecclesia creditum est, a Sp. Sancti instinctu Conciliorum Universalium definitiones circa fidem et mores procedere.

Dico V. SS. Patrum sententiae argumenta praebent intrinseca et mediata ad Sacram Scientiam.

51. 1.º Trid. Syn. in Sess. IV. praescribit, «Ut nemo... contra unanimum consensum Patrum, ipsam Scripturam Sacram interpretari audeat.»

2.º Gregorius IX mandat magistris Theologiae: «Contenti terminis a PP. institutis, mentes auditorum vestrorum fructu coelestis eloquii saginetis.»

3.º Apostolus quam habeant SS. Patres auctoritatem docet (2): *Et ipse dedit quosdam quidem Apostolos, quosdam autem prophetas, alios vero evangelistas, alios autem pastores et doctores, ad consummationem sanctorum, in opus ministerii, in aedificationem corporis Christi; donec occurramus omnes in unitatem fidei...*

Ex his autem elucet, non tantum auctoritate ad fidei doctrinam tradendam ornari SS. Patres, sed et a Deo illam accepisse potestatem ad Ecclesiae complendum magisterium. Proinde Patrum sententiae, licet non sint habendae uti fidei definitiones, constituunt tamen argumenta intrinseca et mediata scientiae Sacrae.

52. **Dico VI.** Recentiorum Doctorum sententiae non levia etiam exhibent intrinseca et mediata argumenta pro scientia theologica.

1.º Ecclesia in suis circa fidem definitionibus exquirat quoque recentiorum Doctorum mentem, et plurimi facit.

(1) Matth. XVI, 18; Jo. XXI, 15.—(2) Eph. IV, 11.

2.º Ad Ecclesiae, seu corporis Christi aedificationem, locum quodammodo sanctorum Patrum tenent recentes Doctores: ergo, non sine speciali Dei providentia, Ecclesiae dati sunt, ut *omnes occurramus in unitatem fidei*.

53. **Dico VII.** Naturalis rationis dictamina ad Sacram Doctrinam possunt argumenta extrinseca subministrare.

1.º Patet ex his quae supra, cap. III, Dico IV, tradita fuere (n. 22).

2.º Veritates a Deo revelatae, non tantum verbis et propositionibus ex hominum loquela desumptis propositae fuere, sed etiam conceptibus rationalibus significatae: atqui ex naturalis rationis vi dependet linguarum intelligentia et conceptuum rationalium genuinus sensus; ergo.

3.º Praeterea, non splendet menti rationale lumen quasi vago et confuso modo, sed interpositis perceptionibus, vel iudiciis, universalibus aut particularibus. Atqui lumine rationis indiget Theologia ut a fidei veritatibus conclusiones eruat: ergo et dictamina rationis eidem argumenta praebent.

4.º Gregorius IX non reprobavit absolute quod scientias naturales Parisienses magistri in Sacra Theologia adhiberent, sed quod «scientiae naturalium plus debito insisterent; quod fidem conarentur plus debito ratione adstruere naturali: quod caput redigerent in caudam, et ancillae cogerent famulari reginam.»

Supponit ergo S. Pontifex deberi in Theologia rationem etiam adhiberi, ita tamen ut famuletur tamquam *ancilla*, non autem extollatur et imperet quasi *regina*.

54. **Dico VIII.** Historiographorum, maxime Ecclesiasticorum, narrationes saepe etiam confirmant Theologicam doctrinam.

¶ *Nota:* non est sermo de Sacris Bibliorum historiis; non enim argumenta extrinseca illae exhibent, sed intrinseca. De humanis ergo, seu profanis agimus historiis.

Per historiam discimus plurimum dogmatum definitionem et causas, occasionemque ob quas fuerint definita. Dignoscimus etiam haeresum ortum, progressum et interitum; haereticorum et schismaticorum malas artes, et ab unitate catholica et apostolica recessum. Illustratur, ope historiae, Ecclesiae unitas, apostolicitas et perpetua duratio; SS. Patrum sanctitas et doctrina; Conciliorum causa, exitus, decreta, et definitionum scopus et verus sensus. Historiis discimus miram Religionis propagationem, martyrum victorias, et insignia prodigia quibus, Deo cooperante, fides commendabatur.

55. **Scholion.** Historiam Ars Critica comitetur oportet, quae

nihil est aliud quam rectum iudicium et diligens inquisitio ad vera a falsis in narrationibus historicis discernendum. Non levia quoque desumet theologus argumenta ex notitia Rei sacrae Antiquariae.

ARTICULUS III.

De sedibus, seu locis argumentorum theologicorum.

Statutis diversorum argumentorum generibus, facile elucebit quae sint loca, seu sedes argumentorum Theologicorum, quas summatim hic exhibemus.

Dico I. Scripturae Sacrae sedem exhibent uberrimam argumentorum illorum, quae Theologiae intrinseca sunt et immediata.

56. Nam universa christiana Religio, a Christo et deinceps, hoc fundamentale tenuit dogma; Scripturas tum Novi, tum Veteris Testamenti a Deo fuisse inspiratas. Omnia ergo signa et argumenta quae divinitatem sacrosanctae Religionis nostrae ostendunt, et istud probant divinarum Scripturarum dogma. Ideo et Trident. Synodus illud definivit (Ses. IV), tamquam fidei fundamentum.

Dico II. Sacrae Traditiones, ex ore Christi et Apostolorum procedentes, argumentorum etiam sunt sedes intrinsece et immediate ad Theologiam spectantium.

57. 1.º Et hoc definivit (ibid.) Conc. Trident.

2.º Apostolus oralem traditionem simul cum Scriptura retinendam docuit: *Itaque, fratres, state; et tenete traditiones quas didicistis, sive per sermonem, sive per epistolam nostram* (1).

3.º Christus D. non misit Apostolos dicens: «*Ite, scribite libros...*» Sed simpliciter munus eis commisit docendi; quod quidem, licet per Scripturam excerceri valeat, communius tamen et connaturalius ore completur, quemadmodem ipse Jesus Christus unice complevit: *Data est mihi omnis potestas in coelo et in terra: euntes ergo docete omnes gentes* (2). *Euntes in mundum universum, praedicate Evangelium omni creaturae* (3). *Sicut misit me Pater, et ego mitto vos* (4). Non ergo ad solas Scripturas, sed ad quamlibet ab Apostolis traditam doctrinam tenemur suscipiendam.

(1) 2, Thes. III, 14. — (2) Matth. XXVII, 18. — (3) Marc. XVI, 15. — (4) Jo. XX, 21.

4.º Authentia et inspiratio librorum SS. ex Traditione dignoscitur, ita ut Augustinus asseveranter diceret: «Evangelio non crederem, nisi me Ecclesiae Catholicae commoveret auctoritas (1). Si auctoritatem Scripturarum, omnibus praeferendam, sequi vultis, eam sequamini, quae ab ipsis praesentiae Christi temporibus per dispensationes Apostolorum, et certas successiones episcoporum, usque ad haec tempora, toto orbe terrarum custodita, commendata, clarificata pervenit» (2).

58. Dico III. Argumenta theologiae mediata et intrinseca sedem habent in definitionibus Conciliorum generalium et Summorum Pontificum, et in fide universalis Ecclesiae; necnon in SS. Patrum et Doctorum catholicorum doctrina.

Patet ex dictis in articulo praecedenti.

Dico IV. Scientiae naturales, maxime Philosophia, Historiographorum et Rei sacrae Antiquariae peritorum scripta, plurium argumentorum externorum sedem Theologo comparant.

Probatur ex articulo praecedenti.

CAPUT V.

Canones ad usum argumentorum in scientia sacra.

§ I.

59. Ad rectum usum argumentorum ex S. Scriptura ducunt sequentes regulae.

Can. I. Argumentum ex S. Scriptura depromptum in scientia theologica firmissimum est ac irrefragabile.

Can. II. Desumi debet argumentum biblicum ex solis libris canonicis, id est, iudicio Ecclesiae approbatis, ut praedictam habeat efficaciam.

Can. III. Conclusio probanda ex textu sacro, perspicue in illo immediate vel mediate contineri debet, secundum obvium et litteralem sensum.

Can. IV. Ut sensus mysticus firmum praebeat argumentum, certo aliunde constare debet sub literalis illum latere.

Can. V. Si sacer textus non contineat *perspicue* conclusionem,

(1) L. con. epist. Fund. c. 5.—(2) Con. Faust. manich. l. 33, c. 9.

non erit certum argumentum, nisi, alio theologico argumento, illam certo continere probetur.

§ II.

60. Pro usu argumentorum theologorum ex Traditione.

Can. I. Argumentum ex traditione divina desumptum est certum et infallibile.

Can. II. Traditionem aliquam esse certo divinam, constat generatim testimonio Ecclesiae.

Can. III. Si veritas vel praxis aliqua creditur ab Ecclesia esse divinitus revelata, idque ex SS. Litteris non constet, dicenda est ex traditione divina procedere.

Can. IV. Quidquid divinam exigit institutionem, puta, materia et forma Sacramentorum, confessio sacramentalis, infallibilitas Pontificis vel Conciliorum, etc., si non elucet ex SS. Litteris, dicetur ex traditione divina oriri.

§ III.

61. Ad rectum usum argumentorum ex auctoritate Ecclesiae.

Can. I. In definitionibus Ecclesiae circa fidem vel mores firmissimum fundatur argumentum.

Can. II. Communis sensus Ecclesiae in amplectenda aliqua sententia circa fidem vel mores firmum praebeat momentum certitudinis.

Can. III. Quod semel definit vel tenuit universalis Ecclesia circa doctrinam fidei vel morum, sive in transacto aliquo seculo, sive in praesenti, illud semper firmiter credendum est.

Can. IV. Argumentum ex auctoritate Ecclesiae depromptum, non infirmatur ex dissensu paucorum respective episcoporum.

§ IV.

62. Pro argumentis quae à Conciliis depromuntur.

Can. I. Pro Conciliis Oecumenicis iidem valent Canones ad usum auctoritatis Ecclesiae positi.

Can. II. Concilium simpliciter generale (non approbatum, sed nec reprobatur) gravissimum exhibet argumentum, non tamen ad fidem divinam sufficiens. Si autem fuerit partim, vel in totum, legitime improbatum, nihil evincit eius auctoritas in ea re.

Can. III. Concilia particularia probabilitatem suis decisionibus

conciliant, majorem vel minorem pro rerum et personarum adjunctis.

Can. IV. Illa tantum judicia, quae definitive emittunt Concilia, plenam auctoritatem assequuntur. Unde disquisitiones, rationes, praeambula, et ejusmodi, quae non propter se intenduntur, sed quatenus sternunt viam ad id quod definiendum est, per se loquendo, probabilitatem non superant vel humanam, prudentemque certitudinem.

§ V.

63. De sententiis Romanorum Pontificum.

Can. I. Eorum decretoria judicia, quae tamquam supremi Ecclesiae Pastores emittunt, sunt irrefragabilia.

Can. II. Ideoque, si circa fidem eo modo decernant, ad fidem catholicam decisiones spectabunt; si vero sub alia nota ad fidem non pertinente, non poterit Theologus aliter de rebus decisis judicare.

Can. III. Distinguatur oportet in Pontifice persona privata ab eius universali magisterio. Cum autem Pastoris Supremi munus agit, valent etiam exceptiones quae in Can. IV. pro Conciliis notatae sunt.

§ VI.

64. Ad argumentandum ex Patribus.

Can. I. Unanimis Patrum consensus, in judiciis circa fidem vel mores, certum praebet argumentum.

Can. II. Idem censendum si consenserint in expositione alicujus SS. Scripturarum sententiae.

Can. III. Si plures, modo dicto, conveniant, paucioribus tamen contradicentibus, probabilior tantum eorum erit sententia.

Can. IV. Si pauci consentiant, aliis tacentibus, probabile exhibent argumentum.

§ VII.

65. De auctoritate Theologorum et Canonistarum.

Can. I. Unanimis eorum consensus in re theologica vel canonica moralem gignit certitudinem, ita ut non liceat *sine temeritatis* nota ab eo recedere.

Can. II. Quae communi certoque suffragio illi deducunt ex principiis fidei vel morum, negari nequeunt sine proximo periculo haereseos vel erroris.

Can. III. Si unus Theologus, ingenio et sapientia insignis, novis adductis rationibus, vel prioribus accuratius perpensis, a ceteris dissentiret, non esset temeritatis arguendus.

Can. IV. Cum inter se dissentiunt Theologi et Canonistae, auctoritas sententiarum non est ex solo numero definienda, sed praecipue ex rationibus quibus ducuntur.

Can. V. Theologi et Canonistae, qui unius Scholae vel magistri placita sectari profitentur, propria non fulgent auctoritate, sed aliena tantum, vel Magistri, vel scholae coryphaeorum.

§ VIII.

66. Ad arguendum ex ratione.

Can. I. Ex duplici principio, altero fidei, altero rationis, si evidenter conclusio inferatur, certa habebitur certitudine theologica. Utrum certitudine fidei credi possit, dissentiunt theologi.

Can. II. Nec omnium dogmatum evidentia rationalis est quaerenda, neque vicissim omnium est neganda.

Can. III. Exemplo D. Thomae et aliorum insignium Doctorum, dogmata, communiter, sunt lumine rationis confirmanda; vel evidenter vel probabiliter pro subjecta materia.

Can. IV. Id quidem necessarium cum edocendi sunt gentiles, convincendi rationalistae et athei, refellendi sophistae, etc.

Can. V. Hinc patet, magnopere teneri Theologum Philosophiam principiis veram, doctrinis sanam excoluisse: lumen enim fidei cum vero rationis lumine cohaeret, cum falso autem discrepat.

Can. VI. Inter opiniones philosophicas, illas seligat Theologiae sacrae cultor, quae communi modo loquendi Ecclesiae in rebus fidei magis congruunt; aliter, suspicione temeritatis et parum cordatae mentis jure notabitur.

§ IX.

67. Pro Historiae usu in Theologia.

Can. I. Quaelibet narratio historica, quae alicui fidei dogmati adversatur, ut falsa et ficta rejicienda. Puta si dicatur S. Petrum Romam non advenisse; aliquem Pontificem Confessionem Sacramentalem instituisse, etc., etc.

Can. II. Omnes historiae, sive antiquae, sive recentes, quae Sacrae Scripturarum historiae adversantur, nihili faciendae.

Can. III. Historiographi haeretici vel schismatici, in his quae illorum spectant errores, non sunt fide digni. Sic, ex. gr., Eusebius Caesar. ea quae in Nicaeno Conc., et alibi, adversus Arianos fuere statuta, subdole dissimulavit.

Can. IV. Non desumet Theologus argumenta ex historiis apocryphis, vel communi eruditorum iudicio improbatis, vel veritatis criteria haud prae se ferentibus.

Can. V. Illae, praesertim Theologo, firmum praebent momentum historiae, quorum auctores prudentia et probitate excellebant; proximiores extiterunt factis quae narrantur, maxime si ex visu testentur; quorum multum intererat rerum veritatem inquirere nec dissimulare; qui, verbo, apud cordatos criticos magni habentur.

CAPUT VI.

Methodus disserendi adversus haereticos opportune a theologo adhibenda.

ARTICULUS I.

Quomodo repellendi haeretici.

§ I.

68. **Dico.** Haeretici Ecclesiam accusantes non audiendi, sed corripiendi sunt.

Prob. Non est audiendus accusator sed, corripiendus, qui

- 1) sit inhabilis ad accusandum et injuste procedat;
- 2) instrumenta probationis vi iuridica carentia proferat;
- 3) ad iudicem, litem dirimere non valentem, appellet.

Atqui haeretici Ecclesiam accusantes, 1.º sunt inhabiles... etc.

Ergo. *Minor prob.*

69. 1) In primis sunt inhabiles haeretici ad Ecclesiam, circa fidem, accusandam. Ea de re sic eos corripit Tertulianus (1): «Cupio ostendant mihi ex qua auctoritate prodierunt... Probent se novos apostolos esse... Volo et virtutes eorum proferri.» «Qui estis? Quando et unde venistis? Qua licentia? Qua potestate?»

70. Illi autem Scripturas subito proferre volent, id est, ad instrumenta venire, ac se quasi legitimos fingere Ecclesiae accusatores. Verum nullatenus ad Scripturas recipiendi, quin prius fateantur; se a nullo missos, nullamque habere auctoritatem ad res fidei edocendas. Quis te misit? Quis patrem tuum Lutherum? Quis reginam

(1) De Praescr. c. 30 et 37.

Elisabeth doctoratu fidei donavit? Nonne a tempore Apostolorum et deinceps extitere haeretici, qui Ecclesiam accusarunt, gregem Christi dilacerarunt, prout praedixit et nos praemonuit Apostolus? (1). Nonne Tito praecepit ipse Apostolus (2): *Haeticum hominem, post unam et secundam correptionem, devota?* Si ergo tu agis quod haeretici omnes; si haeretici non ad disputationem, sed ad correptionem, et quidem *semel* aut *iterum* tantum, admittendi; quo pacto te audiam blasphemantem, accusantem Ecclesiam, quin te ostendas a Deo missum? Non probas? Non exhibes te legitimum Apostolum? Ergo non es legitimus sed iniquus accusator. Si aiebat Apostolus (3) ad Galatas. *Licet nos, aut Angelus de coelo, evangelizet vobis, praeterquam quod evangelizavimus, anathema sit: Sicut praediximus, et nunc iterum dico: si quis vobis evangelizaverit praeter id quod accepistis, anathema sit;* quod et quale anathema mereris tu, cum neque Apostolus sis, neque de coelo angelus?

71. Confir. Omnis accusatio excipitur, si accusatus instrumentis defensionis ab accusatore spoliatur. Iam vero Ecclesia auctoritatem possidebat docendi et gubernandi, qua a tempore Apostolorum utebatur; item, ab iisdem edocta Apostolis, Traditione semper usa est ad veram dignoscendam fidei doctrinam. Hisce autem spoliata divinitus acceptis instrumentis, accusant illam haeretici, et quod accusationem sustineat contendunt. Imo neque Sacras Scripturas, Traditione acceptas, illi integras permittunt; sed, prout libet, sacros Libros expungunt, ceteros corrumpunt, et novas eudentes versiones ad normam privati sui sensus vertunt. Iniquissimi ergo sunt accusatores, donec, quae pacifice possidebat Ecclesia, instrumenta non restituant.

72. Illud, scilicet, volunt haeretici, ut Ecclesia suis spoliata credendi regulis, iisque tantum utens quas ipsi permittunt vel fingunt, in turbine immersa, uti illi, dubitationum, cum ipsis congregaretur et accusationes sustineret!

Verum, ut aiebat Tertullianus (4): «Nobis curiositate opus non est post Christum Jesum, nec inquisitione post Evangelium.» Et: «Nobis, etsi quaerendum esset, ubi tamen quaeri oportet? Apud haereticos, ubi omnia extranea et adversaria nostrae veritati? Ad quos vetamur accedere...? Nemo inde instrui potest, unde destruitur. Quaeramus ergo in nostro et a nostris et de nostro.» Et cap. 17. «Ista haeresis non recipit quasdam Scripturas; et si quas recipit, non recipit integras... et si aliquatenus integras praestat, nihilominus diversas expositiones commentata convertit... Quid promove-

(1) Act. XX, 29.—(2) Tit. III, 10.—(3) Gal. I, 8.—(4) Praescr. c. 8, et 12.

Can. IV. Non desumet Theologus argumenta ex historiis apocryphis, vel communi eruditorum iudicio improbatis, vel veritatis criteria haud prae se ferentibus.

Can. V. Illae, praesertim Theologo, firmum praebent momentum historiae, quorum auctores prudentia et probitate excellebant; proximiores extiterunt factis quae narrantur, maxime si ex visu testentur; quorum multum intererat rerum veritatem inquirere nec dissimulare; qui, verbo, apud cordatos criticos magni habentur.

CAPUT VI.

Methodus disserendi adversus haereticos opportune a theologo adhibenda.

ARTICULUS I.

Quomodo repellendi haeretici.

§ I.

68. **Dico.** Haeretici Ecclesiam accusantes non audiendi, sed corripiendi sunt.

Prob. Non est audiendus accusator sed, corripiendus, qui

- 1) sit inhabilis ad accusandum et injuste procedat;
- 2) instrumenta probationis vi iuridica carentia proferat;
- 3) ad iudicem, litem dirimere non valentem, appellet.

Atqui haeretici Ecclesiam accusantes, 1.º sunt inhabiles... etc.

Ergo. *Minor prob.*

69. 1) In primis sunt inhabiles haeretici ad Ecclesiam, circa fidem, accusandam. Ea de re sic eos corripit Tertulianus (1): «Cupio ostendant mihi ex qua auctoritate prodierunt... Probent se novos apostolos esse... Volo et virtutes eorum proferri.» «Qui estis? Quando et unde venistis? Qua licentia? Qua potestate?»

70. Illi autem Scripturas subito proferre volent, id est, ad instrumenta venire, ac se quasi legitimos fingere Ecclesiae accusatores. Verum nullatenus ad Scripturas recipiendi, quin prius fateantur; se a nullo missos, nullamque habere auctoritatem ad res fidei edocendas. Quis te misit? Quis patrem tuum Lutherum? Quis reginam

(1) De Praescr. c. 30 et 37.

Elisabeth doctoratu fidei donavit? Nonne a tempore Apostolorum et deinceps extitere haeretici, qui Ecclesiam accusarunt, gregem Christi dilacerarunt, prout praedixit et nos praemonuit Apostolus? (1). Nonne Tito praecepit ipse Apostolus (2): *Haeticum hominem, post unam et secundam correptionem, devota?* Si ergo tu agis quod haeretici omnes; si haeretici non ad disputationem, sed ad correptionem, et quidem *semel* aut *iterum* tantum, admittendi; quo pacto te audiam blasphemantem, accusantem Ecclesiam, quin te ostendas a Deo missum? Non probas? Non exhibes te legitimum Apostolum? Ergo non es legitimus sed iniquus accusator. Si aiebat Apostolus (3) ad Galatas. *Licet nos, aut Angelus de coelo, evangelizet vobis, praeterquam quod evangelizavimus, anathema sit: Sicut praediximus, et nunc iterum dico: si quis vobis evangelizaverit praeter id quod accepistis, anathema sit;* quod et quale anathema mereris tu, cum neque Apostolus sis, neque de coelo angelus?

71. Confir. Omnis accusatio excipitur, si accusatus instrumentis defensionis ab accusatore spoliatur. Iam vero Ecclesia auctoritatem possidebat docendi et gubernandi, qua a tempore Apostolorum utebatur; item, ab iisdem edocta Apostolis, Traditione semper usa est ad veram dignoscendam fidei doctrinam. Hisce autem spoliata divinitus acceptis instrumentis, accusant illam haeretici, et quod accusationem sustineat contendunt. Imo neque Sacras Scripturas, Traditione acceptas, illi integras permittunt; sed, prout libet, sacros Libros expungunt, ceteros corrumpunt, et novas eudentes versiones ad normam privati sui sensus vertunt. Iniquissimi ergo sunt accusatores, donec, quae pacifice possidebat Ecclesia, instrumenta non restituant.

72. Illud, scilicet, volunt haeretici, ut Ecclesia suis spoliata credendi regulis, iisque tantum utens quas ipsi permittunt vel fingunt, in turbine immersa, uti illi, dubitationum, cum ipsis congregaretur et accusationes sustineret!

Verum, ut aiebat Tertullianus (4): «Nobis curiositate opus non est post Christum Jesum, nec inquisitione post Evangelium.» Et: «Nobis, etsi quaerendum esset, ubi tamen quaeri oportet? Apud haereticos, ubi omnia extranea et adversaria nostrae veritati? Ad quos vetamur accedere...? Nemo inde instrui potest, unde destruitur. Quaeramus ergo in nostro et a nostris et de nostro.» Et cap. 17. «Ista haeresis non recipit quasdam Scripturas; et si quas recipit, non recipit integras... et si aliquatenus integras praestat, nihilominus diversas expositiones commentata convertit... Quid promove-

(1) Act. XX, 29.—(2) Tit. III, 10.—(3) Gal. I, 8.—(4) Praescr. c. 8, et 12.

bis, exercitatissime Scripturarum, cum si quid defenderis negetur? ex diverso, si quid negaveris, defendatur? Et tu quidem nihil perdes nisi vocem ex contentione, nihil consequeris nisi bilem de blasphematione.»

73. 2.) Dein quaerimus: qua regula, qua norma, quo instrumento vis Ecclesiam accusare, eius doctrinam coarguere, illamque a sua auctoritate deturbare? Respondebit: Ex puro Verbo Dei. Quaerimus iterum: Ubi legitur purum Verbum Dei? An in versione Anglicana? An in Genevensi? An in Vulgata, quam probavit Ecclesia? Dicit ex. gr. In Anglicana. Respondebis. Id legas mihi in Sacra Scriptura; purum, nempe, Dei Verbum in versione contineri Anglicana. Cum id legere minime possit; instabis. Ergo, unde tibi innotescit, purum Dei Verbum in versione jacere Anglicana? An ex tuo sensu? An ex sententia Parlamenti? An ex definitione Elisabethae? Igitur legas mihi in Scriptura sensum tuum, vel Parlamenti, vel Elisabethae, posse, ubi lateat purum Dei Verbum, declarare. Non legis? Ergo non adhibes purum Dei Verbum ad accusandam vel reformandam Ecclesiam, sed tuam auctoritatem, quae nulla est. Id est, instrumenta, prout tibi placuit, confingis. Audi, hac de re, Tertulianum (1): «Ordo rerum desiderabat illud prius proponi quod nunc solum disputandum est: quibus competat fides ipsa? Cuius sunt Scripturae? A quo et per quos et quando et quibus sit tradita disciplina qua fiunt christiani? Ubi enim apparuerit esse veritatem et disciplinae et fidei christianae; illic erit veritas Scripturam et expositionum et omnium traditionum Christianarum.»

74. 3.) Denique; tu Ecclesiam accusas et damnas. Ecclesia, uti mandavit Apostolus, dicit in te Anathema. Quis iudex dirimet causam? Dicit: Verbum Dei. Verum nega illi suppositum: nam nescit ipse, an sit, vel ubi sit Verbum Dei. Sed quaeras iterum: quid si lis moveatur de ipso Verbo Dei? Dicente Ecclesia, purum Verbum Dei in his contineri libris; te vero negante: hanc Scripturae sententiam ferre hunc sensum; te defendente contrarium? Quis erit iudex? Nullus superest nisi vel Ecclesia ipsa, vel ejus accusator. Atqui iniquum est ut tu accusator, tu hostis, tu rebellis, tu a nullo missus, tu nulla donatus auctoritate feras sententiam: ergo nequit Ecclesia a sua exturbari auctoritate, ideoque jure te condemnat. «Ergo non ad Scripturas, ait Tertulianus (2), provocandum est, nec in his constituendum certamen, in quibus aut nulla, aut incerta victoria est.»

Igitur corripendus et repellendus haereticus, non vero audiendus.

(1) Praescr. c. 19.—(2) Praescr. c. 19.

§ II.

Quo pacto revincendi haeretici quum gratis, non jure, sed ratione adiunctorum recipiuntur ad disputandum, id est, (ut cum Patribus loquamur) ad blasphemandum et latrandum adversus Ecclesiam.

75. Nota 1.º Licet, communiter loquendo, propter adductas rationes non sint haeretici audiendi, sed *semel aut iterum corripiendi* tantum, Apostolo id praecipiente; tamen nonnumquam ita simplicem plebem calumniis et mendaciis commovent, ut necessum sit, ad majora avertenda mala, eorum dissolvere, etiam in propatulo, calumnias, uti Augustinus, aliique quandoque fecerunt Patres. Privatim autem facilius audiendi, si in bona fide versentur et fructus spes effulgeat. Non passim autem quilibet munus huiusmodi sibi sumat; prudentibus tantum et valde solertibus est committendum.

76. Nota 2.º Defensionem esse oppugnationem faciliorem; non tantum quia defendens arcem veluti obtinet et locum praecoccupavit, oppugnans vero arcem obtinere et defendentem exturbare tenetur; sed etiam quia debet oppugnans quae opponit vera esse ostendere, ac proinde defendere etiam, non quidem mere negative, sed positive demonstrando quae ei negantur.

Nota 3.º In disputatione catholicos inter ac sectarios, munus defendentis ad catholicum iure spectat; accusatoris quippe est crimen ostendere. Ecclesia Catholica possessionem verae Ecclesiae prae se fert: rebellando enim in illam sectarii accusare eam coeperunt, quod a veritate defecisset, ideoque, quod verae Christi Ecclesiae nomine non gauderet. Etenim ante rebellionem et veram Christi Ecclesiam, quam nunc calumniantur, agnoscebant.

Praemittenda ad disputationem.

77. I.^o Igitur, adversario dicatur, idque omnes intelligant adstantes: «Quamvis jus nullum habeas, nullamque legitimam missionem, gratis tibi concedo, ut officium geras reformatoris, seu accusatoris. Ex privilegio quoque permitto ut Bibliis utaris, licet nihil possint roboris in ore et manibus tuis habere.»

II.º Praestituatur quaestio agitanda, et quidem circa fidem; non enim de ceteris tempus est cum haereticis terendum.

III.º Exigendum ab haeretico, ut probet ex puro Verbo Dei quod adversus Ecclesiam objicit; quaestio enim est de fide, et contendit ipse, Verbum Dei scriptum unicam esse fidei regulam.

IV.º Cum illi distinguant inter articulos fidei necessarios et non necessarios, ac dicant illos expresse et evidenter in Scripturis contineri; primum urgendum, ut probet erravisse Ecclesiam in re aliqua necessaria. «Aliter enim, dicendum illis, inique recessistis a communione et auctoritate Ecclesiae, et iniquissime ceteros conturbatis et ab Ecclesia avellit, *ob rem non necessariam.*»

Exemplum disputationis.

78. Primo fingamus objicere haereticum Ecclesiae, quod idololatriam intulerit et foveat, quia colit B. M. Virginem et Sanctos; vel quod evacuet mysterium crucis celebrando Missas, et meritoria commendans opera, etc.

Dicemus cum Augustino (1): «Non sum avarus, unum horum doce.» Deinde: «Legant nobis hoc de Scripturis SS. et credimus» (2).

Si textum proferat, dicemus quod Augustinus Fortunato Manichaeo: «Agnosco et amplector testimonia SS. Scripturarum;» verum non legis quod promisisti; ex. gr. *cultum Sanctorum esse idololatriam*. Reponet haereticus: sic debet Scriptura intelligi. Respondemus cum Augustino: «Aliquid manifestum quod interprete non egeat a vobis flagitamus» (3).

79. Si autem quaerat haereticus: *quomodo ergo intelligendum?* Dicemus: Ego nunc defendo, non doceo. Tu ex puro et claro verbo Dei vis Ecclesiam condemnare et reformare: igitur aperi; legamus. Si autem velit, ut solent, ad alia excurrere, non sinendum donec fateatur, quod affirmavit aut impugnavit, nullibi expresse legi vel damnari.

Eodem modo in singulis articulis, quos dixit necessarios, procedendum, donec, se nihil dissertum et expressum habere quod apponat, fateatur.

80. Consequenter tum illi, tum omnibus aspectantibus non semel inculcandum: in nullo articulo necessario posse Ecclesiam accusare; recessisse haereticos ab Ecclesia propter causas non necessarias; falso asseruisse, Ecclesiam catholicam non esse veram Christi Ecclesiam.

Alterum disputationis exemplum.

81. Secundo, urgendus haereticus, ut saltem hoc demonstret; erravisse Ecclesiam in fidei articulo non necessario; qui, scilicet, in Scripturis continetur, sed implicite et obscure, ut ipsi distinguunt.

(1) Ep. Fund. c. 14.—(2) De Unit. Eccl. c. 17.—(3) De Unit. Eccl. 24.

Ad hoc autem prae oculis habere oportet, secundum *Confessionem Helveticam*; «Scripturas SS. non esse interpretationis privatae;» secundum *Scoticam*; «Scripturae S. interpretationem neque ad privatam, neque ad publicam personam pertinere: ex *Confes. Wirtembergica*; ad eos pertinere qui «Spiritu divino excitati sunt.»

Objiciet ergo haereticus interpretationem aliquam vel consequentiam sacrae alicujus sententiae.

82. Respondemus 1.º Nihil hoc conficit, nullatenus ad fidem spectat, nisi probes te spiritum divinum habere.

2.º Si dicat ex *confessione Helvet.* «Ipsa Scriptura interpres est sui;» uti dicebat Felix Manichae, (1), apud Augustinum: «Ipsa se Scriptura interpretatur.» Respondemus cum eodem Augustino: «Aperi ad locum quem nosti, et lege mihi.»

3.º Cum nullibi legere possit eo suo modo interpretandam illam Scripturae sententiam, dicet tandem: «Ratione et exegessi id constare.»

83. Id autem rejiciemus. a) exemplo. b) deinde argumento *ad hominem*, c) denique Augustini simili repulsa.

a) Tu asseris argumentationem tuam patere: Ecclesia autem affirmat esse falsam. Pari modo, Ariani ex illis verbis, «*Pater major me est.*» contendebant deduci perspicue, Christum non esse Deum: Ecclesia autem eos anathemate confixit. Ergo et tu, cum in eadem verseris rebellione, volens tuam Ecclesiae praeferre sententiam, pari modo anathematizandus.

84. b) Nonne dicitis, Scripturam judicem esse omnium controversiarum? Scriptura ergo solvas hanc controversiam: quae sit vera et genuina hujusce Scripturae sententiae interpretatio? An quam tenet Ecclesia, an potius quam tenes tu? Hoc non leges in Scriptura. Non ergo est omnium controversiarum iudex, nec interpretaris Scripturam per Scripturam.

c) Recipias igitur eandem, quam ab Augustino recepit Julianus, repulsam. «Interponis Apostoli testimonium, non ad id quod positum est, sed ad quod ipse arbitraris» (2).

85. 4.º Urgere et interrogare juvabit. An potes ipse errare in hac tua interpretatione? Negare, ut puto, non audebit, cum contendere haud dubitet, tot Doctores, tot Patres, Ecclesiam quoque errare posse. Unde ergo scis te de facto non errare? Quomodo sensum tuum, tamquam fidei articulum, venditas? Non ergo propter articulum fidei, sed ad arbitrium tuum Ecclesiam accusas.

86. 5.º Si insistat dicens: «naturalis evidentia, in hoc ratiocinio et interpretatione, me non errare ostendit.»

(1) L. 1, c. 17.—(2) Lib. 3, c. 18, contra Jul.

Resp. Esto. Verum tu promisisti, ex puro Verbo Dei velle te reformare Ecclesiam. Numquid Verbum Dei sunt ratiocinia tua? Quod tu putas, et putabant Ariani, et contendebant Manichaei, et putant aliae Protestantium sectae tibi adversae. Apostolus monet nos (1): *Videte ne quis vos decipiat per Philosophiam et inanem fallaciam*. Ostende per Scripturam, eiusmodi tuum ratiocinium et quam vocas evidentiam non esse fallaciam.

6.º Cum clare omnibus eluxerit adversarium non stare promissis, neque sola Scriptura, sed ex vano suo sensu Ecclesiam increpare; opportunum erit, directe respondendo, argumenti vitia tum quoad materiam, tum quoad formam patefacere.

ALERE FLAMMAM
VERITATIS

ARTICULUS II.

De ratione doctrinam fidei probandi.

87. Rejectis, uti diximus, inimicorum telis, oportebit aliquando veram doctrinam argumentis directis probare, vel ad credentes erudiendos et firmandos, vel ad errantes in viam reducendos, vel ad pertinaces majori rubore perfundendos. Praeter illa, quae supra de natura et sedibus argumentorum dicta sunt, pauca hic notabimus ad methodum spectantia.

88. 1.º Clare praestituatur quaestio probanda.

2.º Testimonia sint ex verbis expressis vel aequivalentibus.

3.º Nisi peculiare circumstantiae aliud postularent, argumenta non sunt numeranda sed ponderanda; scilicet, sufficit «quamlibet conclusionem duobus aut tribus munire fundamentis» (2).

Etenim, non plus demonstrant quator Ecclesiae definitiones, vel decem Scripturae sententiae, quam una. Praeterquam quod, non doctrina propter argumenta, sed, e contra, argumenta propter doctrinam sunt instituta; graviter igitur, imo gravissime theologus ineptiret, qui multa quidem erudite congereret argumenta, iis autem intentus magnum Scientiae Sacrae thesaurum in tenebris late-
re permetteret.

89. 4.º Prima apodictica ratio, numquam praetermittenda, testimonium Ecclesiae esto; etiamsi probatio adversus haereticos procedat. Nulli enim concedendum est sententiae Domini oblivisci: *Si autem Ecclesiam non audierit, sit tibi sicut ethnicus et publicanus* (3). Antecedenter ad quorumlibet haereticorum rebellionem ha-

(1) Colos. II, 8.—(2) Rat. Stud. Reg. Prof. Theol. 9, §. 2.—(3) Matth. XVIII, 17.

bebat Ecclesia, ab Apostolis acceptam, illam a Christo traditam auctoritatem docendi: *Data est mihi omnis potestas... euntes ergo docete omnes gentes* (1). Nihil potest haereticus, ut Ecclesiam auctoritate divina exturbet, efficere; omnes ictus adversus eum retorquentur. Audiatur ergo semper, velit aut nolit, Ecclesiae fidem ac sententiam. Quod si credere ei recuset, saltem hoc discet; nos minime inniti sensu nostro privato in iis quae defendimus vel docemus, nec versari omni vento doctrinae, sed duci firmiter et constanter Catholicae Ecclesiae magisterio, quae semper effulget, ut *Civitas supra montem posita*, et vocata est ab Apostolo: *Columna et firmamentum veritatis*. Miram semper exercet in animo efficaciam Ecclesiae testimonium, licet protervi ament potius tenebras quam lucem. Ad rem Augustinus (2): «Quibus obtemperavi dicentibus, *Credite Evangelio*; cur eis non obtemperem dicentibus mihi: *Noli credere Manichaeo*? Elige quod velis. Si dixeris: *crede catholicis*; ipsi me monent, ut nullam fidem accomodem vobis. Si dixeris: *noli catholicis credere*; non recte facies per Evangelium me cogere ad Manichaei fidem, quia ipsi Evangelio, praedicantibus catholicis, credidi. Si autem dixeris: *recte credidisti catholicis laudantibus Evangelium, sed non recte illis credidisti vituperantibus Manichaeum*; usque adeo me stultum putas, ut nulla reddita ratione, quod vis credam, quod non vis non credam?»

90. Proferentur deinde alia ex diversis fontibus deprompta argumenta, pro ratione subjectae materiae, et prout utilitas postulaverit audientium, praesertim ex S. Scriptura et Traditionibus. Schismatici Patrum et Conciliorum testimonia facilius suscipient, quae ante schisma extiterunt. Judaei sententiis et prophetiis Veteris Testamenti ad fidem Christi, veri Messiae, sunt praecipue perducendi. Mahumetanos ex Lege Mosayca, Prophetis et Evangeliiis, quae revelata fuisse Alcoranus docet, facile revinces; imo Mahumetismi falsitatem ipse prae se fert Alcoranus, cum innumeris scateat contradictionibus. Melius autem ac securius apud istos obstinatissimos proficies; si, non quidem Mahumetis turpitudinem et Alcorani errores exprobrando procedas, sed interrogando et exponendo; ut, quasi sponte, oculos ipsi ad veritatis lucem aperiant.

(1) Matth. XXVIII, 18.—(2) Adv. Epist. Fundam. c. 5.

CAPUT VIII.

De methodo adhibenda in theologiae studio et disciplina.

ARTICULUS I.

Alumnis quae expediat methodus.

91. 1.º Non mutantur disciplinarum theologicarum ordinem; scilicet: prius in Theologia Scholastica solidum jacent fundamentum, quemadmodum et in Philosophia primum fundandi sunt, ante Theologiae studium, antequam Positivae studii se dedant.

Nam revera Theologia Scholastica *fundamentum* existit ceterarum Theologiae disciplinarum. In Scholastica enim traditur dogmatum fidei intelligentia et principiorum moralium: ut ergo in studio et intelligentia canonum, Historiae Ecclesiasticae, SS. Patrum et rerum Moralium tute ac solide procedatur, praemittere oportet scholasticae Theologiae studium, quemadmodum ante aedificium ejusdem jacitur fundamentum.

92. Alia de causa est ista vitanda confusio; nempe, «quia pluribus intentus minor est ad singula sensus;» varietate enim rerum et disciplinarum obruitur mens. Praeterea, facillime evenit, uti longa docuit experientia, quod plures alumni, proprii ingenii vel ingenitae propensionis causa, plus ad unam quam ad alias afficiantur disciplinas: inde huic vel illi libenter incumbunt, si eas simul aggrediantur, ceteras autem non satis, juxta earum meritum vel momentum, excolunt. Haec incommoda radicibus excinduntur si naturalis servetur disciplinarum ordo.

93. 2.º Alumni libros habeant necessarios; textum, scilicet, qui illis explicatur, et quem addiscere debent; insuper, Sacram Scripturam, S. Thomae Summam, et commentarium aliquem, pro opportunitate consulendum, in quo fusius theologiae evolvuntur quaestiones. Commentarius autem, quamdiu alumni lectionibus audiendis vacant, ut plurimum *unicus* sit, et quidem *selectus*. Ejusmodi unicus Commentarius, si quid judico, sit Doctoris Eximii; propter ejusdem in opinando prudentiam et soliditatem, et in doctrina amplitudinem.

94. 3.º Praevideant diligenter alumni, quas audi-

turi sunt, lectiones: id enim summi est momenti, ut attente et fructuose lectionem audiant.

4.º Auditas lectiones consultissimum erit easdem repetere; vel in eadem schola cum condiscipulis immediate post lectionem, uno vel altero repetente, ceteris postea dubia proponentibus; vel alibi cum studiosis amicis, pro rerum et personarum opportunitate. In hac lectionum repetitione si quid non intellexerint, ille qui praeest, (qui ex provectoribus sit oportet) Professorem interroget, et postea dubii solutionem ceteris indicabit.

5.º 5.º Lectionibus et repetitionibus auditis, habeant alumni privatum studium et quietum, ad melius et exactius ea, quae tractata fuere, intelligenda.

6.º Ad scholam chartam secum ferant, ad ea quae audierint, vel eis occurrerint notatu digna, annotanda. Postea, majori cum ordine digesta, transferent in libros papyraceos, quae in posterum conservata velint; aliquo relicto spatio ad marginem, ut supervenientes difficultates, vel lucidiores solutiones interserere valeant.

96. 7.º Ubi collegialiter vivunt alumni, (puta, in Seminariis; vel ubi convenire plures possunt); magnopere expedit, tum ad ingenia exercenda, tum ad difficilia, quae in philosophicis et theologicis quaestionibus occurrunt, elucidanda, ut quotidie tempus habeant designatum ad disputandum. Quod sic potest utiliter disponi: die sabbati harum disputationum praeses indicat theses, vel quaestiones in sequenti hebdomada elucidandas; et pro singulis singulos adsignat defendentes, et unum vel alterum arguentem. Id quidem bis, vel ter, vel quater in hebdomade fieri potest pro temporis et personarum opportunitate: mirum exinde in studiis profectum capiunt alumni.

97. 8.º Hanc disputationem, de qua numero praecedenti, in pluribus Gymnasiis, die sabbati solemniori modo instituunt. Tempore et loco Scholae, disputatur, praesente Magistro, de una vel altera thesi prius in schola a Magistro elucidata: unus vel alter alumnus suam defendit et ostendit thesim, et totidem alii argumenta objiciunt, professore moderante et solutiones, si opus fuerit, dilucidante. Ultimo autem disputationis quadrante, omnibus fit facultas interrogandi vel objectandi, quo et ingenia exercent et dubitationes deponunt.

98. 9.º Singulis mensibus, pro disputatione sabbatina, ampliori concertationi ceditur locus. Duo a Professoribus seliguntur alumni; alter qui tueatur theses aliquas, puta, sex vel octo, scholae matutinae, et alter scholae vespertinae; sex quoque arguentes qui alternatim adversus defendentes argu-

mententur; tres, nempe, mane, ac tres vespere. Conveniunt, quatenus fieri possit, professores omnes Theologiae facultatis (vel Philosophicae, cum de hujusce facultatis alumnis agitur), et praesidente Gymnasii Rectore, vel Studiorum moderatore, incipit unus defendentium mane, et alter vespere, et disserit de aliqua ex praecipuis concertationis thesibus, per quindecim vel viginti minuta circiter. Postea aggrediuntur objectantes unam ex thesibus, quam ipsi selegerint; quod si languescat concertatio, Professores vel Doctores adstantes, quo magis ferveat, instant et tyronibus viam aperiant et vires adiciunt. Menstruis hisce disputationibus potest etiam aliqua inseri dissertatio; nunc de Sacra Scriptura, nunc de Jure canonico, vel de Historia Ecclesiastica, quo, in diversis Theologiae disciplinis et variis disserendi formis, proficiant alumni et instituantur.

ARTICULUS II.

Quibus poterunt industriis Professores alumnos juvare.

Praeter litteraria exercitia in praecedenti paragrapho laudata, nonnullas alias edocuit experientia industrias ad alumnorum profectum peraccommodatas.

1.º Textum praelegendum habeant Professores omnes, matura consideratione ab eruditis et expertis Magistris et Doctoribus selectum: si enim quis ex Professoribus sua sequatur placita, necessario eveniet, quod doctrinae *soliditas* et *unitas*, quae magni fieri in qualibet Academia debent, prorsus exulent.

2.º Auctor praelegendus praesentibus temporibus sit accommodatus, vel saltem sic dispositus, ut facile possit a quovis Professore, absque multa Textus immutatione, aptari.

100. 3.º Scholastici cursus initio, accurate perpendat Professor, qui tractatus et quaestiones a se sint explanandi: inde cursum in tres vel quatuor stationes partiatur; puta, usque ad Natales dies, ad Paschae festa, etc., et sic praestituat, quos tractatus seu quaestiones in singulis stationibus debet percurrere. Deinde, pro quavis statione enumeret circiter Professor lectiones habendas, et praefigat quas in iis explicare valebit quaestiones: praecipuas ac majoris momenti seligat, ceteras autem, si opus fuerit, praeternittat, vel summatim tantummodo attingat. Prima transacta cursus statione, quaestiones aggrediatur secundae cursus parti consignatas. Sic assequetur Professor ut

Tractatus omnes, et praecipuas saltem cujusque quaestiones semper absolvat.

101. 4.º Quamlibet ante lectionem, pridie alumnos praemoneat Professor de quaestione, seu thesi, explananda: quod si textu non uteretur; vel dicat in quo Auctore poterunt quaestione illam praevideare, vel annotationes ea de re a se concinnatas discipulis porrigat; oportet enim ut ipsi lectionem diligenter praevideant. (Supra n. 94).

5.º Dum de lectione explicanda praemonentur alumni, indicat quoque Professor quid ex illa memoriae mandare oporteat; puta, definitiones aliquas, axiomata, conciliorum canones, S. Scripturae vel SS. Patrum sententias, etc. Moderatum ejusmodi memoriae exercitium (nam intelligentia potius excolenda est quam memoria) non tantum ad praesentem addiscendam disciplinam, sed ad futura etiam exercenda ministeria est necessarium.

102. 6.º Ne explicandae lectionis praemonitio supervacanea evadat, et ejusdem praevisionis illusoria vel levissima, Professores, initio scholae, lectionum rationem saepius exigant. Nisi enim diligenter lectionem praevideant alumni; de quibusnam rebus agendum sit nesciunt, quid in eis sit obscurum et difficile ignorant, quanti momenti sit quaestio pertractanda non perpendunt, utrum omnia elucidentur non curant, et judicium prudens, an rei explicationem sat intellexerint, habere non possunt.

103. 7.º Prope finem lectionis, tribuat Professor discipulis facultatem interrogandi ea quae non intellexerit, ac dubia proponendi; hoc enim ad complementum expectat, et quidem necessarium, explicatae lectionis. Praeterea, non exigua inde proveniunt commoda. Primum; quae ad unum fit responsio ceteris omnibus, vel pluribus saltem, prodest. Secundum; plurimi alumni nequeunt Professores privatim ad eos interrogandos adire; quod aliquatenus compensabitur, si in eadem Schola Professor ad dubia proponenda invitet. Tertium denique provenit commodum, nempe, quod plurima solvantur dubia, multae enodantur difficultates cum exigua temporis iactura. His adicias, quod exinde indolem ac ingenium alumnorum melius ac facilius dignoscet Professor.

104. 8.º Sub finem anni ita instituendae erunt lectionum repetitiones, ut, quantum fieri possit, lectiones omnes repetitae sint, cum tempus examen advenerit.

APPENDIX.

Distinctiones praecipuae, quae in disceptationibus scholasticis adhiberi solent, a R. P. Rich. Ardekin, soc. Jesu sacerdote, Theologiae professore, collectae.

§. I.

Absolute, et respective. Absolute sive simpliciter, et secundum quid. Essentialiter, et accidentaliter. Per se, et per accidens.

105. *Absolute* dicitur Res *talis*, quando in se habet naturam, vel accidens, quod requirit talem denominationem: sic homo dicitur *absolute* rationalis, et paries dicitur *absolute* albus. *Respective* vero res dicitur *talis*, quando non habet in se tale, quod diximus, praedicatum, sed tantum sic denominatur, si cum alia re comparetur: sic vir parvae staturae, *respectively* dicitur magnus, si comparetur cum puero, non vero si cum gigante.

Absolute aliquando idem est, quod *simpliciter*; quando sine addito aut limitatione potest res denominari talis. *Secundum quid* autem res dicitur *talis*, quando vel secundum parvam sui partem, vel tantum cum addita particula restringente *talis* denominatur. Sic Ethiops non denominatur *absolute* albus, sed bene *secundum quid*, scil., dentes: et imago hominis dicitur homo *secundum quid*, scil., secundum solam repraesentationem.

106. *Essentialiter* dicitur aliquod praedicatum convenire subiecto, sine quo subiectum nec esse nec concipi potest, sive, quod ingreditur primum rei conceptum; ut rationale respectu hominis. Illud autem dicitur *accidentaliter* convenire, sine quo res saltem concipi potest: sive, quod non est de primario conceptu illius praedicati, quod in unaquaque re est primum et radicale fundamentum caeterorum praedicatorum, quae in tali re inveniuntur; quo modo, etiam risibile tantum *accidentaliter* homini convenit, etsi sola ratione ab eius essentia distinguatur.

107. *Per se* id dicitur convenire rei quod ex natura ipsius rei convenit, seu ex principiis intrinsicis. Sic v. gr. homini conveniunt *per se* omnia praedicata, quae ipsi sunt essentialia, vel etiam propria quarto modo: et quae necessario comitantur naturam, v. gr. esse natura sua bipedem. *Per accidens* autem id convenit rei quod convenit ei accidentaliter et non necessario, seu quod convenit ei

quasi casu et aliunde. Sic logicus *per se* est Philosophus; *per accidens* autem est albus, pius, nobilis. *Per se* quandoque idem est, quod propter se, et ex professo: *Per accidens* autem, idem quod propter aliud. Sic Logica *per se* agit de operationibus intellectus, *per accidens* autem de signis, vocibus, &c.

§ II.

Res in actu et potentia. In actu primo, et in actu secundo. In actu exercito, et in actu signato. De potentia Dei ordinaria, et de potentia absoluta. Adaequate et inadaequate. Realiter et intentionaliter. Extensive et intensive. Positive et negative.

108. *Actu esse* res dicitur, quando de facto est extra suas causas, id est, quando a suis causis producta est, ut existat. *Potentia*, vel *in potentia* res dicitur esse, quae quidem non existit, sed tamen potest existere; sic Antichristus est *in potentia*, etiam hodie.

Actus primus, est ipsa potentia, v. gr. videndi, intelligendi etc. *Actus vero secundus*, est actio elicit a potentia: unde in *actu primo*, dicitur quis operari quando habet potentiam operandi; in *actu vero secundo*, qui de facto operatur. Sic dormiens dicitur videre, vel discurre in *actu primo*; tum vero videre vel discurre in *actu secundo*, quando de facto aliquam visionem, aut argumentationem elicit.

109. *Actus signatus* dicitur I. Quando actus in propositione significatur expresse, id est, quando expressis, et signantibus verbis dicitur talem actum competere alicui rei: etiamsi ille actus in propositione illa, non exerceatur. *Actus vero exercitus* dicitur, quando actus exerceatur re ipsa, etiamsi expresse seu signanter non dicatur exerceri, v. gr. quando dicitur: Petrus est doctus: hic doctrina praedicatur de Petro in *actu exercito*, id est, actus praedicationis, seu affirmationis de Petro vere exerceatur. Quando vero dicitur: de Petro affirmatur vel praedicatur doctrina: tunc est *actus signatus*; et doctrina de Petro praedicatur in *actu signato*, id est, signantibus verbis exprimitur, quod actus praedicationis doctrinae competat Petro, quae tamen praedicationis non exerceatur in ista propositione.

Sic etiam Superior, aut Pastor sobrie et caste vivens, concionatur suis in *actu exercito* de sobrietate et castitate. Quando autem verbis, aut signis commendat sobrietatem, concionatur de sobrietate et castitate in *actu signato*.

110. *Per potentiam Dei Ordinariam* id dicitur fieri, quod potest fieri secundum legem et decretum ordinarium Dei, quod ille statuit servare circa res creatas. *Per potentiam vero Absolutam Dei*, id

dicitur posse fieri, quod, abstrahendo ab omni libero decreto Dei, et a cursu rerum Ordinario, a Deo potest fieri. Unde per *absolutam Dei potentiam*, dicitur omne id posse fieri, quod non involvit contradictionem: sic per *potentiam Dei absolutam*, absque omni studio, potes hodie Aristotelem doctrina Philosophica superare, non tamen de *potentia ordinaria*.

111. *Adaequate* sumitur res, quando integre et totaliter accipitur. Sic homo *adaequate* sumptus est animal rationale. *Inadaequate* vero sumitur res, quando sumitur partialiter. Sic homo *inadaequate* conceptus, est animal, est physice solum corpus, vel sola anima.

112. *Realiter*, seu *primo intentionaliter* sumitur res, quando consideratur prout est a parte rei, et non ut vestita quasi extrinsece aliqua intentione, sive conceptu circa eam versante. *Secundo Intentionaliter* sumitur res, quando res sumitur simul cum cognitione, et tota ratio cur praedicatum ei conveniat est, quia circa rem praecessit actus intellectus. Sic homo et animal sumuntur *realiter*, seu *primo intentionaliter*, quando dico: petrus est homo; leo est animal. Sumuntur vero, *secundo intentionaliter* quando dico: homo est species, animal est genus: quia denominationem speciei, aut generis habent ratione conceptus generici, aut specifi.

113. *Extensive* et *intensive* dicuntur potissimum de qualitate, aut quantitate: extensio enim qualitatis, verbi gratia, caloris tunc fit, quando calor extenditur, ad plures partes subjecti. *Intensio* vero tunc fit, quando in eadem parte subiecti ponuntur plures gradus qualitatis, verbi gratia, caloris. Gradus autem communiter assignantur octo: ita ut qui octo gradus, verbi gratia, caloris habet, dicatur habere intensissimum calorem. Sic manus calida ut sex; est *intensive* magis calida quam totum corpus calidum ut quatuor, sed tamen *extensive* magis est calidum quam illa manus, per se sumpta.

114. *Positive* res dicitur aliqua talis, quando in illa vere reperitur forma denominans. Sic mel dicitur dulce *positive*, quia dulcedo vere est in melle. *Negative* vero aliquid dicitur tale, quando caret solum forma contraria. Sic omne id dicitur esse dulce *negative*, quod non est amarum. Et puer dicitur probus *negative*, qui nihil committit improbitatis.

§ III.

Directe, indirecte. Directe et reflexe. In recto et in obliquo. In sensu composito et diviso. Materialiter et formaliter, specificative et reduplicative. Formaliter, virtualiter, eminenter, radicaliter.

115. *Directe* id intendi dicitur in quavis actione, quod primario, et ratione sui intenditur. *Indirecte* vero, id quod tantum ratione alterius intenditur, et quasi per accidens. Sic Logica *directe* agit de operationibus intellectus; *indirecte* vero de signis, vocibus, etc. Item in moralibus, *directe* dicitur intendere homicidium, qui illud mandat; *indirecte* qui illius, aliquam causam ponit. *Directe*, ut opponitur *reflexe*, quando res cognoscitur primo in se, non in alia cognitione de illa habita.

In recto et in obliquo importari, maxime dicuntur de terminis connotativis, et relativis. Significari itaque *in recto* idem est quod in enuntiatione significari identificatum cum subjecto. Illud autem significatur *in obliquo* quod non significatur identificari cum subjecto, sed tantum esse aliquid pertinens ad subjectum, vel ad rectum ipsius praedicati. Ut in hoc termino albus, significatur res quae est alba *in recto*, albedo vero *in obliquo*. Hinc in praedicatione qua dico, paries est albus: identifico rem, quae est alba, cum pariete, non vero identifico albedinem cum pariete: vera enim est haec propositio: paries est res habens albedinem; falsa autem altera, paries est albedo.

116. *Sensus compositus* alicujus propositionis dicitur, quando fit compositio praedicati cum subjecto secundum significata formalia utriusque. Ut cum dico: Logicus est Philosophus, scilicet, ut logica praeditus: item; justus est beatus, scil., manens justus. *Sensum* autem *divisum* tunc habet propositio, quando praedicatum convenit subjecto ratione tantum significati materialis. Ut cum dico: album potest esse nigrum: haec enim propositio in *sensu composito* est falsa; sensus enim compositus est, album manens album posse esse nigrum, sive albedinem et nigredinem posse esse simul in eodem subjecto. *In sensu autem diviso* propositio illa est vera: tunc enim sensus est: album, seu id quod est album, non tamen manens album, posse esse nigrum.

117. *Materialiter et formaliter*, variis modis sumitur. I. *Materialiter* dicitur praedicatum convenire subjecto quando convenit ratione materiae sive subiecti. Sic dicitur album (v. gr. lac), *materialiter*, non *formaliter*, dulce. *Formaliter* vero convenire dicitur, quod convenit ratione formae: sic album *formaliter*, sive ut album,

est disgregativum visus. Quae distinctio etiam locum habet quando predicata sunt realiter eadem, et tantum ab intellectu concipiuntur per modum materiae, et formae: Sic in sensu *materiali*, sive *identico*, animal est rationale, quia animal et rationale sunt eadem res; *formaliter* autem, seu in sensu formali, animalitas non est rationalitas, sunt enim formalitates diversae in conceptu.

II. *Materialiter* quandoque idem est, quod *identice*, seu *specificative*. *Formaliter* autem quandoque idem est, quod *reduplicative*; quod exprimi solet per particulas *quatenus*, *in quantum*, *qua talis*, etc. Ita homo *formaliter* seu *reduplicative* est rationalis, quia possum reduplicare dicendo, homo quatenus homo, est rationalis. Si autem dicam homo quatenus homo est Philosophus, erit falsa propositio in sensu *formali*, sive *reduplicativo*.

III. *Formaliter*, *virtualiter*, *eminenter* dicuntur de causis prout continent perfectionem sui effectus. Effectum enim, seu perfectionem sui effectus, tunc dicuntur causae continere *formaliter*, quando illa entitas effectus quam producant reperitur in ipsis causis. Sic ignis dicitur *formaliter* calidus, quia calorem, quem producit, etiam in se continet. *Virtualiter* autem dicuntur causae continere effectum, quando possunt effectum illum producere, licet entitas effectus in ipsis causis non reperiatur: sic piper, aut vinum *virtualiter* dicitur calidum, quia potest in homine calorem causare, licet vinum actu in se calorem non haberet.

118. Denique, *eminenter* causa tunc dicitur continere effectum, quando non aequivalenter tantum et *virtualiter* effectum continet sed etiam est multo perfectior effectui, sublatis, scilicet, imperfectioribus quae sunt in effectui. Sic sol *eminenter* est calidus, quia et virtutem habet producendi calorem, et est calore perfectior. Item Deus *eminenter* continet creaturarum perfectiones, quia, sublatis imperfectioribus, eas in se continet, ut causa perfectissima.

IV. *Formaliter* sumitur effectus quando spectatur secundum se. *Radicaliter* autem vel *fundamentaliter* quando spectatur secundum causam, radicem, vel fundamentum. Sic risibile sumptum *formaliter* est proprietas hominis, et a rationali distinguitur. Risibile autem sumptum *radicaliter* est idem quod rationale. Nam rationalitas est causa sive radix prima risibilitatis.

119. V. *Formaliter* etiam subinde significat idem quod per se, sive essentialiter: ita ut praedicatum, quod dicitur convenire subjecto formaliter, sit in recto de definitione subjecti. Sic homo est *formaliter* animal, uti et rationalis; non vero hoc sensu homo est formaliter risibilis, vel albus, quia haec hominis definitionem aut essentiam non ingrediuntur.

DISQUISITIO II.

DE RELIGIONE REVELATA,

ubi etiam

suis locis, juxta rerum ordinem,

Rationalismi, Indifferentismi, Progressismi

Indefiniti, uno verbo, Liberalismi,

exploduntur errores.

PRAENOTANDUM.

1. Non soli theologi, sed philosophi etiam de Deo disserunt et de hominum officiis erga Deum; sed aliter et aliter: nam philosophi sola ducuntur ratione, theologi autem principem concedunt locum auctoritati, et quidem divinae, ratione vero ut pedissequa tantum utuntur. Quia ergo nos disquisitiones theologicas instituere aggredimur, ea, quae more pure philosophico tractantur, dimittere necessum est; tum ne actum agamus, oleum et operam, ut fert proverbium, perdentes; tum ne manum in messes alienas porrigamus. Insuper, in prioribus hisce disquisitionibus singulas evolvere et argumentis confirmare fidei veritates minime intendimus, sed fundamenta tantum jacere totius theologicae disciplinae, quae, uti diximus, revelatione potissimum nititur. Fidei igitur veritates illae, quae propriis et peculiaribus disputationibus elucidari solent, a nobis, iisdem de causis, nunc praetermittentur; et sufficiet, ubi id necessitas postulet, eas perpaucis delibare. Inde et aliud necessarium deducetur commodum; quod, omissis ejusdem rei haud necessariis retractationibus, plenior totius Theologiae tradatur a professoribus notitia, cum ad suas tantum elucidandas quaestiones omnes singuli impenderit operam.

est disgregativum visus. Quae distinctio etiam locum habet quando predicata sunt realiter eadem, et tantum ab intellectu concipiuntur per modum materiae, et formae: Sic in sensu *materiali*, sive *identico*, animal est rationale, quia animal et rationale sunt eadem res; *formaliter* autem, seu in sensu formali, animalitas non est rationalitas, sunt enim formalitates diversae in conceptu.

II. *Materialiter* quandoque idem est, quod *identice*, seu *specificative*. *Formaliter* autem quandoque idem est, quod *reduplicative*; quod exprimi solet per particulas *quatenus*, *in quantum*, *qua talis*, etc. Ita homo *formaliter* seu *reduplicative* est rationalis, quia possum reduplicare dicendo, homo quatenus homo, est rationalis. Si autem dicam homo quatenus homo est Philosophus, erit falsa propositio in sensu *formali*, sive *reduplicativo*.

III. *Formaliter*, *virtualiter*, *eminenter* dicuntur de causis prout continent perfectionem sui effectus. Effectum enim, seu perfectionem sui effectus, tunc dicuntur causae continere *formaliter*, quando illa entitas effectus quam producant reperitur in ipsis causis. Sic ignis dicitur *formaliter* calidus, quia calorem, quem producit, etiam in se continet. *Virtualiter* autem dicuntur causae continere effectum, quando possunt effectum illum producere, licet entitas effectus in ipsis causis non reperiatur: sic piper, aut vinum *virtualiter* dicitur calidum, quia potest in homine calorem causare, licet vinum actu in se calorem non haberet.

118. Denique, *eminenter* causa tunc dicitur continere effectum, quando non aequivalenter tantum et *virtualiter* effectum continet sed etiam est multo perfectior effectui, sublatis, scilicet, imperfectioribus quae sunt in effectui. Sic sol *eminenter* est calidus, quia et virtutem habet producendi calorem, et est calore perfectior. Item Deus *eminenter* continet creaturarum perfectiones, quia, sublatis imperfectioribus, eas in se continet, ut causa perfectissima.

IV. *Formaliter* sumitur effectus quando spectatur secundum se. *Radicaliter* autem vel *fundamentaliter* quando spectatur secundum causam, radicem, vel fundamentum. Sic risibile sumptum *formaliter* est proprietas hominis, et a rationali distinguitur. Risibile autem sumptum *radicaliter* est idem quod rationale. Nam rationalitas est causa sive radix prima risibilitatis.

119. V. *Formaliter* etiam subinde significat idem quod per se, sive essentialiter: ita ut praedicatum, quod dicitur convenire subjecto formaliter, sit in recto de definitione subjecti. Sic homo est *formaliter* animal, uti et rationalis; non vero hoc sensu homo est formaliter risibilis, vel albus, quia haec hominis definitionem aut essentiam non ingrediuntur.

DISQUISITIO II.

DE RELIGIONE REVELATA,

ubi etiam

suis locis, juxta rerum ordinem,

*Rationalismi, Indifferentismi, Progressismi
Indefiniti, uno verbo, Liberalismi,*
exploduntur errores.

PRAENOTANDUM.

1. Non soli theologi, sed philosophi etiam de Deo disserunt et de hominum officiis erga Deum; sed aliter et aliter: nam philosophi sola ducuntur ratione, theologi autem principem concedunt locum auctoritati, et quidem divinae, ratione vero ut pedissequa tantum utuntur. Quia ergo nos disquisitiones theologicas instituere aggredimur, ea, quae more pure philosophico tractantur, dimittere necessum est; tum ne actum agamus, oleum et operam, ut fert proverbium, perdentes; tum ne manum in messes alienas porrigamus. Insuper, in prioribus hisce disquisitionibus singulas evolvere et argumentis confirmare fidei veritates minime intendimus, sed fundamenta tantum jacere totius theologicae disciplinae, quae, uti diximus, revelatione potissimum nititur. Fidei igitur veritates illae, quae propriis et peculiaribus disputationibus elucidari solent, a nobis, iisdem de causis, nunc praetermittentur; et sufficiet, ubi id necessitas postulet, eas perpaucis delibare. Inde et aliud necessarium deducetur commodum; quod, omissis ejusdem rei haud necessariis retractationibus, plenior totius Theologiae tradatur a professoribus notitia, cum ad suas tantum elucidandas quaestiones omnes singuli impenderint operam.

DIVISIO GENERALIS.

- CAPUT I. Nonnulla quae disquisitioni de Religione revelata praemittere oportet.
- II. De iis quae, veluti via, ducunt ad divinae Revelationis existentiam dignoscendam.
 - III. De Revelatae Religionis Existentia.
 - IV. De Superstitionibus fidei revelatis.

CAPUT I.

Nonnulla quae disquisitioni de revelata religione praemittere oportet.

ARTICULUS I.

De Religione universim.

§ I.

Dei existentia et attributa.

2. Dico I. In primis illud ponendum est; Deum existere, et esse Ens Necessarium, et quidem unicum, ideoque in omni perfectione infinitum, et causam supremam ceterorum omnium entium. Hanc totius theologiae scientiae fundamentalem veritatem, quatenus sola rationis vi firmari potest, philosophia docet; quatenus fidei argumentis elucidanda est, ad theologicas de Deo disquisitiones referimus.

§ II.

Cultus Deo tribuendus.

3. Dico II. Deinde ponimus; Deo summam esse reverentiam exhibendam, et supremum tribuendum honorem.

Haec similiter propositio, quam naturalis ratio obviis suadet argumentis, a philosophia traditur; ad theologum tamen spectat propriis eadem tueri probationibus; quod breviter praestabimus, nam rei claritas non longam postulat orationem.

Prob. 1.º Constante, per omnem seculorum decursum, sive in

lege Gratiae, sive in Mosayca, sive in Naturae lege oblatum Deo est sacrificium, ut notavit Tridentinum (1): «Sacrificium et Sacerdotium ita Dei ordinatione conjuncta sunt, ut utrumque in omni lege extiterit.» Atqui sacrificium nihil aliud est quam quaedam supremi cultus, qui latria dicitur, exhibitio; «Quis vero, ait Augustinus (2), sacrificandum censuit nisi ei, quem Deum aut scivit, aut putavit, aut finxit?»

Prob. 2.º Praeceptum quod in omni lege, veluti princeps officium, fuit custoditum, sacrae quoque Litterae tradiderunt. Praecepit namque Dominus (3): *Altare de terra facietis mihi, et offeretis super eo holocausta... Veniam ad te, et benedicam tibi.* Et Christus Jesus vetus confirmavit mandatum (4): *Dominum Deum tuum adorabis et illi soli servies.* Rursus: *Venit hora, et nunc est, quando veri adoratores adorabunt Patrem in spiritu et veritate. Nam et Pater tales quaerit qui adorent eum* (5).

Prob. 3.º In Syn. oecumen. V. can. 1, decreverunt PP. «Si quis non confitetur... unam deitatem in tribus subsistentiis sive personis adorandam, talis anathema sit.»

In re adeo aperta omnes consensisse Patres, quis dubitet? Chrysostomum laudasse sufficiat (6): «Propter hoc rationales facti sumus et a brutis differimus, ut laudemus, celebremus, glorificemus jugiter Dominum omnium Conditorem;» item: «Eum maxime adora, propter ineffabilem ejus majestatem (7).»

4. 4.º Simplici rationis lumine quod hic tuemur etiam elucere, facile philosophia ostendit. a) Parentes esse honorandos, omnes intelligunt homines, corde persentiunt, et opere ipso, nisi impii fuerint, profitentur. Sed in Deo praefulgent, longe excellentius, causae omnes, aliaeque plurimae, propter quas colendos esse parentes intelligimus; ergo absque ullo dubio Deum eminentiori quodam modo colere necessum est. Quemadmodum autem a cultu parentibus debito arguimus, pari modo ab ea observantia argumentaberis, quam principibus solvimus, sapientibus, nec non omnibus privati vel communis boni praeclaris fautoribus.

b) Gentes omnes ubique terrarum Deo, vel iis, quos deos esse putabant, cultum solvendum consuerunt; hinc ajebat Cicero (8): «Sua cuique civitati Religio est; Deum quippe natura venerari novit; nec quisquam est homo, qui lege, quae hoc praecipiat, careat.» Unde cum *Cicerone*, et cum *Chrysostomo* supra laudato, eos qui Deum esse colendum negent, non homines esse, sed bruta animalia, asserere poteris.

(1) Sess. XXII, cap. I. — (2) De Civit. Dei lib. 10, c. 4. — (3) Exod., XX, 24. — (4) Matth., IV, 10. — (5) Jo. IV, 23. — (6) In Genes. c. VIII, hom. 26, 6. — (7) In Ps. 44, 9. — (8) Orat. pro Flaco.

DIVISIO GENERALIS.

- CAPUT I. Nonnulla quae disquisitioni de Religione revelata praemittere oportet.
- II. De iis quae, veluti via, ducunt ad divinae Revelationis existentiam dignoscendam.
 - III. De Revelatae Religionis Existentia.
 - IV. De Superstitionibus fidei revelatis.

CAPUT I.

Nonnulla quae disquisitioni de revelata religione praemittere oportet.

ARTICULUS I.

De Religione universim.

§ I.

Dei existentia et attributa.

2. Dico I. In primis illud ponendum est; Deum existere, et esse Ens Necessarium, et quidem unicum, ideoque in omni perfectione infinitum, et causam supremam ceterorum omnium entium. Hanc totius theologiae scientiae fundamentalem veritatem, quatenus sola rationis vi firmari potest, philosophia docet; quatenus fidei argumentis elucidanda est, ad theologicas de Deo disquisitiones referimus.

§ II.

Cultus Deo tribuendus.

3. Dico II. Deinde ponimus; Deo summam esse reverentiam exhibendam, et supremum tribuendum honorem.

Haec similiter propositio, quam naturalis ratio obviis suadet argumentis, a philosophia traditur; ad theologum tamen spectat propriis eadem tueri probationibus; quod breviter praestabimus, nam rei claritas non longam postulat orationem.

Prob. 1.º Constante, per omnem seculorum decursum, sive in

lege Gratiae, sive in Mosayca, sive in Naturae lege oblatum Deo est sacrificium, ut notavit Tridentinum (1): «Sacrificium et Sacerdotium ita Dei ordinatione conjuncta sunt, ut utrumque in omni lege extiterit.» Atqui sacrificium nihil aliud est quam quaedam supremi cultus, qui latria dicitur, exhibitio; «Quis vero, ait Augustinus (2), sacrificandum censuit nisi ei, quem Deum aut scivit, aut putavit, aut finxit?»

Prob. 2.º Praeceptum quod in omni lege, veluti princeps officium, fuit custoditum, sacrae quoque Litterae tradiderunt. Praecepit namque Dominus (3): *Altare de terra facietis mihi, et offeretis super eo holocausta... Veniam ad te, et benedicam tibi.* Et Christus Jesus vetus confirmavit mandatum (4): *Dominum Deum tuum adorabis et illi soli servies.* Rursus: *Venit hora, et nunc est, quando veri adoratores adorabunt Patrem in spiritu et veritate. Nam et Pater tales quaerit qui adorent eum* (5).

Prob. 3.º In Syn. oecumen. V. can. 1, decreverunt PP. «Si quis non confitetur... unam deitatem in tribus subsistentiis sive personis adorandam, talis anathema sit.»

In re adeo aperta omnes consensisse Patres, quis dubitet? Chrysostomum laudasse sufficiat (6): «Propter hoc rationales facti sumus et a brutis differimus, ut laudemus, celebremus, glorificemus jugiter Dominum omnium Conditorem;» item: «Eum maxime adora, propter ineffabilem ejus majestatem (7).»

4. 4.º Simplici rationis lumine quod hic tuemur etiam elucere, facile philosophia ostendit. a) Parentes esse honorandos, omnes intelligunt homines, corde persentiunt, et opere ipso, nisi impii fuerint, profitentur. Sed in Deo praefulgent, longe excellentius, causae omnes, aliaeque plurimae, propter quas colendos esse parentes intelligimus; ergo absque ullo dubio Deum eminentiori quodam modo colere necessum est. Quemadmodum autem a cultu parentibus debito arguimus, pari modo ab ea observantia argumentaberis, quam principibus solvimus, sapientibus, nec non omnibus privati vel communis boni praeclaris fautoribus.

b) Gentes omnes ubique terrarum Deo, vel iis, quos deos esse putabant, cultum solvendum consuerunt; hinc ajebat Cicero (8): «Sua cuique civitati Religio est; Deum quippe natura venerari novit; nec quisquam est homo, qui lege, quae hoc praecipiat, careat.» Unde cum *Cicerone*, et cum *Chrysostomo* supra laudato, eos qui Deum esse colendum negent, non homines esse, sed bruta animalia, asserere poteris.

(1) Sess. XXII, cap. I. — (2) De Civit. Dei lib. 10, c. 4. — (3) Exod., XX, 24. — (4) Matth., IV, 10. — (5) Jo. IV, 23. — (6) In Genes. c. VIII, hom. 26, 6. — (7) In Ps. 44, 9. — (8) Orat. pro Flaco.

8. c) Dei cultus è duplici exurgit elemento; scilicet, è summae Dei erga nos excellentiae recognitione; quippe infinitus est Deus et causa ejus quod sumus atque esse expectamus, totius, nempe, beatitudinis nostrae; deinde, è significatione, seu protestatione aliqua apud Deum ejusmodi excellentiae, nostraeque subjectionis. Atqui utrumque requirit rationalis nostra natura actum: ergo a Chrysostomo et Cicerone jure dictum; naturam ipsam, qua homines sumus, nos ducere ad Deum venerandum.

Majorem, cum perspicua omnibus pateat, neque probare, neque explicare opus est. Item prima *minoris* pars ex iis, quae supra (n. 2) fuere proposita, apertissima est. Quis enim mente non recognoscat et fateatur, infinitam Dei excellentiam, summamque nostri eidem subjectionem? *Minoris* ergo secunda pars ostenditur.

Recognitio divinae excellentiae, nostraeque subjectionis, spontanea sit oportet, id est, voluntate ipsa compleri; aliter enim summa ac totalis subjectio minime foret. Atqui voluntaria divinae excellentiae recognitio, nostraeque erga Deum subjectionis, secum, connaturali nexu, significationem seu protestationem fert illius divinae erga nos excellentiae; ergo postulat rationalis naturae divinae excellentiae significationem.

Major, attente si perpendas, est plane evidens. Quis namque non videt, divinam excellentiam, et inde nostri subjectionem, omnia naturae nostrae intrinsicè respicere, adeoque voluntate ipsa libera et spontanea complendam? *Minorem* quoque certam esse, sic explicari potest. Velle se Deo summe excellenti submittere (quod exigit, uti dictum est, nostra ipsa natura, si ad divinam conferatur) est practica, intrinsicè et naturalis protestatio submissionis nostrae et excellentiae divinae propter quam subijcimur. Atqui actus quilibet voluntatis est ab intrinsicè volitio sui ipsius: Quis enim sic est volitum, seu voluntarium, quemadmodum actus ipse quo volumus? Ergo quicumque Deo summe excellenti subjectum se esse, volenti libentique animo, recognoscit; significat et protestatur summam Dei excellentiam, suamque submissionem. Imo, si rem accurate perpendamus, clarius veriusque id significat, quam actu seu signo quovis extrinsecus posito: hic namque potest fictus mendaxque existere; illa autem interna ac spontanea recognitio necessario et ab intrinsicè vera est ac significans.

6. *Scholion*. Ex nuper dictis facile intelligitur, quam recte fuerit ab Angelico D. dictum (1): «Significat autem sacrificium quod offertur exterius, interius spirituale sacrificium, quo anima se ipsam offert Deo.» Item (2): «In adoratione principalius est interior

(1) 2. 2. q. 85, a. 2. — (2) Q. 84, a. 3.

»devotio mentis; secundarium autem est quod pertinet exterius ad »corporalia signa.» Et re quidem vera; si velle signum aliquod exhibere suae ad Dei excellentiam subjectionis, actum perficit religionis ad Deum honorandum; multo facilius, verius ac perfectius id praestabit voluntas se divinae excellentiae plene subijciendi: signi namque perfectio e re descendit quam significat. Alibi quoque ait *S. D.* (1): «Actus interiores *per se pertinere* ad religionem»; verum exteriores actus ad illam tantum spectare, «quasi secundarios et ad interiores ordinatos.» Hinc et laudat Augustini sententiam: «Sacrificium visibile invisibilis sacrificii sacramentum.»

Haec plenius evolvit, qua solet ingenii claritate et scientiae profunditate, *Doctor eximius* (2).

7. *Obj.* Actus ejusmodi, scilicet, significandi ac protestandi Dei excellentiam, nostrique subjectionem, videtur inanis, adeoque praetermittendus. Significatio ac protestatio alicui namque facienda est; atqui non debet aliis fieri hominibus; alioquin homo unicus, puta, Adam, ad Deum colendum non foret obstrictus; neque Deo ipsi est quidquam significandum: quid enim, nobis indicantibus, potest Deus addiscere? Neque nobis ipsis quidquam significare vel protestari prudenter valemus: genus enim quoddam stultitiae id jure dixeris; ergo.

8. *Resp.* Nego assertum. Ad probationem autem respondeo: significationem ac protestationem de qua agimus, fieri *intrinsicè* quidem et *per se ipsi* Deo; non quidem quasi *speculative*, seu actu *signato*, uti objectione praesumitur, sed *practice* seu actu *exercito*, tamquam exercitium plenae et universalis submissionis. Unde non quidquam Deum addiscere indicatur, sed tamquam supremum Dominum recognosci innuitur.

Verum non abnuimus posse tum sibi, tum aliis, protestationem istam *extrinsicè* et *per accidens* fieri: id enim et esse honestum, ac saepe utile, imo non numquam etiam posse necessarium evadere, quisque facile intelliget. Quod ad alios pertinet, patet; cum saepe apud illos, etiam in rebus minoris momenti, utiliter ac necessario signis ad sensus nostros depromendos utamur. Quoad autem ad nosmet ipsos spectat, notum est, quemque ad se ipsum saepe reflectere, ut quid in animo gerat facilius dignoscat et certius dijudicet; quae quidem ad se reflexio tum est potissimum adhibenda, cum de necessaria aliqua mentis habitudine inquirendum est. Atqui divinae illius excellentiae voluntaria recognitio, suaeque ad Deum subjectionis, quaedam est habitudo animi necessaria, ut jam constitu-

(1) Q. 81, a. 7. — (2) De Incarn. Disp. 51, Sec. II, n. 21.

tum est: ergo recte et utiliter protestatio ista non tantum ad Deum, et sane principaliter, sed ad alios et ad se ipsum quoque recte ordinabitur.

§ III.

De cultu Dei externo.

9. Dico III. Non interno tantum animi affectu, sed externo quoque corporis habitu Deus colendus est.

Quemadmodum praecedens tradita propositio, haec pariter certa constat fide.

Prob. 1.º Non solum teneri nos Deo cultum exhibere internum, sed etiam externum definiit Tridentina Synodus (1); quia enim Christus est Deus, ait: «Si quis dixerit, in sancto Eucharistiae Sacramento, Christum, Unigenitum Dei Filium, non esse cultu latriae, etiam externo, adorandum... anathema sit.»

2.º Argumentum supra (n. 3) cum Tridentino adhibitum, quod, scilicet, in omni lege fuerit constanter cultus Deo exhibitus, rem etiam praesentem ostendit: nam quidem non sola mente, sed signis externis ac corporeis colebatur Deus, tum in lege Naturae et Mosayca, tum in Nova. Mosaycum sane mandatum (2) de cultu statuebat externo; et similiter Christus D. (3). «Ut dilectae sponsae suae Ecclesiae visibile, sicut hominum natura exigit, relinqueret sacrificium... Corpus et Sanguinem suum sub speciebus panis et vini Deo et Patri obtulit.»

3.º Apud gentes omnes non solus viguit internus Dei cultus, sed etiam externus, ut historia docemur et experientia. Hinc Plutarcus, in impium Colet. Epicureum, aiebat. «Si totum orbem peragres, invenies urbes sine litteris, sine rege, sine domibus, pauperes, sine nummis, theatris, gymnasiis. At urbem sine templis, sine Diis, quae non preces fundat, non litet... nemo reperit, reperietque.»

10. E philosophiae in promptu nobis est optima ratio. Ad spiritualia et sensibus impervia vel nullo modo vel admodum difficili, homines duci queunt, nisi rerum sensibilibus ope et adjumento. Atqui Dei supra nos excellentia, plenumque dominium ad res spectat spirituales, nostraque ad eum subjectio ad pura intelligibilia refertur: ergo nobis opus erat, ad haec protestanda et menti infingenda, res aliquas adhibere corporeas, quae sensus afficerent et intelligentiam adjuvarent. Unde Chrysostomus (4): «Hoc autem

(1) Sess. 13, cap. V, et can. VI. (2) Exod. XX, 24.—(3) Trid. Sess. 22, —(4) In ps. 140, 3.

»jusserat (sacrificium matutinum et vespertinum) Deus fieri, significans per id quod fiebat eum assidue colere oportere.» Et alibi (1): «Omnia mihi affatim et abunde suppetunt, et cum sim ipse Dominus, mea volo a te accipere, ut hac via et ratione te ad meam amicitiam attraham, et a rerum inanium consuetudine abducam.» Scilicet, et sui subjectio, et rerum vilitas, quae propter Deum jure sacrificio destruuntur, clarius elucescunt. Et pari ratione D. Angel. (2): «Quia vero connaturale est homini ut per sensus cognitionem accipiat, et difficillimum est sensibilia transcendere, provisum est divinitus homini ut etiam in sensibilibus rebus divinorum ei commemoratio fieret, ut per hoc hominis intentio magis renovaretur ad divina, cujus mens non est valida ad divina in se ipsis contemplanda: et propter hoc instituta sunt sensibilia sacrificia quae homo Deo offerat, non propter hoc quod Deus eis indigeat, sed ut repraesentetur homini quod se ipsum et omnia sua debet referre in ipsum sicut in finem, et sicut in creatorem et gubernatorem et Dominum universorum.»

11. Obj. 1.º Chrysostomus (3), judaeorum improbens sacrificia, ait: «Deum non fumo, nec nidore, sed per optimum vitae institutum, non corporeum sed in mente situm, colere et honorare oportet.»

Resp. Chrysostomi explicanda sententia. Non corpore, sed mente Deum honorare oportet, *per se et principaliter*; conc. Neque *secundario et propter aliud* oportet Deum colere; nego.

Hanc esse Chrysostomi mentem ex toto elucet contextu: nam ipse fatetur, Deum sacrificia et cultum corporalem decrevisse; «Sed non haec decernit tamquam haec praecipue velit.» Verum judaei sic eis abutebantur, «quod potiore virtutis parte contempta, salutis spem in eis reponerent,» abusum ergo improbat.

Inst. Ait ipse: «Indulgentia Deus usus est et permisit sacrificia, ut sacrificia tollerent... nec lege sanxisse quod ea probaret.»

Resp. Dist. Quasi Deus minime cultum probaret externum, et vellet quodlibet tandem tollere sacrificium; nego. Quatenus voluit Deus «eos paulatim a mactatione brutorum abducere», et nobilitatem statuere cultum et quidem externum etiam ac corporeum, non autem mere internum; conc.

12. Obj. 2.º Cultum externum videtur Christus D. à religione excludere et improbare: dixit enim (4). *Neque in monte hoc, neque in Ierosolymis adorabitis Patrem... Veri adoratores adorabunt Patrem in spiritu et veritate. Spiritus est: et eos qui adorant eum in spiritu et veritate oportet adorare.*

(1) In ps. 49, 5.—(2) Contr. Gent. l. 3, c. 119.—(3) Joan. IV. 21.—(4) Joan. IV, 21. THEOL.—Tom. 1.

Resp. Explico sensum. Cultus ille, quem Jerosolymis et apud Samaritanos adhibebant atque in externis ritibus praecipue constituebant, erat quidem abrogandus; conc. Adorandus jam erat Deus, non tantum *principaliter*, sed *unice* spiritu et veritate, quolibet reiecto externo symbolo spiritualis cultus; nego. Nihil enim ejusmodi laudata indicant Christi verba. Imo scimus, tum à priori, propter argumenta in thesi posita; tum à posteriori, ex cultu scilicet ipso quem instituit Christus, quemque ipse ad Deum adorandum adhibebat, nullatenus intendisse externum omnem abrogare cultum. Etenim elata voce gratias Deo agebat, eumque laudabat atque exorabat, ac tandem se ipsum in cruce Deo Patri obtulit sacrificium visibile ac cruentum, nec non incruentum in Sacramento.

ALERE FLAMMAM
VERITATIS

§ IV.

Quod Deus sit socialiter colendus.

13. Dico IV. Hominum societas, quatenus persona quaedam moralis est, ad Deo obsequium praebendum constricta quoque existit.

Nota. Coeunt homines in societatem civilem ut facilius, coadunatis viribus, bona sibi convenientia provideant, imminetia vero mala repellant. Inde jus proxime fluit media adhibendi, quibus et ipsa societas conservetur et finem suum assequatur. Jam vero, ejusmodi duplex societas bonum, conservari, scilicet, et finem assequi, sunt effectus communis; effectus autem communis actionem flagitat communem; actio communis non nisi à motore oriri potest communi; id est, vires societatis harmonice moventi. Atqui si vellent singula societatis membra ejusdem movere vires, non possent hae harmonice duci, imo potius ad invicem necessario colliderentur: jus igitur societatis regendae uni vel paucis debet inesse membris, ut harmonica, id est, una possit esse motio.

His positis elucet, rectorem societatis duplicem gerere personam: alteram physicam, quatenus nomine suo agit et finem suum privatum prosequitur; moralem alteram, cum conservationi societatis et fini ejus assequendo incumbit: id namque praestat nomine et vice fungens totius societatis. Dicimus igitur, societatem, quatenus coalescit in unam personam moralem; seu, moderatorem societatis, quatenus munere ipsius fungitur, officiis constringi religionis, ideoque obsequium ac cultum Deo debere.

Certa atque catholica est hujus propositionis doctrina, quam authentice in Encyclica *Quanta cura* Pius IX definivit, (8 decem. 1864).

15. Prob. 1.º ex laudata Encycl. «Probe noscitis, Venerabiles »Fratres, hoc tempore non paucos reperiri, qui civili consortio impium absurdumque *naturalismi*, uti vocant, principium applicantes, audent docere: *optimam societatis publicae rationem civilemque »progressum omnino requirere, ut humana societas constituatur et »gubernetur, nullo habito ad religionem respectu, ac si ea non existeret, vel saltem nullo facto veram inter falsasque religiones discrimine.* Atque contra sacrarum Litterarum, Ecclesiae, sanctorumque »Patrum doctrinam, asserere non dubitant, *optimam esse conditionem societatis, in qua Imperio non agnoscitur officium coercendi »sancitis poenis violatores catholicae religionis, nisi quatenus pax »publica postulet.*»

Deinde ipse Pontifex (ibid.): «Eisdem fidelibus inculcare numquam desinite, omnem veram felicitatem in homines ex augusta »nostra religione, ejusque doctrina et exercitio redundare ac beatum esse populum cujus Dominus Deus est. Docete, catholicae »fidei fundamento regna subsistere.»

Ex his elucet, non posse perfecte constitui ac gubernari societatem, sublato ad veram religionem debita reverentia, et violatoribus ipsius haud coërcitis; item; eam felicitatem, quam societatem coeuntes quaerunt homines, a religionis exercitio pendere tamquam e fundamento. Atqui societas, adeoque et rector ipsius qui ejus gerit personam, constringitur, natura sua ad id, sine quo neque potest perfecte constitui ac gubernari, neque proprium finem, seu felicitatem assequi: ergo societas atque moderatores ejus ad officia religionis constringuntur.

16. Prob. 2.º Propheta dicit (1): *Quare fremuerunt gentes, et populi meditati sunt inania? Astiterunt reges terrae...* etc. Unde rebellantes in Dominum et Christum populi, reges et principes puniuntur in ira Dei, et tamquam vas figuli confringuntur: ergo necessum est ut Domino et Christo debitum tribuant obsequium et honorem. Hinc Pharaeo, nolens dimittere populum Israëliticum, res quidem ad gubernationem pertinens, gravissimis a Deo flagellatur plagis cum universa Aegypto. Saul punitur et jure regnandi multatur, quod in gubernatione populi mandata Dei et religionis ritus non servaverit (2). Regna Israëlis et Judae disperguntur, reges eorum reprobantur et morte vel captivitate plectuntur, quia leges Domini violabant, et idolis litabant.

17. Prob. 3.º Quantum ad regnorum tutelam et prosperitatem pietas in Deum et religionis obsequia praestent, dicat, omnium Pa-

(1) Ps. 2.—(2) Reg. XIII.

trum nomine, Hieronymus (1): «Olim offensum sentimus, nec placamus Deum. Nostris peccatis Barbari fortes sunt. Nostris vitiis »Romanus superatur exercitus: et quasi non haec sufficerent cladibus, plus pene bella civilia, quam hostilis mucro consumpsit. »Miseri Israelitae, ad quorum comparisonem Nabuchodonosor »servus Dei scribitur! Infelices nos, qui tantum displicemus Deo, »ut per rabiem Barbarorum, illius in nos ira desaeviat! Ezechias »egit poenitentiam, et centum octoginta quinque millia Assyriorum »ab uno Angelo, una nocte deleta sunt. Josaphat laudes Domini »concinebat, et Dominus pro laudante superabat. Moyses contra »Amalec, non gladio, sed oratione pugnavit. Si erigi volumus, »prosternamus. Proh pudor, et stolidi usque ad incredulitatem mens! »Romanus exercitus, victor orbis et dominus, ab his vincitur, hos »pavet, horum terretur aspectu, qui ingredi non valent; qui, si terram tetigerint, se mortuos arbitrantur. Et non intelligimus Prophetarum voces: »*Fugient mille uno persequente.*» Nec amputamus »causas morbi, ut morbus pariter auferatur, statimque cernamus »sagittas pilis, tiaras galeis, caballos equis cedere.»

18. Prob. 4.º a) Societas quatenus persona est moralis, seu societatis moderatores quatenus eandem referunt, eum habent ad Deum respectum, quem servi ad dominum, subditi ad principem, filii ad parentes, et homines singuli ad eundem Dominum Deum suum. Atqui honorem et obsequium debent ad dominos suos servi, ad principes subditi, ad parentes filii, et singuli homines ad Deum (supra, n. 4); ergo et societas, id est, moderatores ipsius, ad colendum Deum obstringuntur.

Major perspicua elucet: sive enim excellentiam, sive dependentiam et causalitatem perpendas, non minus, imo longe plus, eam inesse perspicies inter Deum, auctorem, conservatorem et consummatorem omnium, interque societatem, quam inter dominum et servum, principem et subditum, etc.

Dices: quo pacto major existere potest societatis dependentia a Deo, quam cujusvis particularis hominis? Resp. Ex parte Dei, cum sit undequaque ejus excellentia infinita, sane majus et minus nequit in ea conspici: at ex parte alterius termini, cum in societate et plura existant, quam in singularibus, à Deo suscepta bona, et longe plures sint ad subsistendum res necessariae, hinc etiam longe major in eadem datur erga Deum dependentia.

19 b). Quod supra urgebamus, ex usu et consensu omnium gentium, pro necessitate Deum colendi, hic pariter urgere possumus.

(1) Ep. 60, n. 17: (Migne. t. I.)

Etenim non singulares homines tantum, sed respublicae, principesque ad mala communia avertenda, et ad prospera assequenda, honores, preces, sacrificia Diis proferebant. Huc refert illa Plutarchi laudare verba: «In legibus constituendis praecipua et maxima »est de Diis sententia. Quia et Lycurgus Lacedaemones, et Numas »Romanos, et Jon antiquos Athenienses, et Deucalionem pene omnes Graecos Diis consecrarunt; votis, juramentis, vaticiniis, auguriis, spe et timore eos illis subjecerunt... Facilius, reor, posse urbem sine solo aedificari; quam vel posse construi, vel constructam »sine Deorum persuasione posse stare.»

20. c). Pari modo subest societatis moderator lumini et dictamini rationis qua moralis persona est, societatem referens; et qua privata, pro se agens: etenim ratione regenda societas; non phantasia, uti bruta, vel manibus et pedibus, uti lapides reguntur. Atqui dicat ratio, a quolibet ratione praedito et utenti deberi Deo honorem et obsequium: ergo reges et principes, qua tales, religionis officiis constringuntur.

Haec quidem obvia nimis putabis, ut tot indigeant argumentis; verum indicare saltem oportet, quibus possint juvari rationibus corda mentesque obscuratae impiorum.

21. Obj. Si societas, seu moderator ipsius, qua persona moralis, debet officia religionis persolvere; poterit quoque de officiis societatis erga Deum judicium proferre, et subditos ea in re obligare. Sed in iis quae ad religionem spectant, liberos homines esse oportet: ergo ad principes, qua rectores sunt societatis, minime pertinent religionis officia.

Min. prob. Officia religionis sunt homini intrinseca, et ejusdem fini ultimo connexa; finis autem societatis, bonum quoddam est homini extrinsecum, secundum et contingens. Sed absurdum jure dixeris, officia, quae ex fine ultimo ac necessario procedunt, iis subjeci officiis, quae ex fine secundo ac contingenti oriuntur: ergo in iis, quae ad religionem pertinent, libertas non amissibilis hominibus inest.

Resp. Dist. *maj.* Poterit princeps de societatis officiis erga Deum judicare et praecipere, potestate saltem delegata; conc. Potestate primaria, subd. Si alia adsit in societate legitima potestas ad officia religionis moderanda; nego *maj.* Si non fuerit ejusmodi distincta potestas, conc. vel, majoris claritatis gratia, iterum subd. Poterit praecipere circa ea quae non sunt jure naturae decisa; puta, circa diem cultui divino consecrandum; an jejuniis, precibus, talibus vel talibus sacrificiis Numen sit pro bono communi placandum (1):

(1) Jon. III.

conc. De iis quae naturae lege constituta sunt; rursus subdistinguo: poterit de iis legem ferre, ut ea servanda urgeat; concedo: ut ea proscribat vel infirmet; nego *majorem*.

Ad *minorem* autem, distinguo etiam. Circa religionem liberos cives esse oportet, quatenus impediri nequeunt in officiis exequendis verae religionis; concedo: ideo inique praescribebat *Nabuchodonosor*, ut cives ipsum tantum deprecarentur, non vero Deum (1). Liberi esse debent ut religionis officia impie contemnant, vel superstitiose agant: nego. Etenim ista non minus honestati adversantur et societatis bono, quam furari et rebellari.

22. Prae oculis igitur habere oportet, non esse jurisdictioni principum commissa quaecumque societatis bono sunt necessaria; sed illa solum quibus Deus vel jure naturali, vel positivo, aliter non providit. Sic nequeunt illi cives adigere ut filios procreent; ad id enim a Deo melius provisum, cum singuli homines, universim, persentiant quid sibi in hac re expediat, quidve valeant; quod sane nequirent principes, sine gravissimis ac frequentissimis erroribus, decernere. Pariter, filios instituere, quod opus amoris est, multique laboris, non potest ad societatem vel principes deferri, nam id natura, multo efficacius, parentum amoris commisit, qui filios ut se ipsos, vel plus etiam, diligunt. Ut quid ergo extraneus quisvis sibi munus hoc arrogabit?

23. Sic igitur, quandocumque Deus, circa religionis officia, iudices et magistros constituerit, ab iis societas ejusdemque moderatores normam suscipiant oportet ad Deum colendum: quemadmodum in populo Israëlitico istud docendi munus summis sacerdotibus commissum fuit (2): *Habetis scientiam discernendi inter sanctum et profanum, inter pollutum et mundum: doceatisque filios Israël omnia legitima mea quae locutus est Dominus ad eos per manum Moysi*: Ideo in lib. Exodi praescripsit Deus (3): *Portabit Aaron nomina filiorum Israel in Rationali judicii* (voces scriptas) *Doctrinam et Veritatem* (Vrim et Fummin), *quae erunt in pectore Aaron, quando ingredietur coram Domino; et gestabit iudicium filiorum Israël in pectore suo, in conspectu Domini semper.* Qua de re vide *Malachiam* (4), et *Ecclesiasticum*, (5) et li. 2 *Paralipomenon* (6). Et in Nova Lege notum est. Apostolis et eorum successoribus traditam docendi potestatem (7): *Euntes in mundum universum praedicate Evangelium omni creaturae*. Unde haec tessera, qua Christiani dignoscuntur (8): *Qui novit Deum audit nos; qui non est ex Deo, non audit nos: in*

(1) Dan. VI. et 2.º Parat. XX, 3.—(2) Levit. X, 10.—(3) XXVIII, 29, 30.—(4) C. II, 7.—(5) C. XLV, 12.—(6) C. XIX, w. 8 et. seq.—(7) Matth. XXVIII, 19.—(8) 1.^a Joan. IV. 6.

hoc cognoscimus Spiritum veritatis, et spiritum erroris.» Quapropter, magnus ille Conciliorum Pater sanctus (1) Osius scribebat ad imperatorem Constantium: «Ne te rebus immisceas ecclesiasticis; nec nobis his de rebus praecepta mandes: sed a nobis potius haec ediscas. Tibi Deus imperium tradidit, nobis ecclesiastica concedidit. Ac quemadmodum qui tibi imperium subripit Deo ordinanti repugnat; ita metue, ne si ad te ecclesiastica pertrahas, magni criminis reus fias. *Reddite, scriptum est, quae sunt Caesaris Caesari, et quae sunt Dei Deo*; Neque igitur terrae nobis imperare licet, neque tu, Imperator, adolendi habes potestatem.» Quam duplicem potestatem in antiquissimis regnis, ex. gr. Aegyptiorum, fuisse quoquam distinctam, et civilia ad reges, religiosa ad sacerdotes spectasse, monumenta tradunt historica.

§ V.

Jura Religionis tueri debet societas.

Dico V. Tenentur societatis moderatores ea religionis jura et officia tueri, quae lege naturali, vel potestate legitima sive divina, sive humana, sunt constituta; ideoque adversa omnia repellere et proscribere. Est haec certa et catholica doctrina.

24. Prob. 1.º Concil. Trident. (2) Principes muneris sui admonuit: «Superest nunc, ut Principes omnes, quod facit, in Domino moneat, ad operam suam ita praestandam, ut, quae ab ea (Sancta Synodo) decreta sunt, ab haereticis depravari, aut violari non permittant; sed ab his, et omnibus, devote recipiantur et fideliter observentur.»

Pius Pp. IX (3) Illorum damnat errorem, qui «contra sacrarum Litterarum, Ecclesiae, Sanctorum Patrum doctrinam, asserere non dubitant, optimam esse contiditionem societatis, in qua Imperio non agnoscitur officium coercendi sancitis poenis violatores catholicae religionis, nisi quatenus pax publica postulet.» Ad episcopos autem omnes hortatur: «Atque etiam ne omittatis docere regiam potestatem non ad solum mundi regimen, sed maxime ad Ecclesiae praesidium esse collatam.»

Id muneris sui officium cum agnovissent Imperator Marcianus et Pulcheria, plaudentes confirmarunt PP. Syn. Chalced. In oratione enim ad Concilium habita dixit Imperator; se cum

(1) Macedae, S. J. opus: *Osius vere Osius*.—(2) Sess. XXV. De Recip. et observ. Decretis. C. *Tanta fuit*.—(3) Encycl. *Quanta cura*.

Pulcheria eo venisse «ad fidem roborandam, non ad potentiam ostendendam, sive exercendam, exemplo Constantini; ut veritate inventa, multitudo non ultra pravis doctrinis attracta discordet.» Quibus auditis, Episcopi plaudentes Augusto et Augustae acclamant.

25. Probr. 2.º Deus promeritis regi Josaphat (1) indulget poenas, eo quod populum ad legi obsequendum adigebat; per prophetam enim ei dixit: *Iram quidem Dei merebaris: sed bona opera inventa sunt in te, eo quod abstuleris lucos de terra Juda, et praeeparaveris cor tuum, ut requireres Dominum Deum Patrum tuorum.* Laudat quoque Scriptura regem Asa, qui statuit (2): *Si quis non quaesierit Dominum Deum Israel, moriatur a minimo usque ad maximum, a viro usque ad mulierem.* Exinde evenit, ut omnes qui erant in Juda in tota voluntate quaesierunt Deum et incenerunt, praestititque eis Dominus requiem per circuitum. Unde meruit rex laudari a Spiritu S. *Cor Asa erat perfectum cunctis diebus ejus.* Item: Jehu (3) familiam impii regis Achab delevit, sacerdotes Baal occidit et statuam idoli combusit: *Dixit autem Dominus ad Jehu: Quia studiose egisti quod rectum erat, et placebat in oculis meis, et omnia quae erant in corde meo fecisti: filii tui usque ad quartam generationem sedebunt super thronum Israel.* Verum his similia passim in SS. Litteris leguntur.

26. 3.º PP. Concilii Chalcedonensis, unanimi et consensu et praefatione, uti supra innuebamus, Pulcheriam imperatricem collaudarunt, et expultricem haereticorum, piam, orthodoxam consalutarunt, nec non et Marcianum tunc Imperatorem; quod, scilicet, haereticos coercuissent, et fidem firmiter propugnassent. Pariter S. Leo iisdem plurimum, totius Ecclesiae nomine, gratulabatur, quod de Nestoriana haeresi primum, et demum de Eutichetis errore victoriam reportassent. (Vide Acta conc. Gen. Ephes. et Chalcedon.)

S. Augustinus (epist. 48 ad Vincent.) docet; Donatistas et alios in haeresi sordescentes, non tantum verbo Dei instruendos, sed et vi poenisque cogendos esse ad orthodoxam fidem, eo quod poenae sint illis occasio sapiendi; idque probat, tum sacris scripturis, tum experientia multorum, qui poenis reducti sunt ad sanam fidem. Inde concludit: «His omnibus harum legum terror, quibus promulgandis reges serviunt Domino in timore, ita profuit, ut nunc alii dicant: jam hoc volebamus, sed Deo gratias, qui nobis occasionem praebuit jam faciendi, et dilationum morulas amputavit.»

27. Probr. 4.º a) Tenetur societas, ideoque et princeps personam

(1) 2, Paral.— 2) 2, Paral. XV, 13.— 3) 1. 4 Reg. X.

ejus agens, obsequium et cultum Deo exhibere. Atqui Dei opponitur obsequio, quod societatis quodcumque membrum jura laedat ac officia religionis; ergo societas, ejusdemque moderatores, tueri illa tenentur.

Maj. supra constat (n. 13); *minor* aperta est.

b) Debent societatis moderatores mala quaevis ejusdem, prout valeant, avertere. Sed magnum affert societati detrimentum, si religionis jura et officia a civibus contemnantur, vel parvi fiant (ibid.): ergo tenentur societatis moderatores jura religionis...

c) Qui erga Deum contemnit officia ac munera, multo facilius versus societatem et alios cives jura laedet ac officia: ergo tamquam reipublicae pestis impii omnes ab illa eradicandi sunt.

28. Obj. Societatis moderator ad externum tantum servandum ordinem est constitutus. Sed in Deum peccata ad internum spectant conscientiae forum: ergo coercendi minime sunt qui religionis officia praetergrediuntur.

Resp. dist. *min.* In Deum peccata, quae solum intra mentem admittuntur, ad forum pertinent conscientiae; conc. Si in lucem prodeant; nego.

§ VI.

Quid et quotuplex sit Religio pressius definitur.

29. Religionis genuinum conceptum ponere necessum est, quae, ut omnes consentiant, habitudinem aliquam hominum in Deum innuit. «Religio, aiebat Cicero (1), est quae superioris cujusdam Naturae, quam divinam vocant, curam caeremoniamque affert.» Si *objective* quid sit religio perquiramus, est cultus ipse, seu honoratio Dei. Inde intelligetur, duplici modo posse res aliquas religionis nomine appellari: *materialiter* vel *formaliter*, ut in scholis loquimur. Scilicet, si perpensa tantum rei cujusvis aptitudine ut per eam Deo honor deferatur, religio res illa dicatur, *materialiter* voce utimur. Sic Jacobus (2) ait: *Religio munda et immaculata haec est, visitare pupillos...*; Jurisconsulti, pari sensu, juramento vocem istam religionis dedere: etenim, opera misericordiae, juramenta, et caetera, subjectum et materia religionis esse valent. Quod si rei cujusvis usus, quo in Dei refertur obsequium, religio esse dicatur; juxta formalem significationem appellatio tunc adhibetur: juxta hunc sensum apte et apposite Cicero religionem supra describit dicens; complexum illum esse caeremoniarum quibus superioris divinaeque naturae excellentia colitur.

(1) L. 2, de Invent.—(2) Ep. c. I, 27.

Potest quoque Religio *subjective* spectari; et innuit mentis habitudinem erga Deum, qua recte animus se habet et afficitur circa illa quae ad Dei cultum pertinent. Juxta ejusmodi sensum dici homines solent *religiosi*, seu religionem profiteri; uti Cornelius ille, romanus centurio (1). Pari modo, cum plures in eodem statu, seu habitudinum complexu, ad Deum colendum consentiunt, solet status ille *Religio* dici. Sic dicitur Religio Judaica, Christiana, Mahumetica, etc.

30. Quod ad partitionem Religionis pertinet, imprimis divisionem illam religionis in *veram et falsam*, si scienter loqui oportet et juxta rei proprietatem, probare non possumus: nihil enim nisi in suas partes partiri potest, uti corpus in solidum et liquidum, non autem in rem et umbram; corporis enim umbra non est corpus. Judicia quidem hominum circa religionem recte divides in vera et falsa: cum autem Deus nullo vitio, nullove errore coli possit, religio alia esse non potest, nisi vera et honesta: quodcumque autem, vel vitiosum vel erroneum, umbram aliquam religionis simulet, *superstitionem* proprio nomine apposite appellabis, non autem religionem (2).

31. Genuina ergo retenta religionis idea, eam divides in *naturalem et supernaturalem*. Religio naturalis illa foret, quam solius rationis dictamen gigneret; supernaturalis autem, quae a superno revelationis lumine enascitur. Ejusmodi religionis perfectio, supernaturalitas nempe, ex triplici respectu, seu fonte, enasci potest: ab excellentia Dei cui impenditur cultus; a materia, seu signo, quod ad illam significandam adhibetur; et ab honestate actus quam voluntas attingit. Religio enim naturalis respicit divinam ordinis naturalis excellentiam, quam nuda proinde potest ratio apprehendere: è contra religio supernaturalis. Item, signum cultus, seu honoris, quod naturalis adhibet religio, est naturale; puta adolere incensum, occidere victimam: verum accidere potest ejusmodi signum rem aliquam esse supernaturalem; ut actus fidei, spei, charitatis, sacrificium eucharisticum, etc.; quo ex capite erit quoque religionis actus *supernaturalis*, si proportionata voluntas tale signum attingat. Denique illa quae in Deo colendo elucet honestas, apprehenditur a naturali religione juxta naturalem honesti normam; a supernaturalis religio ad altiorem honestatis regulam respicit.

32. Verumtamen, cum supra dictum fuerit, religionem in stricto vel lato sensu dici posse; ea, quam nunc exposuimus, inter naturalem et supernaturalem differentia ad stricte dictam respicit

(1) Act. X, 2.—(2) SUAREZ, l. 1, de *Virt. Relig.*, c. 2, n. 4.

religionem: quatenus autem religionem dicimus, complexum omnium erga Deum officiorum, illa dicenda erit naturalis religio, quae non nisi officia illa amplectitur, quae jus naturale constituit: quod si alia adjiciat officia ab altiori orta origine, supernaturalis, quodammodo saltem, religio dicenda erit. Quo ex capite, tum primi hominis religio, tum judaica, tum christiana, supernaturales quoque dicendae sunt: plurima quippe mandata, praeter naturalem legem, complectuntur.

33. Partiantur etiam aliqui religionem in *positivam et indeterminatam*, seu vagam. Religio *positiva* certa proponit dogmata credenda, et officia exequenda, quibus Deo debitus impendatur honor: *vaga* autem religio quidlibet pro libitu permittit, ideoque ad usum impiorum, quorum nulla est religio, nomen obtinuit.

ARTICULUS II.

Idea et natura divinae revelationis.

§ I.

Quid sit revelatio universim elucidatur.

34. Quaevis rei occultae, quatenus occultae, manifestatio potest revelatio dici: at cum id multimode fieri possit, proprie dicta *revelatio* specialem sibi manifestandi vindicat modum. In primis indicat revelatio actionem aliquam illius qui revelat, terminatam *ultimo* ad rei revelatae notitiam, *proxime* autem ad medium aliquod ex quo notitia gignitur. Oritur autem notitia, intrinsecus perspecta, cum posita sit in transcendentali quodam respectu, ex duplici elemento seu termino; nempe, ex potentia cognoscitiva apte disposita, seu completa; et ex objecto convenienter proposito. Quicumque igitur, quovis modo, ad haec cooperatur, sive ut compleatur cognoscendi vis, sive ut proponatur huic objectum, revelare quodammodo dici poterit. Sic ille qui infirmos sanat oculos, objecta revelat quae aeger videre nequibat: sic pariter tabulam revelat depictam qui lumen in eam immittit, vel quo operiebatur aufert velamen. Insuper, objecti cujusvis notitia vel immediata est, vel mediata: prioris exemplum habes in primorum principiorum, seu axiomatum, cognitione; posterioris autem in conclusionibus quae ex illis fluunt. Ad hanc mediatam cognoscendi viam pertinet notitia, quam ex aliorum haurimus testimonio: etenim cum aliquem scimus et veracem existere, et rei quam testatur minime ignarum, certam ab eodem notitiam libenter accipimus. En

igitur quid *revelationis divinae* nomine, sensu stricto et proprio, innuitur: Testimonium Dei ut nobis *objective* propositum.

Notes tamen oportet, ad hanc non esse referenda disquisitionem subsidia illa quibus mens nostra a Deo fulcitur, ut assensum praebeat salutarem revelatis veritatibus; non enim de revelatione *subjective* perpensa, sed *objective* intellecta inquirimus: cetera in disquisitione de Fide, et de Gratia elucidantur.

§ II.

Revelationis fit analysis.

35. Ut clarior revelationis evadat conceptus, brevis ejusdem instituenda analysis. Cognitio mediata, quae interposito testimonio innititur, fides appellatur: fides autem, seu assensus testimonio alterius innixus, firmitatem, seu certitudinem haurit a testantis auctoritate, id est, scientia et veracitate; igitur in divina revelatione primum nobilioremque locum, ad scopum quo illa fertur assequendum, habet ipse Deus, cui omnia ipsius attributa identificantur.

Deinde assensus, auctoritate attestantis innixus, ad aliquod objectum, sub veri ratione, terminatur: jam vero elucet objecti ejusmodi veritas, ut supponimus, testantis auctoritate; ergo dum mens veritati assentitur revelatae, assensus simul praebet auctoritati attestantis, id est, veritati scientiae et locutionis personae revelantis; ut enim fert philosophicum effatum: «propter quod unumquodque tale, et illud magis.» Unde ait S. Thomas (1), fidem Deo revelanti datam «infallibili veritati inniti;» et rursus ait: «ipsi veritati divinae fides innititur tamquam medio.» Proinde secundum locum in conceptu revelationis veritas illa, seu objectum, habet, quod a revelante proponitur; quem ordinem sic lucide exponit (ibid.) S. Th. «Cujuslibet agnoscitivi» habitus objectum duo habet, scilicet, id quod materialiter cognoscitur, quod est sicut materiale objectum, et id per quod cognoscitur, quod est formalis ratio objecti; sicut in scientia geometricae, materialiter scita sunt conclusiones; formalis vero ratio sciendi, sunt media demonstrationis, per quae conclusiones cognoscuntur. Sic igitur in fide si consideremus formalem rationem objecti, nihil est aliud quam veritas prima. Unde ipsi veritati divinae fides innititur tamquam medio.»

(1) 1. P. q. 1, a. 8 et 2, q. 1. a. 1.

At praeter haec duo, aliud est in revelatione perpendendum elementum, scilicet, conjunctio veritatis divinae, seu elementi *formalis*, cum *materiali*, id est, veritate revelata. Cum enim haec elucescat et veri rationem induat per illam, tamquam *medium formale*, necessum est utramque in unum coalescere objectum, seu conjunctim menti proponi. Quaerimus ergo: ejusmodi conjunctio a) in quo reponitur? b) quomodo efficitur?

§ III.

Conjunctio summae veritatis cum objecto revelato.

36. a) Dico VI. Conjunctio ista veritatis primae cum secunda, seu formalis objecti cum materiali, sita est in verbo seu testimonio Dei.

Id clare elucet in primis ex eo quod habet. Joannes (1): *Qui credit in Filium Dei habet testimonium Dei in se. Qui non credit Filio, mendacem facit cum, quia non credit in testimonium quod testificatus est Deus de Filio suo.* Ex his patet, quod Deus veritas cognitionem efficit Dei Filii per suum testimonium, ita ut, nolens credere Filio neget, ipso facto, Deum Veritatem; facit enim illum mendacem.

Eandem exponit Paulus doctrinam (2): *Cum accepissetis a nobis verbum auditus Dei, accepistis illud, non ut verbum hominum, sed sicut est vere, verbum Dei, qui operatur in vobis qui credidistis.*

Igitur eatenus Dei erat doctrina illa ab Apostolo tradita, quatenus verbum ipsum, quo tradebatur, Dei ipsius erat verbum, quo Deus audiebatur.

Ad rem S. Thomas (3): «Licet locus ab auctoritate, quae fundatur super ratione humana, sit infirmissimus; locus tamen ab auctoritate, quae fundatur super revelatione divina, est efficacissimus.» Auctoritas igitur divina, seu Deus veritas, ex eo habet, ut ei credamus efficaciam, quod accedat illi revelatio, seu verbum Dei.

37. Dico VII. Conjunctio ista formae cum materia, seu, Dei verbum ac testimonium, quo Deus veritas, id est, Divina auctoritas, actuat et informat, ac inde verum exhibet objectum revelatum, pertinet ad formalem rationem objecti.

1.º Et sane, ipsa revelatio divina, seu testificatio, est *fundamentum* credendi et amplectendi veritatem revelatam, ut ait (ibid.)

(1) 1. Jo. V, 10. — (2) 1. Thes. II, 13. — (3) P. I, q. 1, a. 8 ad 2.

S. Th. et alibi saepe (1). Et Joannes, supra, ait; qui credit, Dei testimonium habet et credit, è contra, qui non credit veritati revelatae, neque Dei testimonio credit et mendacem Deum facit: ergo si suscipitur testimonium ut verum, eo ipso quod veritas revelata creditur; ac rejicitur testimonium ut mendax, cum non creditur id quod revelatur; ipsum testimonium est credendi ratio et fundamentum.

2.º Deinde, in composito id habet munus formae, quod se habet uti *actus* necessarius: atqui in divina revelatione verbum, seu testificatio Dei, se habet uti necessarius actus; est enim ipsa formalis *actualio* objecti per Deum Veritatem, seu divinam auctoritatem: quia namque mentiri Deus non potest; ejusdem testificatio essentialiter vera, id est, divinae conformis veritati, existit, veramque exhibet rem testificatam; et inde mens huic assentiendo sub hac ratione veri, et veritati assentitur testimonii: consequenter, si assentitur, *habet testimonium Dei* in se; sin vero, *non credit in testimonium*, quod testificatus est Deus, uti (supra, 36) dictum est.

38. Dices 1.º Si assensus veritati revelatae praebeatur propter aliquam *formalem* rationem, fides caeca non erit. Resp. Dist. Non erit caeca, id est, non excludet quamlibet rationem formalem credendi, etiam auctoritatem Dei revelantis; concedo assertum, et nego suppositum; id est, in eo reponi fidei caecitatem: si praebeatur assensus ex formali ratione *naturali, humana*, seu aliunde suadente veritatem; conc. In eo quidem reponitur vera caecitas fidei, quod ratione non nitatur *humana, seu naturali*.

Dices 2.º Nequit, saltem prudenter, assensus ultra objecti formalis vim protendi. Sed assensus veritatibus revelatis adhibitus potest, ex imperio voluntatis, firmior esse quam mereatur pondus rationum ad assensum impellentium (2); ergo nulla datur formalis ratio ad illum movens assensum.

Resp. dist. *min.* Quam mereatur pondus rationum externe impellentium, seu motiva credibilitatis; conc. Quam mereatur pondus rationis *formalis*; nego *min.* et suppositum: non enim de ratione formali fidei ibi agitur; in propositione, scilicet, ab Innocentio XI proscripta.

§ IV.

De actione ipsa divinae testificationis.

39. *b*) Quomodo efficitur testificatio, id est, formalis et materialis objecti conjunctio? Cum perfici-

(1) 2, 2, q. 5, a. 3.—(2) Ex prop. 19 ab Innoc. XI damnata.

ciatur ejusmodi conjunctio per Dei testimonium, seu verbum, in hoc enim stricte dicta revelatio reponitur (1); quo pacto *testificatio ista, verbum, seu revelandi actio* compleatur quaerimus. Qua de re ambigue loquuntur AA., quod sub iisdem vocibus diversos aliquando mente gerant conceptus. Duplicem ergo distinguunt revelationem, internam aliam, et aliam externam; vel, ut alii loquuntur, activam et passivam. Revelationem internam seu activam vocant illos divinos intellectus vel voluntatis actus, quibus revelatio externa seu passiva efficitur. Haec autem sita est in illis externis, id est, a Deo distinctis, signis, per quae manifestantur conceptus interni Dei et objecta quae revelantur; sive signa ista in vocibus aëreis, sive in scriptis characteribus, sive in cognitionibus menti infusis posita sint.

40. Ad explicandum igitur quomodo fiat revelatio, seu Dei verbum et testificatio, alii id quod praecipuum et formale est, putant in actibus Dei internis esse reponendum; id autem quod externum et passivum est, ajunt esse conditionem quamdam requisitam, ut interna revelatio apprehendantur. Sic ergo rem hanc concipiunt: dantur in Deo rei, quam revelare vult, conceptus; item, voluntas talem rem conceptam ostendendi; et insuper, ordinatio quaedam intellectualis, ut quidam putant, illius conceptus ad eos quibus efficitur revelatio: illa autem intellectualis ordinatio, a voluntate imperante exorta, producit signum aliquod ad extra, quo percipitur res ut revelata a Deo.

41. Duplex praecipue in hanc opinionem urget difficultas, quam minime explicant. Prima; quod in eo actu constituat verbum, seu formalem revelationem, quem neque audimus, neque videmus; nempe, in actu quodam intellectuali, quem *ordinationem* vocant: cum dicat Apostolus; *Fides ex auditu, auditus autem per verbum Christi*. Secunda: cum verbum, seu locutio, possit *secundum se* verum esse vel falsum, id est, menti esse conforme vel difforme, quo pacto ordinatio intellectualis, actus intellectus, potest in falsum, seu contra proprium ferri objectum; et ipsi intellectui difformis existere? Jure igitur, ut mihi videtur, hanc explodit opinionem Lugo (2) cum plurimis aliis.

42. Unde alii AA. in eo ponunt verbum, seu revelationem formalem, quod *externum* est, *passivum* et in nobis receptum. Quid autem istud erit? Si Canum audiamus et alios Thomistarum, id nihil erit aliud, nisi ipse habitus vel actus fidei infusus. «Hoc tamen» communiter rejicitur, et merito, ait Lugo (3); quia ille qui credit »habet pro motivo ex parte objecti revelationem et testificationem

(1) Vide supra, n. 34.—(2) De fide, D. I, n. 199.—(3) Ibid. n. 194.

»Dei ad credendum; non tamen habet pro objecto ipsum fidei habitum vel actum, nec allicitur aut movetur objective ab ipsis, ut constat; non enim experimur habitum, nec habitus est objectum, »sed virtus quaedam ex parte potentiae ad eliciendum assensum.»

43. Dico VIII. Igitur in eo plane huic sententiae assentimur, verbum Dei et formalem revelationem aliquid esse externum Deo et passivum. Id sane, aperte indicat Paulus supra (1): *Cum accepissetis a nobis verbum auditus Dei.* Nec non ad Romanos (2): *Ergo fides ex auditu, auditus autem per verbum Christi.* Et S. Th. ait (3): «Omnibus articulis »fidei inhaeret fides propter unum medium, scilicet propter veritatem primam *propositam nobis* in Scripturis secundum doctrinam »Ecclesiae intelligentis sane. Et ideo qui ab hoc medio decedit, totaliter fide caret.» Cur autem fide caret? Quia recedit ab *objecto formali* fidei, ut in corpore explicat articuli. Proinde ipsum verbum externum pertinet ad formalem revelationem. Et quidem, interni et activi Dei actus, sive intellectus, sive voluntatis, nihil nobis dicunt vel revelant, sed sunt via et conatus, ac principium loquendi et revelandi: ipsum ergo verbum, ipsa formalis revelatio, aliquid externum et nobis propositum esse debet, adeoque a Deo distinctum.

ARTICULUS III.

De cognitione revelationis.

44. Superest denique ut paucis quo pacto innotescere possit Dei verbum, seu testificatio, dicamus. Ad hujus rei intelligentiam notandum, 1.º: posse objectum aliquod duplici modo nobis elucere; immediate, vel mediate: sic, qui Romam vidit, immediate ejus novit existentiam; qui autem non vidit, mediate tantum; utraque tamen, quovis modo habita, notitia certo constare potest.

2.º: Sive immediate, sive mediate nobis objectum aliquod proponatur, in triplici claritatis gradu menti objici potest: vel ita, ut dignum sit assensus certi et *evidentis*; et ejusmodi veritates dicuntur evidentes, quia argumenta seu motiva assentiendi sunt evidentia; puta, principia plurima, et theoremeta philosophica et mathematica, etc.: vel ita, ut dignum sit propositum objectum assensus certi, licet obscuri; et dicuntur veritates istae moraliter certae; puta, quod non me fallere intendunt qui dicunt existere Americas, Romam, Imperium Sinense; quod non consenserunt cives omnes ut

(1) N. 33.—(2) X, 17.—(3) 2, 2, q. 5, a. 3, ad 2.

me occidant, etc. Patet, eos amentes reputari qui hisce moraliter certis veritatibus assensum recusant certum, quemadmodum illos qui prima principia in dubium vertunt. Vel, denique, sic veritas aliqua objicitur, ut assensu *probabili* digna haberi debeat; nempe, quando argumenta *probabiliter* suadent objectum. Sic tribunalia duobus vel tribus fidem praebent testibus; viator prudenter ducitur et viam prosequitur, uno vel altero regionis cive viam indicante; libenter fratres nostros, parentesque amplectimur et agnoscimus, etc., etc.

3.º Notandum etiam, argumenta veritates revelatas suadentia, non eo tendere *directe* et principaliter ut ipsas suadeant et ostendant veritates, sed ut suadeant *directe* revelationem et illas consequenter; vult enim Deus ut ejus testimonio honorem et fidem praebamus. Vide S. Thomam de hac re (1).

§ I.

Quod certo revelatio dignosci potest.

46. Dico IX. Dantur argumenta moraliter certa, quae morali evidentia, seu certitudine, suadere possunt, an veritates aliquae sint revelatae a Deo: proinde Dei verbum seu testimonium innotescere certo potest, adeoque et conjunctio veritatis primae cum secunda, objecti formalis cum materiale; unde possibilis est revelatio.

Prob. Circa factum natura sua cognoscibile et objective connexum cum principiis evidentiter vel moraliter certis, dari argumenta possunt moraliter certa illud suadentia. Sed a Deo veritatem aliquam revelari quoddam est factum natura sua cognoscibile, et connexum, si fiat, cum principiis certis: ergo. *Major* ex propriis elucet terminis: cur enim dignoscimus factum istud; scilicet, hunc vel illum hominem loqui ac testificari? Quia verbum seu loquela est factum cognoscibile, estque etiam certo dignoscibile quod verbum ab hoc vel illo procedat homine, et quod effectus suum accipit esse a causa, et inde, id quod verbo significatur a loquente significari.

Min. prob. Ideo loquela et testificatio hominis cognosci potest, quia characteres peculiare cum sua causa connexos induit et exhibet. Sed Dei verbum et testificatio habet quoque proprios characteres, eosque exhibere valet; ergo.

Minor, ut videtur, nequit in dubium ab ullo revocari. a) In pri-

(1) 2, 2, q. 5, a. 2.
THEOL.—Tom. I.

mis Deus praeferat characteribus et attributis, puta; sapientia, potentia, sanctitate, quibus infinite a quocumque alio ente discrepat; poterit ergo Dei testificatio cum aliquo vel pluribus connecti attributis, indeque dignosci. b) Dependens in esse reali cujuscumque effectus a sua causa, est intrinsece et transcendentaliter connexa cum tali causa, determinata et individua: igitur quivis Dei effectus, sive in mente efficiatur eidem intus loquendo, sive in sensibus extrinsecus aliquid indicando, habet suum transcendentalem ad Deum respectum. Atqui potest Deus hujusce respectus speciem seu notitiam mente infundere; ergo Dei verbum ac testificatio nullatenus suis caret characteribus ut dignosci valeat morali saltem certitudine, seu evidentiā.

46. Dico X. Dantur argumenta evidentiā quibus etiam evidenter innotescere potest, Deum revelare aliquam veritatem.

Nota. Ut diximus, aliud est objectum evidens, id est, dignum assensu evidenti; aliud vero esse credibile, id est, dignum creditu, seu assensu obscuro. Igitur credibilitas poterit esse evidens, quamvis res credita obscura ac inevidens fuerit: sic credibilia certo et evidenter sunt facta plurima historica, non tamen evidentiā. Consentiant Auctores omnes, evidenter credibilem, seu dignam firmissimo assensu, posse (imo, et re ipsa esse) revelationem fieri: nunc adjicimus, posse, quoque esse evidenter; utrum autem talis re ipsa existat, ut plures graves sentiunt AA., non est hic disserendi locus.

47. Prob. 1.º Apostoli et ceteri discipuli, qui Christum et viderunt et audiverunt, poterant sane evidenter dignoscere utrum quidquam revelaret, seu testaretur: *Et vidimus et testamur, et annuntiamus vobis vitam aeternam* (1). Nos ergo per Joannis testimonium (moraliter certum sane nobis, evidens autem discipulis ipsius) Christi verbum ac revelationem dignoscimus: ipse autem ait: *Quod vidimus et audivimus, annuntiamus vobis, ut et vos societatem habeatis nobiscum, et societas nostra sit cum Patre, et cum Filio ejus Jesu Christo.* Sic et Paulus ab ipso Domino mysterium didicit Eucharistiae (2), imo et Evangelium (3): evidens ergo Dei revelatio dari potest.

48. Prob. 2.º S. Thomas ait (4): «Si aliquis propheta praenuntiaret in sermone Domini aliquid futurum, et adhiberet signum mortuum suscitando, ex hoc signo convinceretur intellectus videntis, ut cognosceret manifeste hoc dici a Deo, qui non mentitur;

(1) I.º Jo. I, 2, 3.—(2) I. Cor. XI, 23.—(3) Gal. I, 11, 12.—(4) 2, 2, q. 5, a. 2.

»licet illud futurum, quod praedicatur, *in se non esset evidens.* Unde »per hoc ratio fidei non tolleretur.» Inde docet S. Th. hoc modo daemones credere: «Vident enim multa manifesta indicia, ex quibus percipiunt doctrinam Ecclesiae a Deo esse.» Deinde subjicit: «Hoc ipsum daemones displicet quod, signa fidei sunt tam evidentiā, ut per ea credere compellantur; et ideo in nullo malitia eorum minuitur per hoc quod credunt.»

49. 3.º Ex ratione supra (n. 45) posita, elucet, posse certitudine saltem morali dignosci, utrum Deus quidquam revelaverit; quo posito arguimus. Ille qui certo moraliter novit Deum loqui et revelare, potest ac debet certo credere propter Dei testimonium, et poterit Deus ipse ad hunc assensum eliciendum supernaturaliter cooperari. Atqui assensus alicujus veritatis propter Dei verbum elicitus, et cum Dei supernaturali cooperatione, habet transcendentalem ordinem ad Deum loquentem: ergo quicumque evidenter noverit consensum illum, et dignoscet evidenter a Deo fuisse veritatem illam revelatam. Subs. Atqui nihil repugnat quominus consensus ille, utpote cognoscibile verum, menti alicui a Deo evidenter manifestetur: ergo Deum veritatem aliquam revelasse, potest evidenti argumento dignosci.

Unde ait Lugo (1), quod hanc nostram propositionem, «adversus Banez, qui id negavit, docet communis sententia; Cajetanus, Durand., Carthus., Bassolis, Aragon, Alphon. Mendoza; videatur Suarez, ubi affert plures alios; Vazquez, Valentia, Salas. Et probatur facile, quia, etc.»

50. Confir. Qui evidenter cognoscit actum absoluta et infallibili certitudine cum objecti veritate connexum, dignoscit etiam evidenter objecti veritatem. Atqui fidei actus est eo modo connexus cum veritate objecti, id est, divina revelatione: ergo videns fidei actum, et Dei revelationem evidenter noscit.

Min. ex Trident. (2) constat; nec non ex SS. PP. quorum doctrinam exhibet S. Thomas dicens (3): «Quamquam sapientia, scientia et intellectus respectu nostri certiores sint ipsa Fide; secundum se tamen, cum fides primae innitatur veritati, ea est omnium virtutum intellectualium certissima.» Unde quemadmodum evidentiā haberet scitae veritatis, qui actum sciendi evidenter nosset; sunt enim intrinsecus et absolute haec connexa; a pari, qui intrinsecus actum fidei videret, et existere revelationem videret.

51. Dices: Actus fidei est cognitio obscura revelationis Dei; ergo licet evidenter et intuitive cognoscatur, nequit revelationis exis-

(1) De fide, disp. 2, sec. 1, n. 1.—(2) Sess., 6, can. 16.—(3) 2, 2, q. 4, a. 8.

tentia evidenter cognosci. Permisso *ant.* Resp. cum Lugo: «actum »fidei esse obscurum in genere causae formalis, esse vero clarum »(vel saltem posse) in ratione medii cogniti: hoc est, ipsum actum »fidei per suam naturam esse talem, ut subjecto, seu intellectui, cui »inhaeret, non tribuat alium effectum formalem, nisi obscure inte- »lligentis: cum hoc tamen stat, quod per suam entitatem superna- »turalem exigat essentialiter non produci, nisi quando praecedit »vera revelatio Dei.» Propterea, evidenter percepta illius actus na- »tura, eadem consequenter elucet evidentiā, et esse ipsius objectum »revelatum.

§ III.

Synthesis eorum quae in hoc capite dicta sunt, adjuncta de fidei assensu analysi.

Juvabit prae oculis quae diximus ponere, et nonnulla colligere de natura actus fidei (ceteris ad alium locum remissis) ad eorum quae dicenda sunt pleniorē intelligentiam.

52. In divina revelatione veritas aliqua proponitur credenda, quae objectum materiale assensus revelationi praestiti appellatur. Item, auctoritas Dei, simul cum objecto materiali, debet menti obijci; scilicet, quod Deus sit veritas in cognoscendo et in dicendo: aliter enim inanis foret Dei revelatio ad veritatem propositam suadendam. Rursus, opus est quod ipsum Dei verbum, seu testimonium, seu revelandi actum mens percipiat; ut planum, apertumque patet: quid enim potest Dei praestare auctoritas, si nihil loquatur? vel ejus quid conferet testimonium, nisi audiatur? Ideo, tum Dei auctoritas, tum testificatio, objectum dicuntur *formale*, quia ab iis objectum revelatum, uti actu verum, seu veritate informatum, elucet.

53. His positis, pauca de hisce tribus, quae menti debent tamquam vera obijci, dicamus; nempe, a) de objecto materiali, puta: *Tu es Christus Filius Dei vivi*: b) de revelatione seu Dei testimonio, puta: *Pater meus revelavit tibi*: c) de Dei auctoritate; *Sermo tuus veritas est* (1).

a) Duplici modo veritas objectiva praefulget menti, et eam haec amplectitur; vel ut consideratur objectum in se tantum ac praecisive, vel quatenus cum alia connexum veritate: si priori modo, idem prorsus erit objectum materiale intellectus, et formale; si autem secundo praefulget modo, tunc aliud erit formale objectum, aliud

(1) Joan. XVII, 17, Rom. III, 4.

vero materiale. Ubi autem objectum uti verum percipitur ex connexionione cum alia veritate; cum possit varia et multiplex obijci connexionio, puta; ad hoc vel illud rationis argumentum, ad humanum vel divinum testimonium; inde fit, quod diversam induat mentis assensus speciem, prout unum vel aliud formale attingit objectum. Hinc ajebant cives illi ad mulierem Samaritanam: *Jam non propter tuam loquelam credimus*. Scilicet, primum Christum putabant esse Messiam propter mulieris testimonium; deinde autem propter ipsius Christi opera et doctrinam: et Thomae Ap. dictum est: *Quia vidisti me, Thoma, credidisti; beati qui non viderunt et crediderunt*.

Ex his facile intelligitur, non sat esse veritati revelatae assensum quomodolibet adhibere, ut praebatur Dei auctoritati mentis, seu fidei, obsequium; sed opus esse illam ab intellectu amplecti quatenus connexionione cum summa veritate praefulget (1).

54. b) Cum Dei testimonium saepe non sit evidens, saltem per se et immediate, sed moraliter tantum certum per credibilitatis motiva, puta, miracula, vel alia cum Deo connexa signa (n. 45); hinc ad veritatem revelationis certe dignoscendam, necessum est signa illa, quibus elucet, agnoscere. Quo pacto autem ejusmodi factae revelationis signa, seu credibilitatis motiva, dignoscibilia sint, et qua certitudine; ex dictis supra (n. 44) intelligitur.

Dico XI. Revelationem debere esse certam, adeoque non sat esse probabilem aliquam notitiam eorum signorum habere, ut quod debetur auctoritati Dei revelantis obsequium exhibeamus.

1.º Id primum constat ex Prop. 21 ab Innoc. XI damnata. «Assensus fidei supernaturalis et utilis ad salutem stat cum notitia »solum probabili revelationis, imo cum formidine, qua quis formidat ne non sit locutus Deus» (2).

2.º Etenim, *Summae Veritati* summus et firmissimus debetur mentis assensus, *Destruentes*, ait Ap. (3), *et omnem altitudinem extollentem se adversus scientiam Dei, et in captivitatem redigentes omnem intellectum in obsequium Christi*; ut igitur tale Deo revelanti impendamus obsequium, indubia debent revelationis esse signa, ita ut evidens sit nos debere ea certitudine Deo revelanti credere.

55. Dices: signa divinae revelationis, etiamsi fuerint physice vel moraliter certa, non inde tamen evidentem reddunt revelationis existentiam, sed evidenter tantum credibilem, seu assensu certo et obscuro dignam. Atqui firmiori certitudine assentimur veritatibus

(1) Supra, n. 36, 37.—(2) Vide prop. 21. ab Innoc. XI damnatum.—(3) 2.ª Cor. X, 5.

evidentibus quam obscuris: ergo divinae revelationi non debetur summus et firmissimus assensus.

Resp. Dist. *maj.* Reddunt evidenter credibilem quatenus signa sunt *conditio objectiva* ut appareat revelatio et possit credi; conc. Signa illa reddunt revelationem evidenter credibilem, quasi illa debeant esse *motivum formale* credendi; nego. *maj.* Dein dist. *min.* Firmiori certitudine *objectiva*, seu orta ex motivo formali; nego: certitudine *subjectiva*; subd. Quatenus certitudo subjectiva sita est in connexionione actus seu assensus cum objecto; nego; quatenus consistit in exclusione dubii; conc. vel iterum subdist. Quoad exclusionem dubii ortam ex claritate actus: conc. Quoad exclusionem dubii extrinsece venientem ab imperio voluntatis; nego *min.*

56. Sciendum igitur, signa revelationis divinae adhiberi, ut, cognita revelationis existentia, eidem debitum mentis tribuamus obsequium, juxta ejusdem revelationis excellentiam, tamquam motivum formale talis obsequii; sicut proponuntur argumenta divinae bonitatis, ut hanc pro dignitate ipsius amemus, non vero pro merito argumentorum tantum. Igitur non ea sola est certitudo perpendenda, in assensu circa revelationem, quae a claritate gignitur signorum; sed praecipue illa quae oritur ex formali objecto, é principio assensum eliciente, et a voluntate imperante.

Claritas assensus multiplex esse potest, et inde multiplex etiam per illam dubitationis exclusio. Assensus ex rationibus probabilibus non excludit prudentem errandi formidinem: assensus ex certis, sed subobscuris, rationibus, seu moraliter evidens, non impedit quidem dubium imprudens, sed prudens tantum: assensus metaphysice evidens neque cum imprudenti formi dinestare potest. Ex majori, nempe, vel minori rationum claritate mensuratur major vel minor judicii claritas et certitudo, seu dubii exclusio.

57. Proinde, si quis, revelationis cognita existentia, non eidem assentiatur nisi ex formali motivo signorum credibilitatis, vel humanae auctoritatis; ejusmodi assensus commensurabitur claritati et certitudini talium motivorum: si autem assensum praebeat ex formali motivo divinae revelationis, et juxta dignitatem tanti motivi sibi certo praelucentis (sive certitudine morali sive metaphysica); tunc commensuratur judicii certitudo *intrinsece* quidem tali formali motivo, quod nequit unquam fallere; *extrinsece* autem imperio voluntatis summum mentis obsequium exigentis, nec non principio supernaturali ad assensum cooperanti; de quo alibi.

58. Dices: motivum istud revelationis divinae, nequit, in excludendo dubio, motivum metaphysicae evidentiae superare: excludit enim evidentia *omne* dubium, etiam imprudens.

Resp. Dist. Nequit superare *intensivo*, seu quoad intensitatem

(utroque stante motivo) adhaesionis; conc. Non potest superare *extensive*; nego. Stante namque, forsan, revelationis motivo adversus evidentiam, adhaerebit illi mens, ex voluntatis imperio, *apparenti* evidentia repudiata; ut in Eucharistiae et Trinitatis mysteriis. Insuper principium supernaturale, de quo alias, quod subjective cum revelationis formali et objectivo motivo cooperatur, novum exhibet titulum *intrinsecae* certitudinis, seu connexionionis actus cum veritate: proin major est *extensive*, certitudo revelatione innixa, quam quae in evidentia fundatur.

§ IV.

Gravis in hac re difficultas.

59. c). Diximus (1) revelationem auctoritate Dei commendari ut doctrinae assentiamur revelatae. Oportet igitur ut non tantum Dei agnoscamus auctoritatem, sed eidem quoque certum praebeamus assensum; nam propter illam et revelationi credimus et revelatam amplectimur veritatem; ut enim fert effatum: «propter quod unumquodque tale, et illud magis.» Verum Dei auctoritas, nobis innotescit et lumine rationis, et revelatione: si igitur assentiamur divinae auctoritati propter *rationis evidentiam*, non debetur divinae revelationi firmioris assensus obsequium quam primis rationis principiis, seu rationalibus argumentis; si autem propter revelationem auctoritati credimus, in circulo vitioso versari videmur; credimus enim auctoritati propter revelationem, et revelationi propter auctoritatem.

60. Nonnulli, volentes incommodam difficultatem, potius quam solvere, declinare, dixerunt; ad credendum revelatis non moveri intellectum ratione aliqua objectiva et immediata, etiam divinae auctoritatis vel revelationis; sed extrinseca tantum et mediata, scilicet, medio voluntatis imperio. Si quaeras ab his: cur credis Verbum esse incarnatum? respondent: credo, quia volo id credere; ex parte enim mentis nullam habeo rationem *assensus* motivam, seu suasivam. Si quaeras autem: cur vis id credere? Cum voluntas non nisi a bono moveri queat, dicent: quia honestum est Deo talem veritatem loquenti credere; imo ad id obligamur. Ecce processum: intellectus assentitur veritati revelatae; sola voluntas illum movet ad hanc veritatem, scilicet, objectum ipsius, amplectendum: intellectus, suppositis motivis credibilitatis, apprehendit, et voluntati proponit, honestatem istam ac obligationem, quae ex intrinseca

(1) Supra, n. 52.

mentis creatae submissione ad auctoritatem divinam oritur. Haec sententia, quae Guilielmo Parisiensi auctori tribuitur, et communi Scholasticorum consensu cum S. Thoma fuerat rejecta, nuper suscitata fuit, adeoque ad trutinam revocanda.

61. Dico XII. Ut credat fide intellectus veritati revelatae, necessum est ut attingat assensus non solum rem revelatam, sed etiam revelationem et auctoritatem revelantis, id est divinam.

Prob. 1.º Quilibet actus, sive intellectus sive voluntatis, attingere objectum debet a quo specificatur: sed assensus fidei a revelatione et auctoritate Dei specificatur; ergo.

Maj. supponimus ex tract. de Act. humanis et de Virtutibus: nam habitus ab actibus, actus ab objectis suis specificantur. Jam vero, nequit esse objectum actus quod ab hoc non attingitur.

Min. patet etiam: nam res ipsa, seu veritas revelata est per se indifferens ut assensu fidei humanae vel angelicae, vel divinae credatur; assensu philosophico vel theologico; dubio vel certo; obscuro vel evidenti, attingatur, ac specificetur: ergo assensus fidei, quo Deo credimus rem aliquam revelanti, debet a revelatione et auctoritate Dei specificari.

2.º De Abraham dicitur (1); *Credidit Deo*; non autem *voluit* propter Deum credere, quasi sola voluntas Deum attingeret. Item, Paulus: *Scio cui credidi*; non autem, *cui vel propter quem volui credere*. Ergo Deus ipse attingitur per *actum* credendi, et non per solam voluntatem imperantem credere.

62. 3.º Fides virtus intellectualis est ac theologica: atqui si actus credendi non attingeret ipsum Deum simul cum re credita, non esset actus virtutis theologicae: ergo. *Min.* patet: nam actus imperatus non ab objecto actus imperantis, sed, a proprio specificatur objecto.

4.º S. Thomas communem perspicue docet sententiam; ait enim (2): «Cujuslibet cognoscitivi habitus objectum duo habet, »scilicet, id quod materialiter cognoscitur, ... et id per quod cognoscitur, quod est formalis ratio objecti... Sic igitur in fide, si consideremus formalem rationem objecti, nihil est aliud quam veritas »prima. Unde ipsi veritati divinae fides innititur tanquam medio.» Ecce, explicite loquitur de *objecto* habitus *cognoscitivi*, ideoque, de fide prout est assensus mentis; dicit autem *formalem* rationem, per quam attingit rem creditam, esse veritatem divinam.

(1) Gal. III, 6; Item. 2. Tim. I, 12.—(2) 2, 2, q. 1, a. 1.

63. Obj. Sufficit intellectui veritatis cujusvis perceptio, ut ei possit assensum praebere, sive propter se, sive propter medium formale quo illam agnovit. Ergo poterit meus assentiri veritati revelatae, voluntate movente quin per talem assensum veritatem divinam, seu Deum revelantem attingat. *Ant.* patet: nam quaevis veritas est terminandi mentem capax, quocumque ei medio objiciatur. Confirmatur: proposita per divinam revelationem quacumque veritate, nisi evidenter haec elucescat, non certo assentitur intellectus, donec a voluntate determinatur: ergo sic poterit determinari ut solam veritatem attingat revelatam.

Resp. Dist. *ant.* Poterit assentiri cuivis veritati, sive propter se, sive propter medium, ita ut assensus ejusdem speciei in utroque casu sit; nego: aliter, permitto vel concedo.

Pariter dist. *conseq.* Et erit actus fidei divinae assensus qui attingat tantum veritatem revelatam, non vero veritatem primam; nego. Et assensus diversae speciei tunc elicitur ab intellectu; conc. Ita S. Thomas. (2, 2, q. 1, a. 3.)

64. Ad *confer.* patet quid respondendum. Sane litem illam praetermittimus, utrum ad assensum mens cogatur probabilem, seu opinativum, proposita sententia probabili: verum ad assensum certum non cogitur. Experientia quoque teste, non raro judicia retinemus circa materialia objecta, formalibus motivis oblivioni traditis, et ignorantes unde haec vel illa judicia, vel opiniones hauserimus. Videmus etiam veritates aliquas revelatas haereticos non diffiteri, solo privato ductos spiritu seu placito. Dicimus ergo, illos vehementer falli, qui actum fidei putant elicere, dum per illum minime veritatem divinam attingunt, sed materiale tantummodo objectum revelatum.

65. *Coroll.* Ex his infertur, vere ac proprie moveri actum fidei a divina auctoritate et revelatione: nam primo; est actus virtutis theologicae, id est, habens pro motivo formali Deum, sub ratione veritatis primae. Sed forma debet immediate uniri, seu actuare id quod informat: ergo actus fidei a veritate divina intrinsece actuatur ut sit talis speciei, ideoque ab ea movetur: sicut enim motus est actus entis in potentia: ita motio est actuatio.

Secundo; ait S. Thomas, supra (1), actum fidei *inniti*, tanquam medio, veritati divinae, sicut conclusiones scientiae primis innituntur principiis. Jam vero quod in alio innititur, ab eo vim et robur et firmitatem et actuationem habet, ac inde movetur: quod nemo de primis negat principiis, quia in iis innituntur assensus conclusionum.

(1) N. 62.

66. Dices 1.º Nihil efficit veritas divina in assensum fidei: ergo neque movet illum. Resp. dist. *ant.* Ut causa physica et efficiens; conc. Objective et intentionaliter; nego. «Primum (1) quod ad plenitudinem essendi pertinere videtur, est id quod dat rei speciem. »Sicut autem res naturalis habet speciem ex sua forma, ita actio habet speciem ex objecto, sicut et motus ex termino:» sic Angelicus. Hanc ergo plenitudinem essendi confert veritas divina actui fidei, ideo ipsum plane actuat, seu objective et intentionaliter movet.

67. Dices 2.º Explicite negat S. Thomas moveri intellectum ad actum fidei ab eo objecto cui assentit; sed movetur, ait, ex *inclinatione voluntatis* (2).

Resp. Nego assertum. Imo oppositum docet S. Doctor ibi: «Illud cui assentit intellectus non movet intellectum ex propria virtute, sed ex inclinatione voluntatis: unde bonum quod movet affectum se habet in actu fidei sicut *primum movens*; id autem cui intellectus assentit, sicut *movens* motum. Et ideo primo ponitur in definitione fidei comparatio ejus ad bonum affectus, quam ad proprium objectum.»

Inst. Videtur ergo sibi non constare S. Thomas: nam docet assensum fidei non *causari a cognitione* (3); sed *determinari a voluntate* (4).

Resp. Nulla in his elucet contradictio: aliud enim est *movere*, aliud autem *causare determinareque* assensum. Hoc quidem negat S. D. fieri ab objecto et cogitatione ipsius in fidei assensu; non autem illud. Differentiam autem inter *motionem* et *determinationem* non uno in loco (5) tradit S. D.: verum sufficiat notare quae in loco laudato (6) habet: «Quandoque intellectus inclinatur magis ad unum, quam ad alterum: sed tamen illud inclinans non sufficienter *movet* intellectum ab hoc, quod determinet ipsum in unam partem *totaliter*.» Item, quemlibet actum se habere *passive* ad suum terminum a quo specificatur aperte docet (7): «Et hoc idem ipsum est de ratione actus, ut scilicet sit ab aliquo quantum ad actionem et ut sit ad aliquid quantum ad passionem.»

§ V.

Propositae difficultatis explicatio.

68. Verum ad difficultatem indicatam (n. 59) veniamus. Sane cognoscimus tum rationis lumine, tum lumine supernaturali fidei, di-

(1) I, 2, q. 18, a. 2.—(2) Qq. Disp. q. 14 de Fide, a. 2, ad 13.—(3) Ibid. a. 1, ad 6.—(4) 2, 2, q. 2, a. 1, ad 3.—(5) V. Mazzella de Gratia, D. III, a. 8, n. 734.—(6) Qq. Disp. q. 14, a. 1, in corp. a.—(7) I, 2, q. 1, a. S. ad 1.

vinam auctoritatem, seu Dei sapientiam et veracitatem. Non quidem credimus revelatis propter auctoritatem lumine rationis cognitam, ut ratio ibi dicta ostendit; sed quatenus lumine fidei nobis propositam et perceptam. Nec inde sequitur oportere credere antequam credamus, seu *circulus vitiosus*: nam ad lumen supernaturale fidei non spectat tantum *credere*, sed etiam *apprehendere* vel *judicare* quod ad *credendum* percipiendum est vel judicandum. *Credere* autem est assentiri verbo propter auctoritatem loquentis: quod importat apprehensionem, seu iudicium tum verbi, seu revelationis, tum auctoritatis. Jam vero ad eundem pertinet habitum adhaerere objecto materiali propter formale, et formali propter se. Quo igitur lumine credimus, seu adhaeremus veritati propter Dei revelationem et auctoritatem; eodem adhaeremus auctoritati propter se; quod non est *credere*, sed simplex suasiva apprehensio vel assensus divinae auctoritatis in actu credentis implicitus.

69. Neque negamus, posse mentem supra divinam reflectere auctoritatem quatenus *revelatam* (1), et illam proprie etiam *credere*. Dices: quomodo credi potest ratio credendi, seu id in quo fides innititur, et cujus vi credendum est? Resp. Si *sola fide* per credendi actum, nobis Dei auctoritas innotesceret, non posset quidem esse formalis credendi ratio: cum autem etiam aliunde nobis nota sit, potest ex inde esse medium ut eadem alia via dignoscamus, nempe per fidem credendo. Nihil enim obstat eandem veritatem multiplici modo innotescere. Ideo et solent homines, quorum agnoscimus auctoritatem, verba sua confirmare et dicere: «credite mihi, non fallo.»

Quomodo autem aliunde, praeter formalem revelationem, noscimus Dei auctoritatem, nuper dictum est (n. 68).

70. His consonant quae habet Suarezius (2): «Non potest assensus (credendi) ad veritatem rei dictae terminari, quin simul terminetur ad hanc veritatem; *quod illud sit dictum a Deo*... Ita enim comparatur dictio rei ad rem dictam (ut lumen ad colorem), quia est ratio credendi, et talis, ut sit etiam medium et motivum credendi, ut explicatum est.»

In hoc videri potest a nobis dissentire Suarezius, quod sic terminatur ad Dei auctoritatem assensus fidei, ut illam *credat*. Verum clare indicat, non esse *proprie*, sed *analogice* tantum, terminationem illam actum credendi: *credere* enim respicit intrinsece et formaliter *verbum*, seu dictum: «Qui per fidem credit aliquam veritatem, credit illam, *quia dicta est a Deo*;» ergo ut credatur proprie per fidei assensum Dei auctoritas, debet *dici*, seu verbo signi-

(1) Rom. III, 4; Jo. XVII, 17.—(2) De fide, d. 3, S. 12, n. 9.

ficari. Jam vero. Deo dicente: *Verbum caro factum est*; haec verba nec dicunt, nec significant, Dei auctoritatem, sed *supponunt* tantum et inde eandem exhibent. Quam quidem differentiam ipse D. Eximius notat (ibi. n. 12). «In actu *exercito*, dum Deus ali-»quid dicit, *quasi* per intrinsecam reflexionem ejusdem actus in se »ipsum, dicit se dicere...; et inter homines etiam, quamvis qui lo-»quitur, per expressum actum reflexum, non dicat se loqui, loquen-»do id satis dicit in *actu exercito*.» Id autem veram et propriam non esse loquelam manifestum est: quemadmodum qui se ante alium sistit, dicit in *actu exercito*, et *quasi* per intrinsecam reflexionem actus in se ipsum: *Ecce adsum*; tamen revera id non dicit: a pari, qui loquitur, dicit in *actu exercito*, se loqui, non tamen proprie dicit.

In eo igitur tantum sensu dici potest, credere *Dei auctoritatem et Deum loqui*, illum qui veritatem credit revelatam; quia actus ille credendi attingit etiam *ut quo* objectum formale: quatenus autem illud attingit non est *credere*, sed simplex adhaesio, seu assensus; quatenus autem attingit objectum materiale, seu rem dictam, est proprie actus credendi. Quemadmodum actus, quo medium volumus propter finem, est ipse electio quatenus medium attingit, et simul intentio prout respicit finem.

71. Non videntur proinde recte interpretari Suarezii mentem et ipsius impugnare doctrinam, qui ajunt: in actu fidei non posse, simul cum re credita (objecto materiali), attingi et credi Dei auctoritatem et revelationem. Etenim, dicunt; actus credendi terminatur, ex proprio conceptu, *ad dictum et auctoritatem loquentis*; ergo si Dei credatur auctoritas et revelatio simul cum objecto materiali, necessum est ut cum dicto respectu, nempe, *ad dictum et auctoritatem loquentis*, credantur; ita ut credatur auctoritas et revelatio Dei quia Deus suam revelat auctoritatem et revelationem; sed revelanti non creditur, nisi respiciendo et credendo ejus auctoritatem et revelationem; ergo non credimus Dei auctoritatem et revelationem, nisi prius respiciendo et credendo, tanquam motivum credendi, ipsam Dei auctoritatem et revelationem: et sic in infinitum; vel tandem sistere oportet in Dei auctoritate et revelatione absque ullo respectu. Atqui assensus absque respectu ad dictum et auctoritatem loquentis, non est actus credendi; ergo ad credendam veritatem revelatam, non opus est credere Dei auctoritatem et revelationem.

- Manifestum est, in ficta illos niti hypothesisi qui hac ratione *Suarezium* impugnant. Fingunt enim, actum fidei, prout attingit Dei auctoritatem et revelationem, esse *proprium* et explicitum, seu signatum, credendi actum, reflectentem supra ipsam auctoritatem et revelationem, quatenus ipsa etiam in se ipsam reflectat, dum

quicquam dicit et revelat. Jam vero ut diximus (n. 70), non isto loquitur sensu Suarez: nam neque Dei auctoritas et revelatio reflectunt supra se, sed *quasi* reflectunt; neque in *actu signato* revelationis revelatur auctoritas vel revelatio, sed in *actu exercito*: sicut quicumque loquitur dicit se existere, se vivere, se loqui, sibi velle credi, etc., quamvis et proprie et signate nihil ejusmodi dicat, neque verba significant.

Proinde qui Deo credit revelanti, *credit* proprie et signate veritatem quam Deus loquitur et revelat; ipse autem assensus adhaeret, tamquam motivo formali, Dei auctoritati et revelationi propter se; id est, absque ullo *ulteriori respectu*; ideoque est simplex assensus et judicium de divina auctoritate, non autem actus *credendi* illam: quia vero ipse in revelatam veritatem assensus est credendi actus, estque in Dei revelantis auctoritate innixus, ideo in *actu exercito* credere dicitur divinam auctoritatem et revelationem, quarum virtute veritas creditur revelata (n. 35).

SCHOLION.

De consensu rationis cum fide.

72. Consulto ad postremum distulimus locum quaestionem hanc, de *consensu*, seu *analogia inter rationem et fidem*, a neotericis controversiarum scriptoribus, si quid judicem, plus aequo ponderatam, propter Rationalistarum clamores, stultasque querelas. Si mente captum audire, ejusque postulatis morem gerere, vel cogitationes omnes diluere, tuum esse munus reputaveris, quid nisi cum eodem insanire et extra rectae methodi vias progredi compelleris? Nihil aliud conficta ista fidei cum ratione oppositio, apud rationalismi cultores, reapse indicat, quam fidei dogmata toto coelo eorum placitis adversari; quod verissimum est. Frustra, proinde, laborabis, fidei defensor, dum hujus ostendere coneris cum ratione foedus et amicitiam, altamque exponas originem, et utriusque luminis, tum rationis, tum fidei, eundem esse clarissimum fontem proclames; nisi primum rationalistarum contriveris stulta placita et absurdos errores.

73. Qui enim fidei execrantur disciplinam, ac odio revelationem prosequuntur:

a) Vel scientiam, seu rationem suam, ultimam esse proclamant universalis substantiae evolutionem; et cum atheis tum rem habes, vel pantheis, et alia omnino cum ipsis est ventilanda quaestio, de Dei, nempe, existentia, rerum omnium Conditoris, quae alibi referenda est:

b) Vel causantur, a Deo posse homines illudi, adeoque illi non esse mentem subjiciendam; et oportebit ad summam Dei veritatem, tum in cognoscendo, tum in attestando, cum ceteris attributis, ostendendam te vertere:

c) Vel contendunt, nihil supra hominum rationem esse positum, et inter res absurdas amandandum quidquid capere ipsi non valent; quod quam stulte dicant, infra ostenditur (n. 80-81.)

d) Vel urgebunt, rationali naturae injuriam irrogari, si quicquam, nisi rationis ductu, quasi verum amplectamur; et huic querelae supra (n. 45 et 46) obviam ivimus ostendentes, valida in promptu esse rationis argumenta ad verum revelatum certissimo assensu amplectendum:

74. e) Vel clamabunt (omnibus quidem hominibus, ac sibi ipsis contradicentes), veritates tantummodo evidentes mente esse tenendas; et ejusmodi homines lingua menteque delirare, exposito multiplici cognoscendi modo (1), facile demonstrabis; nec non secum ipsis non constare deprehendes. Roga, utrum suos agnoscant parentes et honorent? an fratres, sorores, uxores, filios habeant et diligant? num praeter illa quae incoluerunt loca, vel ultra illos, quibus cum egerunt, homines; certum habeant, alias esse in orbe regiones, regna alia, et reliquas in iis degere gentes; et rubore seu pallore suffundi, tamquam mendaces et inconstantes de eadem re diverse dicentes, illos coges; aut aperte, saltem, suam prodere demerentiam et inverecundiam:

f) Vel gannient, plura scientiam invenisse fidei adversantia; tu vero quae sint ista interroges, et elucebit, apud rationalistas, sub *scientiae* voce quamlibet venditari *sciorum* opinionem, vel saepissime quid fides iis de rebus edoceat, eos prorsus nescire: atqui *sciorum* opinioniones fidei saepe adversari, plane concedimus; imo, scimus quoque, inter eos qui *sapientes* inter se vocitantur, contraria passim tradi placita, et oppositas gigni *scientias*; nec non *hodiernam* eorum *scientiam* subvertere frequentissime quaecumque, magno apparatu, *scientia* struebat *hesterna*.

75. Denique paucis dicam; fidem manifeste istos calumniari, nec non ipsam rationem, dum contendunt, invicem hostiliter procedere et subvertere, cum non nisi ratione ducente sit fides amplenda, ut supra dictum et probatum est (n. 54). Praescribit quidem ipsa fides, ut sit *rationalabile* quod Deo exhibemus obsequium (2); et sanctus Thomas (3) ait; quod neque crederet quisquam ea quae subsunt fidei, «nisi videret esse credenda, vel propter evidentiam signorum, vel propter aliquid hujusmodi:» sanctus quoque confirmat

(1) Supra, n. 44.—(2) Rom. XII, 1.—(3) 2, 2, q. 1, a. 4, ad 2.

Augustinus (1): «Absit, inquam, ut hoc in nobis Deus oderit, in quo nos reliquis animantibus excellentiores creavit. Absit, inquam, ut ideo credamus, ne rationem accipiamus, sive quaeramus; cum etiam credere non possemus, nisi etiam rationabiles animas haberemus... Propterea monet apostolus Petrus, paratos nos esse debere ad responsionem omni poscenti nos rationem de fide et spe nostra (2).»

CAPUT II.

De iis quae, veluti via, ducunt ad divinae Revelationis existentiam dignoscendam.

PROOEMIUM.

76. «Fabularum actiones una cum poëtis, qui tamquam Bacchalia agentes penitus insaniunt et ultra modum delirant hedera redimitis more Bacchico, Satyris quoque ipsis et furente turba Bacchantium reliquoque Deorum choro, in Heliconem et Cithaeronem, qui jam consenuerunt, includamus. Horum loco, veritatem cum sapientia late splendente, in sanctum Dei montem sanctumque Prophetarum chorum e coelo deducamus. Haec autem clarissima sua luce omnes homines, qui in tenebris voluntantur, undique illustret; et intelligentia, tamquam opitulatrice dextra porrecta, ex erroribus in salutem vindicet. Tum illi; subblatis oculis, è tenebris emicantes, Helicone ac Cythaerone desertis, Sion habitent: *nam è Sion egredietur lex, et verbum Domini de Hierusalem* (3); coeleste, inquam, *Verbum*, ob legitimi certaminis victoriam in teatro totius mundi coronatum...»

77. «...Hoc igitur Verbum Christus, non solum ut olim essemus causa fuit (nam ille tum erat in Deo), sed idem etiam bene esse nobis dedit et jam nuper hominibus apparuit, qui solus uterque Deus et Homo est, ut omnimodam nobis felicitatem daret. Etenim ab eo recte vivere edocti ad aeternam vitam transmittimur. Nam ut ait ille divinus Domini Apostolus: *Apparuit gratia Dei salutaris omnibus hominibus, erudiens nos, ut abnegantes impietatem et secularia desideria, sobrie, et juste et pie vivamus in hoc seculo,*

(1) Ep. CXX, n. 3, 4.—(2) 1.^a Petr. III, 15.—(3) Isai. II, 3.

b) Vel causantur, a Deo posse homines illudi, adeoque illi non esse mentem subjiciendam; et oportebit ad summam Dei veritatem, tum in cognoscendo, tum in attestando, cum ceteris attributis, ostendendam te vertere:

c) Vel contendunt, nihil supra hominum rationem esse positum, et inter res absurdas amandandum quidquid capere ipsi non valent; quod quam stulte dicant, infra ostenditur (n. 80-81.)

d) Vel urgebunt, rationali naturae injuriam irrogari, si quicquam, nisi rationis ductu, quasi verum amplectamur; et huic querelae supra (n. 45 et 46) obviam ivimus ostendentes, valida in promptu esse rationis argumenta ad verum revelatum certissimo assensu amplectendum:

74. e) Vel clamabunt (omnibus quidem hominibus, ac sibi ipsis contradicentes), veritates tantummodo evidentes mente esse tenendas; et ejusmodi homines lingua menteque delirare, exposito multiplici cognoscendi modo (1), facile demonstrabis; nec non secum ipsis non constare deprehendes. Roga, utrum suos agnoscant parentes et honorent? an fratres, sorores, uxores, filios habeant et diligant? num praeter illa quae incoluerunt loca, vel ultra illos, quibus cum egerunt, homines; certum habeant, alias esse in orbe regiones, regna alia, et reliquas in iis degere gentes; et rubore seu pallore suffundi, tamquam mendaces et inconstantes de eadem re diverse dicentes, illos coges; aut aperte, saltem, suam prodere demerentiam et inverecundiam:

f) Vel gannient, plura scientiam invenisse fidei adversantia; tu vero quae sint ista interroges, et elucebit, apud rationalistas, sub *scientiae* voce quamlibet venditari *sciorum* opinionem, vel saepissime quid fides iis de rebus edoceat, eos prorsus nescire: atqui *sciorum* opinioniones fidei saepe adversari, plane concedimus; imo, scimus quoque, inter eos qui *sapientes* inter se vocitantur, contraria passim tradi placita, et oppositas gigni *scientias*; nec non *hodiernam* eorum *scientiam* subvertere frequentissime quaecumque, magno apparatu, *scientia* struebat *hesterna*.

75. Denique paucis dicam; fidem manifeste istos calumniari, nec non ipsam rationem, dum contendunt, invicem hostiliter procedere et subvertere, cum non nisi ratione ducente sit fides amplenda, ut supra dictum et probatum est (n. 54). Praescribit quidem ipsa fides, ut sit *rationalabile* quod Deo exhibemus obsequium (2); et sanctus Thomas (3) ait; quod neque crederet quisquam ea quae subsunt fidei, «nisi videret esse credenda, vel propter evidentiam signorum, vel propter aliquid hujusmodi:» sanctus quoque confirmat

(1) Supra, n. 44.—(2) Rom. XII, 1.—(3) 2, 2, q. 1, a. 4, ad 2.

Augustinus (1): «Absit, inquam, ut hoc in nobis Deus oderit, in quo nos reliquis animantibus excellentiores creavit. Absit, inquam, ut ideo credamus, ne rationem accipiamus, sive quaeramus; cum etiam credere non possemus, nisi etiam rationabiles animas haberemus... Propterea monet apostolus Petrus, paratos nos esse debere ad responsionem omni poscenti nos rationem de fide et spe nostra (2).»

CAPUT II.

De iis quae, veluti via, ducunt ad divinae Revelationis existentiam dignoscendam.

PROOEMIUM.

76. «Fabularum actiones una cum poëtis, qui tamquam Bacchalia agentes penitus insaniunt et ultra modum delirant hedera redimitis more Bacchico, Satyris quoque ipsis et furente turba Bacchantium reliquoque Deorum choro, in Heliconem et Cithaeronem, qui jam consenuerunt, includamus. Horum loco, veritatem cum sapientia late splendente, in sanctum Dei montem sanctumque Prophetarum chorum e coelo deducamus. Haec autem clarissima sua luce omnes homines, qui in tenebris voluntantur, undique illustret; et intelligentia, tamquam opitulatrice dextra porrecta, ex erroribus in salutem vindicet. Tum illi; subblatis oculis, è tenebris emicantes, Helicone ac Cythaerone desertis, Sion habitent: *nam è Sion egredietur lex, et verbum Domini de Hierusalem* (3); coeleste, inquam, *Verbum*, ob legitimi certaminis victoriam in teatro totius mundi coronatum...»

77. «...Hoc igitur Verbum Christus, non solum ut olim essemus causa fuit (nam ille tum erat in Deo), sed idem etiam bene esse nobis dedit et jam nuper hominibus apparuit, qui solus uterque Deus et Homo est, ut omnimodam nobis felicitatem daret. Etenim ab eo recte vivere edocti ad aeternam vitam transmittimur. Nam ut ait ille divinus Domini Apostolus: *Apparuit gratia Dei salutaris omnibus hominibus, erudiens nos, ut abnegantes impietatem et secularia desideria, sobrie, et juste et pie vivamus in hoc seculo,*

(1) Ep. CXX, n. 3, 4.—(2) 1.^a Petr. III, 15.—(3) Isai. II, 3.

»expectantes beatam spem et adventum gloriae magni Dei et Salvatoris nostri, Jesu Christi (1)... Fugiamus igitur, Apostoli »praecepto obsequentes, principem potestatis aëris hujus, spiritus qui nunc operatur in filios diffidentiae (2), et ad Dominum »servatorem confugiamus, qui per prodigia et signa, cum in »Aegypto, tum etiam in deserto, et per rubum et nubem ad salutem invitat... Varias enim Salvator noster voces adhibet, et varias experitur vias, ut homines ad salutem perducat... Postea, »quod corpus humanum columna et rubo nobilius esset, prophetis »usus est: ipse Dominus in Isaia loquitur, ipse in Elia, ipse in »ore prophetarum.»

78. «Quod si nullam prophetis fidem deberi putas, sed viros, »haud secus ac ignem, in numero fabularum habes; ipse Dominus »tibi loquetur, qui cum in forma Dei esset, non rapinam arbitratus est esse se aequalem Deo; sed semetipsum exinanivit (3) misericors Deus, ut humanum genus servaret. Ipsum adeo Dei Verbum palam tibi loquitur, ut infidelitati pudorem inculcat... Nam »ego sum ostium (4), inquit quodam in loco; (quod quidem discendum iis est, qui ad Dei notitiam pervenire cupiunt) ut simul universas coelorum portas nobis aperiat; rationales enim Rationis »(seu verbi) portae fidei clave panduntur. Deum nemo novit nisi »Filius, et cui voluerit Filius revelare (5). Nec mihi dubium est, »quin is, qui portam antehac clausam aperuit, posthac ea quae »intus latent revelabit, eaque nobis ostendet, quae a nemine unquam cognosci potuerunt, nisi qui per Christum ingressus fuerit, per quem solum Deus cernitur (6).»

79. Haec Clemens Alexandrinus; quae, quoniam ad rem nostram pertinent, et eorum quae explananda sunt exhibent summam, loco prooemii excribere placuit. Ea, quae ad dignoscendam revelationis existentiam ducunt, duplicis sunt generis: alia enim remote, alia autem proxime, viam sternunt; ideo in duos ARTICULOS CAPUT II dividimus.

(1) Tit. II, n. 11, 13. — (2) Eph., II, 2. — (3) Phil. II, 6, 7. — (4) Jo. X, 9. — (5) Matth., XI, 27. — (6) Cohortatio ad Gentes, cap. I.

ARTICULUS I.

De iis quae remote et veluti a priori ostendunt divinam existere revelationem.

§ I.

De revelationis objecto.

THESIS I.

Quaedam sunt in Deo ad quae etiam ratio naturalis pertingere potest: quaedam vero quae omnem facultatem humanae rationis excedunt.» Est de fide catholica.

80. Nota. Insitum utique naturae hominum esse experimur, rerum naturas perscrutari, et scientias perquirere: verum neque omnia ejusmodi sunt, ut possint perscrutando dignosci; puta, quanta sit spatiorum latitudo, vel quis stellarum numerus; neque eadem via et methodo quaecumque agnoscibilia sunt attingere valemus; aliter enim Matheseos theoremata discutuntur, aliter Metaphysicae conclusiones demonstrantur, et aliter ad legum physicarum pervenimus notitiam. Hinc dignoscere oportet quid assequi viribus suis mens valeat, et quam debeat adhibere methodum ad id assequendum: nam si ad impossibilia frustra conetur, insana; si autem ad possibilia, sed per alienam procedens methodum, stulta erit. Haec innuisse sufficiat, ut, quo pacto prima haec thesis ad agendum de Revelatione conferat, eluceat.

81. 1.º Probatur thesis ex Vat. Concilio, iisdem eam tradente verbis, praesertim ex cap. II, et Can. I, et III, de Revel. in Const. Dei Filius.

2.º Aliqua posse homines, vi rationis, de Deo dignoscere, aperte docet Paulus (1), et nunc concedendum est (vide supra, n. 2): alia autem esse nobis impervia, ab eodem discimus Ap. (2): *Loquimur Dei sapientiam in mysterio, quae abscondita est...; nobis autem revelavit Deus per Spiritum suum; Spiritus enim omnia scrutatur etiam profunda Dei*, etc. Similia passim leges in sacris libris.

3.º Hieronymus ait (3): «ex parte nos Deum cognoscere:» Item: «Nisi ipse dignatus fuerit se homini revelare, quis est qui possit eum suis viribus intueri, vel perscrutando ad majestatem ejus accedere?» Et Nazaz. Greg. (4): «Quemdmmodum nemo

(1) Rom. I, 20. — (2) 1.ª Cor. II, 7, 11. — (3) In Ezech. XLII, 2. In Job XXXIV, 29. — (4) Or. 30, n. 17.

»est, qui aërem totum unquam hauserit; ita Dei naturam nec mens unquam ulla prorsus concepit, nec vox ulla complexa est.» Vide etiam Clementem, supra (n. 78) laudatum, praeclare disserentem.

82. 4.º Rationis praesto sunt argumenta aliqua. a). Secundum modum quo rei essentia cognoscitur, est modus eorum quae de re illa dignoscuntur. Atqui ad Dei essentiam penitus capiendam nequit intellectus humanus naturali virtute pertingere: ergo.

Maj. constat ex scientiae natura et definitione, nec non exemplis passim occurrentibus: qui essentiam circuli non capiat, proprietates ejus non poterit omnino intelligere.

Min. prob. Ea quae sensibus non percipiuntur, non possunt humano capi intellectu, nisi quatenus ex iis quae sentiuntur eorum colligitur cognitio. Atqui Dei essentiam non attingunt sensus, neque ex iis quae sentimus colligere eam possumus, quia ipsius minime adaequant virtutem: ergo comprehendi Dei essentia nequit.

b). Plus intellectus Angeli humanum excedit, quam mens optimi philosophi rudissimum idiotae intellectum; et longe lateque praestat omnibus aliis intellectus divinus. Atqui stolidissimum diceres idiotam, omnia negantem quae non caperet ipse, a philosophis autem traduntur: ergo stolidus omnino habendus qui divina se posse penitus intelligere opinatur.

c). Rerum corporearum proprietates plurimas ignotas habemus; earum, quas novimus, si rationem causamque inquiramus, invenire saepissime non possumus; ipsi, qui sapientiores reputantur, continuo negant quod prius affirmabant, vel asserunt quod rejiciebant; dissentiant inter se saepissime disputantes; et paucis decurrentibus annis clamant fuisse ignorantiam, quod scientiam esse primum praedicabant: et id quidem de rebus agentes corporeis, sub sensuum experimento positis. Ergo desipiunt plane qui se investigare posse autumant divinam illam ac infinitam naturam, sensibilia omnia et intelligibilia transcendentem.

d). Id confirmat celeberrimus ille Philosophus: «Intellectus noster sic se habet ad Prima entium, quae sunt manifestissima (quoad se, non quoad nos) in natura, sicut oculus vespertilionis ad solem.» (Metaph. tex. comm. 1).

83. Dices: simplex est Deus; ergo si quidquam de eo cognoscere valemus, nihil prorsus nos latere poterit. Resp. Dist. *ant.* quatenus non est multiplex, vel compositus, vel extensus; conc. Quasi non sit in omni perfectione infinitus et incommensurabilis; nego *ant.*

84. *Corollar. Rationalismus*, sic dictus, quasi sola ratione possit omnis attingi veritas; *Progressismus* indefinitus, quasi possint rationis vires quoscumque transgredi limites; inter stultas et sine mente cogitationes sunt amandandi.

§ II.

Quantum hominibus prosit divina revelatio.

THESIS II.

Est hominibus admodum conveniens, quod iis divinitus illa revelentur, quae, in rebus divinis, non sunt per se humanae rationi impervia.

85. Propositio certa existit et catholicam exhibet doctrinam, ac fidei proximam, imo probabilius de fide: docetur enim a Vat. Concilio (1) et videtur explicite etiam definiri (2).

Probr. 1.º Vat. conc. ait: «Huic divinae revelationi tribuendum quidem est, ut ea quae in rebus divinis humanae rationi per se impervia non sunt, in praesenti quoque generis humani conditione ab omnibus expedite, firma certitudine et nullo admixto errore cognosci possint.»

Deinde in Can. 2, qui ad eandem aperte rem spectare videtur, ait: «Si quis dixerit, fieri non posse, aut non expedire, ut per revelationem divinam homo de Deo, cultuque ei exhibendo edoceatur, anath. sit.»

86. 2.º Paulus inde summam Judaeorum supra Gentiles praestantiam ostendit: *Quia credita sunt illis eloquia Dei* (3), et Lex iisdem tradita fuit (4): unde, et propter ejusmodi beneficium, Propheta Jerusalem ad Deum laudandum adhortatur; *Quia non fecit taliter omni nationi, et judicia sua non manifestavit eis:* (Ps. 147.) Atqui tum lex, tum divina eloquia, fere omnia complectuntur quae vim rationis non excedunt; ideo dicit (5) Ap.: *Gentes, quae legem non habent, naturaliter ea quae legis sunt faciunt: Qui cum cognovissent Deum, non sicut Deum glorificaverunt;* id quidem vi rationis assequi poterant, sed quatenus non *Obscuratum est insipientis cor eorum* (6); a qua ignorantia et obscuritate revelatione eripimur; ideo Judaeos gravius quam Gentiles puniendos docet, juxta Apostolum, Chrysostomus: «Quanto enim majore cura dignatus est (Judaeus), tanto majores dabit poenas (7).»

87. 3.º Nemo in dubium revocare potest, miram in omni hominum genere irrepsisse ignorantiam de rebus divinis et moralibus, ante Christi adventum: jam vero, ad eas dissipandas tenebras quantum prodesset revelatio, testatur Clemens Alex. supra (n. 76.)

(1) C. *Dei Filius*, cap. II, de *Revel.*—(2) *Ibid.*, Can. 2.—(3) Rom., III, 2.—(4) *Ibid.*, IX, 4.—(5) *Ibid.*, c. II, 14.—(6) *Ibid.*, I, 21.—(7) In ep. ad Rom. hom. V, n. 4.

Et sane, nec pauca, nec exigua per revelationem caventur incommoda: etenim, a) Revelatione sublata, pauci ad divina sat cognoscenda pervenirent; b) isti autem non nisi post longum tempus; c) et quidem non paucis admixtis erroribus ac dubitationibus. Quae tria paucis enucleabimus.

Quoad primum; a) tria requiruntur ad divinorum scientiam adipiscendam: solertia non exigua, opportunitas et otium ad ista scrutanda, atque studium. Atqui haec in multis desiderantur, et opportuna revelatione supplentur: ergo revelatione non existente, pauci ad divinorum notitiam perveniunt.

Quoad secundum; b) ad abstracta capienda et recondita, ad haec enim pertinent divinae res, perveniri non potest nisi sat evoluto intellectu et exercitato ingenio, et cum, quiescentibus sensuum et passionum tumultibus, pacata mens rebus seriis libens incumbit. Sed ejusmodi praesto non erunt nisi diuturno evoluto tempore; revelatione autem compensantur: ergo non nisi post longum tempus, nisi adsit revelatio, multi ad divina cognoscenda pertingent.

Quoad tertium; c) investigationibus nostris, praesertim circa abstrusas quaestiones, multi obrepunt errores, multae dubitationes, propter diversa opinantium disceptationes et sophistica ac verisimilia argumenta. Atqui hisce quoque incommodis obnoxia est difficilis et obscura divinarum rerum scientia, iisque occurrit revelatio: ergo nec pauca nec exigua declinantur incommoda per divinam revelationem, ideoque admodum hominibus convenientem esse fateri oportet, etiam in iis rebus divinis quae non sunt humanae rationi imperviae. Vide S. Thomam (1).

88. Obj. Homines per revelationem instituti innumeros etiam amplexati sunt errores, et in plurimas dividuntur opinantium sectas: ergo non admodum conveniens, imo et parum utilis exhibetur divina revelatio.

Resp. dist. *ant.* Quatenus ipsam revelationem ducem non fuerunt secuti juxta normam ab ipso Deo praestitutam; conc. Ubi a norma verae revelationis non declinarunt; nego *ant.*

Deinde, permissio *ant.* nego *conseq.* Nam etiamsi multae ortae sint sectae, vera tamen effulget semper revelatio, qua in rectam possunt deduci viam, et interim longe plures retinent divinorum veritates, quam ii quibus ignota extitit revelatio: quod patet si cuilibet christianae sectae illud conferatur hominum genus, cui lumen non effulsit revelationis.

(1) 2, 2, q. 2, a. 4.

THESIS III.

Non parum hominibus prodest, si iisdem etiam revelentur quae humanae rationis captum superant.

89. Nota. Juxta triplicem thesios sensum potest probatio institui: I.º quatenus sermonem esse intelligamus de iis quae in religione christiana revelari novimus: II.º In ea hypothese, quod homines fuerint ad finem supra naturam constitutum destinati: III.º juxta universalem et absolutum sensum, id est, nullo supernaturali praesupposito in rebus creatis ordine.

In I.º ergo sensu thesis est fide catholica tenenda; in II.º est doctrina catholica, scilicet, quam tradidit Ecclesia, etiamsi eam de fide esse non definiverit; in III.º autem est theologice certa.

90. I.º Prob. thesis juxta priorem sensum.

1.º Concil. Later. IV in Decreto fidei ait: «Sta. Trinitas... »per Moysen et Prophetas, aliosque famulos suos, juxta »ordinatissimam dispositionem temporum, doctrinam humano »generi tribuit salutarem. Et tandem Unigenitus Dei Filius... viam »vitae manifestius demonstravit.» Ergo veritates, quae in religione habentur christiana ex libris Veteris et Novi Testamenti, quarum plures, certe, rationis vim superant, non parum prosunt hominibus; cum salutare sint et viam vitae manifestius demonstrent.

2.º De christiana revelatione loquens Apostolus (1) ait: *Sapientiam loquimur inter perfectos, sapientiam vero non hujus seculi... Loquimur Dei sapientiam in mysterio... quam nemo principum hujus seculi cognovit.* Quibus verbis, quam sit proficua, quamque excellens ejusmodi revelata sapientia, patet. Loquitur sane Paulus de revelata doctrina; *Nobis autem revelavit Deus per Spiritum Sanctum.*

Verum, quam sit haec revelata doctrina salutaris Christus testatus est (2): *Qui crediderit et baptizatus fuerit salvus erit; qui vero non crediderit condemnabitur.*

91. II.ª pars, seu thesis in secundo accepta sensu, probatur.

1.º Conc. Vat. (3) docet: «Non hac tamen de causa (nempe, »propter ea commoda in Thesi praecedenti dicta) revelatio absolute »necessaria dicenda est, sed quia Deus ex infinita bonitate sua »dinavit hominem ad finem supernaturalem, ad participanda scilicet bona divina, quae humanae mentis intelligentiam omnino »superant.»

(1) 1.ª Cor. II, 6, 8, 10.—(2) Marc., XVI, 16.—(3) C. Dei Filius, c. II, de Revel.

2.º Praemium et bravium, quod prosequendum ac demerendum est, si rationis captum superet, convenientissime hominibus revelatur. Atqui finis hominibus a Deo propositus supra rationis vim positus est (1); *Oculus non vidit, nec in cor hominis ascendit, quae praeparavit Deus iis qui diligunt illum*; estque etiam promerendus; *Sic currite, ut comprehendatis*, (ibid.): ergo convenientissima est revelatio.

Maj. patet. Proprium enim est rationalis naturae, se ipsam ducere; id est, studio ac desiderio ad finem suum ferri: atqui fieri hoc non potest sine mediorum, finisque praecognitione; ergo necessum est, tum finem, tum media illa revelari si captum superent rationis.

92. III.º Thesis juxta tertium sensum probatur.

1.º Quaecumque, Deo revelante, creduntur, verissima sunt. Atqui mens perficitur dum verum, id est, objectum proprium assequitur, et Deo, summae veritati, adhaerescit; ergo non parum prodest divina revelatio.

2.º De qualibet revelata ac supra mentem posita veritate, potest ratio, ceteris paribus, fructum carpere ac proficere, prout de christianae fidei mysteriis notavit Vat. Synodus (2): «Ac ratio quidem, fide illustrata, cum sedulo, pie et sobrie, aliquam, Deo dante, mysteriorum intelligentiam eamque fructuosissimam assequitur, tum ex eorum, quae naturaliter cognoscit, analogia, tum est mysteriorum ipsorum nexu inter se et cum fine hominis ultimo.» Unde, veritatis cujuslibet supernaturalis qualiscumque intelligentia, ejusdem cum naturali ordine analogia, ipsius quoque ceteris cum rebus, nec non cum Deo, supremo omnium principio ac fine, nexus fructuosissimam praebent rationi intellectualis vitae exercitationem: ergo non parum hominibus prodest quaevis supernorum revelatio.

93. Obj. in primo sensu Theseos: parum profuisse hominibus videtur ejusmodi superna revelatio: nam a) ad maximam hominum partem notitia illius non pervenit: b) aliorum autem, qui noverunt, plurimi eam oblivioni tradidere: c) ceterorum non pauci revelationem parvi faciunt, neque juxta revelationis normam vitam ducunt.

Resp. Nego assertum. Ad probationes dicendum; non esse revelationis fructus ab iis hominibus mensurandos, qui vel eam non audierunt, vel noluerunt, juxta illam, vitam instituere; sed contra, ab iis sunt dijudicandi qui, revelatione cognita, eadem recte uti sunt: unde permissis hisce rationibus, negatur *consequentia*.

(1) 1.^a Cor., II, 9, et c. IX, vv. 24...27.—(2) C. IV, de fide et ratione, Const. Dei Filii.

Sic plurima naturae bona non tantum a liberi arbitrii usu frustrari in unoquoque hominum queunt, sed etiam a solertia vel neglectu ceterorum hominum dependentia esse videmus. Neque ergo mirari oportet, quod bona revelationis, naturae indebita, ad plurimos non pervenerint, vel plenum non habuerint fructum.

94. Ceterum christiana revelatio nondum ad *consummationem* (1) pervenit; sed ipsius adhuc, juxta providentiae ordinem, perficitur *evangelium*, seu enuntiatio; qua completa, dijudicare tunc licebit de fructibus revelationi universim adnexis.

Corollar. Ex his elucet, jure fuisse damnatas Props. 4^m et 6^m Syllabi a P. Pio IX.

THESIS IV.

Multum expedit homines divina edoceri revelatione ad finem suum agnoscendum et assequendum, et ad vitam honeste degendam.

95. 1.^a Pars prob. Errare circa finem vel dubitare, vel solum errandi periculum subire, mala sunt gravissima: atqui caventur revelatione mala ejusmodi; ergo.

Major ex se elucet: quicumque enim a fine declinaverit, infelix sit oportet.

Min. prob. a) Docet experientia, eos, qui lumine revelationis non ducuntur, turpiter circa finem ultimum errare, et corruptibile aliquid bonum quasi finem appetere, et in ejusmodi solum delectari. b) Deinde spiritualia et a sensibus remota vulgus difficillime attingit: adqui hominum finis immaterialis est ac simplex; ergo nisi elucescat hominibus revelatio, multi a recto fine aberrabunt.

96. II.^a Pars prob. 1.º Ad vitam degendam honestam, oportet finem ultimum praenoscere: atqui ad finem dignoscendum multum confert revelatio; ergo et ad vitae honestatem.

2.º Ad honeste vitam ducendam, opus est morum regula perfecte praeceptrice: sed sine revelatione non habebitur; ergo. *Minor* facile patet. Regulam vitae vel ratio privata cujusque subministraret, vel exulta philosophorum mens: atqui neutra sufficere.

I.^o Quod singulorum non sufficiat privata ratio, patet: a) experientia. Ubicumque non effulget revelatio, turpissimis circa mores erroribus obscurantur mentes; jam vero, ut ait apud Ciceronem Cotta (2): «Ut nihil interest, utrum nemo valeat, an nemo possit valere; sic non intelligo quid intersit, utrum nemo sit sapiens, an nemo esse possit.» b) Ratione: Ut rectam morum regulam quis

(1) Matth. XXIV, 14.—(2) De Oratore.

privato assequatur studio, opus est multi ac diligentis studii, iudicii recti nec parum acuti: atqui, e contra, magna incuria inest multis, praejudicia multa, ingenium rude, mentis ad res alias necessaria evagatio: ergo impar est, absque revelatione privata ratio.

97. II.º Neque sat est exulta Philosophorum ratio. a) Si haec posset hominibus sufficere ad honeste vivendum, id quidem praestitisset Philosophorum schola aliqua, puta, Academia, Lyceum, etc., vel aliquis inter eos insignis, Socrates, Aristoteles, etc. Atqui absurdissimos errores, foedasque de moribus opiniones isti omnes tradidere. Vide apud A Lapide (in ep. ad Rom. I.) de erroribus et vitiis Philosophorum clara testimonia.

98. b) Concedamus qualemcumque praeceptorum collectionem fuisse a Philosopho aliquo exornatam. Jam vero, ut ejusmodi vitae norma vulgus duci possit, necessum erit quod illam amplectatur, vel edoctum argumentis ea praecepta justa esse ostendentibus, vel auctoritate et exemplo Philosophorum inductum. Atqui primum evenire non poterit, ut rationibus supra (n. 96, 2.º) positae perspicue patet: secundum autem a Philosophis expectare non licet, uti testatur Augustinus (1); etenim invicem perpetuo appugnantes, absurda non pauca docentes, vitiis turpissime indulgentes (2), nulla effulgent auctoritate Philosophi isti, ut populos ad honestam vitam perducant, sed potius ut ad turpitudinem provocent. Praeterea, haud sine magistri periculis potest vulgus ab erroribus et vitiis reduci: atqui Philosophi ad ejusmodi subeunda pericula nullatenus parati inveniuntur. Unde ait Augustinus (3): «Varro, de religionibus loquens, evidenter dicit; multa esse vera, quae vulgo sciri non sit utile; multaque, quae, tametsi falsa sint, taliter existimare populum expediat. Hic certe totum consilium prodidit sapientum, per quos et populi regerentur.» Et Tullius (4) quantum Philosophi isti valeant, indicat: «Quotus enim quisque philosophorum invenitur, qui sit ita moratus, ita animo et vita constitutus ut ratio postulat? qui disciplinam suam non ostentationem scientiae, sed legem vitae putet? qui optemperet ipse sibi et decretis suis pareat?»

99. Obj. in I^m part. Debent homines rationis dictamine in proprium finem se ipsos ducere: atqui primus ad finem gressus est ejusdem cognitio; ergo rationis dictamine possunt homines finem suum agnoscere.

Resp. Dist. *min.* Est ejusdem cognitio *saltem confusa* (5), sub ra-

(1) De Civit. Dei, l. XI, c. 41.—(2) Rom. 12 vv. 22... 32.—(3) De Civit. Dei, l. 4, c. 30.—(4) Tuscul. l. 2.—(5) Vide D. Th. 1, 2, q. 1, a. 2, ad 3; et a. 4; et q. 94, a. 2.

tione boni honesti; conc. *min.* Cognitio distincta; subd. Ut facilius ac expeditius versus finem homo gradiatur; conc. Absolute et simpliciter; nego *minorem*. Dein dist. *consequens*: Possunt homines finem suum agnoscere, *physice*; conc. Possunt *moraliter*, seu, absque magna difficultate; subd. cognitione distincta; nego *conseq.* Cognitione saltem confusa, concedo, vel potius subd. Ita tamen, ut longe facilius ac expeditior via sit, si habeatur cognitio finis per revelationem; conc. Aliter; nego *consequens* et *consequentiam*.

Obj. in II^m part. Tradidit Deus hominibus rationis lumen ac legem naturalem, ceu vitae regulam. Atqui Dei dedecet sapientiam media tradere inepta ad finem: ergo sola sufficit ratio ad vitam honestam ducendam.

Resp. Dist. *maj.* Ceu vitae regulam *potentialem*, id est in actu primo; conc. Ut regulam explicitam et actualem; nego *majorem*. Deinde concessa *minore*, dist. *conseq.* Sufficit ratio potentialiter et in actu primo; conc. In actu secundo; subd. Sufficit *physice*; concedo: *moraliter*; iterum subd. Quoad prima morum praecepta ac in plurimis gentium; conc. Quoad praecepta secundaria praesertim remota, et plerosque hominum; nego *conseq.*

100. Unde, lumen rationis virtualiter tantum regula est honeste agendi, ex qua facile prima fluunt morum principia, quae sunt regula in actu secundo, non autem adaequata: ut autem regula haec compleatur, studiosa requiritur hominum cooperatio; et ideo regula morum adaequata deficere potest propter causas secundas, cum a Deo *mediate* proveniat. Jam vero causarum libera cooperatio facillime deficit, ubi notabilis intercedit difficultas, sicut in re praesenti.

101. Corollar. I. Ex dictis deduces causam damnationis Prop. 3^{ae}, in Syllabo Pii IX positae.

Corollarium II. Convenientissima est hominibus societate coadunata revelatio, ac principibus longe convenientior quam privatis civibus. Etenim, tum mala, tum bona, quo universaliora sunt, eo et majora: atqui universaliora evadunt bona et mala societatem inuentium; cum ergo revelatio multa, ut diximus, praecaveat mala, multaque inducat bona in hominibus, convenientiorem iis esse qui associantur, fateri oportet: sociorum quidem facile evadunt, sive bona, sive mala, communia: *Amicus stultorum similis efficitur* (1); *Qui timet Deum... secundum illum erit amicus illius* (2).

Principes autem, cum, ratione auctoritatis et exemplo, sint veluti societatis forma, in prosperitatem vel ruinam facillime eandem trahunt: unde legimus: *Beata terra cujus rex nobilis est, et cujus*

(1) Prov. XIII, 20.—(2) Eccli. VI, 17.

principes vescuntur in tempore suo, ad reficiendum et non ad luxuriam (1).

THESIS V.

Summe conveniens est quod homines religionem edoceantur revelatione divina.

102. **Nota I.** Nomine religionis venit, latiori sensu, officiorum omnium collectio quibus erga se ipsum et erga ceteros homo constringitur; proprio autem sensu ea intelliguntur quae ad cultum Deo exhibendum spectant: in hoc stricto sensu thesis intelligenda.

2.º Si dicamus simpliciter *expedire* quod homo de culto Deo exhibendo edoceatur, thesis de fide catholica est dicenda; quia vero illud, *summe conveniens*, sensum eundem prae se ferre videtur; de fide pariter thesis dici debet, vel quidem certa omnino theologiae et catholicae.

103. Probr. 1.º Synodus Vat. ait (2): «Si quis dixerit, fieri non posse, aut non expedire, ut per revelationem homo de Deo, cultuque ei exhibendo edoceatur; anath. sit.»

2.º Supra ostensum est (3), esse hominibus admodum conveniens, ut de rebus divinis per revelationem edoceantur. Atqui religio inter res divinas jure adnumeratur; respicit enim intrinsecus divinarum perfectionum excellentiam, et honorem Deo debitum.

3.º Multum expedit ad religionem cognitio sui ipsius; nisi enim se ipsum vere homo dignoscat, non fiet vera et qualis oportet illa ad Deum subjectio quam praescribit religio. Atqui vera sui cognitio non habetur, dum finis nos latet propter quem fuimus conditi: ergo, si multum expedit revelatio ad nostrum agnoscendum finem (Th. IV), valde convenit etiam ad religionem.

4.º Ad religionem pertinet imperare omnibus virtutibus moralibus (4), ut apposite notat S. Thomas. Atqui ad ea quae virtutis et honestatis sunt dignoscenda multum expedit revelatio (Th. IV); ergo et ad religionem.

5.º Sublata, vel oblivioni tradita revelatione divina, continuo homines ad impietatem, vel turpissimas eunt superstitiones: ergo ad religionem valde expedit homines revelatione edoceri.

6.º Si aliquem colere velimus, gratum illi tenemur exhibere cultum. Sed quis Deum, infinitae majestatis, deceat cultus, haud facile est dijudicare; ergo summe expedit ut de ea re Deus ipse nos edoceat.

(1) Eccles. X, 17.—(2) Const. *Dei Filius*, de Revel. can. 2.—(3) Supra, n. 85.—(4) 2, 2, q. 81, a. 1, ad 1.

104. Ad rem spectat illa Ciceronis sententia (1); «Perdifficilis et perobscura quaestio est de natura Deorum, quae et ad agnitionem animi pulcherrima, et ad moderandam religionem necessaria.» Sed propius rem hanc illa Samaritana mulier attingebat (2): *Domine, video quia propheta es tu. Patres nostri in monte hoc adoraverunt, et vos dicitis, quia Jerosolymis est locus ubi adorare oportet.* Christus utique eam edocuit verum ac legitimum Dei cultum, facto ipso ostendens et adprobans, illum esse per revelationem exquirendum.

Corol. Colliges. jure confixam propositionem 4^{am} Syllabi.

§ III.

Quod ipsi Societati expediat revelatio.

THESIS VI.

Societati civili secundum se, seu formaliter sumptae, multum confert revelatio.

105. Certa est atque catholicae doctrinae thesis haec. Probr. 1.º Quantum societati intersit revelatio, edocet Scriptura: *Lauda Jerusalem Dominum... qui annuntiat verbum suum Jacob, justitias et judicia sua Israel. Non fecit taliter omni nationi, et judicia sua non manifestavit eis* (3).

2.º Hanc confirmavit doctrinam Pius IX (4): «Atque ipsius humanae Societatis bonum omnino postulat... pravos profligandas opiniones. Quae falsae ac pravae opiniones eo magis detestandae sunt, quod eo potissimum spectent, ut impediatur et amoveatur salutaris illa vis, quam Ecclesia catholica, ex divini sui auctoris institutione et mandato, exercere debet, non minus erga singulos homines, quam erga nationes, populos, summosque eorum principes.» Item: «Ubi a civili societate fuit amota religio, ac repudiata divinae revelationis doctrina et auctoritas, vel ipsa germana justitiae humanique juris notio tenebris obscuratur et amittitur, atque materialis substituitur vis...»

3.º Societas civilis in eo finem suum habet constitutum, ut, in agendo vitam juxta virtutem, cives sibi mutuo opem praebeant; ut dilucide tradit S. Thomas (5); atqui ad vitae honestatem multum confert revelatio, ut ostendimus, (Th. IV, n. 95); ergo et ad societatem...

(1) De natura Deorum.—(2) Jo. IV, 19.—(3) Ps. 147, vv. 1, 19, 20.—(4) Encycl. *Quanta cura*.—(5) De regim. princ. l. 1, c. 14.

4.º Ad pacem inter cives multum valet revelatio: ergo et societa-
ti multum prodest. *Ant.* prob. Pax definitur, tranquillitas in ordine,
Atqui revelatione non parum ordo firmatur: etenim inest ordo,
cum omnes finem verum agnoscunt et in illum feruntur; atqui
multum ad hoc expedit, ut dictum est (*ibid.*), revelatio; ergo et ad
vitam civilem.

106. Obj. Regenda est societas morali universali. Atqui revelatio
pluribus gentibus est ignota; ergo nihil prodesse potest societati re-
velatio.

Resp. 1.º retorquendo argumentum. Atqui docet moralis uni-
versalis, Deo loquenti et revelanti adhibendam fidem et obsequen-
dum; ergo revelatione duci debet societas.

Resp. 2.º *dist. maj.* Societas regi debet morali universali, id est,
quae sit universalis *jure*; conc. Quae *facto* universalis existat; nego.
Factum enim *juri* subest, non contra: quae autem regula vigeret
honestatis, si primum spectandum foret, utrum ubique *facto* va-
leret?

Resp. 3.º *Dist. min.* Revelatio est pluribus ignota *facto*; conc.
Jure; nego.

107. Inst. Nisi regatur tantum societas morali reapse universali,
cogentur multi agere contra conscientiam: atqui conscientiae cu-
jusvis est debita reverentia; ergo.

Resp. 1.º putant anarchici, potestatem omnem civilem esse ty-
rannidem; socialistae censent, privatorum proprietatem esse rapi-
nam; volunt epicurei usum promiscuum foeminarum, etc. etc.
Ergo omnia concedenda omnibus, ut conscientiae cujusque pros-
piciatur.

Resp. 2.º *Dist. maj.* Cogentur contradicere conscientiae *rectae*;
nego. *Erroneae*, quam, proinde deponere tenentur; conc. vel potius,
nego suppositum: non vere et proprie *cogitur* is, qui ad agendum
secundum rationis dictamen obligatur et inducitur.

108. Inst. 2.º Aliqui cives, vel mentis obtusae vel praejucis ob-
caecatae, revelationem divinitus factam non intelligent; vel forsitan
aliam se accepisse oppositam revelationem sentiant. Atqui ne-
queunt isti constringi revelatione quam non agnoverunt: ergo co-
actio fiet illorum conscientiae.

Resp. *Dist. conseq.* Fiet *coactio vera*; nego *consequentiam*.

Coactio fiet *existimata* juxta eorum obcaecatam mentem; conc.
Proinde, tenentur ejusmodi cives, vel errorem deponere, vel e ci-
vili consortio recedere; praevallet enim bonum commune bono pri-
vato, et aequum est membrum amputari, ut corpus valeat.

109. Inst. 3.º Accidere potest, magnam civium multitudinem ea
mentis obcaecatione laborare. Atqui tunc induci nequeunt ad hoc,

ut vel errorem deponant vel a civili recedant consortio; ergo neque
expediet cives revelationi subicere.

Resp. *dist. min.* Induci nequeunt *per se*, seu defectu juris; nego
min. Per accidens, nempe, ne pejora incurrat societas mala, si con-
tra jus fasque rebellaverint omnes errore obcaecati; conc. Scilicet,
nonnumquam tolerandum est in corpore putridum membrum, si
mors ex amputatione secutura sit; cum hac tamen exceptione, ut
quantum valeas, quantumque possis malum eradicare coneris.

Coroll. Dictis in Thesi conferas Prop.^m 3 Syllaby, jure a
Pio IX reprobata.

§ IV.

Quod universim convenientissima existat revelatio.

THESIS VII.

Revelatio divina per se Deo gloriosissima, homi-
nibus honorificentissima atque utilissima simul
existit.

110. Propositio est theologice certa et evidens.

Probr. 1.º ex propheta supra (n. 105) allato: *Lauda Jerusalem...*
Quod Apostolus confirmat (1): *Quid ergo amplius Judaeo*
est?... multum per omnem modum. Primum, quia credita sunt illis
eloquia Dei. Et S. Petrus (2) ait: *Vobis igitur honor credenti-*
bus... vos genus electum, regale sacerdotium, ut virtutes annuntietis
ejus, qui de tenebris vos vocabit in admirabile lumen suum.

2.º Quod homines edocere supremum ac ineffabile Numen dig-
netur, summam Dei ostendit bonitatem, summeque homines hono-
rat. Atqui revelatione homines a Deo edocentur, uti testatur
Isaias: (3) *Ponam universos filios tuos edoctos a Domino.*

3.º In revelatione splendent praeter bonitatem, sapientia quoque
Dei et omnipotentia; scilicet, per ea signa quibus se loqui Deus
manifestat. Sed ejusmodi divinorum attributorum splendor Deum
gloriosum exhibet, hominem erigit ac perficit; ergo.

4.º Fide homines Deo plenum praebent mentis obsequium, et
summae adhaerent veritati. Atqui apertum est, id in Dei cedere
gloriam, et hominis honorem atque utilitatem; ergo ad haec ducit
revelatio.

111. 5.º Haec Augustini firmemus testimonio (4); «Subjicia-

(1) Rom. III, 1.—(2) 1.ª Petri, II, 7.—(3) LIV, 13.—(4) De Agon. christ. l. 1.
c. 14.

»mus animam Deo, si volumus servituti subicere corpus nostrum, »et de diabolo triumphare. Fides est prima, quae subicit animam »Deo, deinde praecepta vivendi. Cum enim cognitio et actio beatum »hominem faciant, sicut in cognitione cavendus est error, sic in »actione cavenda est nequitia... Itaque priusquam mens nostra pur- »getur debemus credere quod intelligere nondum valemus; quoniam »verissime dictum est per prophetam (1); *Nisi credideritis, non in- »telligetis.*»

112. Obj. Is, qui fide ducitur contemptor est rationis, qua ad Dei imaginem homo conditus fuit: sed hoc et Deo injurium et homini probrosum dicendum; ergo.

Resp. cum Augustino (2): «Absit ut hoc in nobis Deus oderit, »in quo reliquis animantibus excellentiores creavit. Absit, inquam, »ut ideo credamus, ne rationem accipiamus sive quaeramus; cum »etiam credere non possemus, nisi rationales animas haberemus. »Ut ergo in quibusdam rebus ad doctrinam salutarem pertinenti- »bus, quas ratione nondum percipere valemus, sed aliquando vale- »bimus, fides praecedat rationem, qua cor mundetur ut magnae »rationis capiat et perferat lucem; hoc utique rationis est.» Et alibi (3): «Quamvis juberet te illud credere quod non potes videre, »non tamen te dimisit nihil videntem, unde possis credere quod »non vides.» Quo Augustini sensu, ait etiam S. Thomas (4): «Non enim crederet nisi videret esse credenda; vel propter eviden- »tiam signorum, vel propter aliquid hujusmodi.» Vide et Clemen- »tem disserentem supra (nn. 77, 78).

ARTICULUS II.

De iis quibus proxime, et quasi a posteriori, arguitur, revelationem a Deo factam.

PRAENOTANDA.

113. I. Revelatio in quadam locutione, seu testificatione, posita est, ut dictum supra, (n. 36): locutio autem potest a loquente oriri mediate vel immediate, quatenus signa, quibus perficitur, uno vel altero modo ab illo procedunt; sic antiqui scriptores nobiscum non nisi mediate loquuntur, cum signa ista, quibus eorum intelligimus mentem, ab iisdem non fuerint exarata.

II. Item, qui loquitur, potest vel per se ipsum, vel per alium lo-

(1) Is. VII, 9.—(2) Ep. 120, n. 3.—(3) Serm. 126, de verb. Evang. 30. V.—(4) 2, 2, q. 1, a. 4, ad 2.

qui, cui nempe vicem commisit ut nomine et auctoritate illius loquatur. Hoc passim inter homines fieri, notissima res est: sic rex per ministrum, dux per submissum legatum imperant ac loquuntur.

III. Signa, quibus perficitur locutio, seu revelatio, non tantum cum re dicta, seu revelata, connecti necessum est, sed etiam cum revelante: etenim locutio interponit, ut audiens assensum praebeat, loquentis auctoritatem; ergo debent locutionis signa connexionem aliquam cum loquente exhibere.

IV. Proinde ut divina fiat revelatio, sigilla aliqua divinitus facta, quibus Deum loqui intelligere valeamus, praelucere debent. Duplitem intelligi potest, utrum signum aliquod divinitus adhibeatur; positive, vel negative: *negative* intelligetur, si quicquam, quod Deum dedecet, signum praeseferat; scimus enim summe sanctum, sapientem, perfectum Deum existere: *positive* elucebit, si eam sigillum praeseferat sapientiam, virtutem et perfectionem quae terminos superent creaturarum: sic miracula, quae Dei commendant potentiam; prophetiae, quae divinam sapientiam; opera moralia et doctrina, quae sanctitatem ostendunt, hisce sigillis connumerantur.

§. I.

De Miraculi possibilitate.

THESIS VIII.

Est duplex in rebus ordo; generalis et particularis: non potest Deus praeter ordinem facere universalem; sed valet praeter particulares agere naturae ordines.

114. I.^a Pars probr. vel potius explicatur. Plurimum ad invicem conveniens proportio, ordo dicitur: atqui existit in rebus causa universalis et prima, ad quam res omnes, sive effectus sint, sive causae, habere proportionem tenentur; ergo generalis in rebus existit ordo.

Ad ejusmodi respicit universalem ordinem propheta dicens (1): *Quam magnificata sunt opera tua, Domine! omnia in sapientia fecisti... Omnia quaecumque voluit Dominus fecit in coelo, in terra, in mari, et in omnibus abyssis;* et Sapiens (2): *Attingit a fine usque ad finem fortiter, et disponit omnia suaviter* (3): *Misereris omnium, quia omnia potes... Diligis enim omnia quae sunt, et*

(1) Ps. 103, 24 et Ps. 134, 6.—(2) Sap. VIII, 1.—(3) XI, 24.

»multiplicationem causarum multiplicantur et ordines, quorum
 »unus continetur sub altero, sicut et causa continetur sub causa.
 »Unde causa superior non continetur sub ordine causae inferioris,
 »sed è converso. Cujus exemplum apparet in rebus humanis; nam
 »ex patre familias dependet ordo domus, qui continetur sub ordine
 »civitatis, qui procedit a civitatis rectore, cum et hic contineatur
 »sub ordine regis, a quo totum regnum ordinatur. Si ergo ordo re-
 »rum consideratur prout dependet a prima causa, sic contra rerum
 »ordinem Deus facere non potest; si enim sic faceret, faceret contra
 »suam praescientiam, aut voluntatem, aut bonitatem. Si vero con-
 »sideretur rerum ordo prout dependet a qualibet secundarum cau-
 »sarum, sic Deus potest facere praeter ordinem rerum; quia ordini
 »causarum secundarum ipse non est subjectus: sed talis ordo ei
 »subjicitur, quasi ab eo procedens, non per necessitatem naturae,
 »sed per arbitrium voluntatis. Potuisset enim et alium rerum ordi-
 »nem instituere. Unde et potest praeter hunc ordinem institutum
 »agere, cum voluerit; puta, agendo effectus secundarum causarum
 »sine ipsis, vel producendo aliquos effectus, ad quos causae secun-
 »dae non se extendunt.»

121. Obj. in III^a partem. Particulares rerum ordines in natura
 causarum secundarum nituntur. Atqui nulla potest res permanere,
 ejusdem non manente natura; ergo nullus particularis rerum ordo
 mutari a Deo potest, nisi iisdem rebus sublatis.

Resp. dist. *maj.* Nituntur, quasi ejusmodi ordines naturam rerum
 intrinsece constituent, vel positi sint juxta naturae rerum exigen-
 tiam; conc. Nituntur, ita ut *intrinsecus* ad rerum naturam semper
 spectent; nego *maj.* Et inde dist. *min.* Nulla potest res permanere,
 non permanenti illius natura quoad ejus *intrinseca*; conc. Quoad ea
 quoque quae extrinsecus exigit, nego *min.*

Ad *consequens* patet, ex dictis, quid dicendum. Non potest sane
 rerum ordo in iis mutari, quae earum naturam *intrinsecus* consti-
 tuunt, nisi iisdem sublatis rebus; si animam enim a corpore sejun-
 gas, homo non erit; ideo factum est diluvium, omnibus deletis im-
 piis; et pari modo delebitur, cum suis, Antichristus, adventante
 Christo: si autem Deo jubente, sol sistat, vel sursum grave corpus
 ascendat, vel mortuus homo reviviscat; neque solis, neque corpo-
 ris, neque animae deficiet essentia, seu natura, neque existentia.

122. Obj. in IV^a partem. Ordo particularis, seu proportio causa-
 rum secundarum ad suos effectus, innititur ordine universali, seu
 in proportionem rerum omnium ad primam causam; ergo si non po-
 test Deus praeter ordinem facere universalem, neque praeter ordi-
 nem agere valet particularem.

Resp. dist. *ant.* Innititur ordo particularis universali, idque con-

nexione hypothetica; conc. Ex connexionione absoluta; nego *ant.*
 Dein, dist. *conseq.* Neque praeter ordinem valet Deus agere parti-
 cularem cum universali absolute connexionum; conc. *consequentiam*;
 hypothetice tantum connexionum; nego. Scilicet, cum Deus in tem-
 pore res creare ab aeternitate decrevit, voluit quemlibet illarum
 ordinem *absolute* connexionum cum universali, seu cum dependentia
 a Creatore; quoad ordines autem particulares non eo modo conne-
 xos, «Deus ait S. Th., sic rebus certum ordinem indidit, ut ta-
 »men sibi reservaret quod ipse aliquando aliter ex causa esset
 »facturus. Unde cum praeter hunc ordinem agit, non mutatur (1).»

§ II.

De miraculi natura.

THESIS IX.

Non est reponendum miraculum in operatione sen-
 sibili, quae excedens spectatoris captum, cursui
 naturae creditur contraria, ac proinde divina.

123. Nota. Nonnullis catholicis scriptoribus, at potissimum ra-
 tionalistis, adversa est thesis ista. Nam, licet non eadem de causa,
 in eundem tamen naturalistae et catholici aliqui consenserunt
 errorem; scilicet, miracula non esse supra naturae leges posita: illi
 quidem, quod nulla existat virtus vi naturam superans; hi autem,
 quod, ut illis videtur, non expediat naturae leges immutari, seu
 exceptioni subicere. Unde ajunt catholici isti; Deum (non enim
 negant rectorem esse et dominum naturae, ac posse eam immu-
 tare, funditusque etiam evertere), cum conderet ab initio naturam
 legesque eidem poneret, abscondidisse simul causas et leges quas-
 dam nobis occultas, è quibus connaturaliter facta ista insolita,
 quae miracula appellantur, procedunt. Providit quidem Deus,
 ajunt conciliatores isti catholici, ut occultae istae leges tunc in
 suos prodirent effectus, cum fides est confirmanda, vel alicujus
 sanctitas ostendenda, etc.

Haec videntur isti excogitasse, ut morem gererent naturalistis,
 caputque demulcerent; at incassum laborant: neque enim illis pla-
 cere queunt, nisi totam iis prodant catholicam veritatem.

124. Prob. thesis 1.º Non intelligo, quo pacto possit cum Vat.
 Concilii doctrina stare opinatio ista. Uti vidimus (n. 118), do-
 cet; «quaedam perfici facta divina, quae Dei *omnipotentiam* lucu-

(1) 1, q. 105, a. 6, ad 3.

nihil odisti eorum quae fecisti: nec enim odium aliquid constituis-
ti, aut fecisti... (1): O quam bonus et suavis est, Dominus, spiritus
tuus in omnibus!... Quis enim dicit tibi, quid fecisti? aut quis staret
contra iudicium tuum? aut quis in conspectu tuo venire videret
iniquitatem hominum? aut quis tibi imputabit si perierint rationes,
quas tu fecisti? Non enim alius est Deus quam tu, cui cura est de
omnibus.

115. II.* Pars ostenditur. Particulares existere ordines rerum,
ipsa docet experientia. Res enim materiales suis reguntur legibus,
quarum plurimas novimus omnes, remotiores autem a sapientibus
inquiruntur. Sic motus planetarum certis regulis subiunguntur; sic
aquae, ignis: sic commixtio elementorum et transmutatio; diversa
animantium et plantarum genera propriis et permanentibus ducun-
tur instinctibus, et graduntur, declinantque processibus. Quid? Ho-
mines quoque, etiamsi libertate donati, non corpore solum, quippe
quod legibus rerum materialium constringitur, sed etiam mente
ordinem sibi constitutum persentiunt. Intellectus enim certis prin-
cipiis ac rationibus regulis ad finem suum, in veritate positum,
compellitur; voluntas autem, nisi quod bonum est, amare non po-
test; et si ab honestate deflectat, continuo conscientiae stimulis lan-
niatur, et ad rationis redire regulam perurgitur. Nationes etiam
suis ubique subsistentibus legibus, et ad invicem jure quodam com-
muni ac necessario colligatas esse, velint nolint, fatentur.

116. III.* Pars prob. Quamvis, certe, probatione nulla haec pars
indigeat: nam ordo rerum universalis in subiectione ad primam
Causam, omnia regentem, reponitur. Atqui non potest Deus quic-
quam contra suam gubernatricem sapientiam moliri vel intendere:
est enim essentialiter in cogitando sapiens, rectus et sanctus in vo-
lendo, indefectibilis in agendo; ut supra concedendum esse (n. 2.)
diximus.

Ad rem Augustinus (2): «Contra illam vero summam natu-
rae legem a notitia remotam, sive impiorum, sive adhuc infirmo-
rum hominum, tam Deus nullo modo facit, quam contra se ipsum
non facit.»

117. IV.* Pars statuitur. Particularis ordo in rerum proportione
ad suas peculiarias causas intelligitur. Atqui Deo, primae et univer-
sali causae, est ejusmodi proportio subjecta et nullatenus necessa-
ria; ergo praeter hunc particularem ordinem Deus agere potest.
Mia prob. Proportio, qua connectuntur res singulae ad suas parti-
culares causas, est quid complexum, ex multiplici exurgens ele-
mento; nempe, ex entitate rerum ipsarum, ex entitate etiam causa-

(1) XII, 1. 12. 13.—(2) Contra Faust. p. 26, 3.

rum, ex fundamentis quoque connexionis ad utrumque terminum
pertinentibus; scilicet, a parte causarum, actio virtusque agendi; è
parte effectuum, passio, aptitudoque patiendi. Atqui omnia ista, et
eorum singula, primae subjunctioe causae, neque ei necessaria
existunt; ergo Deo, primae causae, etc.

Mia, patet. Etenim a prima causae secundae omnes et esse
habent, et virtutem, et ipsum agere, cum nequeant quicquam effi-
cere nisi illa cooperante; pariter effectus omnes esse habent a causa
prima, et pati et patiendi virtutem, seu aptitudinem. Neque ista
sunt primae causae necessaria; utpote infinitae et independenti et
retinenti eminenter in se ipsa omnem causarum secundarum virtu-
tem ad agendum; et cujuscumque dispositionis vim ad patiendum.
Hinc potest Deus, quoslibet causarum secundarum impedire effec-
tus, si illis virtutem auferat, vel denegat, quod fere in idem recidit,
cooperationem; aut, sin minus, materiae subjectae patiendi dispo-
sitionem tollat, imminuat, obfundat. Potest etiam Deus, cum vel
sine causis aliis, quidquid placeat perficere, cum vim habeat causa
prima innata ad omnia quae causae secundae possunt, pluraque
sine fine.

118. 2.º Concilium Vat. (1) docet, quaedam perfici «facta
divina, quae Dei omnipotentiam inculenter demonstrant.» Atqui
nisi ageret Deus praeter particulares ordines, et causarum secundarum
virtutem, nulla forent Dei omnipotentiam demonstrantia
facta; ergo potest praeter particulares agere ordines rerum.

119. Augustinus (2) docet quaedam vi occulta fieri: «De qui-
bus non redditur ratio, nisi, ut dicatur, hanc eorum esse naturam.
» Brevis sane ista est ratio, fateor, sufficiensque responsio. » Scilicet,
» ejusmodi è causa nobis occulta, naturali tamen, procedunt; alia
autem facta aliter fiunt, ac de his subdit: «Sed cum Deus auctor sit
» naturarum omnium, cur noluit fortorem nos reddere rationem,
» quando aliquid velut impossibile noluit credere, eiusque redditio-
» nem rationis poscentibus responderemus, hanc esse voluntatem om-
» nipotentis Dei? » Unde patet, superare facta ejusmodi secundarum
causarum virtutem: quo pacto autem id accidere possit, ipse explicat
Augustinus. «Sicut ergo non fuit impossibile Deo, quae vo-
luit instituisse, sic ei non est impossibile in quidquid voluerit,
» quae instituit, mutare naturas.»

120. Angelicus D. paucis nostram dilucide exponit thesirn:
«A qualibet causa, sit (3), derivatur aliquis ordo in suos effectus,
cum quaelibet causa habeat rationem principii; et ideo secundum

(1) Const. *Dei Filius*, c. III.—(2) De Civit. Dei, l. 21, c. 7, et c. 8.—
(3) 1, q. 105, a. 6.

»lenter commonstrant,» scilicet, miracula. Atqui si facta ista a causa procedant naturali, etiamsi occulta, Dei non ostendunt omnipotentiam; objective enim et quoad substantiam nec petunt, nec habent altiore, quam reliqua naturae opera, originem; doctrinae ergo catholicae adversatur haec operis miraculosi explicatio.

125. 2.º Potentiam Christi confessus quidam est dicens (1): *Domine, si vis, potes me mundare*; et Christus confessionem hanc confirmavit: *Volo, mundare*. Ergo non ex lege aliqua occulta naturae illa fiebant miracula, sed ex manifesta Christi potentia. His concinunt testimonia alia (2): *Dedit illis (Christus) potestatem spirituum immundorum, ut ejicerent eos, et curarent omnem languorem, et omnem infirmitatem*. Atqui si vires occultae, ad naturam ipsam spectantes, eos inducebant effectus, inanis ac ficta reputabitur potentia ista Apostolis tradita; quemadmodum si cui diceretur; «tibi potestatem damus faciendi eclipsim, vel terremotum,» cum nempe ejusmodi debent ex naturae legibus accidere.

126. 3.º Absurde a viribus naturae corporeae opera moralia ac spiritualia repeteres. Atqui miracula plurima hujus generis sunt; ergo nequeunt è legibus occultis naturae deduci.

Min. aperte patet. Apparitiones Jesuchristi et Angelorum, interna Apostolorum innovatio ceterorumque fidelium per Sp. Sanctum, infusio scientiae et linguarum, aliorumque spiritualium charismatum, effectus sunt ad moralem et spiritualem ordinem pertinentes.

127. 4.º Catholicos istos percontabimur; ¿utrum praestituerit Creator legem, qua nullus hominum vires illas occultas, è quibus procedere miracula fingitis, noscere valeat, iisque pro libitu uti, vel e contra? Si primum asseritis; fateri necessum est, eos qui operibus utuntur miraculosis, supra naturales suas agere vires, et praeter universalem naturae legem: si, è contra, negatis; nulla manet operibus miraculosis probandi vis, ideoque a perpetuo et universali receditis Ecclesiae sensu, et dogmate a Vaticano Conc. definito (3). Proinde vel sibi contradicit, vel fidei adversa est opinatio ista.

128 5.º Vat. Synodus vim probandi, quae miraculis inest, ab eo deducit et explicat, quod sint facta divina, adeoque Dei omnipotentiam monstrantia. Sed si ponas perfici miracula viribus ipsius naturae, etsi occultis, nihil reapse divini praeseferunt, nisi quod omnibus inest naturae factis. Nam, illud, quod nos causa facti lateat; numquid *divinum quid* esse putabis? Quod si adeo

(1) Matth., VIII, 2, 3.—(2) Matth., X, 1.—(3) C. *Dei Filius*, can. 4, de Fide.

velis desipere, ut id putes; num ista tua *divina* ignorantia, qua laboras, quaeque in te, non autem in facto, existit, divinitatem ipsi facto poterit conciliare?

Insuper; ¿nonne pene infiniti sunt naturae motus vel effectus, quorum nescimus causam, et aliqui sane frequentissimi, alii autem perrari? quos tamen nemo, sui compos, divinos esse existimavit. Et sane, hoc unum dici de hisce factis potest, ut notat Augustinus (supra, 119): *hanc eorum esse naturam*. ¿Quid ergo in miraculis elucet, praeter *factum*, quod vobis est naturalis virtutis, et praeter *ignorantiam*, nostrae mentis vitium, non autem miraculi excellentia, ut divinum dici debeat?

129. 6.º Nisi tot huic opinioni gravissima obstarent argumenta, exinde illam saltem rejiceremus, quod communi P.P. et D.D. catholicorum refragetur sententiae, imo et christianorum omnium sensui. Unde ait S. Th. (1): «Miraculum dicitur quasi admiratione plenum, quod scilicet habeat causam simpliciter occultam. Haec autem est Deus.» Et rursus: «*Arduum* dicitur miraculum... quia excedit facultatem naturae. Similiter etiam *insolitum* dicitur, non quia frequenter non eveniat, sed quia est praeter *naturalem* consuetudinem.» Vide et Augustinum (2).

130. Obj. 1.º Si non fuerit in ipsis naturae legibus virtus operis miraculosi, puta, sanatio infirmi, resurrectio mortui; contra exigentiam legum naturalium introducuntur opera ejusmodi in mundum. Sed quod opponitur ordini naturali, seu naturae, et Dei sapientiae opponitur; ergo virtute naturae debent miracula fieri.

Maior perspicua videtur: nam qui miraculi ope sanatur vel resurgit, debet, juxta causas legesque naturae, infirmus esse et mortuus; ergo contra exigentiam fiunt naturae.

Min. etiam stat: ordo enim naturalis è Sapientia divina emanavit, quae numero, pondere et mensura cuncta disposuit.

Resp. Dist. *maj.* Introducuntur miracula contra exigentiam *absolutam* legum naturae; nego *maj.* Contra *respectivam* et *conditionatam* exigentiam; conc. Deinde, converso sensu, distincta *minore*; neganda *consequentia*.

Leges naturae, seu vires (perinde est quidquid dicas) a Creatore et esse et permanere et agere habent; proinde potius a se postulant (negative) non esse, non permanere, non agere, quam aliud. Consequenter, si ex Creatoris voluntate vires naturae aut non sint, aut non permaneant, aut non agant: id juxta ipsarum virium naturam et exigentiam absolutam fiet, non vero contra: è

(1) 1, p. q. 105, a. 7.—(2) De Civit. Dei, l. V, c. 16, et q. 110, a. 4, ad 2.º

converso si a Creatore et sint ejusmodi vires et permaneant et agant; suos tunc connaturales respiciunt effectus, qui, nisi fierent, contra legum naturae exigentiam deficerent. Igitur cum efficiuntur a Deo miracula, ea fiunt opera quae non exigunt, si solae agant, vires naturae; ea impediuntur, quae exigent eadem vires, si agerent: hac de causa dicuntur miracula legibus naturae adversa, scilicet, respective et conditionate: nequeunt autem absolute contraria vocari.

Ad haec videntur verba Augustini referenda (1): «Deus autem Creator et Conditor omnium naturarum, nihil contra naturam facit; id enim erit cuique rei naturale, quod ille fecerit, a quo est omnis modus, numerus, ordo naturae... Sed contra naturam non incongrue dicimus, aliquid Deum facere, quod facit contra id quod novimus in natura. Hanc enim etiam appellamus naturam; cognitum nobis cursum solitumque naturae; contra quem Deus, cum aliquid facit, magnalia vel mirabilia nominantur.» Id quoque paucis, ut solet, edocet S. Thomas (2).

131. Obj. 2.º Ad operis pertinet perfectionem, quod ad scopum quo tendit sufficiat, nec debeat extrinsecus ad id compleri. Atqui Dei perfecta sunt opera; ergo leges naturae nullam externam ac supernaturalem desiderant virtutem pro hominum utilitate, cui, Deo providente, fuere constitutae.

Resp. Dist. *maj.* Quod sufficiat opus ad sibi connaturalem scopum; conc. Quod ad alium etiam sufficiat celsioris ordinis; nego *maj.* Miracula quidem ob Dei gloriam et hominis inducuntur utilitatem, positam tamen ultra illos terminos ad quos naturalis pertinet ordo.

THESIS X.

Miraculum absolute dictum, opus est cognoscibile, a Deo factum praeter ordinem naturae.

132. Nota. Dicimus *absolute* dictum; id est, secundum se, et respectu omnium a quibus dignosci possit: *cognoscibile*; vel per intellectum, vel per sensus etiam, prout ferat natura operis; a *Deo factum*; id est, non a creatura, ut effectus causae in suo ordine principalis: *praeter naturae ordinem*; quia naturae ordo opus ejusmodi non exigit, vel saltem ille naturalis praetermittitur ordo, seu modus, quo fieri solet. Hinc animarum creatio, etiamsi a solo Deo fiat, non est miraculum; quia illam ordo naturalis postulat speciei con-

(1) Contra Faust. l. XXVI, 3.—(2) P. I. q. 105, a. 6, ad 1^m.

servandae: foret tamen miraculum, si, nato jam corpore, anima crearetur eique induceretur.

133. Prob. 1.º Miraculum dicitur *quasi admiratione plenum* (supra, 129). Atqui ad id necessum est, a) ut *cognoscatur* opus; tunc enim admiramur, cum effectus manifesti non elucet causa: b) ut a *Deo fiat*; aliter non est causa absolute occulta respectu omnium: c) *ut praeter ordinem*: si enim, ita praestituto ordine exigente, fieri solet, non est res mira; ut de animarum creatione dictum.

2.º Hanc miraculi definitionem confirmat Vaticana Syn. (1); ait enim, miracula esse «facta divina, quae Dei omnipotentiam luculentius commonstrant.» Atqui dictis concurrentibus notis, id stabit; si autem vel una desideretur, minime: ergo.

Augustinus ait, rationem et causam miraculi esse «voluntatem omnipotentis Dei, et in immutatione naturarum» compleri, (supra, 119). Eadem est Sancti Thomae, sententia, ut ex dictis (129) elucet. Jam vero, si posset virtute alicujus creatae naturae, tamquam causae in suo ordine principalis, seu connaturaliter, idem opus perfici, nulla sane subsisteret ratio dicendi, habuisse illud causam Omnipotentiam divinam.

3.º Communi hominum sensu definitio confirmatur. Ea namque opera miraculis adnumerantur, quae censentur cursui rerum naturalium contraria, ideoque divina: ergo, juxta commune hominum dictamen, non est verum miraculum opus consequens vires naturae occultas; ideoque auctores isti (de quibus in praecedenti Thesi) non definitionem tradunt miraculi, sed reapse illud negant.

134. Obj. 1.º S. Thomas (2) objicit sibi hanc Augustini sententiam: «Magi faciunt miracula per privatos contractus; boni christiani per publicam justitiam; mali christiani per signa publicae justitiae. Sed magi faciunt miracula per hoc quod exaudiuntur a daemonibus. Ergo possunt daemones miracula facere.» Huic autem difficultati respondet S. D. dicens: «Miracula, simpliciter loquendo, dicuntur cum aliqua fiunt praeter ordinem totius naturae creatae. Sed quia non omnis virtus naturae creatae est nota nobis, ideo cum aliquid fit praeter ordinem naturae creatae nobis notae, per virtutem creatam nobis ignotam, est miraculum *quoad nos*.»

His positis, dico: ut sit opus quodlibet miraculum *quoad nos*, sat est quod fiat per virtutem creatam nobis ignotam. Atqui eatenus utilis esse potest miraculi definitio, quatenus per eam dignosci pos-

(1) Supra, n. 118.—(2) I, q. 110, a. 4.

sit, utrum opus aliquod sit miraculum *quoad nos*; ergo non est definiendum miraculum, quod sit *praeter ordinem naturae*; sed, praeter ordinem naturae *nobis notum*.

Major ex doctrina patet SS. Thomae et Augustini. *Minor* plane evidens videtur.

Num quis panem vel aurum projiciet, si fuerint panis vel aurum *quoad nos*? E contra quisnam panem emat vel aurum, si *quoad nos* neque panis neque aurum sint, etiamsi talia fuerint *apud se*?

135. Obj. 2.º Definire miraculum sic oportet, ut inde sit hominibus, haud imprudentibus, universim dignoscibile. Atqui nequeunt homines, etsi haud imprudentes, universim dignoscere, quae opera omnem virtutem superent creatam; inepta ergo habenda tradita in thesi definitio.

Major ex eo patet, quod non fiant unice signa pro sapientibus philosophis et theologis, sed universim pro turbis et populis, ac praesertim infidelibus (1): «Turba stabat et audierat... Jesus dixit: non propter me haec vox venit, sed propter vos.» Quod plane confirmat Augustinus (2). «Oportebat quaedam miracula ipsis oculis admoveri, quibus utuntur stulti multo quam mente commodius.» Item inferius: «Homini ergo non valenti verum intueri, auctoritas praesto est: quam, ut antea dixi, partim miraculis, partim multitudine valere nemo ambigit; miraculum voco, quidquid arduum, aut insolitum supra spem vel facultatem mirantis apparet. In quo genere nihil est populis aptius, et omnino stultis hominibus, quam id quod sensibus admovetur.»

136. *Minor* autem non ne apertissima est? Vide S. Thomae verba supra (134) laudata. Augustinus etiam ait (3): «Quid autem possint Angeli (transgressores) per naturam, nec possint per prohibitionem, et quid per ipsius naturae suae conditionem facere non sinantur, homini explorare difficile est, imo vero impossibile, nisi per illud donum Dei, quod Apostolus commemorat dicens: *alii dijudicatio Spirituum...*» Rursus (c. X): «Quemadmodum haec faciant Angeli, vel potius Deus per Angelos suos, et quantum fieri velit etiam per Angelos malos, sive sinendo, sive cogendo... nec penetrare, nec comprehendere valeo.»

Ut gravibus hisce difficultatibus obviam eamus, aliam ponimus thesim.

(1) I, Cor. XIV, 22. Marc. XVI, 29. Jo. XII, 29, 30.—(2) De utilit. credendi, n. XXXIII.—(3) De Trinit. c. IX, (vel XVIII).

THESIS XI.

137. Opera illa, quae ordinem sensibilem et corporeum virtute superant, Deo adscribenda sunt, seu Dei sunt sigillum; quodcumque igitur Deus hisce operibus commendaverit, erit adprobandum.

Nota 1.º Hanc tradunt thesim Benedictus XIV, Estius, etc. summusque illam ex S. Augustini sententia, nec non, ni fallimur, S. Thomae.

Nota 2.º Duobus posse scopis fieri miraculum. Primum, sine ullo respectu ad veritatem aliquam per illud confirmandam, sed solum propter alicujus utilitatem, ut ad conferendam sanitatem, impium alicquem puniendum, vel quid simile. Secundo, fit miraculum in testimonium alicujus doctrinae, ut veram esse confirmet: propterea dicitur in thesi; quodcumque igitur Deus hisce operibus commendaverit, erit adprobandum; neque enim semper id Deus intendit.

138. Prob. 1.º Tum in SS. litteris, tum in Patrum scriptis et vitis sanctorum, innumera exhibentur corporaliter facta, quae leges quidem superant mundi corporei, non tamen omnem creatam potentiam excedere dignoscuntur: atqui ejusmodi opera communi censentur consensu inter miracula Deo adscribenda; ergo non oportet ut superet miraculum virtutem omnem creatam.

Major et *minor* adeo aperta sunt, ut nulla videantur indigere probatione. Divisio maris rubri et aquarum Jordanis, nubes noctu lucens diuque obumbrans, rubus ardens nec combusta, columna ignis supra tabernaculum exurgens, per aquas firmo gradi pede, diaboli è possessis ejectio, ignis super Eliae sacrificium descendens, illudque consumens, piscium mira captura ex mandato Domini, etc., etc., vera habita semper fuere miracula: atqui opera similia omnem creatam excedere virtutem prudens quisque negabit.

139. 2.º Augustinus nostram explicite edocet thesim (1): «Exceptis igitur illis quae in rerum naturae ordine corporaliter fiunt, sicut sunt ortus, occasusque siderum; exceptis etiam illis quae in eodem ordine rara sunt, sicut defectus luminum, monstra... Exceptis igitur istis omnibus, quorum quidem prima et summa causa non est nisi voluntas Dei; alia sunt illa, quae, quamvis ex eadem materia corporali ad aliquid tamen divinitus enuntiandum nostris sensibus admoventur, quae proprie mira-

(1) De Trin., l. 3, c. IX.

»cula et signa dicuntur.» Illa igitur sola corporalia opera inter signa et miracula non sunt adnumeranda, quae fiunt *corporaliter*, etiamsi raro, in rerum naturae ordine: proinde, quae virtute fiant ordinem sensibilem et corporeum superante, proprie miracula sunt. His plane consonat alia Augustini ipsius sententia (1): «Neque enim parva visibilium miraculorum potentia, Job cuncta »quae habebat amisit.» Atqui ab aëreis potestatibus fuisse ea miracula effecta, notat Augustinus, et Scriptura testatur. Verum haec cum supra laudatis (n. 136) Augustini verbis conferas.

140. Si autem velimus S. Thomae sequi sententiam, nullus, puto, anceps haerebit: audivimus quippe supra (134) dicentem: «Cum aliquid fit per virtutem creatam nobis ignotam, est miraculum quoad nos.» Atqui illud Deo opus est adscribendum quod est miraculum quoad nos: ergo. Item, de iis agens miraculosis operibus, quae tum a Sanctis, tum a magis fiunt, differentiam tantum inter illa extrinsecam cum Augustino statuit (2): «Cum talia faciunt magi, qualia sancti, diverso fine et diverso jure fiunt. Illi enim faciunt quaerentes gloriam suam, isti quaerentes gloriam Dei; et illi faciunt per quaedam privata commercia, isti autem »publica administratione et jussu Dei, cui cuncta creata subjecta »sunt.»

141. Quoad substantiam ergo operis miraculosi, non oportet quod omnem virtutem superet creatam; cum talia faciant Magi, qualia Sancti: at ne Magis opus adscribi possit, illud extrinsecus accedat oportet; ut fiat à quaerentibus gloriam Dei, et publica administratione et jussu Dei: sed numquid sancti et Angeli nequeunt publica administratione et jussu Dei opus perficere virtutem angelicam minime superans?

142. 3.º Divinae repugnat providentiae, talia hominibus exhibere testimonii sui sigilla, seu argumenta, quae ab illis discerni satis nequeant. Sed a vulgo hominum, praesertim gentilium solaque ratione utentium, discerni tantum hoc potest, an nempe superet opus aliquod leges naturae sensibilis ac corporeae; ergo. Minor patet; nam quid possint, quid vero non possint substantiae incorporeae, res est implicatissima, non rudibus tantum, sed sapientioribus etiam: audivimus enim quid ea de re sentiat Augustinus (n. 136). Quin imo Theologi, ac Philosophi, utrum possit creandi virtus creaturae conferri, pro utraque parte disputant; qui autem negandum id jure putant, in solida tradenda ratione laborant et inter se dissentiunt.

143. Obj. Miracula divinam debent omnipotentiam commons-

(1) De Trin., l. 3, c. VII.—(2) De Trin., l. 3, c. VII.

trare, uti supra argumentabamur (124): atqui nequit in opere aliquo divina elucere omnipotentia, nisi supra omnem creatam virtutem positum existat; non ergo satis est quod superet miraculum leges naturae corporeae.

Resp. Dist. *min.* Nisi positum sit opus vel quoad *substantiam*, vel quoad *adjuncta*, supra virtutem omnem creatam; conc. Praecise et necessario quoad substantiam debet opus superare virtutem omnem creatam; subd. Debet illam *physice* superare; nego: *moraliter* saltem; concedo. Ad rem Augustinus (1): «Nec ideo putandum »est, istis transgressoribus (Angelis) ad nutum servire hanc visibilium rerum materiam; sed Deo potius, à quo haec potestas datur, quantum in sublimes et spirituali sede incommutabilis judicat.» Proinde, etiamsi opus miraculosum vires non superet Angelorum, tamen, cum nequeant illud *ad nutum* efficere, sed accepta tantum a Deo facultate; patet, opus ejusmodi ex divina procedere Omnipotentia.

144. Quae autem sint adjuncta ista, in quibus nequit ab ulla creata virtute fieri opus miraculosum, expendit Suarez (2). Summa autem doctrinae est: «Pertinere ad divinam providentiam ut »non permittat aliquid falsum suo sub nomine et auctoritate ita »proponi, atque exterius confirmari, ut secundum rectam rationem »cogantur homines ad credendum illud esse dictum a Deo et assentiendum ea certitudine quae omnem dubitationem expellat.» (Disputat. 31, sect. 2, n. 7 in q. 44, p. 3). Verum de his infra paulo fusius.

COROLLARIUM.

145. Quae adversus Thesim X objecta fuere (nn. 134, 135) poterunt ex dictis intelligi. Vera miracula, seu signa divinitus facta, in duo se junguntur genera: alia non nisi virtute divina fieri queunt, quia virtutem desiderant infinitam; alia autem possunt quidem virtute perfici creata, dispensatione tamen divinitus facta, quia ab iis efficiendis creaturae prohibentur. Hanc miraculorum differentiam concedendam, ex iis quae praemisimus elucet, et possemus facile ex SS. litteris confirmare; puta, ex libro Job (3), et S. Matthaeo (4).

Ad 1.^m ergo difficultatem dico: definitionem ibi datam positam fuisse ad miraculum *absolute dictum* explicandum: ideoque non erat ad ordinem naturae *nobis notum* restringenda.

(1) De Trinit., l. 3, c. VII.—(2) De fide, disp. 4, sect. 3, nn. 9, 10, et disp. 31 in 3.^m p. S. Th., q. 44.—(3) C. I et II.—(4) VIII, w. 31, 32.

Ad 2^m autem objectionem reponimus; non ea sola à Deo tradi hominibus signa, quae virtutem desiderent infinitam; sed alia quoque plurima, quae dominium tantum in leges naturae sensibilis et corporeae praeseferunt, ideoque ad captum omnium facilius accommodantur.

§ III.

De causa miraculorum instrumentali.

THESIS XII.

146. Potest Deus uti etiam opera daemonis ad miracula efficienda.

Nota. Deum ministerio uti Angelorum et Sanctorum ad patranda miraculosa facta. nemo dubitat: ideo de his inquirere otiosum videtur.

Prob. 1.º S. Augustinus (1) de potestate agens daemonum ait: «Neque enim parva visibilium miraculorum potentia Job »cuncta quae habebat amisit, et filios et corporis sanitatem.» Nempe, haec nocumenta, a Deo accepta facultate, daemones intulere.

2.º Occisio primogenitorum Aegypti miraculo est adscribenda, ut patet: atqui ad eam usus est Deus opera daemonis, ut tenent Abulensis, Rupertus, Hieronymus, Augustinus, etc. Praeterea, de saeva Herodis morte, de igne è coelo delapso ad preces Eliae, de flammis aemulos Moysis devorantibus, etc., inquirunt Scripturarum interpretes, utrum operam daemonis Deus adhibuerit ad ea perficienda miracula.

3.º Diaboli vires Deo sunt subjectae, et quaevis creatura ad nutum Dei paret: ergo potest Deus iisdem uti ad prodigia efficienda.

Dices: miracula ad Dei gloriam et hominum tendunt utilitatem: sed diabolus ejusmodi aversatur; ergo nequit miraculis cooperari.

Resp. Aliud est ad opus concurrere, aliud ad finem operis; unde dist. *conseq.* Nequit diabolus cooperari miraculis eadem Dei fine; conc. Diverso fine, vel mere coactus Dei imperio; nego.

THESIS XIII.

147. Per pravos homines potest Deus miracula efficere.

1.º Manifeste colligitur ex thesi nuperrime posita: si namque potest Deus opera daemonis uti, et poterit pravum hominem adhibere miraculis efficiendis.

(1) L. 3, de Trin., c. 7 (vel 12, 13).

2.º Balaam et Saul, dum peccatores essent, prophetarunt, et Caiphaz etiam in Novo Testamento: poterant ergo et alia signa efficere. Ad diem judicii, quibusdam, qui olim et daemones ejecerunt et plurima alia fecere signa, dicit Christus (1): *Numquam novi vos; discedite a me.*

3.º Augustinus (2) id perspicue confirmat; «Aliter Magi faciunt miracula, aliter boni christiani, aliter mali.» Et exponens Matthaeum (3) ait: «Miracula fiunt? Non solum boni faciunt et »mali, sed aliquando non faciunt boni... Quae est ergo vestis nuptialis? Caritas.» Lucide Hieronymus eundem exponens Matthaei locum (c. VII); «Prophetare et virtutes facere et daemonia ejicere, interdum non est ejus meriti qui operatur, sed vel »invocatio nominis Christi hoc agit, vel ob condemnationem eorum »qui invocant, et utilitatem eorum qui vident et audiunt conceditur; ut licet homines despiciant signa facientes, tamen Deum honorent, ad cujus invocationem fiunt tanta miracula. Nam et »Saul et Balaam prophetaverunt, nescientes quid dicerent; et »Pharao et Nabuchodonosor somniis futura cognoscunt; et »in Actibus Apostolorum filii Scevae videbantur ejicere »daemonia. Sed et Judas Apostolus, cum animo proditoris, »multa signa inter ceteros Apostolos fecisse narratur.»

4.º Rationem, qua etiam sceleratis ejusmodi traditur potestas, exhibet Augustinus (ibid.): «Admonet itaque ut intelligamus, »quaedam miracula etiam sceleratos homines facere, qualia Sancti »facere non possunt: nec tamen ideo potioris loci apud Deum esse »arbitrandi sunt... Sed ideo non omnibus Sanctis ista tribuuntur, »ne perniciosissimo errore decipiantur infirmi existimantes, in talibus factis majora dona esse quam in operibus justitiae, quibus »aeterna vita comparatur. Propterea Dominus prohibet hinc gaudere discipulos, cum ait: *Nolite in hoc gaudere.*»

THESIS XIV.

148. Nequeunt daemonia, proinde neque scelerati homines, subvertendo naturae ordinem hominibus nocere, nisi facultatem a Deo suscipiant.

1.º Docemur ex Vet. Test. (4), nullum potuisse nocentem beato Job diabolum inferre, nisi quatenus illi Deus concedebat. Item, ex Nov. Test. patet, neque potuisse daemones Gerasenorum porcos invadere, nisi venia a Christo impetrata (5). Quod perpendens S. Gregorius (6) ait: «Ex qua re etiam hoc colligi-

(1) Matth. VII, 22. — (2) Lib. LXXX, QQ. q. 79. — (3) De Verb. Matth. Serm. 90, n. 5. — (4) Job. c. I et II. — (5) Matth. VIII, 31. — (6) Dial. I, 3, c. 21.

»tur, quod, absque concessione omnipotentis Dei, nullam malignus
»Spiritus contra hominem potestatem habeat, qui in porcos intrare
»non potuit nisi permissus.»

2.º Hieronymus (1) ait: «Daemones assidentes idolis saepe
»mala fecerunt, sed nisi concessa iis fuisset potestas a Deo, hoc fa-
»cere non possunt.» Ipse in Matthaeum (2): «*Mitte te deor-*
»*sum...* Vox diaboli qui semper omnes cadere deorsum desiderat:
»*mitte*, inquit, *te deorsum*; persuadere potest, praecipitare non
»potest.»

Augustinus (3) consentit: «Nec ideo putandum (nempe, ob
»mala Job immissa) est, istis transgressoribus ad nutum servire
»hanc visibilium rerum materiam, sed Deo potius a quo haec po-
»testas datur quantum in sublimi et spirituali sede incommutabilis
»judicat.» Et alibi (4): «Nec ipse ergo (diabolus) potest habere ali-
»quam potestatem nisi permissus... Permittitur autem aut ad poe-
»nam nostram, aut probationem.»

149. S. Thomas (5) ostendit, ex Dei tantum permissione posse
»daemones nocere, laudans hanc Chrysostomi sententiam: «Per-
»misit daemonibus in porcos ire, non quasi a daemonibus persua-
»sus; sed primo quidem, ut instruat magnitudinem nocenti dae-
»monum qui hominibus insidiantur; secundo ut omnes discerent
»quoniam nec adversus porcos audeant aliquid facere, nisi ipse con-
»senserit.» Haec Chrysostomus, et subjicit S. Thomas: «Et
»propter easdem etiam causas permisit eum qui a daemonibus libe-
»ratur, ad horam gravius affigi.» Ad rem quoque Hierony-
»mus (6), «Aliud quoque signum est, idola deos non esse, quod nec
»bene possint facere, nec male. Non quod idola, vel daemones assi-
»dentes idolis mala saepe non fecerint; sed quod nisi concessa eis
»fuerit potestas a Domino, hoc facere non possint.»

150. D. Eximius paucis quid in hac re tenendum absolvit (7):
»Observandum est, aliud esse loqui de potestate Angeli (ut sic di-
»cam) absoluta: aliud vero de hac potestate, ut divinae voluntati
»subjecta, ejusque obligationibus alligata. Priori modo fatendum
»est, posse Angelos multa, ex his, quae in argumento sumuntur,
»efficere, et alia plura. Possent enim Angeli, si nudam facultatem
»naturalem spectes, animalia occidere, arbores eradicare, montes
»transferre, et similia, quae per violentum motum localem fieri
»possunt. Posteriori autem modo non possunt. Et ideo cum ordo
»universi certis Dei legibus definitus sit, simpliciter universi ordi-

(1) In Isai. l. 12, c. XLI, v. 23. — (2) C. IV, v. 6. — (3) De Trinit. l. 3, c. 7. —
(4) Enarr. II in ps. 26, 5. — (5) P. 3, q. 44, a. 1, ad 4. — (6) In Isai. c. XLVI,
v. 23. — (7) De Ang. l. 4, c. 27, 6.

»nem invertere non valent. Nam sancti Angeli divinis ordinationi-
»bus ad nutum parent, nec eis discordare possunt, aut volunt. Mali
»autem Angeli, quamvis eis retistere cuperent, non valent; et ideo
»tantum nocere possunt, quantum eis permittitur, ut Augusti-
»nus, notat, l. 3, de Trinit. c. 7, et sequentibus... De quo videri
»potest Augustinus, l. 2, de Civit. Dei, c. 23; et l. 7, c. ulti-
»mo; et l. 18, c. 18; et Cyprianus, l. 3, ad Quirinum, c. 80;
»et in epist. 75, quae est Firmiliani ad Cyprianum; et l.
»de *Orat. Domin.* circa illam petitionem, *Ne nos inducas*; et Gui-
»lielmus Parisiensis, in 2.^a parte de *Universo.* Haec erudi-
»tissimus, Eximiusque Doctor.

Quae autem in thesi dicta sunt, conferas cum iis supra traditis,
nn. 134, 135.

151. Dices 1.º haud magni videtur faciendum quod in hac sta-
»tuitur thesi: non enim in iis solis operibus, quibus naturae subver-
»titur ordo, locum habere deprehenditur quod absque Dei permis-
»sione fieri nequaquam possint; sed in ceteris quoque, puta, blasphemare,
»occidere, etc. Quid enim, nisi Deo permittente, fieri unquam
»potest?

152. Resp. Dupliciter potest opus quodcumque a Deo sini: vel
»ita, quod communi lege cuivis volenti permittitur, exceptione au-
»tem nonnumquam opus impeditur; uti cum nequiverunt Naza-
»reni Christum e monte in praeceps mittere: vel sic, quod univer-
»sim non conceditur, sed adhibita tantum ad singulos casus dispen-
»satione. Hoc igitur sensu procedit Thesis, ut proposita suadent
»argumenta.

153. Dices 2.º Testes existunt Missionarii, qui inter infideles
»Christum enuntiant; multum spiritus nequam adversus paganos
»praevalere, eosdemque gravissimis afficere molestiis, quibus, sus-
»cepto Baptismo, liberantur. Ergo lege quadam generali possunt
»spiritus maligni ordinem transgredi naturae.

154. Resp. Nego sequelam. Etenim potius traditam in thesi doc-
»trinam roborat ista Missionariorum experientia: non enim natura-
»lem ordinem consequitur tyrannica illa diaboli in paganos potentia,
»sed peccatum originis, quo diaboli servi facti fuerunt: inde et ces-
»sat servitus ista suscepto Baptismate; gratia autem legibus non de-
»rogat naturalibus. Temporalis igitur, provisorio, peccati sigillum
»dicenda illa nocendi licentia, ideoque et miraculosa; etiamsi, prop-
»ter molestiarum frequentiam, potentiam illam paganus non admi-
»retur.

SCHOLION.

155. Post dicta, videtur, quaestioni illi concedendum locum; utrum cum, praeter ordinem naturae sensibilem, pravi spiritus per se immediate, vel per magos, quos *Medium* nunc dictitant, aliqua efficiunt, dicere oporteat, *miracula fieri*? Ratio favere videtur; quia dum Angeli, vel viri sancti miracula operantur, non sunt in ejusmodi operatione nisi Dei instrumentum: cum ergo simpliciter dicamus, illos tunc miracula patrare; quid obstat quominus et de daemonibus similia agentibus idem dicamus? Unde et Augustinus, ut vidimus, miracula appellat ejusmodi diaboli opera (n. 146). Tamen negant Estius et Benedictus XIV, ejusmodi diaboli opera miracula dici debere; quo sane non videntur sibi satis constare: numquid non definiunt ipsi miraculum; «Opus sensibile vires superans sensibiles ac corporeas?»

156. Videtur igitur quaedam adhibenda distinctio. Opera ista mirabilia et diabolica possunt sub duplici perpendi respectu; altero ad Deum, quatenus ab eo juxta sapientissimam ordinantur et dispensantur providentiam; et ad diabolum altero, quatenus ipse ea exsequitur opera. Jam vero, aliter Sancti, et aliter diabolus in hisce Deo cooperantur operibus: sic enim Sancti agunt, ut unum agens *morale* cum Deo efficiant, voluntate eorum Deo subjecta, et ad eundem divinae gloriae scopum tendente: diabolus autem, malitia tumens, nocere tantum vult; adeoque ad finem miraculorum, gloriam Dei, scilicet, et utilitatem hominis, coactus laborat.

157. His ergo positis, dicimus; idem opus miraculosum duplici recte insigniri nomine; quatenus vel refertur ad Deum omnis boni auctorem, et ad Sanctos Deo ministrantes; vel ad diabolum cooperantem quidem nonnunquam, sed ad nocendum unice intentum. Unde cum Angeli vel Sancti ad opus aliquod, supra naturae sensibilis vires positum, concurrunt, dicendi erunt miraculum efficere: diabolus autem nunquam miraculum effecisse dicetur; sed prout ad illum, viribus suis cooperantem, opus aliquod refertur, alio donari debet nomine, vel portenti, vel prodigii, vel signi, vel maleficii, etc.

158. Proinde intelligimus, qua de causa dicantur aliquando ejusmodi opera, quibus concurrat diabolus, miracula; sic enim jure dici possunt quatenus a Deo providentur. Etiam si enim diabolus gravissima illa mala Job intulisset, hic ad Deum illa referebat, dicens: *Si bona suscepimus a manu Dei, mala quare non suscipiamus...? Quis det ut veniat petitio mea, et quod expecto tribuat mihi Deus? Et qui coepit ipse me conterat, solvat manum suam et succidat me.....?*

Ipse enim solus est, et nemo avertere potest cogitationem ejus; et anima ejus quodcumque voluit, hoc fecit. Cum expleverit in me voluntatem suam, et alia multa praesto sunt ei, et idcirco a facie ejus turbatus sum, et considerans eum timore sollicitor. Deus mollivit cor meum, et omnipotens conturbavit me... Contra folium quod vento rapitur ostendis potentiam tuam...? (1).

159. Dices: De operibus agens magicis, opinionem quorundam refert Suarezius negantium, talia opera a daemone fieri, sed Deo illa tribuentium, qui solus naturam immutare valet. Ad quam sententiam respondet Suarez dicens; id blasphemum esse, cum ejusmodi opera sint turpitudinis et vanitatis plena (2). Unde videtur quod nullo modo possint magicae operationes Deo tribui.

160. Resp. Duo sunt in opere magico vel diabolico accurate distinguenda: quaedam sane turpia, aut saltem vana; alia autem bona, vel ex se indifferentia. Prava, ex. gr., sunt societas cum daemone, intentiones tum magi, tum diaboli, et quidquid intercedat inhonestum: cetera, ut apparitiones, sive verae, sive phantasticae, motus locales, aegritudines, curationes, etc., bona sunt vel indifferentia.

Quod igitur Deo, quasi auctori, prava illa et turpia tribuantur, blasphemum sane reputabimus; quod vero Deus daemoni aliquid imperet, vel ipsius utatur actionibus aut magorum, ad honestum alium finem, nemo improbare audebit, quemadmodum, in re simili, ipse docet Suarez (3): «Divini Philistinorum (1.º Reg. VI), dederunt signum de Arca Domini: *Si per viam finium suorum... ipse fecit nobis hoc malum grande; sin autem minime.* Quod signum ex se nullius momenti erat, et tamen divina Providentia illud probasse videtur. Resp. Nihil ergo obstat quin dicamus, divinos illos in eo peccasse, et ductos fuisse sua consuetudine augurandi et consulti etiam daemones: Deum autem usum fuisse malitia eorum et speciali Providentia voluisse, ut vaccae irent recta via, ad confussionem infidelium, et honorem ac reverentiam suae Arcae conciliandam etiam ab hostibus.» De ista quoque divinatione, ait A Lapide (4): «Erant hae sortes divinatoriae, nec a Deo suggestae, ideoque supersticiosae et illicitae: sed Deus eas direxit; et vel per Angelos, vel per diabolos, ut ex Origine vult Mendoza, sortilegii hujus instigatores, incitavit vaccas ut viam in Israël capesserent, ut Philistaei ex suis sortibus cognoscerent, a Deo Israël sibi has plagas fuisse immisas.»

161. Habes ergo duplicem in eodem opere rationem, ex qua et

(1) Job. cc. II, VI, XIII, XXIII.—(2) De Relig. l. 2, c. 14.—(3) Ibid. c. 10, nn. 7 et 11.—(4) In 1, Reg.

miraculum illud dicere valeas, quatenus ex *speciali procedit Dei providentia*; et sortilegium ac peccatum, quatenus divinatores et diaboli ad illud malitiose concurrunt. Quum ergo de opere aliquo supernaturali agitur, non est sub miraculi ratione et nomine, diabolo adscribendum; quia non nisi invitus ad ordinem concurrat divinae Providentiae. Sic Benedictus XIV concludit: «Quoties igitur facultate sua utens daemon, sic volente Deo, aliquid facit »excedens vires naturae sensibilis et corporeae, miraculum tunc »referri debet ad Deum, in similibus peragendis utentem opera daemomnis.»

§ IV.

De miraculorum causa finali.

THESIS XV.

Miraculorum finis generalis ac praecipuus est Dei gloria; particularis autem multiplex.

162. Nota 1.º Omnium sane Dei operum finis generalis et ultimus est suae bonitatis communicatio, seu divina gloria, quae ultima est ac plenior bonitatis divinae effusio. At quia sapientissima Dei opera nobis consuetudine vilescunt, ut notat Augustinus, ideo providit divina bonitas miracula, seu insolita quaedam opera perficere, ut nobis clarius divina effulgeret gloria.

163. Nota 2.º Cum ergo iste sit generalis miraculorum finis, exinde praeclarum habebis signum ad dignoscendum, utrum ii, qui ad miraculi concurrunt effectum et exhibitionem, unam moralem cum Deo personam agant, seu nomine Dei operentur ac loquantur: nisi enim divinam in operibus miraculosis gloriam sincere inquirant, fidelis ministri munere minime funguntur; etenim: *Qui a semetipso loquitur, gloriam propriam quaerit; qui autem quaerit gloriam ejus qui misit eum, hic verax est* (1); ait Dominus.

164. Probr. 1.^a pars. Primo: dixit Dominus *Marthae*, indicans Lazari resurrectionem (2): *Si credideris, videbis gloriam Dei*. Item; interrogatus a discipulis de caeco (3): *Quis peccavit, hic, aut parentes ejus, ut caecus nasceretur?* Nempe, putabant peccato aliquo caecitatem illam inductam; verum edocuit eos Dominus, non aliam extitisse causam nisi ut, per miraculum sanationis, Dei gloria effulgeret: *Neque hic peccavit, neque parentes ejus; sed ut manifestentur opera Dei in illo.*

(1) Jo. VII, 18.—(2) Jo. X, 40.—(3) Jo. IX, 2.

165. 2.º Augustinus generalem exhibet omnium miraculorum causam (1): «Erige rationalem aspectum, utere oculis ut homo, »intende coelum et terram... Crede in eum quem non vides propter »ista quae vides... Unde ergo ista quae vides, nisi ex illo quem non »vides? Sed, ut dicere coeperam, quia ista viluerunt, venit ipse ad »facienda insolita ut et in ipsis solitis agnosceres artificem tuum... »Parvane signa, parva ne indicia sunt Creatoris ipsa creatura? Venit etiam, fecit miracula.» Docet insuper (2), aliter signa fieri a diis gentilium, aliter a Sanctis: nam Sanctorum signis «unus commendatur Deus... Si ergo Angeli sibi expetunt sacrificia, praepo- »nendi sunt qui non sibi, sed Deo Creatori omnium, cui serviunt.»

Et Hieronymum audivimus supra dicentem (n. 147); ad Dei honorem fieri miracula, etiamsi interdum nullum existat meritum in eo qui miraculum operatur.

Quo pacto autem Deus sit miraculis laudandus et honorandus, Paulus et Barnabas praeclare edocuerunt (3).

166. 2.^a pars prob. Fieri solent miracula:

a) Ad doctrinam fidei vel morum confirmandam; unde praedicatum fuit Evangelium (4), *Domino cooperante et sermonem confirmante sequentibus signis*. Sed de hac re infra (Thes. XVIII).

167. b) Ad alicujus sanctitatem commendandam. 1.º Hinc plurima a Deo facta sunt miracula, ut ostenderet suum esse ministrum et servum Moysen; quod ex Sacra Scriptura apertum est (5). Elias quoque dixit: *Si sum vir Dei, descendat ignis...* (6). Conferas etiam Numerorum c. XII et XVII.

2.º Confirmatur Ecclesiae sensu et consuetudine: nam Beatificationis, et Sanctificationis honorem nulli impertitur, nisi miraculis praefulgeat.

168. c) Ad beneficium aliquod sive corporis, sive praesertim spiritus impertiendum.

1.º Apertum fit ex SS. Scripturis; innumera enim, quae in iis enarrantur, miracula eo passim prospiciunt; de miraculis quidem Christi dicitur (7): *Pertransiit benefaciendo et sanando omnes*.

2.º S. Augustinus rem confirmat (8): «Tot jacebant, et unus »curatus est, cum posset uno verbo omnes erigere. Quid ergo in- »telligendum est, nisi quod potestas illa et bonitas illa magis age- »bat, quid animae in factis ejus pro salute aeterna intelligerent, »quam quid pro temporali salute corpora mererentur?»

(1) De verb. Jo. ser. 126.—(2) De civit. Dei, b. 10, c. 16.—(3) Act. Ap. XIV, vv. 10, 17.—(4) Marc. XVI, 20.—(5) Ecclis. XLV et Exod. c. IV.—(6) Reg. I, 10.—(7) Act. Ap. XX, 38.—(8) Trad. 17 in Jo. Ev.

169. d) Fiunt quoque miracula ad peccatorum vindictam.

Multis miraculis fuit durities Pharaonis et Aegyptiorum infidelitas castigata; quinque civitates cum Sodoma fuerunt igne combustae et submersae; et de Moysis aemulis praemonitum fuerat (1): *Sin autem novam rem fecerit Dominus, ut aperiens terra os suam deglutiat eos et omnia quae ad illos pertinent, descendentque viventes in infernum, scietis quod blasphemaverint Dominum.* Ex novo quoque Testamento novimus, Ananiam et ipsius uxorem fuisse, ad vocem Petri increpantis (2), morte subita à Deo punitos; et magum Barjesu a Paulo caecitate affectum: *O plene omni dolo, fili diaboli... Et nunc ecce manus Domini super te, et eris caecus.*

170. e) Ad exercitium et profectum justorum, et caeterorum exemplum, saepe fiunt miracula.

Supra (146) id ab Augustino didicimus de aerumnis Job disserente. Item, quibus miraculis edoctus a Deo fuerit Jonas propheta ut divinis acquiesceret mandatis, in ejus canonica legimus Scriptura. Dominus quoque Jesus fuit miraculose tentatus, ut nobis vincendi praeberet exemplum. Verum similia in omnibus fere Sanctorum vitis passim leguntur exempla.

Denique plures in sequenti thesi elucebunt causae, propter quas miracula fieri Deus providit.

THESIS XVI.

Etiamsi daemones et magi iis ministrantes, cum illis datur portenta efficiendi facultas, turpem prosequantur scopum, tamen ad honestum aliquem finem ejusmodi miracula a Deo ducuntur.

171. **Nota.** Hanc ponimus thesim ut clarius divina Providentia miraculosis in operibus elucescat; instante enim Antichristi dominatione et senescente fide, fore signa et miracula multiplicanda, praemonitos nos Spiritus S. voluit.

172. 1.º Elucet thesis in SS. litteris.

Diabolus quidem Jobi nocumento erat intentus, tum quoad animam, tum quoad corpus, nec non divinae impediendae gloriae. Etenim contendebat, non gratis et amore Jobum Deo obsequium praebere, sed propter bona et prosperitatem quibus fruebatur: *Mitte manum tuam, ajebat, et tange os ejus et carnem, et tunc videbis*

(1) Num. XVI, 30.—(2) Act. Ap. c. V, et XIII.

quod in faciem benedicat (maledicat) tibi. Deus autem diaboli opera usus est, ut Jobi eluceret fidelitas et fortitudo, et omnibus patientiae praeberet exemplum, atque divina eluceret gloria, et merita servi sui perficerentur. Unde ait Origenes (1): «Ad ingentem gloriam et laudem hujus rei perditio provenit coram Deo et Angelis ejus.» Et S. Gregorius (2): «Aperta aliis virtutum exempla non daret, si ipse sine tentatione maneret.»

Pariter daemones illi, qui gregem in mare projecerunt, hominibus nocere et in Christum odium creare intendebant; multa tamen bona ex eo miraculo orta, testantur SS. PP.; inde enim pravorum spirituum innotescit existentia; malitia quoque eorundem et in caeteras creaturas odium; potestas Christi et dominium in averni potestates, etc.

Item, ex miraculosis Christi in deserto tentationibus ingentem Deo provenisse gloriam, et nobis utilitatem, perspicuum est; at diabolus mala solummodo meditabatur.

173. 2.º SS. Patres docuerunt etiam, quae provideantur a Deo è diabolicis portentis bona. S. Justinus (3) ait: «Sed quia et sensus manet iis omnibus qui extiterunt, et supplicia aeterna reposita sunt; ne haec pro certis habere ac vera credere negligatis. Nam et Necyomantiae et incorruptorum puerorum inspectiones et animarum humanarum evocationes, et qui apud magos dicuntur somniorum immissores et assessores, et quae a peritis illarum rerum fiunt, persuadent vobis animas etiam post mortem sensu praeditas esse... et daemoniaci... et quae dicuntur apud vos oracula... et quaecumque alia ejusmodi.»

174. Id confirmat Augustinus (4): «Hic video quid infirmae cogitationi possit occurrere: cur scilicet, ista miracula etiam magicis artibus fiant?... Intelligi datur, ne ipsos quidem transgressores Angelos et aëreas potestates, per quas magicae artes possunt quidquid possunt, valere aliquid, nisi data desuper potestate. Datur autem vel ad fallendos fallaces... vel admonendos fideles, ne tale aliquid facere pro magno desiderent, propter quod etiam nobis Scripturae auctoritate sunt proditae, vel ad examinandam, probandam, manifestandamque justorum patientiam.» Et ipse rursus (c. 17 vel 23): «Potestates autem aëreae superbae atque fallaces, etiamsi quaedam de societate et civitate Sanctorum, et de vero mediatore, a sanctis Prophetis vel Angelis audita, per suos vates dixisse reperiantur; id egerunt, ut per haec aliena vera etiam

(1) L. 2, in Job.—(2) L. 3, Mor. c. 2.—(3) Apolog. 1.ª, n.º 18.—(4) De Truil. 1, 3, c. 7 (vel 12 et 13).

»fideles Dei, si possent, ad sua falsa traducerent. Deus autem per »nescientes id egit, ut veritas undique resonaret, fidelibus in adju- »torium, impiis in testimonium.»

175. S. Chrysostomus (1) rationem tradit, quod Apostolorum tempore aliqui extiterint praestigiatores: «Si praestigiatores »non fuissent, ac deinde hi (Apostoli) vicissent, forte suspicio fuisset: cum autem illi apparuissent, hi vicerunt. Hoc autem mirum »est. Ideo apparere non prohibentur, ut et sic magis fulgeant »(Apostoli). Ne ergo doleamus quod sectae sint, cum et pseudo-christi fuerint, et antehac et postea, ut obscurarent illum. Sed veritas »fulget et splendet ubique. Etenim morbus sanitatem conspicuam »facit, et tenebrae lucem, tranquillitatemque tempestas... Hoc et »Moysi accidit: concessit Deus ut magi essent, ne magus putaretur esse Moyses; permisit ut docerent omnes quantum magia »poterat comminisci; ultra autem non deceperunt, sed ipsi sese »victos confessi sunt. Nihil nobis nocent deceptores; imo nos meliores reddunt, si quis attendere velit. Quid igitur, inquires, si istorum gloriae consortes simus? Non apud nos gloriam habent, »sed apud eos qui iudicio non valent.»

Hieronymus, de diabolicis illis Christi tentationibus (2) ait: «Praecedit tentatio ut sequatur victoria, Angeli ministrant ut victoris dignitas comprobetur. Scilicet, Christi ruinae diabolus erat »intentus, Deus autem ipsius victoriae et triumpho.»

176. Unde in miraculosis his operibus, quibus potest Diaboli actio intercedere, necessum prorsus est accurate distinguere, quo Dei providentia homines ducere intendat, quo autem diabolica astutia. «Ille, ait Hieronymus (3), cupit animas hominum tenere captivas; Dominus liberare. Ille praedicat idola; hic unius Dei notitiam. Ille trahit ad vitia; hic ad virtutes revocat. Quomodo possunt »inter se habere concordiam, quorum opera divisa sunt?»

§ V.

De veris dignoscendis miraculis.

THESIS XVII.

Vera miracula a falsis discernenda sunt, ad idque certae suppetunt regulae.

177. Nota 1.º Ex supra statutis constat, miraculum, *absolute* dictum, opus Dei esse (Th. X, n. 130). Deinde si superet opus aliquod

(1) In Act. Apt. hom., 46.—(2) In Matth. c. IV, 16.—(3) In Matth. c. XII.

naturae corporeae leges seu vires, Deo esse adscribendum (Th. XI, n. 137); quod si diabolus supra leges naturae sensibilis quicquam efficiat; id minime posse nisi facultate sibi a Deo praestituta, qui potest opera uti diaboli (Th. XII, n. 146: et Th. XIV, n. 148); tunc autem ejusmodi opus, quatenus a Deo procedit et ordinatur, miraculum esse dicendum; quatenus vero a diabolo efficitur et intenditur, miraculi nomine minime appellandum (n. 157).

178. Nota 2.º Igitur ex duplici capite, juxta dicta, potest miraculum esse falsum: vel quia in se non est supernaturale opus, positum, saltem, supra naturae sensibilis et corporeae vires; vel quia opus aliquod a daemone ob pravam finem procedens, fingitur a Deo ad eundem aut similem finem effectum et ordinatum. Duo erga dignoscenda ut a falso verum discernatur miraculum: primum quod superet vires naturae saltem sensibilis et corporeae; secundum, respectus ille et ordo sub quo a Deo procedit, non autem a diabolo.

Nota 3.º Unde, tunc praesertim urget difficultas et necessitas verum miraculum discernendi, cum eo respicit ut doctrinam aliquam vel revelationem commendet; donec enim elucescat utrum ad Deum finis iste referendus sit, nullatenus pro vero miraculo iudicium est ferendum. Quod autem eo in casu possit verum miraculum a ficto discerni, est fide definita certum, ex Vat. Conc. (1). «Si quis dixerit... miracula certo cognosci numquam posse, nec iis divinarum »religionis christianae originem rite probari; anathema sit.»

179. Probr. thesis, idque perficiemus criticas assignando regulas.

I.^a Regula. Perspiciendae res illae sunt quae effectum mirum circumstant; quae si ad illud officium ineptae, vel è contra, ad illud naturaliter obsistebant; non est tunc dubitandum, opus esse supernaturale.

180. II.^a Cum media adhibentur nobis ignota, seu arte aliqua aut praestigiis quis utitur; non est tunc effectus credendus supernaturalis, vel saltem differendum iudicium; nisi tantae sit opus magnitudinis, ut clare a priori eluceat, artem ullam naturalem minime parem ad illud futuram.

181. III.^a Cum opus mirum neque ex antecedentibus, neque ex concomitantibus, neque ex consequentibus, aliquid prae se fert turpe, aut vanum; cumque auctor operis nullam praebet mendacii aut levitatis suspicionem, nec sua quaerit, sed Dei

(1) Can. 4, de fide.

gloriae tantum est intentus; atque ea de causa opus efficiat supernaturale, ut divina auctoritate aliquam suadeat doctrinam; verum illud esse miraculum dicendum.

Nititur regula haec in sensu communi et praxi omnium gentium; et de miraculis sic effectis dicebat Christus: *Si mihi non vultis credere, operibus credite* (1); et Augustinus de iisdem ait (2): «Quanto evidentius haec attestantur divinitati; quae ad horam praedicationis ejus fiunt!»

182. IV.^a Etiam si non efficiatur opus mirum ad suadendum aliquam doctrinam, si tamen sub caeteris praedictis fiat adjunctis, verum erit simplexque miraculum. Nam cedit unice opus ejusmodi in Dei gloriam; ergo nihil tali operi inest quod daemone tribui valeat.

183. V.^a Quoties in opere supra naturae vires posito, quicquam exhibetur vanum vel inhonestum vel falsum, non est simpliciter Deo adjudicandum; sed discernere oportet inter Dei finem, et daemone vel pravi hominis scopum; scilicet, ut fini, quem Deus intendit, assentiamus, alium vero aversemur.

Hac regula discernit Augustinus (3) quae a beatis Angelis et martyribus procedunt mirabilia, ab iis quae per daemones fiunt: «Quibus igitur potius credendum est miracula facientibus? Eisne qui se ipsos volunt haberi deos ab iis quibus ea faciunt; an eis qui ut in Deum credatur, quod et Christus est, faciunt quidquid mirabile faciunt? Eisne qui sacra sua etiam crimina sua esse voluerunt; an eis qui nec laudes suas volunt esse sacra sua, sed totum quo veraciter laudantur, ad ejus gloriam proficere in quo laudantur?» Ad hanc quoque spectat regulam illud adversus falsos prophetas datum in Deuteronomio (XIII, n. 1, 2, 3).

184. R. VI.^a Si homo, per quem fiat miraculum, aliquam induceret mendacii suspicionem; puta, quia infidelis est aut peccator, quia vanus aut lucris cupidus; nec statim negandum esset, neque cito credendum, miraculum a Deo simpliciter esse.

Etenim potest Deus pravos etiam adhibere homines ad vera efficienda miracula, ut supra statum fuit, (n. 147, Th. XIII).

VII.^a Si ille qui miraculum efficit, mendacii ali-

(1) Jo. X, 28.—(2) De civit. Dei, l. X, c. 17 et 12.—(3) De civit. Dei, l. XXII, c. 10.

quam praebeat suspicionem; quia homo vanus, etc.; atque hoc intendat, ut dubiam aliquam suadeat doctrinam; primo abstinendum erit a judicio, donec justa subsistat suspicio; deinde fides erit illi adhibenda, si ejus testimonium non commodo ulli temporali; sed unice Dei gloriae prospiciat: puta, si summa mala, tormenta, vel mortem subiret ad Deo ea in re obsequendum. Sic enim omnem suspicionem abstergeret mendacii; uti Balaam, qui (1), homo infidelis et lucris cupidus, Dei populo, omni contempta mercede, benedicere coactus est, et Deum laudare, et mala adversus gentem suam prophettare, pro hostili autem Judaeorum populo maxima bona.

SCHOLION.

186. Placet hic aliquas miraculorum subjicere differentias, apud nonnullos indicatas auctores.

a) Primo dividuntur in miracula *primi* ordinis et *secundi*. Hic duplex ordo nihil a duplici illo miraculorum discrepat genere, de quo supra (n. 145) dictum est; ab aliis AA. appellantur miracula *absolute* dicta, seu *quoad se*; et *relative* dicta, seu *quoad nos*.

b) Alii eadem dividunt *quoad substantiam*, *quoad subjectum* et *quoad modum*. Miracula *quoad substantiam* ea dicunt, quae *nullo modo* a natura fieri possunt; puta, corporum compenetratio, vel in diversis locis, reduplicata praesentia, vel manna aliquod absconditum cui producendo nulla par sit creatura, etc. Ut vides recidit genus istud in miracula *primi ordinis*.

Miracula *quoad subjectum* ea dices, quae vires superant naturae, perpensa solum subjecti, in quo perficiuntur capacitate: ex. gr. si cadaver vivicetur, si vitis ficus producat, etc.

Quoad modum denique, si modus tantum operandi naturalem excedat virtutem; puta, si solo vocis imperio febricitans convalescat, si hiberno tempore vitis cito in uvas erumpat, etc.

Facile perspicies differentias istas miraculorum, non formales, sed materiales esse tantum. Nam sive sint supra naturam ratione *subjecti*, sive ratione *modi*; vel transcendunt naturae vires *moraliter* tantum, nempe, quod Deus vetat eas immutari; vel *physice* etiam: si primum ponas, non plus creaturae cujusvis excedit potentiam consilii Dei obsistere in re maxima, quam in minima; in substantia rerum et subjecto, quam in modo: si autem secundum, *physice*, scilicet, superare dicas, tunc factum mirum, utpote transcendens

(1) Num. c. XXII.

omnem virtutem creatam, respectum habet tantum ad infinitam Dei potentiam; adeoque miraculi ejusmodi impossibilitas non suscipit *magis et minus*, qualecumque illud fuerit. Quapropter, tales istae existunt miraculorum divisiones, quales forent, si quis ea divideret ratione nobilitatis entium; puta ratione *hominis*; ut sanatio infirmorum, suscitatio mortuorum, etc.; ratione *animantium*; ut ranarum productio, serpenti paradisiaci loquela, etc.; ratione *plantarum*; ut ficus maledictio et consequens exsiccatio, etc.; ratione *elementorum*; ut maris rubri divisio, aquae in vinum conversio, etc.: scilicet, in quasdam classes divideres miracula, ut scientia naturalis cultores lapides et plantas dividunt.

c) Plus è re videtur aliena quaedam alia miraculorum distributio, nempe; *contra naturam*, *supra naturam* et *praeter naturam*. Quid enim est praeter naturam? Deus tantum et supernaturalis ordo: atqui hoc ipsum *supra naturam* existit. Illud autem, *contra naturam*, quo sensu intelligendum, supra (n. 130) diximus; *relative*, scilicet: atqui quodvis miraculum *relative* contra naturam efficitur.

§ VI.

De miraculorum praestantia.

THESIS XVIII.

Divina ostenditur esse religio, pro qua confirmanda fiunt miracula.

187. Est thesis fide certa, et constat 1.º ex Vaticano Concilio supra laudato (n. 178, Nota 3.º) 2.º Paulus et Barnabas (1) fiducialiter agebant *in Domino, testimonium perhibente verbo gratiae suae, dante signa et prodigia fieri per manus eorum*. Ac de Apostolis omnibus dicitur (2): *Illi autem profecti praedicaverunt ubique, Domino cooperante, et sermonem confirmante, sequentibus signis*.

188. 3.º Augustinus (3) ait, quod fidem divinitas ipsius veritatis, vel veritas «divinitatis, et contestantia miraculorum signa monstrant.» Inde quo pacto persuadebant Apostoli explicat: «Eloquia namque persuadentium quae dicebant, mira fuerunt facta, non verba.» Quae et quanta miraculorum sit probandi efficacia, docet et Hieronymus (4): «Neque enim potuissent in tam brevi tempore credere, nisi signorum miraculis fides eorum quodam-

(1) Ac. App. XIV, 3. — (2) Mar. XVI, 20. — (3) De civit. Dei, XXII, c. 7 et 5. — (4) In Matth. X, 8.

modo esset extorta.» Et de potestate Apostolis a Christo tradita, ait ipse (1): «Dat potestatem, ut magnitudinem promissorum probet magnitudo signorum.»

189. 4.º Divinam dedecet Providentiam, quod in re summi momenti, qualis est Religio et divinae voluntatis notitia ac intimatio, gentes omnes dubitatione laborent et in errore vagari cogantur. Sed id eveniret, nisi sint miracula probatio certa divinitatis religionis illius cui attestantur: ergo. *Min.* prob. Cum nutat regula, nutant necessario quaecumque tali regula mesurantur. Atqui gentes omnes, ubique terrarum, habuere et habent miracula, quasi primam certissimamque regulam verae religionis ac divinae revelationis; ergo.

Eodem quoque utitur Augustinus argumento (2): «Sola est auctoritas, quae commovet stultos, ut ad sapientiam festinent. Si enim Dei providentia non praesidet rebus humanis, nihil est de religione satagendum. Sin vero et species rerum omnium, quam profecto ex aliquo verissimae pulchritudinis fonte manare credendum est, et nescio quae conscientia Deum quaerendum, Deoque servendum meliores quosque animos quasi publice privatimque hortatur: non est desperandum ab eodem Deo auctoritatem aliquam constitutam, quo velut gradu nitentes, attollamur ad Deum.» Haec autem, seposita ratione, quam sinceram intelligere, ut saepe dixi, difficillimum stultis est, dupliciter nos movet; partim miraculis, partim sequentium multitudine. Nihil horum est necessarium sapienti; quis negat? Sed id nunc agitur, ut sapientes esse possimus, id est, inhaerere veritati.»

5.º Miracula exhibent in principali eorum causa plenissimum in naturam, adeoque erga homines, dominium. Atqui Creatoris istud est sigillum; ergo miracula probant divinitatem religionis cui attestantur. *Major* aperte patet: miraculo enim legibus derogatur quibus natura regitur et subsistit; homo autem hisce legibus obtemperare, vel perire, cogitur. *Minor* per se elucet; qui enim naturae auctor est, ipsius et Dominus existit.

190. Obj. 1.º Ad miraculi spectat veritatem quod sit a Deo factum: sed id nobis patere non potest; ergo nequit pro argumento divinae revelationis adhiberi.

Resp. Dist. *maj.* Debet esse a Deo ut causa *physica*, vel saltem *moralis*, et quidem principali; conc. Ut causa *physica*; subd. Si fuerit miraculum absolute (n. 130;) conc. *maj.* Miraculum quoad nos (n. 137;) nego.

(1) In Matth., X, 8. — (2) De utilit. credendi, n. XXXIV.

Dein dist. *min.* Patere non potest, esse à Deo saltem *moraliter*; nego; esse *physice* à Deo factum patere non potest; subd. *vulgo* et universim; conc. *Absolute*; nego: (n. 141).

Sane dignoscere saepissime non possumus, utrum superet miraculum, physice inspectum, vires omnes creatas; adeoque fuerit a Deo immediate effectum; tamen potest Deus quodcumque opus per se et immediate efficere, atque ejusmodi dependentiam, veram utique et cognoscibilem, cui velit manifestam reddere, evidentia metaphysica, physica vel morali; et deinde ejusmodi testes poterunt quoque ceteros morali evidentia edocere, ea opera fuisse divinitus effecta. Sic Deum, per insignes prophetas et Apostolos, saepe homines edocuisse censere jure possumus.

191. Obj. 2.º Miraculum quoad nos dictum, debet vires sensibiles ac corporeas naturae superare. Atqui quousque ejusmodi porrigantur vires nescimus; ergo ex hisce miraculis nulla statuitur probatio.

Resp. Dist. *min.* Nescimus quo porrigantur *negative*; nego *min.* Quo pertingant *positive*; subd. Ita ut et nesciamus *modum agendi* quo pertingere debent; nego. Quatenus omnes naturae effectus non cognoscimus; conc. *min.* et nego *consequentiam*.

Nempe, innumera novimus quae non possunt vires corporeae efficere, etiamsi aliquos ipsarum ignoremus effectus: tamen hoc scimus; quaecumque vires efficiunt corporeae, sub certis legibus fieri, quia constanter ac necessario natura operatur. Proinde de quolibet naturae insolito effectum, ab ignotis procedente viribus, dicemus cum Augustino: «Quibus licet vis insolita contra naturam inesse videatur, alia tamen de illis non redditur ratio, nisi ut dicatur; hanc eorum esse naturam.» (supra, n. 119).

192. Obj. 3.º Ut efficax adhibeatur ex miraculis argumentum, debent jussu et nomine Dei fieri, ut supra ex SS. Thoma et Augustino didicimus (n. 139, 140). Sed id liquidum exploratumque fieri non potest; ergo. Prob. *minor.* Qui vere ope ac nomine Dei miraculum efficit, non est certa fide dignus, etiamsi id protestetur; est enim errori obnoxius; è converso, qui daemonis viribus quicquam praeter naturae leges efficit, non solum errare, sed et mentiri facillime poterit ac asserere, opera diabolica nomine Dei se adhibere; uti Mahumes; ergo.

193. Resp. Nego *min.* Ad probationem, distinguo quoad utramque partem: qui nomine Dei operatur errare potest *physice* et *remote*; conc. *Moraliter* ac *proxime*; nego.

Item; qui nomine daemonis agit, potest et mentiri; sic ut ejus mendacium dignosci nequeat; nego: aliter; conc.

Mahumes, utique, mentitus est, dixitque se prophetam Dei esse:

at praeter gladium, latrocinia et turpissimos mores, nulla neque divina, neque diabolica exhibuit prodigia; unde, evenit ut regnum erigeret, ignorantia, vi et lenociniis tantum innixum.

194. Nomine ac jussu Dei miracula efficere, non id tantum refert, quod minister asserat, nomine Dei signa fieri; sed praecipue quod tum dicta tum facta, tum finis tum media in unam Dei referantur gloriam, sicut legitimum divinumque decet ministrum ac legatum, «publica administratione et jussu Dei agentem,» ut loquitur, cum Augustino, D. Angelicus. Ubi autem periculum imminet ne daemone divina adjudicentur miracula, vel è converso; providit Deus, ut daemon illa falsis signis oppugnaret, quo veritas et magnitudo illorum magis magisque eluceret, ut notavit Chrysostomus, (supra, n. 175).

195. Nota. Quae praemonuit Suarezius, ut dictis, ac similibus, responderet difficultatibus, nostra libenter facimus: «Haec argumenta (ut verum fatear) sunt apud me difficilia, et vellem potius eorum solutionem ab aliis discere quam docere. Unde Durandus, (q. 1. Prologi) illa breviter attingens, propter ea negat, miracula facta in testimonium veritatis efficere evidentiam ejus. Cujus sententia fortasse est vera de evidentia mathematica, non tamen de evidentia morali, quae sufficit ad convincendum intellectum non admodum prave dispositum (1).»

§ VII.

De Prophetiae natura.

PRAENOTANDA.

196. Si velimus vocis vim perpendere, *Propheta* dicitur, quasi ante loquens, seu praenuntians, ex graeco προφητης; radix προ et φημι.

Ita S. Thomas cum S. Gregorio (2): «Cum ideo prophetia dicta sit, quod futura praedicat; quando de praeterito vel praesenti loquitur, rationem sui nominis amittit.» In latiori alio sensu dicitur propheta quasi procul videns, vel potius è longe videre faciens, a προφαίνω, è longe eluceo: sic quoque S. Thomas (a. 1) cum S. Isidoro. Proinde in latiori sensu definitur prophetia; «veritatis supernaturaliter cognitae certa enuntiatio,» ut ait Augustinus (3): «Propheta Dei nihil est aliud nisi enunciator verbo-

(1) De myst. vitae Christi, disp. 31, sec. 2, n. 7. — (2) 2, 2, q. 171, a. 3. — (3) Qq. in Exod., q. 17.

»rum Dei hominibus, qui Deum non possunt vel non merentur »audire.»

197. At prophetia, in stricto accepta sensu, est: Certa praedictio alicujus futuri eventus, qui praevideri naturaliter nequit. *Certa*, ut conjecturalis excludatur notitia: *futuri eventus*; quia, ut plurimum, istud est prophetiae objectum: ut supra censet S. Thomas: *qui naturaliter*; nam necessarii illi eventus, qui, cognita causa, praecognoscuntur, ad rem hanc non spectant.

THESIS XIX.

Eorum, quae nequeunt ab homine naturaliter cognosci, triplex est gradus (1).

198. Prob. Ut homo naturaliter objectum aliquod cognoscat, necessum est, ut potentia cognoscitiva per objectum determinetur. Atqui objecta aliqua non determinant, seu afficiunt, potentiam cognoscitivam omnium hominum, sed quorundam tantum; alia autem nullos hominum afficiunt seu determinant; et quaedam objecta nec vim habent ad determinandum; ergo tres gradus existunt eorum, quae nequit homo naturaliter cognoscere.

Majorem ex Psychologia notam supponimus. *Minor* facile intelligitur: objecta aliqua sic posita sunt, ut nonnullos utique afficiant, alios vero non; nam vel absentia, vel supra captum sunt quorundam: alia supra capacitatem omnium existunt; uti Deum esse unum in essentia, et trinum in personis: alia denique objecta necdum existentiam habent; uti futura contingentia, sive absoluta, sive conditionata; jam vero quod non est, nec vim ullam ad mentem determinandam et actuandam habere potest: ergo.

199. Unde juxta primum gradum, non poterat Elias naturaliter scire, quid ejus discipulus Giezi absens egerat (2); juxta secundum, novit supernaturaliter Isaias (3) divinam Trinitatem; et juxta tertium, cognovit Christus divinitus trinam Petri negationem, et Tyriorum ac Sidoniorum poenitentiam (4).

200. Obj. Quae non sunt, neque veritatem habent determinatam. Sed verum indeterminatum repugnat: veritas enim de eo quod est, vel non est, esse debet: ergo neque supernaturaliter cognosci potest veritas indeterminata, seu objecti quod non est.

Resp. Dist. *maj.* Quae non sunt neque de praesenti, neque de futuro absoluto vel conditionato, non habent veritatem determinatam; conc. *maj.* Quae sunt saltem de futuro absoluto vel conditio-

(1) S. Th. 2, 2, q. 171, a. 3.—(2) IV, Reg. c. V.—(3) C. VI, 3.—(4) Matth. XI, 21.

nato, non habent veritatem determinatam; subd. Determinatam *physice* veritatem non habent; conc. Determinatam *intentionaliter*; nego, vel iterum subdistinguo: respectu intellectus qui determinari physice ad actum indiget; conc. Non habent veritatem intentionaliter determinatam respectu intellectus infinite actuati ac per se determinati ad verum quodcumque; nego. Scilicet, intellectum divinum veritas quaelibet terminat tantum, non autem determinat, quia infinitus est. Verum de his plura suo loco.

§ III.

De Prophetiae praestantia.

THESIS XX.

Prophetia est Divinitatis sigillum, seu praerogativa.

201. Nota 1.^a Hic prophetiam potissimum intelligimus juxta tertium gradum nuper expositum (n. 198): nam, ut notat S. Thomas, «Quod est universaliter et secundum se, potius est eo quod est particulariter et per aliud; ideo ad prophetiam propriissime »pertinet revelatio eventuum futurorum, unde et nomen prophetiae »sumi videtur.» (loc. cit.)

202. 2.^a Nec tamen abnuimus duos priores prophetiae gradus ad divinitatem spectare: cum enim ea quae captum superant, vel absentia existunt, aliquis attingit medio supra naturae leges posito; nequit, absque miraculo, id locum habere: juxta regulas ergo supra de miraculo traditas, oportet tunc exquirere, quo pacto prophetia ista a Deo procedat. Nam si lumine prophetico, seu divino, notitia illa habita directe fuerit, erit prophetia formalis, a Deo directe procedens, et miraculum simpliciter dictum: si autem alio medio supernaturali ortum duxerit, cum Deus nonnumquam «utatur etiam »malis ad utilitatem bonorum,» ut ait Angelicus D. (1), regulae illae prae oculis erunt habendae, ut proprio loco infra dicendum erit.

203. Prob. 1.º é Vaticano Conc. (2): «Voluit Deus cum inter- »ternis Sp. Sancti auxiliis externa jungi revelationis suae argumen- »ta, facta scilicet divina, atque in primis miracula et prophetias, »quae divinae revelationis signa sunt certissima.»

2.º Et Sacra confirmat Scriptura (3): *Non enim voluntate*

(1) 2, 2, q. 172, a. 6, ad 1.^m—(2) Const. *Dei Filius*, c. III, de fide.—(3) 2.^a Petri, I, 21.

humana allata est aliquando prophetia, sed Spiritu S. inspirante locuti sunt sancti Dei homines. Ac rursus (1): Annuntiate quae ventura sunt in futurum, et sciemus quia Dii estis vos.

204. 3.º Communis hominum attestatur consensus; non soli enim judaei et christiani, sed mahumetani quoque et pagani Deo solum adscribunt prophetandi virtutem: unde et actionem prophetandi *divinationem* appellabant, ac prophetas dicebant *divinos*.

Confir... Nonne insanire dicendus esset qui, posse se uno saltu oceanum pertransire, assereret? Cur? quia abest proportio. Pari ratione, non est in mente proportio, seu medium attingendi contingenter futura.

205. 4.º Ad mentem creatam quod spectat, se habent futura contingentia quasi non ens: sed non ens rationem veri et cognoscibilis habere nequit; ergo. *Maj.* prob. Mens finita determinanda est extrinsecus et objective, ut objectum attingat hoc vel illud. Sed nulla potest enasci determinatio ab eo quod est *summe* indeterminatum, id est, quoad esse; ergo ad mentem...

Obj. Respectu Dei quoque se habent futura contingentia quasi non ens; ergo neque a Deo cognosci queunt.

Resp. Nego *ant.* Rationem autem recolas supra (n. 200).

SCHOLION.

206. Etiam si prophetia fieri naturali virtute nequeat, aliqua futurorum praecognitio per inductionem potest naturaliter haberi. «Et talis cognitio futurorum, ait D. Th. (2), potest intelligi esse in homine dupliciter a natura. Uno modo sic quod statim anima, ex eo quod in se ipsa habet, possit praecognoscere futura; et sic, sicut dicit Augustinus, quidam voluerunt animam humanam habere quamdam vim divinationis in se ipsa. Et hoc videtur esse secundum opinionem Platonis, qui posuit quod animae habent omnium rerum cognitionem per participationem idearum, sed ista cognitio obnubilatur in eis per conjunctionem corporis; in quibusdam tamen plus, in quibusdam vero minus, secundum corporis puritatem diversam. Et secundum hoc posset dici quod homines habentes animas non multum obtenebratas ex corporum unione, possunt talia futura praecognoscere secundum propriam scientiam... Sed quia verius esse videtur (discant modeste loqui qui pro opinabilibus, quasi pro aris et focis, dimicare solent) quod anima ex sensibilibus cognitionem acquirat, secundum sententiam Aristotelis, ideo melius est dicendum alio modo; quod prae-

(1) Isai. XLI, 23.—(2) 2, 2, q. 172, a. 1.

«cognitionem futurorum homines non habent, sed acquirere possunt per viam experimentalem, in qua juvantur per naturalem dispositionem; secundum quod in homine invenitur perfectio virtutis imaginativae et claritas intelligentiae.»

§ IX.

De veris discernendis prophetiis.

THESIS XXI.

Pro cognitione et usu prophetiarum Regulae nonnullae prae oculis habendae.

207. I.^a Ut isto divinatis signo recte utaris, primum tenendum; non esse prophetiam fide divina dignam ante rei praedictae eventum, nisi aliunde ipsa divinitus commendetur.

Ex S. Scriptura hanc desumimus regulam. a) *Quomodo possum intelligere verbum quod Dominus non est locutus? Hoc habebis signum: quod in nomine Domini propheta ille praedixerit, et non evenit; hoc Dominus non est locutus* (1). Et Jeremias ait (2): *Propheta qui vaticinatus est, cum venerit verbum ejus, sciatur propheta quem misit Dominus in veritate.* b) Et Jesus dixit discipulis (3): *Et nunc dixi vobis priusquam fiat, ut cum factum fuerit credatis.* Dignus quidem fide erat Dominus propter alia signa; at praedictio illa vim suam *intrinsicam* post factum erat habitura, ut Augustinus commentatur: «Visuri erant discipuli, post mortem viventem, et ad Patrem ascendentem, eoque credituri Filium esse Dei qui haec posset facere et praedicere antequam faceret.»

c) Moyses, a Deo missus ut populum e captivitate eriperet, dixit (4): *Non credent mihi, neque audient vocem meam, sed dicent: non apparuit tibi Dominus.* Tunc dedit illi Deus potestatem miracula efficiendi, dixitque: *Si non crediderint tibi, neque audierint sermonem signi prioris, credent verbo signi sequentis.* Proinde, ante eventum, etiam prophetiae credendum, si aliunde propheta divinitus commendetur.

208. II.^a Etiam si divinitus per alia signa non commendetur propheta, humana ac naturali certitudine suscipietur prophetia, etiam ante eventum, si insigni donatus sit prudentia et morum sanctitate, ac certo asserat nomine Dei loqui; potiori de causa ei

(1) Deuter. XVIII, 21.—(2) XXVIII, 9.—(3) Jo. XIV, 29.—(4) Exodi, IV, 1, 8.
THEOL.—Tom. I.

fides erit adhibenda, si, alias, vera eundem praedixisse innotescat, ut aiebat Augustinus (1): «Ostendimus fidem prophetarum ex iis quae ventura cecinerunt et venisse cernuntur:» et rursus (2): «Quorum tam multa impleta conspicimus, ut recta pietate futura esse caetera confidamus... Nullis enim prudentius credimus, vel de praeteritis quae olim facta sunt, vel de futuris quae nondum facta sunt, quam eis qui nobis fidem verborum suorum, tam multis, tamque magnis, quae ab eis praedicta jam facta sunt, probaverunt.»

209. III.^a Ante rei praedictae eventum, non est continuo repudianda prophetia, ex eo tantum quod per peccatorem dicta fuerit; si aliunde prudenter suspicari liceat, ipsum nomine Dei fuisse locutum.

Scimus quippe, Caipham, iniquissimum hominem, prophetaesse (3); Balaam quoque et Saulem.

210. IV.^a Postquam eventu veritas fuerit comprobata prophetiae, ut recte hoc divino utamur signo, eadem ac pro miraculis adhibendae regulae supra traditae (n. 177 et seq.): est enim prophetia quoddam miraculi genus. Vide praesertim R. V., n. 183.

211. V.^a Hinc si prophetia aliqua per hominem peccatorem, vel ope diaboli fieret, quod accidere posse docet S. Thomas cum Hieronymo et Augustino (4), finis Dei accurate est a fine instrumenti discernendus; ut illum nempe prosequamur, hunc autem aversemur.

§ X.

De doctrinae veritate ac sanctitate.

212. Nota. De iis egimus signis, quae divina esse dignoscuntur ratione summae potentiae vel sapientiae è qua proficiscuntur; scilicet, de miraculis ac prophetiis: jam pauca dicenda de tertio revelationis signo, quod supra indicavimus (n. 113. IV).

THESIS XXII.

Doctrinae complexus de Deo, de homine, de mundi origine, nec non de officiis hominum erga Deum,

(1) Contr. Faust. L. XIII, c. 13, 7, 14.—(2) De Civit. Dei: L. X, c. 32, n. 3; et Contra Faust. L. XIII, n. 14.—(3) Jo. XI, 51.—(4) 2. 2. q. 172, a. 4, ad 1.^m et a. 6, ad 1.^m; et supra, n. 147.

erga se ipsos et erga ceteros agens, ac nihil turpe ac rationi repugnans prae se ferens, argumentum exhibet validissimum divinae revelationis.

Doctrinam in hac thesi tradi *chatolicam* existimamus; at omnino saltem esse certam nullus, puto, in dubium vertet.

213. Probr. 1.º Docet Vaticana Syn.: «divinae revelationi tribuendum quidem est, ut ea, quae in rebus divinis humanae rationi per se impervia non sunt... nullo admixto errore cognosci possint.» Tria nempe bona, asserit, divinae tribuenda revelationi: quod de divinis doctrina possit ab omnibus cognosci expedite, quod firma certitudine, quod nullo admixto errore.

214. 2.º Universim gentes omnes, sibi ipsis, absque revelationis subsidio, traditas, testatur experientia, non solum mira laborasse ignorantia, sed in crasissimos etiam errores incidisse: neque vulgus tantum, sed sapientes quoque, principesque philosophorum, in divinis et in humanis, in moralibus et speculativis, turpissimas absurdasque tenuisse sententias. Jam vero, quid inter haec duò interest, utrum nemo sit sapiens, an nemo esse possit? sicut supra ex Cicerone dictum fuit (n. 96): ergo doctrinae complexus...

215. 3.º Jure igitur SS. PP. ex sanctitate et purissima doctrinae veritate, è coelo hanc fuisse deductam argumentabuntur, uti supra (n. 76) Clemens Alex.: «Veritatem, cum sapientia late splendente, in sanctum Dei montem, sanctumque Prophetarum chorum è coelo deducamus. Haec autem clarissima sua luce omnes homines, qui in tenebris volutantur, undique illustret; et intelligentia, tamquam opitulatrice dextra, porrecta, ex erroribus in salutem vindicet.» S. Eucherius, (et passim ceteri PP.) sic fidem, supra omnem philosophorum doctrinam, extollit (1): «In illis namque eorum praeceptis, vel adumbrata virtus, vel falsa sapientia: in his vero (revelatis) consummata justitia, solida virtus continetur, etc.»

216. Gregorius Naz. docet (2) ac ostendit, in quot nos errandi versemur periculis, si nostrae solummodo suppetant vires: «Verum enim vero veritas omnis et disputatio plurimum difficultatis atque obscuritatis habet; ac nos, velut parvo quodam instrumento, res magnas efficere molimur, humanae videlicet sapientiae adjumento rerum cognitionem aucupantes; ac res, quae animi tantum intelligentia comprehenduntur, per sensus cognoscere aggredimur, aut certe non sine sensibus, quibus undique jactamur et in errorem pertrahimur; nec nuda mente cum

(1) Ep. ad Valer.—(2) Orat. Theol. 2.^a, n. 21.

»nudis rebus versari, atque inde ad veritatem propius accedere, »rebusque perceptis ac comprehensis mentem informare possumus.»

217. Haec quidem multis confirmat argumentis et exemplis. et tandem concludit: «Haec si pro rei dignitate a nobis praedicata »sunt, Trinitati atque uni in tribus Personis divinitati gratia ha- »benda est; sin autem desiderio minus satisfactum est, sic quoque »orationi palma parata est. In hoc enim omni dicendi contentione »incubuimus, ut ostenderemus, ipsam quidem secundarum rerum »naturam, supra hominis mentem existere, nedum primam illam »ac solam; vereor enim dicere, omnibus rebus excelsiorem.»

218. Obj. 1.º Nulla invenitur, sub religionis nomine, supersti- tiosa hominum secta, quae veram ac puram se profiteri doctrinam non protestetur. Ergo signum istud, in puritate ac veritate doctrinae constitutum, nullius potest esse roboris.

Resp. Distin. *ant.* «Nulla invenitur... quae non protestetur,» ita ut nec facile refelli possit; nego *ant.* «Quae non protestetur,» idque gratis vel levissimo fundamento; conc. *ant.* et inde nego *consequentiam.*

219. Et sane, numquid facillime ostendi nequeunt paganorum ac politheismi errores ac turpitudines? Nonne ob oculos omnium Mahumetismi foeda dogmata versantur, et Alchorani contradictiones innumerae, quas nec ipsi Mahumetis sectatores dissimulant sed excusare conantur, mentem, ex caeca voluntatis protervia, exuentes? Protestantium autem sectas prope innumeras, ad invicem oppositas; imo secum ipsis numquam constantes, sed pro libitu fidem suam corrigentes, nonne in propatulo omnes intuentur? Quod si earum secta aliqua contendere praesumat, se esse unicam veri Protestantismi progeniem; quam facillime ab omnibus stultitiae coarguetur; nulla enim earum parentem novit alium, nisi *sensum privatum*, qui tot peperit sectarum et errorum et turpissimarum opinionum monstra.

220. Obj. 2.º Non potest divinae revelationis validum esse argumentum, id cujus cognitio in ipsa nititur revelatione. Sed complexus iste veritatum, de quo in thesi, per revelationem est assequendus; ut thesis ipsa affirmat; ergo.

Resp. Cognitio potest ex revelatione haberi dupliciter; *proxime* vel *remote*. Si enim nescienti exponas quod ex revelatione noveris, ea, quam ipse accipiet notitia, procedet remote ex revelatione. Item, quae *proxime* ex revelatione habetur notitia, duplici potest assentiendi niti motivo; scilicet, vel propter ipsam revelationem, vel propter revelatae rei veritatem, prout hanc mens perspicere valeat simul atque ei proposita fuerit. His positis,

221. Dist. *maj.* Id cujus cognitio nititur solum *remote* in revela-

tione, nequit revelationis esse argumentum; nego. Si nitatur in revelatione *proxime*; subd. Si *unice* propter ipsam revelationem, rei revelatae assensus praebetur; nequit revelationis fieri argumentum; conc. Aliter, nego *majorem*.

Dein, dist. *min.* *Complexus iste veritatum* est ope revelationis assequendus, ita ut nequeamus exinde, *rationis lumine*, illud perpendere, cum adversis erroribus conferre, dubitationum umbras dissolvere, ac miram, qua omnium superat philosophorum doctrinas, sapientiam dignoscere; nego *min.* et *consequentiam*. Sive enim immediate et proxime revelatam attigeris doctrinam, sive mediate per Ecclesiam, SS. Patres et doctores; potes, duce ratione, illius miram ac divinam rimari veritatem et excellentiam, atque ad eandem amplectendam deduci. *Complexus iste veritatum* est revelationis ope adsequendus, salva tamen rationis vi et intelligentia ad eas, sic habitas, perpendendas veritates, et cum oppositis erroribus conferendas, adeoque et propter earundem splendorem adprobandas et amplectendas; concedo. Hinc, ejusmodi adhibita reflexione, ad originem exurgit mens earum veritatum, et divinitus acceptas dignoscit.

CAPUT III.

De Religionis revelatae existentia.

ARTICULUS I.

De Religione Mosayca.

THESIS XXIII.

Religio Mosayca vera atque divina fuit.

222. Ad fidem referenda catholicam haec propositio, et probatur.

1.º In symbolo fidei Concilii Contaginen. IV, quod Leo IX alique approbarunt Pontifices, quo etiam utitur Ecclesiam ad episcopos examinandos, tum ad reconciliandos haereticos, habetur: «Credo etiam Novi et Veteris Testamenti, Legis ac Prophetarum et Apostolorum, unum esse auctorem Deum ac Dominum Omnipotentem. Haec est vera fides catholica...»

223. 2.º Passim asseritur religionis Judaicae divinitas in sacris libris, praesertim in cap. VI Deuteronomii: *Haec sunt prae-*

»nudis rebus versari, atque inde ad veritatem propius accedere, »rebusque perceptis ac comprehensis mentem informare possumus.»

217. Haec quidem multis confirmat argumentis et exemplis. et tandem concludit: «Haec si pro rei dignitate a nobis praedicata »sunt, Trinitati atque uni in tribus Personis divinitati gratia ha- »benda est; sin autem desiderio minus satisfactum est, sic quoque »orationi palma parata est. In hoc enim omni dicendi contentione »incubuimus, ut ostenderemus, ipsam quidem secundarum rerum »naturam, supra hominis mentem existere, nedum primam illam »ac solam; vereor enim dicere, omnibus rebus excelsiorem.»

218. Obj. 1.º Nulla invenitur, sub religionis nomine, supersti- tiosa hominum secta, quae veram ac puram se profiteri doctrinam non protestetur. Ergo signum istud, in puritate ac veritate doctrinae constitutum, nullius potest esse roboris.

Resp. Distin. *ant.* «Nulla invenitur... quae non protestetur,» ita ut nec facile refelli possit; nego *ant.* «Quae non protestetur,» idque gratis vel levissimo fundamento; conc. *ant.* et inde nego *consequentiam.*

219. Et sane, numquid facillime ostendi nequeunt paganorum ac politheismi errores ac turpitudines? Nonne ob oculos omnium Mahumetismi foeda dogmata versantur, et Alchorani contradictiones innumerae, quas nec ipsi Mahumetis sectatores dissimulant sed excusare conantur, mentem, ex caeca voluntatis protervia, exuentes? Protestantium autem sectas prope innumeras, ad invicem oppositas; imo secum ipsis numquam constantes, sed pro libitu fidem suam corrigentes, nonne in propatulo omnes intuentur? Quod si earum secta aliqua contendere praesumat, se esse unicam veri Protestantismi progeniem; quam facillime ab omnibus stultitiae coarguetur; nulla enim earum parentem novit alium, nisi *sensum privatam*, qui tot peperit sectarum et errorum et turpissimarum opinionum monstra.

220. Obj. 2.º Non potest divinae revelationis validum esse argumentum, id cujus cognitio in ipsa nititur revelatione. Sed complexus iste veritatum, de quo in thesi, per revelationem est assequendus; ut thesi ipsa affirmat; ergo.

Resp. Cognitio potest ex revelatione haberi dupliciter; *proxime* vel *remote*. Si enim nescienti exponas quod ex revelatione noveris, ea, quam ipse accipiet notitia, procedet remote ex revelatione. Item, quae *proxime* ex revelatione habetur notitia, duplici potest assentiendi niti motivo; scilicet, vel propter ipsam revelationem, vel propter revelatae rei veritatem, prout hanc mens perspicere valeat simul atque ei proposita fuerit. His positis,

221. Dist. *maj.* Id cujus cognitio nititur solum *remote* in revela-

tione, nequit revelationis esse argumentum; nego. Si nitatur in revelatione *proxime*; subd. Si *unice* propter ipsam revelationem, rei revelatae assensus praebatur; nequit revelationis fieri argumentum; conc. Aliter, nego *majorem*.

Dein, dist. *min.* *Complexus iste veritatum* est ope revelationis assequendus, ita ut nequeamus exinde, *rationis lumine*, illud perpendere, cum adversis erroribus conferre, dubitationum umbras dissolvere, ac miram, qua omnium superat philosophorum doctrinas, sapientiam dignoscere; nego *min.* et *consequentiam*. Sive enim immediate et proxime revelatam attigeris doctrinam, sive mediate per Ecclesiam, SS. Patres et doctores; potes, duce ratione, illius miram ac divinam rimari veritatem et excellentiam, atque ad eandem amplectendam deduci. *Complexus iste veritatum* est revelationis ope adsequendus, salva tamen rationis vi et intelligentia ad eas, sic habitas, perpendendas veritates, et cum oppositis erroribus conferendas, adeoque et propter earundem splendorem adprobandas et amplectendas; concedo. Hinc, ejusmodi adhibita reflexione, ad originem exurgit mens earum veritatum, et divinitus acceptas dignoscit.

CAPUT III.

De Religionis revelatae existentia.

ARTICULUS I.

De Religione Mosayca.

THESIS XXIII.

Religio Mosayca vera atque divina fuit.

222. Ad fidem referenda catholicam haec propositio, et probatur.

1.º In symbolo fidei Concilii Contaginen. IV, quod Leo IX alique approbarunt Pontifices, quo etiam utitur Ecclesiam ad episcopos examinandos, tum ad reconciliandos haereticos, habetur: «Credo etiam Novi et Veteris Testamenti, Legis ac Prophetarum et Apostolorum, unum esse auctorem Deum ac Dominum Omnipotentem. Haec est vera fides catholica...»

223. 2.º Passim asseritur religionis Judaicae divinitas in sacris libris, praesertim in cap. VI Deuteronomii: *Haec sunt prae-*

cepta et ceremoniae atque judicia, quae mandavit Dominus Deus vester, ut docerem vos et faciatis... Atque de Mosayca lege Judaeis dixit Stephanus (1): *Qui accepistis Legem in dispositione Angelorum et non custodistis.*

3.º Jesus Christus (cum christianis agimus dum haec urgemus argumenta) Religionem commendavit judaicam et coluit; (2) praevaricatores illius objurgabat, ac Dei mandatum eandem appellavit: *Relinquentes mandatum Dei, tenetis traditionem hominum.*

224. 4.º Innumeris Deus confirmavit miraculis. Moysen suum esse servum ac prophetam (3), nec non servandam illam esse legem per eundem intimatam et promulgatam: *Oculi vestri viderunt omnia opera Domini magna quae fecit, ut custodiatis omnia mandata illius, quae ego praecipio vobis...*

5.º Multos diversis temporibus misit Deus Prophetas, ut populum ad legi obsequendum adhortarentur: illi autem apertis prophetiis et aliis signis, se vere fuisse a Deo missos ostendebant: sic Elias (4), propheta Bethel (5), etc.

225. 6.º Judaica religio veram circa Dei naturam et attributa edocet doctrinam, rerum omnium originem mira evolvit sapientia, circa mores nihil non honestum praescribit, Deum ritibus honestis et sanctis colebat. Sed ejusmodi doctrinae complexus non nisi è divina ortum habere potuit revelatione (supra, n. 212); ergo divina est lex Mosayca.

7.º Populo rebeli, durissimae cervicis, vitiis omnibus prono et gentilicis moribus, legem sanctam ac difficilem Moyses imposuit, idque nomine ac auctoritate Dei invisibilis, quem nulla gens colebat vel dignoscebat: sed id supra hominum positum est vires; ergo a Deo lex Mosayca venit.

226. Obj. 1.º Religio judaica Deum colit corporeum; nam ambulat in medio Paradisi et cum Adam loquitur (6); Abraham parat illi convivium; et quidem comedit, etc. Ergo conficta dicenda.

Resp. Dist. Exhibet Deum corporeum *in se*; nego. Sub signis corporeis agentem; conc. Scilicet, signa adhibebat Deus corporea, ut facilius homines cum eo agerent, et paulatim per sensibilia ad spiritualia assurgerent. Comedisit Deum, vel potius Angelos qui Deum unum et trinum referebant, dicit scriptura; non utique proprie dicta comestione, sed similitudinaria et ad speciem: *Numquid, ait (7), manducabo carnes taurorum, et sanguinem hircorum potabo?* Et Raphaël Tobiae dixit (8): *Videbar quidem vobiscum man-*

(1) Act. Ap. VII, 53.—(2) Matth. V, 17; Marc. VII, 9.—(3) Exod. IV; et Deuter. c. XI.—(4) III, Reg. c. XVIII; et IV, Reg. c. I.—(5) III, Reg. c. XIII.—(6) Gen. c. III, et XVIII.—(7) Ps. 49, v. 13.—(8) Tob. XII, 19.

ducare et bibere; sed ego cibo invisibili, et potu, qui ab hominibus videri non potest, utor.

227. Obj. 2.º Concedebat Lex Judaeis ut usuras ab alienis exigerent (1). Atqui jure naturae prohibentur usurae; ergo divina esse non potest Lex Moysis.

Resp. *Concedebat*, id est, non puniebat; conc. sic censent Lyranus, Cajetanus, etc., quod Lex *toleraret* malum istud, ob cordis durtiem, et ne suos etiam dilacerarent fratres. *Concedebat*, id est, licitum faciens, nego; vel subdist. Quatenus Deus, supremus omnium Dominus, poterat dominium rerum in populum suum transferre; conc. *Concedebat*, quasi rem *per se* licitam; nego. In Psalmis enim et Prophetis saepe, nulla facta exceptione, reprobantur absolute usurae.

Nota. Cetera, quae possent in thesim objectari, consulto in particulares Theologiae tractatus remittimus.

SCHOLION.

De auctoritate et veritate librorum Pentateuchi.

228. Aliqua, pro divinitate religionis Mosaycae, tradita argumenta testimonio nituntur libri, omnium, qui dignoscuntur, librorum antiquissimi, Pentateuchus dicitur. Quam ergo sit authenticus ac verax liber iste, paucis hic indicabimus rationibus, caeteras autem apud auctores, qui de libris disserunt sacris, facile sibi lector comparabit.

229. Dico I. Pentateuchum authenticum esse, atque Moysen auctorem habere non est dubitandum.

Prob. I.º Tuta est res haec ab omni dubio christianis omnibus; Christus enim, et deinceps Apostoli, ad Moysen Pentateuchum referunt.

Dixit Dominus Judaeis, qui utique Moysen constanter Pentateuchi auctorem habuerunt; *Nolite putare quia ego accusatus sim vos apud Patrem: est qui accusat vos Moyses, in quo vos speratis. Si enim crederetis Moysi, crederetis forsitan et mihi: de me enim ille scripsit. Si autem illius literis non creditis; quomodo verbis meis credetis?* (2) Ecce, agit Christus de scriptis Moysis, de litteris Moysis, prout Judaeis omnibus notum erat: atqui non alia, praeter Pentateuchum, illi Mosayca noscebant scripta. Nec semel adprobavit Dominus Judaeorum traditionem ac communem sententiam; dixit enim (3), quasi ex ore A bra-

(1) Deut. XXIII, 19.—(2) Jo. V, 45.—(3) Luc. XVI, 29.

haec: *Habent Moysen et Prophetas, audiant illos.* Jacobus etiam (1) dixit: *Moyses a temporibus antiquis habet in singulis civitatibus qui eum praedicent in synagogis, ubi per omne sabbatum legitur.* Atqui ex continua Judaeorum traditione notissimum est, librum *Moysis* alium non legi praeter *Pentateuchum*: cujus rei antiquum habemus testimonium ex translatione Israëlitici regni ad regionem Assyriorum. Sublatis Judaeis è loco suo, misit rex Assyriorum gentes alias quae ibi morarentur et terram colerent; et cum eis simul sacerdotem judaeum, qui *edoceret eos legitima Dei terrae* (2). Atqui *Pentateuchum* gentibus illis tradidit et praedicavit sacerdos iste, quemadmodum ex textu elucet Samaritano. Non est ergo, juxta *S. Jacobum*, in dubium revocandum, opus esse *Moysis Pentateuchum*. Paulus etiam explicite ad Moysen refert (3) libros Levitici et Deuteronomii: *Moyses scripsit; quoniam...*

230. 2.º Neque intrinseca desunt argumenta. In libro Deuteronomii, in quo summa et compendium totius Legis traditur et eventuum qui in Exodo narrantur, ipse libri Auctor se Moysen esse passim asserit, praesertim in libri prooemio (4): *Coepit Moyses explanare legem et dicere*: et inde prosequitur ipse omnia scribendo enarrans, ac de se ipso loquens: ex. gr. *Dixique vobis illo in tempore... Tunc respondistis mihi... Tulique de tribubus vestris viros sapientes... praecepique eis dicens: audite illos, etc.* Ne autem quis putet, solam rerum narrationem ac legis explanationem ad Moysen referendam, non autem libri scriptionem, legitur versus finem (5): *Scripsit itaque Moyses legem hanc, et tradidit eam sacerdotibus filiis Levi, qui portabant arcam foederis Domini, et cunctis senioribus Israël. Praecepitque eis, dicens: post septem annos, in loco quem elegerit Dominus, leges verba legis hujus coram omni Israël, ... ut audientes discant, et timeant Dominum, et custodiant, impleantque omnes sermones legis hujus.*

231. 3.º Ex laudatis postremo verbis facile concludimus, nedum Deuteronomii volumen, sed alios quoque *Pentateuchi* scripsisse Moysen libros. Lex enim Mosayca non in solo definitur Deuteronomio, sed in ceteris quoque libris; imo *explanatio* potius legis, ac adhortatio ejusdem servandae dicendus est liber iste, quam *lex*, uti ipse loquitur Moyses (n. 130). Cum ergo ait: *Scripsit Moyses legem hanc*, id cogimur ad ceteros quoque referre libros.

Et ita sane; de lege in monte Sina suscepta, prout in Exodo (6) traditur, legimus (7): *Scripsit autem Moyses universos sermones*

(1) Act. Ap. XV, 21. — (2) IV, Reg. c. XVII. — (3) Rom. X, vv. 5, 6. — (4) Deut. c. I, s. — (5) Deut. XXXII, 9. — (6) XX et seq. cc. — (7) XXIV, 6.

Domini... Assumensque volumen foederis, legit audiente populo. Neque solos Domini scripsit sermones: de bello enim et victoria adversum Amalech ait (1): *Dixit autem Dominus ad Moysen: scribe hoc ob monumentum in libro, et trade auribus Josue.* Quod si haec jussus est Moyses scribere, et quidem in Exodo scripta legimus; numquid alia, majoris longe momenti, putabimus non scripsisse, *ob monumentum*, Moysen? Puta, mirum illius populi, inter tot portenta, ab Egypto exitum; Patriarcharum electionem è quibus ortum duxit et promissa ac benedictiones haereditavit; mundi creationem, ac diluvium, et alia quae in Genesi traduntur. Scilicet, parva quedam facta, ex Dei mandato, scripsit Moyses, *ob monumentum*; cetera autem longe clariora, summi momenti, transmisit, et alienae curae tradidit! Numquid non insanire videntur, qui populi judaici traditionem contemnere audent, et quemvis alium, praeter Moysen, sibi fingunt *Pentateuchi* auctorem?

232. 4.º Si *Pentateuchum* non scripserit Moyses, dicendum a fallaci aliquo fuisse in errorem inductum universum judaicum populum: etenim non solum Jesuchristi et Apostolorum tempore, et deinceps usque adhuc; sed antea, usque ad Moysen ipsius tempora, censuerunt christiani ac judaei esse Moysi adscribendum. Et quidem in libro Josue, ducis post Moysen Judaeorum, habetur (2): *Custodias et facias omnem legem quam praecepit tibi Moyses servus meus... Non recedat volumen legis hujus ab ore tuo; sed mediteris in eo diebus ac noctibus, ut custodias et facias omnia quae in eo scripta sunt*: et rursus: *Post haec legit Josue omnia verba benedictionis et maledictionis, et cuncta quae erant scripta in legis volumine; nihil ex iis quae Moyses jusserat reliquit intactum.* Ex quibus inferes, non Deuteronomium tantum lectum fuisse; non enim in eo omnia Moysis mandata scripta sunt. Tempore regum (3) eadem vigeat traditio: *Juxta quod, scriptum est in libro legis Moysi*, ait Sacer scriptor: imo jusu Dei fuisse tunc à Moyse legem traditam, testatur (4): *Et tulerunt filii Levi arcam Dei, sicut praeceperat Moyses juxta verbum Domini.* Salomon quoque sacrificia offerenda praecepit *Juxta praeceptum Moysi* (5): quod quidem Moysis mandatum in Exodo legitur (6), et in libro Numerorum (7).

233. Verum lex illa Moysis adeo complexa, quae non solum cultus caeremonias, sed civilia etiam, ac domestica, et jura gen-

(1) XVII, 14. — (2) C. I, v. 7; et c. VIII, vv. 34, 35; et c. XXIII, 6. — (3) IV, Reg. XIV, 6; XXIII, 25. — (4) Paralip. 1.º, c. XV, 15. — (5) 2.º Paral. VIII, 13. — (6) Exod. XXIX, 38. — (7) Num. XXVIII.

tium complectebatur; nec tunc existentem populum, sed futuras generationes respiciebat; prorsus postulabat quod scriptis tradere-
tur: Moysen ergo id providisse nemo prudens potest in du-
bium revocare. Ac sane de iis quae in monte Sinai evenisse narra-
tur in Exodo, explicite legimus (1): *Scrpsit autem Moyses universos sermones Domini: et mane consurgens aedificabit altare ad radices montis... assumensque volumen foederis, legit audiente populo, qui dixerunt: omnia quae locutus est Dominus faciemus et erimus obediētes.* Quod si haec scripsit, cur de reliquis, quae ad *Deutoronomium* usque sequuntur, dubitabitur? Proinde, cum totus Pentateuchi liber sic facta omnia historica cum legibus con-
nexa exhibeat, ut sejungi inter se minime valeant; ejusdem est opus auctoris, ideoque Moysi est adscribendum.

234. Quod autem nequiverint judaei in hac re illudi, facile patet. Error enim coepisset ipso Moyse superstite, vel proxime post mortem ipsius: nam regebatur constanter populus judaeus, juxta leges in Pentateucho scriptas, et quidem sub nomine legis Moysi s. ut ex libris omnibus historicis veteris Testamenti elucet, praesertim ex libro Josue qui Moysi successit. Atqui extante Moyse, vel extantibus tot populi principibus, sacerdotibus, Levitis ac aliis innumeris Moysi coetaneis nullus sic mentiri ac fallere potuit, ut Moysi librum apocriphum falso adscriberet. Cito namque omnibus mendacium illuxisset, ex iisdem, quae in libro narrantur et praescribuntur, rebus.

235. Confirmatur. Non pauci ex ethnicis antiquissimi auctores Pentateuchum Moysi adjudicabant; uti Manethon aegyptius, Philocorus atheniensis, Eupolemus, etc., quorum opera Josephi tempore, Clementis Alexandrini, et Eusebii usque manebant: idem pariter testantur Diodorus Siculus, Trogus, Pompejus, Strabo, etc.

236. Objiciunt 1.º, quod Moysis laudes eximiae in Pentateucho leguntur, quas ipsum scripsisse non est credendum.

Resp. 1.º Ad Legis scopum multum spectabat, quod legislatoris sanctitas et excellentia nota fieret: se ipsum autem vere, non falso, laudare, et quidem boni communis intuitu, non vana gloriae cupiditate, haud est a modestia et viri gravitate alienum.

Resp. 2.º Si ejusmodi cogeret ratio, multis oporteret auctoribus denegare genuina ipsorum opera: tamen ipsi conceduntur communi criticorum consensu.

Obj. 2.º Ad finem Pentateuchi ea enarrantur quae vel in morte

(1) Exod. XXIV.

Moysis, vel post mortem etiam, accidere: ergo ab alio fuisse scriptum, partim saltem, fateri oportet.

Resp. Credentibus omnibus parum haec urget difficultas; scimus enim prophetam Domini Moysen fuisse: qui ergo plurima alia, sive praeterita, sive futura, spiritu prophetico didicit ac scripsit; potuit pariter ea, quae ad mortem vel post mortem suam evenerunt, praescire et litteris tradere. Aliqui tamen catholici DD. non verentur concedere, fuisse a Josue ad Deutoronomii librum adjuncta illa omnia, quae Moysis mortem respiciunt.

237. Dico II. De veritate historica librorum Pentateuchi non est ambigendum.

Planum apertumque est, propositionem hanc fidelibus omnibus esse fide certam; pro comperto enim habent, esse Pentateuchi libros divinitus inspiratos. Verum ab ejusmodi firmissimo abstinemus nunc argumento; et concedi nobis intendimus, non posse, juxta rationalis critices regulas, historicam Pentateuchi veritatem in dubium revocari: 1.º Si falsa, fictaque ea forent quae in Pentateucho scripsit Moyses, non potuisset adeo effrons apertumque mendacium populum illum Israëlīs universum latere, scilicet, sacerdotes, principes, ac reliquum vulgus. Atqui sciens volensque nullatenus acquievisset populus ille apertis Legislatoris mendaciis: ergo. *Major* patet: non enim privati eventus vel obscuri, aut exigui momenti, in ea narrantur historia, qui historiatorem tergiversari sinerent; sed magni, conspicui, illustres, universum attingentes populum; quorum etiam ipse populus testis ocularis a Moyse asseritur; eo ducentes, ut legem perdifficilem, quasi a Deo datam, amplecterentur; populi peccata, inconstantiam, infidelitatem exhibentes: atqui ejusmodi rerum poterant omnes testimonium exhibere certum; ergo si falsas corruptasque exhibuisset Moyses merces, id neminem latere potuisset. Nam numquid poterant ullum latere Aegypti plagae, divisio maris, legis in Sinai monte inter fulgura promulgatio, mannae quadraginta annorum spatio pluvia, etc., etc.?

Minor, scilicet; non potuisse populum illum apertissimis connivere mendaciis, a nullo potest in dubium revocari. Quicumque enim Deo fideles, legique obsequentes erant, ad mendacia cooperari et falsitates renuissent; ii autem qui adversus Moysen ac Legem saepe rebellabant, mendaciis Legislatoris assentari multo minus acquievisent.

238. 2.º Inverecundia foret aperta, nec non summum stultitiae aut nequitiae culmen, apertissimis contendere mendaciis illud quasi verum suadere, quod mendacia ipsa falsissimum esse aperte demonstrant. Sed id fecisset Moyses, si falsam fictamque tra-

didisset Israëlitico populo historiam: etenim illud ubique contendit Moyses ac suadere vult; se legatum Dei esse, et nomine ipsius loqui, legesque ferre. Sed huic supremo, et sanctissimo muneri quodcumque adversatur mendacium; ergo inverecundus, stultus vel nequissimus habitus fuisset, si fictam tradidisset historiam. Atqui Moysis prudentia, modestia ac honestas ubique ita clare effulgent; ut constanti populi Israëlitici traditione, et omnium qui Mosaica noverunt scripta, communi consensu, vir plane insignis fuerit reputatus; ergo.

ARTICULUS II.

De Christiana Religione.

THESIS XXIV.

Religio Christiana est divinitus revelata, adeoque verissima.

239. Probr. 1.º Divina illa est religio, cujus Deus auctor extitit. Sed religionis christianae auctor, Christus, scilicet, Deus est; quod in tractatu de Incarnatione demonstratur; ergo.

2.º Religio quae miraculis confirmatur est divinitus revelata: sed talis est christiana; ergo. *Major* ex supra (n. 187, Thes. XVIII), demonstratis elucet: minor ex authenticis patet historiis; imo perenni experimento a Christi tempore et deinceps usque adhuc.

Hujusce facti paucos indicabimus testes. a) Judaei ipsi id fatebantur: *Quid facimus, quia hic homo multa signa facit? Si dimittimus eum sic, omnes credent in eum* (1). De Christi discipulis et Apostolis dicitur (2): *Illi autem profecti praedicaverunt ubique, Domino cooperante, et sermonem confirmante, sequentibus signis.* Et ipse Dominus doctrinam suam miraculis confirmabat (3): *Si mihi non vultis credere, operibus credite, ut cognoscatis et credatis, quia Pater in me est, et ego in Patre.* b) Tum ex Evangeliiis et Actibus Apostolorum, tum ex priorum seculorum scriptoribus et Patribus liquet, inductos fuisse homines magnis, plurimisque miraculis ad Christi amplectendam religionem. Martyrum passiones fuisse prodigiis passim illustratas, Acta illorum, in plurimis ac dissitis orbis partibus scripta, testantur. Hinc et agebat Augustinus (4): «Eloquia namque persuadentium, mira fuerunt facta,

(1) Jo. XI, 47. — (2) Marc. XVI, 20. — (3) Jo. X, 38. — (4) De Civit. Dei, l. 22. c. V.

»non verba.» Et Hieronymus (1): «Neque enim potuissent in »tam brevi tempore credere, nisi signorum miraculis fides eorum »quodammodo fuisset extorta.»

240. 3.º Divina ostenditur religio, quae prophetiis adprobatur. Sed Christi D. religionem prophetiae commendant; ergo. *Major* supra ostensa fuit (n. 201, thes. XX). Minor autem pluribus elucet prophetiis a Christo peractis, puta, de eversione Jerusalem et Judaeorum excidio; de sua passione et morte cum adjunctis multis; de resurrectione post tres dies; etc. Hisce prophetiis Christus discipulorum roborabat fidem: *Amodo dico vobis priusquam fiat, ut cum factum fuerit credatis* (2).

241. 4.º Divina est religio quae a solo potest Deo procedere: atqui ejusmodi est Christi religio; ergo. *Major* ex se ipsa clare patescit. *Minor* cuius christianae religionis doctrinam et cultum expendenti elucebit, ex supra positis (Thes. XXII).

242. 5.º Argumentamur cum D. Bonaventura: vel nequissimum hominem, aut stupidissimum, extitisse Christum; vel ipsius doctrinam et religionem esse divinam, fatendum est. Atqui illud primum ratione plane repugnante diceres; ergo secundum fateri debes.

Min. probr. a) Vanum ab hominibus captum honorem, seculi divitias, cupidinem omnem Christus abhorrebat: homines ad omnem hortabatur virtutem, justitiam, ac unius summi Dei reverentiam: homines honestate praeditos, sinceros, innocuos et ceteros diligentes, sibi charos habebat: altissimis eluxit sapientia et prudentia, quibus nemo, vel callidissimus quisque, obsistere valebat. Atqui toto coelo distant ejusmodi ab homine aut nequam, aut stulto; ergo. b) Adversatur quoque illorum sententiae, quibus innōuit Christus: de illo namque dicebant: *propheta magnus surrexit in nobis; Dominus visitavit plebem suam; benedictus qui venit in nomine Domini; de Jesu Nazareno, qui fuit vir propheta, potens in opere et sermone coram Deo et omni populo;* etc. Cum autem magnates, invidia tabescentes, testes adversus Jesum quaerent; nullus inveniri potuit, qui verisimile testimonium afferre posset: et Christo eos interroganti: *Quis ex vobis arguet me de peccato?* Nihil prorsus objicere potuerunt. Imo sacerdotes ipsi et primates agebant: *Si dimittimus eum sic, omnes credent in eum.* Tamen nec plebis vitia fovebat neque temporalia bona, sed spiritualia tantum et aeterna adipiscenda promittebat. Atqui haec omnia ab homine nequissimo vel stulto sunt undequaque aliena: ergo primum fateri necessum est;

(1) In Isai. LXX, 25. — (2) Jo. XIII, 19; et XIV, 29.

veram, scilicet, tradidisse doctrinam, ac divinam esse Christi Religionem: nisi enim fuerit a Deo missus, Dei Filius ac Patri aequalis, vel magna impietate, vel incredibili stoliditate, id conatus fuit suadere.

243. Obj. Gentilium populi miraculis Apollonii Thyanaei, aliorumque magorum, fidem adhibere: tamen vana illa erant figmenta: sic ergo fictis Christi et Apostolorum miraculis potuere decipi christiani.

Resp. 1.º Plurimi sane decepti sunt, fidem quorundam hominum testimoniis praebentes; ergo nullius, vel gravissimi viri, dicto assentiendum. Nonne id stulte ac absurde dici putares?

Resp. 2.º Negando *consequentiam* et paritatem. Nam a) neque illis fictis miraculis multitudo populorum omnis aetatis et conditionis fidem adhibere, quemadmodum ubique terrarum Christi et Apostolorum miraculis fides data est: b) neque testes et scriptores utrorumque prodigiorum et numero et gravitate pares inveniuntur, quemadmodum de illis notavit Augustinus (1); «Quorum multa mira nullo fideli auctore jactitant:» c) neque possunt miracula ipsa invicem aequiparari (2): «Quamvis et daemones nonnulla faciant Angelis sanctis similia, non veritate sed specie, non sapientia sed plane fallacia.» Et alibi (3): «Quis autem vel risu dignum non putet, quod Apollonium et Apulejum, ceterosque magicarum artium peritissimos conferre Christo, vel etiam praeferre conantur.»

THESIS XXV.

Religionis christianae propagatio miraculis est adscribenda; ideoque divina existit Christi Religio.

244. Prob. 1.º Res summe difficiles nequeunt communes evadere, praesertim brevi tempore. Atqui cum propagata fuit, erat religio christiana summe difficilis, et brevi tempore communis evasit; ergo non humanitus, sed miraculose id evenisse dicendum est.

Major propositio experimento nota est: et causa existit; quod summe difficilia sint vulgo moraliter impossibilia. Minor etiam facile elucet; injungebat enim christiana lex, ea uti falsa respuere quae communiter reputabantur vera; ea adstruere et credere quae captum superabant mentis, imo quae videbantur rationi adversari; indeque Judaeis quasi *scandalum*, Gentilibus autem quasi *stultitia*

(1) Epis. 102, 32.—(2) August. ibid.—(3) Ep. 138, 18.

visa sunt (1); ea denique praescribat mandata quae erant naturae lapsae, communibusque gentium moribus adversa.

Quod autem brevi tempore fuerit religio christiana propagata, testes erant ipsi Pagani, qui deorum templa, teste Plinio in epistola ad Trajanum Imp. seculo secundo, vacua evadere lamentabantur: unde agebat Apostolus (2): *Pervenit ad vos (Evangelium), sicut et in universo mundo est et fructificat et crescit sicut in vobis.* Scribat Tertulianus (3) ad *Nationes*: «Quotidie adolescentem numerum christianorum ingemitis. Obsessam vociferamini civitatem: in agris, in castellis, in insulis Christianos; omnem sexum, omnem aetatem, omnem denique dignitatem transgredi a vobis quasi detrimento doletis.» Et Arnobius Ethnicos constringebat: «Vel haec saltem fidem vobis faciant argumenta credendi, quod jam per omnes terras in tam brevi tempore immensi nominis ejus sacramenta diffusa sunt; quod nulla jam natio est tam barbari nominis, quae non ejus amore versa molliverit asperitatem suam (4).» Et Justinus M. (5), saeculo II. agebat: «Nullum omnino genus est sive Graecorum, sive Barbarorum, sive quolibet nomine appellentur, vel Hamaxobiorum, qui in plaustris degunt, vel Nomadum qui domibus carent, vel Scenitarum qui pecora pascentes in tentoriis habitant; nullum, inquam, ejusmodi genus est, in quo non per nomen Jesu crucifixi preces et gratiarum actiones Patri et Creatori universorum fiant.»

245. Prob. 2.º Divina virtute fuit christiana religio propagata, si illis caruit praesidiis quae ad id unice poterant humanitus juvare. Atqui ita se res habuit: sapientes quippe et potentes, non nisi aliis sapientibus ac potentibus superari queunt; humana commoda aliis tantum compensantur hujusmodi commodis et vincuntur: jam vero cum adversarentur Christi religioni potentes hujus mundi, sapientes, omniaque mundana commoda; non fuit hisce munita praesidiis in mundum propagata; quod mirabatur Apostolus (6), et divinae adscribebat virtuti: *Perdam sapientiam sapientum et prudentiam prudentum reprobabo... Quae stulta sunt mundi elegit Deus ut confundat sapientes, et infirma mundi elegit Deus ut confundat fortia.*

246. 3.º Si praeter summam rei difficultatem, et mediorum naturalium carentiam, religioni obsistebant christinae opprobria, temporalium bonorum jactura, tormenta et crudelissimae caedes; longe difficilior ac humanitus impossibilior ejusdem fuit propagatio. Atqui sic rem evenisse notum omnibus est; ergo virtute divina

(1) 1.^a Cor. I, 23.—(2) Colos. I, 6. — (3) L. I, n. 1. — (4) Contra Gents.—(5) Dial. cum Triph.—(6) 1.^a Cor. I, 19.

hominum obtinuit mentes christiana religio, sicut notavit Augustinus (1); quod non potuisset id compleri, nisi opus istud, «Virtutis fuisset divinae, non persuasionis humanae.» Nempe, media quae ab hominibus, natura duce, adhibentur ad suos delendos hostes, ea Deus assumpsit ad fidem Christi propagandam; uti ad Imperatorem dicebat Tertulianus (2): «Nec quicquam proficit exquisitor quaeque crudelitas: illecebra est magis sectae; plures effimur quoties metimur; semen est sanguis christianorum.»

247. 4.º Praeclarum aliud adjungimus argumentum. Si Christi praecones ex sese impedimento erant, potius quam juvami, ad ejus divulgandam doctrinam; non poterit velox lataque ejusdem propagatio hominum adscribi virtuti, sed Dei: atqui praecones extiterunt religionis christianae ignari ac simplices homines, ideoque sapientibus contemptibiles; pauperes, qui non trahunt ad se, sed avertunt potius ceteros; judaei, gentibus universim odibiles; ignavi et inermes, injuriis omnium et vexationibus subjacentes; adeoque non ulla ex parte faventes, sed retardantes ad felicem praedicationis exitum; ut inde illud patenter eluceret quod notavit Apostolus (3): *Ut fides vestra non sit in sapientia hominum, sed in virtute Dei*: ergo.

248. Ad rem Augustinus (4): «Et ipse modus quo mundus »credidit, si consideretur, incredibilior invenitur (ceteris Religionis »Christianae mysteriis). Ineruditos liberabilibus disciplinis, et omnino, quantum ad istorum doctrinas affinet, impolitos, non peritos grammatica, non armatos dialectica, non rhetorica inflatos, »piscatores Christus, cum retibus fidei, ad mare hujus saeculi paucissimos misit; atque ita et ex omni genere tam multos pisces, et »tanto mirabiliores quanto rariores etiam ipsos philosophos cepit... »Si multi nobiles, sublimes, docti eam (Ascensionem Christi) se vidisse dixerunt, et quod viderunt diffamare curarunt; eis mundum »credidisse non mirum est; sed istos (hodiernos incredulos) adhuc »credere nolle perdurum est: si autem, ut verum est, paucis, »obscuris, minimis, indoctis eam se vidisse dicentibus et scribentibus credidit mundus; cur pauci obstinatissimi, qui remanserunt, ipsi mundo jam credenti adhuc usque non credunt? »Qui propterea numero exiguo ignobilium, infirmorum, imperitorum hominum credidit, quia in tam contemptibilibus testibus multo mirabilius divinitas se ipsa persuasit. Eloquia namque persuadentium quae dicebant, mira fuerunt facta, non verba. »Qui enim Christum in carne resurrexisse, et cum illa in coelum

(1) De civit. Dei, l. 22, c. VII.—(2) Apolog. c. 5.—(3) 1.^a Cor. II, 5.—(4) De civit. Dei, c. V.

»ascendisse non viderant, id se vidisse narrantibus, non loquentibus tantum, sed etiam mirifica facientibus signa credebant... Si »vero per Apostolos Christi, ut eis crederetur, resurrectionem atque »ascensionem praedicantibus Christi, etiam ista miracula facta esse »non credunt, hoc nobis unum grande miraculum sufficit, quod »eam terrarum orbis sine ullis miraculis credidit.»

Obj. Sic Apostoli, ceterique religionis Christianae praecones, Christum depingebant, ut corda allicerent hominum; humilem, scilicet, perhumanum, beneficum, sanctum, miracula operantem, virtutibus denique omnibus fulgentem; insuper è mortuis resurrectum et in coelo regnantem. Sed ejusmodi efficacissima sunt media, ut praeconibus Evangelii homines fidem praeberent; ergo connaturalis dicenda est religionis Christianae propagatio.

Resp. dist. *maj.* Sic Christum depingebant... in illis tamen rerum adjunctis, quibus talem extitisse Christum foret humanitus, seu, non intercedente divina virtute, credibile; *nego.* Secus; conc. *majorem*, et dist. *min.* Sed haec efficacissima sunt media ad... semel ac ejusmodi animo insiderint; concedo: sed hic opus, hic labor! Aliter seu, donec menti illa persuadeas; nego.

Sane facile illum induces ad religionem Christi amplectendam, qui eum credat sanctum esse, mira facientem, e mortuis surrexisse, etc. Sed eum talem extitisse, qui fuit inter latrones crucifixus, a Romanis et Judaeis capite damnatus, qui ab hominibus predicatur contemptibilibus, et cum ceteris adjunctis; hic opus, inquam, hic labor!

THESIS XXVI.

Resurrectio D. N. Jesuchristi veram divinamque ostendit Religionem Christianam.

Theseos probatio sic potest institui: I. Christus resurrexit: II. Resurrectionem suam ipse praenuntiavit: III. Idque factum ut in eum crederemus: ergo divina est Christi doctrina et religio.

249. I.^a Pars ostenditur. 1.º In symbolis fidei credimus: «Tertia die resurrexit a mortuis.»

2.º Aperte loquuntur Scripturae sacrae, et quidem saepissime. Sic Petrus, coram omni Principum et Sacerdotum concilio testatus est (1): *Principes populi, et seniores, audite: si nos hodie dijudicamur in benefacto hominis infirmi, in quo iste salvus factus est; notum sit omnibus vobis, et omni plebi Israël: quia in nomine Domini nostri Jesu Christi Nazareni, quem vos crucifixistis.*

(1) Act. Ap. c. IV.
THEOL.—Tom. I.

quem Deus suscitavit a mortuis, in hoc iste astat coram vobis sanus. Et Paulus ajebat (1): *Si Christus non resurrexit, vana est fides vestra.... miserabiliores sumus omnibus hominibus.*

3.º Praetermittimus Patrum testimonia, ab initio et deinceps semper consentientia, et historicum sufficiat indicare argumentum.

250. Si Christus non resurrexit, dicendum; vel quod falsi fuere Apostoli, vel quod fallere alios inique voluere. Sed neque errorem passi sunt Apostoli, neque fallere alios intenderunt, neque id volentes potuissent: ergo vere Christus resurrexit. Probatur *min.* per partes.

a) In primis non errarunt Apostoli. Plurimi testes, omnis aetatis et conditionis, circa factum illustre, constans, propriis oculis manibusque expositum, et dum ipsi promptiores existunt ad illud negandum, quam asserendum, errare nequeunt in eodem agnoscendo. Atqui ejusmodi erat Christi resurrectio, et Apostolorum dispositio: ergo.

Min. prob. Non singuli tantum, et privatim, viderunt discipuli Jesum Christum post resurrectionem, sed etiam omnes simul (2); imo aliquando visus est, ait Paulus (3). *Plusquam quingentis fratribus simul: ex quibus multi manent usque adhuc, quidam autem dormierunt:* Item, illustre factum, omniumque provocans animum et mentem ut attentissimi essent, fuisse resurrectionem tanti Prophetæ, a principibus Judæorum damnati, a Praeside Romano occisi, stante universo populo, et in frequentissima urbe crucifixi, res est aperta. Constans etiam, non fugax ac unius diei, sed multis propositum experimentis fuisse resurrectionis factum, omnes narant Evangelistæ; nam per quadraginta dies apparuit eis, et egit cum illis, ac manducavit Christus (4): et non tantum oculis Apostolorum se præbuit videndum, sed manibus etiam palpandum, ne phantasma esse putarent. Quod autem discipuli nullatenus propensi forent ad credendum, multo minus ad sibi confingendam Christi resurrectionem, aperta ostendunt indicia. Nam Thomas, licet omnes testarentur se Christum redivivum vidisse, ait (5): *Nisi videro in manibus eius figuram clavorum, et mittam digitum meum in locum clavorum, et mittam manum meam in latus ejus, non credam.* Ceteri Apostolorum, cum primum nuntium resurrectionis audierunt. *Visa sunt ante illos sicut deliramenta verba ista, et non crediderunt illis* (6). Imo, cum jam præsentem se illis Dominus præbuit, *Existimabant se spiritum videre. Et dixit eis:*

(1) 1.ª Cor. XV, 14.—(2) Jo. XX, 26. — (3) 1.ª Cor. XV, 6. — (4) Act. I, 3.—(5) Jo. XX, 25.—(6) Luc. XXIV, 11.

videte manus meas et pedes, quia ego ipse sum: palpate et videte... Adhuc illis non credentibus... dixit: habetis hic aliquid, quod manducetur? (1).

Patet igitur; errorem, circa tale factum, locum habere non potuisse; nisi velis, ut unum neges miraculum, aliud majus, imo apertum absurdum effingere.

251. b) Dicimus secundo, non voluisse Apostolos in errorem homines inducere. Nam 1.º: ubi in fallendo nihil est commodi, sed potius gravissima sequuntur mala, cum a Deo, tum ab hominibus, tam in hoc seculo, quam in futuro; nemo, nisi amens sit et furiosus, mentiri vult. Atqui Apostoli, ceterique resurrectionis testes, dementis ac furiosi animi nulla exhibuerunt indicia; et ex mendacio gravissima tantum expectare potuissent supplicia: ergo. *Min.* patet. Nam a Deo mendaces et blasphemi poenas tantum et reprobationem expectare valent: homines autem flagellis, carceribus, suppliciis et morte Apostolos mulctabant propter resurrectionis testimonium: unde ajebat Paulus, *Si Christus non resurrexit, miserabiliores sumus omnibus hominibus.*

2.º Confir. Antequam Christus D. contemptus, derisus, flagellatus, cruci affixus obiret; dum vitam honestissimam ageret, promitteret bona, ejusdemque potentia magnis fulgeret prodigiis: cum sincerum se exhibebat amicum, et insignem Prophetam, et Filium Dei esse Apostoli putarent; tamen omnes, instante periculo, fugae se tradiderunt; nullum tentarunt medium ut a morte Jesum eriperent, calumnias rejicerent, et ejus testarentur innocentiam. Atqui nolentes quidquam pro amico facere, pro vivo, pro potente, praemia promittente, et se Filium Dei exhibente; non poterant falso testari pro mortuo, pro impotenti, pro impostore, pro blasphemo, qui suae iniquitatis poenas tandem turpissime luisset: ergo fallere Apostoli noluerunt.

252. c) Denique, si stulte ac impie tentassent fallere Apostoli, nullatenus potuissent. 1.º Quia Christus, in omnium conspectu mortuus, publica auctoritate in sepulcro signato et militibus munito custodiebatur: ergo discipuli ignavi et inermes, ac timore magno percussi, nec quicquam moliri valebant ad abscondendum cadaver, neque ad simulandam resurrectionem. 2.º Non tantum testes facti se ipsos dicebant Apostoli, sed alios plurimos, plusquam quingentos testes, ut dictum est supra, appellabant. Atqui coram tot testibus, aetate, conditione, sexu diversis; quibus a mendacio nihil utilitatis, ab Apostolis nihil honoris ac

(1) Luc. XXIV, 37.

divitiarum, a testimonio resurrectionis persecutiones tantum et vitae discrimen imminebant, abscondere mendacium Apostoli nequibant: ergo.

Et sane, inter tot testes, aliqui saltem, vel amore veritatis, vel pudore tanti ac talis mendacii, vel minis hominum, vel tormentorum vi, vel timore Dei, vel pro suae gentis et religionis amore et honore, imposturam aperuissent.

253. 3.º Christi resurrectionem Apostoli omnibus ab initio praedicabant, ut primum salutis et evangelicae veritatis argumentum, iis existentibus quos testes fuisse resurrectiones asserabant: ergo tum omnes, qui Evangelio crediderunt, tum magistratus et Judaei, qui nihil non moliti sunt adversus Christi fidem, veritatem resurrectionis sollicitè inquirere cogebantur, et omnem umbram ac suspicionem mendacii remove; igitur fallere non poterant Apostoli. Et quidem conati sunt sacerdotes ac magistratus mendacii Apostolos arguere, sed dormientes tantum opponere illis potuere festes, ut notavit Augustinus.

254. II.^a Pars probatur. 1.º Ipsi Judaei praedictam fuisse a Christo resurrectionem testati sunt ante Pilatum (1): *Domine, recordati sumus, quia seductor ille dixit, adhuc vivens: post tres dies resurgam.* S. Matthaeus (2) Christi refert verba: *Sicut fuit Jonas in ventre ceti tribus diebus et tribus noctibus, sic erit Filius hominis in corde terrae tribus diebus et tribus noctibus.* Et iterum: *Coepit Jesus ostendere discipulis suis, quia oportet eum ire Jerosolymam, et multa pati... et occidi, et tertia die resurgere.* Pariter S. Lucas (3): *Et postquam flagellaverint, occident eum, et tertia die resurget.*

255. III.^a Pars probatur. Ea denique de causa resurrexisse, et praenuntiasse Christum resurrectionem ut fidem strueret, aperte testantur Evangelia (4). *Magister, volumus a te signum videre; qui respondens ait illis; generatio mala et adultera signum quaerit, et signum non dabitur ei nisi signum Jonae prophetae. Sicut enim fuit Jonas in ventre ceti tribus diebus et tribus noctibus; sic erit Filius hominis in corde terrae tribus diebus et tribus noctibus.* Apostolis quoque dixit: *Audistis quia ego dixi vobis: vado et venio ad vos... Et nunc dixi vobis priusquam fiat, ut cum factum fuerit credatis.* Hinc et Angelus, post resurrectionem, confirmavit ex ipsa Christi praedictione discipulorum fidem (5): *Non est hic, sed surrexit: recordamini qualiter locutus est vobis, cum adhuc in Galilaea esset, dicens: quia oportet Filium hominis tradi in manus hominum*

(1) Matth., XXVII, 63.—(2) XII, 40; XVI, 21; XVII, 22.—(3) XVIII, 33.—(4) XII, 38; Luc. XI, 29; Jo. II, 29.—(5) Luc. XXIV, 6.

peccatorum, et crucifigi, et die tertia resurgere. Et recordatae sunt verborum ejus.

256. Obj. 1.º Resurrectionis factum non constat nisi christianorum testimonio; ergo in propria causa non sunt audiendi.

Resp. 1.º Permisso *antec.* negatur *consequentia*; haec enim sensui communi et rationi primo intuitu adversatur. Alias scriptor nullus esset audiendus patriae historiam enarrans, sed extranei tantum forent credendi: neque homo posset humana facta scribere, sed angelus foret expectandus, qui ea referret.

Resp. 2.º Dist. *antec.* Constat christianorum testimonio, ita ut, iis credatur praecise qua christiani sunt; nego. Quia aliunde praefulget eorum auctoritas; conc. Et sane scriptores illi, Judaismum, vel Gentilismum prius profitentes, facta religionis Christianae in examen revocarunt; nec alia ratione eam amplexi sunt, nisi quia facta illa prius comprobarunt. Quod vero deinde scriptis facta tradiderunt, et in eis credendis perstiterint, postquam Christo nomen dederunt; non ideo minoris sunt auctoritatis: nam Christi doctrina mendacia prohibet, et pro veritate etiam vitam prodere jubet.

257. Obj. 2.º Judaei, apud quos resurrectio Christi accidisse dicitur, eam non crediderunt, et Christi discipulos illam praedicantes suppliciis damnarunt. Si ergo tunc facti indicia ad Judaeos suadendos vim non habuere; quo pacto, post tot secula, eam habere queunt?

Resp. 1.º Dist. *ant.* Non crediderunt defectu probationis; nego *ant.* Propter eorum in errore obstinationem, vel quia Scribae et iniqui Sacerdotes eos in rei ignorance detinuerunt; conc. Item, distingo *consequens.* Post tot secula vim habere nequeunt suadendi eos qui Judaeorum imitantur obstinatum animum; concedo. Vim non habent suadendi objective ac per se; nego.

Et sane, omnibus patebant, incredulis etiam, insignia Xaverii miracula in seculo XVII; et Immaculae Virginis Lourdensis, in praesenti, pariter effulgent, ut alia taceamus exempla. Scilicet, ut dicit Propheta (1). *Injustus noluit intelligere, ut bene ageret.*

Resp. 2.º Judaeorum infidelitas, quin officiat resurrectionis certitudini, potius eam confirmat; etenim praedixerant prophetae, populum illum fore in sua caecitate reprobandum.

258. Obj. 3.º Christus non fuit in sepulcro tribus diebus et tribus noctibus. Atqui id futurum fuisse dixerat Christus, ut Mattheus testatur: ergo falsitatis ea praedictio arguitur. (Vide Mattheum, XII, 40.)

(1) Ps. 35, 4.

Resp. dist. *maj.* Tribus diebus et tribus noctibus distinctis quidem, sed inchoatis; nego. Plenis; concedo *maj.* Dein contradistincta *minori*, nego *consequentiam*.

Inst. Joannes (1) narrat venisse Mariam ad monumentum, cum adhuc tenebrae essent: Marcus, è contra (2), asserit, illam venisse, orto jam sole: ergo contradictionibus falsitas testium demonstratur.

Resp. Nego *consequentiam*. Nulla enim est in narratione contradictio: sufficit temporis durationem distinguere, qua mulieres ad monumentum perrexerunt. Scilicet, cum coepit Maria moveri, parari, socias vocare mulieres, etc., nempe, initio viae, adhuc tenebrae erant; seu in crepusculo diei, et valde mane, ut ipse Marcus loquitur, id praestiterunt: cum autem ingressae sunt monumentum ortus erat sol.

VERERE FLAMMAM
VERITATIS
UNIVERSITATIS
ALBAE
THESES XXVII.

Sola Religio christiana vera et salvifica est.

Nota. Corollarium ex praecedenti thesi deductum dici haec potest; doctrinam enim hanc christiana religio profitetur; si vera igitur existit, nequit extra illam via ulla esse salutis ac verus Dei cultus. Et sane, quaevis alia ficti nominis religio, non uno ex capite, christianae adversatur, id est, divinae religioni; ergo impia ac falsa dicenda. Sed ad particularia veniamus argumenta.

259. Probatur 1.º In Symbolo fidei christianae, quod Athanasii nuncupatur, dicitur: «Quicumque vult salvus esse, ante omnia opus est, ut teneat catholicam fidem...» Pariter in Professione fidei Tridentina creditur: «Extra catholicam fidem, nemo salvus esse potest.»

2.º Christus D. de sua ait doctrina (3): *Docete omnes gentes... Qui crediderit et baptizatus fuerit, salvus erit; qui vero non crediderit, condemnabitur:* Eandem saepe indicant rem Scripturae (4).

3.º Hieronymus (5) ait: «Non ante filii esse possumus, nisi filii ejus Jesu fidem et intelligentiam recipiamus... Et tunc Spiritum adoptionis accipimus cum credimus in Filium Dei.» Et rursus (6): «Dicimus, omnem qui salvatur, salvari in Ecclesia.» Pariter Augustinus (7): «Qui autem non credit, jam judicatus est. Quid est, jam judicatus est? Damnatus est.»

4.º Qui Christi non amplectitur doctrinam, gravissime in Deum

(1) Jo. XX, 1.—(2) XVI, 2.—(3) Marc., XVI, 16.—(4) Jo. III, 16, 17... Act. Ap. IV, 12; Ad Tit. III, 10.—(5) In ep. ad Ephes., III, 5.—(6) In Joël. I, 1.—(7) Serm. 294, (vel 14).

peccat: ergo extra salutis viam versatur. *Maj.* patet: qui enim non vult Deo credere revelanti et obedire praecipienti; in eum sane peccat: sed Christi doctrina a Deo revelata est et praescripta; ergo.

260. Obj. Quod ad Christi spectat doctrinam, plurimas, ignorantia vel errore invincibili, gentes ea latet. Atqui a Dei videtur providentia alienum quempiam ex insuperabili errore damnatum iri; ergo.

Resp. cum Pont. Pio IX (1): «Notum nobis, vobisque est, eos qui invincibili circa sanctissimam nostram religionem ignorantia laborant, quique naturalem legem sedulo servantes, ac Deo obedire parati, honestam rectamque vitam agunt, posse, divinae lucis et gratiae juvante virtute, aeternam consequi vitam... cum Deus minime patiatur, quempiam aeternis puniri suppliciis, qui voluntariae culpa reatum non habeat.»

Unde dist. *maj.* Errore latet *absolute* invincibili; nego: *hypothetice*; conc. Deinde contradistincta *minore*; dist. *consequens*: potest ad salutem extra christianam perveniri religionem, *absolute* ac per se; nego: *conditionate*, quatenus ille qui ignorantia laborat, Deo, ad salutis viam aperiendam parato, obedierit, et gratiam praebenti minime obstiterit; concedo *consequentiam*. Scilicet, *facienti quod in se est*, ut loqui solent theologi, praesto Deus erit lumine gratiae, ut in Christum ea, qua oportet, fide credat, et hinc salutem assequatur. Quapropter Pius IX in laudata ait Encyclica: «Atqui hic... iterum commemorare et reprehendere oportet gravissimum errorem, in quo nonnulli catholici misere versantur; qui homines in erroribus viventes, et a vera fide atque catholica unitate alienos, ad aeternam vitam pervenire posse opinantur. Quod quidem catholicae fidei vel maxime adversatur... Notissimum est catholicum dogma, neminem, scilicet, extra Ecclesiam Catholicam posse salvari.»

UNIVERSITATIS
ALBAE
THESES XXVIII.

Post veterem illam Judaicam, novam debuisse succedere Religionem, et quidem pro omnibus gentibus, ab antiquis praenuntiatum erat Prophetis.

261. Pars I.^a Probatur 1.º Christiani quidem hanc thesim fide certa tenent; ait enim Tridentinum (2): «Quoniam sub priori Testamento, teste Apostolo Paulo, propter Levitici Sacer-

(1) Encycl. ad episcop. Italiae, a. 1863.—(2) Sess. 22, c. 1.

»dotii imbecillitatem, consummatio non erat; oportuit Sacerdotem
 »alium secundum ordinem Melchisedech surgere D. N.^m Je-
 »sum Christum, qui posset omnes consummare et ad perfectum
 »adducere... Is igitur... Corpus et Sanguinem suum sub speciebus
 »panis et vini Deo Patri obtulit. Et haec quidem illa munda est
 »oblatio... quam Dominus per Malachiam Nomini suo, quod
 »magnum futurum esset in gentibus, in omni loco mundam offe-
 »rendam praedixit... Haec denique illa est, quae per varias sacrifi-
 »ciorum, naturae et Legis tempore, similitudines figurabatur.»

2.º Isaias Deum Christo sic loquentem praenuntiat (1): *Dedi te in Foedus populi, in lucem gentium, ut aperires oculos caecorum...* Jeremias autem (2): *Ecce dies venient, dicit Dominus, et feriam domui Israël et domui Jacob foedus novum... Et hoc erit pactum, quod feriam cum domo Israël post dies illos: dabo legem meam in visceribus eorum, et in corde eorum scribam eam...*

3.º Antiqui Ecclesiae Patres ejusmodi ex antiquis Prophetis argumentum passim, tum adversos Judaeos, tum contra Gentiles, urgebant. Tertullianus, ex. gr., ostendit (3): «Quaerendum est et expectandum, secundum Prophetas, Novae Legis latorem, Novi Testamenti haerodem, et novorum Sacrificiorum sacerdotem.»

262. II.^a Pars. prob. 1.º Paulus testatur (4): *Vocavit nos non solum ex Judaeis, sed etiam ex gentibus, sicut in Osee dicit: Vocabo non plebem meam, plebem meam; et non dilectam, dilectam.* Isaias (5): *Parum est ut sis mihi servus ad suscitandas tribus Jacob et faeces Israël convertendas. Ecce dedi te in lucem gentium, ut sis salus mea usque ad extremum terrae.* Verum hac de re perpendendi fere Prophetae omnes, praesertim David in Psalmis 21 et 71, quos antiqui quoque Rabbinus de Christo D. intellexerunt, idque planum apertumque est legenti. Nec solum de Christi adventu et Novae religionis institutione locuti sunt; sed de Christi persona, nativitate, passione, morte et subsequente gloria ac resurrectione sic praenuntiaverunt, ut sincero ac pacato animo legentes non possint ea de re dubitare.

Nota. Omnium pro re Christiana argumentorum compendium, ex Augustino depropmtum (6), adjicere placet.

(1) c. XLII, 6; et XLIX. — (2) XXXI, 31. — (3) Adv. Judaeos, c. 6. — (4) Rom. IX, 24. — (5) XLIX, 6. — (6) Litt. 137 (a. 3, vel s. XVII).

THESIS XXIX.

(Ex Augustino). «Nulla mens avida salutis aeternae potest religionem Christianam non amplecti.»

263. 1.º *Ex splendore divinae sapientiae Christianam religionem praeceunte.*

«Christum Dei Verbum, Dei Filium, Deum in carne venturum, »moriturum, resurrecturum, in coelum ascensurum, praepollentissimo suo nomine in omnibus gentibus dicatos sibi populos habiturum, inque illo remissionem peccatorum, salutemque aeternam futuram esse credentibus; omnia gentis illius (Judaicae) promissa, »omnes prophetiae, sacerdotia, sacrificia, templum, et cuncta omnia »sacramenta sonuerunt.»

264. 2.º *Ex divino comitante fulgore.*

«Venit et Christus, complentur in ejus ortu, vita, factis, passionibus, morte, resurrectione, ascensione omnia praekoniam Prophetarum. Mittit Spiritum Sanctum, implet fideles una in domo »congregatos, et hoc ipsum promissum, orando atque desiderando, expectantes. Impleti autem Spiritu Sancto, loquuntur repente »linguis omnium gentium, arguunt fidenter errores, praedicant »saluberrimam veritatem, exhortantur ad poenitentiam praeteritae culpabilis vitae, indulgentiam de divina gratia pollicentur. »Praedicationem pietatis, veraeque religionis signa congruentia »et miracula consequuntur. Excitatur adversus eos saeva infidelitas; tolerant praedicta, sperant promissa, docent praecepta. »Numero exigui per mundum disseminantur, populos facilitate »mirabili convertunt, inter inimicos augentur, persecutionibus »crescunt, per afflictionum angustias usque in terrarum extrema »dilatantur.»

265. 3.º *Ex consequente divino splendore.*

«Ex imperitissimis, ex abjectissimis, ex paucissimis illuminantur, nobilitantur, multiplicantur praeclarissima ingenia, cultissima eloquia; mirabilesque peritias acutorum, facundorum atque »doctorum subjugant Christo, et ad praedicandam viam pietatis »salutisque convertunt. Alternis adversitatibus et prosperitatibus »rerum, patientiam et temperantiam vigilanter exercent: mundo »declinante in extrema, fessisque rebus aetatem ultimam protestante, multo fidentius, quia et hoc praedictum est, aeternam civitatis coelestis felicitatem expectant. Atque inter haec omnia »contra Ecclesiam Christi impiarum gentium infidelitas fremit: »evincit illa patiando, et inconcussam fidem inter obsistentium »saevitiam profitendo. Revelatae Veritatis, quae diu praemissis

»mysticis velabatur, sacrificio succedente, illa sacrificia quibus
»hoc figurabatur, templi ipsius eversione tolluntur. Reproba per
»infidelitatem gens ipsa Judaeorum, a sedibus extirpata, per mun-
»dum usquequaque dispergitur, ut ubique portet codices sanctos,
»ac si prophetiae testimonium, qua Christus et Ecclesia praenun-
»tiata est, ne ad tempus a nobis fictum existimaretur, ab ipsis
»adversariis proferatur; ubi etiam praedictum est ipsos non esse
»credituros.

»Templa et simulacra daemonum, ritusque sacrilegi paulatim
»atque alternatim, secundum praedicta prophetica subvertuntur.
»Haereses adversus nomen Christi, sub velamento tamen nominis
»Christi, ad exercendam doctrinam sanctae religionis, sicut prae-
»nuntiatae sunt, pullulant. Haec omnia, sicut leguntur praedicta,
»ita cernuntur impleta, atque ex his jam tot et tanta, quae res-
»tant, expectantur implenda.»

266. «Quae tandem mens avida aeternitatis, vitae-
»que praesentis brevitatem permota, contra hujus
»auctoritatis lumen culmenque contendat! Quae dis-
»putationes, quae litterae quorumlibet philosophorum, quae leges
»quarumlibet civitatum, duobus praeceptis, ex quibus Christus di-
»cit totam legem Prophetasque pendere, ullo modo sunt comparan-
»dae? «*Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, et ex tota ani-
»ma tua, et ex tota mente tua; et diliges proximum tuum tamquam
»teipsum.*»

SCHOLION.

De librorum N. Testamenti authentia.

267. Adeo valida et praeclara militant pro veritate et divinitate
religionis christianae argumenta, ut non alia remaneat Rationalis-
tis angustias evadendi via, nisi historicam librorum sacrorum res-
puere authenticitatem. Quare hoc pertinacis animi effugium pau-
cis praecludemus.

Dicimus ergo 1.º non tantum libri sacri facta illa, ex quibus ar-
gumentamur, protestantur, sed diversissimorum populorum per-
petua traditio, innumeris munita monumentis, et plurimis per sin-
gula secula scriptorum roborata testimoniis.

2.º A primis inde religionis Christianae seculis, constans et uni-
versalis traditio authenticam agnovit et suscepit librorum sacro-
rum; stulta ergo haec est a Rationalistis tentata dubitatio, nullo
intrinsico vel extrinseco momento innixa: secus liceret etiam de
libro quocumque, vel monumento dubitationem injicere.

3.º Christiani universi, ex ipso Apostolorum tempore, libros is-
tos summo honore prosecuti sunt: in Ecclesiis universis publice
legebantur; viri apostolici, id est, ab Apostolis instituti, eos adhi-
buere ad explanandam Christi doctrinam, eorumque exemplum
dein sancti Patres universi secuti sunt: ex iisdem libris conati sunt
haeretici omnes cujusvis seculi errores suos commendare, scientes,
nempe, in iis genuinum esse veritatis fontem, et ineluctabile ar-
gumentum; ethnici quoque, uti *Celsus, Porphyrius, etc.*, ex iisdem
doctrinam depromebant christianorum, quam expugnare conaban-
tur. Omnes ergo, hostes quoque, in eo consentiebant, genuinos
esse libros illos et authenticos.

268. 4.º Si impostor aliquis, sub nomine cujusvis Apostoli vel
Evangelistae, illos evulgasset libros; vel id tempore Apostolorum,
vel proxime, vel longe post illos praestitisset. Non primum; cito
enim eluxisset impostura: non secundum; nam vel Apostolorum
discipuli, qui fidei acceperant depositum, vel tot episcopi quibus
commissum erat munus libros sacros explanandi; vel tot marty-
res, qui ne sacros traderent libros mortem crudelissimam libenter
obibant, fraudem facile agnovissent: non tertium; nam, ut dixi-
mus, ab ipso exordio fuere libri sacri maximo in honore habiti; et
quidem Athenagoras, Irenaeus, Justinus, Clemens
Alex. qui secundo saeculo florere, quatuor Evangeliorum auc-
toritatem ubique receptam sexcentis in locis testantur. Tertul-
lianus, istorum aequalis, ipsa Apostolorum autographa suo tem-
pore extitisse scribit (1). Utique nonnulli conati fuere libros ali-
quos spureos quasi authenticos obtrudere, ut refert Hierony-
mus; at Ecclesia ab initio eos rejecit, et presbyterum quemdam,
hujusce criminis reum, è loco et dignitate sua dimovit: in hac
ergo re, utpote gravissima, diligenter invigilabat Ecclesia, ideo-
que autentici illi libri sunt quos ipsa probavit.

(1) De Praescrip. c. 26.

CAPUT IV.

De superstitionibus fidei revelatis.

Nota. Non de falsis Christianae Religionis sectis, seu haeresibus, hic agendum, cum ad alium id differamus tractatum; neque de singulis falsarum religionum formis; infinitum enim et intolerabile aggredieremur negotium: sat ergo nobis erit eas universim refellere superstitionum formas quae latius serpunt, revelatae finguntur, et a Christiana alienae prorsus existunt.

De Sinensis imperii religione nihil peculiare dicendum; Paganismum enim sectantur, et qui praeterea dogmaticum quicquam prosequuntur. Buddhismo sunt addicti: idem censeas de Japonica gente, aliisque finitimis regionibus. Persae, ut quibusdam visum est, Brahmanis primitus consenserunt; postea, cum igni et astris cultum exhibuere, idololatri simpliciter sunt accensendi; deinde eorum non pauci christianam fidem sunt amplexati, at in haeresim lapsi Nestorianam, et sub ditionem Mahumetanorum deducti, Mahumeticae sectae nomen dedere; nonnulli tamen fidem retinent christianam, aliis Buddhistarum placitis conniventibus.

ARTICULUS I.

De Paganismo.

THESIS XXIX.

Paganismus in dogmatibus absurdus, in ritibus impurus dicendus.

269. Probatur I.^a pars. I.^o Paganismus infinitam profitetur deorum multitudinem; ergo absurdus est ex suis ipsis dogmatibus. *Consequentia* ex supra (n. 2), praenotatis elucet. *Antecedens* tum historia, tum hodierna patet experientia. Diodoro Sic. teste (1), Chaldaei duodecim deos majores, pro mensium numero colebant. Varro 300 Joves diversos recensuit. Hesiodus (2) 30,000 deorum per aera volitare ajebat. Apud Mexicanos duo deorum

(1) Hist. l. 1.—(2) Oper. et dier. V, 250.

millia in honore habebantur. Uno verbo, omnia apud ethnicos plena diis; sidera, aër, aqua, nemora, horti, domus, etc. Qua de re vide Augustinum (1) et Ciceronem (2).

270. Prob. 2.º Absurda assignat Paganismus diis officia: ergo. *Ant.* exemplis ostenditur. Lucina mulierum parturientum dea existebat: deus Dispiter partum perducebat ad diem: deus Opis opem ferebat nascentibus; et in terra recipiebat: Levana dea è terra eos levabat, et Cunina cunas tuebatur, et Rumina mammam parvulo emulgebat: Patina, dea quoque, potum praebat, et Educa escam ministrabat. Segetia segetes, Pomana poma, Bubona boves curabant, et dea Pecunia divitias et pecunias concedebat, ac Strenia strenas initio anni providebat; etc.; etc. Consulas Augustinum (3) et Arnobium (4).

271. Prob. 3.º Paganismus diis suis absurda attributa, moresque perversos adjudicabat: ergo. *Antec.* probatur. Deos corporeos, sexibus distinctos, sensuum voluptatibus addictos, invidia tabescentes, discordiis intestinis turbatos, adversae fortunae subjacentes excogitabat. Bacchus ebriosus reputabatur, mulierosus Hercules, fraticida Romulus, et impius in patrem Jupiter. Hephostion et Antinous, etiamsi notissima forent eorum vitia, tamen templis, sacrificiis, sacerdotibus non caruerunt. Hinc dicebat S. Cyprianus (5): «Deos suos, quos venerantur, imitantur; fiunt miseris!» et Propheta ait (6): «facti sunt abominabiles, sicut ea quae dilexerunt.»

272. II.^a Pars ostenditur. Ritus Paganismi diis erant accommodati, ideoque impurissimi vel vanissimi. Religionis magna pars erant ludi. Saturnus venationibus colebatur, ludis scenicis Liber, circensibus Neptunus, et reliquis pariter diis ludi consecrabantur. Sedebant, teste Arnobio, in his spectaculis, sacerdotes omnes, magistratus, pontifices maximi, augures, castae virgines ignis nutrices, populus et senatus. In hisce religionis ludis comoediae fiebant ac tragediae nequitias, flagitia, amores tractantes: erant satyrae, mixtae faunis et sylvanis, per jocos et saltus agrestes ludentes et delectantes, et tamquam immundi dii spurciora jactantes. Erant et mimi, impudicos motus in silentio dantes, nulli parentes turpitudini. Haec tamen honesta videri possunt si Bacchanalibus, Lupercalibus, Saturnalibus, Floralibus, etc., comparentur, quae a meretricibus, et perditis hominibus celebrabantur datis temporibus. Erant praeterea spectacula gladiatorum, in quibus innumeri saeve dilacerabantur; erant et sacrificia humana ferme ubique; et multi

(1) De civit. Dei, l. 6.—(2) De natura deorum l. 3.—(3) De civ. Dei, l. 4 et 6.—(4) Contra Gentes.—(5) Epist. 1, ad Donat.—(6) Osee, IX, 10.

populi, ut Chananaei, Phoenices, etc., diis filios suos sacrificabant. Sacrificia humana etiam Romanis placuisse testatur Livius (1), et Lactantius suo tempore factitatum scribit (2).

273. Conferas turpes hos ritus cum verae Religionis praeceptis (3). *Quid dignum offeram Domino?... Numquid dabo primogenitum meum pro scelere meo, et fructum ventris mei pro peccato animae meae? Indicabo tibi, o homo, quid sit bonum, et quid Dominus requirat à te: utique facere iudicium, et diligere misericordiam, et sollicitum ambulare cum Deo tuo.*

§ II.

*Brahmanismus et Buddhismus.*ALERE FLAMMAM
VERITATIS THESIS XXX.

Brahmanismus et Buddhismus, licet non paucas ex primaeva traditione veritates retinuerint, pluribus tamen erroribus, tum speculativis, tum practicis eas foedarunt.

274. Nota 1.º Hae sectae in universa fere Asia, ideoque plusquam in dimidia generis hominum parte dominantur. Buddhismus est quaedam Brahmanismi reformatio, et dominatur in Japonia, imperio Sinensi usque ad Syberiam et Persidem: Brahmanismus vero in India; unde etiam orti Buddhistae et a Brahmanis expulsi. Tempus, quo ortum sectae illae habuerunt, incertum; cum regiones illae historiam et chronologiam contempserint, et fabulosas ac mythologicas temporum infinitas successiones finxerint. Verum longe ante nostram aeram vulgarem eas sectas exitisse pro certo habetur (544 communiter): non tantum priores Ecclesiae Patres, sed antiquiores profani scriptores de illis loquuntur.

275. Nota 2.º Libri qui Brahmanismi doctrinam retinent, Vedae appellantur (4).

Quaedam eorum fabula asserit, in coelo a Brahm scriptos: alia autem refert, primum viva voce revelatos, deinde a Vyasa, divo quodam, scriptos. Libri Buddhistarum dicuntur Tripitaka, id est, triplex canistrum, quia in tres dividuntur collectiones: prima dicitur Soutra Pitaka, et habet sermones Buddhae: secunda, Vi-

(1) L. 22, c. 57. — (2) Div. Inst. l. 1, c. 20. — (3) Mich. VI, 6. — (4) Primus Veda appellatur Rig-Veda, in quo preces et hymni continentur: secundus Jajur-Veda, in quo et preces prosaicae: tertius Sama-Veda, in quo preces ad canendum: quartus Atharvan, in quo ritus sacri describuntur, ad consecrationes, imprecationes... Seculo 17 aerae Xtae, in compendium redacti sunt et in linguam Persanam versi, quod Vpnekhat dicitur.

naya Pitaka, et amplectitur disciplinam: tertia Abhidharma Pitaka, et refert legem revelatam, seu eorum Metaphysicam. Dicunt non scripsisse Buddham eos libros, sed illius discipulos post Buddhae mortem compinxisse. Fingunt etiam, Buddham fuisse Vichnu incarnationem nonam, et continuo renasci in suis successoribus qui primatum tenent sectae.

276. Pars I.^a prob. Docet Brahmanismus unitatem Dei, quem Brahm appellant; eum autem infinitum, aeternum, principium omnium, et immortalem esse fatentur. Cum per creationem Brahm exterius se revelavit, factus est Brahma; cum se per conservationem et restaurationem manifestavit, factus est Vichnu; cum vero per destructionem, Shiva. Quamlibet autem harum personarum dicunt esse Brahm, et tres illas, Trimurtim vocant; in aliquibus autem regionibus unam, in aliis aliam praecipue colunt. Omnia, ajunt, per Brahm esse et subsistere. Docent etiam, universale fuisse diluvium, et omnes periisse homines praeter regem Satyavrata, qui praemonitus a Vichnu ingressus est navim cum septem sanctis, et plantis utilibus, et animalibus.

277. Hominis perfectionem, ajunt in eo sitam esse, ut unum cum Brahm fiat: media id assequendi non esse alia, nisi sui mortificationem, contemptum omnium, orationem, et contemplationem Brahm. Post mortem homines perfecti Brahm uniuntur; valde criminosi in Naracam (infernum) praecipitantur, ubi horribiliter torquentur per centum annos Brahm: unus autem dies Brahm conficitur, 86.400.000 seculorum. Ceteri non omnino puri, bonorum quidem operum mercede non carent, verum damnantur ad renascendum, vel in humanis, vel in brutorum corporibus, donec omnino mudentur. Quoad cultum, unum dicunt esse verum sacrificium, scilicet mundum universum; et in hoc sacrificio omnia esse unum; sacerdotem, victimam, ignem holocausti, scilicet Brahm ipsum. Credunt etiam sectae istae, Mediatore homines indigere; quapropter plures fingunt Vichnu incarnationes, pro supervenientibus avertendis infortuniis.

278. Plures Vichnu fingunt ea de causa incarnationes. De octava autem incarnatione, in quodam, quem Crichna appellant, peracta, eas referunt circumstantias quae Christo Domino mire conveniunt. Hanc incarnationem dicunt factam ad omnia mala reparanda; matrem Crichnae eo fuisse puriorem et pulchriorem quo magis ad partum appropinquabat; natum Crichna media nocte, parentibus coelesti luce circumfusus; et choris divorum suaviter canentibus, etc., etc. Mortem Crichnae diversimode referunt; sed communior eorum traditio eum in arbore sagitta transfixum occubuisse asserit. Quoad postremam incarnationem quam in Buddha factam

dicunt, multa referunt Buddhistae quae ab Evangelii desumpta videntur: ut natum de Virgine, prophetas et sapientes illum uti Deum agnovisse, speciosum prae omnibus hominibus, aqua pura a quodam rege baptizatum, sub arbore sedentem edocuisse, turbas avide eum sequentes et audientes; semetipsum sacerdotem consecrasse, decem dictasse mandata, etc., etc. Denique credunt, mundum, in decima et postrema Vichnu incarnatione, perituum et in pulverem reductum iri. Ex quibus elucet sectas illas pene primarias fidei catholicae veritates in suis traditionibus obumbrasse.

279. II.^a Pars probatur. Quod Apostolus de sapientibus hujus saeculi dicit, apud Indos evenisse conspicimus; *evanuerunt in cogitationibus suis, et obscuratum est insipiens cor eorum* (1). Et ut a postremis incipiamus: quoad mundi finem, dicunt; decimam Vichnu incarnationem in quodam insigni equo futuram, qui pede semel mundum concutiet et in pulverem reducet. Mediatoris officii, cujus necessitatem fatentur, ridiculas, infirmas et aniles fabellas et incarnationes miscent: 1.º Vichnu incarnatus est in piscem, ut Manu e diluvio liberaret, et Vedas, quos diabolus raperat, redimeret: 2.º in aprum, ut terram super aquas attolleret: 3.º in testudinem, ut pharmacum inveniret immortalitatis: 4.º in leonem, ut vinceret gigantem Hiranaya; 5.º in pumilonem, ut homines a tyranno Bali liberaret, etc.

280. Retributionem fatentur meritorum, at Pantheismum inducunt et Metempsychosim, dum bonos Brahm fieri, pravos in bestias converti commentantur. Perfectionem et beatitudinem in unione et cognitione Brahm reponunt, sed illam in identitatem vertunt; aiunt enim: «qui cognoscit Brahm est Brahm.» Perfectus ita orare debet: «ego sum Brahm: a me non distinguitur Brahm: mihi ipsi sacrificium offero,» etc.

281. Mortificationem et contemplationem extollunt; verum usque ad inverecundam nuditatem, usque ad amentiam illas perducent Gymnosophistae. «Primus perfectionis gradus, aiunt, legere Vedas, relinquere omnes et omnia etiam desideria, excepto frustulo panni ad turpitudinem tegendam, et baculo, et uno vase luteo, et elemosyna ad victum necessaria. Secundus gradus: nihil legere, nec Vedas; nihil cogitare, nihil curare, neque morbos, neque valetudinem, neque vitam, neque mortem, neque modestiam, neque nuditatem, sed hoc unum semper cogitare: «ego sum Brahm, »ego sum anima mundi.»

(1) Rom. I, 21.

282. Ad ejusmodi perfectionem, seu potius amentiam, certis orandi, vel verius delirandi, modis perveniunt Sannyasi. Ita recedere ab omnibus opus est, ut nihil audiri queat: item, corpus et membra omnia in formam testudinis replicare: sensus omnes, corporisque meatus ita ocludere, ut ventus nullus (ajunt, quinque esse in corpore ventos) exire valeat, aut ingredi. Ad id pervenitur, manibus pedibusque applicatis, et sedente Sannyasi super talos. Unum conceditur tantum narium foramen alternatim aperire; fortiter et diu adspirando per unum, et deinde inspirando per alterum: qui perseveraverit, fiet perfectus. Imo si interim saepe dicat Sannyasi (seu Sanctus): *Oum* (1); nempe duodecies dum inspirat, et totidem dum adspirat; qui id per tres menses fecerit, videbit Devas (deos inferiores); ad quintum mensem, eorum induet qualitates; ad sextum vero erit ipse Brahm. Alia methodus, aiunt, optima est; si interim ad modum testudinis compositus, inspiciat constanter extremum nasi, dicendo: *oum*. Imo erit citissime perfectus qui venam extremae partis nasi bene perspiciat.

283. Retinent diluvii traditionem, sed ridiculis fabulis conspersam. Brahma, creator, post innumera secula dormiebat ut quiesceret paulisper: interim ecce fortis diabolus Hayagriva ingreditur coelum et furatur Vedas a Brahma elucubratos, devorat illos et descendit ut abscondatur in profundum maris. Infelicem ut corrigat casum Vichnu incarnatur in piscem, qui apparet optimo regi Satyavrata, septimo Manu, dum lavabatur ad ripam fluminis. Manu miratus piscis pulchritudinem piscatur illum et reponit in stagno: tantae vero evasit magnitudinis, ut in oceanum transferri debuerit: ibi splendens factus piscis et fortissimo munitus cornu, monuit Manu ut fabricaret arcam, quia operirentur terrae aquis: quod cum Manu fecisset, assumpto magno serpente, cum illo alligavit in cornu piscis arcam, quo ducente, e diluvio evasit. Descendente deinde pisce in profundum maris redemit Vedas et Brahmae tradidit.

284. Docent, omnia per Brahm subsistere; id tamen intelligunt pantheistico modo, ideoque quaslibet res, etiam turpissimas, adorant, et in omnem se tradunt immunditiam. Affirmant, Brahm omnium esse principium: at contendunt, stirpem Brahmanorum procedere a capite Brahmae, stirpem virorum militarium a scapulis, mercatorum a ventre, artificum a pedibus; et ceteram plebem esse omnino immundam, adeoque agere cum aliis, neque ad domos illorum appropinquare eis non licet: ex qua fabula primatum etiam

(1) Tres litterae in honorem Trimurtim.

ac dominationem erga omnes Brahmani sibi vindicant. Verumtamen in quibusdam solemnitatibus turpissime omnes miscentur; quin timeant aliquam inde contrahere immunditiam. Trinitatem quamdam, seu Trimurtim, venerantur; sed temporalem, corpoream, cujus personae conjugia celebrant, et longam habent progeniem: tertia persona, idest, Shiva, impurissimis colitur ritibus, bacchanalia superantibus.

Unum Deum infinitum, immortalem, ore fatentur; factis autem et fabulis negant, ut ex dictis elucet.

285. Diximus Buddham Brahmanismum limavisse. Quod ad Deum spectat, etiamsi ea, quae Brahmani docent, Buddha non reprehendat, tamen ita semper loquitur ac si nullus Deus existeret, vel plane inutilis foret ad hominum felicitatem: unde plures existimant illum atheum fuisse: vulgus tamen buddhistarum theologiam sequuntur Brahmanistarum, nisi quod et Buddham ipsum uti Deum colunt. Perfectionem ergo et beatitudinem non in Brahm reponit Buddha, sed in Nirvana, quod nihilum, seu nihilatio sui, interpretantur. Unde praescribit quoque Buddha contemptum omnium rerum, sui mortificationem, contemplationem, uti Brahmani, sed aliter; reprobatur luxuriam, et perfecti etiam ab uxore abstinere debent; prohibet nuditatem, sed vestes ex frustis panni assutis et ubivis corrogatis conficiendae: contemplationem nihili et vanitatis rerum omnium, non autem Brahmae, injungit. Dolorem effugere, negare penitus se ipsum, tota Buddhae sapientia. Beneficentiam commendat erga omnes, sine stirpium discrimine, et eas ad sui sequelam aequaliter invitatur: unde et dicunt buddhistae quod indifferenter in qualibet illarum Buddha renascitur. Promittit, quod justit tandem aliquando progrediendo erunt beati, id est, nihil; at pravi renascuntur ad majores aerumnas ita, ut etiam in inferno a malis geniis torqueantur: non quidem ex justitia vel retributione aliqua, sed fato, cui omnia subjacent. Ex his facile elucet, cur multo plures Buddhismo quam Brahmanismo adhaereant: verum Buddhistae practice, seu in moribus, Buddham deserunt, eadem turpissima idola colentes, eosdem inverecondos ritus sectantes, cum Brahmanis, eorumque sectatoribus.

Ex dictis elucet, hisce infidelibus evenisse quod Apostolus (1) ait: *Dicentes se esse sapientes, stulti facti sunt: et commutaverunt gloriam incorruptibilis Dei in similitudinem imaginis corruptibilis hominis... propter quod tradidit illos Deus in desideria cordis eorum, in immunditiam, ut contumeliis afficiant corpora sua*

(1) Rom. I, 22.

in semetipsis, qui commutaverunt veritatem Dei in mendacium, et coluerunt et servierunt creaturae, potius quam Creatori, qui est benedictus in saecula. Amen.

Qui ampliorem velit rei notitiam, videat Rohrbacher.—(Historia universalis tom. 2, p. 106); et «Dictionnaire Encyclopedique de la Theologie, par Wetzer, (art. Buddisme).»

COROLLARIUM.

286. Quam facillime ex paemissis inferes; irrito conatu Rationalistas aliquorum dogmatum causari similitudinem, ut dicitent, christianam religionem a Brahmanismo et Buddhismo ortum duxisse: tot enim erroribus et stultitiis eam qualemcumque foedarunt similitudinem sectae istae, ut inde potius deducere oporteat, non quidem eas christianismum genuisse, sed primaevae traditionis fuisse corruptrices. Primi enim post Noënum patriarchae, ut notum est, regiones illas Asiaticas incoluerunt; Abraham, a Deo vocatus et sub peculiari susceptus tutela, puram religionis progeniei tradidit formam et doctrinam; ceteri autem idololatriae et cavillationibus indulgentes, diversas induxerunt superstitiones. Praeterea in ortu ipso christianae fidei enuntiatum apud Indos fuit Evangelium, uti certis constat documentis; ibique radices per aliquod secula fixit: necessario igitur evenit, ut, ab Ecclesiae centro remote sejunctae et a fidei puritate deflectentes, plurimas, licet deformatas, retinerent gentes illae christianas veritates. Hoc quidem, utpote obvium ac proclive, jure dicimus; è coeno autem illarum superstitionum sinceritatem doctrinae christianae, morumque sanctitatem profluxisse, adversantibus omnium hominum erroribus et corruptelis, adeo ab omni verisimilitudine remotum existit, ut caeca tantum impietas id somniare potuerit.

ARTICULUS III.

De Islamismo.

THESIS XXXI.

Mahumetismus falsa est religio, id est, miserrantium superstitio.

287. *Nota.* Nationes omnes ac gentium varietates mire nunc miscentur et inter se communicant, mercatura impellente, et totum orbem peragrando juvante facilitate: qua de causa, omnibus utile et peropportunum censendum diversarum superstitionum

noscere deliramenta, earum praesertim quae longe lateque fuerunt evulgatae, uti turpissima ista Mahumetis secta: at theologis, non utile tantum, sed necessarium quoque jure dixeris; ad eos enim et veritatem agnoscere et tueri spectat; ac errores, communiore saltem, profligare; et faciliores vias, per quas possint errantes ad rectam reducere semitam, probe scire.

288. Probatur 1.º Mosayca lex, nec non Jesu Christi Religio, fuerunt a Deo revelatae, adeoque verae, divinaeque existunt. Atqui Mahumetis secta, cum suo Alcorano, tum Mosaycae, tum Christi adversatur religioni; ergo falsa est, et mera fictaque superstitio.

Majorem syllogismi praemissam supra ostendimus (nn. 222, 261); verum, adversus Mahumetanos minime eandem necessum est demonstrare, cum in Alcorano, Mahumetis libro, quem illi jurant, passim edoceatur (1).

Minoris apertam quisque veritatem videbit, si innumeros errores, infinita mendacia, quibus totus conspergitur Alcoranus, legat. Uno alterove exemplo id confirmabo. Homines libertate donari, ut bene agant vel male, qua salutem assequantur, vel, e contra, peccant; in utroque clare docetur Testamento: atqui oppositum saepe in Alcorano leges (2). Item; Messiam Regem futurum aeternum, et Dei Filium, ac in ejus fide benedictionem et salutem gentes omnes habituras, docet Judaica et Christiana Lex: sed id passim (3) negat Mahumetana secta. Infra (n. 325) plurimos Mahumetis errores videas.

289. Probatur 2.º Falsa est secta et superstitiosa, quae erronea tradit de Deo dogmata. Atqui Mahumetismus ad peccata et errores a Deo homines necessario induci tradit (4), vel, e contra ad recte operandum; deinde tamen illos in gehenna puniri, hos autem praemiis affici; ergo. Item; Deum mutabilem exhibet, vel mendacem: docet enim revelasse ac auctorem fuisse Legis Mosaycae, postea Evangelii et christianae religionis, et tandem Alcorani ac Mahumetismi, qui illis toto coelo adversatur. Insuper; cum nollent prudentiores fidem Mahumeto praebere, ajebat ipse maledicendo (5): «Avertat Deus cor eorum a veritate, ut illam non intelligant. Quem »Deus regit, bene dirigitur; quem vero seducit, perit. Plurimos creavimus homines ad gehennam; hi corda habent quibus nihil intelligunt.» Ita blasphemus iste, ut terrorem incuteret, loquebatur, fingens ejusmodi a Deo inspirari.

(1) C. II, 81, 254; c. V, W. 48, 50, 51; etc., etc. Nota: cum Alcoranum citamus, ad novam respicimus versionem ex texto arabico, a Kasimirski concinnatam, an. 1844, Parisiis, edit. Charpentier. — (2) C. VII, 178; XI, 120; XCI, 7, 8. — (3) C. CXII. — (4) Alcor. C. VII, v. 178; XI, v. 120; C. XCI, vv. 7, 8; etc. — (5) C. LXVI, 2.

THESIS EADEM CONFIRMATUR.

Aliis argumentis ad hominem, uti loquuntur logici, thesim confirmamus.

290. a) Ii soli diriguntur a Deo et beatitudinem assequuntur, qui credunt revelationi ante Mahumetum factae. Sed huic credere non possunt Mahumetani; ergo Mahumetismus non est vera religio, sed mera superstitio. Major patet ex se; nam cuius Dei revelationi est credendum; nec non Alcorani testimonio (1): «Alcoranus est eorum directio, qui revelationi tibi datae, et aliis qui te »praecesserunt, credunt. Isti soli a Deo diriguntur, eruntque beati.» Item ait (2): «Fecit Deus descendere Pentateuchum et Evangelium »propter hominum directionem.» «Credimus libris Sanctis quos »Moyses, Jesus et Prophetæ e coelo receperunt.»

Est quoque evidens *Minor* syllogismi. Docet passim Alcoranus, nullum a Deo genitum esse filium (3); et similiter alios non paucos errores fidei christianae adversantes: tamen in sacris litteris aperte discimus, Dei Filium Unigenitum esse Jesum (4). Damnantur igitur Mahumetani omnes, et quidem Alcorani ipsius sententia.

291. b) Vera esse nequit religio, sed absurda potius superstitio, quae contradictoria docet et credere injungit: atqui ejusmodi est Mahumetica secta; ergo.

Nemo *majorem*, ut puto, negabit: impossibile namque dicendum, falli Deum vel fallere, ideoque et contradictorias revelare sententias.

Quoad *Minorem* neque ipsi negare audent Mahumetis sectatores: in I.^o capite triginta esse contradictiones fatentur; in II.º autem decem; in III.º viginti quatuor; in toto denique Alcorano ducentas viginti quinque concedunt. Nonnullum exhibebimus exemplum. Docet, (5) Christianos, Judaeos, etc., posse salutem assequi; alibi autem (6), necessum esse Islamismum profiteri, ut quisque salutem assequatur. Insuper docet, non esse ulli coactionem faciendam circa religionem (7); verum mutata postea sententia, praecipit, infideles exterminari et magnam eorum fieri carnificinam; christianos autem et judaeos expugnandos et subjiciendos tributo nisi profiteantur Mahumetis fidem (8).

(1) C. II, vv. 1-4. — (2) C. III, 2, 78. — (3) C. IV, v. 169; CIIIX; etc. — (4) Vide tract. de Incarn. — (5) V. 51, 73, etc. — (6) II, 4; VIII, 13; c. XXII, vv. 48, 49, 50. — (7) Cap. II, 247; X, 99. — (8) VIII, vv. 7, 8; IX, 29; XLVII, 3.

292. Perspicuam etiam exhibet circa miracula contradictionem. Ait; ideo noluisse Deum miracula a Mahumete fieri, quia iis homines non crederent, et virtuti magiae adscriberent (1): quemadmodum cum antiquis factum Prophetis, Moyse, Jesu Filio Mariae, etc. «Jurarunt coram Deo juramento solemnissimo, se »credituros si unum videant miraculum. Dicas (oh Mahumes): »Deus pro suo beneplacito disponit miracula; sed non vult ea fieri, »ut intelligatis, eos non credituros etiamsi fieret miraculum.» At alibi (2), suarum fictionum, mendax homo, penitus oblitus, dicit, et utilia fore miracula si fierent; et facienda promittit, verum ad aliud differri tempus; imo, aliqua, ut propheta crederetur, finxit plane ridicula, quaeque ipse tantum videbat et testabatur. Sic cum vicit Mechanos, mercatorum turmam defendentes a Mahumae depraedationibus, plura finxit in ea victoria miracula, quasi ad fidem confirmandam a Deo facta: «Ad veritatem statuendam et delendum mendacium, voluit Deus infideles, nullo »excepto, exterminari... Mementote horae illius, cum immisit »Deus vobis somnum in protectionis signum, et aquam è coelo »ut vos purificaret, et averteret Satanae abominationem, et fide »confirmaret corda vestra.» Scilicet, antequam pugnae se committerent, dormierant praedones illi, pluerat quoque; deinde infelices mercatores, suas defendentes merces, trucidarunt Mahumetani, uti solent latrones: et ecce mira prodigia ad confirmandam Mahumetismi fidem perutilia! Rursus aliam refert revelationem: «Dicunt: si aliquid saltem è coelo ei daretur facere miraculum, »crederemus. Dicas eis: occulta ad Deum pertinent: Expectate »tantum, et vobiscum expectabo.» Item; sic Deum loqui fingit: «Si mihi placuisset, prodigium è coelo misissem, cujus conspectu »humiliati caput flexissent.» «Laus Deo: cito vobis signa suae »potentiae dabit, quae negare minime valebitis.» Rursus: «Elucere miracula nostra faciemus in diversis terrae partibus, donec »Alcoranum esse verum illis demonstretur.»

Ex his Corani, aliisque pluribus antilogiis, obvia fuit argumentatio. Nequit vera esse religio, quae illa nititur credendi norma ac fundamento, ubi multa traduntur contradictoria, adeoque falsa. At regula et norma credendi in Mahumetica secta, Alcoranus nempe, plurimas exhibet contradictiones: ergo mera superstitio, non autem Religio, dicendus est Mahumetismus.

293. c) Ut validissimum eludant Mahumetani nuper positum argumentum; non fieri, ajunt, in Alcorano *contradictiones*, sed

(1) C. II, 140; III, 180, 181; VI, 109; etc. — (2) VIII, X, 21; XXVI, 3; XXVII, 95; XLI, 53.

derogationes: verum nihil inde proficiunt. Ejusmodi enim *derogationes*, ut ajunt, non circa legem aliquam positivam tantum versantur; sed respiciunt etiam facta vel praeterita vel futura, et veritates etiam dogmaticas; puta, utrum Christus mortuus fuerit, vel non; an libera voluntate moveantur homines, vel fatalismo, etc. Atqui in his locum habere nequit *derogatio*, sed pura contradictio ac mendacium. Deinde quaerimus: inter duas contrarias sententias, quae illarum dicenda est derogata? quae, è contra, vera et derogans? Aliquando ejusmodi antilogiae in eodem leguntur capite; nonnumquam in eodem versiculo; non semel, ajunt, sententiam derogantem praesisse tempore sequentem derogatam. Quid stultius! Oportet igitur, ut a coelo expectent Mahumetani alium Alcoranum, quo declaretur, quid de hoc censendum sit: verumne, an falsum, derogatum vel integrum existat. Fingitur in Alcorano dixisse Deum Mahumeti (1): «Accidere »potest, ut partem aliquam eorum, quae tibi revelata sunt, oblivioni tradas.» Ponamus ergo, Alcoranum totum a Deo fuisse derogatum, at Mahumetem oblitum fuisse hujusce derogationis. Quomodo noscitis, oh Mahumetani, non fuisse omnino derogatum? Praesertim cum Auctor et inspirator ipsius non potuerit non videre, a scopo suo omnino Alcoranum aberrare. Scilicet, ad confirmandam Moysis et Jesu Christi revelationem missus dicitur, et eisdem passim opponitur. Quid ergo congruentius Alcorani scopo, quam quod fuerit universim derogatum?

294. d) Certum et evidens est Moysi, Prophetis et Jesu Christi Evangelio Alcoranum contradicere. Atqui ex duabus oppositis doctrinis, altera falsa sit oportet: ergo vel Pentateuchum et Evangelium, vel Alcoranum falsitate laborare, debent Mahumetani fateri. Subsumo: atqui divinitus fuisse Pentateuchum revelatum, nec non Christi Evangelium, centies asserit Alcoranus, adeoque id ipsi negare non possunt; ergo falsus, fictusque dicendus Alcoranus in iis, saltem, quae Pentateucho et Evangelio Christi opponuntur. Neque id Mahumetanis mirum videri debet, quum sibi ipsi liber iste contrarietur.

295. e) Centies fatetur Mahumes in Alcorano, evidentibus miraculis tum legem Moysis, tum Jesu Christi revelationem Deum comprobasse (2); è contra, (3) centies provocatus Mahumes ut unum saltem exhiberet miraculum pro sua confirmanda revelatione, centies fassus est, non ad miracula patranda se missum, sed tantum ad exhortandum nomine Dei. Unde arguimus: Alco-

(1) XI, 15; LXXXVII, 6, 7. — (2) C. II, vv. 81, 86; V, 110; etc. — (3) III, vv. 179, 180, etc. VI, 7, 37, 109, 124; XIII, 8, etc.

rani doctrinam fuisse a Deo revelatam nullo miraculo comprobatur, sed solis Mahumetis affirmationibus; è contra, Moysis et Jesu Christi revelationes non solus Mahumes divinas esse affirmat, sed multis Deus miraculis confirmavit. Atqui absurdum est atque impium pluris facere hominis assertiones, quam evidentissimum testimonium Dei: ergo nihil potest Alcoranus de divinis Veteris et Novi Testamenti doctrinis derogare; sed potius quidquid in illo legitur divinis Scripturis adversum, debent Mahumetani derogatum, reprobatumque censere. «Qui Dei miraculis non credit, ait »ipse Alcoranus (1), terribili punietur supplicio.»

296. f) Tandem aliud ad hominem urgebimus argumentum. Dicitis, divinum esse opus, magnumque potentiae ac sapientiae divinae argumentum, Alcoranum vestrum. Igitur fateamini oportet, (nisi velitis in librum istum ejusque auctorem blasphemare) scopo, quem sibi Deus praefixit, congruere, non vero adversari: aliter, non sapientiae et potentiae, sed ignorantiae et infirmitatis signum existeret. Atqui in eodem Alcorano passim asseritur, datum a Deo fuisse ad divinas Moysis, Prophetarum et Jesu confirmandas Scripturas: ergo quaecumque in Alcorano habentur legi Moysis et Christi adversa, debetis, quasi a Deo reprobata, rejicere; ideoque totam Christi legem cum Baptismo suscipere.

En quid in Alcorano de eodem dicitur (2): «Deus tibi (oh Mahuma) Librum misit, qui Scripturas confirmat quae hunc praecesserunt: ille Pentateuchum et Evangelium è coelo misit, ut homines dirigeret.» «Hic liber (Coranus) non ab alio, sed a Deo inventus est; datus ad id confirmandum quod praecesserat ante illum, et Scripturas explicandas, quae a Domino mundi procedunt.» «Quod tibi hucusque de Libro revelavimus, ea confirmat quae prius, ante hanc revelationem, tradita fuerant.»

297. Obj. Pro Mahumetismo illud videtur adhiberi posse argumentum, quod pro Christiana Religione urgebat S. Augustinus: vel operatus est Mahumes miracula ad propagandam sectam, vel non; si primum concedamus, divina dicenda erit ac revelata; si autem negemus, hoc erit magnum prodigium, quod tam brevi tempore latissimas pervaserit regiones.

Resp. Nego assertum et paritatem. Etenim pro Religione Christiana ideo validum est Augustini argumentum, quia difficilia et supra mentem posita praedicabant Christi discipuli dogmata, et mores sanctissimos suadebant naturae corruptae propensionibus adversantes; idque humanis omnibus destituti adminiculis, qui-

(3) C. III, 2; XXII, 50; XL, 78. — (4) C. III, 2; c. V, 52; VI, 92; X, 38; XXXV, 28; XLII, 11; etc.

bus allicerentur homines; imo contradicentibus summa saevitia terrenis potestatibus. At contrarium prorsus evenisse constat Mahumeticae superstitioni. Dogmata enim omnia difficilia, quae Judaica et Christiana tradidit Religio, negavit vel praetermisit Mahumes; et quoad mores, luxuriae, avaritiae, vindictae, cupiditatibus omnibus latam aperuit viam: hinc verissime in ipso asseritur (1) Alcorano: «Nihil vobis praecepit Deus difficile in vestra »religione.» Item; non signis, non persuasionibus, sed externa potentia et coactione fuisse dilatatum, ex eodem Alcorano, nedum ex historia, discimus; sic enim Deum loquentem fingit (2): «Juro »per Deum tuum; non credent donec te judicem constituent suarum dissensionum. Postea non habentes ullam credendi difficultatem in iis quae dijudicaveris, sponte acquiescent.» Ecce, principatum ambiebat Mahumes, et cum illum assecutus fuit, coepit et sectam propagare; prius enim pauci stulti ac rapinarum cupidi aures illi praebant: hinc scripsit in Alcorano (3): «Cum Dei »adjutorium et victoria nobis veniunt, tunc videbis homines turmatim accurrere et amplecti fidem in Deum:» victos enim trucidabant, nisi mendaci prophetae darent fidem (4).

SCHOLIA.

Quam vana et turpis sit Mahumetis superstitio.

298. Praenotand. Quae in praecedenti thesi dicta ad Mahumetismi ostendendam falsitatem, sat superque ad hunc scopum sufficere, ut puto, videbuntur: praesertim si breviter, cui plurimum consulimus, in ceteris adhibitam, perpenderimus. Verum quia praeter erroris cognitionem, alios fructus, pro errorum varietate et occasione, colligere oportet; alia pauca adjicienda censemus ad pleniorum mahumeticae sectae notitiam, ac faciliorem Mahumetanorum correctionem, nec non ad christianae fidei splendorem. In monstruosa enim ista superstitione, ad Christi Ecclesiam labefactandam, simul magna manu convenere Paganismus, et quidem deterioris generis, Augustino teste (5), Haeresis, Schisma et Judaismus: non solum enim paganis, haereticis, schismaticis et judaeis usus est Mahumes, quo plures seduceret, sed etiam Islamismum ex omnium placitis congressit.

Sistere ergo hic aliquantulum opus est, ut bona illa quae Dei

(1) C. XXII, 77.— (2) IV, 68.— (3) CX.— (4) VIII, vv. 7, 8; 40, 52.— (5) De Relig., c. XXXVIII.

Providentia Ecclesiae providit, permittens sectam istam latissime serpere, qua possimus, capiamus. « Haec enim Ecclesia catholica, » ait Augustinus (1), per totum orbem valide lateque diffusa, omnibus errantibus utitur ad proventus suos, et ad eorum correctionem cum evigilare voluerint. Utitur enim gentibus ad materiam operationis suae, haereticis ad probationem doctrinae suae, schismaticis ad documentum stabilitatis suae, Judaeis ad comparationem pulchritudinis suae. » Quae postrema Augustini verba, *ad comparationem...* urgent praecipue ne Mahumetis errores, turpitudines et stultitias levi pede percurramus. Nam orta istiusmodi secta, cum jam christiana religio magnam totius mundi regionem obtinuerat: qua de causa ex hac illa deprompsit, non tantum documenta primaria unitatis Dei, vanitatis idolorum, immortalitatis animae et spei vitae futurae; sed factum etiam, necessitatemque revelationis divinae, quam sibi quoque concessam simulavit Mahumes, et innumeras gentes sic excaecavit, ut praecipuum pro Ecclesiae dilatatione impedimentum Mahumetismus evaserit: semel enim hujusce prejudicii imbuti, difficillime ad perspicendum veritatis lumen adurgere valent et ad virtutis amorem.

Utamur ergo christiani mahumetanis *ad comparationem pulchritudinis* divinae nostrae religionis, ne forsitan eorum latissimam diffusionem demiremur et obstinatos animos, atque exinde scandalum patiamur, unde, divinae Providentiae intuitu, proventus desumere oportebat.

§ I.

De Mahumetismi turpitudine.

Dico I. Mahumetana secta turpissima est.

299. Prob. Finem ultimum et beatitudinem pro futura et aeterna vita, constituit Mahumes in sensuum delectamentis, praesertim venereis; quod passim in Alcorano legimus (2): « Qui timent Deum » erunt in hortis deliciarum; gustabunt Dei munera. Manducate et » bibite bona valetudine; hoc praemium vestrorum meritorum. » Discumbentibus in lectis ordine dispositis, tradidimus in sponsas » puellas magnorum oculorum nigrorum. Pueri in aeternum juvenes » circuibunt lecta, cum calice vini exquisiti caput non turbantis, et fructibus, et carne avium, quas concupiscunt, etc. » « Et » invenientur ibi fructus, palmae et malogranata: juvenes virgi-

(1) De Relig., c. VI.—(2) IV, 60; LII; LVI.

» nes et pulchrae, tentoriis inclusae; sponsi earum in culcitrīs » viridis coloris et preciosis requiescent aulaeis, etc. »

300. Cum in ea regione, etiam inter paganos, vigeret monogamia, seu unius cum una conjugium, prout primitus a Deo fuerat instituta, et a Christo instaurata; tamen Mahumes, impotens luxuriae, ut omnibus notissimum erat, polygamiam licitam fecit, et quatuor habere uxores primarias Mahumetanis permisit; ancillas autem captivas vel emptas quotquot concupiscerent. Verum Mahumetis effraenatae libidini impar ejusmodi erat licentia; insidiabatur enim alienis mulieribus, cum omnium scandalo et obmurmuratione. Quid ergo excogitavit? Privilegium sibi datum, et revelationem acceptam, qua Deus a communi lege eum dispensatum volebat, confinxit. Hujusce privilegii occasio manifestius tum pseudo-prophetae, tum Alcorani turpitudinem ostendit et impietatem. Habebat Mahumes filium adoptivum, Zeida dictum, cujus uxorem concupivit et sollicitavit. Uxor autem viro suo rem aperuit; qui, ne Mahumeti, patri adoptivo et benefactori, displiceret, statuit dilectam uxorem repudiare, ut eandem posset propheta ducere. Inde, ex tali conjugio cum filia adoptionis, murmura et scandala orta; ut autem impurus propheta infamiam a se averteret, ficta revelatione, Deum complicem ac defensorem libidinis suae constituit, et revelationem consuit Alcorano (1): « O » propheta! conceditur tibi in uxores suscipere mulieres, quibus » dotem dederis; et praeterea ancillas quas dedit tibi Deus in partitione praedarum; itemque filias patris tui, et amitarum tuarum, » et avunculi tui, et materterarum tuarum, quae peregre profectae » sunt tecum: et quaecumque mulierem fidelem, quae sponte se » ipsam prophetae tradiderit, si voluerit propheta eam sibi matrimonio copulare. Hoc autem tibi peculiariter conceditur privilegium praeter ceteros fideles. Nos scimus quid sanciverimus circa » matrimonia fidelium, tam pro uxoribus liberis quam pro ancillis: » tu ne torquearis hac in re conscientiae stimulis. » Ecce quam latam aperuit libidini Mahumetis viam illud uxoris filii sui Zeidi repudium, non alia peractum causa, nisi ut patris consentiret libidinosae inverecundiae!

301. Et ista est Mahumetismi turpitudine alia: lex, nempe, repudii, et quidem quacumque ex causa. Nam sive toleratum, sive licitum in lege Mosayca fuerit repudium, quod nondum est definitum; certe fuit a Christo sublatum, et quidem ex divina revelatione et auctoritate, ipso fatente Alcorano. Imo cautum in Moysis lege

(1) C. XXXIII, 49...

fuerat, ne posset repudiata mulier ad virum redire priorem, si ab alio viro ducta fuisset: Mahumes, e contra, magnam corruptelis aperuit januam (1) statuens; non posse mulierem, ter a suo repudiatam viro, iterum ab eodem duci, nisi primum ab alio ducatur et repudietur. Rogatus propheta, quid liceat uxoris, ait (2): «Uxores sunt ager vester; accedite ad agrum quomodo velitis.» Quoad ancillas, permittit eas prostitutioni ab heris exponi (3), si ipsae consentiant.

Quoad mulieres captivas, etiamsi virum habuerint, concedit Mahumetanis in matrimonium sibi copulare (4). A fide data et juramento firmata, permittit Alcoranus (5) recedere; fidem exterius negare, ad periculum aliquod avertendum (6), dummodo in corde retineatur. Item, constans inter Mahumetanos est traditio, salutem omnes assecuturos qui in unum Deum et prophetam Mahumetem fidem habuerint, etiamsi moechi fuerint et fures, juxta revelationem per Gabrielem a propheta acceptam; idque ex Alcorano (7) confirmant. Quae fides quantum honestis adversetur moribus, nemo non videt.

302. Ad invadendas alienas regiones (8), ad praedandum (9), ad crudelitatem exercendam (10), impelluntur Mahumetani fictis Alcorani revelationibus, non sola falsae religionis propagandae causa, sed praedandi et dominandi cupidine (11). Iis, qui ad praedandum et bellandum exire noluerunt, dicent Angeli die judicii: «Unde es tu? Respondebunt: nos eramus ex infirmis et pauperibus terrae. Angeli dicent: nonne satis late patet terra Dei? Numquid e regione vestra exire, et asylum alibi quarere nequibatis? Nunc ergo sit infernus vestra habitatio.»

303. Haec ab Alcorano delibavimus, ubi turpissima Mahumetis vita et documenta aliquo pietatis velamine dissimulantur: verum scriptores ipsi Mahumetani, a verecundia plus quam eorum propheta aberrantes, alia de eodem enarrare minime erubuerunt: de quibus pauca, ut inde deducas; si tale fuit exemplar, quales erunt et Secta et sectatores? Dicit enim *modestus propheta* in Alcorano (12): «Eximium habetis in vestro propheta exemplar: exemplar pro iis omnibus qui in Deo spem habent.»

304. Ajunt Mahumetani mitem hominem fuisse suum prophetam: at in ejus vita scribunt; eos, qui camelos illius diripuerant et pastores occiderant, fuisse ab eo crudelissime interfectos, abscissis

(1) C. II, 230.—(2) C. II, 223.—(3) XXIV, 33.—(4) C. IV, 28.—(5) C. LXVI, 2 et C. VII, vv. 177.—(6) C. XVI, 108.—(7) C. IV, vv. 45, 116.—(8) IV, 99 XLVIII, 16.—(9) IV, 99; VIII, 70.—(10) VIII, 52, 53, 68; IX, 5, 124. XLVII, 4.—(11) IX, 29.—(12) XXXIII, 21.

eorum pedibus, manibusque, oculis candenti ferro fossis, et donec animam traderent, sic relictos. Mira mansuetudo!

Item, ajunt, pudicum fuisse ac modestissimum: referunt tamen a septenni puella, Aisa dicta, fuisse prophetam iratis verbis reprehensum, quod inverecunde ab eodem tractaretur. Multas habens uxores, tum liberas, tum ancillas, nihilominus alienis non parcebat, neque etiam filiae suae Phatema, licet jam nuptae. In vita ipsius, ab auctore libri *De signis Directionis*, scripta, habetur: «Accipimus per traditionem a patribus nostris, Legatum Dei Mahumetum consuevisse multiplicare oscula in ore Phatema, Dominae mulierum omnium saeculorum: ita ut dixerit ei Aisa (ex uxorebus una zelo tacta): Oh Legate Dei, ego video te valde frequenter osculari os Phatema, et intrudere linguam tuam in buccam ejus. Respondit ille: ita est, o Aisa: nam postquam nocturno tempore (ecce unum eorum, quae solus Mahumes vidit, miraculorum) translatus fui in coelum, introduxit me Gabriel, cui sit pax, in Paradisum, et adduxit me ad arborem Tuba, et praebuit mihi unum ex pomis ejus, et comedi illud, et conversum est in sperma in lumbis meis. Cum autem descendissem in terram, concubui cum Chadige, quae concepit Phatemam. Quotiescumque ergo subit mihi desiderium Paradisi, osculor illam, et ingero linguam meam in os ejus, et sentio ex ea auram Paradisi, et odorem arboris Tuba, qui est mixtus ex terreno et coelesti.»

Alia ipsius narrant historiographi; ut de incestu cum Zeidi, filii sui adoptivi, uxore; de adulterio cum Maria Aegyptia, in quo deprehensus ab uxoribus magnas cum iisdem rixas sustinuit, ita ut ab iisdem ad tempus recesserit, et cum sola adultera fuerit commoratus: in itineribus secum semper ferebat unguenti vasculum, et stibium et speculum; dicere consuetus: «Deus posuit delectationem meam in suavibus odoribus, et in mulieribus.» Sed de his satis.

305. Ex dictis, nullus, puto, mirabitur turpissimis infici moribus Mahumeti sectatores; ac praedones esse, mendaces, perjuros et iis praesertim deditos fruitionibus, in quibus repositam eorum esse beatitudinem existimant. Singillatim autem eorum turpissimos describere actus et renuit rubor, et vetat ad utiliora properandi necessitas: consulat autem, si cui placeat, Rssm. Thyrsus Gonzalez de Santalla, in opere, *Manductio ad Conversionem Mahumetanorum.* (Pars. II. lib. 5, cap. XXXIV.)

§ II.

Quam stulta sit mahumetana secta.

306. Dico II. Mahumae superstitio suis se stultitiis prodit et damnat.

Nota. Quasi *a priori* facile intelligitur, cur innumeris scateat Alcoranus stultitiis. Mahumetus, ad annum usque fere quadragesimum, turpi et stulto deditus Paganismo, et mercaturae ac pascendis pecoribus vacans, quid *liber* esset, quidve *religio* ignorabat; ut in Alcorano ipso legitur (1); nec legere aut litteras exarare noverat (2); donec tandem, miraculose ac Gabrielis mandato, legere aggressus fuit, ut fingeat ipse ac mentiebatur. Etenim a christianis quibusdam ac judaeis audiebat SS. Scripturarum historias ac documenta; quae, cum memoriae mandasset, dictabat, cum ceteris suis figmentis, librario cuidam, ac postea, veluti legens, recitabat. Illusit autem eum librarius, et fictionem falsi agnovit prophetae; scripsit enim in chartis res prorsus contrarias iis quas Mahumes dictabat, postea tamen ea sola quae memoriae mandaverat, non autem quae scripta erant, nescius legebat. Qua re experta, a falso recessit propheta librarius, cum pluribus qui jam in errorem fuerant inducti.

307. Probr. thesis, nonnullis adductis in exemplum stultitiis.

STULTITIA CONTRADICTIONUM.

1.º Elucet in primis Mahumetismi stultitia in tot contradictionibus a Mahumeto in Alcorano traditis (3). Quicumque contradictoria profert, vel mentiri, vel quid loquitur nescire, vel priorum oblitus dicendus est: quaevis autem ejusmodi contradictionum causa fuerit, cum earum nulla Deum deceat, magna auctoris arguitur stultitia, quod voluerit quasi propheta Dei haberi, et omnibus persuadere, tot a se fictas et cumulas stultitias fuisse a Deo revelatas: nec minus suam produnt Mahumetani caecitatem fidem tali prophetae praebentes.

STULTA DEFENSIO APOSTOLATUS.

308. 2.º Stultas profert Mahumes responsiones, quoties ad suae missionis reddendam rationem urgetur; ita ut passim rationis usu

(1) C. XLII, 52.—(2) XXIX, 46, XCVI.—(3) Supra, n. 291.

caruisse videatur (1). Nemo sane mirabitur; nullam ficti sui apostolatus valuisse mendacissimum illusorem proferre rationem; verum id ipsius plane prodit stultitiam, nec non suorum quibus illudebat; quod suas inanes, sine sensu, illusorias, versatiles et a re alienas scripto traderet responsiones, quasi a Deo inspiratas, et miraculosae scientiae portenta.

MAHUMETIS NONNULLA STULTITIAE EXEMPLA.

a) Cum objicerent: «Ipse finxit Alcoranum.» Respondit: «Si feci, poenam ego subibo; sed vestrorum criminum innocens sum (2).» Utique, poenam subibis: non autem in hoc sistit calamitas; sed misere fallentur qui tibi crediderint.

b) «Dicunt increduli: nihil aliud est Alcoranus nisi mendacium ab eo fictum; imo non ex se, sed aliorum auxilio illum fecit.» Resp. «Ecce qualis eorum est malitia et perfidia (3).» E contra, nisi ostendas te esse prophetam, tua est malitia, tua perfidia.

c) «Sunt antiquae historiae scriptis per eum mandatae, quas ei mane et vespere quidam recitant.» ajebat populus. Ille, quasi Deo loquente, reponit: «Dicas; qui terrae et coeli noscit secreta, ille misit librum (4).»

d) «Coranus est recens mendacium, a daemoniaco confectum.» Resp. «Dicas: accedite bini Deum invocantes, et perspicite, utrum sit daemoniacus; an aliud sit quam apostolus. Juro per sapientem Coranum: tu es missus ad viam rectam edocendam. Est revelatio Potentis et Misericordis (5).»

Jurat per Coranum, cum hic censeatur mendacis et daemoniaci opus! Sic constanter probat idem per idem.

e) «Quid vobis videtur? Si venit a Deo Coranus, et non ei creditis, dicite: nonne a via omnino aberravit qui ab eo recessit (6)?» Sane: si autem non venit a Deo Coranus; quid?

f) «Dicent: sub Dei nomine confixit mendacium.» Respondet: «Deus sane potest cor ejus sigillo cludere, et mendacium delere» (7). Ita: et potest permittere ut incautos seducas, uti eos alii falsi prophetae seduxerunt.

(1) Mahumes epilepsi affectus erat; qua de causa apud ejus sectatores honorantur cultu quodam epileptici: jam vero, ejusmodi saepe insanire, praesertim post quemlibet morbi accessum, notum est.—(2) C. XI, 37.—(3) XXV, 5.—(4) XXV, 6, 7.—(5) XXIV, 45, XXVI, 1.—(6) XLI, 52.—(7) XLII, 23.

STULTITIAE CIRCA MIRACULA.

309. 3.º Nec minus solet, cum agit de miraculis, stulte loqui Mahumetus cum suo Alcorano.

a) Saepissime ab eo concives postulabant (supra, n. 295), ut aliquo miraculo verum se esse prophetam ostenderet; quemadmodum Moyses, Jesus Christus, ac alii Prophetae fuerunt a Deo commendati. Respondebat; «se hominem tantum esse, et apostolum (1).» Scilicet, non hominis esse, sed Dei potentiae miracula edere. Verum quidem, sed cum hominis sit mentiri; unde constat te Dei esse Apostolum? Nonne homo fuit Moyses? Ut autem se a Deo missum ostenderet, mira fecit. Tua ergo responsio, *quod homo sis tantum*, ostendit potius alicujus miraculi necessitatem, ut te apostolum esse credamus, non autem pseudopropheta. Respondet etiam (ibid. n. 98): «Deus erit testis sufficiens inter vos et me; ille enim novit actus servorum suorum.»

At quid hoc ad rem? Sciunt omnes Dei sufficere testimonium: ideo ostende Deum pro tuo apostolatu testificari. Pro Moyse et Jesu Christo Deum magnis miraculis testatur, uti fateris; tu autem utrique adversaris absque ullo divino testimonio.

Item respondet (2): «Si fieret miraculum, non crederent.» Oh mira stultitia! Unde scis, non credituros? Tu fateris esse Dei omnipotentis opus miracula, ac divinum testimonium: nonne facilius est Deo testanti credere, potius quam luxurioso et ambitioso homini?

Respondet etiam (3): «Venerunt Apostoli evidentibus miraculis commendati, et negarunt increduli eorum divinam missionem.»

Quid effrons mentiris, vel stulte tergiversaris? Licet aliqui credere Apostolis noluerint, plurimi tamen, visis eorum signis, crediderunt: *Nisi signa et prodigia videritis, non creditis* (4), dixit Dominus.

Ait quoque (5): «Etiam si fecissem miracula, nullus, nisi Deo volente, crederet.»

Quid hoc ad rem? Etiam si comedamus et bibamus, nemo, sine Dei voluntate, vitam retinet: tamen necessum est comedere et bibere. Fatalismum hic videtur pseudopropheta respicere, quo impio errore saepe utitur.

310. b) Persentiebat sacrilegus iste ac mendax propheta, iteratae huic urgenti objectioni, quod suum apostolatum nullo signo ostenderet, minime posse satisfacere; ideo nonnulla excogitavit

(1) XVII, 92, 95.—(2) VI, 109.—(3) XL, 23.—(4) Jo. IV, 48.—(5) VI, III.

portenta (quae tamen solus ipse viderat) et tot absurdis vestita adjunctis, ut ejusdem stultitiam, vel potius amentiam, clare ostendant. Supra (n. 292) indicavimus quae fingit miracula in Mechanorum expugnatione et mercatorum spoliatione. Aliud extollunt Mahumetani miraculum, quod paucis innuitur in Alcorano (1): «Laus illi, qui transtulit servum suum noctu ab oratorio Meccae ad oratorium remotissimum, cui benediximus, ut ostenderemus signa nostra.» Quod miraculum et revelationem fuse narrat ipse Mahumes in libro, *Sonna* dicto: at vero tot refert ridicula et spurca, ut clare pateat, non Dei miraculum, sed ignorantiae et stultitiae esse portentum. Ait, ductum se fuisse a Gabriele Archangelo usque ad septimum coelum, imo, usque ad arborem Sedrum, ultra quam transire nemini licet; «est arbor illa, ait, omnium rerum, quas creavit Deus, pulcherrima; unum ejus folium certe cooperiret totam Arabiam.» Vidit etiam ibi jumentum Alborac; quod, cum vellet Mahuma conscendere, illud fugam tentavit. At Mahumetus dixit: sta firmiter; Mahumetus est qui vult te ascendere: respondit jumentum: Numquid pro eo missus sum? Gabriel dixit: Utique. Tunc jumentum dixit: non permittam eum ascendere, nisi prius pro me rogaverit. Mahumes pro jumento Deum rogavit, et sic facile illud conscendit. Haec Mahumetani credunt, et ajunt. Mahumetum promississe jumento Alborac gloriam paradisi; et ibi revera esse, quae admodum et Abrahae arietem et camelum Mahumeti.

Quem à Paradiso isto bestiarum carpserit Mahumes fructum, supra ipse dixit (n. 303) in historia illa Phatema.

Narrabat etiam, sibi fuisse locutum camelum; et arbores eum transeuntem salutasse, etc.

311. c) Praeter ejusmodi invisibilia miracula, dicunt Mahumetani, in duas partes a propheta lunam divisam, et deinde conjunctam, quod factum ex Alcorano confirmant (2): «Appropinquavit hora et scissa est Luna.» At non est istud miraculum nisi illorum figmentum, a nemine fide digno visum: locum autem illum Alcorani fatentur plures Mahumetani interpretes diem respicere judicii, quem, inter alia signa, praecedet Lunae divisio. Et quidem, minime tacuisset Mahumes celeberrimum istud Mahumetismi portentum, cum toties argueretur, quod nullo signo apostolatum suum commendaret, et paratissimus esset ad signa fingenda.

312. d) Hoc sane saepissime affirmat, et quidem multis Dei ipsius juramentis et assertionibus: Alcoranum quoddam summum

(1) C. XIV.—(2) LIV.
THEOL.—Tom. I.

esse prodigium, necnon quodlibet Alcorani caput, imo singulos versiculos totidem esse Dei signa (1): «An nondum satis fuit illis quod demiserimus ad te Librum, qui legitur illis?»

Verum quam facile id falso asseritur, tam facile, ac vere contemni et negari potest: nec in singulis versiculis, nec in singulis capitibus, neque in Alcorano toto ullum reperire est miraculum; sed plures quidem ineptias, nugas, fabulas, errores, mendacia, ac spurcitas. Saepe sane Dei opera in eo libro laudantur, attributa celebrantur, Evangelium, Prophetae, Lex Mosayca extolluntur, (quod incautis laqueum est, et errandi occasio); at haec a Christianis et Judaeis audivit Mahumes, et suis foedavit stultitiis ac adulteravit erroribus.

e) Tamen, ajunt Mahumetani; Meccanos provocavit Mahumetus, ut aliquem scriberent similem Alcoranum, vel unum saltem caput; nec potuerunt.

Resp. Unde constat id non perfecisse? Verum, ipsi fatentur Alcorani interpretes, fuisse Arabes idiotas, nescientes scribere, neque scripta legere. Quod si aliqui erant docti et eruditi; prudentes et graves inter Meccanos Mahumetum fatuum, nebulonem, ac daemoniacum reputabant, uti saepe Alcoranus testatur; et Librum hunc uti stultam contemnebant scripturam, qualis revera existit. Quis ergo prudens stultam conabitur imitari Scripturam?

STULTA MAHUMETIS ET ALCORANI EFFATA.

313. 4.º Denique probationem theseos absolvimus nonnullis Alcorani naeniis exhibitis.

a) Praecipit ebriis, «ab oratione abstinere, dum ebrietate detinentur; donec quae dicunt intelligant» (2). Nonne ebrius, vel amens est legislator, qui legem edit ab ebrio servandam?

b) Neque orare possunt, juxta Alcoranum (ibid.), «qui ventrem exoneraverint, vel post foeminae usum; donec lustrentur: quod si aqua careant, fricare poterunt manus et faciem trito pulvere, et ad orandum mundi erunt.»

c) «Tibi, Mahuma, Librum dedimus, qui res omnes explicat» (3). Sic Deum mentiri fingit.

d) «Poenitentia est inutilis appropinquante morte» (4).

e) «Angeli et Spiritus ad Deum ascendunt spatio quinquaginta millium annorum: expecta igitur pulchra patientia» (5).

f) «Vester concivis (Mahumes) non est daemone possessus; quod

(1) C. XXIX, 50.—(2) IV, 46.—(3) XVI, 91.—(4) IV, 22.—(5) LXX, 4, 5.

»ipse distincte vidit et cognovit in coeli summitate; neque ille fingit revelationes; neque haec verba sunt daemonis lapidati» (1).

g) «Solutus Deus est adorandus» (2). At alibi, praecepit Deus Angelis: «Simul ac hominem formaverim, eique spiritum insufflaverim, prosternamini et adorate eum» (3): «Angeli omnes Adamum adoraverunt, excepto Eblis superbia inflato» (4).

h) «Cum dixistis (oh Israëlitae); non possumus eundem et unicum cibum diu sustinere; respondit Moyses: redite in Aegyptum, et invenietis quod vultis. Abjectio ac paupertas venerunt super illos» (5).

Nota Traductoris. «Locus iste, et v. 59 cap. XXVI, unus est ex anachronismis, quibus Alcoranus scatet, quique perfecte ostendunt extremam prophetae arabi ignorantiam.»

314. i) Ecce quam vane ac stulte Deum propheta inducit, caerimonias praescribentem pro illius domo. «Oh credentes? Ne ingrediamini, sine accepta licentia, Prophetae domum, nisi cum vos ad prandium invitaverit, et cum vos appellat. Sejuncti post prandium exite, nec protrahatis colloquia, quia ei displiceret. Si quicumquam velitis ab ejus uxoribus interrogare, id velo interposito facite; sic vestra et illarum pura manebunt corda; ne contristetis apostolum Dei. Ne accipiatis in sponsam feminam cum qua propheta rem habuerit: grave id oculis Dei foret» (6).

«Oh credentes! Ne attollatis vocem supra vocem prophetae: nolite illi elata voce loqui, sicut ad invicem loquimini, ne infructifera sint opera vestra. Submissa voce coram propheta loquentes, corda habent disposita ad devotionem: isti remissionem accipient peccatorum et magnam mercedem. Ii, oh propheta, qui te elata voce appellant, dum intra domum versaris, sunt ut plurimum insensati. Cur horam, qua sponte exhibis, non expectant? id melius foret» (7). Quis non videt infatuati hominis naenias?

j) Solebat suis, quasi a Deo revelatas, historias enarrare a Christianis vel Judaeis auditas, prout eas poterat memoria retinere: cum ergo historiam retulisset septem Dormientium, ad finem subjicit (8): «Disputabitur de eorum numero; aliquis dicet: tres erant, et illorum canis quartus. Alius dicet: fuerunt quinque, et canis sextus. Scrutabuntur hoc mysterium. Dicet alius: septem erant, et canis octavus. Dicas, oh propheta: melius quocumque alio noscit Deus, quot erant dormientes: pauci id sciunt.»

k) Quasi mente captus inducit passim Deum jurantem; sit exemplum (9): «Juro per eas quae dispergunt, quae onus portant, quae

(1) C. LXXXI, 22.—(2) III, 57.—(3) XV, 29.—(4) II, 37.—(5) II, 5, 8.—(6) XXXIII, 53.—(7) XLIX, vv. 2.—(8) XVIII, 21.—(9) LI et LVIII.

»velociter currunt, quae distribuunt; veras esse promissionis vo-
»bis factas. Per calamum, et per scribes, tu non es, oh Mahoma,
»a daemone possessus: tibi perfecta dabitur remuneratio: tu es no-
»bilis ingenii. Aliquando elucebit quis sit inter vos demens.»

315. *Nota.* Infinita esset oratio, si in omnes Alcorani decurreret stultas sententias, quas impostor Mahomes veritatibus interserebat sacrarum Scripturarum. Confuse enim, sine unitate, sine ordine, sine nexu, absque scopo, quaecumque cogitando occurrebant, effutiebant, ad nauseam usque eadem repetendo: vera cum falsis, inania cum utilibus, stulta cum seriis, turpia cum honestis, quasi mente captas, miscebat, revocabat, recoquebat. Neque exinde miraberis, obduratos in suo errore, et quasi incorvertibiles esse Mahumetis sectatores: quippe (praeterquam quod summa morum licentia, et crassa, qua obligantur, ignorantia circa religionem, et civilis coactio eos detinet) semel atque in Mahumetismum caecam fidem imberint, veluti irrationales evadunt, mente capti, ratione non utentes, suo prophetae similes. Placuit errores et turpitudines aliquamplures sectae istius exponere, ut Christianae Religionis splendor et sanctitas, hisce tenebris è regione posita, magis magisque splenderent; atque in Jesum Christum, Dei Filium, Deum verum et Hominem verum, qui è tantis nos eripuit tenebris, amore et grato animo intensius afficeremur; nec non ut clarissima illa Beati Petri de populo christiano verba clarius elucerent (1): «*Vos autem, genus electum, regale sacerdotium, gens sancta, populus acquisitionis: ut virtutes annuntietis ejus, qui de tenebris vos vocavit in admirabile lumen suum.*»

§ III.

Unde procedit pertinax Mahumetanorum caecitas.

316. Ex dictis cuivis elucebit, quam falso ac mendacissime suam Mahomes commendaret sectam, dicens; nihil a Religione Christiana differre et Judaica. «Nolite, ajebat (2), disputare cum scripturalibus (Judaicis scilicet et Christianis), exceptis iis qui vos injuria affecerint; (nam cum his, ut explicat Galaleddinus, non verbis, sed gladio disputandum est): sed modestis verbis dicite illis: Credimus in Alcoranum nostrum, et in Pentateuchum, et Evangelium vestrum; et Deus noster, et Deus vester est unus et nos illum devote colimus.» Quod quidem plane falsissimum est. Ut autem in hoc aliisque miseris sequaces retineret erroribus, prohi-

(1) 1.ª, Petr. II, 9.—(2) C. XXIX, 45.

buit omnem de Religione concertationem (2): «Deus revelavit tibi »veritatem, itaque ne dubites de ea. Si quis vero disputare voluerit »tecum de ea, postquam data est tibi scientia illius; dic illi: Venite, »advocemus filios nostros et filios vestros; et conjuges nostras et »conjuges vestras; et nos ipsos et vos ipsos. Deinde oremus Deum, »ut feriat maledictione sua eos ex nobis, qui sunt mendaces, et »aberrant a veritate.» Nihil ergo, ut suam tueatur superstitionem, ratiocinii permittit, sed aliam tantum adhibere caecam superstitionem ac Dei tentationem; rationis enim lumine nequit Mahumetismus ullatenus suaderi. Quid autem petita ista praestabit maledictio? Nam visibilis et miraculosa non fiet; cum saepe dicatur in Alcorano, non esse Mahumetis praedicationem miraculis confirmandam: erit ergo, si fiat, maledictio quaedam ignota et invisibilis. Unde ergo veritas elucebit? Sic igitur viam omnem ab errore emergendi suis sectatoribus malignus occlusit pseudopropheta.

§ IV.

Mahumeticae superstitionis scopus.

317. Si Mahumetanae sectae finem et scopum noscere velimus, putat Bellarminus (serm. 5, de fide), Mahumetis propositum non fuisse aliud quam difficultatem omnem profligare, quam christiani homines in credendo et operando patiuntur. Quia difficile est cum una uxore contentum esse, et eam non posse dimittere, adhaesit Judaeis. Quia difficile erat credere unam essentiam in tribus Personis subsistere, adhaesit Arianis. Quia difficile erat unam Personam esse in duabus naturis, adhaesit Nestorianis. Quia difficile erat propter spiritualia et futura contemnere temporalia et praesentia, quae videntur, adhaesit Epicureis. Quia difficile erat, postremo, Christum et Moysen, tam perspicue sanctos et Dei amicos, non recipere; et non minus difficile erat cum Lege Moysis et Evangelio Christi suam legem conjungere, Christum et Moysen recepit, Legem et Evangelium repudiavit.»

Verum, ejusmodi propositum, non quidem causam finalem Mahumeticae sectae censemus fuisse; sed medium potius et industriam adhibitam ut praecipuum alium assequeretur scopum; scilicet, ut dominandi et luxuriandi satietatem effrenatam libidinem. Principalis hic finis ex toto elucet Alcorano. Ut Christianos ad suam sectam et dominationem traheret, gloriose de Jesu et Evangelio loquebatur; de Moyse pariter et Prophetis, ut falleret Judaeos; exaltavit tem-

(1) C. III; 59.

plum Mechanum, ut idololatris conniveret; januam latissimam luxuriae aperuit et depraedationibus ut omnes alliceret, et sibi blandiretur; eademque de causa difficilia quaevis respuebat. Quia vero ista ad dominationem, tum religiosam, tum civilem sibi assequendam nondum re ipsa sufficiebant, armis omnes subjugare aggressus est, et magna ex parte, quod in votis erat, obtinuit; Deo, ut censemus, puniente, gladio turpissimi impostoris, Paganos et Judaeos Christi fidem renuentes; haereticos fidem labefactantes; schismaticos unitatem corporis Christi scindentes; pravos christianos nomen Christi deturpantes. Sicque exitum comminationes illae habuere, quas Christus D. Thyatirae Ecclesiae intimaverat. (Apoc. II).

ALERE FLAMMAM § V.

Mahumae Sectatores.

318. Quos gignat turpis ejusmodi secta fructus in populo cui dominatur, exponit in aureo suo libro Reverendissimus P. Tyrusus Gonzalez de Santalla, S. J. (1).

Refert quales censentur inter Mahumetanos sancti; unde infert, et quidem jure, quid possit reliquum esse vulgus: «Est doctrina inter Mahumetanos recepta, homines jejunando, eleemosynas largiendo, a delectationibus carnis abstinendo et poenitentiam agendo initio vitae suae, tandem naturam acquirere Angelorum et impeccabiles reddi, et, in praemium vitae anteactae, posse jam quidquid libuerit deinceps facere, et quamcumque delectationem capere.» Id gravissimis et fide dignis confirmat testibus, et factis comprobatur. Quia vero facta ejusmodi turpissima sunt, libenti animo silentio premimus; ejusmodi enim sunt, ut nec homines, nedum sancti, appellari *Turlachi* illi, seu *Morabitae*, seu *Sanctones* (sic vocare vulgus solet) mereantur: nam ipsis bestiis turpiores se palam exhibent, quasi furiosi et honestatem omnem cum ratione exuti. Jure igitur ait laudatus Auctor: «Quis non videt turpissimam et abominandam esse legem, quae tales fructus producit; animasque non ad Deum convertere, sed in bestias transformare? Conferat hic Christi praedicator puritatem Religionis Christianae cum hac impuritate; et in medium proferat vitam et gesta eorum, quos Sancta Ecclesia ut Sanctos colit...»

(1) Manuductio ad Conversionem Mahumetanorum, Pars II, L. V, c. XXXIV.

§ VI.

Mahumeticae superstitionis caerimoniae.

319. Quemadmodum, suis cum erroribus, plures tradidit Mahumes a Christianis et Judaeis acceptas veritates; ita praecepta nonnulla moralia in turpissima sua lege injunxit. I^m quinquies singulis diebus orare. Verum hac in ipsa re errant, et orationem in peccatum vertunt; sic enim orant Mahumetani: «Deus magnus est, et Mahumetus a dexteris ejus existit. Benedictus sit Deus.» Ecce, quid sit orare nesciunt; orationem cum laude confundunt; neque etiam Deum laudant, sed contumelia afficiunt, turpissimum Prophetam a Dei dexteris constituentes.

II^m Praescribit iteranda passim lavacra, non aqua solum, sed, si ea careant, etiam pulvere. Corpus utique lavant vel fricant, animam autem mundare nesciunt, nec possunt. Judaei sane suas habebant baptismatum caerimoniae; verum edocebantur contritionem cordis et munditiam mentis praecipue quaerendam.

III^m Jejunium mense integro custodire tenentur, ita ut nec edere, nec bibere diu eis liceat, sed noctu tantum. Ita: verum possunt nocte tota edere et bibere pro libitu, toties et quantumque voluerint. Hinc evenit, ut accedente nocte, quia siti et fame urgentur, et aliunde eos edocet Alcoranus, in cibo et potu et aliis corporis voluptatibus finem supremum hominis repositum esse; noctes vorando, potando, et luxuriando, transigant: quo efficitur, ut jejunium non ad frenandas sed ad inflammandas passiones institutum esse videatur. Potare vinum est Mahumetana lege prohibitum, at non reputatur in peccatum spiritu vini ingurgitari. Talis legislatoris, digni alumni.

IV. De primario religionis officio, Sacrificio scilicet, oblitus est Mahumes: caret turpis ista secta ad Deum colendum Sacrificio.

COROLLARIUM

Ex tota Disquisitione.

I. *Animadversio de Liberalismo.*

Priusquam hanc absolvamus tractationem, oportet cuidam obviam ire objectioni. Disquisitionis hujusce titulus, *Liberalismi* errores explodendos enuntiavit. *Rationalismi*, sane, et *Indifferentismi*, aliorumque systematum monstra, quibus thesibus ac argumentis expugnantur, suo loco indicavimus; Liberalismi autem nec nomen quidem in totius disquisitionis decursu prolatum est. Ita quidem: verumtamen, etiamsi peculiarem nullam thesim adversus ejusmodi errorem intenderimus, non inde sequitur intactum praeteriisse; si recte enim rem perpendamus, disquisitio tota adversum illum militat, prout hujuscemodi erroris fert natura: Liberalismus enim est omnium hodiernorum errorum parens, seu nutritius.

II. *Quid ambiguum in Liberalismo, quid certum.*

Inde difficultas, cum praecisis terminis errorem istum definiendi; uti notavit, hisce diebus, spectabilis quidam Doctor in solempni quam habuit oratione pro re catholica: dixit enim primores scriptores, inter recentes polemistas, a se consultos, omnesque in definiendo Liberalismo discrepare; quod quidem exemplis confirmat, insigniorum auctorum proferens hujuscemodi definitiones. Nihilominus, etiamsi aliqua in hisce definitionibus inveniat differentia, omnes consentiunt, (quod notare oportet) nomine *Liberalismi* rem denotari funestissimam et plurimorum errorum ac malorum feracem. Quod quidem ipsa universalis edocet experientia: ubicumque enim nomine *Liberalismi*, vel societates civiles, vel alii constituuntur aut reguntur hominum conventus, plurima ac gravissima exinde mala et perturbationes exoriri, res est comperta. At, rem hanc clariori in luce posuit S. Indicis Congregatio, dum laudavit, *post maturum examen*, opus Cl. Sardá et Salvany in quo thesim hanc principem ostendit: Liberalismus est peccatum. Censuit enim S. Congregatio: «Auctor ejusdem D. Félix Sardá laudem meretur, eo quia solidis argumentis, ordine et claritate expositis, sanam doctrinam in materia subjecta proponat atque defendat.»

Sed firmiter nobis suppeditat Liberalismi malitiae argumentum S. Pontifex Pius IX, ex damnatione Propositionum 77, 78, 79, 80, Syllabi praecipuorum nostrae aetatis errorum; istae namque erroneae propositiones Liberalismo adjudicantur. Inde rejicit S. Pontifex, cum Propositione 80, «quod possit ac debeat Romanus Pontifex cum Liberalismo sese reconciliare et componere.»

III. *Quid concluditur pro re christiana.*

Ex his facile concludes; sufficienter catholico cuicumque quid sit Liberalismus innotescere; ut ab eo, nec non ab omnibus qui se eodem infectos exhibent, veluti e peste, fugiant. Si lues namque aliqua regiones invadat, numquid expectabunt incolae, ut ab ea, nec non ab infectis, diligenter caveant, quod consenserint medici in morbi tradenda definitione? Rem enim quamcumque existere longe facilius dignoscitur, quam quid ea sit definire: hinc omnes cives agnoscunt, et digito ostendunt hanc vel illam factionem (partido) civilem, liberalem esse; aliam vero in Liberalismo plus progredi: praesertim cum neque id velint factiones istae dissimulare, sed potius gloriosum sibi existiment, et de altiori in liberalismo gradu invicem contendant. Jam vero nonne res est aperta, quinam has factiones sequantur, vel adjuvent?

IV. *Unde Liberalismi ambiguitas orta.*

Ut autem de Liberalismi definitione quid judicem aperiam, pauca adjiciam. Censeo errorem hunc esse natura sua transcendentalem, et inde accidere quod in eo praecisis verbis definiendo, difficulter consentiant polemistae; consequitur enim difficultas ista quaestiones omnes transcendentales, quae, ratione simplicitatis ex una parte, et ratione extensionis ex altera, mentes in iis complectendis divagare coguntur. Sic, ex. gr., Protestantismus innumeros genuit errores et induxit sectas: si quis igitur conetur definitione aliqua eum comprehendere, ex malignis quos protulit fructibus desumpta, necessario fiet ut, pro ratione temporum, locorum et personarum, unus sic, alius vero sic definiendum Protestantismum existimet; donec errorem transcendentalem, et quasi ceterorum omnium radicem, prospexerit. Idem cum errore evenit Jansenismi, idemque cum aliis ejusmodi transcendentalibus erratis: innumeras Jansenismi corruptelas in disciplina, in sacramentis, in moribus, in dogmate, non poteris una definitione describere; donec advertas,

impotentem proclamasse hominem ad non peccandum, ac solum Deum peccati causam existere.

Jam vero, tentarunt, generatim auctores Liberalismum ex pessimis, quos ubique terrarum parit, fructibus definire; et cum universos, socialem, moralem, intellectualem, religiosum, civilem, mercatorium, industriosum, domesticum, ordines virus illius inficiat, hinc diversimode, prout ad hunc vel illum respiciunt rerum ordinem, eum definiunt. Quidam notant quod ordinem supernaturalem nihili facit; alii advertunt quod statum civilem ab Ecclesiae subtrahat subjectione; alii quod leges status supra legem ipsam divinam extollat, et cultum idololatricum Status inducat; alii quod dissolvat vincula socialia; alii quod leges morales, quod familiae constitutionem evertat, etc., etc. Numquid verae sunt istae Liberalismi definitiones? Utique, verissimae, sed inadaequatae, quia errorem illius transcendentalem, ceterorum radicem, praetermittunt.

V. Quae Liberalismi adaequata definitio.

Quemadmodum error transcendentis Protestantismi est: «spiritus privati sensum circa scripturas esse unicam fidei regulam;» et Jansenismi: «impotentem esse hominem ad bene agendum vel male, et tamen actiones illi esse imputandas;» sic Liberalismus, fidem ad libitum protestanticam, rem esse inanem ad scopum suum putans; et divina mandata, gratiamque jansenisticam ad res antiquatas relegans; censet: in hominis *libertate*, totam sive personalem sive socialem prosperitatem esse statuendam. Non tamen de *libertate* in genuino sensu accepta, quod minus foret absurdum, agit Liberalismus; quatenus, scilicet, est facultas agendi juxta *rectam rationem*, in homine qui solis valet naturae viribus; vel agendi juxta *rationem fide exornatam*, in homine christiano; sed agit de *libertate*, quasi facultate agendi quod cuique placet et libet.

Hunc ergo censemus principem et adaequatum Liberalismi conceptum: *systema quo defenditur, facultatem seu licentiam inesse cuique homini abutendi sua libertate.*

VI. Liberalismi gradus.

Cum autem abusus hic libertatis plus vel minus porrigi valeat; etiamsi liberales omnes in eo conveniant, quod jus insit omnibus sua libertate abutendi, limites tamen aliquos praefigendos, generatim volunt: qui enim nullo teneri vinculo libertatem suam volunt, *Nihilistae* recte nominantur; nihil enim intactum in ullo ordine

naturali vel supernaturali relinquunt. Liberales qui nulla volunt coerceri auctoritate sociali, dicuntur *Anarchici*: qui contendunt, societatis vel privatorum bonis, veluti sibi propriis ex aequo abuti posse, *Socialistae* et *Communistae* audiunt: qui cupiunt abusum cavendum libertatis, quo ordo societatis externus perturbaretur, liberales *Conservatores* se nuncupant; in quibus tamen diversi existunt liberalismi gradus, juxta eorum audaciam et dominatus spem. In eo facile omnes liberalium factiones consentiunt: de Religione et morali ordine non curandum; et quod cuique libet id facere, dicere ac cogitare posse; dummodo aliud socialis externusque non exigit ordo.

VII. Perturbationis inter christianos progressio.

Ecce igitur quo pacto progressa est societatis perturbatio et apostasia. Protestantismus directe fidem reapse subvertit, et ad speciem retinuit; ordinem autem moralem indirecte sustulit, cuique concedens licentiam suas fingendi morum regulas. Jansenismus moralitatem omnem directe abstulit, fidem autem indirecte; extrinsecus autem subjacere homines mandatis voluit, quasi bruta, nempe, quae jugum, velint nolint, portare debent. Liberalismus sine ambagibus, ad ima descendens, libertatem idolum suum facit, eique honores decernit divinos, quantum privata cujusque dictat utilitas, et potentiorum sinit coactio. Tamen cum potentiores numero a vulgo superentur, vergit Liberalismus ad omnis socialis ordinis dissolutionem et extremam barbariem.

VIII. Quo pacto expugnatus fuerit Liberalismus.

Ex dictis facile inferes, in tota hac disquisitione, Liberalismum esse expugnatum: *directe* quidem quoad illos liberalium errores qui circa Religionem versantur, cum jura defenderimus (1) Religionis; *indirecte* autem totum etiam Liberalismum; tum quia Christiana Religio quemlibet damnat libertatis abusum; tum quia cujuslibet legitimi ordinis et prosperitatis solidius fundamentum est Religio. «Atque eisdem fidelibus inculcare numquam desinite, omnem veram felicitatem in homines, ex augusta nostra religione ejusque doctrina et exercitio redundare, ac *beatum esse populum cujus Dominus Deus ejus,*» ait Pius IX (2).

(1) Praesertim in cap. I. Dico II, III, IV, V; et cap. II, thesis I, II, III, IV, V, VI, XXVII.—(2) Encycl. *Quanta cura.*

Ceterum, Liberalismi sectam è fundamentis subvertit Augustinus (1) dicens: «Docuimus liberum arbitrium sic homini datum, ut tamen et divinis legibus et humanis rectissime gravium supplicia constituta sint peccatorum: et pertinere, ad religiosos reges, non solum adulteria vel homicidia vel hujusmodi alia flagitia seu facinora, verum etiam sacrilegia severitate congrua cohibere.»

Et similiter Hieronymus (2): «Quod autem sursum deorsum jaectant, liberum a nobis arbitrium destrui, audiant è contrario eos arbitrii destruere libertatem, qui male eo abutuntur adversum beneficium largitoris. Quis destruit arbitrium? Ille qui semper Deo agit gratias, et quodcumque in suo rivulo fluit, ad fontem refert. An qui dicit: *Recede à me, mundus sum*: non habeo te necessarium? Dedisti enim mihi semel arbitrii libertatem, ut faciam quod voluero.»

(1) Epist. 204 ad Dulcitium Tribunum.—(2) Epist. 133 ad Ctesiph. n. 6.

DISQUISITIO III.

DE ECCLESIA CHRISTI

seu

*Religionis Christianae prospectus
ubi etiam interseruntur
quae de Locis Theologicis dici solent.*

PROOEMIUM.

1. Ordinem nostrarum conceptionum perpendentes veteres Scholastici, aiebant; praemittendam quaestioni, quid res sit? illam priorem, an res sit? Ac jure quidem: Quis enim mente valeat modum, sive substantialem, sive accidentalem cogitare, re non praconcepta quam mens respiciat, et modus attingat? Cum ergo in praecedenti secunda Disquisitione ostendere tentaverimus, divinitus per Christum factam fuisse Religionis revelationem: jam exquirere aggredimur, quid ea sit: quo in labore tota versatur scientia sacra, seu supernaturalis Theologia. Verum non res simplex et incompleta existit ea, quam Deus per Christum hominibus revelavit, Religio; sed varia et admodum complexa, multis coalescens, praeter ipsius formam, intellectui illuminando veritatibus, et non paucis voluntati dirigendae mandatis.

2. Quae in istis evolvendis tenenda methodus, neque omnes consentiunt, neque parvi facienda quaestio; cum ad rerum elucidationem, et ad laboris difficultatem, et ad scientiae nobilitatem ac firmitatem non parum id spectet. Quo patet, eam excludendam et improbandam methodum, seu procedendi rationem, qua, nullo facto quaestionum theologicarum discrimine, proponuntur et evolvuntur prout occasio, seu caeca sors, ad palaestram eas adduxerit. Alii autem ordine aliquo, quod rationalis est naturae, gaudentes, ab iis aggrediendum esse rebus ad scientiam theologicam existimarunt, quae in ea nobiliores sunt ac praecipuae, sive ex natura

Ceterum, Liberalismi sectam è fundamentis subvertit Augustinus (1) dicens: «Docuimus liberum arbitrium sic homini datum, »ut tamen et divinis legibus et humanis rectissime gravium supplicia constituta sint peccatorum: et pertinere, ad religiosos reges, »non solum adulteria vel homicidia vel hujusmodi alia flagitia »seu facinora, verum etiam sacrilegia severitate congrua cohibere.»

Et similiter Hieronymus (2): «Quod autem sursum deorsum »jaectant, liberum a nobis arbitrium destrui, audiant è contrario »eos arbitrii destruere libertatem, qui male eo abutuntur adversum »beneficium largitoris. Quis destruit arbitrium? Ille qui semper »Deo agit gratias, et quodcumque in suo rivulo fluit, ad fontem »refert. An qui dicit: *Recede à me, mundus sum*: non habeo te ne- »cessarium? Dedisti enim mihi semel arbitrii libertatem, ut fa- »ciam quod voluero.»

(1) Epist. 204 ad Dulcitium Tribunum.—(2) Epist. 133 ad Ctesiph. n. 6.

DISQUISITIO III.

DE ECCLESIA CHRISTI

seu

*Religionis Christianae prospectus
ubi etiam interseruntur
quae de Locis Theologicis dici solent.*

PROOEMIUM.

1. Ordinem nostrarum conceptionum perpendentes veteres Scholastici, aiebant; praemittendam quaestioni, quid res sit? illam priorem, an res sit? Ac jure quidem: Quis enim mente valeat modum, sive substantialem, sive accidentalem cogitare, re non praconcepta quam mens respiciat, et modus attingat? Cum ergo in praecedenti secunda Disquisitione ostendere tentaverimus, divinitus per Christum factam fuisse Religionis revelationem: jam exquirere aggredimur, quid ea sit: quo in labore tota versatur scientia sacra, seu supernaturalis Theologia. Verum non res simplex et incompleta existit ea, quam Deus per Christum hominibus revelavit, Religio; sed varia et admodum complexa, multis coalescens, praeter ipsius formam, intellectui illuminando veritatibus, et non paucis voluntati dirigendae mandatis.

2. Quae in istis evolvendis tenenda methodus, neque omnes consentiunt, neque parvi facienda quaestio; cum ad rerum elucidationem, et ad laboris difficultatem, et ad scientiae nobilitatem ac firmitatem non parum id spectet. Quo patet, eam excludendam et improbandam methodum, seu procedendi rationem, qua, nullo facto quaestionum theologicarum discrimine, proponuntur et evolvuntur prout occasio, seu caeca sors, ad palaestram eas adduxerit. Alii autem ordine aliquo, quod rationalis est naturae, gaudentes, ab iis aggrediendum esse rebus ad scientiam theologicam existimarunt, quae in ea nobiliores sunt ac praecipuae, sive ex natura

sua, sive successu temporis et origine. Alii denique ingenii humani naturae consulendum putant, cujus est, (uti auctor est Philosophus, et ipsa foret auctor experientia etiamsi nullus foret philosophus) a notioribus ad minus nota procedere; adeoque in Theologia, quemadmodum et in ceteris disciplinis, ab iis exordium sumendum quaestionibus, quae reliquis viam sternunt et lumen praebent, qualiscumque fuerit rerum, quae in iis pertractantur, natura.

3. Huic ergo sententiae morem geremus, et a causis ad effectus dilucidandos procedemus cum illae notiores extiterint, vel, è converso, ab effectibus: non enim est nobis propositum causas rerum vel effectus nude inquirere; sed argumenta potius et indicia quibus, quid verum sit, quidve falsum in ejusmodi elucescat. Scimus quidem alia nota esse vel ignota nondum christianis, vel in religione christiana tironibus; alia vero iis qui certa fide fuerunt in ea instituti: quapropter licet ea universim simul methodo usuri qua tironem et in re christiana inexpertum ad scientiam sacram deducamus; tamen nolumus reprehendi si alia insuper adhibuerimus argumenta credentibus firmissima, puta, Scripturae sacrae sententias, et Ecclesiae definita judicia. Nam iis qui Christi religioni fidem dedere, loco axiomatum ejusmodi argumenta existunt; ideoque non sunt ea defraudandi certitudine quae ex his in ceteras defluit quaestiones: reliquis autem, ut historica testimonia et gravissima, saltem, veritatis indicia prodesse possunt.

4. Ut hac ergo procedamus methodo, a Cano (1) laudata et ex-culta, et propius jam ad scientiam evolvendam sacram, Christi scilicet Religionem, adveniamus: primum decernendum ubinam, seu, quaenam sit genuina Christi Religio? Diversi enim diversas venditant falsi nominis christianas religiones. Cum illa ergo muliere Samaritana debet salutis aeternae cupidus, ac Christi Religionis tiro similiter quaerere (2): *Domine, video quia Propheta es tu. Patres nostri in monte hoc adoraverunt, et vos dicitis, quia Jerosolymis est locus, ubi adorare oportet.* Samaritani enim Moysis legem colere opinabuntur; Judaei eandem utique sequebantur; at aliter Sadducaei, Pharisei aliter. Pariter, christianos se Nestoriani vocitant, Abyssini, Schismatici Graecanici, nec non Russiaci, Lutherani, Calvinistae, etc. Ea de causa ajebat Tertullianus (3): «Ordo rerum desiderabat illud prius proponi, quod nunc solum disputandum est: quibus competat fides ipsa? Cujus sunt Scripturae? A quo, et per quos, et quando, et quibus sit tradita disciplina qua

(1) De Loc. Theol. P. 2. c. X.—(2) Jo. IV, 19.—(3) Praescrip. c. XIX.

»fiunt christiani? Ubi enim apparuerit esse veritatem et disciplinae »et fidei christianae; illic erit veritas Scripturarum et expositionum et omnium traditionum christianarum.»

Duo ergo in hac tertia disquisitione nos prosequi oportet; primum formam constitutionemque evolvere Religionis Christi, et ejusdem proprietates; secundum, quod ex priori consequitur, eandem a quavis, falsi nominis, christiana superstitione secernere. Quae non sunt admodum difficilia existimanda: *Misit enim Deus Filium suum in mundum, ut salvetur mundus per ipsum* (1), non unus tantum populus. Si ergo usque adeo prae lucebat vera lex Mosayca, ut diceret Dominus Samaritanis (2): *Vos adoratis quod nescitis; nos adoramus quod scimus, quia salus ex Judaeis est;* multo praestantior fulgore erit vera Christi Ecclesia, quasi *lux mundi, et civitas supra montem posita quae nequit abscondi* (3). Eam proinde Religionis Christianae, Deo favente, exquirimus notitiam qua cuilibet valeamus sectae dicere: *Vos adoratis quod nescitis; nos adoramus quod scimus, quia salus ex Catholica Ecclesia est.* Quod quidem scimus catholici, nec nobis opus est exquisitione; sed quo pacto valeamus nescientes edocere gradatim evolvemus, et difficultatibus dissipandis eorum qui non credunt obvii procedemus.

DIVISIO GENERALIS.

- CAPUT I. De principiis Ecclesiae.
 — II. De proprietatibus ejusdem.
 — III. De eadem singulariter dignoscenda.
 — IV. De ejusdem filiis, seu veris christianis.
 — V. De doctrinali Ecclesiae deposito.

CAPUT I.

De Principiis Ecclesiae Christi.

Principia rei cujusvis contingentis sunt vel intrinseca, seu constitutiva, vel extrinseca, seu causantia: unde in duos articulos caput primum dividimus.

(1) Jo. III, 17.—(2) Ibid. IV, 22.—(3) Matth. V, 14.

sua, sive successu temporis et origine. Alii denique ingenii humani naturae consulendum putant, cujus est, (uti auctor est Philosophus, et ipsa foret auctor experientia etiamsi nullus foret philosophus) a notioribus ad minus nota procedere; adeoque in Theologia, quemadmodum et in ceteris disciplinis, ab iis exordium sumendum quaestionibus, quae reliquis viam sternunt et lumen praebent, qualiscumque fuerit rerum, quae in iis pertractantur, natura.

3. Huic ergo sententiae morem geremus, et a causis ad effectus dilucidandos procedemus cum illae notiores extiterint, vel, è converso, ab effectibus: non enim est nobis propositum causas rerum vel effectus nude inquirere; sed argumenta potius et indicia quibus, quid verum sit, quidve falsum in ejusmodi elucescat. Scimus quidem alia nota esse vel ignota nondum christianis, vel in religione christiana tironibus; alia vero iis qui certa fide fuerunt in ea instituti: quapropter licet ea universim simul methodo usuri qua tironem et in re christiana inexpertum ad scientiam sacram deducamus; tamen nolumus reprehendi si alia insuper adhibuerimus argumenta credentibus firmissima, puta, Scripturae sacrae sententias, et Ecclesiae definita judicia. Nam iis qui Christi religioni fidem dedere, loco axiomatum ejusmodi argumenta existunt; ideoque non sunt ea defraudandi certitudine quae ex his in ceteras defluit quaestiones: reliquis autem, ut historica testimonia et gravissima, saltem, veritatis indicia prodesse possunt.

4. Ut hac ergo procedamus methodo, a Cano (1) laudata et ex-culta, et propius jam ad scientiam evolvendam sacram, Christi scilicet Religionem, adveniamus: primum decernendum ubinam, seu, quaenam sit genuina Christi Religio? Diversi enim diversas venditant falsi nominis christianas religiones. Cum illa ergo muliere Samaritana debet salutis aeternae cupidus, ac Christi Religionis tiro similiter quaerere (2): *Domine, video quia Propheta es tu. Patres nostri in monte hoc adoraverunt, et vos dicitis, quia Jerosolymis est locus, ubi adorare oportet.* Samaritani enim Moysis legem colere opinabuntur; Judaei eandem utique sequebantur; at aliter Sadducaei, Pharisei aliter. Pariter, christianos se Nestoriani vocitant, Abyssini, Schismatici Graecanici, nec non Russiaci, Lutherani, Calvinistae, etc. Ea de causa ajebat Tertullianus (3): «Ordo rerum desiderabat illud prius proponi, quod nunc solum disputandum est: quibus competat fides ipsa? Cujus sunt Scripturae? A quo, et per quos, et quando, et quibus sit tradita disciplina qua

(1) De Loc. Theol. P. 2. c. X.—(2) Jo. IV, 19.—(3) Praescrip. c. XIX.

»fiunt christiani? Ubi enim apparuerit esse veritatem et disciplinae »et fidei christianae; illic erit veritas Scripturarum et expositionum et omnium traditionum christianarum.»

Duo ergo in hac tertia disquisitione nos prosequi oportet; primum formam constitutionemque evolvere Religionis Christi, et ejusdem proprietates; secundum, quod ex priori consequitur, eandem a quavis, falsi nominis, christiana superstitione secernere. Quae non sunt admodum difficilia existimanda: *Misit enim Deus Filium suum in mundum, ut salvetur mundus per ipsum* (1), non unus tantum populus. Si ergo usque adeo praelegebat vera lex Mosayca, ut diceret Dominus Samaritanis (2): *Vos adoratis quod nescitis; nos adoramus quod scimus, quia salus ex Judaeis est;* multo praestantior fulgore erit vera Christi Ecclesia, quasi *lux mundi, et civitas supra montem posita quae nequit abscondi* (3). Eam proinde Religionis Christianae, Deo favente, exquirimus notitiam qua cuilibet valeamus sectae dicere: *Vos adoratis quod nescitis; nos adoramus quod scimus, quia salus ex Catholica Ecclesia est.* Quod quidem scimus catholici, nec nobis opus est exquisitione; sed quo pacto valeamus nescientes edocere gradatim evolvemus, et difficultatibus dissipandis eorum qui non credunt obvii procedemus.

DIVISIO GENERALIS.

- CAPUT I. De principiis Ecclesiae.
 — II. De proprietatibus ejusdem.
 — III. De eadem singulariter dignoscenda.
 — IV. De ejusdem filiis, seu veris christianis.
 — V. De doctrinali Ecclesiae deposito.

CAPUT I.

De Principiis Ecclesiae Christi.

Principia rei cujusvis contingentis sunt vel intrinseca, seu constitutiva, vel extrinseca, seu causantia: unde in duos articulos caput primum dividimus.

(1) Jo. III, 17.—(2) Ibid. IV, 22.—(3) Matth. V, 14.

ARTICULUS I.

De principiis intrinsece constituentibus Ecclesiam Christi, quasi materia et forma ejusdem.

THESIS I.

Divina Christi religio pro omnibus hominibus et in perpetuum fuit instituta.

6. *Nota.* Utramque theseos partem certa fide tenemus Christiani: primam autem supra (Disq. II, n. 261) ostendimus, et secundam perspicua confirmant documenta.

1.º Christus dixit (1): *Prædicabitur hoc Evangelium regni* (doctrina, nempe, ac Christi Religio) *in universo orbe in testimonium omnibus gentibus; et tunc veniet finis.* Item ait (2): *Super hanc petram aedificabo Ecclesiam meam, et portae inferi non prævalent adversus eam.* (3) *Ecce ego vobiscum sum usque ad consummationem sæculi;*

7. 2.º In Prophetiis ac libris sacris quibus Religio docebatur Judaica, quamque divinam fuisse probatum supra (Disq. II, n. 222), de divina Christi Religione prædictum fuit (4): *Et timebunt qui ab occidente nomen Domini, et qui ab ortu solis gloriam ejus; cum venerit quasi fluvius violentus quem spiritus Domini cogit; et venerit Sion Redemptor, et eis qui redeunt ab iniquitate in Jacob, dicit Dominus. Hoc foedus meum cum eis, dicit Dominus: Spiritus meus qui est in te, et verba mea quae posui in ore tuo, non recedent de ore tuo, et de ore seminis tui, et de ore seminis seminis tui, dicit Dominus, amodo et usque in sempiternum.* Haec prophetia, uti docet contextus et confirmat Christi Apostolus (5), ad Foedus Novum, seu Christianam refertur Religionem, quae proinde in sempiternum est duratura.

8. 3.º Christi D. discipuli hanc religionis perennitatem intellexerunt et prædicarunt (6): *Præcipio tibi, ut serves mandatum sine macula, irreprehensibile, usque in adventum Domini nostri Jesu Christi.* Et ipse Apostolus conferens Christi Evangelium cum Veteri Lege, hanc mobilem, illud immobile dicit (7): *Non accessistis ad tractabilem montem, et accensibilem ignem, et turbine, et caliginem, et procellam, et tubae sonum* (sic enim Lex Vetus promulga-

(1) Matth. XXIV, 14. — (2) Ibid XVI, 18. — (3) Ibid. XXVIII, 20. — (4) Is. LIX, 19.—(5) Rom. XI, 26.—(6) 1.ª Tim. VI, 14.—(7) Hebr. XII, 18...

ta): *sed accessistis ad Sion montem, et civitatem Dei viventis... et Testamenti Novi Mediatorem Jesum, et sanguinis aspersionem melius loquentem quam Abel. Videte ne recusetis loquentem. Si enim illi non effugerunt recusantes eum qui super terram loquebatur* (Moyses, merus homo): *multo magis nos, qui de coelis loquentem nobis avertimus. Cujus vox movit terram tunc; nunc autem repromittit dicens: adhuc semel, et ego movebo non solum terram, sed et coelum. Quod autem Adhuc semel dicit; declarat mobilium translationem, tamquam factorum, ut maneat ea quae sunt immobilia. Itaque regnum immobile suscipientes habemus gratiam, per quam serviamus placentes Deo, cum metu et reverentia.*

4.º Ad Antichristum usque, de quo Paulus (1) et Joannes (2), perdurabit utique Christi Ecclesia, quam ille expugnare ac delere conabitur: atqui projecto in stagnum ignis Antichristo, cum omnibus eum adjuvantibus, manebit victrix per Christum Ecclesia usque ad universale judicium, docente perspicue eodem Joanne (3), cum Daniele (4); ergo.

9. 5.º Antiqui Patres, Doctoresque christiani eandem, quam acceperunt, nobis tradidere doctrinam. Exempli causa laudabimus Hieronymum (5): «Ex quo intelligimus Ecclesiam usque ad finem mundi concuti quidem persecutionibus, sed nequaquam posse subverti.» Et Augustinus (6) aiebat: «Quis vero fidelium dubitet, Ecclesiam, etiamsi aliis abeuntibus, aliis venientibus ex hac vita mortali transeat, tamen in aeternum esse fundatam?»

6.º Omnibus hominibus necessaria est ad salutem Christi Religio, uti supra positum fuit: *Non est in alio aliquo salus. Nec enim aliud nomen est sub coelo datum hominibus; in quo oporteat nos salvos fieri;* haec Petrus (7), magnis Evangelii prædicationem firmans portentis: *atqui omnes homines vult Deus salvos fieri, et ad agnitionem veritatis venire* (8); ergo tamdiu perdurabit Christi Religio, quamdiu homines in mundo permaneant.

10. *Corollarium.* Alibi probatum est (9), hominum societatem, quatenus persona quaedam moralis est, adeoque Moderatores societatis, ad munera religionis constringi: unde intelligimus, non solum omnibus hominibus, sed pro omnibus quoque nationibus, rebus publicis, et principibus, regibus, praesidibus eorum, in perpetuum Religionem Jesu Christi fundatam et permanentem.

(1) Thessal., II, 8.—(2) Apoc. XIX, 19, 20.—(3) Apoc., XX.—(4) VII, 25, 26, 27.—(5) In Amos, IX, 15.—(6) In ps. 77.—(7) Act. IV, 12.—(8) 1.ª Tim., II, 4.—(9) Disq. II, Dico IV, n. 11.

11. Obj. Dicit Christus D. (1): *Filius hominis veniens, putas inveniet fidem in terra?* Ergo res videtur esse saltem dubia, quod permansura sit Christi Religio usque ad mundi finem.

Resp. Dist. *consequens*. Perpensis, juxta naturalem ordinem, difficultatibus et contradictionibus quibus subjecta est Christi Religio, dubium est quod ad finem usque temporum sit duratura; conc. Divinis perpensis subsidiis ac promissionibus, dubium est permansuram christianam religionem; nego *consequentiam*.

THESIS II.

Sic Christus D. suam instituit religionem, ut omnes in Eum credentes in unam coalescerent societatem.

12. Hanc nos edocet catholica fides doctrinam, et paucis probabimus.

1.º In Symbolis fidei Apostolico et Niceno dicimus: «Credo Sanctam Ecclesiam.» Atqui nihil aliud est Ecclesia quam societas, seu congregatio credentium in Christum: ergo. Item in Constantinopolitano: «Credo in unam, sanctam, catholicam et Apostolicam Ecclesiam.»

2.º De illis loquens Dominus qui vocem ejus audiunt, id est, credentibus in eum, ait (2): *Et alias oves habeo, quae non sunt ex hoc ovili; et illas oportet me adducere, et vocem meam audient, et fiet unum ovile, et unus pastor.* Apostoli quoque et discipuli Christi id agnoscunt ac testantur. Paulus (3) vocat credentes, *Corpus Christi, quod est Ecclesia*; ergo revera in unum coeunt, uti ejusdem corporis et congregationis membra: et Petrus dicit, esse Christum tamquam *lapidem vivum, electum*; accedentes autem ad Eum supraedificari, quasi *lapides vivos* in domum spiritualem, et efficere *genus electum, regale sacerdotium, gentem sanctam, populum acquisitionis, et populum Dei* (4).

13. 3.º Antiqui Patres, Doctoresque christiani plurimum istam laudabant communionem, veluti omnium in Christo credentium characterem: unum vel alterum sufficiat testimonium. S. Ignatius M., dum ad patiendum pro fide Christi adibat, Magnesians scribebat: «Hortor ut hoc sit vestrum studium, in Dei concordia omnia agere.» Clemens Alex. (5), per Christum Deum, ait, «Tollitur maceria quae Graecum a Judaeo dividebat, ut esset populus peculiaris.» S. Cyprianus (6): «Deus unus est, et

(1) Luc., XVIII, 8.—(2) Jo., X, 16.—(3) Colos., I, 24.—(4) 1.^a Petri, II.—(5) L. 6, Strom.—(6) De unitate Eccl. c. 11.

»Christus unus, et una Ecclesia ejus, et una fides, et plebs in solidam corporis unitatem concordiae glutino copulata.» Tertullianus, exponens in libro *Adversus gentes*, quid sint christiani, aiebat: «Corpus sumus de conscientia religionis et disciplinae veritate et spei foedere. Coimus in coetum et congregationem, ut ad Deum quasi manu facta, precationibus ambiamus orantes.» S. Augustinus (1): «Neque enim quia et in orbem terrarum plerumque regna dividuntur, ideo et christianorum unitas dividitur: cum in utraque parte catholica inveniatur Ecclesia.»

14. 4.º Qui communibus mediis ad eundem prosequendum finem operantur, idque tum interius, tum exterius; isti sane consociati existunt. Atqui Christi religio sic fuit instituta, ut communibus mediis ad eundem scopum homines tum exterius, tum interius duceret; ergo ad modum societatis fuit a Christo constituta.

Major praemissa ex sese evidenter patet; *minorem* Evangelia testantur. Nam Dominus non diversa pro diversis hominibus tradidit mandata, sed eadem pro credentibus quibusvis (2): *Euntes ergo docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris et Filii et Spiritus Sancti: docentes eos servare omnia quaecumque mandavi vobis.* Item dixit: *Qui crediderit et baptizatus fuerit salvus erit; qui vero non crediderit, condemnabitur.*

Unde non concessit, ut quae vellet quis mandata, haec retineret; quae autem nollet, respueret: ergo cum in mandatis internis, tum in externis omnes convenire debent christiani; religionis enim officia etiam externa sint oportet, ut probatum supra (3).

15. Corollarium I. Non solae individuae et physicae personae in unam christianam coalescunt societatem; sed personae quoque morales, nationes nempe republicae, ideoque principes, reges, praesides, in Christum credentes et christianae Religioni subjacentes. Unde inferes, societates civiles, nationes nempe, regna, etc., posse quidem, inspecto solo fine temporali, et terreno, societates esse perfectas et independentes; perpenso altiori religionis fine, cui subjiciuntur (supra, n. 10), imperfectae sunt societates altiori perfectae subservientes, scilicet, christianae societati, seu Ecclesiae. Proinde societatis civilis rectoribus nedum a quavis potestate in Ecclesiam exercenda abstinendum est, quippe nullam habent; sed ad ea officia erga illam praestanda prompti esse debent de quibus alias egimus (4).

16. Corollarium II. Ecclesia Christi est indefectibilis. Nam

(1) De Unit. Eccl., c. X.—(2) Matth. XVIII, 19; Marc. XXVI, 16.—(3) Disq. II, c. I, Dico III.—(4) Disq. II, Dico IV et V, n. 11 et 21.

nihil est aliud Christi Ecclesia, quam Religio Christiana, quatenus societas est ex ipsius Christi institutione. Sed divina Christi Religio est indefectibilis, uti ex Thesi I (n. 6) constat: ergo.

Obj. In diversis christianorum Ecclesiis diversi adhibiti semper fuere ad Deum colendum ritus. Ergo unitas, saltem externa, non fuit a Christo statuta pro sua religione.

Resp. Dist. *ant.* In diversis Ecclesiis diversi adhibiti fuere ritus, iis in rebus ac caeremoniis quas Christus non definivit; conc. In ceteris a Christo D. statutis; nego *ant.* et pari modo dist. *consequens*: ergo non statuit Christus unitatem, saltem externam, quoad omnia; concedo; quoad plura substantialia, quae ad externam sat essent communionem; nego *consequentiam*.

ALERE FLAMMAM
VERITATIS
THESIS III.

Constituit Christus Ecclesiam, seu societatem credentium in illum, convenire inter se et uniri in ejusdem fide professione, et in eodem Baptismo.

17. Quod in hac tuetur thesi, unum est ex primariis fidei catholicae dogmatibus; ideo solidis, paucis tamen, suadebimus argumentis.

I.^a Pars prob. 1.º Conc. Constantinopolitani quarti, in solemnique ediderunt fidei professione, dixerunt Patres: «Prima salutis est rectae fidei regulam custodire.» Concilium quoque Trident. (ses. 3.^a) ait: «Haec Sacrosanta Synodus... ante omnia statuit et decernit, praemittendam esse confessionem fidei, Patrum exempla in hoc secuta... Quare Symbolum Fidei, quo sancta Romana Ecclesia utitur, tamquam principium illud in quo omnes qui fidem Christi profitentur, necessario conveniunt, ac fundamentum firmum et unicum... exprimendum esse censuit: quod quidem ejusmodi est: Credo in unum Deum...»

18. 2.º Unam tantum esse in Ecclesia fidem, perspicue docuit Apostolus (1): *Solliciti servare unitatem spiritus in vinculo pacis: unum corpus, et unus spiritus, sicut vocati estis in una spe. Unus Dominus, una fides, unum baptisma, unus Deus et Pater omnium.* Imo, non solum fidei novitatem, sed verborum etiam vitandam docet (2): *O Timothee, depositum custodi, devitans profanas vocum novitates, et oppositiones falsi nominis scientiae, quam quidam promittentes circa fidem exciderunt.* De iis autem qui contendunt Evangelii fidem immutare, ait (3): *Sunt aliqui qui vos*

(1) Ephes. IV, 3.—(2) 1.^a Timot. VI, 20.—(3) Gal. I, 7.... 12.

conturbant, et volunt convertere Evangelium Christi. Sed licet nos, aut Angelus de coelo evangelizet vobis, praeter quam quod evangelizavimus vobis, anathema sit. Notum enim vobis facio, fratres, Evangelium quod evangelizatum est a me, quia non est secundum hominem: neque enim ego ab homine accepi illud, neque didici, sed per revelationem Jesu Christi. Et Joannes dixit (1): *Quod audistis ab initio in vobis permaneat: si in vobis permaneat quod audistis ab initio, et vos in Filio et Patre manebitis.* Haec scripsi vobis de his qui seducunt vos. Praecipit etiam vitandos omnino qui fidei contraria sequuntur (2): *Si quis venit ad vos, et hanc doctrinam non affert, nolite recipere eum in domum, nec ave dei dixeritis: qui enim dicit illi ave, communicat operibus ejus malignis.* Verum de libris sacris sat superque dictum; possemus enim longe plura ex eis proferre.

19. 3.º Pauca de antiquis Ecclesiae Patribus. Verum in primis Concilia omnia thesim, quam defendimus contestantur. Eo enim, ut plurimum, conveniebant, ut quoslibet in fide errores proscriberent, ut haereticos quosque, tanquam aridos ramos, ab Ecclesia exciderent. Singularia tamen nonnulla laudamus testimonia. S. Ignatius M., quae inter christianos vigere debeat concordia, Magnesians scripsit (seculi 2.ⁱ exordio): «Ne seducamini alienis doctrinis: Studete ut confirmemini dogmatibus Domini et Apostolorum.» Clemens Alex. (3) ait, eos, «qui ad populum accedunt christianum, pervenire ad unam fidei unitatem.» Irenaeus (4) etiam: «Ecclesia tametsi per universum orbem usque ad extremos terrae fines dispersa, fidem eam ab Apostolis, eorumque discipulis acceptam... summo gaudio et cura, perinde atque unam domum incolens, conservat, ac velut animam unam atque unum idemque cor habens, his aequae fidem accomodat, et miro consensu, quasi uno ore praedita, haec praedicat, docet ac tradit.» Tertullianus arguebat veram aut falsam quamque esse congregationem, quatenus eandem retineret traditam fidei regulam, vel, e contra, variam et novam (5): «Veritas nobis adjudicetur, quicumque in ea Regula (id est, Symbolo fidei) incedimus, quam Ecclesia ab Apostolis, Apostoli a Christo, Christus a Deo accepit...» At haeretici aliter procedunt: «Mentior si non etiam a Regulis suis (symbolis quos sibi fingunt) variant inter se; dum unusquisque proinde suo arbitrio modulatur quae accepit; quemadmodum de suo arbitrio ea composuit ille qui tradidit... Idem licuit Valentinianis quod Valentino, idem Marcionitis quod Marcioni, de suo arbitrio fidem

(1) 1.^a Jo. II, 24, 26.—(2) 2.^a Jo. 10, 11.—(3) L. 6, Strom.—(4) L. I, adv. haeres.—(5) Praescrip. c. 37.

»innovare. Denique, penitus inspectae haereses omnes in multis
»cum auctoribus suis dissentientes deprehenduntur.» Vide quoque
S. Ciprianum supra laudatum (n. 13); S. Epiphanius idem
contestatur (1): «Pacem quoque passim cum omnibus miscent (hae-
»retici). Nihil enim interest illis diversa tractantibus, dum ad unius
»veritatis expugnationem conspirent. Omnes tument, omnes scien-
»tiam pollicentur.» S. Hieronymus saepe docet (2), extra
Ecclesiam Christi versari haereticos. «Migraverunt de Ecclesia in
»haeresim, et testimonia Dei, quae prius acceperant, ad alienos ter-
»minos transtulerunt.» Et rursus: «Haeretici... ex eo quod egressi
»sunt de Ecclesia, damnati sunt.» S. Augustinus (3) etiam:
«Scias ergo nos non in eis (Donatistis) detestari, nisi dissensionem
»ipsorum, per quam schismatici vel haeretici facti sunt, quia Ec-
»clesiae Catholicae veritatem et unitatem non tenent.»

20. 4.º Argumentum evidens desumimus ex illa Joannis
sententia (4): *Qui non credit Filio mendacem facit Deum.* Absur-
dum esset religioni connumerare divinae, eos qui Deum menda-
cem faciunt. Sed divina est christiana religio, adeoque Deum et
Christum Dei Filium mendacem faciunt qui revelatam quaecum-
que ejusdem religionis veritatem negaverint; ergo in christiana
religione unius et ejusdem fidei est necessaria professio.

Praeterea, is qui religionem non amplectitur, sed potius rejicit
et funditus subvertit, ad eam nequit spectare. Sed qui vel unam
detrectat christianae religionis veritatem, illam funditus subvertit;
ergo oportet in eandem convenire fidem qui Christi religionem
amplectuntur. *Majorem esse evidentem concedes: minorem quoque*
non negabis, si parumper perpendas: nam innixa est Dei testimo-
nio revelata religio: atqui Dei evertit testimonium qui omnimodam
ei non praebet fidem; ergo religionem Christi penitus subvertit,
qui vel uni recusat assentiri hujusce revelatae religionis veritati.

21. II.^a Pars patet, 1.º Ex Christi verbis: (5) *Nisi quis renatus*
 fuerit ex aqua et Sp. Sancto, non potest introire in regnum Dei. «Do-
ce-te omnes gentes baptizantes eos...» Et ex Apostolo supra (n. 18):
Una fides, unum baptisma...

2.º In Symbolo Constantinopolitano credimus; «Confiteor unum
Baptisma in remissionem peccatorum.» Pariter Cyrillus Hie-
ros. (6), in symbolo fidei; in symbolo quoque Athanasiano; in
symbolo Aethiopum; in Hispano-Gallico; et aliarum Ecclesiarum

(1) De Expos. Fidei, c. 41, cap. 10. — (2) In Amos, c. I, 5; et c. II, 7. —
(3) Ep. LXI, ad Theodor. Nota: (Augustinum laudamus juxta editionem Pari-
siens. Parent-Desbarres, an 1836). — (4) 1.^a Joan. V, 10. — (5) Jo. III, 5; Matth.
XXVIII, 19. — (6) In Catechis.

expresse profitentium in suis symbolis fidei hunc articulum, id
est, unius necessitatem Baptismi.

22. Obj. In eo Christi discipuli a ceteris discernendi sunt, quod
dilectionem ad invicem habeant et exhibeant (1). Sed non poterunt
dilectionem ad invicem exhibere, si una et eadem in omnibus fides
necessaria fuerit: ergo haec non requiritur inter Ecclesiae Christi
membra. *Minor* inde probatur, quod possit utique quivis scire
quid ipse credat, non autem quae sit aliorum fides: ergo si invi-
cem cognoscere nequeunt christiani, neque poterunt per mutuum
dilectionem secerni ab aliis.

Resp. Nego *minorem*. Ad probationem distinguo: sciri non po-
test quae sit aliorum fides, si eam exterius non profiteantur; conc.
Aliter; nego.

Ea de causa dicimus in thesi, convenire debere Ecclesiae Christi
membra in ejusdem fidei *professione*, qua non praemissa nulli ab
Ecclesia Baptismus Christi conceditur.

Corollarium. Quaevis sectarum collectio ab invicem in fide dis-
crepantium, uti Protestantismus, a vera Christi religione aliena
existit.

ARTICULUS II.

De principiis causaliter constituentibus Christi
Ecclesiam.

THESIS IV.

Finis christianae societatis, seu Ecclesiae Chris-
ti, est, perfectiorem Dei cultum et vitae justitiam ac sanctitatem homines edocere, eosque ad
vitam aeternam perducere.

Nota. Ex rei cujuslibet fine non solum ipsius dignoscitur excel-
lencia, sed natura quoque mediorem quae illi concedenda sunt
determinatur: ideo paucis thesim hanc dilucidare oportet.

23. 1.^a Pars ostenditur. 1.º Proprium est religionis cujuslibet
Deum colere; religionis autem supernaturalis, Eum colere superna-
turaliter, ideoque perfectiori cultu: atqui supernaturalis est Chris-
tiana religio, ut in Disq. II (2) ostensum est; ergo finis christianae
societatis, seu Ecclesiae...

2.º Christus D. dixit (3): *Venit hora, et nunc est, quando veri ado-*

(1) Jo. XIII, 35. — (2) Thes. III, n. 89. — (3) Jo. IV, 23.

ratores adorabunt Patrem in spiritu et veritate. Nam et Pater tales quaerit, qui adorent eum. Haec autem comparative ad Samaritanorum religionem, nec non Judaeorum, quorum tamen Dei cultus revelatus fuerat, dixit Dominus. Et quidem nos Deum honorare oportet per Jesum Christum, a quo summus honor in Deum redundat (1); sic ait S. Petrus: *Si quis loquitur, quasi sermones Dei; si quis ministrat, tamquam ex virtute quam administrat Deus: ut in omnibus honorificetur Deus per Jesum Christum, cui est gloria et imperium in secula seculorum, amen.* Sed quam perfectum Religio Christiana Deo cultum impendat, in Disquis. de sacrificio fusius explicatur.

Prob. II.^a Pars. Ut in sanctitate et justitia Deo placeamus intendisse Christum D. docuit Zacharias (2): *Juravit daturum se nobis, ut sine timore serviamus illi in sanctitate et justitia coram ipso omnibus diebus nostris.* Et Apostolus ait (3): *Dedit semetipsum pro nobis, ut nos redimeret ab omni iniquitate, et mundaret sibi populum acceptabilem, sectatorem bonorum operum.* At hoc perspicuum est passim in solemnioribus religionis Christianae documentis.

24. III.^a Pars prob. Denique scopus est Ecclesiae, ad vitam aeternam homines perducere. Dixit Dominus (4): *Euntes in mundum universum, praedicate Evangelium omni creaturae. Qui crediderit et baptizatus fuerit, salvus erit; qui vero non crediderit, condemnabitur.* Et quidem edocemur idem esse fidem Christi, praedicante Ecclesia, amplecti, ac in vitam aeternam praedestinari (5), nisi retro respiciat et ineptus evadat Regno Dei (6), ille qui credit.

Confirm. tota thesis ex oratione quam suos edocuit D. Jesus Christus (7): *Sic ergo vos orabitis: Pater noster...* Hic enim splendet quid in animo suo credens in Christum gerere debeat, erga Dei honorem, erga se ipsum, et proximum suum: ad haec autem docenda missi sunt Apostoli, in totum mundum, seu fundata Ecclesia. Audi denique Apostolum (8): *Christus dilexit Ecclesiam, et seipsum tradidit pro ea, ut illam sanctificaret, mundans lacero aquae in verbo vitae, ut exhiberet sibi gloriosam Ecclesiam, non habentem maculam, aut rugam, aut aliquid hujusmodi, sed ut sit sancta et immaculata.* Quam gloriam in coelesti regno solum complendam, notum est, (9). Propterea ajebat ipse (10): *Pacem sequimini cum omnibus et sanctimoniam, sine qua nemo Deum videbit... Accessistis ad Sion montem, et civitatem Dei viventis, Jerusalem coelestem, et mul-*

(1) 1.^a Petri, IV, 11.—(2) Luc. I, 73.—(3) Ad Tit. II, 14.—(4) Marc. XVI, 15.—(5) Act. XIII, 48.—(6) Luc. IX, 62.—(7) Matth. VI, 9.—(8) Ephes. V, 25.—(9) 1.^a Jo. I, 8.—(10) Hebr. XII, 14...

torum millium angelorum frequentiam, et Ecclesiam primitivorum, qui conscripti sunt in coelis, et judicem omnium Deum, et spiritus justorum perfectorum, et Testamenti novi mediatorem Jesum.

25. Corollar. Perpenso christianae societatis seu Ecclesiae Christi nobilissimo fine, intelliges, eam infinite eminere supra civilem, et quamcumque aliam hominum societatem, inferiori fini constrictam. Civilis ergo societas subjacet Ecclesiae, sicut inferior finis subditur superiori in iis tamen quae ad ejusmodi finem pertinent: quod ipsa ratio dictat, juxta ea quae sanctus Thomas notavit (1): «Virtus vel ars, ad quam pertinet finis ultimus, imperat virtutibus vel artibus ad quas pertinent fines secundarii; sicut militaris imperat equestri.»

Sed aliunde etiam idem inferes. Nam Christus D. hunc nobilissimum Ecclesiae finem praefigens, simul ad omnia media necessaria jus illi contulit, ut per se constat; et quidem ex suae summae potestatis plenitudine eam sic munivit, ne cui in mentem veniret, limitibus ullis posse Christi Ecclesiam coarctari, in missione sua perficienda: *Data est mihi omnis potestas in coelo et in terra: euntes ergo docete omnes gentes...* (2). Unde si potestas ulla terrena, etiam imperialis, obstacula missioni Ecclesiae opponeret, vel partem in ea gubernanda sibi arrogaret; posset Ecclesia jura sua tueri prout vires suppeterent, vel vocatis filiorum, aut etiam alienorum, subsidiis. Qua de re perpendas propositiones XIX, XX, XXIV, Syllabi errorum a Pio IX confecti.

THESIS V.

Christus D. Ecclesiam suam praedicatione et testimonio ministrorum suorum, id est, Apostolorum, horumque successorum, conservandam propagandamque statuit.

Nota. Hanc semper habuit catholica Ecclesia doctrinam veluti principem ac universaliorem fidei christianae fontem; nescientibus ergo veram ac unicam Christi Ecclesiam, thesim istam demonstrare pernecessarium in primis putamus.

26. 1.º Antequam rem hanc acatholicis die clariorem exhibeamus, perspiciat primum catholicus Ecclesiam ab hoc fonte puram fidei doctrinam haurientem (3): «Si quis secundum sanctos Patres non confitetur proprie et secundum veritatem omnia, quae tradita sunt et praedicata sanctae catholicae et apostolicae Dei Ecclesiae,

(1) 2, 2, q. 23, a. 4, ad 2.^m—(2) Matth. XXVIII, 18, 19.—(3) Conc. Later. sub Martino I, can. 17.

»perindeque a Sanctis Patribus et venerandis quinque Conciliis us-
 »que ad unum apicem verbo et mente; anathema sit.» Pari modo (1):
 «Regulas, quae sanctae catholicae et apostolicae Ecclesiae, tam a
 »sanctis famosissimis Apostolis, quam ab orthodoxorum universa-
 »libus nec non et localibus conciliis, vel etiam a quolibet deiloco
 »Patre ac magistro traditae sunt, servare ac custodire profite-
 »mur...
 »Tenere quippe traditiones, quas accepimus sive per sermonem,
 »sive per epistolam sanctorum, qui antea fulserunt, Paulus ad-
 »monet aperte, magnus apostolus.»

2.º Primaeva ac authentica religionis Christi documenta idem
 aperte testantur. Ipse Christus praedixit (2): *Et praedicabitur hoc*
Evangelium in universo orbe in testimonium omnibus gentibus, et
tunc veniet consummatio. Et iterum (3): *Accipietis virtutem super-*
venientis Spiritus Sancti in vos, et eritis mihi testes in Jerusalem,
et in omni Judaea, et Samaria, et usque ad ultimum terrae. Juxta
 haec misit quidem Apostolos suos ad omnibus gentibus praedi-
 candum, ut Evangelistae testantur (4). Verum, Christi Ecclesia
 deficere non poterat, ut supra fuit statutum (thes. I, n. 6); nec
 Apostolis semper in hoc seculo manere, et ubique terrarum esse
 datum fuit; ideoque Sancto Spiritu edocti ministros successores
 constituerunt, eosdemque, ut alios instituerent, edocuerunt. Sic
 Joannes Smyrnae Polycarpum, et in aliis Asiae civitatibus
 alios constituit episcopos: Paulus (5) ad Titum scribebat:
Hujus rei gratia reliqui te Cretae, ut ea quae desunt corrigas,
et constituas per civitates presbyteros, sicut et ego disposui tibi...
Oportet episcopum esse justum, sanctum, amplectentem eum, qui
secundum doctrinam est, fidelem sermonem, ut potens sit exhortari
in doctrina sana, et eos qui contradicunt arguere. Et ad Timo-
 theum (6): *Quae audisti a me per multos testes, haec commenda*
fidelibus hominibus, qui idonei erunt et alios docere. Et universim
 praedicatione fidem propagandam docet Apostolus (7): *Quo-*
modo credent ei, quem non audierunt? Quomodo autem audient sine
praedicante? Quomodo vero praedicabunt, nisi mittantur? Ergo
fides ex auditu, auditus autem per verbum Christi. Tandem decre-
 torio verbo dixit (8) Christus: *Qui vos audit, me audit; qui vos*
spernit, me spernit. Et Joannes ad veros dignoscendos Christi
 discipulos hanc tradidit nobis normam (9): *Carissimi, nolite omni*
spiritui credere, sed probate spiritus si ex Deo sint; quoniam multi

(1) Syn. VIII oecum. can. I. — (2) Matth., XXIV, 14. — (3) Act. I, 8. —
 (4) Jo. XV, 26, 27; Marc., XVI, 15, 20; Matth., XXVIII, 19, 20; Luc., XXIV, 47. —
 (5) I, 5, 7, 8, 9. — (6) 2.^a Tim. II, 2. — (7) Rom., X, 14, 15, 17. — (8) Luc., X, 16. —
 (9) 1.^a Jo., IV, 1, 6.

pseudoprophetae exierunt in mundum... Nos ex Deo sumus. Qui
novit Deum, audit nos: qui non est ex Deo non audit nos: in hoc
cognoscimus Spiritum veritatis, et spiritum erroris. Ergo christia-
 na veritas ex praedicatione et traditione Apostolorum et legitime
 iisdem succedentium est assequenda.

3.º Audiant quoque veram Christi nescientes Ecclesiam, quo
 pacto sit constituta, testantibus priorum seculorum insignioribus
 Patribus et Doctoribus. Putasne, eos latuisse quo pacto Christi
 ovile ab pseudoprophetarum differret latrocinii?

Audiat primum devius quilibet, sed veritatis avidus, Ire-
 naeum, scientia, sanctitate et martyrio fulgentem: increpat Florin-
 um, Ecclesiae Romanae presbyterum, qui falsa obtrudebat dog-
 mata (1):

«Haec vero dogmata, Florine, ut parcissime ac levissime dicam,
 »non sunt sanae doctrinae. Haec dogmata dissentiunt ab Ecclesia...
 »Haec dogmata hi, qui ante nos vixere presbyteri, qui etiam disci-
 »puli extiterant Apostolorum, nequaquam tibi tradiderunt... Vidi
 »te, cum adhuc puer essem in Asia, apud Polycarpum... In
 »conspectu Dei affirmare possum, beatum illum et Apostolicum
 »presbyterum, si quid hujusmodi unquam audisset, exclamaturum
 »continuo, et obturatis auribus suis dicturum fuisse, prout ei mo-
 »ris erat: Deus bone! quae me in tempora reservasti, ut haec susti-
 »nerem!» In libris autem *Adversus Haereses* ait ipse (2): «Quaprop-
 »ter iis qui in Ecclesia sunt Presbyteris obedire oportet, his qui,
 »cum episcopatus successione, charisma veritatis certum secundum
 »placitum Patris acceperunt: reliquos vero qui absistunt a princi-
 »pali successione, et quocumque loco colligunt... omnes hi deci-
 »derunt a veritate.»

Serapio, Antioquiae episcopus post Apostolos octavus, aje-
 bat (3): «Nos, fratres, et Petrum et reliquos Apostolos, perinde
 »ac Christum ipsum, recipimus; sed quae nomen illorum falsum
 »inscriptum praeferunt... repudiamus; quippe qui compertum ha-
 »bemus, ea nos a majoribus minime accepisse.»

Clemens Alex., eximius scholae Alexandrinae magister, in
 Stromatum exordio ait, dignum se habitum ut beatos viros audis-
 set; «Qui veram beatae doctrinae servabant traditionem, statim a
 »Petro, et Jacobo et Joanne et Paulo sanctis Apostolis.
 »Ad nos quoque pervenerunt, Dei voluntate, illa a majoribus data
 »et Apostolica semina.» Et in libro septimo Stromatum, Judaeis et
 philosophis, qui religioni christianae exprobrabant sectarum circa

(1) Ep. ad Florin.—(2) Lib. 4, c. 26.—(3) Euseb. hist. eccles. I, 6, c. 12.

fidem diversitatem, pluribus ostendit argumentis, inanem ejusmodi esse praetextum; et tandem, non fidei id esse imputandum, ait; sed ideo sectarios erravisse, quia transierunt «Regulam ecclesiasticam. Nam in sola veritate et antiqua Ecclesia est perfectissima cognitio. Homo Domino fidelis esse desinit, qui adversus ecclesiasticam recalcitravit traditionem.»

Testatur et Tertullianus praecisis, ut solet, verbis (1): «Hinc igitur dirigitur praescipitio: si Dominus Jesus Christus Apostolos misit ad praedicandum, alios non esse recipiendos praedicatores, quam quos Christus instituit... Quid autem praedicaverint, id est, quid Christus revelaverit, et hic praescribam, non aliter probari debere, nisi per eandem Ecclesiam quas ipsi Apostoli considerant, eis praedicando tam viva voce, quam per epistolas postea... Vide eundem, supra (n. 19).

Idem sentiebat Cyprianus (2): «Si in aliquo mutaverit et vacillaverit veritas, ad originem Dominicam et Evangelicam et Apostolicam traditionem revertamur.»

Sanctus Epiphanius quibusdam scribebat presbyteris (3): «Pergrite, Filii, sanctam hanc Ecclesiam conservare fidem, quam sacrosancta singularis Dei virgo ab Apostolis Domini sibi creditam accepit» Sanctus Hieronymus (4) ait: «Quaeritur, antrum totius orbis Ecclesiae Dei acceperint Evangelium, an hominis? Quotus enim quisque nostrum per revelationem Christi, et non homine praedicante didicit? At vero haeretici unde discunt? Respondet ipse (5): «Haeretici non habent divitias de paterna hereditate venientes, sed quotidie quod volunt reperiunt, et idola sibi, artificii manu et curiosa mente, confingunt.» Sic et magnus Augustinus christianam propagari fidem sentiebat (6): «Hi sancti (Ambrosius et Cyprianus) intelligebant, paucissimis esse donatum, ut nullo sibi homine praedicante, per ipsum Deum vel angelos coelorum doctrinam salutis accipiant, multis vero id esse donatum, ut Deo per homines credant.» Etrursus (7): «Fundamentum autem Ecclesiae, qui nisi Apostoli, qui etiam columnae alibi nuncupantur?»

Verum de his satis arbitror, dictum, ut agnoscat veritatis capidus, nullam sectam, ab Apostolica et Ecclesiastica deflecentem traditione, veram Christi esse Religionem, seu Ecclesiam, posse.

29. Obj. 1.º Non paucas, decursu temporum, professas est Ecclesia catholica fidei veritates, a traditione Apostolica non proceden-

(1) Lib. Praescip. — (2) Epis. ad Pompei. 74. — (3) Ancoratus, n. 118. — (4) Ad Gal. II, 12. — (5) In Michae, I, 6. — (6) Lib. de Dono Persever. CXIX, n. 48. — (7) Ep. 140, n. 36.

tes: non igitur ejusmodi necessaria est traditio. Assertum exemplis comprobatur: Romanum pontificem in docendo errare non posse, nuperrime fuit statutum, cum prius impune non pauci negarent catholici: beatam Virginem Mariam sine labe fuisse conceptam quis nescit a tota schola thomistica, perpaucis AA. exceptis, fuisse rejectum et, veluti pro aris et focis, acerrime expugnatum? Quinque Jansenii propositiones, sub haeresis nota nunc proscripserunt, plurimi theologi, tum Germaniae, tum Romae, defendendas susceperunt, quasi sancti Thoma e et thomistarum genuinum doctrinam; illas ergo damnans novam induxit Ecclesia fidem.

Resp. Nego assertum. Ad probationem dissolvendam, praemitto: datam Ecclesiae fuisse potestatem et praedicandi quae aperte et sine ulla ambiguitate in fide tradita comprehenduntur, et ea declarandi quae in ipsa implicite et subobscurae fortasse latent. Ad objecta igitur reponimus: definitiones pontificiae esse erroris expertes; beatae Virginis, Dei genitricis, immaculatam conceptum; jansenisticae propositiones esse haereticas; non erat ab Apostolis traditum, saltem *implicite et comprohensite*; nego: ea claritate qua omnium mentes, non accedente solemnissimo Ecclesiae magisterio, ad se veritates illae flecterent; concedo.

30. Obj. 2.º Omnibus christianis promissus a Christo est Spiritus Sanctus (1). Sed Spiritus S. edocet omnem veritatem (2); ergo non opus est ulla Apostolorum traditione vel Ecclesiastico magisterio.

Resp. Dist. *min.* Edocet Spiritus S. privatim et quomodo cuique lubet; nego: edocet quomodo ipse Spiritus vult, scilicet, universim per Ecclesiam et Christi legitimos ministros; concedo *min.* et nego *consequentiam*.

Obj. 3.º Privatim et exclusive omnes docere videtur Spiritus Sanctus; ergo aliud non est necessarium Ecclesiae magisterium. *Aut.* probr. Legitur (3): *Vos vocationem habetis a Sancto et vobis omnia... Et non necesse habetis ut aliquis doceat vos; sed sicut vultio ejus docet vos de omnibus, et verum est et non est mendacium: Et si cui docuit vos, manet in eo.*

Resp. Nego *aut.* Ad probationem, concedo *textum*, et nego *consequentiam*. Etenim, in laudatis verbis non legitur: «Unctio Spiritus Sancti docet vos *privatim et exclusive*»; sed tibi ipse id fingis.

Inst. Ait *textus: Et non necesse habetis ut aliquis doceat vos*; ergo *privatim et exclusive* unctio docet Spiritus Sancti.

Resp. Nego *consequentiam*, vel, si placet, distinguo: *privatim et*

(1) Jo. III, 5. — (2) Ibid. XVI, 13. — (3) 1.º Jo. II, 20, 27.

exclusive docet Spiritus Sanctus, quatenus excluduntur et rejiciuntur a docendo haeretici et seductores, qui Apostolorum doctrinae adversabantur; concedo: hoc enim sensu loquitur clare Sanctus Joannes: «Haec scripsi vobis de his qui seducunt vos.» *Privatim et exclusive*, quasi excludendo Apostolorum et Ecclesiae docendi ministerium; nego. Nam perspicue etiam ait Joannes: *Quod audistis ab initio in vobis permaneat*. Docuerat enim eos unctio Spiritus Sancti Apostolorum praedicatione, et ideo perficitur dicta sententia hisce verbis: «*Et sicut docuit vos, manete in eo;*» quod iterum omnibus diserte inculcat (1) dicens: «*Qui novit Deum, audit nos: qui non est ex Deo, non audit nos;*» ut paulo superius in thesi dictum est.

31. **Corollar. I.** Nulla Protestantium secta, qui in privato suo sensu, Ecclesiae posthabita auctoritate, nituntur, est vera Christi Religio.

Corollar. II. Nulla christiani nominis Ecclesia, cujus magisterium, seu fidei docendae potestas, ab Apostolis legitime non procedit, est vera Christi Ecclesia. Hinc Anglicanismus, Russianismus, et quaevis Protestantium secta, a Christo alieni sunt.

THESIS VI.

Jesus Christus suam sub hierarchico ordine duci et gubernari Ecclesiam constituit: ideoque jure divino plebs a hierarchia distinguitur ecclesiastica.

Nota. Ad christianam et catholicam spectat thesis haec fidem, a pluribus definitam conciliis praesertim a Tridentino adversus Protestantes, Febronianos et Richerianos, contententes democraticam esse Ecclesiae potestatem.

32. Prob. 1.º Ait Tridentina Synodus (2): «Si quis dixerit, in Ecclesia catholica non esse hierarchiam divina ordinatione institutam; quae constat ex Episcopis, Presbyteris et ministris; anathema sit.» Item: «Sancta Synodus declarat, praeter ceteros ecclesiasticos gradus, Episcopos, qui in Apostolorum locum successerunt, ad hunc hierarchicum ordinem praecipue pertinere, et positos esse, sicut idem Apostolus ait, a Spiritu Sancto regere Ecclesiam Dei.»

33. 2.º Hunc hierarchicum dari in Ecclesia ordinem, passim Scripturae docent, Apostolus (3) dixit: «*Attendite universo gregi, in quo vos Spiritus Sanctus posuit episcopos regere Ecclesiam Dei, quam acquisivit sanguine suo.*» Auctor ergo hujusce hierarchicae gubernationis est ipse Spiritus Sanctus: et quidem ad id

(1) 1.^a IV, 6. — (2) Sess. 23, can. VI. — (3) Act. XX, 28.

constituti fuere a Christo Apostoli, non quatenus privatae erant personae, sed qua Ecclesiae Pastores, uti apud Mattheum legimus (1): si enim superveniat dissensio, quae neque privatim, neque interpositis testibus, sopiri queat; tunc, ait Christus: *Dic Ecclesiae; si autem Ecclesiam non audierit, sit tibi* (concordiam perturbans) *sicut ethnicus et publicanus. Amen dico vobis, quaecumque alligaveritis super terram, erunt ligata et in coelo: et quaecumque solveritis super terram, erunt soluta et in coelo.* Haec adeo clara elucent, ut commentario non egeant.

Verum Christi Ecclesia in universo mundo crescere et fructificare debebat (2). Apostoli autem ubique adesse nequibant; inde, a Christo edocti, episcopos qui Ecclesiam regerent constituebant; sic Paulus Timotheum Ephesi, Titum Cretae, aliosque vel episcopos vel praesbyteros in diversis civitatibus.

Joannes quoque Evangelista plures in Asia fundavit et rexit Ecclesias, in eis Episcopos praeficiens ut Polycarpum Smyrnae: Petrus à Roma non solum in Italiam, sed in Hispaniam Episcopos mittebat. Episcopos autem, sic praepositos ad regendum, facultatem habuisse etiam alios creandi, quo propagaretur Ecclesia, testis est Apostolus in epistolis ad Timotheum et Titum. Hanc denique regendi potestatem, per Apostolos quidem, et ab ipso Christo ortum duxisse, luculenter in libro Apocalypseos elucet (3); ubi Episcopi, quasi stellae in dextera Jesu Christi positae, ostendantur, per eos Ecclesiam illuminantis et regentis; hinc illis rectum usum episcopalis potestatis injungit: *Esto vigilans, et confirma cetera quae peritura erant* (4):

34. 3.º Si primos Ecclesiae Christi Patres et Doctores consulamus, non minus ejusmodi hierarchia divinitus instituta ostenditur. Seculi II exordio, Ignatius M., dum Romam pro subeundo martyrio duceretur, litteras pluribus Ecclesiis dedit, quo christianos omnes ad religionis officia explenda hortaretur, praesertim ad hierarchicam subjectionem: «Hortor ut hoc sit vestrum studium, in Dei concordia omnia agere; Episcopo praesidente loco Dei, et praesbyteris loco senatus Apostolici, et Diaconis mihi suavissimis, quibus commissum est ministerium Jesu Christi (5).» Quod si diaconorum officium Christi erat *ministerium*, quid de altiori et episcopali censendum officio? Clemens Alex. (6) ait: «In Ecclesia quoque progressionem Episcoporum, Diaconorum, sunt, ut arbitror, imitationes gloriae angelicae.» Et Clementis Rom. qui Petri fuit successor eodem I.^o seculo, praeclarum habes

(1) XX, 17, 18. — (2) Colos. I, 6. — (3) I, 16. — (4) Ibid. III, 2. — (5) Ad Magne. ad Philadelph., etc. — (6) L. 6, Strom.

testimonium (1); nam Corinthios ad subordinationem, in ecclesiastica hierarchia *necessariam*, hortatur. Tertullianus (2) in hoc sectas haereticorum ab Ecclesia differre aiebat, quod firma careant hierarchia, quod «non parent, quod nec suis praesidibus reverentiam noverunt.» S. Cyprianus librum de hierarchica Ecclesiae unitate edidit, et in suis saepe agit epistolis, ubi (3) leges: «Neque »aliunde haereses abortae sunt, aut nata schismata, quam inde, »quod sacerdoti Dei non obtemperatur; nec unus in Ecclesia ad »tempus sacerdos, et ad tempus iudex, vice Christi cogitatur.» Sed de his satis, cum clariora dici nequeant.

35. Obj. 1.º Cum acephalis et anarchicis: in Christi religione ad salutem fides sufficit (4): *Qui crediderit et baptizatus fuerit, salvus erit*: inanis ergo ulla ad regendum potestas.

Resp. Distinguo, seu explico: qui crediderit *adaequate*, corde et opere, seu ea exequens quae credit; concedo: aliter, nego: *Vos amici mei estis, si feceritis quae ego praecipio vobis* (5); ait Dominus.

36. Obj. 2.º De omnibus ait sanctus Petrus fidelibus (6), sacerdotes esse et quidem *regios*, seu summos: ergo nulla existit in Ecclesia Christi hierarchica distinctio, seu superiorum et inferiorum differentia.

Resp. Distinguo et expono *antec.* Omnes dicuntur esse sacerdotes proprie et singulariter; nego. Denominative ac communiter sumpti; concedo. Hoc sensu loqui sanctum Petrum, si textum perpendas clare perspicies: etenim, quatenus credentes Christo, lapidi vivo et electo, uniuntur; et ipsi, *quasi lapides vivi*, supraedificantur *domus spiritualis, sacerdotium sanctum*. Atqui singuli non sunt domus, sed in *communi*, *quasi domus spiritualis*, sicuti sunt *quasi lapides*; pariter igitur singuli neque sunt sacerdotes, sed in *communi*, *quasi sacerdotium sanctum*, quia Christo, sacerdoti sancto, uniti. Praeter istud commune sacerdotium, ex sola coalescens ad Christum unione, aliud dari proprium et personale ad Christi mysteria dispensanda, aperte ostendunt quae tradidimus argumenta, aliaque plura. Vide Paulum (7), et Jacobum (8), et Actus Ap. (9).

Instabis: Gratias agunt sancti in coelo Agno, quia fecit eos *Regnum* et *sacerdotes* Deo: ergo omnes sunt sacerdotes.

Resp. Dist. *antec.* Fecit eos sacerdotes, eo sacerdotio quo in coelo simul cum Sacerdote aeterno Jesu Christo, cujus sunt membra, Deum colunt, quemadmodum cum ipso regnant (10); conc. Fecit

(1) Ep. ad Cor.—(2) De Praescrip., c. 41.—(3) Ep. 55.—(4) Matth. XVI, 16.—(5) Joan. XV, 14.—(6) 1.^a Petr. II, 5, 9.—(7) 1.^a Cor. IV, 1.—(8) V, 14.—(9) VIII, 14, 15.—(10) Apoc. III, 21.

eos Sacerdotes et Regnum, personali ac proprio sacerdotio; subdist. Omnes Sanctos indistincte; nego *ant.* Partitione accommodata, quatenus inter sanctos, Christum agnum colentes, viginti quatuor seniores, et sacerdotes omnes adnumerantur: concedo *antec.* et nego *consequentiam*.

37. Obj. 3.º Docuit Christus (1): «*Unus est Magister vester, omnes autem vos fratres estis*» similiter: «*Reges gentium dominantur eorum; vos autem non sic: qui major est inter vos, fiat sicut minor; et qui praecessor est, sicut ministrator*» Ergo aequalitem statuit Christus in Ecclesia (2).

Resp. Nego *conseq.*, et Christi explico sententias. Voluit Dominus ambitiosam excludere prae eminentiam et potestatis abusum ab Ecclesia: hinc dicit, ex semetipsis fratres esse tantum, nec posse, quasi debitum, magistri honorem nomenque discipulos ambire. Tamen quia aliquos praecedere, ac potestatem habere oportebat, docet; non ad sui commodum, non quasi *dominantes*, sed ad communem illa utendum utilitatem: dominorum enim esse ad proprium commodum sua referre noscimus.

38. Obj. 4.º Quod «*plurimi in populis episcopos judicent*» e laicorum, nempe, numero, testatur Hieronymus (3): ergo jure ecclesiastico videtur inducta hierarchia, quae nunc viget, ecclesiastica.

Resp. 1.º Id asserit Hieronymus *absolute*: nego *ant.* Dicit sub *conditione*; conc. Ait enim: «*Vereor ne, quomodo regina Austri... judicatura est homines; et viri Ninivitae condemnabunt eos qui majorem Jona Salvatorem audire contempserunt; sic plurimi in populis episcopos judicent*».

Resp. 2.º Veretur Hieronymus ne laici episcopos judicent *jurisdictionis auctoritate*; nego: *morum exemplo*; concedo. Reddit enim timoris rationem: «*Vere nunc est cernere, quod praedictum est, in plerisque urbibus episcopos, sive presbyteros, si laicos videant hospitales, amatores bonorum; invidere, fremere, excommunicare, de Ecclesia expellere, quasi non liceat facere quod episcopus non faciat; et tales esse laicos, damnatio sacerdotum sit. Graves itaque eos habent, et quasi cervicibus suis impositos; ut a bono abducant opere, variis persecutionibus inquietant*».

(1) Matth. XXIII, 8.—(2) Jo. XXII, 25.—(3) In ep. ad Vit. c. I, v. 8.

THESIS VII.

Ecclesiae christianae hierarchicus ordo non est multiplex, sed unicus; id est, non ad plura independentia capita, quibus regatur, ductus; sed ad unum supremum caput.

Nota. Non alia a praecedenti, quoad sensum, thesis haec existit; sed ea explicatius ponitur, ne forsitan quis sibi fingat, hierarchico christianorum ordini id evenire, quod hominum societati: quae hierarchice utique regitur, in plura tamen disjungitur regna et capita.

Thesis ergo, dicto sensu accepta, est fide catholica tenenda: nolumus autem nunc explicite discernere, utrum physica et personalis, vel moralis et conciliaris tantum sit ejusmodi suprema hierarchiae ecclesiasticae unitas.

39. Prob. 1.º Vaticana Synodus vestigiis insistens antiquorum Conciliorum (1) definit: «Si quis dixerit, beatum Petrum Apostolum non esse a Christo constitutum Apostolorum omnium principem et totius Ecclesiae militantis caput... Si quis dixerit, non esse ex ipsius Christi institutione, seu jure divino, ut beatus Petrus in primatu super universam Ecclesiam habeat perpetuos successores... anath. sit.» Tota ergo Ecclesia, omnes Apostoli, omnes episcopi uniri capiti uni, principi uni debent.

2.º Si ecclesiasticus ordo ad plura duceretur independentia capita, nullius capitis potestas attingeret universam Ecclesiam, sed partem solum. Atqui Christus caput constituit, cujus potestas universam attingeret Ecclesiam: ergo. *Major* ex se patet. *Minor* ex Christi verbis perspicue elucet; dixit enim Petro (2): *Tu es Petrus, et super hanc petram aedificabo Ecclesiam meam, et portae inferi non praevalebunt adversus eam; et tibi dabo claves regni coelorum, et quodcumque ligaveris super terram erit ligatum et in coelis; et quodcumque solveris super terram, erit solutum et in coelis.*

Quibus Christi verbis docemur, virtutem, gubernandi potestatem et dijudicandi, quam Petro tribuebat in Ecclesiam suam in terris degentem, nullo limite circumscribi.

Similiter eidem Petro dixit Christus, et sejunctim quoque a ceteris discipulis (3): *Pasce agnos meos, pasce oves meas.* Sed universam indicant Ecclesiam voces illae, *oves meas, agnos meos*: ergo sicut pastor potestatem exercet super suum universum gregem; ita Petrus super universam Ecclesiam Christi.

(1) Const. Pastor aeternus, c. I et II. (2) Matth., XVI, 16.—(3) Jo. XXI, 15.

His positis, inferimus: Christus voluit regi ovile suum, gubernari Ecclesiam suam, *unica* hierarchia; id est, uni supremo pastori, uni supremo capiti conjuncta. Atqui divina instituta nemo, praeter Deum, convellere potest; ergo, nisi clare ostendas, Christum instituta sua derogasse, negare necessum est, ad veram pertinere Christi Ecclesiam, quamlibet christianorum congregationem ex pluribus capitibus, seu episcopis, ab invicem sejunctis et independentibus, coalescentem.

Id jure nos inferre; et non nisi absurde excogitari posse, quod tempore Apostolorum tantum voluerit Christus unitatem vigere hierarchicam, videbitur inane pluribus suadere argumentis: pauca tamen delibabo; qui autem plura velit, auctores qui polemico, potius quam scholastico, de his disceptant, adeat.

3.º In societatis cujuslibet constitutione res est summi momenti, et ad ejusdem spectans constitutiva, regiminis forma; ita ut, non sine perturbationibus, immutationes in hac re intententur. Ergo hierarchiae unitas, a Christo Ecclesiae data, inter hujus constitutiva et immutabilia est reputanda.

40. 4.º Non minoris momenti officia Petro, in eo primatu a Christo tradito, adsignantur, quam ceteris Apostolis in episcopali munere. Atqui perpetua traditione intellexit Ecclesia, adversus presbyterianorum vel acephalorum obscuram aliquam sectam, episcopalem potestatem necessario in Ecclesia permansuram; ergo idem prorsus intelligendum de Petri primatu. *Major* perspicua existit: Petrus fundamentum Ecclesiae ponitur; claves regni coelorum accipit, ut quidquid solvat vel liget in terris, vim habeat in coelis; pastor, id est, episcopus, totius Ecclesiae constituitur; munus, denique, fratres, Apostolos nempe reliquos, confirmandi, illi confertur. Numquid munera ceteris Apostolis, qua episcopis, collata, majora, imo paria fuisse quisquam existimabit?

41. 5.º Denique valido et theologico rem absolvimus argumento. Quod traditio apostolica et ecclesiastica docuit, hoc tenendum, quemadmodum retro ostensum est (1). Atqui indubia traditionis documenta docent, unicam esse in Ecclesia hierarchiam, id est, ad unum supremum reduci caput; ergo. *Min.* prob. a) In Ecclesiae exordio et Apostolorum tempore, gravis est suscitata quaestio; utrum nempe circumcisionis et legalium usus ad salutem esset necessarius; et alii quidem affirmabant, alii vero negabant. Jam vero, non privati episcopi, vel singuli Apostoli (tantae auctoritatis et Spiritu S. pleni) rem definiendam assumpserunt, sed (2) «convenerunt Apostoli et seniores videre de verbo hoc:» et cum

(1) Thes. V, n. 26.—(2) Act. XV, 6-25, 28.

exposuisset suam Petrus sententiam, tacuit omnis multitudo, et editum deinde decretum hujusce formae: «*Apostoli et seniores fratres, fratribus ex gentibus salutem. Placuit nobis collectis in unum, eligere viros et mittere ad vos cum carissimis nobis Paulo et Barnaba... Visum est enim Spiritui Sancto et nobis, nihil ultra imponere oneris...*» Uno ergo, non multiplici, hierarchico ordine et supremo capite regebatur Ecclesia.

42. b). Irenaeus Apostolis vicinus, hierarchicam unitatem tuebatur uti necessariam (1): «Ad hanc Ecclesiam (Romanam) »propter potentiorum principalitatem, necesse est omnem convenire Ecclesiam, hoc est eos qui sunt undique fideles.» Nulla ergo peculiaris Ecclesia, vel singularis episcopus, ab Ecclesia Romana sejunctus, independens erat. Cyprianus etiam (2): «Primatus »Petro datur, ut una Christi Ecclesia, et cathedra una monstretur... »Quam unitatem firmiter tenere debemus, maxime episcopi, qui in »Ecclesia praesidemus, ut episcopatum quoque ipsum unum atque »indivisum probemus... Quisque ab Ecclesia segregatus, recedendo a capite et origine unionis... alienus est, hostis est; habere »non potest Deum Patrem qui Ecclesiam non habet matrem.» Ecce debet esse in Ecclesia *caput et origo unionis*, a quo nemo debet recedere, maxime episcopi. Et alibi: «Quo venturus est qui sitit? utrum »ad haereticos, ubi fons et fluvius aquae vitalis omnino non est? »An ad Ecclesiam, quae una est, et super unum, qui claves ejus »accepit, voce Domini fundata (3)?» Clarissime etiam in epistola 55 ad Cornelium PP. «Non aliunde haereses obortae sunt, aut »nata schismata, quam inde, quod sacerdoti Dei non obtemperatur, nec unus in Ecclesia ad tempus sacerdos, et ad tempus iudex, »vice Christi cogitatur; cui si, secundum magisteria divina, obtemperaret fraternitas universa, nemo adversum sacerdotum collegium quidquam moveret.»

43. c) Versus seculi tertii finem haeresis exorta, quae Christi inficiabatur divinitatem; ut errori via ocluderetur, convocatum generale Nicaenum Concilium fuit, ubi, praesidentibus Silvestri, Romani Pontificis, legatis, damnata haeresis cum auctore Ario, eique assentientibus, inter quos non pauci episcopi: ergo non multiplex erat sub singulis episcopis suprema hierarchia, sed unica et universalis in tota Ecclesia; ea nempe cujus auctoritate ait Concilium: «Eos anathematizat catholica Ecclesia.»

Possemus, pari modo, cetera oecumenica laudare Concilia, quibus ultimo et definitive iudicavit Ecclesia, universali adeoque *una* auctoritate. Neque putes de sola fide decreta edidisse ejusmodi Con-

(1) Adv. haeres. l. 3, c. 3.—(2) De unit. Ecclesiae.—(3) Ep. 73, ad Jubaj.

cilia; sed de iis etiam quae ad regimen et disciplinam universalis Ecclesiae pertinebant; et laicos, clericos, episcopos, archiepiscopos, patriarchas obligabant: sic leges tulit universales Nicaenum, sic Sardicense, sic Constantinopolitanum I. etc., etc. Augustinus tandem ecce quid de hac re sentiebat (1): «Christi oves, »in montibus et collibus haereticorum errantes, in pacis ovile, ubi »est unus grex et unus pastor, esse colligendas.» Haec, ut censeo, sufficiunt; qui autem plura cupiat, AA. adeat controversiis adversus haereticos plus vacantes; uti Bellarminum, Petavium, Emm. Mazzella, Th. de Rocaberti, etc. Intendimus enim Disquisitionibus scholasticis oleum et operam potissimum impendere.

44. Obj. 1.º Rem talem ac tantam, supremum scilicet Ecclesiasticae Hierarchiae caput et culmen, non tacuisset Paulus Ecclesiae enumerans munera et officia a Spiritu Sancto donata. Atqui haec quidem descripsit et laudavit (2), de illa autem nec verbum dixisse perhibetur; ergo unicum et universale Ecclesiae caput et centrum non concedendum.

Resp. 1.º Quid unum conficere valet *negativum* argumentum, adversum plurima et gravissima argumenta *positiva*, pro re nostra attestantia?

Resp. 2.º Nego suppositum: scilicet, sacras Scripturas medium esse universale ad omnem Christi doctrinam, et integram Ecclesiae dignoscendam constitutionem: vide supra (3), quomodo nobis dignoscenda religio et Ecclesia Christi.

Resp. 3.º Concedo *maj.*, *minorem* autem nego. Etenim potestas capitis et centri totius christianae Ecclesiae, est potestas *apostolica* praecise dicta, quam sane primo loco collaudat Paulus: quid enim erat Apostolis proprium et peculiare supra eos, quos ipsi constituerunt pro singulis Ecclesiis episcopos, nisi illimitata per orbem potestas?

45. Inst. Inde sequi videtur, tot fuisse, Apostolorum tempore, Ecclesiae capita et centra, quod erant Apostoli.

Resp. Dist. Tot fuisse capita *absolute*; nego: tot capita extitisse *quodammodo*; concedo. Enimvero, Apostoli singuli ad invicem collati, si Petrum excipias, fratres erant et aequales, ac solus Petrus caput erat Apostolatus; ideoque nequeunt singuli dici *absolute* totius Ecclesiae capita, sed Petrus tantum: quia vero omnes et singuli per universum orbem missi a Christo fuerant ad Ecclesiam fundandam, hinc omnibus et singulis erat Ecclesia ubique subjecta, sicut exhibet perspicue Hieronymus (4): «Et dicis: su-

(1) Ep. 93, ad Vincent. n. 19.—(2) I.^a Cor. XII.—(3) Thes. V, n. 25.—(4) In Jovinian. l. I, n. 26 (Migne).

»per Petrum fundatur Ecclesia: licet id ipsum in alio loco super omnes Apostolos fiat, et cuncti claves regni coelorum accipiant, »et ex aequo super eos Ecclesiae fortitudo fundetur; tamen propterea »inter duodecim unus eligitur ut capite constituto, schismatis tollatur occasio.» Verbo: caput Apostolorum et Ecclesiae totius, Petrus; «in ordine discipulorum primus et praecipuus, Apostolatus »Principatum tenens.» ut ait Augustinus (1). Capita Ecclesiae per totum orbem, Apostoli omnes et singuli cum Petro et sub Petro; capita vero gregis singulorum locorum et civitatum Episcopi sub Apostolis, cum ea definita potestate quam ab iis accipiebant: «Pascite qui in vobis est gregem Dei» (2).

46. Obj. 2.º Verba illa Christi ad Petrum (supra, n. 37). «*Tu es Petrus, et super hanc Petram aedificabo Ecclesiam meam...*» non sunt sic capienda, quasi Petrus sit *Petra* ejusmodi fundamentalis; sed quatenus Christus *Petra* est super quam fundavit Ecclesiam; ideo non dixit Christus. *Tu es Petra*; sed *Tu es Petrus*, quatenus in *Petra* fundatus; quemadmodum Ecclesia fidelium non sunt Christus, sed Christiani: ergo Petrus non est fundamentum, centrum et culmen Ecclesiae, neque successores illius Romani episcopi. *Antecedens* ex Augustino constat (3).

Resp. Concedo *antecedens*, si juxta mentem Augustini, id est, sensu accommodatio. Christi verba accipiantur; at si litteralis inspicitur sensus, nego Petrum non esse et petram et fundamentum. Sciendum ergo Augustinum, propter eum quem tum adversus Donatistas gerebat scopum, qui a ministrorum virtute efficaciam metiebantur Sacramentorum, respexisse ad *primum* fundamentum et *petram* principalem Ecclesiae, sicut ex toto elucet contextu: ideo concedimus, noluisse eo sensu Christum dicere Petro; «*Tu es Petra, super te fundabo Ecclesiam.*» Quo enim pacto posset dici Petrus *principale* Ecclesiae fundamentum? sicuti enim ipse notat Augustinus (4), «*Fundamentum aliud nemo potest ponere, praeter id quod positum est, quod est Christus Jesus.*»

47. Verum, si *litteralem* respiciamus sensum, dictusne fuit Petrus a Christo, *Petra et fundamentum*, secundum, scilicet, et post Christum? Certe, quidem. Ut autem id perspicue eluceat, interrogabo: si Christus sic fuisset locutus: «*Tu es Petra, et super hanc Petram aedificabo Ecclesiam...*» etc., foretne ulla dubitandi ratio, de eo quod sit a Christo Petrus constitutus et *Petra et fundamentum* suae Ecclesiae? Sane nullum de hac re posset fingi dubium. Dictis enim hisce verbis: *tu es petra*; sequentia, *super hanc Pe-*

(1) Serm. 13, de Verb. Dom.—(2) I Petri, V. 2.—(3) Serm. 76, de Verb. Dni.—(4) Tract. 124 in Jo.

tram, necessario attingunt eandem proxime dictam *Petram*, scilicet, Petrum. Atqui reapse sic locutus est Christus: «*Et ego dico tibi; tu es Cephas (Petra), et super hanc Cephas.... (Petram) aedificabo...*» etc., nam in locutione Syro-Chaldaica Christi, *Cephas* seu *Petra*, dictus est *Simon*; at in versione graeca ac latina, voluerunt vocis cum subjecto concordantiam instituere, et mutata fuit vox *Petra (Cephas)*, in vocem *Petrus*. Atqui tota Augustini interpretatio in hac vocis differentia nititur (1): «ego *Petra*, tu *Petrus*; neque enim a *Petro* *petra*, sed a *petra* *Petrus*; quia non a »christiano Christus sed a Christo christianus. *Et super hanc Petram aedificabo Ecclesiam meam*: non supra Petrum, quod tu es; »sed supra Petram quam confessus es: *Aedificabo autem Ecclesiam meam*; aedificabo te, qui in hac responsione figuram gestas Ecclesiae.» Ergo in solo remoto vel accommodatio sensu, non autem in litterali, vera dici ejusmodi interpretatio potest.

Inst. Augustinus interpretationi nostrae suam opponit, ita ut vel una vel altera sit eligenda: de nostra ait, «cantari ore multorum »in versibus beatissimi Ambrosii;» eandem a se aliquando traditam: unde infert: «Harum autem duarum sententiarum quae sit probabilior, eligat lector» (2). Atqui non opus foret alterutram seligere sententiam, nisi utraque sensum exhibere litteralem contenderet; ergo juxta sensum litteralem, non autem spiritualemente vel accommodatio, ait Augustinus: «Super hanc Petram quam »confessus es, aedificabo Ecclesiam meam.»

Resp. Dist. *consequens*: censuit Augustinus istum esse eorum verborum sensum litteralem; quatenus probabile, vel probabilius putavit, egisse Christum in iis verbis de principali Ecclesiae fundamento; conc. Quasi ipse putaret non esse reapse Petrum secundum ac speciale fundamentum totius Ecclesiae; nego. Nam id explicitis ibidem fatetur ac docet verbis dum ait (3); quod Petrus sit «Apostolatus principatum tenens;» in «ordine Apostolorum primus et praecipuus.» in «quo figurabatur Ecclesia.» Et quidem, dum fatetur posse lectorem *Petram* illam fundamentalem de *Petro* intelligere, sicque a multis cum S. Ambrosio verba illa intelligi, nec non se alias de eodem *Petro* fuisse interpretatum, plane fatetur, esse *Petrum*, speciali quodam modo, Ecclesiae *Petram* et fundamentum. Adjungimus tamen, cum reverentia sanctissimo Patri debita; sensum ab eo excogitatum, non litteralem, sed accommodatio esse: primo quia sancti Patres universim ejusmodi sensum in illis Christi verbis non intellexerunt: secundo, quia agebatur, juxta contextum,

(1) Serm. 76 (a. 13) de *Verbis Domini*, et Serm. 270 (a. 22).—(2) Retrac. l. 1., c. 21.—(3) Ser. 76, de Verb. Dni.

de speciali benedictione Petro conferenda; atqui quod fundaret Christus Ecclesiam supra se ipsum, et quod Simon sit Petrus, id est, in Petra et a Petra Christo, omnium christianorum commune est bonum: tertio, quia vera non existit unica illa, qua nititur sanctus Augustinus, ratio, pro sua tuenda sententia; scilicet, non vocatum a Domino fuisse *Petram*, sed *Petrum*; nam reapse Simonem *Petram*, appellavit: «*Tu es Petra (Cephas), et super hanc Petram...*» etc.

49. Obj. 3.º Nonnulli Patres intellexerunt Christi verba sic, ut non de Petro, sed de fide et confessione ipsius dixerit Dominus, *Petram* esse et fundamentum Ecclesiae; ita S. Chrysostomus (1), Cyrillus Alex., sanctus Hilarius.

Resp. Dist. et explico eorum PP.^m sententias: non Petrus, sed fides et confessio Petri dicta fuit Ecclesiae petra et fundamentum, mediate et causaliter, seu meritorie; conc. Immediate et formaliter; nego. Duplex ejusmodi sensus clare in eodem indicatur textu: «*Quia Pater meus revelavit tibi fidem hanc et confessionem, et ego dico tibi:*» en fundamentum Ecclesiae mediatum et causale; propter illud enim Petrus Ecclesiae petra et fundamentum fuit positus: «*Tu es Petrus (Petra, Cephas), et super hanc Petram aedificabo...*» Ecce proximum et formale fundamentum. Neque tamen negare intendimus, fidem quoque dici posse *petram* et fundamentum Ecclesiae; nam fides in Christi divinitatem primum est in Ecclesia internum unionis vinculum, et Petri fides ad aliorum fidem confirmandam fuit praeordinata (2). Hinc Patres, divinitatem Christi adversus Arianos tuentes, Petri fidem et confessionem extollebant, quod Dei Filium agnoverit, et quod ea fides sit, internum quidem Ecclesiae fundamentum; nec tamen *Petrum* esse etiam *Petram* et fundamentum in dubium revocabant. Sanctus Cyrillus Alex., exempli gratia, quem primatus Petri hostes nobis opponunt dicentem (3): «*Petram, opinor, nihil aliud quam inconcussam et firmissimam Discipuli fidem, vocavit;*» ubi eandem Domini exponit sententiam, «*Tu es Petrus*» (4) ait: «*Quam (Ecclesiam) etiam fundasse dicit, firmitate eidem attributa, quum sit ipse virtutum Dominus, atque ipsius Petrum Pastorem praeponit.*» Proferunt etiam Chrysostomi verba dicentis (5): «*Super hanc petram aedificabo Ecclesiam meam, id est, super fidem confessionis;*» at quae immediate sequuntur, qua sinceritate nescio, praetermittunt; nempe, «*Hinc declarat multos esse credituros, ejusque (Petri) sensum erigit, et Pastorem ipsum efficit.*» Et paulo inferius subdit: «*Quae*

(1) In Matth. hom. 55.—(2) Luc. XXII, 32.—(3) De Trinit. dialog. 4.—(4) In Matth.—(5) In Matth. hom. 54 (55).

«*solius Dei sunt propria, et peccata solvere et Ecclesiam in tanta fluctuum irruptione immotam efficere, et hominem piscatorem, toto impugnante orbe, omni petra firmiorem effectum exhibere, haec se illi daturum pollicetur: ut Pater, Jeremiae alloquens, dicebat, se posuisse illum sicut columnam aeream et sicut murum; sed illum uni genti, hunc autem in universo terrarum orbe.*» Haec Petro fuisse data, juxta duas illas promissiones, nempe, *Super hanc petram... et tibi dabo claves*, dicit Chrysostomus: videas ergo utrum ad ipsum referat *Petrum*, quod sit et petra et fundamentum Ecclesiae, tametsi super fidem confessionis dixerit esse fundatam, meritorie, scilicet, et causaliter.

50. Obj. 4.º Patres saepe *Petrum* et *Paulum* aequali honore et potestate praeditos exhibere videntur: non est ergo ecclesiastica hierarchia ad unum supremum caput deducenda. *Ant.* probr. Sanctus Irenaeus (1) ait: «*Romanam Ecclesiam a sanctis apostolis Petro et Paulo institutam fuisse et fundatam.*» S. Cyrillus Hierosol. (2) eosdem nuncupat «*Capita Ecclesiae.*» Epiphanius (3) dicit: «*Romae primi omnium Petrus et Paulus Apostoli pariter et episcopi fuere.*» Maximus Taurin. (4) eos appellat, «*Principes Ecclesiarum fidei christianae.*» Similia alii dixerunt sancti PP.

Resp. Superius hanc praeoccupavimus difficultatem (n. 45): possunt enim ad invicem Apostoli conferri vel absolute, vel respective ad ceteros ubique fideles: primo modo pares non sunt, sed caput est apostolatus et princeps Petrus; secundo autem pariter dicuntur omnes totius Ecclesiae episcopi, apostoli, fundatores, capita, principes, etc. Sic Romani Pontifices «*auctoritate beatorum Apostolorum Petri et Pauli*» passim se fungi dicunt: tum quia ambo Ecclesiam illam instituerunt ac fundarunt: tum quia Romani pontifices eadem ad Ecclesiam gubernandam donati sunt potestate, qua, tamquam Apostoli, illi fruebantur.

THESIS VIII.

Hierarchiae christianae centrum et culmen sunt Romani Pontifices.

51. Nota. Unam esse, non autem multiplicem, Ecclesiae Christi hierarchiam, adeoque ad unum summum caput necessario referendam, nuper ostendimus. Quod autem et quale ejusmodi sit caput; an physicum, an vero morale? num iste, num ille episcopus? neces-

(1) Adv. haeres. l. 3, c. 3.—(2) Catech. 6.—(3) Haeres. 27.—(4) Serm. 5, in fest. Apost.

sario definiendum: nam. numquid legitimi fuere ad Ecclesiam re-
gendam omnes episcoporum conventus? Num episcopi omnes sem-
per eidem ac legitimo adhaesere capiti? Una omnium est hisce
quaesitis responsio: proinde. ecclesiastica evanesceret hierarchia,
ignota et inanis foret summa Ecclesiae auctoritas, nisi genuinus
patesceret episcoporum conventus, et legitimum, cui coadunari
debent, caput. Quod si ita foret, actum de illa esset Christi Reli-
gione quam omnes tenemur amplecti (1), quamque usque ad
mundi finem esse permansuram, supra ostensum fuit (2).

Probr. 1.º Certa fide catholici omnes hanc tenemus thesim, cujus
solemnem supra laudavimus definitionem (3): a vera autem exulan-
tes paterna domo, haeretici, nempe, et schismatici, nonnulla per-
pendant quae seligimus et subicimus argumenta.

52. 2.º Hierarchiae christianae culmen et centrum, illud, non
aliud, esse debet, quod Christus ipse constituit, aut quod eidem le-
gitime successit. Sed Sanctum Petrum voluit Christus culmen
et centrum existere christianae hierarchiae; cui legitime Roma-
nus successit Pontifex; ergo.

Major hujus argumenti praemissa, cum per se ipsam perspicue
eluceat, praesertim ex iis quae in thesibus VI et VII diximus, non
indiget aliis probationibus.

Minor autem, prout asserit fuisse Petrum a Christo constitu-
tum Ecclesiae caput et culmen, rem ita obviam affert, ut quae su-
pra diximus (thesis VII) sat superque sufficiant. Illud ergo unice
superest paulo fusius ostendere, quod de successione Romani Pon-
tificis attingimus; quod quidem cum quaestionem *de facto* exhi-
beat, pauca et selecta historica testimonia brevi rem absolvent.

53. a) Primum, etiamsi negativum, apodicticum censeo esse ar-
gumentum et irrefragabile testimonium. Unum Christus constituit
Ecclesiae centrum et caput, Petrum, ejusque successores, ut una
foret Ecclesia, unus et universalis hierarchicus ordo, uti ostensum
est. Atqui, si unum excipias Romanum episcopum, nullum omnino
referunt et laudant Patres, Concilia, et Ecclesiae historia tamquam
totius christianae religionis caput, vel summi capitis munera exer-
centem, vel Petri successorem: ergo vel constanter ignoravit
Ecclesia suum regiminis et magisterii caput et centrum ac Petri
successorem, quo mihi nihil videtur absurdius; vel Petri suc-
cessores et totius Ecclesiae caput et centrum Episcopus Romanus
est dicendus.

b) Secundum ac directum nobis praebent argumentum ipsi Ro-

(1) Disquis. 1.^a, thes. XXVII, n. 261. — (2) Thes. I, n. 6. — (3) Thes. VII,
n. 39.

mani episcopi, se ipsos beati Petri successores asserentes, et
quidem constanter; nullo eorum unquam id negante vel in dubium
revocante, cum tamen et eruditissimi et sanctissimi plurimi eorum
fuerint. At, dices: pro se testati sunt. Sane: de facto tamen illustri,
ad mundum universum patenti, ceteris eruditissimis tum occiden-
talibus, tum orientalibus episcopis minime contradicentibus, aut
alium Petri successorem adsignantibus: atqui protestati fuis-
sent adversus Romanos episcopi reliqui, saltem ii ad quos succes-
sio spectabat, si notum illis fuisset alium esse in Ecclesia Petri
successorem; ergo ineluctabile erat jus successionis apud episco-
pos Romanos, constanter sibi illud vindicantes. Ecce quid hac de
re dixit in Ephesino Conc. Philippus Romanae Sedis Le-
gatus: «Nulli dubium est, imo saeculis omnibus notum, quod
»sanctus Petrus apostolorum princeps et caput, fideique co-
»lumna et Ecclesiae catholicae fundamentum, a Domino nostro
»Jesu Christo claves regni accepit... qui ad hoc usque tempus
»et semper in suis successoribus (Rom. Pont.) vivit et iudicium
»exercet.» Siricius pp. (1) ait: «Portamus opera omnium qui
»gravantur; quinimo haec portat in nobis Petrus apostolus, qui
»nos in omnibus, ut confidimus, administrationis suae protegit
»ac tuetur haeredes.» Leo pp. (2) dicit: «Consensiones episco-
»porum, Nicaenis regulis repugnantes, in irritum mittimus et per
»auctoritatem B. Petri apostoli generali definitione cassamus.»

55. c) S. Irenaeus enumerat beati Petri in Romana Sede
successores usque ad papam Eleutherium (3): pari modo
Tertullianus (4) usque ad Telesphorum: item sanctus
Optatus Milevit. (5) ad Siricium usque: S. Augusti-
nus usque ad Anastasium (6): Hieronymus in epistola
ad pp. Damasum ait: «Cum successore Piscatoris loquor: ego
»nullum primum nisi Christum sequens, beatitudini tuae, id est
»cathedrae Petri, communionem consocior:» S. Cyprianus (7)
sedem Romanam vocat «Petri cathedram, et Ecclesiam prin-
»cipalem, unde unitas Sacerdotalis exorta est.» Et in libro de *Uni-
tate* Ecclesiae, ait: «Qui cathedram Petri, super quam fundata
»est Ecclesia, deserit; in Ecclesia se esse confidit?» Augusti-
nus (8) ait: «In Romana Ecclesia semper Apostolicae cathedrae
»viguit principatus.»

56. Prob. 3.º Primatum et totius Ecclesiae centri ac culminis
dignitatem praeclara ac definitiva Romanis episcopis adscribunt

(1) Ep. ad Himer. — (2) Ep. 2, ad Pulcher. — (3) L. 3, c. 3. — (4) Contr.
Marc. l. 3, c. ult. — (5) L. 2, contr. Parm. — (6) Ep. 53, ad Generos. et Ep. 105.
— (7) Ep. 55, ad Comel. — (8) Ep. 43, n. 7.

testimonia. Concilium Sardicense, cui plurimi Nicaenae Syn. episcopi convenerunt, (quorum unus sanctus Osius, *pater Conciliorum* dictus, ac in utraque generali Synodo praeses pro Rom. Pontifice extitit) scripsit ad Julium pontificem Romanum: «Hoc optimum et valde congruentissimum esse videbatur, »si ad Caput, id est, ad Petri Apostoli sedem, de singulis quibusque provinciis referant Domini Sacerdotes.» Habes ergo authentico et generali testimonio, et Caput esse et totius Ecclesiae centrum Romanum episcopum, idque non quacumque de causa, sed quia Petri sedem tenet... Chalcedonense Conc. ad pp. Leonem scripsit: «Et post haec omnia insuper et contra ipsum, »cui vineae custodia a Salvatore commissa est, extendit insaniam, »id est, contra tuam quoque Apostolicam Sanctitatem.» Sanctus denique Athanasius ad pp. Felicem agebat: «Vos, Praecessoresque vestros, apostolicos videlicet praesules, in summitatis »arce constituit, omniumque Ecclesiarum curam habere praecepit.» S. Irenaeus, antiquissimus et Apostolis vicinus, martyr et Doctor, in libris adversus haereses (1) ait: «Ad hanc Ecclesiam »(Romanam) propter potentiorum principalitatem necesse est omnem convenire Ecclesiam.» Tertullianus ait. «Catholicam »doctrinam esse in Ecclesia Romanensi.»

Quid plura? Satis haec ostendunt, non aliam esse Christianae Ecclesiae hierarchiam, nisi quae Romanis Pontificibus adhaerescit.

57. **Corollarium.** Quod ecclesiasticus ordo pro Ecclesia regenda... ad unum supremum culmen et caput ducatur, è jure procedit divino utpote a Christo constitutum, sicuti supra ostensum fuit (Thes. VII); proinde Romanos Episcopos non jure solum ecclesiastico, aut apostolico, sed divino etiam universae praesident Ecclesiae; nam, ut in hac probatum est thesi, ipsi munus ejusmodi a Christo constitutum habent, et a beato Petro, cujus sunt successores, susceperunt; qui autem rem accipit, et rei modum necessario obtinet. Utrum autem non res ipsa tantum, videlicet, officium et munus supremi, uniusque capitis et regiminis, fuerit a Christo praescripta, sed etiam succedendi forma, per Romanam nempe sedem; vel potius a B. Petro modus iste ac forma processerit; quatenus sedem illam, potius quam aliam, sponte sua elegerit, cui universam Ecclesiam pascendi committeret officium; non ita liquet: quamvis, sane, non sine speciali Dei providentia, id fuisse a Petro excogitatum et constitutum, nemo prudens in dubium revocabit. Inde tamen nihil detrimenti capere queunt

(1) L. 3, c. 3.

Romani Episcopi in supremo suo munere: nam quemadmodum, praeter ipsos, nullus in universam Ecclesiam accepit potestatem: ita nec in supremum eam regendi munus, ut de eo quisquam valeat quicquam immutare vel statuere.

Obj. I.^o Romanorum Episcoporum Primatus ab institutione procedit Ecclesiastica: ergo haud recte deducitur ex eo quod beati Petri sint successores. *Ant.* elucet ex can. 28 Concilii Chalcedonensis. «Antiquae Romae throno, quod urbs illa imperaret, jure »Patres privilegia tribuerunt.» Inde inferunt aequalia privilegia esse tribuenda novae Romae throno, id est, Episcopo Constantinopolitano.

Resp. Nego *antec.* Ad probationem autem, 1.º dicimus: Canonem istum numquam fuisse approbatum, et ipsos Graecos è codice suorum Canonum expunxisse. 2.º Respondemus, egisse Patres non de Primatu Apostolico, sed de juribus Patriarchalibus: ideo id solum postulabant, ut in rebus ecclesiasticis, secunda post Romanam existeret Constantinopolitana sedes. Fate-mur quidem, patriarchalia jura è fonte procedere ecclesiastico, non vero Ecclesiae universalis Primatum.

59. Obj. 2.º Sanctus Cyprianus ait (1): «Neque enim quisquam nostrum Episcoporum se Episcopum constituit, aut tyrannico terrore ad obsequendi necessitatem collegas suos adigit; »quando habeat omnis Episcopus, pro licentia libertatis et potestatis suae, arbitrium proprium, tamque judicari ab alio non possit, »quam nec ipse potest alterum judicare;» ergo una et universalis sub Rom. Pontifice non est concedenda hierarchia.

Resp. 1.º Dist. et explico Cypriani verba: inter Africanos Episcopos (*quisquam nostrum*) nullus erat Episcopus Episcoporum; conc. Indeque nullus eorum alios poterit judicare, et ad obsequendi necessitatem adigere. Universim et absolute; nego.

Resp. 2.º Habet Episcopus omnis arbitrium proprium et ab alio nequit judicari, cum agit *pro licentia libertatis et potestatis suae*; conc. Semper et absolute; nego. Etenim hac in re testem ipsum beatum habemus Cyprianum, qui a Stephano I postulabat (2): primo: ut ad episcopos Galliae scriberet, ne ultra Marcianum, episcopum *pervicacem et superbum*, et *divinae pietatis ac fraternae salutis inimicum*, collegio nostro insultare paterentur: potest ergo episcopus etiam judicari. Secundo: ut litteras ad plebem etiam scriberet Arelatensem, quibus, abstento Marciano, alius in locum ejus substitueretur: potest ergo episcopus non judicari tantum, sed

(1) Ep. ad Quintum.—(2) Ep. 67.

et deponi auctoritate Romani Episcopi. Tertio: denique petit Cyprianus ut provideat, ne «Marcianus sententiam dicat, sed accipiat: nec sic agat, quasi ipse judicaverit de Collegio Sacerdotum, quando ipse sit ab universis sacerdotibus judicatus.» Ex quibus colliges etiam, praeter hierarchiae unitatem, quantum juxta Cyprianum, valeret Romani Pontificis auctoritas; sed de hac re infra (Thes. XIII).

COROLLARIUM.

Ecclesiae definitio ex praemissis thesibus deducta.

60. Ecclesia est in Christum credentium societas (1), eadem fide, eodemque baptismo coadunata (2), nec non una Hierarchia (3), ad supremum unum caput, Romanum scilicet Pontificem, (4) ducta.

Nota. Quatenus *credentium in Christum societas*, differt Ecclesia a secta quavis antichristiana: ex eo quod *eadem fide* credunt, excluduntur haereses omnes: per cetera quae sequuntur, discriminatur ab ecclesiis schismaticis. Si autem perpendas fidem in Christum, practicam esse oportere; tota definitio in priori parte virtualiter continetur: *Credentium in Christum societas una eademque fide coadunata.*

CAPUT II.

De Proprietatibus Ecclesiae Christi.

Nota. Ut Ecclesiae exponamus proprietates, sub triplici possumus eam respectu inspicere: ratione naturae, ratione causalitatis, et ratione cognoscibilitatis. Unde tribus Articulis Caput hoc dividimus.

(1) Thes. II. — (2) Thes. III. — (3) Thes. VI et VII. — (4) Thes. VIII.

ARTICULUS I.

De Proprietatibus Ecclesiam intrinsecus perficientibus.*THESIS IX.*

Ecclesia Christi ad omnes gentes est dilatanda; ita ut, tamquam totum ex iis coalescat, quasi homogeneis et ejusdem naturae partibus; quo fit ut illa in istis sit, et istae in illa: seu, Christi vera Ecclesia est Catholica.

61. **Nota.** Certum est Christi Ecclesiam et *Catholicam* dicendam, et talem esse credendum: verum quid vox ista, *catholica*, praecise innuat, non satis ex SS. Patribus liquet, nec in eo theologi conveniunt. Proinde, ne certa incertis misceamus, et difficultates aliis difficultatibus irrito conatu diluere conemur; nolimus ex ambigui sensus voce argumentari, sed potius ex rebus ipsis, quae certo elucet, certum aliquem vocis illius sensum definire, ut exinde etiam Christi Ecclesia a quavis antichristiana vel haeretica secta discriminetur: putamus enim Augustini prosequendum exemplum Vincentio dicentis (1): «Acutum aliquid tibi videris dicere, cum »catholicae nomen non ex totius orbis communionem interpretaris, »sed ex observatione praeceptorum omnium divinorum, atque omnium sacramentorum: quasi nos (etiamsi forte hinc sit appellata »catholica, quod totum veraciter teneat, cujus veritatis nonnullae »particulae etiam in diversis inveniuntur haeresibus,) hujus nominis testimonio nitamur ad demonstrandam Ecclesiam in omnibus »gentibus, et non promissis Dei, et tam multis, tamque manifestis »oraculis ipsius veritatis.» Et quidem ipse alibi ait (2): «Quaerenda »est Religio apud eos solos, qui christiani catholici vel orthodoxi »nominantur, id est, integritatis custodes et recta sectantes.» Et pariter Cyrillus Hieros. (3) ait: Catholicam dici Ecclesiam, quia «Universe et absque defectu docet omnia dogmata.»

Pars 1.^a ostenditur; scilicet, Christi Ecclesiam ad omnes gentes dilatandam.

62. Prob. 1.º Christum Dominum id statuisse, imo et reapse futurum praedixisse, aperte patet: dixit namque discipulis suis (4): «Euntes in mundum universum praedicate Evangelium omni creaturae.» Istud autem fieri debuisset, ut antiquae implerentur Scrip-

(1) Ep. 93, n. 23. — (2) De vera Relig. c. V. — (3) Catech. 18, n. 23. — (4) Marc. XVI, 15; Matth. XXVIII, 19.

et deponi auctoritate Romani Episcopi. Tertio: denique petit Cyprianus ut provideat, ne «Marcianus sententiam dicat, sed accipiat: nec sic agat, quasi ipse judicaverit de Collegio Sacerdotum, quando ipse sit ab universis sacerdotibus judicatus.» Ex quibus colliges etiam, praeter hierarchiae unitatem, quantum juxta Cyprianum, valeret Romani Pontificis auctoritas; sed de hac re infra (Thes. XIII).

COROLLARIUM.

Ecclesiae definitio ex praemissis thesibus deducta.

60. Ecclesia est in Christum credentium societas (1), eadem fide, eodemque baptismo coadunata (2), nec non una Hierarchia (3), ad supremum unum caput, Romanum scilicet Pontificem, (4) ducta.

Nota. Quatenus *credentium in Christum societas*, differt Ecclesia a secta quavis antichristiana: ex eo quod *eadem fide* credunt, excluduntur haereses omnes: per cetera quae sequuntur, discriminatur ab ecclesiis schismaticis. Si autem perpendas fidem in Christum, practicam esse oportere; tota definitio in priori parte virtualiter continetur: *Credentium in Christum societas una eademque fide coadunata.*

CAPUT II.

De Proprietatibus Ecclesiae Christi.

Nota. Ut Ecclesiae exponamus proprietates, sub triplici possumus eam respectu inspicere: ratione naturae, ratione causalitatis, et ratione cognoscibilitatis. Unde tribus Articulis Caput hoc dividimus.

(1) Thes. II. — (2) Thes. III. — (3) Thes. VI et VII. — (4) Thes. VIII.

ARTICULUS I.

De Proprietatibus Ecclesiam intrinsecus perficientibus.*THESIS IX.*

Ecclesia Christi ad omnes gentes est dilatanda; ita ut, tamquam totum ex iis coalescat, quasi homogeneis et ejusdem naturae partibus; quo fit ut illa in istis sit, et istae in illa: seu, Christi vera Ecclesia est Catholica.

61. **Nota.** Certum est Christi Ecclesiam et *Catholicam* dicendam, et talem esse credendum: verum quid vox ista, *catholica*, praecise innuat, non satis ex SS. Patribus liquet, nec in eo theologi conveniunt. Proinde, ne certa incertis misceamus, et difficultates aliis difficultatibus irrito conatu diluere conemur; nolimus ex ambigui sensus voce argumentari, sed potius ex rebus ipsis, quae certo elucet, certum aliquem vocis illius sensum definire, ut exinde etiam Christi Ecclesia a quavis antichristiana vel haeretica secta discriminetur: putamus enim Augustini prosequendum exemplum Vincentio dicentis (1): «Acutum aliquid tibi videris dicere, cum »catholicae nomen non ex totius orbis communionem interpretaris, »sed ex observatione praeceptorum omnium divinorum, atque omnium sacramentorum: quasi nos (etiamsi forte hinc sit appellata »catholica, quod totum veraciter teneat, cujus veritatis nonnullae »particulae etiam in diversis inveniuntur haeresibus,) hujus nominis testimonio nitamur ad demonstrandam Ecclesiam in omnibus »gentibus, et non promissis Dei, et tam multis, tamque manifestis »oraculis ipsius veritatis.» Et quidem ipse alibi ait (2): «Quaerenda »est Religio apud eos solos, qui christiani catholici vel orthodoxi »nominantur, id est, integritatis custodes et recta sectantes.» Et pariter Cyrillus Hieros. (3) ait: Catholicam dici Ecclesiam, quia «Universe et absque defectu docet omnia dogmata.»

Pars 1.^a ostenditur; scilicet, Christi Ecclesiam ad omnes gentes dilatandam.

62. Prob. 1.º Christum Dominum id statuisse, imo et reapse futurum praedixisse, aperte patet: dixit namque discipulis suis (4): «*Euntes in mundum universum praedicate Evangelium omni creaturae.*» Istud autem fieri debuisset, ut antiquae implerentur Scrip-

(1) Ep. 93, n. 23. — (2) De vera Relig. c. V. — (3) Catech. 18, n. 23. — (4) Marc. XVI, 15; Matth. XXVIII, 19.

turae, testatus est ipse Dominus (1): «*Quoniam sic scriptum est et sic oportebat... praedicari in nomine ejus poenitentiam et remissionem peccatorum in omnes gentes, incipientibus ab Jerosolyma.*»

Exitum autem reapse hujusce statuti futurum, et praedixit Christus (2): «*Eritis mihi testes in Jerusalem, et in omni Judaea, et Samaria, et usque ad ultimum terrae.*» Et Paulus ait (3): «*Ecce convertimur ad gentes: sic enim praecepit nobis Dominus: posui te in lucem gentium, ut sis in salutem usque ad extremum terrae.*»

63. 2.º Ab antiquis quoque hanc Ecclesiae expansionem fuisse Prophetis enuntiatam, tum nuper laudata Christi verba, tum haec Pauli postrema ostendunt: ab Isaia enim ea desumpsit dicenti (4): «*Israël non congregabitur: (Ecce praedictam populi judaici infidelitatem). Et dixit: parum est ut sis mihi servus ad suscitandas tribus Jacob, et faeces Israël convertendas. Ecce dedi te in lucem gentium, ut sis salus mea usque ad extremum terrae.*» David autem praecinebat (5): «*Remiscentur et convertentur ad Dominum universi fines terrae: et adorabunt in conspectu ejus universae familiae gentium. Quoniam Domini est regnum, et ipse dominabitur gentium.*» Plura alia ejusmodi praetermittimus testimonia, quae passim adversum Donatistas urgebat Augustinus, et diffuse excribunt recentiores: putamus enim brevitati consulendum, ubi non plus centum, quam unica, praestare valent perspicuae sententiae. Conferas tamen, si lubet, thesim XXVIII, in Disq. II positam, num. 261.

64. 3.º Facto ipso thesis confirmatur, quod multimode elucet.

a) Cum Spiritu Sancto roborati Evangelium praedicare Apostoli coeperunt, innumeris fuerunt linguis instructi (6): «*Audivimus unusquisque linguam nostram in qua nati sumus.*» Cur autem linguis omnibus locuti sunt Apostoli, nisi quia «*Sic oportebat, ait Augustinus (7), per linguas omnium gentium significari, istam societatem filiorum Dei et membrorum Christi futuram in omnibus gentibus: ut quemadmodum tunc ille apparebat accepisse Spiritum Sanctum, qui loquebatur linguis omnium gentium; ita se nunc ille agnoscat accepisse Spiritum Sanctum, qui tenetur vinculo pacis Ecclesiae, quae diffunditur in omnibus gentibus?*»

65. b) Patres priorum seculorum (8), imo universales ipsae in Christianos paganorum imperatorum persecutiones, patefaciunt, ab initio ad omnes notas mundi plagas Christi Ecclesiam pervasis-

(1) Luc. XXIV, 46, 47.—(2) Act. c. I, v. 8.—(3) Ibid. XIII, 46, 47.—(4) XLIX, 5, 6.—(5) Ps. XXI, 28, 29.—(6) Act. c. II, 8.—(7) Serm. LXXI, de verb. Matth., 28.—(8) Supra, Disq. II, thes. XXV, n. 244.

se, et continuo excrevisse. Sic in orbis metropoli concionans Chrysostomus palam aderebat (1): «*Gentilis ipse fatetur, neque negare potest, quod Christus universas per orbem Ecclesias condiderit. Hinc ejus potentiae argumentum ducemus, et ostendemus Deum esse; dicemusque, non esse puri hominis tantum orbem, terram, mare, tam brevi tempore pervadere, et ad res tantas evocare; cum maxime tam absurdis moribus assueti homines essent et tot malis irretiti. Et tamen potuit ille humanum genus ab his omnibus liberare, non Romanos tantum, sed Persas, et omne Barbarorum genus... Haec vero facere potuit dum oppugnaretur ab omnibus... Neque enim negabunt ipsum a Judaeis crucifixum, innumeraque ab illis passum esse, et tamen quotidie praedicationem accrescere: quodque incredibile videtur, ea non hic tantum sed et apud Persas floret, etiamsi ab illis oppugnetur. Etenim apud illos quoque Martyrum examina multa... Non in urbibus tantum, sed etiam in deserto haec praeclare gesta videas, in vicis, in agris, in insulis, in portibus et navalibus: non idiotae, non principes tantum; sed illi ipsi qui diademate redimiuntur, crucifixo magna cum fide subditi sunt.*» Sic ergo seculo etiam quarto progrediebatur Ecclesia: Ministri ejus, agebat ipse Chrysostomus (2), «*per omnes praedicant. Ideo etiam non habitata modo terram, sed inhabitata; non terram solum, sed etiam mare; non urbes tantum, sed etiam montes, colles et valles; non Graeciam modo, sed etiam barbaras nationes; non eos qui in dignitate tantum, sed et eos qui in extrema paupertate... tamquam sagena coeperunt. Nec eo usque tantum, sed etiam ulterius processerunt, et cum non satis ipsis esset terra nostra, in ipsum Oceanum se contulerunt, barbarasque regiones et Britannicas insulas in retibus suis incluserunt: et quocumque jam abieris, Piscatorum nomina in omnium ore ferri videbis; non propter Piscatorum virtutem, sed propter Crucifixi potentiam, quae ubique ipsis viam monstraverat...*

«... Hoc et Propheta olim praenuntians, dicebat: *Non sunt loquentiae neque sermones, quorum non audiantur voces eorum: in omnem terram exivit...*»

66. Seculo quinto, agebat Augustinus (3): «*Nec vis attendere; aut te nosse dissimulas, in quam multas jam barbaras nationes tam parvo tempore venerit Evangelium, ut nec inimici Christi dubitare jam possint brevi tempore futurum, quod discipulis respondit de seculi fine quaerentibus; et praedicabitur Evange-*

(1) Lib. *Quod Christus sit Deus*, n. 1, 2.—(2) Hom. VIII, t. 12, pag. 502 (Migne).—(3) Ep. 93; n. 22, et I. de Unit. Ecclesiae, n. 32.

»lium hoc in universo orbe, in testimonium omnibus gentibus, et
»tunc veniet finis.»

Et alibi (1) ipse Augustinus: «Sanctam Ecclesiam praedicate.
»Ipsa est quae in hac fide, quam, audistis, fructificat et crescit in
»universum mundum.»

67. c.) Verum et illud notatu dignum (quod etiam praedixerunt
Prophetae) in Evangelii praedicatione et gentium vocatione; quod
Deus, quo facilius ad omnes gentes Christi nomen perveniret, pro-
vidit, ut ad lucis evangelicae centrum, interno quodam et univer-
sali instinctu, ipsae appropinquarent. Evangelizato enim Christi
nomine per vastissimam Imperii Romani latitudinem, coeperunt ex
Asia et septentrionalibus Europae regionibus innumerae ac diver-
sissimae nationes confluere, aliis alias priores impellentibus ac per
plura secula succedentibus: quae, dum imperium dissolvebant Ro-
manum, Christo Regi aeterno subiciebantur, uti praenuntiaverat
Propheta (2): «*Omnes sitientes venite ad aquas; et qui non habetis
argentum properate, emite et comedite: venite, emite absque argento,
et absque ulla commutatione vinum et lac... Audite audientes me, et
comedite bonum, et delectabitur in crassitudine anima vestra... Ecce
testem populis dedi eum, ducem ac praeceptorem gentibus. Ecce gentem
quam nesciebas vocabis; et gentes quae te non cognoverunt, ad te cur-
rent, propter Dominum Deum tuum et Sanctum Israel, quia glorifi-
cavit te.*» Et quidem:

68. Seculo Ecclesiae tertio, cum è Septentrione in Asiam Mino-
rem Gothi irrupissent, inter captivos secum non paucos adduxerunt
christianos, nec non clericos, quorum vitae sanctitate ac miraculis
etiam et praedicatione ad fidem christianam amplectendam deducti
sunt: unde inter Patres Conc. Nicoeni Oecum. I. subscripsit
etiam Episcopus gentis Gothorum, Theophilactus dictus.
Fidem similiter barbarae aliae nationes susceperunt; Wisigothi,
Ostrogothi, Vandali, Burgundiones, etc. Verum Constantii Impera-
toris perfidia ad Arianismum profitendum coactae gentes illae, ca-
tholicos deinde ubique crudeliter insectabantur, innumeros mar-
tyrio coronarunt, multas dissiparunt Ecclesias, donec tandem ad
catholicam rediere fidem, in Italia, Hispania, Gallia, etc.

69. d) Quinto et sexto seculis, Franci, è Germanorum gente,
fidem Christo dederunt, et successive ad alias regiones Evange-
lium praedicatione Christiani evulgarunt: ad Pannoniam, Noriciam,
Helvetiam, Bulgariam, Hungariam, Poloniam, Russias, etc. In Bri-
tannorum insulis, Tertulliani aevo, effulgebat Christus; ve-

(1) Serm. 214, n. 11.--(2) Isai. LV, 1, 2, 4, 5.

rum magnus Britannorum Apostolus, seculo quinto, sanctus Pa-
tritus fuit.

Exeunte seculo sexto, et septimo decurrente, fuit Christi fides
per totam Angliam late diffusa, zelo et praedicatione plurium mi-
nistrorum, praesertim sancti Augustini a Gregorio Mag-
no ad id munus missi: eodem fere tempore, Sanctus Aman-
dus Belgas evangelizabat et ad Ecclesiam perducebat. Ad seculi
septimi finem et octavo ineunte, Frissones Christi fidei conciliabat
Willebrordus, a Pontifice Sergio missus, cum aliis apos-
tolici muneris adiutoribus, et tredecim dioeceses in universa Ger-
mania constituit, corona martyrii tandem insignitus. Versus finem
octavi seculi et noveni exordium, in Saxoniam, Westfaliam et alias
regiones plures apostolici viri fidem catholicam disseminarunt.

70. e) Inter Slavorum fortissimas gentes, seculis nono et deci-
mo, Christi regnum pervenit, zelo praesertim et praedicatione sanc-
torum Cyrilli et Methodii; Polonia quoque universim idola
confregit et Christi fidem amplexata est seculo decimo decurrente.
Paulo post, ineunte undecimo, Prussia in Christum partim credidit,
opera monachorum Sancti Benedicti; at plenius seculo XIII.
Christiani praedicatione et laboribus. In Ungaria coepit fidei
praeconium, seculo decimo mediante, audiri; undecimo autem pa-
ganismi reliquiae omnino evanuerunt. Seculis decimo tertio et
quarto, Romani Pontifices legatos ac missionarios ad Mongolium
Imperium Sinese miserunt, ubi non pauci fidem susceperunt; at
sublata et victa Mongolica imperatorum serie, et fidei rejectis
praeconibus, extincti ad tempus fuere Christiani.

71. d) Denique, seculo decimo quarto, Deo providente, via ad
Americas, et ad Orientales Indias, et ad Oceaniam patere caepit; ac
fidei praedicatione illico ad vastissimas illas regiones Ecclesia misit,
et Christi nomen ubique auditum, ac salus nuntiata, per univer-
sas quinque mundi plagas. Postremis autem hisce annis notae fac-
tae sunt immensae totius Africae regiones ac latissima populosissi-
maeque regna, quae aridae et desertae regiones putabantur; et jam
Evangelium ibi a norte ad meridem, ab oriente ad occidentem nun-
tiatur.

72. Facta ergo historica Christi et Prophetarum respondent vati-
ciniis, et Ecclesia Christi ubique dilatatur: «*Eritis mihi testes in
Jerusalem, et in omni Judaea, et Samaria, et usque ad ultimum ter-
rae.*» Notatum autem hic volumus, non omnes, pro singulis secu-
lis, apostolicos Ecclesiae labores ac progressus voluisse nos indi-
care; sed unum vel alterum tantum ad vitae illius specimen, quam
infundit Spiritus Sanctus, «*manens nobiscum in aeternum*» (1).

(1) Jo. XIV, 16.

Pars II.^a ostenditur.

73. Ad hujus partis intellectum pauca praenotanda.

Nota primo. Duplex esse totum: quoddam homogenum, quod ex similibus componitur partibus; quoddam vero heterogenum, quod ex dissimilibus exurgit. In toto homogneo totum et partes eandem habent formam; sicut quaelibet pars quantitativa aquae est aqua: in toto autem heterogneo partes carent forma totius; pars enim domus non est domus, nec pars hominis est homo (1).

Nota secundo. Cum totum sit quod dividitur in partes, secundum triplicem divisionem est triplex totalitas. Est enim quoddam totum quod dividitur in partes quantitativas; sicut tota linea, vel totum corpus. Est etiam quoddam totum quod dividitur in partes rationis et essentiae; sicut definitum in partes definitionis, et compositum resolvitur in materiam et formam. Tertium autem totum est potentiale, quod dividitur in partes virtutis; sicut partes virtutis intellectivae, vel sensitivae, etc.

Nota tertio. In Ecclesia triplex attendenda totalitas; quantitativa, nam est multitudo composita et ordinata (2); essentialis et definitionis, ut dictum supra (3); et virtutis, nam multiplici potestate donata est Ecclesia (ut ex dictis patet), quae ad duplicem ordinem magisterii et jurisdictionis pertinet (4).

74. Probatur haec pars, quae, post praenotata, probatione ferme nulla indiget.

a) Omnis societas coalescit, tamquam ex partibus, membris quibus componitur. Sed Ecclesia est societas (5); ergo coalescit, tamquam ex partibus, gentibus ad quas est dilatanda.

b) Deinde, Ecclesia est societas credentium in Christum (6), ita ut debeant credentes omnes in eadem convenire fide, eodem adunari baptismo (7), nec non eadem duci hierarchia sub uno supremo capite (8). Sed societas credentium qui eandem tenent fidem, eodem coadunantur baptismo, quique eadem ducuntur auctoritate, ex partibus coalescit homogeneis, tum ad invicem, tum cum tota societate; nam quae societas est, forma est auctoritas; quae credens, est fides: ergo gentes omnes, ad modum ejusdem naturae partium, Ecclesiam conficere et juxta illam existere debent.

c) Denique, Ecclesiam esse totam in suis partibus, et partes singulas in tota Ecclesia, (non sane totalitate quantitativa, sed totalitate essentiae, et quodammodo totalitate virtutis) ex definitione superius tradita (n. 60), et nunc praejectis (Nota primo, et b) fa-

(1) S. Th. I, p. q. 11, a. 2, ad 2. — (2) Thes. II, n. 11. — (3) N. 60. — (4) Thes. V, VI. — (5) Thes. II, n. 11. — (6) Ibid. — (7) Thes. III, n. 17. — (8) Thes. VII, n. 36.

cillime colliges. Quemadmodum et ex Ecclesiae definitione, quam, uti communiter receptam, tradit Gregorius de Valentia (1), patet: «Pressius definitur Ecclesia, ut sit hominum multitudo, quam in hac vita verus Dei cultus et vera cognitio fidei, non qualiscumque, sed christianae, et in sacramento Baptismi susceptae, conjungit... Postrema Ecclesiae ratio, quam ita breviter descripsi et exposui, omnium est frequentissima apud orthodoxos scriptores.» Ex qua definitione perspicitur quoque, totam *essentialiter* inveniri Ecclesiam in singulis ejusdem ubique partibus.

Quibus consonat Augustinus (2): «Pulchra es (Ecclesia) inter mulieres; sed agnosce te. Ubi te agnosces? In toto orbe terrarum. Si enim pulchra, unitas est in te: ubi divisio, foeditas est, non pulchritudo... Unumquemlibet ex Ecclesia tamquam Ecclesiam Christus alloquitur. Nam quomodo Ecclesia quaerit Ecclesiam? Annuntia mihi quem dilexit anima mea. Quae loquitur? Ecclesia. Quid sibi vult annuntiari? Ubi pascis, ubi cubas, id est, ubi sit Ecclesia. Ecclesia loquitur, et interrogat ubi sit Ecclesia: alloquitur unumquodque membrorum Ecclesiae suae Christus, tamquam suam Ecclesiam, et dicit: *Nisi cognoveris temetipsam, o pulchra inter mulieres, exi.* Exire, haeticorum est. Aut cognosce te, aut exi. Quia si te non cognoveris, exitura es. Exitura quo? in vestigiis gregum, sequendo malos greges: exi tu *in vestigiis gregum, et pasce hoedos tuos*; jam non oves. Nostis, fratres, ubi erunt hoedi. Ad sinistram erunt omnes qui exierunt ab Ecclesia.» Ad rem etiam alibi ait (3): «Neque enim quia in orbe terrarum plerumque regna dividuntur, ideo et unitas christiana dividitur, cum in utraque parte catholica inveniatur Ecclesia.» Sic ergo diffunditur per orbem terrarum Ecclesia, ut ubique seipsam in singulis agnoscat Ecclesiis: «Quae Ecclesia, ipsae Ecclesiae... Propter unitatem Ecclesiae, una Ecclesia... Propter congregationes fraternas, multae Ecclesiae» (4).

Objectiones.

75. Obj. in I^m partem. Ex ipsis probationibus elucet, non esse Ecclesiam Christi catholicam: nam per plurima secula in Europa quidem paulatim ac pedetentim progrediebatur; Asiae et Africae perexiguam tantum tenebat partem; Oceaniae et Americae nihil omnino: unde ad ultima usque secula possumus, quod Augustino objiciebat Vincentius, urgere: «Quantum ad totius mundi pertinet partes, modica pars est in compensatione totius mundi, in qua fides Christiana nominatur» (5).

(1) 2, 2, q. 1, punc. 7, q. 4. — (2) Serm. 46, de Pastor. in Ezech. — (3) De Unit. Ecclesiae, n. 33. — (4) Enarrat. in Ps. 141, 7. — (5) Ep. 93, n. XXII.

Resp. Nego suppositum. Falso namque supponitur debere Ecclesiam, qua *catholicam*, universas mundi plagas *actu*, seu praesenti occupare tempore: istud opus est; ut orbem terrarum, post missionem a Christo Apostolis traditam, pervadat evangelizando, ubique eadem ac una et sibi constans, ita ut, tandem totum obtineat. Unde respondemus quod Vincentio Augustinus: «Nec vis attendere, aut te nosse dissimulas, in quam multas jam barbaras nationes tam parvo tempore venerit Evangelium, ut nec inimici Christi dubitare jam possint, brevi tempore futurum (quod nunc multo verius auguramus) quod discipulis respondit de seculo fine quaerentibus: *«Et praedicabitur hoc Evangelium in universo orbe... et tunc veniet finis.»*»

Et haec sane plane consonant iis quae Hesychio, ep., adventum Christi cupienti, et proxime futurum auguranti, scribebat ipse Augustinus (1): «Nescio tamen utrum intueri aliquid certius in hac quaestione possemus, si ulla ratione seu facultate possemus; quam illud quod in epistola priore jam posui; quando Evangelio mundus universus impleatur. Quod enim putat venerabilitas tua, jam hoc per ipsos Apostolos factum; non ita esse certis documentis probavi. Sunt enim apud nos, hoc est, in Africa, barbarae innumerabiles gentes, in quibus nondum esse praedicatum Evangelium, quotidie nobis addiscere in promptu est. Pauci tamen anni sunt, ex quo quidam eorum rarissimi atque paucissimi, qui pacati Romanis finibus adhaerent, Christiani esse coeperunt. Interioris autem, qui sub nulla sunt potestate Romana, prorsus nec religione Christiana in suorum aliquibus detinentur, nec ullo modo recte dici potest, istos ad promissionem Dei non pertinere. Non enim Romanos, sed omnes gentes Dominus semini Abrahae, media quoque juratione, promisit: ex qua promissione jam factum est, ut nonnullae gentes, quae non tenentur ditone Romana, reciperent Evangelium et adjungerentur Ecclesiae, quae fructificat et crescit in universo mundo. Adhuc enim habet quo crescat, donec fiat quod de Christo in Salomonis figura propheta-stum est: *«Dominabitur a mari usque ad mare, et a flumine usque ad terminos orbis terrarum»*... Propheta autem dicit: *«Et adorabunt eum unusquisque de loco suo, omnes insulae gentium»*... Atque ita et in insulis singulis quibusque impletur quod dictum est: *«Dominabitur a mari usque ad mare*, quo unaquaqueque insula cingitur; sicut in universo orbe terrae, quae tamquam omnium quodammodo maxima est insula, quia et ipsam cingit Oceanus, ad

(1) Ep. 199, n. 46. (Editionem sequimur Parisien. ut supra notavimus.)

»cujus littora in occidentali bus partibus Ecclesiam pervenisse jam novimus, et quocumque littorum nondum pervenit, perventura est, utique fructificando atque crescendo.»

«In quibus ergo gentibus nondum est Ecclesia, oportet ut sit; non ut omnes qui ibi fuerint credant: omnes enim gentes promissae sunt, non omnes homines omnium gentium. Non enim omnium est fides. Credit itaque omnis gens in omnibus qui electi sunt ante constitutionem mundi; in ceteris non credit, et credentes odit. Quomodo enim et illud implebitur: *«Eritis odio omnibus gentibus propter nomen meum.»* nisi in omnibus gentibus sint et qui oderint, et quos oderint?»

Deinde verba, ab Hesychio laudata explicat. «Apostolus dixit: *Namquid non audierunt? In omnem terram exiit sonus eorum, et in fines orbis terrae verba eorum* (1). Quamvis locutus sit praeteriti temporis verbis, tamen quod futurum fuerat dixit, non quod jam factum atque completum: sicut ipse Propheta quo usus est teste, non ait: *In omnem terram exiturus*, sed *Exiit*, inquit, *sonus eorum*; quod utique nondum factum fuerat...» Vide quoque eundem (2) de re hac disserentem.

76. Obj. in II partem.

Ecclesia universalis, qua totum est, uno supremo capite regitur, ut dictum est: è contra, Ecclesiae partes, seu *congregationes fraternae*, ut ait Augustinus supra (n. 74), praelatis hand supremis, sed subjectis uni supremo ducuntur. Ergo Ecclesia tale totum dici non potest ut partibus coalescat homogeneis, et in illis insit; seu, «quae Ecclesia, ipsae Ecclesiae.» uti loquitur Augustinus, dici nequit.

Resp. Nego *antec*. Nam particulares Ecclesiae non minus, sed aequae pendent, et quidem *immediate*, ab supremo Ecclesiae capite, quam tota ac universalis Ecclesia. Sane auctoritas Praelatorum singularum Ecclesiarum non aequae patet ac illa supremi capitis; verum cum haec illi subdita existat, nihil demit immediatae particularium Ecclesiarum subjectioni: quapropter recte dicitur: «Quae Ecclesia, ipsae Ecclesiae.»

COROLLARIUM.

77. Quaevis christiani nominis secta, vel quaelibet sectarum collectio, quae ex semetipsa, seu ex insita virtute, non fructificat ac dilatatur ad omnes gentes; vel cujus partes ubique terrarum

(1) Rom. X, 18.—(2) De Unit. Ecclesiae, n. 32: Lib. seu Ep. 140, Honorato, num. 43.

degentes non ejusdem naturae existunt, tum ad invicem, tum cum toto, alienae sunt a vera Christi Ecclesia.

Proinde, Protestantium sectae omnes toto coelo invicem discrepantes, tum in fide, tum in ea qua reguntur auctoritate, per universas in quibus degunt regiones, cum acatholicae sint, non pertinent ad Ecclesiam christianam.

Item: plura Orientalium, Afrorum, Russianorum schismata, tum quia intima virtute ad nomen Christi dilatandum, veluti rami aridi et infructuosi, in suis angulis jacentia, orbantur; tum quia invicem et cum toto discrepant, cum diversa summa capita et diversas credendi normas agnoscant; acatholica sunt et falsae christiani nominis sectae.

78. Denique notandum, pro Ecclesiae intelligenda catholicitate, quod docet Augustinus (1): «Qui sententiam suam, quamvis falsam atque perversam, nulla pertinaci animositate defendunt, praesertim quam non audacia praesumptionis suae pepererunt, sed a seductis atque in errorem lapsis parentibus acceperunt, quaerunt autem cauta sollicitudine veritatem, corrigi parati, cum invenerint; nequaquam sunt inter haereticos deputandi.» Unde constat, in haereticis et schismaticis sectis, plurimos habere Ecclesiam, veram Sp. Sancti sponsam, filios, quos ei concubinae istae, per sanctum baptisma, genuerunt.

THESIS X.

In Christi Ecclesia deficere non potest fides charitate, imo ceteris quoque S. Spiritus charismatibus, ornata.

Nota: Fidem non posse in Ecclesia deficere, sat constat ex iis quae supra statuta fuere (Thes. III.); ideo fidem charitate formatam, seu sanctitatem Ecclesiae, nec non cetera Spiritus Sancti charismata, quibus clarius effulget fides ipsa, veraque Ecclesia, indefectibilia esse, hic tuemur.

Certam ac catholicam dicimus hanc doctrinam, quam paucis ostendemus argumentis.

79. I.^a Pars prob. 1.º Concilium Vaticanum (2) docet: «Quin etiam Ecclesia per se ipsam, ob suam, nempe, eximiam sanctitatem et inexhaustam in omnibus bonis foecunditatem.... magnum quoddam et perpetuum est motivum credibilitatis:» jam vero *eximiam sanctitatem et inexhaustam in omnibus bonis foecundi-*

(1) Ep. 43 (162), n. 1. — (2) C. *Dei Filius*, cap. III.

tatem locum habere non posse, nisi per fidem charitate formatam, sine qua asserente Apostolo (1), foret tantum Ecclesia «*velut aes sonans, aut cymbalum tinniens,*» res est aperta.

80. 2.º Paulus (2) viris erga uxores exemplum exhibet dilectionem Christi erga Ecclesiam; mulieribus autem subjectionem Ecclesiae erga Christum, qui caput est ipsius et Salvator. Sed ejusmodi exemplum ac similitudo subsistere non potest, nisi quatenus charitas Ecclesiam indissolubiler Christo connectit: ergo charitate Ecclesia universim carere numquam potest. Quod quidem clare etiam evincunt effectus ejusmodi dilectionis Christi erga Ecclesiam, sponsam dilectam: nam «*se ipsum tradidit pro ea, ut illam sanctificaret, ut exhiberet ipse sibi gloriosam Ecclesiam, non habentem maculam, aut rugam, aut aliquid ejusmodi, sed ut sit sancta et immaculata. Nemo enim unquam carnem suam odio habuit; sed nutrit et fovet eam, sicut et Christus Ecclesiam.*» Atqui stare haec non possunt sine vita et splendore charitatis; ergo Ecclesia universim charitatem exuere nequit.

81. 3.º Neque Antichristi tempore, cum, scilicet, «*refrigescet charitas multorum,*» deficiet charitas in Ecclesia: nam patientur multi pro Christo, et erunt odio omnibus gentibus propter nomen ipsius; «*qui perseveraverit usque in finem, hic salvus erit*» (3). Ergo «*Charitas, ut verbis utar Apostoli (4), numquam excidit.*» His plane consonant parabola ex *seminante* et ex *sagena* depromptae, quibus Christus Ecclesiam assimilat: in agro enim Dominico, licet semina aliqua non fructificent, alia tamen fructum trigesimum vel centesimum producunt; et Domini sagena, cum malis, colligit etiam pisces bonos, dignos aeterna vita (5).

4.º Confirmatur ex Prophetis: Oseas (6) novum praenuntians foedus, ait; Spiritum Sanctum Ecclesiam sibi in perpetuum sponsurum: «*Sponsabo te mihi in sempiternum, et sponsabo te mihi in justitia et judicio et in miserationibus; et sponsabo te mihi in fide... et dicam non populo meo, populus meus es tu.*» De qua prophetia conferas Ap. Paulum (7) et Ap. Petrum (8).

82. 5.º Hieronymus (9), illa commentans Apostoli verba, *Ecclesia subjecta est Christo*, ait: «*Qui ergo peccator est, et aliqua sorde maculatus, de Ecclesia Christi (electa, nempe, et in vitam aeternam fructificante) non potest appellari, nec Christo subjectus dici.*» Pariter Augustinus, super illud, *Christus pro impiis mortuus est* (10): «*Ecclesia, ait, amata est foeda ne re-*

(1) I.^a Cor. XIII, 1. — (2) Ephes. V. — (3) Matth. XXIV, 9-13. — (4) I.^a Cor. XIII, 8. — (5) Matth. XIII. — (6) II, 19, 20, 24. — (7) Rom. IX. — (8) I.^a, II, 10. — (9) In Ephes. V, 24. — (10) In Ps. 44.

»maneret foeda... evertit foeditatem, formavit pulchritudinem.» Tertullianus (1) cum haeticorum sectis Ecclesiam Sanctam confert et ait; «Ubi Deus non est, nec veritas ulla est. Ubi veritas nulla est, merito et talis disciplina est. At ubi Deus, ibi metus in Deum, qui est initium sapientiae. Ubi metus in Deum, ibi gravitas honesta... subjectio religiosa... Ecclesia unita, et Dei omnia.» Irenaeus docet, dilectione ubique Ecclesiam roborari (2): «Quapropter Ecclesia omni in loco, ob eam quam habet erga Deum dilectionem, multitudinem martyrum in omni tempore praemittit ad Patrem.» Praeclare Justinus M. rem confirmat in Apologia 1.^a ad Antoninum Pium: exponit religionis Christianae doctrinam, ritus, mysteria, mores, pietatem, castitatem, et adjicit: «Qui non ita vivere comperiuntur, sicut Christus docuit, certum est indicium eos non esse christianos, quamvis doctrinam Christi lingua profiteantur...; quos a vobis puniri rogamus.»

Nobis catholicis aliud suppeditat experientia argumentum; nam constanter Ecclesia Martyrum fulget coronis pro fide obeuntium, Confessorum heroicis virtutum exemplis, et ad omnem ubique terrarum sublevandam indigentiam sive corporum, sive animarum, praeclaris charitatis operibus. Et sane promisit Christus, Spiritum Sanctum in aeternum cum Ecclesia permansurum (3); deficere ergo nequeunt sanctitatis fructus (4): «*Fructus Spiritus est, charitas...*» etc.

II.^a Pars probr.

83. Nota: Christi Ecclesiam ab initio per Spiritus Sancti virtutem suscepisse donum miracula patranda cum aliis divinis charismatibus, seu supernis donis; quod nemo in dubium vertet, si sacris Litteris fidem, saltem historicam, adhibeat; ex quibus pariter edocemur, ejusmodi dona ad ejusdem Ecclesiae utilitatem data a Deo fuisse, id est, ad eam fundandam, propagandamque. Dicimus ergo adversus haeticos ac sectarios quoslibet: ejusmodi charismata non pro ortu tantum et primis Ecclesiae exordiis fuisse illi concessa; sed ut cum ipsa permanerent, iisdemque effulgeret et commendaretur opportuno loco et tempore: neque enim, primis illis quoque temporibus, fideles omnes hisce gratis donabantur; vel passim iis uti concedebatur, cum illa suscepissent, sed pro opportunitate tantum.

84. Probr. 1.º Nobis catholicis praesto est Concilii Vaticani (5) doctrina, quae sic se habet. «Ut officio veram fidem amplectendi, in eaque constanter perseverandi satisfacere posse-

(1) L. de Persev. ad finem.—(2) Adv. Haeres. l. 4, c. 33.—(3) Jo. XIV, 16.—(4) Gal, V, 22.—(5) C. Dei Filius, c. III.

mus, Deus per Filium suum unigenitum, Ecclesiam instituit, suaeque institutionis manifestis notis instruxit, ut ea, tamquam custos et magistra verbi revelati, ab omnibus posset agnosci. Ad solam enim catholicam Ecclesiam ea pertinent omnia, quae ad evidentem fidei christianae credibilitatem tam multa et tam mira divinitus sunt disposita.» Atqui inter notas quibus Christus Ecclesiam instruxit, ut divinitus instituta eluceret, miracula ac cetera inveniuntur Sp. Sti. charismata; ergo vera Christi Ecclesia iis debet fulgere, ut ab omnibus possit cognosci. Minor patet ex SS. Litteris (1). «*Qui crediderit et baptizatus fuerit, salvus erit; qui vero non crediderit condemnabitur. Signa autem eos qui crediderint haec sequentur: in nomine meo daemonia ejicient, etc. Illi autem profecti, praedicaverunt ubique, Domino cooperante et sermonem confirmante, sequentibus signis.*» Hinc cognovit Petrus (2), fuisse electos ad Christi Ecclesiam, etiam gentiles, quia Spiritus Sanctus cum suis charismatibus in ipsos quoque effusus est; eaque ratione Judaeis in Jerosolymitano Concilio (3), persuasit, esse gentiles suscipiendos. Denique hujus rei testem habemus unanimem Christianae Ecclesiae Jerosolymis nascentis consensum: (4) «*Et nunc, Domine, respice in minas eorum, et da servis tuis cum omni fiducia loqui verbum Dei, in eo quod manum tuam extendas ad savitates, et signa et prodigia fieri per nomen sancti Filii tui Jesu.*» In re adeo comperta, quid plura?

85. Probr. 2.º Apostolus Corinthios divinam edocuit in Ecclesia aconomiam circa Sp. Sancti charismata (5), ex qua doctrina intelligimus: a) Ejusmodi dona ab Spiritu Sto. dantur ad fidelium utilitatem, et ut sint corpus Christi: ergo Ecclesia cui insunt ejusmodi charismata est vera Ecclesia Christi; quae cum sit unica, ut dictum supra, nulla alia secta, iis carens donis, esse potest Christi Ecclesia. Quid prodest ergo tergiversari, haetice et schismatice, utrum debeat Christi Ecclesia iis fulgere charismatibus, necne? De facto illis Catholica Ecclesia a Spiritu S. donatur; ideoque *Spiritui Sancto resistitis sicut patres vestri, ita et vos.* Sed novimus, quidem, infidelium, seu rationalistarum mirabilem logicen; a priori, nempe, rei possibilitatem vel exigentiam respuunt; deinde ad facta perspicua et indubitata oculos pertinaciter occludunt.

86. b) Non omnibus tribuit Sp. Sanctus sua omnia charismata; ut quemadmodum corpus nostrum non est unum membrum, sed multa, ita se habeat corpus Christi, sicque multa membra unum conficiant corpus (6). «*Omnia autem membra non eundem actum*

(1) Marc. XVI, 16, 17, 20.—(2) Act. X, 45, 46.—(3) Ibid. XV.—(4) Act. IV, 29, 30.—(5) 1.^a Cor. XII, I, 14.—(6) 1.^a Cor. V, 12.

habent: ita multi unum corpus sumus in Christo; habentes donationes secundum gratiam, quae data est nobis, differentes; sive prophetiam...» etc. (1). Ex quibus facile argumentaberis: Voluit Spiritus S. in constitutione corporis Christi, quod est Ecclesia, ut esset varietas membrorum, unumquodque cum suo proprio actu, id est, cum suo charismate: «*Alii per Spiritum datur sermo sapientiae; alii autem sermo scientiae secundum eundem Spiritum: alteri fides in eodem Spiritu; alii gratia sanitatum in suo Spiritu; alii operatio virtutum; alii prophetia... etc.*» (2). Atqui Ecclesia a Christo per Sp. Sanctum constituta debet in perpetuum, usque ad seculorum finem, permanere: ergo sicut corpus, ita et membra cum suis actibus, id est, charismatibus, perdurare oportet. «*Nam et corpus non est unum membrum, sed multa. Quod si essent omnia unum membrum: ubi corpus? Si totum corpus oculus, ubi auditus?*»

87. Si finem Spiritus Sancti spectes in his membris et actibus in Ecclesia constituendis, aliud facillime promes concludens argumentum. Universim quidem prospexit Deus, in ista Spiritus Sancti manifestatione, *Ecclesiae utilitatem* (3): differentiam autem membrorum et distributionem actuum, seu charismatum, constituit, «*ut non sit schisma in corpore, sed id ipsum pro invicem sollicita sint membra. Non potest oculus dicere manui; opera tui non indigeo; aut caput pedibus; non estis mihi necessarii: sed multo magis quae videntur corporis membra infirmiora esse, necessaria sunt. Vos autem estis corpus Christi et membra de membro. Et quosdam quidem posuit Deus in Ecclesia primum Apostolos, secundo prophetas, tertio doctores, deinde virtutes, exinde gratias curationum... etc. Numquid omnes apostoli? numquid omnes prophetae? numquid omnes doctores? numquid omnes virtutes?... etc.*» (4). Atqui permanet semper illa Ecclesiae utilitas, quod in ea *manifestetur* Spiritus Sanctus; urget quoque pro semper necessitas ne sit in ea schisma, ut sollicita sint ad invicem membra, et necessaria: ergo et necessum est, ut permaneat illa charismatum distributio, ad eum scopum per Spiritum Sanctum constituta.

Ideoque exinde agnoscimus, haeretice; inde arguimus, schismatice; non apud vos Christi Ecclesiam quaerendam: nam dicitis: *sufficit fides, sufficit scientia; totum corpus est unum membrum; cetera autem despicitis dicentes: non estis mihi necessaria: Apostolo ergo contradicitis, et Ecclesiam, corpus Christi, evertitis.*

88. Pr. 3.º SS. Patrum quoque aliqua proferemus testimonia, quibus charismatum in Ecclesia perseverantia demonstratur. S. Ire-

(1) Rom. XII, 4-6. — (2) 1.ª Cor. XII, 8-10. — (3) Ibid. 7. — (4) Ibid. 25 21 22. 27-30.

naeus (1) ait: «*Alii enim (christianorum) daemones excludunt firmissime et vere, ut etiam saepissime credant ipsi qui mundati sunt, et sint in Ecclesia; alii autem et praescientiam habent futurorum, et visiones et dictiones propheticas; alii autem laborantes aliqua infirmitate per manus impositionem curant et sanos restitunt.*» Imo et in hoc discerni a catholicis haeticos docet ipse (2): «*Non possunt (haeretici) caecis donare visum, neque surdis auditum, neque omnes daemones effugare... neque debiles aut paralyticos, aut claudos restaurare: tantum absunt ab eo ut mortuum excitent, quemadmodum Dominus excitavit, et Apostoli per orationem, et saepissime in fraternitate, propter aliquid necessarium, Ecclesia in quoque loco universa per jejunium et supplicationem multam postulante, reversus est spiritus mortuo, et donatus est homo orationibus Sanctorum.*» Et S. Justinus (3): «*Hoc ipsum ex his, quae sub aspectu vestro fiunt, intelligere potestis.*» Ecce ipsos imperatores testes appellant, miraculorum, quae «*per multi christianorum, per nomen Jesu Christi perficiebant.*» Tertullianum videas, in lib. *Ad Scapulam*, c. 2 et 4. Origenes, contra Celsum disputans (4), virtutem miraculorum tunc superfuisse apud eos qui ex legis christianae praeceptis vitam suam moresque exigebant, nos edocet; et alibi (5): «*Non amplius sunt prophetae, ait, non miracula (apud Judaeos); cum contra, apud christianos etiamnum miraculorum aliquantum supersunt vestigia, imo majora, quam apud illos fuere, aliquando fiunt; et si hac in re quid ponderis habet nostrum testimonium, nos ipsi vidimus.*»

Ecclesiam miraculis commendari, iisdemque haeticos damnari, docet Augustinus (6): «*Dubitabimus nos ejus Ecclesiae condere gremio, quae usque ad confessionem generis humani ab Apostolica Sede per successiones episcoporum, frustra haeticis circumlustrantibus, et partim plebis ipsius iudicio, partim conciliorum gravitate, partim etiam miraculorum majestate damnatis, culmen auctoritatis obtinuit? Cui nolle primas dare, vel summae profecto impietatis est, vel praecipitis arrogantiae.*»

Miracula non pauca suo tempore emicuisse, testem eundem habemus Augustinum (7): «*Nam etiam nunc fiunt miracula in ejus (Christi) nomine, sive per orationes, vel memorias sanctorum ejus; sed non eadem claritate illustrantur, ut tanta, quanta (priorum illa seculorum), gloria illustrentur.*» Et ipse, oculatus

(1) Adv. haeres. L. II, c. 32. — (2) L. I, c. 56. — (3) Apolog. I, ad Imper. — (4) L. I, n. (321) 2. — (5) L. II, n. 11. — (6) Adv. Manich. c. 16, n. 34. — (7) De Civit. Dei, l. 22, c. 8.

testis, narrat plura. Deinde adjicit: «Si miracula sanitatum, ut alia »taceam, ea velim tantummodo scribere... plurimi conficiendi sunt »libri... Id namque fieri voluimus (ut scriptis aliqua traderentur); »cum videremus antiquis similia divinarum signa virtutum etiam »nostris temporibus frequentari; et ea non debere multorum noti- »tiae deperire.»

89. Idem confirmat Gregorius M (1): «Corpora SS. Petri et »Pauli Apostolorum tantis in Ecclesiis suis coruscant miraculis »atque terroribus, ut neque ad orandum sine magno illuc timore »possit accedi... De catenis quas ipse S. Paulus apostolus in col- »lo et in manibus gestavit, multa miracula in populo demonst- »rantur.» Quod autem frequentiora initio Ecclesiae fuerint miracula, rationem ipse tradit (2): «Tunc quippe sancta Ecclesia miraculo- »rum adjuventis indiguit, cum contribulatio persecutionis pressit. »Nam, postquam superbiam infidelitatis edomuit, non jam virtu- »tum signa, sed sola merita operum requirit; quamvis et illa, cum »opportunitas exigit, ostendat.»

90. Objectabis. 1.º Juxta catholicitatis Ecclesiae, supra (3) tra- ditam, rationem et ideam, oportet esse totam in partibus; si igitur informanda est Christi Ecclesia Spiritus S. charismatibus, neces- sum erit in particularibus quibusque Ecclesiis eadem effulgere dona: atqui saepe saepius in his minime effulgent; ergo neque uni- versalis Ecclesia iis indiget ornari charismatibus.

Resp. Dist. *maj.* Particulares Ecclesiae Spiritus Sancti debent efful- gere donis *cum opportunitas exigit*; *conc.* Constanter; nego *min.* et *conseq.* Vide Gregorii M. sententiam nuper laudatam, nec non Notam supra positam (n. 83). Et quidem experientia edocemur, ex quavis Ecclesiae parte christianos sanctitate eximios exurgere, et ceteris Sp. Sancti charismatibus saepe eos commendari, ut in Sanc- torum canonizatione fit manifestum; per viros quoque apostolicos vel fidelium preces divina plurima fieri signa, praesertim ubi fides inter infideles propagatur, vel ubi periclitatur.

91. Obj. 2.º Paulus aperte innuit, charismata omnia, si chari- tatem excipias, deficere in Ecclesia posse. Ait enim (4): «Charitas numquam excidit; sive prophetiae evacuabuntur, sive linguae ces- sabunt, etc.» Non ergo oportet Spiritus Sti. charismatibus veram Christi Ecclesiam enitere.

Resp. Dist. *ant.* In Ecclesia coelesti, seu triumphanti, deficient Sp. Sancti charismata; *conc.* In terrestri, seu militanti; nego *ant.* «Cum autem venerit quod perfectum est, evacuabitur quod ex parte

(1) Ep. 30 ad Constantin. Aug.—(2) L. 27 in Job, c. 18.—(3) Nn. 73, 74.—(4) I.º Cor. XIII, 8.

est» (1); hinc potius inferes, non evacuanda superna ista dona, do- nec «quod perfectum est venerit;» juxta axioma illud: «Exceptio firmat regulam in contrarium.»

Inst. Loquens Apostolus de charismatibus, quae nunc manere oportet, ait (2): *Nunc autem manent, fides, spes, charitas, tria haec: major autem horum est charitas*; Cetera ergo non opus est in Eccle- sia semper durare.

Resp. Dist. *ant.* Loquitur Apostolus *tantum* de charismati- bus quae nunc manere oportet; nego. Loquitur etiam de iis charis- matibus quae nos emulari debemus, et quantum possumus sectari; *conc. ant.* Unde nunc tria haec dona sunt quae vult Sp. Sanctus ab omnibus possideri Ecclesiae membris; cetera autem dividit *prout vult*: *Numquid omnes apostoli? numquid omnes prophetae...* etc. Proinde dist. *consequens*: Cetera non opus est in Ecclesia semper manere, ita ut, ab omnibus fidelibus aemulentur et possideantur; *conc.* Ita ut in tota Ecclesia universim deficiant; nego *conseq.*

ARTICULUS II.

De proprietatibus Ecclesiae Christi causaliter inspectae.

THESIS XI.

Ecclesia Christi, non solum quatenus est socie- tas credentium, sed etiam qua universale exercet magisterium a Christo susceptum, est infallibili- lis, seu errare non potest in fide et moribus.

92. Nota. Infallibilitas Ecclesiae, quatenus divinae credentis re- velationi, dicitur infallibilitas *passiva*; quatenus autem docentis, *activa* solet, apud aliquos auctores, nominari. *Activa* infallibilitas, ut planum est, iis tantum debet Ecclesiae membris concedi, quibus munus universalem Ecclesiam docendi commissum est; *passiva* vero quaelibet tantum consequitur membra, quae Ecclesiae docenti firmiter adhaerent; at universim numquam a fidei et honorum mo- rum doctrina aberrabit.

93. Pars 1.ª Theseos prob.

1.º Si posset circa christianam doctrinam ad fidem et mores spec- tantem, Ecclesia errare, ipso facto deficeret Christi Ecclesia. Sed statuit Christus Ecclesiam perpetuo duraturam, *usque ad consum-*

(1) I.º Cor. XIII, 10.—(2) Ibid. 13.

mationem seculi (1): ergo. *Maj. probr.* Christi Ecclesiam constituentes debent in ejusdem fidei professione consentire et sanctitatem vitae colere (2). Atqui ex quo erraret Ecclesia circa Christi doctrinam, non esset consentiens cum Ecclesia quae integram tenuit: ergo ipso facto deficeret vera Christi Ecclesia.

2.º Fidem charitate formatam, et reliqua Spiritus S. charismata in Ecclesia deficere numquam posse, nuper (thes. praec.) ostensum est; fidem autem unum esse ex praecipuis charismatibus, docet Paulus (3): sed deficeret ipsa fides, si Ecclesia a Christi doctrina erraret aliquando: ergo Ecclesia Christi, qua societas est creditum, errare nequit.

94. 3.º Clare et explicitis verbis promisit Christus Ecclesiae perpetuam in doctrina sua inerrantiam: *Rogabo Patrem, et alium Paraclitum dabit vobis, ut maneat vobiscum in aeternum; Spiritum veritatis, quem mundus non potest accipere... Haec locutus sum vobis apud vos manens; Paraclitus autem Spiritus Sanctus, quem mittet Pater in nomine meo, ille vos docebit omnia et suggeret vobis omnia quaecumque dixero vobis* (4). Similiter Paulus asserit, esse Ecclesiam Dei vivi, domum Dei, *columnam et firmamentum veritatis* (5): error ergo sedem in Ecclesia habere non potest.

95. 4.º Constante Ecclesia omnes in fide errantes anathemate percussit, ut a se alienos; ipsi quoque haeretici, fidei praetextu adversus Ecclesiam insurrexerunt; ergo consensus est, in hac re. universalis: cum errore nempe circa verbum Dei non posse Christi subsistere Ecclesiam. Hinc Hieronymus ait (6): «Pluit Dominus super unam civitatem, verae confessionis Ecclesiam, et super alteram non pluit, quae in haereticorum conciliabulis est. Quumque illa imbrem recipiat sempiternum: ista jugi ariditate siccat... In illa aquae sunt abundantes, fidei, spei, et charitatis.»

Insuper Augustinus clare confirmat: «Disputare contra id. quod universa Ecclesia sentit, insolentissimae insaniae est» (7): praeterea, ait ipse (8): «Ecclesia Dei, inter multam paleam, multaque zizania, constituta, multa tolerat: et tamen quae sunt contra fidem vel bonam vitam non tolerat, nec tacet, nec facit.»

II.ª Pars prob.

96. 1.º Ad fidem quoque catholicam pertinere hanc theseos partem, ex Vatic. Concilio edocemur (9) «Illi qui fidem sub Ecclesiae magisterio susceperunt nullam unquam habere possunt justam causam mutandi, aut in dubium eandem fidem revocan-

(1) Thes. I, n. 6. — (2) Thes. III, et X. — (3) 1.ª Cor. XII, 9; et XIII, 13. — (4) Joan XIV, n. 16, 17, 25, 26. — (5) 1.ª Tim. III, 15. — (6) In Joel, IV, 7. — (7) Ep. 118, (vel 54) n. 6. — (8) Ep. 119 (vel 55) n. 35. — (9) C. Dei Filius, c. III.

»di.» Et rursus ait (1): «Romanum Pontificem ea infallibilitate pol- lere, qua divinus Redemptor Ecclesiam suam in definienda doctri- na de fide vel moribus instructam esse voluit.»

97. 2.º Dominus Jesus Christus, Ecclesiae loquens docenti ait: *Euntes in mundum universum praedicate Evangelium omni creatu- rarum. Qui crediderit et baptizatus fuerit, salvus erit, qui vero non cre- diderit, condemnabitur* (2): Atqui fides christiana non potest nisi de veritate, seu verbo Dei, haberi: ergo Ecclesia docens errare non potest. *Min. patet ex Apostolo* (3): *Gratias agimus Deo sine in- termissione: quoniam cum accepissetis a nobis verbum auditus Dei, accepistis illud non ut verbum hominum, sed (sicut est vere) verbum Dei, qui operatur in vobis qui credidistis.* Nempe ipse Christus di- xit (4): *Qui vos audit, me audit.*

98. 3.º Ecclesia docens, in primo habito Hierosolymis Conci- lio (5), sic locuta est: *Visum est Spiritui S. et nobis.* Sic et de pri- mo oecumenico Conc. Niceno ajebat S. Athanasius (6): «Verbum Dei per oecumenicam Synodum Nicoenam manet in aeternum.» Sanctus quoque Gregorius (7): «Sicut sancti Evan- gelii quatuor libros, sic quatuor Concilia suscipere et venerari me fateor.» Atqui ex Ecclesia docenti coalescunt Concilia: ergo.

4.º Ecclesia universa tenetur, ex Christi D. mandato et institu- tione, docentem Ecclesiam audire, doctrinamque profiteri; si ergo posset haec circa verbum Dei in errorem incidere, similiter Eccle- sia tota erraret. Sed hoc evenire nequit, ut probatum habemus; ergo neque valet Ecclesia docens errare. *Major* superius fuit de- monstrata (n. 25, Thes. V).

99. Obj. 1.º Paulus dicit de Judaeis (8): *Non est intelligens, non est requirens Deum, omnes declinaverunt...* Ergo in vera Dei Ec- clesia et sanctitas et fides possunt totaliter deficere.

Resp. 1.º Non eadem elucent promissiones pro Synagoga Ju- daeorum, ac pro Christi Ecclesia; adeoque nego *consequentiam*: ipse Apostolus testatur, praestantiori modo in Nova Lege elucere justitiam Dei per fidem Jesu Christi (9).

Resp. 2.º Haec dixit Paulus, quatenus virtute Legis nullus poterat justificari, sicque omnes sub peccato erant, conc. Quasi omnes fide carerent, et gratia, quam etiam virtute meritorum Christi suscipiebant; nego. Nam, ut docet ipse Apostolus (10): *Bibebant de spiritali conseqente eos petra; petra autem erat Christus.*

(1) C. Pastor aeternus, c. IV. — (2) Marc. XVI, 15, 16. — (3) 1.ª Thess. II, 13. — (4) Luc. X, 16. — (5) Act. XV, 28. — (6) Ep. ad Africanos. — (7) Epist. I, I, ep. 25. — (8) Rom. III, 11. — (9) Ibid. III, 21. — (10) 1.ª Cor. X, 4.

Obj. 2.º Isaias ait (1): *Speculatores ejus caeci omnes, nescierunt universi. Ipsi pastores ignoraverunt intelligentiam.* Ergo Ecclesia docens errare potest.

Resp. 1.º Propheta Judaeorum pastores arguit: unde nego *conseq.*

Resp. 2.º Ad Regnum Israel, a Synagoga disjunctum, respiciunt verba Isaias: ideoque haereticos et schismaticos urget objectio ista.

100. Obj. 3.º Hieronymus (2), totum orbem fuisse Ariano errore infectum per Ariminense Conc., testatur: «Tunc ingemuit orbis, et Arianum se esse miratus est.» Ergo sive ut docens, sive ut credens, potest Ecclesia in fide errare.

Resp. PP. Concilii Ariminensis subscripserunt sane formulae, seu symbolo fidei ab episcopis Arianis proposito: quod, sensu obvio intellectum, nihil prae se fert erroneum; quia autem aliqua praetermittit ad fidem spectantia a Niceno Concilio definita, exinde episcopi Ariani deduxerunt, fuisse Nicenam fidem rejectam.

Unde patet; 1.º nihil fidei adversum credidisse, vel definivisse Conc. Ariminense, sed tantum in re disciplinari fuisse deceptum: cum enim in nullo fidei symbolo veritates omnes revelatae scribantur: utrum haec vel illa fidei veritas sit in symbolo, juxta temporum congruentiam, consignanda, ad disciplinam pertinet.

2.º Falso et mendose deduxerunt Ariani fuisse fidem Nicenam rejectam; nam primum ante subscriptionem, proclamari voluerunt episcopi catholici, nullum sensum erroneum in eo symbolo adversus Filii divinitatem intendi; quod, captiose tamen et mendose, Ariani fassi sunt: deinde, post subscriptionem, cum exultarent haeretici, quod fidei Nicenae fuisset derogatum, episcopi catholici protestati sunt, nihil ejusmodi a se fuisse intellectum, et acta resciderunt.

3.º Denique, neque tota Ecclesia docens formulam illam suscepit: cum Summus Pontifex, innumeris aliis consentientibus episcopis, eam damnaverit; neque eidem *Ecclesia credens* fidem praebuit; quod ipsa Hieronymi verba, in objectione posita, clare ostendunt: «Tunc ingemuit orbis...»

SCHOLION.

101. Pauca hic adjicienda, de Ecclesiae circa *facta dogmatica* definienda auctoritate. Quaestio haec a theologis introducta protervitas jansenisticae occasione, qua decisionibus obsistebant Apos-

(1) LVI, 10, 11.—(2) Contr. Lucifer.

tolicae Sedis, propositiones et librum Jansenii, aliorumque sectatorum damnantis. Aiebant, scilicet, Jansenii fautores: propositiones istas, in se, seu, absolute inspectas, jure suo damnat Ecclesia; utrum autem eas docuerit Jansenius, vel in eodem erroneo sensu in libro Jansenii jaceant, nec id ad fidem pertinet, neque ad id definiendum infallibilis est Ecclesia. Ut autem quaestionem hanc paucis absolvamus:

102. Nota. 1.º Agitur de propositionibus (sive scriptis, sive mere prolatis) circa res dogmaticas, seu fidem et mores versantibus, ut planum est: dedit enim Christus Ecclesiae facultatem docendi, quid sit credendum, quidve faciendum ad vitam assequendam aeternam; non autem, quid sit triangulus, vel circulus.

2.º Sermo est de propositionibus et libris, non quidem ad sensum in mente auctoris latentem intelligendis; «*de occultis enim*, ut jam fert effatum, *non judicat Ecclesia;*» sed juxta sermonis, vel libri contextum significantibus in datis circumstantiis.

3.º Proinde non de nudo aliquo facto, quod acciderit, definiendo est quaestio; puta, Jansenius scripsit talem librum, vel in tali libro legitur haec vel illa propositio; nec de directa dogmatis definitione; ex. gr. «ad meritum vitae aeternae Christi gratia requiritur;» sed de dogmate cum facto aliquo nexum habente; puta, «sensus quem »*Augustinus* dicitur, est haereticalis, vel, è contra, sanae ac catholicae doctrinae; quae Nestorius protulit verba, perpensa vocum »*proprietate* et verborum textura, talem haeresim vel errorem docent.»

103. Dico: Ecclesia infallibilis est in factis dogmaticis dijudicandis.

Probr. 1.º Cum duae veritates invicem connexae existunt, infallibilitas in una docenda exigit ex aequo infallibilitatem in altera; è contra, qui in una falli potest, etiam in altera. Sed in quolibet magisterii Ecclesiae actu, factum aliquod est intime connexum cum veritate dogmatis; ergo si in dogmatibus tradendis errare Ecclesia non potest, neque in factis errabit dogmaticis.

Min. prob. Duplici via dogmata docet Ecclesia; vel per scripta, vel orali traditione; quod et ipsi fecerunt Apostoli, ut notum est. Atqui oralis traditio, seu locutio verbalis, connexa cum facto existit; scilicet, ex placito seu conventionem hominum verba, quibus Ecclesia loquitur, hanc vel illam habent significationem; quod est *factum*: et similiter, litterae, quibus scripturas exarat, haec vel illa indicant verba ex communi hominum litteratorum consensu; quod est *factum* etiam: ergo in quolibet magisterii Ecclesiae actu... etc.

Prob. 2.º Ideo infallibilitatis donum dedit Sp. Sanctus Ecce-

siae, ut in salutari doctrina fideles pasceret, a prava averteret: *Pasce oves meas, pasce agnos meos* (1). Sed nec pasceret Ecclesia populos salutari doctrina, nec a prava averteret; si in librorum vel sermonum sensu, juxta contextum, dijudicando, erraret quandoque: ergo infallibilis est circa facta dogmatica. *Minor* perspicua est: nam neminem latet, sententiarum sensum non nisi ex sermone et scripturae contextu definiri posse; ut ipsi fatentur jansenistae, quo Jansenii tueantur librum. Unde falli potuisset Petrus cum Pauli approbavit epistolas (2); errare potuit et Paulus, cum flammis tradi jussit pravae doctrinae libros (3): potuisset Ecclesia populum christianum a Chrysostomi concionibus prohibere, vel è contra Nestorii commendare sermones; putans, ex contextu, errores illum, hunc autem dogmata fidei disseminare.

3.º Ex perpetua Ecclesiae praxi confirmatur. Ut enim depositum custodiret sanae doctrinae, constanter anathemati subjecit tum erroneos libros, tum eorum auctores, non vero solas ac sejunctas dogmaticas propositiones; ergo parem accepit a Christo auctoritatem tum absolute, tum juxta sensum auctorum, dijudicandi. Conc. Nicoen. I. et Arium et ejusdem verba ac scripta anathemati subjecit. Pariter, tum Concilia, tum Romani Pontifices Pelagianorum libros damnarunt, et illos ad errores retractandos perduxerunt, vel anathemate mulctarunt. Conc. Gener. V. «Theodorum ac *impia ejus scripta* anathematizavit, et *innumerabiles* » *quas dixit blasphemias*; » simili modo Theodoretum scripta et Ibae. Sed passim ejusmodi occurrunt in historia Ecclesiae exempla.

104. Obj. 1.º Non est infallibilis Ecclesia, nisi in verbo Dei scripto vel tradito edocendo. Atqui librum Jansenii haereses continere, Nestorii sermones fidei adversari, in nullo Dei verbo habetur: ergo in factis dogmaticis nequit Ecclesia esse infallibilis.

Resp. Dist. *maj.* Sumpto *verbo Dei* pro ea re tota, quam formaliter vel implicite significat, seu cum qua connexum existit; conc. *maj.* Sumpto *verbo Dei* pro formali seu explicita tantum significatione; nego. Deinde, contradistincta *minore*, nego *consequent.*

105. Obj. 2.º Exempla haberi judiciorum Ecclesiae de factis dogmaticis nemo negabit; at infallibilitate in hisce judiciis haud donari ipsa demonstrant exempla. Conc. Constantinopol. II *tria Capitula* damnavit, quae Conc. Chalcedonense innoxia habuerat; item Papa Vigilius primum judicavit non esse illa damnanda; postea tamen Concilii Constant. II sententiam approbavit: ergo vel primum vel postea erravit ea in re Ecclesia:

(1) Joan. XXI, 15.—(2) 2.ª Pet. III, 16.—(3) Act. XIX, 19.

atqui agebatur de trium episcoporum doctrina et libris, scilicet, de factis dogmaticis; ergo.

Resp. nego assertum. Ad probationem autem dico, *trium Capitulorum* historiam falso exponi. Nam in primis, Chalcedonensis Synodus a Constantinopolitano II in nulla re discrepavit; de primo enim *Capitulo*, ad Theodorum spectante, neque egit quidem: de aliis duobus *Capitulis*, ad Theodoretum et Ibam pertinentibus, cum videret Synodus eorum poenitentiae signa, et quod Nestorium anathematizabant, eos in communionem susceperunt, et sedibus suis restituerunt. Quo facto ostendit Synodus nullatenus eos innoxios judicasse. Concilium autem Constantinopolitanum Theodoretum et Ibae scripta solum damnavit, (de quibus nihil actum in Chalcedonensi), nec non Theodorum ejusque libros. Quod ad Pontificem Vigilium pertinet, nunquam judicavit innocentes eos fuisse episcopos, vel sanae doctrinae eorum scripta; sed inopportuno primo censuit iudicium de hisce rebus institui, et personas, quae in pace Ecclesiae jam obierant, condemnare; praesertim quod episcopi occidentales putarent orientales hanc damnationem *trium Capitulorum*, ut Chalcedonensi Synodo detraherent, urgere. Postea tamen, mutatis rerum adjunctis, subscripsit Vigilius damnationi ut majora caveret incommoda.

106. Obj. 3.º Conc. Sardicense et Julius R. P. catholica censuerunt Marcelli Ancyranum opera; postea tamen, cum Basilio et Chrysostomo, ut haeretica rejecerunt innumerum episcopi: ergo putarunt Romanum episcopum et generale Concilium in facto dogmatico erravisse.

Resp. Concesso *antec.*, negatur *consequentia*. Nam tradita a Marcello explicita catholicae fidei professione, loca dubia et suspecta operum Auctoris sana existimata fuere ad *sensum praesentem* ejusdem: postea autem, aliis in lucem editis a Marcello scriptis, quae haeresi favebant; priora quoque opera aliter judicanda erant, juxta *recentem sensum* auctoris. Unde patet, Ecclesiam non de sentiis, tantum sejunctim inspectis, ferre iudicium; sed ad sensum auctorum, *prout exterius* se prodit, quidquid sit de interno et occulto eorum sensu.

Corollarium.

Ex hac Thesi inferimus, Ecclesiae definitiones circa fidem et mores sedem exhibere argumentorum in scientia theologica ineluctabilium. Pro recto autem illorum usu, vide Regulas supra traditas (1).

(1) Disquis. I, Prolegomena, n. 61.

THESIS XII.

Quam accepit Ecclesia docens et hierarchica ad docendum et regendum auctoritatem, eamdem habent Concilia universalia, seu oecumenica.

107. **Nota.** Oecumenica Concilia dicuntur illi Pastorum Ecclesiae conventus, qui Ecclesiae centro adherentes, seu Rom. Pontifici, ex generali ac legitima Episcoporum vocatione convenere.

Propositio ad fidem spectat catholicam, saepe ab Ecclesia explicita vel implicite confirmatam.

108. Probr. 1.º Nobis catholicis, facto ipso et praxi perenni, ac totius Ecclesiae sensu, in primis elucet enuntiata thesis; nam auctoritate oecumenicorum Conciliorum, ab Apostolorum tempore (1) usque adhuc, dissipata fuere fidei dubia, damnatae haereses, et leges editae universales, ita ut, anathemati subjicerentur, et extra Ecclesiam fuerint projecti, qui sententiis universalis Concilii subjectionem detrectaverint. Hujusque facti nonnulla indicabimus testimonia.

a) In Professione fidei Tridentinae, a Pio IV per Const. «Injunctum nobis» praescripta, creditur: «Cetera item omnia a sacris canonibus et oecumenicis Conciliis, ac praecipue a sacrosancta Tridentina Synodo tradita, definita et declarata, indubitanter recipio atque profiteor; simulque contraria omnia damno, rejiicio et anathematizo.»

b) Martinus V. in Bulla «Inter cunctas,» jubet suspectos de errore interrogandos; «Utrum credat, teneat et asserat, quod quodlibet Concilium generale, universalem Ecclesiam repraesentet.»

c) Conc. Lateran. sub Martino I decrevit (a. 649): «Si quis secundum sanctos Patres non confitetur omnia quae tradita sunt et praedicata sanctae catholicae et apostolicae Dei Ecclesiae perindeque a sanctis Patribus et venerandis universalibus quinque Conciliis usque ad unum apicem verbo et mente, condemnatus sit.»

109. 2.º S. Athanasius (2) ait, Concilium generale habere «auctoritatem divinam et Evangeliiis *parem.*» Idem affirmat S. Cyrillus (3), et pariter Gregorius M. (4). S. Ambrosius docet, pro generali Concilio «moriendum potius quam ab eo discedendum» (5). Denique, sanctus Augustinus, quae hac in re esset tunc mens Ecclesiae aperte declarat (6): «Nec nos ipsi tale aliquid

(1) Vide supra, n. 41, a). (2) Ep. ad African. — (3) L. I de Trinit. — (4) L. I, ep. 24. — (5) Ep. 32. — (6) — *De bapt. contr. Donatis*, l. 2, 5.

»auderemus asserere, nisi universae Ecclesiae concordissima auctoritate firmati: cui et ipse (Cyprianus) sine dubio cederet; si jam illo tempore quaestionis hujus veritas eliquata et declarata per plenarium Concilium solidaretur.»

Ecce eadem est universae Ecclesiae et plenarii Concilii auctoritas, qua rei cujuslibet dubiae veritas eliquatur et declaratur.

Ejusdem rei testem habemus S. Isidorum (1): «Canones Conciliorum generalium a temporibus Constantini coeperunt. In praecedentibus namque annis, persecutione fervente, docendarum plebium minime dabatur facultas. Inde Christianitas in diversas haereses est scissa: quia non erat licentia episcopis in unum convenire... Inter cetera Concilia quatuor esse (scimus) venerabiles synodos; quae totam principaliter fidem complectuntur quasi quatuor Evangelia, vel totidem paradysi flumina... sed et si qua sunt Concilia, quae Sancti Patres, Spiritu Dei pleni, sanxerunt, post istorum quatuor auctoritatem, omni manent stabilita vigore.»

110. 3.º Si carerent generalia Concilia ea summa auctoritate, qua donata a Christo fuit Ecclesia docens et hierarchica, inanis esset ejusmodi auctoritas, ideoque Christi providentia erga suam Ecclesiam deficeret: sed id repugnat, ut supra fuit statutum (2). Ergo...

Major. prob. Inanis prorsus erit Ecclesiae auctoritas, si ad actus certos et efficaces non posset exire. Atqui, nisi auctoritas ista summa docendi et gubernandi insit Conciliis generalibus, ad actus certos et efficaces Ecclesiae hierarchicae auctoritas venire non poterit: ergo. *Major* probatione nulla indiget.

Minor igitur prob. a) In cunctis retro seculis, cum fides periclitabatur, vel mores erant reformandi, adhibuit Ecclesia docens et hierarchica, tamquam remedium, super aliud quodcumque efficacissimum, generalia Concilia: si ergo haec nutant, et summa orbantur auctoritate, ad actus certos et efficaces venire nequibit summa Ecclesiae auctoritas.

b) Sublatis et exauctoratis oecumenicis Conciliis, exercebitur Ecclesiae docentis et hierarchicae auctoritas, vel per particularia concilia ubivis collecta, vel per singulos Ecclesiae pastores se junctim decernentes. Atqui nec his, neque illis data fuit summa auctoritas; nam innumera particularia concilia emendanda fuerunt a generalibus, et plurimi pastores, et episcopi et patriarchae in haereses prolapsi fuere: ergo nisi auctoritas summa insit... etc. Deinde, res foret fidelium coetui summe difficilis enumerare quot particularia concilia, quot episcopi in aliqua re decernenda, et quo sensu, inter

(1) Etim. l. 6, c. 61. — (2) Thes. I, n. 6.

se convenient: atqui quod est valde difficile, evadit multitudini moraliter impossibile; ergo nisi auctoritas...

111. Obj. 1.º Si plura particularia Concilia, vel plurimi se junctim episcopi in re aliqua decernenda consentirent, ita ut, major Ecclesiae hierarchicae pars idem judicaret; haberetur actus certus et efficax auctoritatis hierarchicae, non minus, imo plus, quam in decreto generalis Concilii, ubi non solet major pars convenire episcoporum: ergo etiamsi summa auctoritas non insit generalibus Conciliis, dari potest usus certus et efficax summae auctoritatis ecclesiasticae.

Respond. 1.º Distinguo *ant.* Haberetur actus certus et efficax, *plusquam* in decreto Concilii generalis; nego *ant.* Non enim ex numero Patrum, sed quod Ecclesiam repraesentet habet Concilium generale auctoritatem. Haberetur actus certus et efficax *non minus* quam in decreto generalis Concilii; subd. Si decreto illi particularium conciliorum, vel singularium episcoporum accederet summi Ecclesiae capitis, id est Romani Pontificis sententia: conc. *ant.* Sic, dum orientales Constantinopoli, occidentales episcopi Romae, consensu et consilio Damasi PP. convenissent, in eandem fidem consenserunt; et inde habemus Conc. Constantinopolitanum I, oecumenicum II. Aliter; nego *ant.* Nam quam Christus D. instituit, quamque summa munivit auctoritate, hierarchia Ecclesiae, una sit oportet, id est, capiti suo conjuncta seu Romano Pontifici; uti supra ostensum est (1).

112. Obj. 2.º Ariminense Conc. generale errorem Arianorum confirmavit, fide Nicoena rejecta: ergo summa carent auctoritate generalia Concilia.

Resp. 1.º Nullum errorem docuisse Ariminenses patres, sed explicite errores Arianorum damnasse: consensisse tamen, pacis praetextu, (quod *pacis* nomen multos fallit et in transversum agit) cum Arianis in eo quod deleteretur a Symbolo vox *ὁμοούσιον homousion*, quin rem significatam negarent: jam vero quod fidei dogma aliquod symbolo inserere oporteat, vel secus, res est ad disciplinam expectans.

Resp. 2.º Ariminense Concilium Romana sedes non probavit; non ergo Ecclesiam docentem refert, quae unitatem exigit hierarchicam (2), seu, ut capiti et centro adhaereat universali a Christo D. instituto. Unde Damasus PP. scripsit ad orientales episcopos: «Numerus episcoporum, qui Arimini congregati fuerant, praedicti vim habere non debet, quando quidem factum illud est non consentiente Romanorum Episcopo, cujus ante alios oportebat expectare sententiam.»

(1) Thes. VIII, n. 51.—(2) Thes. VII et VIII, n. 36.

113. Obj. 3.º «Concilia plenaria priora saepe emendari a posterioribus,» asserit Augustinus (1); ergo auctoritatem summam habere nequeunt, in docendo saltem.

Resp. Dist. *ant.* In decretis circa disciplinam versantibus, et mutatis adjunctis: conc. In definitionibus ad fidem vel mores pertinentibus: nego *ant.* et *consequentiam.*

Obj. 4. Gregorius Nazianz. (2) ajebat: «Ego, si vera scribere oportet, hoc animo sum; ut omnem episcoporum conventum fugiam, quoniam nullius Concilii finem laetum et faustum vidi, nec quod depulsionem malorum, potius quam accessionem et incrementum, habuerit.» Sed rem inutilem, imo nocuam, instituisse Christum nemo prudens censebit; ergo nequeunt Concilia universalialia potestate suprema Ecclesiae esse munita.

Resp. 1.º non agit Gregorius de legitimis conciliis *secundum se* inspectis, sed quatenus saepissime iis homines abutuntur, uti Paulus (3) de Lege loquebatur. Et quidem Nicoeni auctoritatem et decreta constanter propugnavit; et in Constantinopolitano I actor fuit, et ad Patres orationem habuit. Tamen, numquid Nicoeni finem *faustum* dicemus, cum arianismus per longum tempus tot induxerit calamitates? Et Constantinopolitani finem *laetumne* dixerit Nazianzenus, qui sedem et officium in eo deposuit?

2.º Non de omnibus agebat Nazianzenus conciliis, sed de iis quae ipse *viderat*: cum enim eo tempore scateret orientalis Ecclesia haeresibus, frequentissimi erant illegitimi episcoporum conventus, legitimorum autem tristis evadere passim exitus.

SCHOLIA.

§ I.

A quo convocandum Concilium generale.

114. Dico I. Ut generale Concilium legitime inchoetur opus est, ut ab Ecclesiae capite; id est, a Romano Pontifice, congregetur, vel explicite et formaliter, vel saltem implicite, seu cum assensu ipsius.

1.º Patet ex antiqua lege et consuetudine celebrandi generalia Concilia: nam etiamsi Imperatorum Rom. tempore, in Oriente fue-

(1) *De bapt. contra Donat.* l. 2, 4.—(2) Ep. 130, ad Procop.—(3) Rom. VII.

runt aliqua Concilia illorum jussu convocata, non nisi accedente Rom. Pontificis consensu effectum habuere; actio autem Imperatoris adhibebatur ut mere executoria, et ad obstacula removenda, et subsidia tribuenda tum episcoporum viatico, tum ipsi Concilio.

2.º In Conc. oecumenico IV (Chalcedonensi) Legati pontificii Dioscorum, patriarcham Alexandrinum, in Actione 1.^a statim accusarunt, quod Concilium generale, absque Romani Pontificis auctoritate, convocare ausus esset: «Quod numquam factum fuit, numquam licuit,» dicentes. Item, in Oecum. VII (Nicaeno II), Act. 6.^a, reprobarunt Patres Iconomachorum Conciliabulum, «Quia non habuit cooperantem illius temporis Papam vel sacerdotes ejus, neque, per legatos, neque per encyclicam epistolam, ut postulat lex Conciliorum.»

3.º Ratio est, quia convocatio generalis Concilii respicit universalem Ecclesiam: sed principes laici in Ecclesiam nulla gaudent actione: episcopi, etiamsi patriarchae vel cujusvis auctoritatis, non nisi restrictam habent: solus autem Rom. Pontifex est totius Ecclesiae caput, ut probatum fuit: ergo a Pontifice Rom. tantum potest Concilium universale legitime convocari.

115. Dices 1.º: potest accidere quod schisma fiat inter dubios Pontifices: poterunt ergo convenire episcopi ut bono universali provideant, seu ut Concilium habeant generale.

Resp. Nego *conseq.* Non enim ad Concilium universale poterunt convenire, sed tantum ut provideant electioni episcopi romani, (qui exinde erit summus pontifex), si aliud non suppetat medium canonicum ad electionem exequendam: qua perfecta, Pontificis erit, vel Concilium convocare, vel episcopos ad suas mittere sedes.

Dices 2.º: Quid si evaderet Papa haereticus?

Resp. Injuriosam esse hypothesim et temerariam, cum id per tot secula non evenerit: verum, ea data, id fieri oporteret quod Papa mortuo faciendum est; non autem universale Concilium, quod, sine capite, repugnat.

§ II.

A quo confirmandum Conc. generale.

116. **Dico II.** Ut effectum obtineant Concilii generalis decreta, debent a Romano Pontifice confirmari.

1.º Prob. Juris plurima sunt testimonia: antiquum refert Socrates decretum, nec non Sozomenus, auctores graeci, quo

id firmatur (1). Gelasius I (2) ait: «Quod firmavit in synodo »Sedes Apostolica, hoc robur obtinuit: quod refutavit, habere non »potuit firmitatem.»

2.º Facto ipso constat: omnia enim Oecumenica Concilia confirmationi Rom. Pontificis fuere subjecta: de Conc. I., id est, Nicaeno testatur Synod. Romana (a. 484) sub Felice III: «Trecenti octodecim patres apud Nicaeam congregati, sequentes dominicam vocem, confirmationem rerum gestarum atque auctoritatem sanctae Romanae Ecclesiae detulerunt.» Conc. Oecum. VII, Constantin. III sic scripsit Pontifici: «Quia autem necessum est ut omnia quae consecuta sunt, sanctitati tuae significentur, non potuimus non scribere.» Quid plura cumulemus? Si placeat, consulas Theologiae positivae, et SS. Canonum Auctores.

3.º Ratione facile confirmabis. Concilium generale eatenus Ecclesiae habet auctoritatem, quatenus eam repraesentat: atqui donec Capitis accedat assensus et adprobatio, nequit decretum ullum ab Ecclesia nuncupari, quae *una* essentialiter existit: ergo.

§ III.

A quo praesidendum Conc. generale.

117. **Dico III:** Praesidentia et regimen Concilii generalis ad Pontificem spectat Romanum, vel legatos ipsius.

Res aperta est: qui enim Ecclesiae praees, ut caput et culmen sacrae hierarchiae, et Concilio generali praesidere debet, et agendis ab eodem. Hinc in Chalcedonensi Conc. non solum accusatus ac damnatus est Dioscorus, quod convocasset Conc. generale, sed quod, inconsulta Romana Sede, eidem praeesse sit ausus.

§ IV.

Qui convocandi ad Conc. generale.

118. **Dico IV:** Ad Concilium generale oportet omnes advocari Ecclesiae episcopos.

Id patet: quoniam omnes aequaliter positi sunt ab Spiritu S. ad regendam Ecclesiam Dei, ut testatur Apostolus (3): non esset ergo *generale* Ecclesiae Concilium, si aliqui excluderentur.

(1) Socrat., l. 2, cc. 8, 117; Sozom. l. 3, c. 10. — (2) L. de Anath. — (3) Act. XX, 28.

Non tamen opus est, omnes *de facto* accedere, qui jus habent; cum enim res sit moraliter impossibilis propter rerum humanarum contingentias: si caput Ecclesiae adest, et ea membra, quae moraliter cum ipso convenire queunt, moralis erit Ecclesia representatio. Deinde constanti experientia omnium seculorum patet; noluisse Deum moralem ejusmodi impossibilitatem miraculose impedire, sed eos tantum convenisse episcopos in generalia Concilia, prout rerum adjuncta patiebantur.

Nota: ex privilegio, praeter episcopos, posse advocari ad Concilia alios inferioris ordinis in ecclesiastica hierarchia, uti generales superiores Ordinum, abbates, etc. Delegata enim potestas tum ad docendum, tum ad regendum constanter in usu Ecclesiae fuit. (Vide Bellarminum, de *Conciliis*, l. 1, c. 17 et seq.)

Corollarium. Pro accurato definitionum conciliarium in doctrina theologica usu, recolas Regulas alibi (1) traditas.

§ V.

Quae sit auctoritas Conciliorum particularium.

119. Cum errare valeant Concilia, etiam universalialia, donec a supremo capite fuerint confirmata, jure inquires; quam praesentent auctoritatem particularia, seu regionalia concilia a catholicis episcopis legitime constituta?

Dico V. Si decreta mere disciplinaria ediderint particularia Concilia, vim legis habebunt in omni loci conditionis convenientium episcoporum.

Certa et catholica ejusmodi est propositio, et aperte fuit ex supra statutis. Et quidem Synodus Trid. (2) docet: «Episcopos, qui in Apostolorum locum successerunt, ad hunc hierarchicum ordinem praecipue pertinere, et positos, sicut idem Apostolus ait, a Spiritu Sancto regere Ecclesiam Dei.»

Vide hac de re alibi laudata Patrum testimonia (3).

Nota: Juxta ordinariam episcoporum auctoritatem intelligenda est propositio: potest namque Summus Ecclesiae Pontifex suae subicere revisioni et approbationi ejusmodi regionalium Conciliorum decreta, ut effectum obtineant.

120. **Dico VI.** Cum decreta proferunt doctrinalia peculiaris (imo et generales) episcoporum conventus; etiam si assensus fidei divinae minime debeatur;

(1) Disq. I, DE PROLEGOMENIS, n. 62.—(2) Sess. XXIII, C. 4.—(3) Thes. VI, n. 32.

2) obsequiosa tamen debetur reverentia, quatenus illis neque est contradicendum, neque assensu contrario renitendum; 3) donec horum auctoritas, potiori vel aequali non eliditur auctoritate.

1.^a Pars ex eo patet, quod fides assensum *super omnia* firmum exigit; qui, proinde, non nisi infallibili congruit auctoritati.

2.^a Pars consequitur ex traditis: sunt, nempe, episcopi ad edocendos sibi subditos constituti qui proinde suum tenentur audire et sequi pastorem et doctorem, donec a jure suo non decidat.

3.^a Pars, praeterquam quod ex se patescit, ex Ecclesiae roboratur historia et exemplis. Cum Nestorius, Constantinopolitanus patriarcha errores populum suum concionando edocere tentavit, non tantum clerici et monachi haeresiarchae obstiterunt, sed plebs etiam laicorum infremuit adversus lupum, non jam pastorem, gregem sibi commissum dilacerantem. Scilicet, communi fidelium sensu roborati et priorum episcoporum, quorum doctrinam et fidem susceperant, inhaerentes vestigiis, impii pastoris vocem audire renuerunt.

Ad rem apposite Augustinus (1): «Quis nesciat, sanctam »Scripturam canonicam... omnibus posterioribus episcoporum litteris ita praeponi, ut de illa omnino dubitari et disceptari non possit, utrum rectum sit, quicquid in ea scriptum esse constiterit; »episcoporum autem litteras, quae post confirmatum canonem vel »scriptae sunt vel scribuntur, et per sermonem forte sapienterem »cujuslibet in ea re peritioris, et per aliorum episcoporum gravioris auctoritatem, doctoremque prudentiam, et per Concilia licere »reprehendi, si quid in eis forte a veritate deviatum est? Et ipsa »Concilia, quae per singulas regiones vel provincias fiunt, pleniorum Conciliorum auctoritati quae fiunt ex universo orbe christiano, sine ullis ambagibus cedere?... Nam et Concilia posteriora »prioribus apud posteros praeponuntur, et universum partibus »semper jure optimo praeponitur.»

THESIS XIII.

Romani Pontifices potestatem habent regendi et gubernandi universam Christi Ecclesiam etiam collectim sumptam; proinde Primatus ille quo donantur, quatenus centrum existunt et culmen christiana hierarchiae (2), non est solius honoris prima-

(1) De bapt. contra Donat. l. 2, 4 et 14. — (2) Supra Thes. VIII, n. 51.

tus. et veluti signum tantum unionis; sed primatus jurisdictionis, et una ac personalis suprema potestas.

Nota 1.º: Complexa forsán admodum videbitur thesis haec; verum, si sensum perpendas, simplex est, nempe: *potestatem inesse Romanis Pontificibus regendi universam Ecclesiam*; cetera autem sensum explicant hujusce potestatis, vel consecraria sunt inde deducta. Quid enim indicatur regendae societatis potestate, nisi eam ad proprium finem ducendi moralis facultas? Quis autem sit Ecclesiae finis, supra dictum est (1).

Nota. 2.º Nonnulli, ex iis qui Gallicani olim vocabantur, cum Rom. Pontificum primatum authenticis probatum documentis negare omnino non valent, eidem praecipuam vim detrahere conati sunt, dicentes: in mero honore et unitatis signo repositum esse. Propterea inferimus ultimum theseos consecrarium ad ejusmodi improbandum errorem.

122. Probr. 1.º In primis ad fidem spectat catholicam theseos doctrina, a Concilio Vaticano confirmata (2): «Si quis dixerit, Romanum Pontificem habere tantummodo officium inspectionis vel directionis, non autem plenam et supremam potestatem jurisdictionis in universam Ecclesiam, non solum in rebus, quae ad fidem et mores, sed etiam in iis quae ad disciplinam et regimen Ecclesiae per totum orbem diffusae pertinent; aut eum habere tantum potiores partes, non vero totam plenitudinem hujus supremae potestatis: aut hanc ejus potestatem non esse ordinariam et immediatam, sive in omnes et singulas ecclesias, sive in omnes et singulos pastores et fideles; anathema sit:» Insuper constat thesis Concilii Florentini decreto eandem definientis.

Nota. Cum clare elucescat Ecclesiae docentis auctoritas ad christianam doctrinam semper et ubique docendam (3), necnon et infallibilitas in verbo Dei tradendo (4); jure possemus hac una et prima ratione probationem theseos concludere; verum si forsán in ignarum aliquem vel protervum offendas, qui nolit Ecclesiam audire, antiquiora aliqua adjiciemus documenta.

123. Probr. 2.º Supra (5) ex SS. Litterarum testimoniis primatum ostendimus Petri et ejus successorum Rom. Pontificum; id est, centrum et culmen eos esse totius christianae et ecclesiasticae hierarchiae. Ex quibus sic argumentamur: testimonia ista, scilicet: *Super hanc petram aedificabo Ecclesiam meam... Quaecumque solveris super terram, erunt... Pasce oves meas...* testimonia,

(1) Thes. IV, n. 21. — (2) *Pastor aeternus*, c. III. — (3) Thes. V, n. 25. — (4) Thes. XI, n. 92. — (5) Thes. VIII, n. 51.

inquam, ista non solum honorem indicant, vel unitatis signum, vel loci praecellentiam, sed regendi potestatem seu jurisdictionem. Atqui honoris primatum, et signum unitatis, et praecellentiam loci Ecclesiam respicere universam, etiam collectim sumptam, ut in Conciliis, fatentur adversarii; ergo vi eorundem testimoniorum et pari jure fateri debent, Romanis Pontificibus fuisse jurisdictionem datam in universam Ecclesiam, etiam collectim sumptam. *Minorem* nequeunt adversarii in dubium revocare: etenim, Romanos Pontifices omnibus oecumenicis praefuisse Conciliis, omniaque adprobasse, quae autem non probaverunt vigore caruisse, universa testatur historia: ergo res est indubia, honoris primatum, praecellentiam loci, et unitatis signum necessarium, respicere in Romanis episcopis universam Ecclesiam collectim sumptam.

Major autem propositio ita obvie elucet ex sola testimoniorum illorum lectione, ut prorsus supervacanea videatur ulterior explanatio. Vocat Christus Ecclesiam ovile suum, gregem suum, et committit Petro oves suas regendas, seu pascendas; numquid potest pastor oves pascere, sine regendi eas potestate? Seu, numquid potest societas ulla ad suum perducere finem, absque potestate gubernandi, id est, ad finem eam perducendi? Item: omnis societas in auctoritate et potentia regiminis solidatur et subsistit: sed fundamentum Ecclesiae constituitur Petrus cum successoribus suis, juxta laudata testimonia: ergo veram indicant jurisdictionem. Item: *claves* habere regni et civitatis, efficaciter posse *ligare* vel *solvere* in ordine ad societatis finem, non minus indicat jurisdictionem et potestatem, quam voces ipsae *jurisdictio* et *potestas*. Denique, episcoporum auctoritas ad oves sibi commissas gubernandas, non aliis clarioribus designatur verbis in sacra Scriptura: sed nullus dubitat episcopus de vera sibi tradita jurisdictione ad gubernandum; ergo neque dubitare fas est, in iis testimoniis, non de solo honore et praecellentia esse sermonem, sed de vera jurisdictione et gubernandi potestate, Christus ipse se pastorem, nosque oves suas appellat: sed abs dubio veram id jurisdictionem indicat in omnes oves, sive individuatim, sive collectim sumptas; hoc est enim pastoris propriissimum, oves suas regere tum singillatim, tum omnes simul; ergo dum ovium suarum pastorem constituit Jesus Petrum et successores ejus, dat pariter jurisdictionem in singulas et omnes simul.

124. Probr. 3.º In primis sententias perpendas supra (1) traditas, quibus vera jurisdictio et summa auctoritas Rom. Pontificis patet.

(1) Thes. VIII, n. 55.

cit, non autem mera ordinis praecellentia: videas ibidem (n. 56) et Athanasium idem testantem. Conc. Oecum. III Patres dixerunt in sententia adversus Nestorium: «Coacti per sacros canones et epistolam Coelestini Romanae Ecclesiae episcopi, ad hanc contra eum sententiam necessario venimus:» potestatem ergo exercebat regendi Ecclesiam, et quidem collectim sumptam, Romanus Pontifex. Synodus Oecumen. IV, sic Rom. episcopum rogabat: «Rogamus et tuis decretis nostrum honora iudicium, et sicut nos capiti in bonis adjicimus consonantiam, sic et summitas tua filiis, quod licet, adimpleat.» Ecce, concilium generale, id est, Ecclesia collectim accepta, se subjectam profitetur auctoritati Pontificis Romani: et quidem ipsa capitis sententia et responsio comprobavit, supra ipsum Concilium veram possidere jurisdictionem, non solum honorem; decretum enim quoddam Concilii rescidit Pontifex, nec inde vigorem habuit ullum. Anatolius, episcopus Constantinopolitanus, excusavit quod id decrevisset Concilium, aitque: «Cum et sic gestorum *vis omnis et confirmatio* Vestrae Beatitudinis auctoritati fuerit reservata.» Quo manifestum est, credidisse Patres auctoritatem Pontificis Rom. eminere supra concilium generale. Parem protestati sunt subjectionem Patres Conc. generalis VI, Constantinop. III, in epistola synod. ad Agathonem Papam: «Itaque tibi, ut primae sedis antistiti (major in voce graeca vis; *ὡς πρωτοκρόνον σοι*, tibi ut supremae potestati) universalis Ecclesiae, quid agendum sit relinquitur, stanti super firmam fidei petram, libenter, acquiescentes verae confessionis litteris a vestra paterna Beatitudine ad piissimum Imperatorem missis; quas, ut summo Apostolorum veritate divinae praescriptas, agnoscimus... Orthodoxae autem fidei splendidam lucem vobiscum clare praedicavimus. Quam ut iterum per honorabilia vestra rescripta confirmetis, vestram oramus paternam sanctitatem.» Numquid haec solum honoris primatum indicant? At perspicua sunt verba, nec ullo indigent commentario; et factum ipsum rem confirmat; nam Pontifex sententiam Concilii emendavit ex parte, sicque confirmavit, nec aliter effectum illa obtinuit.

125. S. Irenaeus (1) intercessit apud Pontificem Victorem ne excommunicationem fulmineret adversus episcopos orientales, qui ritum Paschae non observabant: jam vero jurisdictionem tum Pontificis intentata sententia tum Irenaei intercessio manifestant. Tertullianus (2) Romanum episcopum appellabat: *Summum Pon-*

(1) Euseb. histor. eccles. I. 5, c. 24.—(2) De pudic. c. 1.

tificem et Episcopum Episcoporum: atqui nemo dubitat pontificis et episcopi propriam et necessariam esse gubernandi subditos, etiam simul sumptos, potestatem. Pariter docet Augustinus (1) Romani Pontificis sententias *totum christianum orbem*, obligare: «A duobus venerabilibus antistibus Apostolicae Sedis papa Innocentio et papa Zozimo, nisi correcti etiam egerint poenitentiam, toto christiano orbe, damnati sunt.» Summam autem esse Rom. Pontificis auctoritatem in universam Ecclesiam testatur etiam (2): «Jam de hac causa (Pelagii) duo Concilia missa sunt ad Sedem Apostolicam; inde etiam rescripta venerunt. Causa finita est: utinam aliquando finiatur error.» Jam vero nisi summa foret auctoritas Pontif. Romani, mansisset appellandi jus ad Ecclesiam collectim sumptam, seu generale Concilium. Denique sententia absolvimus Gelasii Pp. (3): «Sed nec illa praeterimus, quod Apostolica sedes frequenter, ut dictum est, more majorum, etiam sine ulla synodo praecedente, et absolvendi quos synodus inique damnaverit, et damnandi nulla existente synodo quos oportuit, habuerit facultatem... Quoniam sicut id quod prima Sedes non probaverat, constare non potuit; sic quod illa censuit iudicandum, Ecclesia tota suscepit.»

126. Obj. 1.º S. Cyprianus primatum Sedis Romanae quidem agnoscebat, at jurisdictionem in ceteros episcopos ei negabat: sic enim tacite arguebat in Concilio Carthaginensi Stephanum Pp. (4): «Neque enim quisquam nostrum, episcopum se episcoporum constituit, aut tyrannico terrore ad obsequendi necessitatem collegas suos adigit.»

Resp. Haec dixisse Cyprianum de episcopis Concilio adstantibus, quorum sane nullus supra ceteros potestatem habebat. Inst. 1.º Adjicit dicti rationem: «Habet omnis episcopus, pro licentia libertatis et potestatis suae, arbitrium proprium, tamque iudicari ab alio non potest, quam nec ipse potest alterum iudicare.» Ergo neque jurisdictioni Romani Pontificis subduntur episcopi juxta S. Cyprianum.

Resp. nego *conseq.* Limites enim agnoscit Cyprianus in arbitrio episcoporum dicens: «*pro licentia potestatis suae.*» Unde dummodo limites ejusmodi non praetergrediatur episcopus a nullo quidem potest iudicari: censebat nempe S. Cyprianus non esse tanti momenti haereticos rebaptizare vel secus, ut id episcopi cujusvis excederet potestatem. «Superest ut de hac ipsa re, quid sin-

(1) Ep. 190, (a-157).—(2) De verb. Ev. Jo. Serm. 131 (a. de verb. Ap. Serm. 2).—(3) Ep. ad episcopos Dardaniae.—(4) Apud Augustin. I. 3, de Bapt. contr. Donat. n.º 5.

»guli sentiamus proferamus, neminem judicantes, aut a jure communionis aliquem, si diversum senserit, amoventes.»

127. Inst. 2.º Non tantum in quaestionibus quibusdam plenum arbitrium concedebat Cyprianus episcopis, et a quolibet alio episcopo independens iudicium, sed in negotiis quibuslibet ecclesiasticis; ait enim (ibid.): «Expectemus universi iudicium Domini nostri Jesu Christi, qui *unus et solus* habet potestatem, et praeponendi nos in Ecclesiae suae gubernatione, et de acto nostro iudicandi.»

Resp. Ad fastidiosam hanc è Cypriani verbis saepe ab adversariis recoctam difficultatem tria reponam: 1.º Augustini aetate sub lite fuisse ejusmodi Cypriani acta, ut ipse testatur (1); «non desunt, qui hoc Cyprianum non sensisse contendunt, sed sub ejus nomine a praesumptoribus atque mendacibus fuisse confictum.» De illo autem Carthag. Concilio, ubi verba ista Cyprianum protulisse dicitur, ait Augustinus (2): «Vos profertis Concilium Cypriani quod aut non est factum aut a ceteris unitatis membris, a quibus ille non est divisus, merito superatum.»

2.º Resp. Quod solus Christus potestatem habet de episcoporum actibus iudicandi, non *universim* asseruit S. Cyprianus, sed in subjecta materia, in iis scilicet quae supra eorum potestatem non sunt. 3.º denique, cum eodem Augustino reponimus (3): «Porro Cyprianus, aut non sensit omnino quod eum sensisse recitatis; aut hoc postea correxit in regula veritatis; aut hunc quasi naevum sui candidissimi pectoris cooperuit ubere charitatis, dum unitatem Ecclesiae toto orbe crescentis, et copiosissime defendit, et perseverantissime tenuit vinculum pacis.»

128. Obj. 3.º Augustinus Concilii generalis auctoritatem supra Romanum Pontificem constituit; ait enim quod S. Cyprianus universae Ecclesiae auctoritati obsecutus fuisset. «si jam illo tempore veritas eliquata et declarata per plenum Concilium fuisset» (4); similiter in causa Donatistarum, qui ab Episcopis Romanis fuerant damnati; dicit (5): «Restabat adhuc plenum Ecclesiae universae Concilium, ubi etiam cum ipsis iudicibus causa posset agitari, ut si male iudicasse convicti essent, eorum sententiae solverentur.»

Resp. Dist. seu explico Augustini verba: «restabat plenum Concilium,» a Pontifice Rom. se junctum; nego: aperte enim ait. «Plenum concilium, cum *ipsis iudicibus,*» id est, romanis episcopis. *Restabat plenum Concilium* simul cum Episcopo Roma-

(1) Ep. 33 (a. 48), n. 38.—(2) L. I, contr. Crescon. n. 38.—(3) Ep. 93, n. 40.—(4) L. 2, de Bapt. contr. Donat. n. 5.—(5) Ep. 43 (a. 162), n. 19.

no; subdist. Quatenus exinde possent facilius cedere ii qui Pontifici Romano obsistebant; concedo: quasi solum possint absolute a plenario Concilio iudicia ultimo terminari; nego.

Inst. Dicit etiam Augustinus (ibid. I. de Bapt.): «Nec nos ipsi tale aliquid auderemus asserere, nisi universae Ecclesiae concordissima auctoritate firmati;» in causa, nempe, inter Stephanum PP. et Cyprianum, de *rebaptizandis haereticis*. Ergo non *respective* tantum, sed *universim et absolute*, nequeunt Ecclesiae iudicia nisi per universalia Concilia terminari.

Resp. Nego *conseq.* Non id ex Augustini verbis consequitur, sed hoc aliud, si quid iudicem, sat diversum; ergo *universim* nequeunt Ecclesiae iudicia nisi universae Ecclesiae concordissima auctoritate terminari. Nos quidem fatemur, cum Augustino, per universalia Concilia exhiberi istam universae Ecclesiae concordissimam auctoritatem: at pariter exhiberi tenemus per Romani Pontificis definitivas sententias; quod minime negat Augustinus, sed nobiscum fatetur etiam supra (n. 125); imo et in ea epistola, ab adversariis citata, quid ipse sentiat elucet. Loquens enim de Caecilianis, episcopi catholici, appellatione ad Rom. Pontificem in causa cum Donatistis, ait: jure noluisse Caecilianum iudicio subijci concilii Donatistarum episcoporum, «cum sibi praesertim videret apud ecclesiam transmarinam incorruptum et integrum examen suae causae manere. Ubi si nihil adversarii agere vellent, ipsi se *ab orbis terrarum* innocentissima communione praeciderent;» (1). Ecce, cum non ageretur de Concilio universali, sed de causa a Rom. Pontifice dijudicanda; tamen nolentes hujus iudicio acquiescere, se ipsos a *communione orbis terrarum* praecidebant. Sententiam autem a Pontifice latam, *ultimam* vocat (ibid. n. 16.) Augustinus: «Et tamen qualis ipsius beati Melchiadis *ultima* est prolata sententia, quam innocens, quam integra, quam provida, atque pacifica!... O virum optimum, o filium christianae pacis, et *Patrem christianae plebis!*»

Unde intelligimus quoque, non de simplici loqui *primatu honoris* cum in hac eadem epistola (n. VII), auctoritatem laudat «Romanae Ecclesiae, in qua semper apostolicae cathedrae viguit principatus.»

129. Obj. 3.º Non pauci Pontifices Romani testati sunt, nihil in Ecclesiae canones se posse; atqui in Ecclesia et in Concilio generali potestas existit canones faciendi et mutandi; ergo supremam potestatem non habent Pontifices RR.

(1) Ep. 43, n. 18.

Resp. Dist. *maj.* Nihil posse in canones jus divinum, vel fidem attingentes; conc. Jus ecclesiasticum spectantes; nego, vel subd. Nihil possunt, ubi non adest rationabilis causa dispensandi, vel obstat bonum Ecclesiae; conc. iterum nihil *licite* posse; cum ad *aedificationem*, non autem ad *destructionem* acceperint omnem potestatem: aliter, nego.

130. Obj. 4.º Concilium Constantiense decretum edidit ses. 4.^a; «Quod Concilium generale, Ecclesiam catholicam militantem repraesentans, potestatem a Christo immediate habet; cui quilibet, cujuscumque status vel dignitatis, etiamsi Papalis existat, obedire tenetur in his quae pertinent ad fidem et extirpationem dicti schismatis et reformationem generalem Ecclesiae Dei in capite et in membris.»

Resp. 1.º Ejusmodi decretum editum a Concilio fuit dum esset acephalum duplici de causa; primo quia tres erant incerti Pontifices in Ecclesia, quae proinde divisa erat: secundo, quia nullus tunc erat cum Concilio Pontifex a quo regeretur; nam Joannes XXIII a quo unico convocatum fuerat, aufugerat a Concilio.

Resp. 2.º Martinus V in confirmatione Concilii, approbavit tantum quae *conciliariter* decreta fuerant, et non *aliter nec alio modo*.

Resp. 3.º Ex contextu Decreti deducitur, pro tempore schismatis Papa certo non existenti, editum illud fuisse: sic enim incipit Decretum: «Ipsa sancta Synodus in Spiritu S. legitime congregata, generale Concilium faciens... cui quilibet, cujuscumque status...» et cetera.

In sessione autem sequenti, etiamsi extenderit Decretum ad quodlibet Conc. generale *legitime congregatum*: tamen circumstantias easdem intellexit dicens: *super praemissis*. Atqui in priori decreto pro tempore schismatis, ad illud extirpandum, sermo erat.

Obj. 4.º S. Hieronymus (1): «Si auctoritas, ait, quaeritur, orbis major est urbe.»

Resp. Non est ad rem Hieronymi dictum; non enim de decreto ullo agitur vel Pontificis, vel Concilii generalis seu Ecclesiae universalis; sed de quadam consuetudine, quae Romae obreperat, ut diaconi quamdam supra presbyteros praecellentiam ostentarent, quod reprehendebat sanctus Doctor.

131. Obj. 5.º Totum est majus sua parte. Sed Ecclesia universalis est totum, cujus pars est Romanus Pontifex; ergo rationi et naturae adversatur, quod potestas Rom. Pontificis potestatem superet Ecclesiae universalis.

(1) Ep. ad Evagr.

Resp. Dist. *maj.* Totum *totaliter* sumptum et *quantitative* intellectum, est majus sua parte; conc. Aliter; nego *maj.* Dein dist. *min.* Sed Ecclesia universalis est totum, *totaliter* etiam sumpta (in praesenti quaestione), et *quantitative* intellecta; nego *min.* Ecclesia universalis est totum, non *totaliter*, sed ut a capite condistincta, et *virtualiter* intellecta; conc. *min.* et nego *consequentiam*.

In praesenti ergo quaestione non dicimus Pontificem Rom. potestatem habere supra Ecclesiam universam et, consequenter, supra Conc. generale simul cum eodem Rom. Pontifice intellectum; sed uti ab eodem Pontifice condistinctum. Deinde non *quantitative* comparantur ad invicem, sed *virtualiter*. Unde quemadmodum in corpore physico nihil obstat, esse in capite virtutem qua eminet supra reliquas omnes corporis partes, etiam collective sumptas, puta visivam potentiam: a pari in corpore morali, qualis Ecclesia existit, nihil obstat inveniri in capite virtutem, seu potentiam, qua super omnia emineat reliqua membra.

THESIS XIV.

Romanus Pontifex cum ex cathedra loquitur, id est, cum omnium christianorum Pastoris et Doctoris munere fungens, pro suprema sua Apostolica auctoritate, doctrinam de fide vel moribus ab Ecclesia universalis tenendam definit, ea infallibilitate pollet, qua divinus Redemptor Ecclesiam suam in definienda doctrina de fide vel moribus instructam esse voluit.

132. Nota. 1.º Desumimus thesim, quoad verba etiam, ex Vaticano Conc. (1). Habes ergo, eodem explicante Concilio, quid illud indicet, *loqui ex cathedra*: nam, si privatos consulas auctores, videbis eos adjicere, vel detrahere pro lubito haec vel illa requisita, ut Pontifex ex *cathedra* sententiam ferat. Ut ista ergo, quam Ecclesia tandem definivit, gaudeat infallibilitate, opus est primo: ut loquatur Pontifex ut *Pastor et Doctor omnium christianorum*. Nam cum sit etiam pastor et Doctor singularum dioecesium, imo singularum Christi ovium, dum partes has Ecclesiae pascit et regit, (quod et singuli praestant episcopi, vel parochi) infallibilem etiam esse non asserit thesis. Secundo: oportet ut doctrina a Pontifice tradita *circa fidem vel mores* versetur. Unde si quicquam edoceret de notionibus vel factis mere physicis, puta, de legibus liquidorum vel

(1) C. Pastor aeternus, c. IV.

electricitatis, etc., ejusmodi non attingit quam tuemur infallibilitas. Tertio: requiritur praeterea ut definiat Pontifex, *doctrinam ab Ecclesia universa* tenendam. Proinde, si solum privatas personas, vel peculiare coetus definitio vel mandatum perstingeret, non posset definitio *ex cathedra* nuncupari; non enim haec verba inutiliter fuisse adjecta censemus.

Nota 2.º Olim plures doctores asserere non dubitabant, fide certa thesim hanc tenendam (1): in Traditione enim et SS. Litteris contineri perspiciebant: alii autem, ex schola praesertim Gallicana, eandem tenaciter impugnabant, usque ad Vaticani Concilii solemnem definitionem.

133. Probr. 1.º Primum argumentum, pro catholicis quidem apodicticum, pro ceteris autem sufficiens etiam si theses (XI et XII) supra positas perpendere velint, desumitur ex sententia Vatic. Concilii, ex qua ad verbum est thesis deprompta. Verum, quoniam haeretici ac schismatici antiquiora testimonia minori solent protervia respuere; nonnulla seligemus, ceteris praetermissis, quae plures auctores cum Bellarmino, Suarez, Gotti, Wirceburgensibus, etc., fusiori calamo describunt.

134. 2.º Primatus Petro a Christo traditus pro Ecclesia stabilienda et conservanda, concessus etiam Romanis Pontificibus, uti demonstrantur fuit (Thes. VIII). Atqui in docenda fidei et morum doctrina, Petrus, uti caput et primas Ecclesiae, infallibilis fuit; ergo et Romani Pontifices.

Min. probr. Verba evangelica exhibent, quali Petrus erga Ecclesiam donatus est potestate. *Et ego dico tibi: quia tu es Petrus, et supra hanc petram aedificabo Ecclesiam meam; et portae inferi non praevalent adversus eam* (2); et rursus: *Simon, Simon, ecce Satanas expetivit vos ut cribraret sicut triticum; ego autem rogavi pro te, ut non deficiat fides tua; et tu aliquando conversus confirma fratres tuos* (3).

Item, post resurrectionem, ait illi Dominus: *Pasce agnos meos, pasce oves meas* (4). Ex his argumentamur:

a) Ex natura sua postulat Ecclesia unitatem fidei et morum sanctitatem, ut supra ostensum fuit (5); ita ut, non esset amplius Ecclesia Christi absque sanctitate morum et fidei unitate. Atqui nec fidei unitatem, nec morum sanctitatem, haberet Ecclesia, si Petrus, aut ejus successores, in fide vel moribus falsam edocerent doctrinam; ergo in fidei et morum doctrina falli nequeunt. *Min.* patet. Nam in fide et moribus ab eo pendet Ecclesia in quo est fundata.

(1) Vide Suarez *De fide*, D. V, sect. VIII.—(2) Matth. XVI, 18.—(3) Luc. XXII, 31, 32.—(4) Jo. XXI, 16.—(5) Thes. III, et X.

b) Petrus, ejusque in cathedra successores, debent ceteros fratres adversus diabolum confirmare. Atqui minime confirmarent, si edocerent Ecclesiam in fide et moribus falsam doctrinam; ergo in his errare nequeunt.

c) Si traderet Petrus falsam circa fidem vel mores doctrinam, non pasceret oves Christi, sed mactaret potius: ergo cum potestate pascendi, dedit quoque Christus Petro non errandi in fide et moribus potestatem. *Ant.* patet: venit enim Christus ut populum sibi colligeret *sectatorem bonorum operum* (1), ut *in sanctitate et justitia serviamus illi* (2), et *habitaret per fidem in cordibus nostris* (3).

135. 3.º Probr. Etiamsi clarum habeamus theseos testimonium ex *Vatic. Concilio* oecumenico, ideoque sufficientem cuilibet catholico probationem; nec non solida ex sacris Scripturis argumenta; aliqua tamen adjicimus ex Traditione ecclesiastica testimonia ad majorem rei explanationem; et quidem ex triplici fonte desumpta:

a) Ex ipsis Romanis Pontificibus, qui verbo et facto, hanc sibi inesse praerogativam testati sunt:

b) Ex oecumenicis Conciliis, quae, non solum talem ac tantam facultatem minime abnuentes tacite agnoverunt, sed etiam expressis verbis:

c) Denique ex SS. Patribus, quorum nonnulla proferemus testimonia.

136. a) Gelasius PP. dixit: (4) «Hoc est quod Sedes Apostolica magnopere cavet, ut quia mundo radix est Apostoli gloriosa confessio, nulla rima pravitatis, nulla prorsus contagione maculetur; nam si, (quod Deus avertat, quod fieri non posse confidimus) tale aliquid proveniret, unde cuiquam resistere auderemus errori? vel unde correctionem errantibus posceremus?» Pari- ter Agatho PP. ad Imperat. Constantinum scribebat: «Apostolica Christi Ecclesia, quae per Dei omnipotentis gratiam, a tramite apostolicae traditionis numquam errasse probabitur, nec haereticis novitatibus depravata succubuit: sed ut ab exordio fidei christianae percepit ab auctoribus suis, Apostolorum Christi principibus, illibata fine tenus permanet, secundum ipsius Domini Salvatoris divinam pollicitationem, quam suorum discipulorum Principi in sacris Evangeliiis fatus est: *Petre, Petre*, inquit, *ecce Satanas expetivit... Consideret ergo vestra tranquilla clementia, quoniam Dominus et Salvator omnium, cujus fides est, qui fidem Petri non defecturam promisit, confirmare eum fratres suos admonuit; quod apostolicos Pontifices, meae exiguitatis praedecessores confiden-*

(1) Tit. II, 14.—(2) Luc. I, 75.—(3) Eph. III, 17.—(4) Ep. ad Anast. Imp.

»ter fecisse semper cunctis est cognitum.» Simplicius Pp. ad Zenonem Imp. «Perstat in successoribus suis haec et eadem Apostolicae norma doctrinae, cui Dominus totius curam ovilis injunxit: cui se usque ad finem seculi minime defecturum, ac portas inferi numquam prevalituras esse promisit.» Leo IX. epist. ad Michaël. Imper. ait: «Erit ergo quisquam tantae dementiae, qui orationem illius, cujus velle est posse, audeat in aliquo vacuum putare? Nonne a sede Principis Apostolorum, tam per eundem Petrum quam per suos successores, convicta et expugnata sunt omnium haereticorum commenta, et fratrum corda in fide Petri, quae hactenus non defecit nec in finem deficiet, sunt confirmata?» Alia omittimus praeclara Pontificum testimonia, et à Conciliis nonnulla laudabimus.

137. b) In Constantinopol. IV subscripserunt Patres omnes: «Quia non potest praetermitti sententia Christi dicentis: *Tu es Petrus, et super hanc petram...* haec, quae dicta sunt, rerum probantur eventibus: quia in Sede Apostolica immaculata est semper servata catholica religio et sancta celebrata doctrina... Sequentes in omnibus Apostolicam Sedem, speramus ut in communione esse mereamur cum illa, in qua est integra et vera christianae religionis soliditas.» Vide etiam Constantinop. III, epist. ad Agathonem (1). In Conc. Lugdun. II, dixerunt Graeci in professione fidei: «Sicut Romana Ecclesia prae ceteris tenetur fidei veritatem defendere; sic et si quae de fide subortae fuerint quaestiones, suo debent iudicio definiri.» In Ephesino Conc. Act. 2, quo pacto Philippus legatus pont. loquutus fuerit Patribus, vide supra (n. 54).

138. c) SS. Patrum denique nonnullos laudabimus. In primis vide, supra (n. 42), S. Irenaeum. S. Cyprianus Romanam Sedem vocat: «Petri cathedram;...» et adjicit: «eos esse Romanos, quorum fides, Apostolo praedicante, laudata est, ad quos perfidia non possit habere accessum:» (2). Hieronymus promissam Petro fuisse a Domino infallibilitatem docet (3): «Si consideret, illam potestatem et aedificationem super eum Ecclesiae, in futuro promissam, non in praesenti datam, intelliget. Quae si statim dedisset ei, numquam in eo pravae opinionis error invenisset locum.» Donum ejusmodi ad Petri haeredes, Romanos Pontifices, descendere, et ipse fatetur (4): «Apud vos solos incorrupta servatur Patrum haereditas: *vos estis lux mundi, vos sal terrae: Beatitude tuae, id est, cathedrae Petri communione consocior:*

(1) Supra, thes. XIII, n. 122.—(2) Ep. 55, ad Cornelium.—(3) In Matth. XVI, 23.—(4) Ep. 57 ad Damas.

»super illam Petram aedificatam Ecclesiam scio. Quicumque tecum non colligit, dispergit; hoc est, qui Christi non est, Antichristi est. Decernite, si placet, et non timeo tres hypostases dicere.» Quae fuerit de hac re Augustini mens, vide supra (Thes. XIII, n. 123). ubi de fide causas sententia Rom. Pontificis finiri asserit: verum nisi in doctrina fidei docenda esset infallibilis, superesset adhuc summa Ecclesiae, vel generalis Concilii sententia; at id esse necessarium negat (1): «In his verbis apostolicae Sedis tam antiqua atque fundata certa et clara est catholica fides, ut nefas sit de illa dubitare christiano.» Imo quid populus sentiret christianus indicat (2): «Nonnulli quippe eorum, antequam ista pestilentia (Pelagiana) manifestissimo etiam Sedis Apostolicae iudicio damnaretur, vobis innotescere potuerunt, quos nunc repente tacuisse perspiciatis... qui tamen lenius profecto sunt tractandi. Quid enim eos terri opus est, quos satis territos ipsa taciturnitas monstrat?» En quid sanctus Bernardus sentiebat (3): «Oportet ad Rom. Pontificis apostolatum referre pericula quaeque et scandala emergentia in regno Dei, et praesertim, quae fidem contingunt: dignum namque arbitror, ibi resarcire damna fidei, ubi non possit fides sentire defectum.»

139. Ex summis Scholae doctoribus, inter quos, etiam ante solemnem definitionem, communis, haec erat sententia, tres tantum laudabimus. Sanctus Thomas (4) ait: «Dicendum quod nova editio symboli necessaria est ad vitandum exsurgentes errores. Ad illius ergo auctoritatem pertinet editio symboli, ad cuius auctoritatem pertinet finaliter determinare ea quae sunt fidei, ut ab omnibus inconcussa fide teneantur; hoc autem pertinet ad auctoritatem Summi Pontificis.» Sanctus Antoninus (5) pariter: «Ratio quare fides Ecclesiae in generali deficere non potest, est quia divina Providentia Ecclesia regitur, scilicet, Spiritu Sancto eam dirigente, ut non erret. Et licet Papa in particulari errare possit, ut in judicialibus, in quibus proceditur per informationem; alias in his quae pertinent ad fidem, errare non potest, scilicet, ut Papa, in determinando.» Tandem Doctor Eximius ad fidem pertinere doctrinam hanc defendebat (6): «Veritas catholica est, Pontificem definientem ex cathedra esse regulam fidei, quae errare non potest, quando aliquid authentice proponit universae Ecclesiae, tamquam de fide divina credendum. Ita docent hoc tempore (obiit a. 1617) omnes catholici doctores; et censeo esse rem de fide certam.»

(1) Ep. 190, (a. 157).—(2) Ep. 191, (a. 104).—(3) Ep. 190 ad Innocent.—(4) 2, 2, q. 1, a. 10.—(5) P. 4, tit. 8, c. 3, s. 5.—(6) De Fide, disp. 5, s. 8.

140. Probationem perficimus luculentis Gelasii Pp. verbis (1): «Duodecim certe fuere Apostoli, paribus meritis, parique dignitate suffulti. Cumque omnes aequaliter spiritali luce fulgerent, unum tamen principem esse illis voluit Christus; eumque dispensatione mirabili in dominam gentium Romam direxit, ut in praecipua urbe vel prima primum et praecipuum dirigeret Petrum. Ibi... aeterno hospicio conquiescit; praestans sedi, quam ipse benedixit, ut a portis inferni numquam pro Domini promissione vincatur, omniumque sit fluctuantium tutissimus portus. In quo qui requievit, beata et aeterna statione gaudebit: qui vero contempserit, ipse videbit qualia genera excusationum in die obtendat iudicii.»

Obj. 1.º Ecclesia docens, sive dispersa, sive in Concilium congregata, auctoritate gaudet de rebus fidei iudicandi. Sed inanis evadit ejusmodi auctoritas, Romani Pontificis existente infallibili auctoritate: ergo haec non est concedenda, cum Providentia inutiliter non operetur. *Min.* prob. Ecclesiae docentis iudicium de fide vel moribus, debet cum consensu et approbatione Rom. Pontificis intimari. Atqui nihil adjicit auctoritas Ecclesiae iudicio Rom. Pontificis, si hujus summa, seu infallibilis, est auctoritas: ergo inanis evadit Ecclesiae auctoritas. *Major* supra fuit probata (n. 116).

Resp. 1.º In primis, quod supponitur, non concedimus; duas esse distinctas auctoritates, alteram Ecclesiae, seu Conc. generalis, alteram vero Rom. Pontificis: «Nam revera, ait Suarez (2), in Ecclesia non sunt duae regulae, sed una tantum, quae est Summus Pontifex, qui potest variis modis uti ad definiendum sua potestate, prout opportunitas tulerit, et Ecclesiae fuerit expediens; et ideo unus illorum modorum, est, definire cum Conc. generali, quia interdum est ad majorem Ecclesiae satisfactionem, utque magis constet de communi consensu ejus, et ad majorem confusionem haereticorum, vel quorumcumque contradicentium, ut recte nobis declararunt Apostoli exemplo suo; Actor. XV, et Galat. II.»

Resp. 2.º Nego primam *minorem*: ad probationem autem, distinguo *min.* Nihil Ecclesiae docentis auctoritas adjicit iudicio Rom. Pontificis, neque *dispositive*; nego *min.* Nihil adjicit augendo auctoritatem et infallibilitatem; concedo *min.* vel potius, subdistinguo: *absolute* non auget Ecclesia Pontificis auctoritatem; conc. *Respective*; nego. Itaque providet Deus Ecclesiae suae tum subsidiis ordinis naturalis, tum supernaturalis, cum utriusque ordinis sit causa: jam vero juvari et illuminari mentem Pontificis Rom., nec non

(1) Tract. Gelas., epist. 8.—(2) De Fide, d. V, sect. VIII, n. 10.

fidelium mentes, iudicio ac testimonio totius Ecclesiae docentis apertum est, si naturalem perpendamus ordinem. Quo pacto autem Ecclesiae consensus possit *respective* augere Pontificis auctoritatem, vide supra (n. 128). Exemplum sane Ecclesiae universae capiti suo consentientis, multum praestat ut ignavus quilibet vel rebellis obediat.

142. Inst. Praemissa Pontificis Rom. definitione dogmatica, ceteri episcopi coguntur ad idem iudicandum, si illa sit infallibilis. Atqui coacta sententia auctoritate caret; ergo inanis evadit Ecclesiae docentis auctoritas.

Resp. Dist. *majorem*: coguntur *absolute*; nego; *conditionate*, id est, si velint veritatis et fidei esse testes; concedo. Deinde dist. *min.* Coacta sententia, si coactio sit *absoluta*, (ad verum, scilicet, et ad falsum indifferenter impellens), auctoritate caret; concedo: si sit *conditionata*; nego *minorem*. Sane iudex, in ferenda sententia, liber sit oportet; non quidem libertate a rei iudicandae ambiguitate et incertitudine orta, quae mentem ad opposita fluxam et incertam constituit; sed libertate, quatenus a vero iudicio non deterreatur. Jam vero hanc non evertit libertatem Rom. Pontificis definitio infallibilis, sed potius juvat et perficit.

143. Obj. 2.º Cyprianus, cum plurimis aliis episcopis, noluerant, in quaestione de rebaptizandis, Stephani Pp. decreto subjici: ergo non esse infallibilem putabant.

Resp. Nego *consequentiam*. Nam sentiebat Cyprianus, et similiter qui eum sequebantur, non esse quaestionem de fide vel moribus, sed de disciplina tantum, uti dictum est supra (nn. 126, 127).

144. Obj. 3.º Romanos Pontifices posse *male iudicare*, adeoque tunc eorum sententias corrigendas, supponit Augustinus; vide supra (n. 128).

Resp. Dist. Id supponit Augustinus in iudiciis facti et personalibus, ubi proceditur per informationem, sicut notat supra sanctus Antoninus (n. 139); concedo: in sententiis ex cathedra circa doctrinam; nego.

Obj. 4.º Post Romanorum Pontificum decreta dogmatica, saepe convenerunt Concilia oecumenica ad easdem fidei discutiendas ac definiendas sententias: ergo non sunt irreformabilia pontificia decreta.

Resp. Dist. *ant.* Convenerunt Concilia quasi ad incertas disquirendas doctrinas: nego. Ad easdem confirmandas consensu Ecclesiae explicito, quo *respective* accrescebat decretorum auctoritas; conc. Vide responsionem nuper traditam (n. 142). Juxta hunc sensum, ad proterviam, scilicet, plurimorum edomandam, dixit Conc. gen. V: «Nec enim potest in communibus fidei disceptationibus aliter veritas manifestari.»

145. Obj. 5.º Honorius I, cum aliis haereticis, fuit a Conc. gen. VI. damnatus: ergo non est Rom. Pontifex infallibilis.

Resp. Dist. *Antec.* Fuit damnatus propter aliquam ex cathedra definitionem: nego: propterea quod in ipso ortu haeresis monothelitarum non illam condemnavit, sed silentium de quaestione illa injunxit tantum; conc. *ant.* et nego *consequentiam.* In hoc tantum sensu a Leone II probata fuit Honorii I damnatio, vel potius permissa. Praeterquam quod litterae apostolicae Honorii, quibus accusatio in eum nitebatur, per plurimos annos ignotae fuerunt, et tandem a solis haereticis productae. Jure igitur suspectae habentur, praesertim quod Agatho Pp. Leonis praedecessor, non tantum Rom. omnium Pontificum fidem laudaverit in litteris ad Imperat. Constantinum, sed diligentiam quoque eorumdem in haeresibus profligandis, uti rem omnibus notissimam. Aiebat illi enim: «Consideret itaque vestra tranquilla clementia, quoniam Dominus et Salvator omnium, cujus est fides, qui fidem »Petri...» Vide supra reliqua (n. 136). Quo ergo pacto, dices, permisit Agatho damnari Honorium I a Concilio VI, quod ipse convocaverat? Facile intelliges: nam durante Concilio è vivis sublatus est Agatho, et, Sede Romana vacante, nomen Honorii inter haereticos ausi sunt orientales episcopi connumerare, non alio quam ipsorum haereticorum testimonio. Interea electus fuit Leo II, et antequam Imperator electionem probaret, Concilii decreta fuere eidem proposita ut ea confirmaret: noluit tamen Honorii damnationem nisi modo dicto approbare. Cum autem sententia ejusmodi circa factam personale, non autem circa doctrinam versaretur, error in ea potuit irrepere, prout supra dictum est (n. 145).

146. Obj. 6.º Petrus, Apostolorum caput, Christum negavit; postea a Paulo arguitur quod gentiles scandalizaret ut Judaeos lucrifaceret; Marcellinus Pp. thus idolis obtulit ut mortem effugeret; Innocentius VIII, ut Volaterranus refert, Norwegis indulsit calicem sine vino consecrare.

Resp. 1.º Nulla in his et similibus factis, quae objici solent, habetur definitio ex cathedra de qua agimus.

Resp. 2.º Tum Petrus, cum Christum negavit, nondum primatum acceperat, ut supra notat (n. 139) Hieronymus. Verissimum quidem est, Petrum a Paulo reprehensum (1), etiamsi nonnulli, nescio quo inani timore, a sensu obvio Scripturae recedere non timeant: qua de re vide Suarez solide disserentem (2).

(1) Galat. II, 11-21.—(2) De Leg. l. IX, c. 20.

Cum autem Petrus tunc nihil universalem Ecclesiam, neque particularem ullum fidelem quicquam doceret, factum ejusmodi ad praesentem non pertinet quaestionem, ut notavit Tertullianus (1): «Ceterum si reprehensus est Petrus, conversationis »fuit vitium, non praedicationis.» Marcellini lapsus a criticis inter fabulas computatur: verum neque id ad docendi auctoritatem spectare perspicue patet. De Innocentio autem VIII, dicimus, non satis probatum quod enarrat Volaterranus; verum si id evenisse ostenderetur, non universalem Ecclesiam quidquam de fide tenendum edocuisset tunc Pontifex, sed dispensationem tantum particularem, invalidam quidem, in ficta quadam necessitate, concessisset.

147. Obj. 7.º Liberium Pp. cum Arianis communicasse, Athanasium damnasse, et formulae Arianorum subscripsisse, referunt S. Hilarius, S. Athanasius, S. Hieronymus, etc.

Resp. 1.º Nego assertum; nam corrupta, vel conficta fuisse ista documenta, ex quibus ejusmodi adversus Liberium, nec non adversus illum venerabilem senem, Patrem Conciliorum nuncupatum, Osium nempe, dicta desumuntur, aperta sunt indicia. Deinde, iniquissimi Ariani innumeras adversus catholicos insigniores evulgarunt calumnias, ut pravos suos errores, moresque defenderent; exinde plurium Patrum nomen, etiam apud catholicos, diffamatum. De Liberio Pp. vide defensionem apud Wirceburgenses (2); de Osio autem Cordubensi, inter Sanctos in martyrologio Graecorum laudato, conferas Macedam (3).

Resp. 2.º Si Liberius, ut supponitur, defecisset, non quidem ex cathedra docens, sed in privato documento, aerumnis confectus et minis cedens Arianorum, subscripto, numquam ad universalem Ecclesiam misso et promulgato, errasset.

148. Obj. 8.º Stephanus II probavit baptisma in vino datum: Coelestinus III definiit matrimonium dissolvi posse, conjuge altero in haeresim lapsa: nonnulli Pontifices responderunt dissolvi matrimonium ratum, si aliud consummatum subsequatur: ergo errori Pontifices Rom. sunt obnoxii.

Resp. 1.º, ut praecedenti Responsione 2.^a

Resp. 2.º Stephani II rescriptum suppositivum esse eruditus Harduinus tuetur; Natalis Alex. esse mendosum, et mutata interpunctione errorem inductum. Ad reliqua, et nonnulla similia, dicimus; responsa fuisse privati doctoris sensum expri-

(1) L. de Praescrip. — (2) Theolog. dogmat. de Deo, disp. V, c. I.— (3) Osius vere Osius.

mentia, non vero Doctoris universalis, pro universa Ecclesia promulgatas definitiones: unde aliquas ejusmodi responsiones expunxit S. Raymundus ex collectione Decretorum, jussu Gregorii IX; et Alexander III fassus est, nonnullos praedecessores in his errasse, ut privatam suam opinionem in materia adhuc indecisa tradentes.

149. Obj. 9.º Tribunal S. et U. Inquisitionis damnavit, ut haeticam Galilei sententiam defendentis, terram versus solem in spatio circumferri; idque auctoritate S. Pontificis non solum adprobantis, sed etiam poenas in errantem impositas exequi jubentis.

Resp. Dist. Id factum est auctoritate Pontificis *immediate* judicantis, nego: auctoritate delegata, ideoque *mediate* decernentis; concedo. Auctoritatem quidem tum docendi, tum aliquas leges ferendi, potest S. Pontifex delegare, non autem plenitudinem potestatis Apostolicae. Nec obstat, quod Pontifex iudicium tribunalis et sententiam probaverit: dupliciter enim potest ejusmodi approbatio adhiberi; primo, ut probet usum seu actum auctoritatis inferioris et delegatae, prout a tali auctoritate potest usus seu actus fieri; secundo; ita, ut talis auctoritatis actui, seu sententiae accedat quoque actus, seu sententia auctoritatis summae et Apostolicae cum omni suae potestatis plenitudine. Sic, ex. gr., cum alicujus episcopi approbat Pontifex legem, non ideo exit obligatio extra episcopi dioecesis; etiamsi potestas legislativa Pontificis ad universam se porrigat Ecclesiam: simili modo, dum probat sententiam tribunalis damnantis Galilei opinionem, illam approbat *prout a tali ortam tribunalis*, ideoque usque ad definitionem ex cathedra minime transcendit; sicut etiam decretum particulare non evadet generale, quod illud a Papa confirmetur. Quid ergo opus est ut *ex cathedra* definitio evadat? Ut luce clarius eluceat, definitionem ex auctoritate immediate procedere Apostolica, et pro universali Ecclesia. Quo pacto autem id elucebit? Per solemnem promulgationem, ex mandato Pontificis peractam, in qua ista indicuntur et intimantur.

Nec tamen inferas, non obligare decreta illa quae supremum non attingunt gradum auctoritatis Apostolicae; auctoritas enim delegata vera est auctoritas, et ideo omnes ei subditos obligat, cum ejusdem decreta convenienter fuerint promulgata vel intimata.

SCHOLION.

150. Plurimas damnavit Sedes Apostolica propositiones circa doctrinam fidei vel morum versantes, non tamen quasi *haeticas*, sed tamquam aliqua denigrante censura dignas; puta, quod sit

erronea, haeresi proxima, sapiens haeresim, blasphema, seditiosa, schismatica, impia, temeraria, scandalosa, piarum aurium offensiva, errori proxima, et si quae alia existit infamans nota. Ejusmodi, sententiae non raro pro universa Ecclesia, et ex suprema Apostolica potestate, a Rom. Pontificibus dictantur et promulgantur; ex cathedra, nempe. Unde censemus cum La-Croix (1) «Itaque ad dubitari non potest, quin ea decreta debeant esse regula infallibilis circa materias fidei et morum, ut late demonstrat Cardenas...» Ex dictis certum est, quod propositiones eo modo damnatae a Pontificibus amiserint omnem probabilitatem practicam, quam ante forte habuerunt; damnantur enim ut perniciosae in praxi, et doctrina, ususque earum districte prohibentur. Dixi, *practicam*; nam non est adeo certum, an etiam *speculativam* amiserint: nam licet Cardenas relatus dixerit, propositionem certo esse falsam, si damnata sit veluti scandalosa et in praxi perniciosa, tamen dicit opinionem, quae tantum speculative procederet, non incurrere damnationem. Et Lugo (*de fide*, d. 20), Moya, cum Cano absolute docent, propositionem aliquam posse damnari ut scandalosam, aut offensivam piarum aurium, neque tamen inde inferri posse, esse falsam. Quidquid autem sentiant Auctores, diversa diversi opinantes, ex Vaticano Concilio liquet: constitutiones et decreta etiam servanda, quibus a Sancta Sede prohibentur et proscribuntur pravae illae opiniones, quae ad haeticam pravitatem plus minusve accedunt (2). Etiamsi enim hisce decretis fidei veritas non definiatur, quo casu infallibilia esse jam fides ipsa docet; tamen auctoritati Pontificis in re adeo gravi, quae *plus minusve* ipsam attingit fidem, obsequendum est: adeoque, juxta pravae notae sensum et naturam, propositionem proscripam rejiciendam. Quod si particulari nota, sed in genere tantum, non proscribatur propositio aliqua, tunc saltem ut improbabilis et in praxi perniciosa erit habenda. Manifesta enim sunt Christi verba: «Pasce agnos meos, pasce oves meas. Qui vos audit, me audit; qui vos spernit, me spernit. Si Ecclesiam non audierit, sit tibi sicut ethnicus et publicanus (3).»

Nota: Quae adversus thesim objici solent ad Vigiliam Pp. et tria Capitula pertinentia, vide supra (n. 105), ubi nihil prorsus contra fidem in his intercessisse ostendimus.

Corollarium. Ex dictis eruitur sententias Romanorum Pontificum firmissima praebere theologo argumenta, juxta regulas supra traditas (4).

(1) L. I, n. 203, 204.—(2) Const. *Dei Filius*, ad finem.—(3) Jo. XXI, 15; Luc. X, 16; Matth. XVIII, 17.—(4) Disquis. I, Prolegomena, n. 63.

ARTICULUS III.

De Ecclesiae, extrinsecus, seu quoad nos, inspectae proprietatibus et notis.

THESIS XV.

Christi Ecclesia est necessario visibilis, id est, potest certo ac permanentemente ab hominibus cognosci tamquam vera Christi Ecclesia.

151. Nota. Haeretici, ut se a novitatis nota defendant, adeoque doctrinae suae falsitatem dissimulent, interrogati a catholicis, ubi erat Christi Ecclesia antequam nova eorum nasceretur secta, et recentia sua evulgarent placita? respondent: invisibilem et absconditam tunc fuisse ac latuisse Ecclesiam christianam.

Non opus est pluribus thesim hanc confirmare argumentis; perspicue enim fluit ex aliis statutis thesibus, ita ut, inutilis contentionis jure argueremur, si inane ejusmodi haeticorum effugium multis conaremur praeoccupare sermonibus.

152. Prob. 1.º In primis cuius catholico indubitata et catholica prorsus est thesios doctrina, quam explicitis verbis tradidit Vaticana Synodus (1): «Ut autem officio veram fidem amplectendi, in eaque constanter perseverandi satisfacere possemus, Deus »per Filium suum unigenitum Ecclesiam instituit, suaeque institutionis manifestis notis instruxit, ut ea tamquam custos et magistra verbi revelati ab omnibus posset agnosci.»

2.º Ad Christi Ecclesiam tenentur omnes homines accedere, usque ad finem seculorum (Thes. I, supra): sed ad id non essent constricti, nisi tamquam vera Christi Ecclesia esset cognoscibilis, ita ut ab impiis sectis discerni valeat; ergo dignosci potest vera Christi Ecclesia.

153. 3.º Visibilis est necessario Christi Ecclesia, seu cognosci ab hominibus potest, si dignoscere homines debent veros Christi ministros et Apostolorum successores: sed ita se res habet; statuit enim Christus D. Ecclesiam suam conservari et propagari praedicatione ac testimonio suorum ministrorum qui Apostolis succedunt (Thes. V.): ergo. Inde aiebat Dominus: «Qui vos audit, me audit; qui vos spernit, me spernit.» (2) Paulus autem: «Sic nos

(1) Const. *Dei Filius*, c. III. — (2) Luc. X, 16.

existimet homo ut ministros Christi et dispensatores mysteriorum Dei.» (1).

4.º Ecclesia Christi est visibilis, si regitur hierarchia visibili; hierarchia qua regitur est visibilis, si culmen et centrum ipsius est visibile: atqui res ita procedit; hierarchiae enim christianae culmen et centrum est Romanus Pontifex, hominibus omnibus visibilis, ut supra (Thes. VIII.) demonstratum est; ergo.

5.º Christus D. mandatum dedit discipulis: *Euntes docete omnes gentes... Et ecce ego vobiscum sum omnibus diebus usque ad consummationem seculi;* (2). Non autem furtive et occulte educturos fore gentes, clare dixit ipse Dominus (3): *Vos estis lux mundi; non potest civitas abscondi supra montem posita:* imo ab ipsis quoque Christi hostibus discipulos ejus agnoscendos et propterea odio habendos (4): *«Si de mundo fuissetis, mundus quod suum erat diligeret: quia vero de mundo non estis, sed ego elegi vos de mundo, propterea odit vos mundus;... Si me persecuti sunt, et vos persequentur;... Sed haec omnia facient vobis propter nomen meum.»*

154. 6.º Origenes (5) ait: «Ecclesia plena est fulgore ab oriente usque ad occidentem.» Cyprianus (6): «Ecclesia Domini luce perfusa per totum orbem radios suos porrigit.» Hieronymus pariter (7): «Ecclesia, supra montem sita, latere non potest.» Etiam Augustinus (8): «Numquid digito ostendimus Ecclesiam? Nonne aperta est?» Et alibi (9): «Tamquam ille, quem catechizamus, quaereret et diceret: Quo ergo signo manifesto adhuc parvulus, et nondum valens liquidam discernere a tot erroribus veritatem, quo manifesto indicio tenebo Ecclesiam Christi? Sequitur idem Propheta et docet, eam Ecclesiam Christi esse praedictam, quae omnibus eminent et apparet. Ipsa enim est sedes gloriae, de qua dicit »Apostolus: *Templum enim Dei sanctum est, quod estis vos.* »Propter hos motus parvulorum, qui possunt seduci ab hominibus... Dominus quoque praevidens, ait: *Non potest civitas abscondi supra montem constituta.»* Sed ut quid moremur in rebus adeo apertis? Pertinaces haeretici semper cunctabuntur; sincere autem veritatem quaerentibus, sat superque dictum.

155. Obj. 1.º Ecclesia in Scripturis vocatur: *domus spiritualis.* Sed quod spirituale est videri non potest: ergo.

Resp. Dist. *maj.* Quatenus Ecclesia in pluribus differt a materiali domo; conc. Quasi in omnibus eidem opponatur, et consequenter inveniri et dignosci nequeat Ecclesia; nego *maj.* Sane domus mate-

(1) 1.^a Cor. IV. — (2) Matth. XXVIII, 19, 20. — (3) Ibid. V, 14. — (4) Jo. XV, 19-21. — (5) Hom. 30. in Matth. — (6) De Unit. Eccl. — (7) In Amos. c. I. 2. — (8) Tract. I, in ep. Jo. n. 13. — (9) Contr. Faustum Manich. l. XIII, n. 13.

riales sunt corporibus tutandis destinatae; Ecclesia autem Christi pro salute aeterna hominum, praesertim quoad eorum animam, est constituta; domus ergo spiritualis, potius quam corporalis, dicenda.

Dist. etiam *minorem*: Videri non potest quod spirituale est simul et corporeum; nego; quod spirituale solummodo existit; subd. nequit videri oculis corporis; concedo: nequit videri, id est, cognoscentis intuitu; nego *min.* et dein *consequentiam* undique claudicantem.

156. Obj. 2.º Ecclesia Christi colligenda ex *veris Dei adoratoribus*, ipso Domino testante (1). Sed vera adoratio fieri debet *in spiritu et veritate* (ibid.), quod invisibilibus actibus completur: ergo videri non potest vera Ecclesia.

Resp. 1.º nego *consequentiam*, quae plus quam praemissae extenditur: ex his enim ad summum consequeretur; adorandi actum, quatenus intus in animo completur, invisibilem esse; non autem ipsam Ecclesiam, prout a Christo certis notis ac proprietatibus ornata et constituta.

Resp. 2.º Dist. *min.* Completur adoratio *invisibilibus actibus*, id est, per oculos corporeos *invisis*; conc. Mente quoque *invisis* et inscitis; nego *minorem*. Etenim, ipso Domino Jesu attestante, in hoc discriminatur vera religio et Dei Ecclesia a falsis et sacrilegis sectis, quod in illa scienter, in istis cum inscitia Deus adoratur (2): *Vos adoratis quod nescitis: nos adoramus quod scimus*.

Obj. 3.º *Regnum Dei intra vos est*; ergo est res invisibilis. Dist. *antec.* et expono: Regnum Dei, quod est Ecclesia *objective* et adaequate sumpta; nego; *subjective* et quoad effectus intellectum Regnum Dei, id est, quoad obedientiam, charitatem, *pacem et gaudium in Spiritu Sancto*, intus in corde est; conc. *antec.* et nego *conseq.*

THESIS XVI.

Vera Christi Ecclesia a quavis ficti nominis christiana secta hisce notis discerni potest; quod sit nempe, Una, Sancta, Catholica et Apostolica.

156. Praenotanda. 1.º *Notam* alicujus rei dicimus quod, quasi signum, ad ejus cognitionem ducit: unde, ut talis existat, oportet: primum, ut prius ac facilius cognoscatur quam res cujus est nota; secundo ut cum ipsa re sit intime connexa, seu ut per se ei insit, non vero fortuito tantum, seu, ut dici solet, *per accidens*.

(1) Jo. IV, 23.—(2) Ibid. 22.

2.º Duplici modo potest ad rei alicujus notitiam perveniri; *negative*, seu per exclusionem; et *positive*, seu per mutuam connexionem rei cum nota, et notae cum re. Nota ergo *negativa* ostendit hoc vel illud non esse rem quam inquirimus, quamvis forsitan aliquam rei quaesitae gerat similitudinem, nota autem *positiva* rem quam inquiris tibi protinus exhibet: sic unguis signum, seu notam *negativam* leonis dices; rugitum autem *positivam*.

3.º Notae in thesi positae, complexim sumptae, *positivae* sunt; ita enim propriae sunt christianae Ecclesiae, ut nullae falsae sectae possint accedere. Singillatim autem, utrum sint positivae et quatenus, statim dicemus dum de singulis agamus.

158. 1.^a Pars, scilicet, quoad *Unitatem* probatur.

Christiani omnes convenire debent in ejusdem fidei professione (thes. III, n. 15); regi sub una hierarchia ad unum supremum caput ducta (thes. VII, n. 36). Unitas ergo convenit Christi Ecclesiae. Insuper, unitas ejusmodi est prius ac longe facilius cognoscibilis, utpote obvia et simplicior, quam Ecclesia adaequate sumpta: ergo *unitas* est verae Ecclesiae nota.

Ad hunc sensum unitas restricta, dicenda est *negativa* nota; non enim videtur alicui falsae sectae, saltem ad breve tempus, repugnare. Pro eruditis autem, scientibus constituisse Christum Dominum hierarchiam Ecclesiae regendam a B. Petro ejusque successoribus, Romanis Pontificibus; *positiva* evadet unitatis nota. Etenim quaevis secta ab Ecclesia vera secedens, a capite, id est, a Romano Pontifice, pariter recedet; habet enim Ecclesia necessariam cum suo capite unionem ut supra diximus (thes. VII); unde ajebat Ambrosius (3): «Ubi Petrus, ibi Ecclesia:» et Leo (2): «Perseverat Petrus et vivit in successoribus suis.» Verum hac de re conferas thesim supra statutam (thes. VIII, n. 46).

158. II.^a Pars ostenditur. *Sanctitas* non potest Ecclesiae Christi deficere, id est, sancta morum doctrina, neque reliqua Sp. Sancti charismata: (supra, thes. X, et XI). Quaevis ergo secta quodcumque turpe aut erroneum docens vel approbans, vel Spiritus Sancti carens charismatibus, nequit esse Christi Ecclesia. Vide (loc. cit.) Patres docentes exinde differre Ecclesiam a sectis haeticorum. Et sane Dominus Jesus, de illis qui rectam salutis prosequuntur viam, ait (3): *Ex fructibus eorum cognoscetis eos*; Paulus autem, postea quam carnis descripsit fructus, qui sint Spiritus Sancti indicat (4) dicens: *Fructus autem Spiritus est: charitas, gaudium, pax, patien-*

(1) In Ps. 40.—(2) Serm. 2, de *Annivers. Assumpt.*—(3) Matth. VII, 16.—(4) Galat. V, 22, 23, 25.

tia, benignitas, bonitas, longanimitas, mansuetudo, fides, modestia, continentia, castitas... Si spiritu vivimus, spiritu et ambulemus.

Praeterea, uti diximus (ibid.), data sunt ejusmodi Spiritus S. dona ad Ecclesiae aedificationem et propagationem, et ad corpus Christi constituendum. Atqui secta nulla potest corpus Christi constituere, quod unicum est; *unum corpus, unus spiritus..... una fides, unum baptisma* (1); ergo nulli sectae dantur.

Proinde non tantum *negativa*, sed *positiva* quoque dicenda est nota sanetitatis, praesertim cum Sp. Sancti charismata directe et formaliter ad Ecclesiam commendandam referuntur.

160. III.^a Pars probatur. *Catholicitas*, quemadmodum supra (thes. IX) exposita et demonstrata, pertinet ad veram Christi Ecclesiam: ergo quaevis christianorum secta, quae ad omnes gentes congregandas ac tenendas non excurrit seu dilatatur; vel excurrit quidem, non vero ut ex iis tamquam totum ex partibus coalescat, sed disgregatae maneant; vel etiamsi qualitercumque eas sibi copulet, non ita tamen, ut partes sint ad invicem et cum toto homogeneae; Christi vera Ecclesia esse non potest. Ad hunc restricta sensum catholicitatis nota, non videtur vim transcendere notae *negativae*.

Verum acuti ingenii et praestantioris prudentiae homines, qui perpendant, quo pacto diversas mundi plagas pervaserit, et diversissimas gentes barbaras vel excultas, rudes vel sapientes, nobiles vel ignobiles, omnis aetatis, cujuslibet conditionis, Christi Ecclesia sibi adduxerit; idque non armis, non vi, non minis, non bonis alliciendo temporalibus, sed gravissimis imminentibus difficultatibus, et in ostensione *spiritus et virtutis* (2); attractas autem in eadem fide et spe retineat, homogeneas invicem et cum toto; qui hoc, inquam, perpendant, divinam quamdam agnoscent virtutem, et catholicitatis nota jure *positiva* dicetur. Quod facile concedes, si verba Chrysostomi, supra laudati (n. 65), attento animo reculeris.

161. IV.^a Pars evolvitur.

Nota. Apostolicitas indicat, ab Apostolis Christi Ecclesiam ortum ducere debere: quod cum supra (n. 25, thes. V.) preoccupaverimus, in eadem re haud immorabimur. Ab Apostolis processus potest *materialis*, id est, mere localis aut personalis, esse; vel *formalis*, seu in doctrina et regendi jure auctoritateque constitui. Non quidem intendimus apostolicitatem *materialem* ratione loci, notam verae Ecclesiae esse constitutam: nihil enim liquidum certumque hac de re habetur a Christo praescriptum; qui potius Apostolis, ideoque et successoribus commendavit: *Cum persequantur vos in civitate is-*

(1) Ephes. IV, 4, 5.—(2) I.^a Cor. II, 4.

ta, fugite in aliam (1). Verum oportet personalem esse apostolicam successionem; in persona enim Apostolorum promisit Christus Ecclesiae se perpetuo ei adfuturum (2): impar tamen esset personalis successio, nisi *formalis* ipsa accederet; notum est enim ex ipsis immediatis Apostolorum successoribus aliquos apostolicam doctrinam adulterasse, et sectas instituisse sub nomine et velamento Christi, *abducentes discipulos post se*. Sed haec perspicue patent ex superius statutis (loc. cit.)

162. Proinde quaevis sub christiano nomine secta, quae recens nata existat; vel cujus ortus non transcendat usque ad apostolica tempora; vel quae normam habeat fidei et divinarum institutionum apostolica traditione diversam; vel etiam, si doctrinas profiteatur traditioni oppositas; nullatenus vera Christi Ecclesia esse poterit. Hoc quidem obvium est et apertum omnino: attamen ejusmodi sensu accepta *Apostolicitatis* nota, *negativa* tantum dicenda.

Positiva quoque erit haec nota, pro iis qui ea praediti sunt historica eruditione et dogmatica scientia, qui non solum personalem episcoporum ab Apostolis successionem dignoscere valeant, verum etiam doctrinam omnem illorum cum ea quam Apostoli tradidere conferre, ita ut perspiciant in nulla re discrepare. Nam his datis, haud secus elucet praesentem Ecclesiam, ipsam esse quam Christus instituit, ac talem esse patebat illam quam Apostoli regebant, et ubique Christi nomine et virtute fundabant.

163. His ergo positis, totius theseos veritas stat. Nam 1.º quatuor praedictarum notarum complexus ita proprius est Ecclesiae Christi, ut nulli sectae adjudicari valeat; non tantum quia notae illae, quas *positivas* esse diximus, sunt verae Ecclesiae exclusive affixae; sed etiam quia suis ipsorum viribus traditi homines, a notis etiam *negativis*, vel aliqua saltem, confestim decidunt: jugum enim *Unitatis* in fide et in subjectione hierarchica non potest diu humana ferre superbia; animi autem inconstantia, ac nova audiendi vel dicendi pruriens cupiditas a Traditione firmiter tenenda facillime avertunt, uti notat Augustinus (3): «Sed etiam ipsam, quae nunc est, Ecclesiam, nisi Dominus inhabitaret, iret in errorem quamlibet studiosissima speculatio.»

164. 2.º Synodus oecumen. II, Constantinopolitana I, Apostolorum symbolo, in quo dicebatur, «Credo in sanctam Ecclesiam», quatuor hasce notas inseruit: «Credimus in *Unam Sanctam et Apostolicam Catholicam Ecclesiam*.» Scilicet, cum fidei symbolum proposuerunt Apostoli, non urgebat explicite profiteri

(1) Matth. X, 23.—(2) Ibid. XXVIII, 20.—(3) Enarr. in Ps. IX.

quod *Una* esset Christi Ecclesia, cum omnes christiani *cor unum essent et anima una*: neque quod esset *Apostolica*, quia res ipsa clamabat et oculis patebat: neque quod esset *Catholica*; quia particulares et locales sectas, a quibus discerneretur Ecclesia ad mundum universum dilatanda, diabolus non induxerat. At postea, notis aliquibus designari Ecclesiam opus fuit. Vaticanum, quoque Conc. quatuor has enumeravit *notas* (1): «Ecclesia per se ipsam, »ob suam admirabilem propagationem, eximiam sanctitatem et »inexhaustam in omnibus bonis foecunditatem, ob catholicam unitatem, invictamque stabilitatem, magnum quoddam et perpetuum »est motivum credibilitatis et divinae suae legationis testimonium »irrefragabile.» Et Augustinus ait (2): «Omnis spiritalis videt, »quia Ecclesia, per totum orbem terrarum est una, vera, catholica, »et tolerat peccata hominum, quos non potest purgare de area dominica:» et alibi: «Sequere viam catholicae disciplinae, quae ab »ipso Christo per Apostolos ad nos usque manavit, et ab hinc ad »posterios manatura est (3):» Praeterea videas eundem Augustinum praeclare evolventem (4), quo pacto Ecclesiae effulgeat auctoritas, qua salutis viam ostendit: praesertim, quid ipsum in vera Ecclesia firmiter tenebat, quod exponit dicens (5): «In catholica »Ecclesia, ut omittam sincerissimam sapientiam, ad cujus cognitionem pauci perveniunt... multa sunt alia quae in ejus gremio »me justissime tenent. Tenet consensus populorum ac gentium, »(ecce Unitatem atque Catholicitatem): tenet auctoritas miraculis »inchoata, spe nutrita, charitate aucta, vetustate firmata, (ecce Sanctitatem charismatibus Sp. Sancti fulgentem): tenet ab ipsa sede »Petri Apostoli, cui pascendas oves suas Dominus commendavit, »usque ad praesentem successio sacerdotum, (ecce Apostolicitatem): »tenet postremo ipsum catholicae nomen; quod non sine causa inter tam multas haereses sic ista Ecclesia sola obtinuit...» Et juxta Cyril. Hieros. tribus gaudet Ecclesia essentialibus characteribus; quod sit *una, sancta et catholica* (6).

165. Objicies 1.º cum Protestantibus. Per sacras Scripturas, Augustino teste, cognoscimus Ecclesiam: ergo inutiles dicendae traditae notae. *Ant. prob.* «In Scripturis discimus Christum, »in Scripturis discimus Ecclesiam» (7).

Resp. *Dist. ant.* Universim et absolute discimus Ecclesiam per Scripturas: nego *ant.* Quibusdam positis circumstantiis, quales supponit Augustinus; subdistinguo: *remote* per Scripturas cog-

(1) Const. *Dei Filius*, c. III. — (2) Serm. IV. de *Jacob et Esau*. — (3) L. de *Util. credendi*, n. 20. — (4) *Ibid.* n. 35. — (5) *Contr. epist. Manich.* l. I, n. 5. — (6) *Catech.* 18, n. 26. — (7) Ep. 166, *contr. Donatist.*

noscitur Ecclesia; conc. Proxime, quasi nota Ecclesiae sint ipsae Scripturae; nego. Nam potius per Ecclesiae magisterium cognoscere, quae sint divinae Scripturae, oportet: cognitae autem (quod supponebat Augustinus), in ipsis discimus proprietates et notas Ecclesiae, ideoque *remote* Scripturae ducunt nos etiam ad Ecclesiam cognoscendam, quae alioquin fulget etiam ex semetipsa.

166. Obj. 2.º Nihil aliud est Ecclesia, quam ovium Christi congregatio. Sed Christi oves cognoscuntur, quatenus ipsius tenent doctrinam: *oves meae vocem meam audiunt* (1): ergo vera nota Ecclesiae est Christi doctrina. Sic delirant Protestantes.

Resp. 1.º Retorqueo argumentum: atqui oves Christi dignoscuntur quatenus pascuntur a Petro; *Pasce oves meas*: et quatenus audiunt Ecclesiam; *Qui Ecclesiam non audierit, sit tibi sicut ethnicus*: et quatenus unum sunt; *Rogo, Pater, ut omnes unum sint*: etc., etc. Ergo vera nota Ecclesiae est, quod Petro et ejus successoribus sit subjecta; quod Ecclesiae magisterio ducatur, non autem sensu privato; quod unitate sit ornata, non sectis divisa; etc., etc. En quid valeat istud protestantium telum.

Resp. 2.º Ad *notae* rationem, non sufficit cum Ecclesia connexio; debet insuper esse facilius cognitum, ut supra dictum (n. 157): jam vero, ut tenere aliquos Christi doctrinam pateat, hoc etiam noscendum; quatenam ista sit doctrina. Atqui id longe est difficilius; cum ideo Christus Ecclesiam fundaverit et *notis* distinxerit, ut per eam tandem doctrina sua dignoscatur.

167. Obj. 3.º Ambrosius (2) in ea verba: *Docete omnes gentes...* ait: «Fides Ecclesiae in primis quaerenda mandatur, in qua, »si Christus habitator est, abs dubio est legenda.» Ergo sinceritas fidei *Nota* est quae ad legendum Ecclesiam nos ducere debet.

Resp. Nego *conseq.* *Anecedens* autem explico et distinguo. Verba illa Christi, quae commentatur Ambrosius, ostendunt; Ecclesiam propter fidem docendam in primis institutam; fides enim *substantia est sperandarum rerum* (3). Proinde, quemadmodum Ecclesiae in primis munus fidem praedicandi mandatur, ita nobis fidem quaerendi uti primum officium injungitur, tamquam scopus scilicet, cujus causa ad Ecclesiam accedamus, non autem tamquam signum quo illam dignoscamus. Quam ergo Ecclesiam eligere debemus, ad fidem Christi prosequendam? Illam in qua *Christus inhabitator est*; quae, nempe, *una sit, sancta, catholica et apostolica*: talem enim suam Ecclesiam Christus esse voluit, ut in praecedentibus ostensum est, adeoque in hac habitat.

(1) Jo. X, 27. — (2) L. 6, in Luc. — (3) Hebr. XI, 1.

168. Obj. 4.º Quod commune est nequit peculiaris et propria dici nota. Sed unitas pertinet quoque ad mahumetanos, et alios; ergo.

Resp. Dist. *min.* Unitas in Christi doctrina pertinet ad mahumetanos; nego *min.* In mahumetica superstitione; transeat: nam plures quoque sunt in ea sectae, ideoque id quoque negare liceret.

169. Obj. 5.º Sanctitatem, miraculis et aliis Sp. Sancti charismatibus fulgentem, dicimus notam esse Ecclesiae; at Augustinus ait (1): «Quaecumque talia in Catholica fiunt, ideo sunt approbanda, quia in Catholica fiunt; non ideo ipsa manifestatur catholica, quia haec in ea fiunt;» ergo non miracula Ecclesiam commendant, sed contra, Ecclesiae veritate illa commendantur.

Resp. In quibusdam circumstantiis certior est Ecclesiae notitia, quam alicujus facti miraculosa veritas; tunc igitur locum habet ista Augustini sententia, non vero semper et ex natura rerum; facile ergo conciliabis ejusmodi verba cum aliis ejusdem supra (n. 88) laudatis sententiis.

170. Obj. 6.º Catholicitas non fuit perpetuo in Ecclesia, sed per plurima secula exiguam tenuit orbis partem lex christiana; ergo nota Ecclesiae esse nequit.

Resp. Nego *consequentiam*: praesumit objectio, in extensione *actuali*, saltem morali, reponendam catholicitatem; nos autem id minime concedendum censemus, sed juxta sensum supra (Thes. IX. n. 61) traditum intelligendam; aliter valde difficilis intellectu nota ejusmodi evadit, quod vellem perpenderent auctores in diffusionem actuali eam constituentes. Vide responsionem alibi fusius traditam (n. 75).

Obj. 7.º Utrum adsit Apostolicitas, sive personalis, sive doctrinalis, nequit vulgus dignoscere: ergo verae Ecclesiae nota esse non potest.

Resp. Dist. *antec.* Nequit dignoscere, saltem *negative*, quatenus nullo modo respuat Ecclesia, imo vero profiteatur constanter magisterium è traditionibus acceptum; nego *ant.* Nequit vulgus cognoscere Apostolicitatem *positive*, evolvendo nempe, origines Ecclesiarum, et doctrinam conferendo apostolicam cum Ecclesiae dogmatibus; concedo, vel subdistinguo; non potest vulgus dijudicare *directe*; conc.; *indirecte*, sapientium, scilicet, auctoritate ductum; nego *antec.* et *conseq.* Etenim, sicuti testatur Augustinus (2); «Sapiens, quantum datum est, imitatur Deum: homini autem stulto, ad imitandum salubriter, nihil est homine sapienter propinquius.»

(1) De Unit. Eccl. n. 50.—(2) De Utilit. cred. 1. I, n. 33.

171. Obj. 8.º *Unitas* hierarchica Ecclesiae ad Romanum terminatur Pontificem; *Catholicitas* (quae exigit totum esse in partibus et partes in toto) indicat plenitudinem potestatis Rom. Pontificis quae ad totam protenditur Ecclesiam, singulas quoque attingere particulares Ecclesias. Sed qui ejusmodi cognoscit *notas*, ipsam individualiter Ecclesiam necessario cognoscit; ergo notae Ecclesiae, id est, *cognitu faciliores* esse nequeunt *Unitas et Catholicitas*.

Resp. Dist. *maj.* *Unitas* terminatur ad Rom. Pontificem, *Catholicitas* indicat jurisdictionem Rom. Pontificis informantem singulas Ecclesias: quae *proprietates* Ecclesiae sunt; conc. *maj.* Quatenus *notae* rationem habent; subdist. *Unitas et Catholicitas* indicant respectum ad Rom. Pontificem *confuse* et quoad se, conc.; *explicite* et *quoad nos*, nego. Nam *Unitas*, qua nota, postulat quidem hierarchiam *unam*; id est, ad caput unum personale terminatam; *Catholicitas* plenitudinem hujus auctoritatis Ecclesias singulas informantis; non vero in singulari *quis* hierarchiam terminet, vel in *quo* plenitudo sedeat auctoritatis indicant. Si namque talis habeatur notitia, evadunt, fatemur, notae *positivae*, et ipso facto noscitur vera Ecclesia.

SCHOLION

172. Praedictae *Notae* possunt praecisive intelligi veluti Ecclesiae proprietates; scilicet, tamquam profluentes ab ejus natura et constitutione prout a Christo dispositis: ejusmodi sensu acceptas, fide catholica constat ad Christi Ecclesiam necessario pertinere; quod praecedentes theses sat manifestant. Ut autem *notae* rationem induant aliud requiritur, uti dictum est (n. 157): unde hoc sensu acceptae non videntur eadem certitudine convenire Ecclesiae, praesertim cum sensus comprehensivus earum determinatur; in sensu enim determinando non omnes conveniunt auctores, licet in iis indeterminate asserendis consentiant. Nihilominus censeo doctrinam dicendam catholicam, quatuor ejusmodi proprietates esse *notas* verae Ecclesiae, tum propter communem in hac re consensum, tum, maxime, propter Concilii Vatic. sententiam supra (n. 164) laudatam.

In numero autem *Notarum* definiendo major est dissensio; nam alii pauciores, alii autem plures annumerant: at ii qui pauciores, in his reliquis comprehendunt; qui autem plures, dividunt quae nos in quatuor dictis amplectimur.

CAPUT III.

De Ecclesia Christi singulariter cognoscenda.

ARTICULUS I.

De vera Christi Ecclesia positive cognita.

THESIS XVII.

Ecclesia catholico-romana, id est, quae in quinque mundi plagas dilatatur, et Romano Episcopo, tamquam centro et capiti adhaeret, est vera Christi Ecclesia.

1.º Est fidei catholicae thesis haec: «Si quis dixerit, beatum Petrum Apostolum non esse a Christo Domino constitutum Apostolorum omnium principem, et totius Ecclesiae caput...; aut Romanum Pontificem non esse beati Petri in eodem primatu successorem; anathema sit» (1).

173. Probr. 2.º Cui insunt omnes Christi Ecclesiae notae, illa est vera Christi Ecclesia. Atqui Ecclesiae catholico-romanae omnes conveniunt ejusmodi notae; ergo. *Major* ex eo patet quod aliter evaderet Ecclesia invisibilis, quod repugnat (2). *Minor* igitur ostenditur.

Ecclesia catholico-romana est a) *una*; unitate fidei et unitate capitis eam gubernantis; ita ut qui vel eandem fidem nolit confiteri, vel obedientiam supremo capiti detrectet, ab Ecclesia projicitur:

b) *sancta*; puram docens morum doctrinam, vitia damnans, sancta ad mundandum a peccatis ministrans sacramenta, sanctis effulgens membris, quae juxta ejus disciplinam vitam degunt, quaeque miraculis, aliisque Sp. Sancti charismatibus a Deo commendantur. Perspicimus quidem in Ecclesia romana edoceri et perfici quaecumque ad sanctitatem et perfectionem pertinent evangelicam, ita ut innumeras gignat congregationes et virorum et feminarum hanc sanctitatem profitentium.

«Quod continentia, ut verbis utar Augustini (3), usque ad te-

(1) Syn. Vat. c. *Pastor aeternus*, c. I et II. — (2) *Supra*, thes. XV, n. 153. — (3) *De Util. cred.* n. 35.

»nuissimum victum panis et aquae, et non quotidiana solum, sed etiam per contextos plures dies perpetuata jejunia; quod castitas usque ad conjugii prolisque contemptum; quod patientia usque ad cruces, flammam neglectas; quod liberalitas usque ad patrimonialia distributa pauperibus; quod denique totius hujus mundi aspernatio usque ad desiderium mortis intenditur. Pauci haec faciunt, pauciores bene prudenterque faciunt; sed populi (catholici) probant, populi audiunt, populi favent, diligunt postremo populi; populi suam imbecillitatem, quod ista non possunt, nec sine propectu mentis in Deum, nec sine quibusdam scintillis virtutis, accusant. Quod si haec, et alia ejusmodi, in Catholica fieri dubites, sanctorum legas vitas; diversarum congregationum percurras annales; virorum apostolicorum, nec non feminarum, non solum inter christianos, sed etiam inter gentiles et barbaras nationes versantium perpendas gesta, quae ipsis haereticis stupori sunt:

c) *catholica*: nam romanam Ecclesiam crescere et dilatari per universum mundum, ita ut, ubique eadem sit et unita, et partes sint ad invicem et cum toto homogeneae, factum est evidens ob oculos omnium positum. Quae suo tempore Augustinus (1), eadem nunc de romana jure dicimus Ecclesia: «Ecclesia illa est, quam modo dixit *unicam suam*: haec est unica catholica, quae toto orbe copiosa difunditur, quae usque ad ultimas gentes crescendo porrigitur. Unde in Evangelio dicitur: *Et praedicabitur hoc evangelium omnibus gentibus, et tunc veniet finis*:»

d) denique *apostolica* est: nam ab apostolo Petro dimanat Romana Sedes, et hujusce Ecclesiae Pontifices, pastores, doctores, constanter et ubique proclamant quod Paulus praecipiebat (2) *Tenete traditiones quas didicistis, sive per sermonem, sive per epistolam*; et quod Stephanus I, decernebat tamquam regulam ubique servandam: «Nihil innovetur nisi quod traditum est:» pari modo Tridentinum (sess. 4): «Traditiones ipsas tum ad fidem, tum ad mores pertinentes, tamquam vel ore tenus a Christo, vel a Spiritu Sancto dictatas, et continua successione in Ecclesia catholica conservatas, pari pietatis affectu ac reverentia suscipit et veneratur.»

174. 3.º Miracula ab initio argumentum extiterunt veritatis christianae religionis, ut alibi probatum (3); et Ecclesiae concessa ut cum eadem permanerent, quod supra (4) ostendimus. Atqui Ecclesia catholico-romana miraculis a Deo commendatur: ergo vera est Christi Ecclesia. *Minorem* tum universa ecclesiastica historia

(1) Lib. seu Ep. Honorato, n. 43. — (2) 2.º Thess. II, 14. — (3) Disq. II, n. 186, thes. XVIII. — (4) Thes. X, n. 84.

tum Patrum testimonia, tum authentica canonizationis Beatorum et Sanctorum acta, tum sanctorum missionariorum, ut Francis- ci Xaverii, Petri Claver, etc., etc., vita et opera, authenti- cis et innumeris testibus certissima. confirmant.

175. 4.º Vel Ecclesia romano-catholica est vera Christi Ecclesia vel nulla est certa. Sed hoc est aperte falsum; ergo, *Minor* patet su- pra (1). *Major* prob. Praeter romanam Ecclesiam, nulla est chris- tiani nominis secta quae sic splendeat, unitate, sanctitate, catholi- citate et apostolicitate, uti illa effulget: ergo nulla manet in mun- do certa Ecclesia Christi, si romano-catholica vera non foret.

Unde cum eodem Augustino (ibid.) colligimus: «Cum igitur »tantum auxilium Dei, tantum profectum fructumque videamus; »dubitabimus nos ejus Ecclesiae condere gremio, quae usque ad »confessionem generis humani ab Apostolica Sede per successiones »episcoporum, frustra haereticis circumlatrantibus, et partim ple- »bis ipsius iudicio, partim conciliorum gravitate, partim etiam mi- »raculorum majestate damnatis, culmen auctoritatis obtinuit? Cui »nolle primas dare, vel summae profecto impietatis est, vel praeci- »pitis arrogantiae.»

176. Obj. 1.º Plures semper reperire est in romanae Ecclesiae doctoribus et scholis circa fidem dissensiones, ex. gr. de libertate, de gratia, de praedestinatione, etc.; ergo minime huic convenit Ecclesiae unitatis nota.

Resp. Dist. *ant.* Reperiuntur dissensiones circa fidem definitam, seu catholicam: nego. Secus; conc. *ant.* et nego *conseq.* Rationis lumen minime lumine fidei extinguitur aut obscuratur, potius vero intenditur; et Ecclesiae auctoritas discussiones circa sacram doctri- nam non improbat, Apostolo (2) suadente: *Omnia probate, quod bonum est tenete.*

177. Obj. 2.º Successores B. Petri, principis Apostolorum, saepe plures simul extiterunt. Ergo unitas regiminis vel non est nota Ecclesiae, vel tunc defecisse Ecclesiam, aut invisibilem fac- tam dicendum.

Resp. Dist. *ant.* Plures extiterunt, iique legitimi; nego. Aliter; conc. *antec.* et nego *consequentiam.* Defecit tunc Ecclesia apud eos qui schisma malitiose fovebant, non autem in reliquis: invisibilis fuit non in se, neque apud eos qui legitimo adhaerebant capiti; sed apud eos solum, qui bona fide illegitimum sequebantur, donec fac- torum veritas liqueret omnibus (a).

(1) Thes. XV, n. 153.—(2) 1.^a Thess. V, 21.

(a) Et hic notare juvat, non debere (ut puto,) nec posse concedi, quod nullis tunc certo constabat de vero Ecclesiae capite: nam si verum Ecclesiae dabatur caput

178. 3.º Innumeri sunt in Ecclesia peccatores, pauci autem vere sancti. Sed corporis bonitas vel malitia ex majori partium numero potius definienda, quam ex una vel altera: ergo non *sancta* dicenda Ecclesia, sed è contra.

Resp. Dist. *maj.* Pauci sancti, innumeri peccatores sunt, idque fit ex innata Ecclesiae propensione: nego: ex vitio extrinseco et adversante Ecclesiae natura: conc. *maj.* Similiter *minorem* distin- guas: si corporis partes bene vel male se habent ex innata aptitu- dine, dijudicandum erit juxta majorem partium numerum; concedo; aliter, nego *min.* et *consequentiam.* Peccatores sunt non pauci in Ecclesia quemadmodum in area praeponderant paleae granis, ait Augustinus (1); at justi ex interna Ecclesiae vita enascuntur, tamquam connaturales fructus; peccatores vero extrinsecus malitia hominum gignit, Christi Ecclesia obsistente.

179. Obj. 4.º Romana Ecclesia immensas Asiae et Africae regio- nes ad recentia usque tempora ignoravit, quemadmodum et Ocea- niam universam, utrasque Americas. Quod autem de Asiae, Africae et Europae partibus possederat, irruentibus haereticis, schismaticis et mahumetanis, vel penitus amisit, vel magna ex parte: ergo non est *catholica* dicenda, sed potius *pusillus grex.*

Resp. Dist. *consequens.* Dicenda romana Ecclesia *pusillus grex*, si ipsa, ad quamvis aliam christiani nominis sectam respective consi- deretur; nego: eo enim ducunt notae ad veram Christi Ecclesiam a falsa discernendam: si ad infideles, fictosque christianos simul eam comparemus; conc. *conseq.*

Unde, falso supponitur in universas mundi partes simul versari debere Ecclesiam, ut sit *catholica*, sicut supra dictum est (n. 170): falso etiam fingitur, loca illa quae obtinuerit debere actu retinere: ut enim notabat Augustinus (2): «Donatistae ruperunt in »Africa, ariani ruperunt in Aegypto, photiniani ruperunt in Pan- »nonia, manichaei ruperunt in Perside. Quot locis sagena illa dis- »rupta est? Et tamen quod includit, perducit ad liffus.»

180. Obj. 5.º Christi Ecclesia unitate coalescit hierarchica, ad unum caput personale, non morale ducta. Sed romana Ecclesia ca- put habet morale quo gubernatur, Congregationibus scilicet car- dinalium; ergo vera esse nequit Ecclesia Christi. Resp. Dist. *min.* Romana Ecclesia gubernatur cardinalium Congregationibus, auc- toritate ipsis propria et independenti aut plena; nego: potesta-

(uti conceditur); cur dicendum, de hoc facto nullos notitiam certam habuisse? Numquid momenta legitimae electionis latere apud omnes necessum erat? Quod si apud aliquos nota erant, poterant quoque apud alios morali certitudine evulgari.

(1) De Unit. Eccl. n. 50.—(2) Serm. 252. IV De Tempore.

te a Pontifice Summo accepta et dependenti ac partiali; concedo.

Inst. Quod auctoritas non sit propria, sed aliunde accepta; quod non independens, sed altiori subordinata; id sane pertinet et respicit ad *causam* et *originem* ipsius, non vero ad *effectum*, id est, ad *gubernationem* reapse vigentem; scilicet, non afficit hierarchiam in *actu secundo* inspectam. Atqui hierarchia eatenus *nota* verae Ecclesiae populis esse potest, quatenus *effective*, seu in *actu secundo* se prodit; ergo in romana Ecclesia *nota unitatis* hierarchiae desideratur.

Min. probatur. Quod auctoritas Ecclesiam regens sit *divina*, quod non sit *humanitas* accepta, cum ipsius Ecclesiae confunditur veritate et divinitate: ergo unitas hierarchica non potest rationem *notae* ex parte causae et originis induere, sed ex *actu secundo*, seu ipsa gubernatione *effective* exercita.

181. Resp. ad instantiam: dist. *maj.* Quod auctoritas non sit *propria*, quod non sit *independens*... non afficit gubernationem in *actu secundo* inspectam, si in ipso *actu secundo* non elucescat dependentia; conc. *majorem*; si ipse *actus secundus* dependentiam prae se ferat; nego *majorem*. Deinde concessa *minori* et sequenti probatione, nego *consequentiam*.

Et sane, romanae Congregationes cum summa sapientia sunt a Summis Pontificibus constitutae, ita ut, non obscuretur, sed potius elucescat, ecclesiasticae hierarchiae natura et suprema potestas.

Hinc Congregatio quae dicitur *Concilii* (quippe ad executionem decretorum Concilii Tridentini instituta), non proprie regit Ecclesiam, sed ut per leges Tridentini, a Papa confirmati, regatur providet. Licet autem habeat nunc (initio enim non habebat) etiam facultatem dubia, ad decreta Concilii spectantia, interpretandi; non tamen ea quae fidem attingunt: cetera autem solum Pontifice consulto authentice interpretatur. Unde manifesto elucet non inesse Congregationi primatum, seu summam Ecclesiae auctoritatem.

Congregatio supremae Inquisitionis decreta universalis coram Sanctissimo edere solet, et quidem ipsius Pontificis nomine. Delegatam ergo et partialem tantum habere auctoritatem facile constat.

Similiter SS. Rituum Congregatio decreta universalis (nam particularia, cum universalem non respiciant Ecclesiam, nullum posunt dubium de vera Ecclesiae unitate hierarchica ingerere) de mandato solummodo Summi Pontificis edit ac promulgat.

Unde manifestum est nullatenus ante populos hierarchicam Ecclesiae unitatem per romanas Congregationes obscurari. Dixi *ante populos*; nam quod ad catholicos pertinet, notae eis sunt duae

regulae generales, quae veluti principia haerent muneribus a Pontifice Summo ceteris, etiam Cardinalium Congregationibus, collatis, ut observat Berardus (1): «Primum est, quoniam de supremo Principe agitur, non jurisdictionem universam, et quantacumque sit, in ejus veluti constitutos vicarios fluere... Hinc a delegato Pontificis Maximi ad eundem Pontificem provocatur. Alterum principium est, nonnullas inesse Pontifici Maximo praerogativas, quas, quod dignitati ipsi cohaereant, personales quodammodo dixerimus, nec facile aliis communicandas, eodem jure, quo nec ipsa dignitas pontificatus maximi per quamcumque delegationem communicari potest.»

Jam vero Pontificis Maximi praerogativa est, centrum esse unitatis Ecclesiae, tum quoad fidem, tum quoad hierarchicam potestatem, ex dictis constat: propterea decreta omnia ad fidem spectantia, vel ad leges universales Ecclesiae, numquam sejunctim a potestate Pontificis Maximi exhibentur; tum ut summam attingant efficaciam; tum ne exinde unitas Ecclesiae ullatenus obnubiletur, quasi hierarchicus ordo a Christo constitutus declinaverit, a capite, scilicet physico, ad caput morale.

182. Quapropter quorundam canonistarum (2) adprobare nequimus opinionem, qua conferre ausi sunt Primatum pontificium cum imperatoria potestate, et naturam illius juxta hanc definire. Volentes, scilicet, ostendere, promulgatione pontificia non indigere, ut universam obligent Ecclesiam, declarationes Congregationis Concilii; argumentantur ex Justiniani imperatoris statuto circa jurisconsultorum responsa: ut valeant «tamquam si eorum studia ex principalibus constitutionibus profecta, et a nostro divino fuerint ore profusa:» quasi, nempe, id debuerit Pontifex velle de sua in Congregationem delegata potestate, quod placuit Imperatori de jurisconsultorum placitis. At toto coelo distant pontificius Primatus et imperatoria potestas. Illud namque *divinae* est institutionis; haec vero *humanae*: illud in *Notam* et signum positum est verae Christi Ecclesiae; «Primatus Petro datur, ut una Christi Ecclesia, et cathedra una monstretur», ait Cyprianus; et Augustinus: «Quo venturus est qui sedit?... Ad Ecclesiam quae una est, et super unum qui claves ejus accepit, voce Domini fundata» (3). Communem sane, prout libeat, faciat imperator supremam suam potestatem; deponat etiam illam, si velit, et in aristocraticum vel democraticum resolvat imperialem principatum; nihil moramur: absit vero quippiam ejusmodi de primatu Pontificio excogitare. Unde et ipse Pontifex Sixtus V (4), in eadem Constitutione,

(1) Comment. in jus can. diss. 2, c. 3. — (2) Apud Schmalzgrueber, *Diss. proem.* n. 372. — (3) Vide supra, n. 42. Thes. VII. — (4) Const. «Immensa.»

ubi romanas instituebat vel confirmabat Congregationes, ait: «Romanus Pontifex, quem Christus Dominus corporis sui. quod est »Ecclesia, *visibile caput* constituit.» *Visibile* quidem, non qua *homo* tantum, sed qua *caput*, voluit esse *visibile*. Ad finem autem Constitutionis, ubi facultates singulis participatas Congregationibus declarat, ait: «Graviora quaecumque ad nos vel successores nostros deferantur; ut quid secundum Deum expediat, ejus gratia adjuvante, mature statuamus.» Atqui inter graviora, imo inter gravissima, deputandum ea quae sunt primatus Pontificii quasi constitutiva; teste Florentino Conc., teste etiam Vaticano: nempe. potestas *pascendi* et *gubernandi* universalem Ecclesiam collective sumptam; quod perficitur respective definitionibus circa fidem vel mores, et legibus universalibus: numquam ergo concedet S. Pontifex communem aliis evadere potestatem istam, ideoque *visibilis* semper existet, non apud catholicos tantum, sed apud gentes quoque omnes, unitas hierarchica *personalis* et *physica* Ecclesiae Christi.

ARTICULUS II.

De Christiana Ecclesia negative cognita, seu de iis qui ad Christi Ecclesiam non pertinent.

THESIS XVIII.

Schismatici Constantinopolitano episcopo adhaerentes nequeunt Christi esse Ecclesia.

183. **Nota.** Constantinopolitanum schisma a Photio, patriarcha illius urbis, originem habuit seculo IX. Deinde, non semel, ad Concilium generale orientales vocati, et consentientibus eorum legatis ad unitatem redire, uti in Lugdunensi conc. et Florentino, aliquorum episcoporum turbulentis unio fuit impedita.

Probr. 1.º Vera Christi Ecclesia est Romano-catholica, ut probatum thesi praec.; et debet sub unico hierarchico regi ordine, ut diximus thesi VI. Sed adhaerentes schismati photiano non reguntur eodem hierarchico ordine cum Ecclesia Romano-catholica: ergo ad veram Christi Ecclesiam non spectant.

2.º Centrum et culmen christianae hierarchiae sunt Petrus Apostolorum princeps, ejusque successores Romani Pontifices, ut supra probatum est. (Thes. VII et VIII). Atqui adherentes photiano schismati, longe sunt ab hoc hierarchiae centro: ergo sunt extra Ecclesiae Christi *unitatem*.

183. 3.º Suprema, qua abutitur, potestas episcopus Constantinopolitanus post Photium, non habet originem Apostolicam: ergo ejusmodi ecclesia non est Apostolica. *Ant.* patet. Nam potestas ejusmodi a Photio originem ducit rebellanti, et a Sede Apostolica excommunicatione confixo: primis seculis non nisi simplicem episcopum illa civitas habuit; deinde caput imperii evadens patriarchatu donata fuit; Patriarchae autem, usque ad seculum IX, cum Graecis Romano Pontifici subjecere, tamquam capiti Universalis Ecclesiae; tamen, non semel in haeresim lapsi depositi et damnati sunt. Patet ergo Ecclesiam illam ejusque Episcopum nullatenus esse posse centrum et supremum culmen christianae hierarchiae divinitus institutae.

4.º Ista Constantinopolitana ecclesia ad mundum universum non enuntiat Evangelium, sed sterilis omnino jacet, et cum partibus desiit esse homogenera; ergo non est amplius catholica, juxta ea quae de catholicitate ostensa sunt (thes. IX, n. 61). Et quidem, eodem jure, seu potius, eadem injuria qua recessit ipsa a Romana et Catholica unitate, ab ea vicissim Russicae et Graecanicae et Armenicae ac Aethiopicae ecclesiae segregatae fuere.

184. **Corollar.** Orientales ecclesiae, quas vel Russiarum imperatori vel Armenorum patriarchae, vel Graecorum archiepiscopis et primatis, subduntur, ad veram Christi Ecclesiam non spectant. Nam argumenta, adversus Constantinopolitanam posita ecclesiam, idem evincunt contra istas ecclesias ab eadem postea sejunctas. Idem plane infertur adversus Coptorum, Aegyptiorum, aliorumque ecclesias, quae, praeter Nestorianos vel Eutichianos quibus inficiuntur errores, olim jam ab oecumenicis Conciliis damnatos, Notis orbatae in simili versantur schismate.

THESIS XIX.

Protestantium innumerae sectae, sive simul sumptae, sive singillatim. Lutherani, nempe, Calvinistae, Zuingliani, Anabaptistae, etc., etc., non pertinent ad veram Christi Ecclesiam.

185. 1.^a Pars prob. Simul sumptas sectas istas non pertinere ad veram Christi Ecclesiam, patet 1.º Vera Ecclesia, ut probatum est (thes. XVII), est Catholico-Romana. Atqui non habent Protestantes cum Catholica communionem: ergo non spectant ad veram Christi Ecclesiam.

2.º Congregatio cui non insunt Notae Christi Ecclesiae, nequit vera esse Ecclesia. Sed talis se habet ista sectarum congregatio, uti facile perspicias si Notas singulas expendas; ergo. Nam *Unita-*

tem hierarchicam et in fide minime habent: quad *Sanctitatem*, turpissimos errores in moribus profitentur; charismata autem Spiritus S. nulla invenies: *Catholicitas* longe ab ipsis existit; nam neque cum toto, neque ad invicem habent sectae protestantes homogeneitatem: de *Apostolicitate*; ut quid loquendum? Natae sunt a turpissimis impostoribus et vitiosis novatoribus seculo XVI.

186. II.^a Pars prob. nempe, neque ulla Sectarum Protestantium potest vera esse Christi Ecclesia.

1.º Quaelibet earum est sejuncta et independens a Catholica, quae, ut probatum est, est vera Ecclesia christiana. Sed vera Ecclesia Christi debet unica gubernari hierarchia et eandem habere fidem: ergo nulla Protestantium secta ad veram spectat Ecclesiam.

2.º Nulla istarum Sectarum habet in fide *Unitatem*; quilibet enim quod vult et aridet, id credit; et inde id fluxit quod sectam a secta divisit, et dividit sectarium a sectario, nempe, *Spiritus Privatus*, uti dicunt, regula eorum fundamentalis.

3.º In Christi Ecclesia regula credendi debet esse ecclesia docens, ut probatum supra (thes. V, n. 25). Sed nulla Protestantium secta hac utitur fidei regula; ergo. Unde hac certissima norma configimus omnes et singulas Protestantium sectas et sectarios: *Nos ex Deo sumus. Qui novit Deum audit nos; qui non est ex Deo, non audit nos; in hoc cognoscimus spiritum veritatis et spiritum erroris* (1).

4.º Quaelibet Protestantium secta fuit recens orta; ergo non est *Apostolica*: item, est in angulo jacens, et sibi dissimilis, sive partes ad invicem, sive cum toto; ergo non est *Catholica*: ergo non est Christi Ecclesia.

5.º Miracula et cetera Sp. Sancti charismata veram Ecclesiam comitari debent et commendare, ut probatum fuit (thes. X, n. 84). Sed nullis miraculis fuit commendata secta aliqua: ergo Ecclesia Christi esse nequit.

187. 6.º Fidem Christi amplecti est prudentiae et virtutis actus. Atqui nulla virtus et prudentia suadet sectam aliquam amplecti protestanticam; ergo in nulla Protestantium secta est fides Christi quaerenda. *Major* patet; Christi enim amplecti fidem actus est honestus ac meritorius: *Qui crediderit, salvus erit* (2). *Minor* probatur. Non soli catholici, sed et Protestantes fatentur, in Catholica Ecclesia posse credentes aeternam assequi salutem: è contra, de qualibet secta, docet Catholica, extra salutis viam aberrare; et sectae reliquae de illa putant, falsam profiteri fidem. Atqui manifesta est imprudentia, viam incertam salutis arripere, certa et communi sensu

(1) 1.^a Jo. IV, 6.—(2) Marc. XVI, 16.

probata, dimissa: ergo nulla virtus et prudentia potest ad Protestantismum ducere.

188. Obj. Sufficit articulos fidei profiteri necessarios ut quis ad Ecclesiam spectet Christi. At illos omnes Protestantes profitentur; ergo.

Resp. *Nego min.* Nam qui unum tantum neget fidei articulum, cum Dei nitatur testimonio, *mendacem facit eum*; ut loquitur Joannes (1): ergo omnem subvertit fidem. Et quidem non minus in re minima, quam in maxima infallibilis est Deus; hinc, sine discrimine, a Protestantibus ficto, dixit Dominus (2): *Qui crediderit salvus erit; qui vero non crediderit, condemnabitur*. Et Paulus ajebat (3): *Licet nos aut Angelus de coelo evangelizet vobis praeterquam quod evangelizavimus vobis, anathema sit*.

THESIS XX.

Anglicana secta, ab Henrico VIII inducta, ab Elisabetha regina instaurata, non potest vera Christi esse Ecclesia.

189. *Nota.* Orta fuit Anglicana secta ex eo, quod Henricus Rex voluit, dimissa legitima uxore, Annam Bolenam, cujus turpi amore fuerat irretitus, ducere. Noluit autem Romanus Pontifex prius legitimum, ideoque indissolubile, solvere conjugium: exinde luxuriosus rex a Romana et Catholica recessit Ecclesia, et regnum totum compulit vel mortem subire, vel a fide etiam recedere; seque Ecclesiae caput habendum decrevit.

Prob. 1.º Primum falsitatis argumentum pro Anglicana secta sit ipsius turpissima origo.

2.º Centrum et culmen christianae hierarchiae sunt Romani Pontifices, ut ostendimus (Th. VIII, n. 51): sed unica est ecclesiastica hierarchia; ergo extra Christi Ecclesiam Anglicani versantur. *Minor*, ex Thes. VII, patet, supra, n. 36.

3.º Anglicana secta communionem habet cum haereticis, imo et rationalistis manifestis: ergo ab Unitate fidei decessit.

4.º Secta Anglicana omnem accipit jurisdictionem a seculari principe, ac saepe a femina regina; sed ab Apostolica traditione hoc est alienissimum; ergo.

5.º Nulla elucet in Anglicana secta Sanctitas miraculis commendata. Atqui miracula et alia Sp. Sancti charismata veram Ecclesiam consequuntur, ut probatum est; ergo. *Minor* ex thesi X constat.

(1) 1.^a Jo. V, 10.—(2) Marc. XVI, 16.—(3) Gal. I, 8.

CAPUT IV.

De Ecclesiae filiis, seu veris christianis dignoscendis.

THESIS XXI.

Quidam ad Christi Ecclesia spectant interne et externe, seu et quoad illius animam, et quoad corpus; alii autem vel quoad animam tantum, vel quoad corpus; quidam denique nullo modo actualiter pertinent, sed in potentia, seu ex debito solum.

190. *Nota.* Ecclesia ovile et corpus Christi dicitur, et est; ideoque multis coalescit membris cum Christo capite et ad invicem coadunatis. Ex superius traditis constat, ejusmodi unionem ex donis internis procedere, puta, fide, aliisque Spiritus Sancti charismatibus; et ex vinculis externis, nempe, ejusdem fidei professione, sub eadem hierarchia subjectione, eorumdem necessariorum Sacramentorum participatione, et reliquorum mandatorum custodia. Hinc nomine *animae* Ecclesiae veniunt fides, charitas, aliaque Spiritus Sancti charismata interna; nomine autem *corporis* indicantur visibilia et externa fidelium vincula.

191. *Prob.* His positus, probatio, vel potius explicatio thesis obvia est. a) Quidam non solum externe fidem catholicam profitentur, sacramenta suscipiunt ceteraque mandata, tum divina, tum Ecclesiae hierarchicae, exequuntur; sed interius etiam donis fruuntur Spiritus S. quibus Christi vitam participant: ergo quidam externe et interne, quoad corpus et quoad animam, ad Christi spectant Ecclesiam. De his dixit Dominus (1): *Claritatem quam dedisti mihi dedi eis; ut sint unum, sicut et nos unum sumus. Ego in eis, et tu in me, ut sint consummati in unum; et agnoscat mundus quia tu me misisti, et dilexisti eos, sicut me dilexisti.* Etenim exterius etiam horum prae lucente sanctitate ad Christi Dei cognitionem mundum adducunt.

192. b) Alii, praesertim ex vulgo, in schisma, vel fidei errorem ignoranter prolapsi sunt ut notat Augustinus (2); at interius in Christum credunt, et affectu nonnisi veram cupiunt profiteri fidem

(1) Jo. XVII, 22, 23.—(2) Supra, n. 78.

et omnia, prout intelligere valent, servant mandata: ergo isti ad Christum ejusque pertinent Ecclesiam, sed quoad animam tantum. E contra, quidam sepulcra sunt dealbata; id est, exterius ea omnia praestant quae Ecclesiae filii praestare tenentur: verum interius vel partim, vel ex toto, ab ea fide, formata aut informi, quae nos Christo et Ecclesiae conjungit, recedunt; ergo nonnulli quoad corpus quidem inter membra Ecclesiae connumerantur, quoad animam autem defecerunt. Istos respiciebat Joannes dicens (1): *Ex nobis prodierunt, sed non erant ex nobis.* Quia autem fides primum est ex supernaturalibus donis, haereticus nullatenus inhaeret Christo et animae Ecclesiae.

193. c) Denique, non pauci nullis externis vinculis cum Ecclesia copulantur, et internis etiam carent Spiritus S. donis: ergo isti neque ad Ecclesiae animam, neque ad corpus possunt referri. *Ant.* patet. Nam plures vel fidem adhuc non sunt amplexati, vel ab ea recesserunt, et exterius etiam Ecclesiae non obsequuntur. Unde haereticus manifestus neque ad corpus spectat Ecclesiae; tamen eadem subjectus est, quia injuste recessit.

d) Denique adjicimus, quod isti in *potentia* seu *ex debito* ad Ecclesiam pertinent. Ut enim supra ostensum est, omnes homines fidem Christi profiteri tenentur et Ecclesiae coadunari, ut salutem consequantur aeternam. Vide Thesim I, n. 6.

THESIS XXII.

Ecclesia non coalescit ex solis praedestinitis. Certa et catholica est doctrina.

194. *Nota.* Praedestinati dicuntur illi, quorum aeternae salutis sic Deus ab aeterno providit, ut eam sint de facto consecuturi, ac ideo in Dei charitate de praesenti vita decessuri.

Prob. 1.º Damnata fuit ab Ecclesia Prop. 1.ª Hus, quae sic se habet: «Unica est sancta universalis Ecclesia, quae est praedestinatorum universitas.» Jure proscripta; aliter foret Ecclesia invisibilis: vide retro Thesim XV.

2.º Paulus, magnus Apostolus, a Christo electus, timebat tamen reprobari, et inde, ne, forsitan e praedestinatorum non esset numero: numquid timebat etiam, utrum ad Ecclesiam pertineret Christi? Vide eum asserentem (2) se ministrum esse Christi et Apostolum.

3.º Vincula tum interna, tum externa, quibus Christo et Eccle-

(1) 1.ª Jo. II, 19.—(2) 2.ª Cor. I, 1; XI, 23.

siae jungimur, ut fides, etc., non pendent a praedestinatione ad gloriam: ergo hac non stante, illa existere possunt.

195. Obj. Nemo accedit ad Christum nisi Pater illum trahat (1). Sed nullus perit ex his quos Pater Christo tradit (2): ergo praedestinati soli ad Christum accedunt et sunt illius membra.

Resp. Dist. *min.* Nullus perit Christi causa; conc. *min.* Illius qui perit culpa: Subd. Si perseveranter trahatur et efficaciter; concedo: aliter; nego: quod facile intelligitur ex parabola vitis (3); nam quidam cum palmites sint Christi et membra, tamen fructum ferre nolentes, tolluntur et in ignem mittuntur.

Inst. De illis qui Ecclesiam deserunt, ait S. Joannes (4): *Ex nobis prodierunt; sed non erant ex nobis.* Sed reprobi omnes prodierunt tandem ex nobis; ergo non sunt ex nobis, seu de Ecclesia. Resp. Dist. seu explico Joannis sententiam: *Non erant ex nobis* permanenter, seu finaliter et plene; conc. Actum, seu transeunter et ex parte saltem, seu externe; nego. Hoc sensu locutum sanctum Apostolum, ipse indicat: *Nam si fuissent ex nobis, permansissent utique nobiscum.*

THESIS XXIII.

Catholicus, etiamsi peccator, absolute intra Ecclesiam existit, licet imperfecte.

196. Propositio est certa et catholica.

Prob. 1.º Trident. conc. definit (5): «Si quis dixerit... eum qui fidem sine charitate habet, non esse christianum; anath. sit.» Et adversus Syn. Pistor. damnavit Pius VI prop. 15.^m: «Intellecta in eo sensu, ut ad corpus Ecclesiae non pertineant nisi fideles, qui sunt perfecti adoratores in spiritu et veritate: haeretica.»

2.º Thesim hanc docet passim Augustinus adversus Donatistas; et Hieronymus ait (6): «Quomodo caput plurima sibi habet membra subjecta, è quibus sunt nonnulla vitiosa; ita et Dominus J. C. cum sit caput Ecclesiae habet membra eos omnes qui in Ecclesia congregantur; tam sanctos videlicet, quam peccatores.»

3.º Ratio ex dictis elucet: nam tum interne per fidem et spem; tum externe per fidei professionem et subjectionem hierarchicam Ecclesiae et Christo peccatores copulantur.

Adjicimus, *licet imperfecte*; quod patet ex thesi X, praesertim n. 83.

(1) Jo. VI, 44. — (2) Ibid. 29. — (3) Ibid. XV. — (4) 1.^a Jo. II, 19. — (5) Sess. XVII, c. 28. — (6) *In ep. ad Ephes.* c. 1, v. 22.

Obj. Apud SS. Patres non semel legitur, ad Ecclesiam Christi malos non pertinere. Resp. Non pertinere *perfecte*, conc.; carent enim charitatis vinculo: *imperfecte* uti infirma membra; nego.

THESIS XXIV.

Excommunicati removentur partim ab Ecclesiae corpore, non autem ab anima.

197. Prob. 1.^a pars. Excommunicatio removet a communione fidelium, vel saltem a participatione Sacramentorum: ergo aliquo modo ab Ecclesia sunt segregati. Deinde supponit haec poena contumaciam aliquam in delinquendo apud eum qui excommunicatur: ergo aliquatenus a subjectione hierarchica deficit.

Dicimus *partim* removeri ab Ecclesiae corpore excommunicatos; nam si ignoranter ad sacramenta accedant, valide; si autem ex necessitate, etiam licite ea recipiunt. Praeterea eandem cum Ecclesia fidem profitentur, et unionem hierarchicam retinent.

198. Probr. 2.^a Pars. Ab Ecclesiae anima non removentur excommunicati: tum quia excommunicatio est fori externi poena; etiamsi interius et coram Deo ad eam subeundam obliget; tum quia dona illa Spiritus Sancti quae interius Christo jungunt a solo Deo pendent et conceduntur. Ideo ajebat Augustinus (1): «Saepe etiam sinit divina Providentia, per nonnullas nimium turbulenta carnalium hominum seditiones expelli de congregatione christiana etiam bonos viros. Quam contumeliam vel injuriam suam cum patientissime pro Ecclesiae pace tulerint, docebunt homines, quam vero affectu, et quanta sinceritate charitatis Deo servendum sit... Hos coronat in occulto Pater, in occulto videns. Rarum hoc videtur genus, sed tamen exempla non desunt; imo plura sunt, quam credi potest. Ita omnibus generibus hominum et exemplorum ad animarum curationem et ad institutionem spiritualis populi, utitur divina Providentia.»

(1) De vera Relig. c. 6.

CAPUT V.

De sacro deposito, seu fontibus unde Ecclesia sacram haurit doctrinam.

199. *Nota.* Apostolus ad Ecclesiam scribens Thessalonicensem praecepit (1): *Tenete traditiones quas didicistis, sive per sermonem, sive per epistolam nostram:* ad duo ergo capita ducebat Paulus omnem a se traditam christianam institutionem: quatenus vel scriptis consignatam, vel ore tenus commendatam: hoc apostolicae praedicationis caput *Traditionis* nomine, quasi proprio, notatur; illud autem *Scripturae sacrae* titulo insignitur, quemadmodum legis Moysae veteres *Scripturae*; si tamen *Deo inspirante* fuerint *scripturae* exaratae. Nam si hominis tantum diligentia fuerit doctrina vel institutio aliqua, etsi divina, scriptis tradita, non ideo a nomine *Traditionis* proprie dictae removetur.

200. Praeterea notandum, dispesci *Traditiones* in divinas, apostolicas et ecclesiasticas; quatenus habuere originem immediatam vel a Deo, vel ab Apostolis, vel ab Ecclesia tantum, uti ab Apostolis condistincta et consequenti. Inter primas ea quae ad substantiam, ex. gr. spectant Sacramentorum adnumerantur; ad secundas quadragesimalia pertinent jejunia; ad tertium autem genus quaedam officiorum ecclesiasticorum refertur distinctio. *Traditio* ergo oralis et divina unde, quasi e fonte, sacram Ecclesia haurit doctrinam in hoc primo elucidatur articulo: in altero autem de *Scriptura Sacra* sermo erit.

ARTICULUS I.

De Traditione.

THESIS XXV.

Scripturae Sacrae non complectuntur exclusive universam fidei christianae doctrinam, sed a *Traditione* est etiam desumenda.

201. *Nota:* ad fidem pertinet catholicam thesibus adversus Protes-

(1) 2.^a Thess. II, 14.

tantes, qui volunt sufficientem fidei regulam esse solas *Scripturas Sacras*.

Probr. 1.º Tridentinum Concilium (1) docet: «*Sacrosancta Oecumenica et Generalis Tridentina Synodus... perspicuens hanc veritatem et disciplinam, (Evangelii a Christo Domino promulgati) contineri in Libris scriptis, et sine scripto Traditionibus, quae ab ipsius Christi ore ab Apostolis acceptae, aut ab ipsis Apostolis, Spiritu Sancto dictante, quasi per manus traditae, ad nos usque pervenerunt: orthodoxorum Patrum exempla secuta omnes libros tam Veteris, quam Novi Testamenti, cum utriusque unus Deus sit auctor, nec non Traditiones ipsas tum ad fidem, tum ad mores pertinentes, tamquam vel ore tenus a Christo, vel a Spiritu Sancto dictatas, et continua successione in Ecclesia Catholica conservatas, pari pietatis affectu ac reverentia, suscipit et veneratur.*» Antiqua in eadem doctrina prae-verant Concilia. Sicut Nicoenum II, oecumenicum VII, aiebat: (2): «*Sicut robur obtinet sanctorum Patrum nostrorum doctrina, id est, Traditio sanctae catholicae Ecclesiae, quae a finibus usque ad fines terrae suscepit Evangelium. Sic Paulum, qui in Christo locutus est, et omnem divinum apostolicum coetum et paternam sanctitatem exequimur tenentes Traditiones quas accepimus.*» Et tandem decernit: «*Si quis omnem ecclesiasticam Traditionem, sive scriptam, sive non scriptam rejicit, anathema sit.*» Vide etiam canonem 17 Concilii Lateran. sub Martino I. Hanc denuo doctrinam confirmavit Vaticana Synodus (3).

Prob. 2.º Nullibi legitur, nusquam etiam dictum vel auditum; Christum D. Apostolis doctrinam aliquam scriptam tradidisse, vel eis injunxisse ut quae ab Ipso audierant scriptis traderent: ergo gratis omnino et pro lubitu fingunt haeretici omnem evangelicam doctrinam scriptis fuisse datam.

3.º Christus D. hisce verbis misit Apostolos: *Data est mihi omnis potestas in coelo et in terra. Euntes ergo docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris et Filii et Spiritus Sancti; docentes eos servare omnia quaecumque mandavi vobis* (4). Atqui non solis scriptis docetur, sed ore praecipue ac praedicatione: et quidem sic docuit Christus, praedicatione, scilicet, non scriptis; sic quoque intellexit Marcus (5): *Euntes in mundum universum praedicate Evangelium omni creaturae... Illi autem profecti praedicaverunt ubique: ergo non solum gratis, sed irrationabiliter etiam, et contra obvium*

(1) Sess. IV.—(2) Epist. ad episcopos Dardaniae. — (3) Const. Dei Filius, c. II. — (4) Matth. XXVIII, 18-20.—(5) XVI, 15 20.

Scripturae sensum, contendunt Protestantes scriptis tantum tradidisse Apostolos verbum Dei.

4.º Apostolus (1) doctrinam fidei ex auditu tradidit Timotheo; praecepit ei etiam ut eandem aliis committeret, dicens: *Quae audisti a me per multos testes, haec commenda fidelibus hominibus, qui idonei erunt et alios docere.* Ecce non dicit Paulus; *Quae scripta sunt, vel scribenda;* sed *quae audisti:* id est, doctrinam ore traditam, quod etiam Thessalonicensibus explicite indixit, ut supra dictum (n. 199).

203. 5.º Hos vel istos libros esse sacros, seu divinitus inspiratos, fide credendum est. Atqui nullibi in Scriptura legitur qui sint ejusmodi libri; ergo non omnis fidei doctrina in Scripturis traditur. Hinc haeretici pro libitu nunc istos, nunc illos rejiciunt libros, licet contendant se sacris Scripturis fidem praebere.

204. 6.º Si unica fidei regula sacrae forent Scripturae, ad dirimendas fidei quaestiones deberet Ecclesia ad Scripturas, more Protestantium, semper appellare: atqui contrarium edocet verbo et exemplo universa retro antiquitas, quae, apud SS. Patres et sacra Concilia, Traditionis regulam constanter adhibet, ut supra (2) ostendimus: ergo non est solis Scripturis est sacra desumendi fidei doctrina. Vide quoque Tertullianum acerrime hoc urgentem argumentum (3). S. Athanasius (4) agebat: «Ecce nos demonstramus istiusmodi sententiam, a Patribus ad Patres, quasi per manus traditam esse. Vos, novi Judaei et discipuli Caifae, quos verborum vestrorum patres ac majores demonstrabitis?» S. Epiphanius (5) pariter: «Respondete nobis, Arii discipuli: ingenitum dicimus omnes simul Patrem et increatum; et admirabilis est dictio, scilicet: ubi itaque est dictio haec scripta, ostendite; neque enim lex, neque prophetae...»

Confirmat Augustinus (6). «Quam consuetudinem credo ex Apostolica traditione venientem; sicut multa alia quae non inveniuntur in litteris eorum neque in conciliis posteriorum, et tamen quia per universam custodiuntur Ecclesiam, non nisi ab ipsis tradita et commendata creduntur.»

205. Obj. 1.º Prohibemur a Spiritu Sancto quidquam sacris Litteris adjicere: ergo sufficiunt ad salutem, et de Traditionibus non oportet nos esse sollicitos.

Resp. dist. *antec.* *Intrinsicus* aliquid adjicere prohibemur, eas scilicet immutando; conc. Adjicere *extrinsecus*; subdist.; quippiam

(1) 2.º Tim. II, 2.—(2) Thes. V, n. 25, 26.—(3) Disquis. I, n. 72, 73.—(4) De decret. Nicae.—(5) Haeres. 69.—(6) De Bapt. contra Donat l. 2, c. 12.

Scripturis contrarium sectando; conc. id prohiberi: quae ipsis congrua sint tenendo: nego.

206. Obj. 2.º Saepe sancti Patres sufficientiam et plenitudinem laudant Scripturarum; ergo nihil aliud requiritur.

Resp. Dist. *ant.* Laudant Patres sufficientiam Scripturarum universalem: nego; ad nonnullos dilucidandos fidei articulos; subd. Praesupposita magisterii Ecclesiae auctoritate, conc. Independentem ab Ecclesiae magisterio: nego *ant.*

Inst. Sanctus Basilius (1) universalem praedicat sacrae Scripturae sufficientiam; «Manifestus a fide lapsus est, ac superbiae crimen, si quis aut quidquam eorum quae scripta sunt reprobet; aut aliquid ex iis quae scriptis mandata non sunt, introducat.»

Resp. Dist. seu explico Basili dictum: «Si quis,» id est, particularis quaevis persona, sensum novum, peregrinum, a Scripturis alienum affingat, tamquam verbum Dei; talis a fide est lapsus; conc. «Si quis,» id est, Ecclesia docens; nego, quod ejusmodi absurdum supponat sanctus Basilius, qui Ecclesiam, «Omnium matrem et nutricem» appellat (2).

Corollarium. Quo pacto possit theologus, data occasione, ex Traditione argumenta colligere, vide alibi (3).

THESIS XXVI.

Per se priores et magis necessariae sunt Ecclesiae Traditiones, quam Scripturae sacrae.

207. Prob. 1.º Paulus ait (4): *Omnis quicumque invocaverit nomen Domini salvus erit. Quomodo ergo invocabunt in quem non crediderunt? aut quomodo credent ei quem non audierunt? Quomodo autem audient sine praedicante? Quomodo autem praedicabunt nisi mittantur?* Item (5) *Placuit Deo per stultitiam praedicationis salvos facere credentes.* Ex quibus argumentamur: medium generale et per se statutum ad fidem et cetera necessaria ad salutem assequenda, majoris est necessitatis, quam aliud quodvis particulare medium. Atqui Traditio oralis est generale et necessarium medium ad salutem, Scriptura autem est particulare: ergo.

208. 2.º Ideo necessario suscipiendae sacrae Scripturae, quia sacra Traditione commendantur: ergo sacra Traditio est prior, magisque necessaria, juxta effatum illud: «Propter quod unumquodque tale, et illud magis.» *Ant.* constat: a) ex Tridentino Conc.; nam ad canonem Sacrarum Scripturarum suscipien-

(1) Ascet. de Fide.—(2) Ep. 41 (a. 208 et 209) ad Julian.—(3) Disq. I, de Prolegom. n. 60. (4) Rom. X, 13-15.—(5) 1.º Cor. I, 21.

dum, Traditione Ecclesiae innititur. b) Ex Nicaeno II. oecumen. VII in thesi praecedenti laudato (n. 201.)

209. Origenes eruditissimus ait (1): «Sicut Traditione accipi de quatuor Evangeliiis, quae sola in universa Dei Ecclesia citra controversiam admittuntur.» Tertullianus quoque (2): «Ordo rerum desiderabat illud primum proponi: quibus competat fides ipsa? Cujus sunt Scripturae? A quo, et per quos, et quando, et quibus sit tradita disciplina qua fiunt christiani?... Illic enim erit veritas Scripturarum.» Et Augustinus confirmat (3) unde habeatur auctoritas librorum sacrorum: «Vides in hac re quid Ecclesiae catholicae valeat auctoritas, quae ab ipsis fundatissimis sedibus Apostolorum usque ad hodiernum diem succedentium sibi-met Episcoporum serie, et tot populorum consensione firmatur.» Et paulo inferius: «Excellentia canonicae auctoritatis Veteris et Novi Testamenti, Apostolorum confirmata temporibus, per successiones Episcoporum et propagationes Ecclesiarum, tamquam in sede quadam sublimer constituta est, cui servit omnis fidelis et pius intellectus.»

210. 3.º Scripturae sacrae, Traditionis ope, sunt intellegendae et interpretandae; ergo haec et prior cognitu est, magisque necessaria.

Ant. probatur. a) Tridentinum statuit (4): «Ad coercenda petulantia ingenia decernit, ut nemo suae prudentiae innixus, in rebus fidei et morum... S. Scripturam contra eum sensum quem tenuit et tenet sancta Mater Ecclesia, cujus est judicare de vera sensu et interpretatione SS. Scripturarum, aut etiam contra unanimem consensum Patrum.»

211. b) Audiant Protestantes quae sui temporis haereticis Origenes reponebat (5): «Quoties autem canonicas proferunt Scripturas, in quibus omnis christianus consentit et credit, videntur dicere: ecce in domibus verbum est veritatis. Sed nos illis credere non debemus, nec exire a prima et ecclesiastica Traditione, nec aliter credere, nisi quemadmodum per successionem Ecclesiae Dei tradiderunt nobis.» Clemens Alexandrinus (6) pravos rejicit haereticorum Verbi Dei interpretationes, quia, «non relaxato velo, ut nos ingredimur per Domini Traditionem, sed, exciso ostio et muro Ecclesiae perfosso, veritatem transgredientes, efficiuntur principes et duces mysteriorum.» Similem tradit, pro Scripturae expositione, regulam Augustinus (7): «Sed sive

(1) *Hist. Eccles.* Euseb. c. 25, l. 6. — (2) *Praescript.* c. 19. — (3) *Contra Faust.* l. XI, n. 25. — (4) *Sess. IV.* — (5) *Tract. 29 in Matth.* — (6) *Stromat.* l. 7. — (7) *De divers. quaest. octog. tribus;* q. 67.

»illa quam secuti sumus, sive alia aliqua expositio proferatur; id tantum cavendum est, ne violet aut vulneret catholicam fidem. »Scio enim vanos haereticos de hoc capitulo multa impia et inepta »jactasse.» Atqui fidei catholicae notitia absque Traditione haberi nequit, ut thesi praecedenti demonstratum est; ergo recta Scripturarum expositio juxta Traditionem peragenda.

212. Obj. 1.º Testatur Apostolus (1) Scripturae sufficientiam: *Omnis Scriptura divinitus inspirata... utilis est ad docendum, ut perfectus sit homo Dei et ad omne opus bonum instructus.* Resp. Nego assertum: non enim dicit Paulus sufficere, sed aliquam afferre utilitatem.

Obj. 2.º Augustinus ait (2): «Quid igitur amplius te doceam, quam id quod apud Apostolum legimus? Sancta enim Scriptura nostrae doctrinae regulam figit.» Ergo praeter sacram Scripturam nullius indigemus doctrinae.

Resp. Nego *conseq.* Nam Augustini verba peculiarem respiciunt materiem, scilicet, viduitatis bonum; quod sane sufficienter Scripturae commendant.

THESIS XXVII.

Traditio sacra, ex qua, veluti è fonte, Ecclesia fidei et morum haurit doctrinam, effulget, praeterquam quae actuali et communi ipsius Ecclesiae revelatur sensu, in antiquis sacrorum Conciliorum, et sanctorum Patrum monumentis.

213. I.^a Pars, nempe; actuale et commune Ecclesiae circa fidem et mores sensum, quem Scripturae non exhibent, Traditionis sacrae esse argumentum, ex praejactis supra facile eruitur; nam Christi Ecclesia unitate fidei et sanctitate morum et quidem in perpetuum, coadunata existit (3). Hinc agebat Augustinus (4): «Illa quae non scripta, sed tradita custodimus, quae quidem toto terrarum orbe servantur, datur intelligi vel ab ipsis »Apostolis, vel plenariis Conciliis, quorum est in Ecclesia saluberrima auctoritas, commendata atque statuta retineri.» Et alibi ipse (5): «Quam consuetudinem (non rebaptizandi) credo ex apostolica Traditione venientem. Sic multa quae non inveniuntur in »litteris eorum, neque in Conciliis posteriorum, et tamen quia per »universam custodiuntur Ecclesiam, non nisi ab ipsis tradita et »commendata creduntur.»

(1) 2.^a Tim. III, 16, 17. — (2) L. de bono viduit. c. I. — (3) N. 6 et 60. — (4) Ep. LIV, (a. CXVIII). — (5) De Bapt. adv. Donat. L. 2, n. 12.

Eodem innixus Ecclesiae sensu, doctrinam de gratiae necessitate eruebat Coelestinus I (1): «Obsecrationum quoque sacerdotium sacramenta respiciamus, quae ab Apostolis tradita in toto mundo atque in omni Ecclesia catholica uniformiter celebrantur. »ut legem credendi statuatur lex supplicandi.» Et rursus: «Illud etiam, quod circa baptizandos in universo mundo sancta Ecclesia uniformiter agit, non otioso contemplantur intuitu.»

II.^a Pars iisdem patet rationibus. Concilia sane Ecclesiam ipsam referunt, ejusdemque auctoritatem (2).

214. III.^a Pars prob.; scilicet, sanctorum Patrum ministerio et monumentis Traditionem sacram elucere.

I.^o Vide Tridentini verba nuper laudata (n. 210). Concilium Oecum. VII, quasi eadem regula, utitur Patrum Traditionis auctoritate: «Sequentes divinitus inspiratum sanctorum Patrum magisterium, et catholicae Traditionem Ecclesiae, nam Spiritus Sancti hanc esse novimus, qui nimirum in ipsa inhabitat, definimus...» Et paulo inferius: «Sic enim robur obtinet sanctorum Patrum nostrorum doctrina, id est, Traditio sanctae catholicae Ecclesiae...» In Lateranensi Conc. sub Martino I viginti canones de fidei doctrina traditi fuere, qui, fere omnes, hisce verbis exordiuntur et commendantur: «Si quis secundum sanctos Patres non confitetur...»

Vide insuper Athanasium supra (n. 104) dicentem, unde fides Nicœna adversus Arianos fuerit desumpta.

215. 2.º Si causam tantae sanctorum Patrum auctoritatis inquiras, ex intima fluit Ecclesiae constitutione. Etenim voluit Christus D. suam esse semper munitam Ecclesiam et ornatam Spiritus Sancti charismatibus, ut supra (thes. X, n. 79) fuit ostensum: quorum numero haec effulgent, ut notat Paulus (3): *Alii quidem per Spiritum datur sermo sapientiae: alii autem sermo scientiae secundum eundem Spiritum... Et quosdam quidem posuit Deus in Ecclesia, primum Apostolos, deinde prophetas, tertio doctores...* Et sane eodem Apostolorum tempore quidam his muneribus affulgebant (4): *Erant autem in Ecclesia, quae erat Antiochia, prophetae et doctores...*; potiori autem ratione, post illorum obitum, necessum erat ut Doctores Spiritus Sanctus suscitaret, qui depositum fidei et Traditionis custodirent (5), et posteris traderent custodiendum: *O Timothee, depositum custodi.*

Hinc singulis seculis constanter aliqui eminuerunt in sacrae doctrinae scientia, tum episcopi, tum presbyteri et alii ecclesiastici

(1) Ep. 21, ad episc. Gall. c. 11 12. — (2) Thes. XII, n. 107. — (3) 1.^a Cor. XII, 8, 28. — (4) Act. XIII, 1. — (5) 1.^a Tim. VI, 20; 2.^a I, 14.

viri, tum subinde simplices laici; qui, verbo et scriptis, populum christianum in fidei et morum doctrina instituerent, et haereticorum errores expugnarent, et inde acceptum doctrinae depositum posteris transmitterent; juxta mandatum Apostoli Timotheo scribentis (1): *Quae audisti a me per multos testes, haec commenda fidelibus hominibus, qui idonei erunt et alios docere.*

SCHOLION.

216. Etiam si Patrum nomine, generali appellatione, ii omnes honorentur qui antiquitate (ad duodecimum usque seculum) Ecclesiam catholicam et singulari illustrarunt doctrina; tamen proprie illi tantum Patres dicuntur, qui antiquitati et singulari doctrinae, sanctitatem vitae, praesertim illibatam fidem, adjunxerunt. Hinc Tertullianus, Origines (si tamen haereses edocuit; et non potius ipsius scripta fuerunt ab haereticis adulterata), Eusebius, etc., inter Scriptores ecclesiasticos connumerantur, minus proprie, inter Patres.

Inter antiquos Patres, nonnulli speciali et publico Ecclesiae suffragio, Doctoris nomine insigniuntur: ex graecis, SS. Basilii, Athanasii, Gregorius Nazianz., et Joannes Chrysostomus; ex latinis autem, SS. Gregorius Magnus, Augustinus, Ambrosius et Hieronymus. Praeter istos, in sacra liturgia etiam aliqui Doctores dicuntur, ut Sancti Leo, Isidorus, Ildefonsus, etc.

Post seculum XII, licet inter Patres non computentur, tamen titulum Doctoris, speciali ratione, aliqui meruerunt scriptores ut SS. Thomas, Bonaventura, etc.

217. Corollaria... I. Ex dictis inferes, ex auctoritate SS. Patrum desumi, pro re theologica, argumenta ad doctrinam sacram elucidandam; ad rectum autem ejusmodi argumentorum usum vide Regulas superius traditas (2).

218. II. Cum officium et munus sanctorum Patrum nunquam in Ecclesia cessare oporteat, eis, in illo explendo, successerunt doctores Theologi, nec non, in rebus quae ad disciplinam et jus pertinent ecclesiasticum, Canonistae. Illi enim in Traditionibus sacris dignoscendis, in vera sacrarum Litterarum assequenda intelligentia, in erroribus, et haeresibus, tum antiquis tum recentioribus, profligandis, sedulo adlaborant, juxta donum sibi *ad utilitatem* a Spiritu Sancto datum (3). Isti autem in Cano-

(1) 2.^a Tim. II, 2. — (2) Disq. I, n. 64. — (3) 1.^a Cor. XII, 7.

nibus ad jus ecclesiasticum spectantibus, qui post tot secula ultra modum excrevere et peculiare sibi vindicant studium, praecipue versantur. Hinc quemadmodum antiqua Concilia Patrum consulebant mentem et doctrinam; similiter, posteriora Theologorum ac Canonistarum exquirunt sententias, ut Ecclesiae edocendae et regendae convenienter, sub Spiritus Sancti ductu, prospiciant.

219. III. Verum quemadmodum Patres, qui antiquitus Ecclesiam illustrarunt, non eadem fulgent auctoritate; pariter Theologi et Canonistae, non sine prudenti discrimine sunt (praesertim cum aliqui propriis scholae placitis potius quam veritati exquirendae jurare videantur) nobis audiendi. Unde prae oculis habendae paucae, hac super re, alibi traditae Regulae (1). Tantummodo, pro re praesenti, hoc indicasse sufficiat; ut nullum Auctorem, etiamsi librorum multitudine et volumine non praecellentem, facile contemnamus, dummodo catholicae fidei strenuus sit propugnator; non raro enim apud eos, qui ex parte tantum sacram elucidant doctrinam, notatu digna reperire est: verum universim graviores interrogabis, a) qui universam illustrarunt Theologiam, et inde dogmatum unitatem ac concordiam prae oculis habuere; b) qui ingenii acumine et animo pacato praediti effulgent, ad quaestiones intelligendas et pro merito elucidandas; c) qui denique diligentia, prudentia, et ceteris ornantur virtutibus, ad veritatem sedulo exquirendam et sincere proclamandam.

ARTICULUS II.

De Scriptura Sacra.

§ I.

De Scripturae sacrae existentia.

THESIS XXVIII.

Habet etiam Ecclesia Scripturas sacras, seu divinitus inspiratas, unde fidei haurit doctrinam.

220. *Nota.* De facto esse in Ecclesia Christi, seu christiana religione, scripturas aliquas, quae divinitus acceptae creduntur, res est

(1) Disq. I, n. 65.

omnibus obvia et evidens: similiter singulis seculis, ab Apostolorum tempore, hanc constanter fuisse in Ecclesia fidem, patet tum historicis de re ecclesiastica libris; tum Patrum et Scriptorum ecclesiasticorum operibus; tum haereticorum etiam testimonio, qui perpetuo sacris Libris abusi sunt ut fidem veram labefactarent, falsam autem intruderent; tum martyrum testimoniis, qui, ne sacros traderent persecutoribus Libros, tormenta quaevis mortemque subibant. Hoc posito, eorum debet thesis haec probari testimonio et sententia, quibus officium a Christo commissum fuit fidei doctrinam in Ecclesia edocendi, juxta ea quae superius fuerunt statuta et ostensa; scilicet in thesibus XI, XII, XIV, XXV et XXVI.

221. Prob. 1.º Exordimur probationem sententia Romani Pontificis, Ecclesiae capitis et centri: «Credo etiam Novi et Veteris Testamenti, legis et prophetarum et apostolorum unum esse auctorem, Deum et Dominum omnipotentem (1).»

2.º E divinis Scripturis doctrinam haurire, profitetur Synodus Oecum. V: «His igitur ita confessis a nobis, quae et accepimus de divina Scriptura et sanctorum Patrum doctrina...» Vide insuper supra (n. 201) oecumenicorum Conc. Nicaeni II, et Tridentini definitiones.

3.º Denique totius Ecclesiae universalis sensus (nec non ipsorum haereticorum et schismaticorum), et constans Traditio idem confirmat, uti huc supra, in Nota (n. 220), diximus. Omnes enim christiani cum Irenaeo proclamant (2): «Scripturae quidem perfectae sunt, quippe a Verbo Dei et Spiritu Sancto dictatae.» Quam quidem Traditionem ab ipsis Apostolis provenisse, imo a Christo, certissime constat. Vide, ex. gr. Luc. XXIV, vv. 27 et 44: 1.^a Cor. XV, 3, 4: 2.^a Tim. III, 15 et seq. Quae testimonia nunc, non quasi sacra, vitioso laudamus circulo, sed quasi historice indubia.

222. Obj. Mahumetismus suum extollit Alcoranum quasi divinum opus; Veda etiam sectae Brahmanorum et Buddharum, tamquam libros à coelo immissos venerantur; traditiones ergo fabulosas antiquorum secutos christianos censere possumus.

Resp. Nego *consequentiam* et paritatem. Nam Mahumetum mendacem et manifestum fuisse impostorem, retro ostendimus (3); Alcoranum etiam stultitiis scatentem, iis rebus exceptis quae ex sacris Judaeorum et Christianorum decerpit libris. Apud Indos autem non tantum aliqua fuit antiquorum Patriarcharum notitia,

(1) Symb. Leonis IX. — (2) *Contr. Haeres.*, l. 2, c. 47. — (3) Disq. II, Thes. XXXI, n. 287 et seq.

sed etiam Evangelium fuit ibi primitus promulgatum: unde notitiam illos librorum sacrorum habuisse, ut eos vel adulterarent, vel etiam imitari et fingere conarentur, non mirari oportet. Id vero prorsus negamus, vel libros, vel superstitiones istorum fuisse unquam divinitus adprobatos, quemadmodum christiana Religio fuit aperte commendata a Deo et praescripta omnibus hominibus.

THESIS XXIX.

Libri sacri christianorum sunt qui in canone a Tridentino tradito continentur.

223. Nota. 1.º Libri sacri dividuntur, eorum inspecta auctoritate, in *canonicos* et *apocryfos*: illi non tantum quoad se, sed quoad nos etiam. Deum habent auctorem, et ideo habentur in canone ab Ecclesia probato; alii, e contra, in canone non laudantur, et inde habentur quasi *negative* reprobati, licet fuerint aliquando, apud nonnullos sanctos Patres, in honorem.

Ratione temporis dicuntur *Veteris* vel *Novi* Testamenti; quatenus vel ante Christum, vel post, scripti fuere.

Perspectis rebus quae in illis pertractantur, vocantur *legales*, *historici*, *sapientiales* seu *morales*, et *prophetici*. *Legales* continent leges divinas, vel promulgatam a Christo D. doctrinam: *Historici* rerum gestarum narrationes: *Sapientiales* bene vivendi ac sapientiae tradunt monita: *Prophetici* vaticinia, seu futurorum eventuum notitiam edocent.

224. Nota. 2.º Canonicorum librorum duplex est classis: alii enim dicuntur *Protocanonici*, et *Deuterocanonici* alii: illi sic appellantur, quod primum ab ipso Ecclesiae exordio, communi Patrum consensu approbati et accepti, uti divini, fuere; è contra, alii, ad tempus, vel dubii habiti, vel etiam rejecti a nonnullis Patribus. Quae dissensio inde maxime ortum duxit, quod non eundem habebant librorum canonem Judaei Palaestinae, et Judaei Alexandrini; hinc duplex erat inter Judaeos canon; alter *Canon Hebraeorum* dictus, alter vero *Hellenistarum*. Jam vero, canon Hellenistarum, a LXX Interpretibus Alexandriae confectus, continebat quoque libros Deuterocanonicos, quos tandem universa amplexata est Ecclesia, ut jam probabimus.

225. Nota. 3.º Eadem probandi methodo, qua in praecedenti thesi usi sumus; id est, iis principiis theologicis, quae, in hac de Ecclesia Disquisitione, divina auctoritate fulcita esse ostendimus, thesim hanc probabimus. Non enim Libros sacros misit Christus in mundum, quae Ecclesiam ostenderent; sed Ecclesiam instituit et misit, divino ornatam fulgore, quae et Libros sacros, et

dogmata cetera praedicaret: *Ite docete... Qui Ecclesiam non audierit, sit tibi, sicut ethnicus...* Contestatur Augustinus (1): «Evangelio non crederem, nisi Ecclesiae Catholicae me moveret auctoritas.» Regiam proinde a Christo institutam viam ad homines illuminandos prosequimur, adversus Rationalistas et quosvis haereticos: quas autem ipsi adversus singulos Scripturae libros, vel partes, vel commata congerunt difficultates (a luce enim pertinaciter isti abhorrent; si quid autem difficile, si quid obscurum, id sectantur), aliis, quorum officii et curae est, permittimus.

226. Prob. 1.º Canonem istum tradiderunt Innocentius I; deinde Gelasius I in Conc. Romano (a. 494), qui, postquam libros omnes enumeravit, adjungit: «Post has omnes propheticas, evangelicas atque apostolicas Scripturas, quibus Ecclesia catholica per gratiam Dei fundata est, illud etiam intimandum putamus...»

227. 2.º Concilium Trid. (2) enumeratis totius Canonis libris, subjicit: «Si quis autem libros ipsos integros cum omnibus suis partibus, prout in Ecclesia catholica legi consueverunt, et in veteri Vulgata latina editione habentur, pro sacris et canonicis non susceperit... anathema sit.»

Accessit et Vatic. Concilium (3): «Si quis sacrae Scripturae libros integros cum omnibus suis partibus, prout illos sancta Tridentina Synodus recensuit, pro sacris et canonicis non susceperit, aut eos divinitus inspiratos esse negaverit anathema sit.»

228. 3.º Nonnulla adjicimus Traditionis documenta. In primis Africanorum episcoporum Concilia, nempe, Hipponense, Carthaginense III, et aliud insuper Carthaginense, interveniente et subscribente Augustino, quorum decretum fuit: «Item placuit, ut praeter Scripturas canonicas nihil in Ecclesia legatur sub nomine divinarum Scripturarum. Sunt autem canonicae scripturae; *Genesis...* (enumerantur sicut in Tridentino). Hoc etiam fratri et consacerdoti nostro Bonifacio vel aliis earum partium episcopis pro confirmando isto canone innotescat, quia a patribus ista accepimus in Ecclesia legenda.» Similem edidisse Canonem Nicoenam Synodum Oecum. I, licet nunc, cum aliis ejusdem decretis, ab Actis evanuerit, in antiquo codice Conc. Hipponensis asseritur, et Hieronymus ac Cassiodorus, (qui diligenter Scripturarum antiquos codices inquirebat) supponunt. Quam illustre sit hujusmodi Traditionis documentum, qui-

(1) Contr. Epist. fund. c. 4.—(2) Sess. IV.—(3) Cons. *Dei Filius*, c. II.

vis intelligit; etenim hoc Carthaginense Conc. versus finem seculi quarti locum habuit, et Hipponense paulo antea; jam vero aequalem agnoscunt auctoritatem, et quidem è Patrum Traditione, in libris tum Protocanonicis, tum Deuterocanonicis.

229. Quoad Protocanonicos libros, sine causa testimonia afferrem, nam in his agnoscendis uti sacris omnes conveniunt Patres: testes ergo nonnullos Traditionis laudabimus pro Deuterocanonicis. E seculo III. S. Cyprianus, Tertullianus, S. Hippolytus, Dionysius Alex., Origenes, parem omnibus tribuunt auctoritatem, tum ad fideles edocendos, tum ad haereticos expugnandos. Imo Origenes rectam in hac re sequendam tradebat normam (1): «Hoc solum pro vero habendum in Scripturis divinis, quod LXX interpretes transtulissent; nam id solum esse auctoritate apostolica confirmatum.» Canon ergo noster, id est, cum Deuterocanonicis, ab auctoritate procedebat Apostolica. In eodem seculo, vel secundo forsitan, fuit versio *Coptica* SS. Scripturarum lucubrata: jam vero, in illa etiam Deuterocanonicis comprehensi sunt.

230. In secundo Ecclesiae seculo testes sunt S. Irenaeus et Clemens Alex. eruditione praeclari. In eodem facta fuit, vel prius, versio *Itala*, seu latina sacrorum Librorum: atqui in illa praedicti comprehendebantur libri.

Denique inter primos Apostolorum discipulos, tamquam sacris utuntur etiam Deuterocanonicis, S. Polycarpus, Joannis apostoli discipulus; S. Clemens Romanus, Apostolorum Petri et Pauli adjutor; Hermas denique et auctor Canonum apostolicorum, quicumque ille fuerit.

231. Unde concludimus; tot antiquorum et gravissimorum Patrum testimonia evidentiter ostendere, librorum Deuterocanonicorum divinam auctoritatem è Traditione procedere apostolica. Et sane, exemplo id ab Apostolis didicere primi Patres; nam illi in Evangeliiis et Epistolis elucubrandis utebantur versione *Alexandrina*, seu LXX Interpretum, in qua intermixti habebantur libri Deuterocanonicis: jam vero maxima christianorum pars ignari erant linguae hebraicae, ideoque quos canon hebraicus numeraret libros nesciebant: ergo usu et exemplo, saltem, neophytis versionem commendabant *Alexandrinam* Apostoli, cujus desumebant sententias, etiam ex libris Deuterocanonicis, non tantum ex Protocanonicis.

(1) Ep. ad Jul. Afric.

232. Obj. Aliqui Patres, praesertim è seculo quarto, vel in dubium revocant, vel etiam negant, divinitatem librorum Deuterocanonicorum: ergo non probatur Traditione horum auctoritas.

Resp. Nego *conseq.* Factum in *antecedenti* notatum non juvat Protestantes: etenim omnes Patres in eo consentiunt; suscipiendos libros Sacros quos Ecclesia susceperit: atqui Ecclesia, per legitimam auctoritatem, declaravit et definivit, Deuterocanonicos etiam ut divinos agnoscendos. Quod autem Patres quarti seculi non fuerint *omnino* consentientes, causa fuit duplex: prima, ex parte Judaeorum; secunda, ex adjunctis aliquarum Ecclesiarum.

233. a) Nam cum ex SS. Scripturis arguerent Patres Judaeorum incredulitatem, coeperunt hi earum negare auctoritatem; causantes canonem Hebraicum aliter se habere ac LXX Interpretum. Hinc, factum ut Patres inter utrumque canonem distinguerent etiam, et paulatim dubitarent nonnulli, utrum ejusdem forent auctoritatis libri illi sacri qui in solo canone *Alexandrino* tradebantur; tametsi his libris, juxta Traditionem, uterentur passim donec omne dubium tandem, re magis definita, evanuit.

234. b) Adjuncta aliquarum Ecclesiarum aliam praebuere dubitationis causam. Nam consuetudo induxerat, ut aliqui libri Deuterocanonicis, quod facilius possent intelligi, catechumenis legerentur, non autem alii libri: inde diversimode de iisdem sensim judicatum, praesertim cum causam, propter quam Hebraicus canon eos non recensebat, nescirent. Deinde libri aliqui sacri Novi Testamenti ad omnes non pervenerant Ecclesias: non universalis igitur et uniformis evulgata fuerat eorumdem existimatio; puta, de Apocalypsi, Epistola ad Hebraeos, etc. Nam tunc multo labore, magnis expensis, exscribere libros oportebat.

235. c) Praeterea fateri oportet, Sanctum Hieronymum non parum de libris Deuterocanonicis dubia evulgasse. Ex quo enim cum Judaeis in Palestina versatus est, studio linguae hebraicae se dedit, et versionem canonis Hebraici aggressus est; plus aequo Versionem LXX deprimebat, ut hebraicum textum laudaret. Tamcn Deuterocanonicis passim utebatur, et ante mortem aequo honore eos uti divinos agnovit, quemadmodum Protocanonicos, juxta Patrum Traditionem: catholicam enim firmiter adhibebat normam (1): «Quid enim, agebat, necesse est in manus sumere, quod Ecclesia non recipit?»

(1) L. contr. Vigil. n. 6.

§ II.

De sacrae Scripturae inspiratione.

236. **Praenotanda.** *De loquela orali vel scripta.*

Nota 1.º In scriptura distinguamus oportet signa, seu characteres, verba characteribus expressa, et res verbis significatas. Praeterea quemadmodum signum differt a re significata, ita perceptio signi a perceptione rei significatae: verum quia signum essentialiter respicit rem significatam, hinc fit, ut licet possit percipi res significata quin percipiatur signum, non tamen potest percipi adaequate signum quin percipiatur res significata.

237. **Nota 2.º** Deducitur ergo quod dari possit divina revelatio alicujus rei, sine verbo Dei; et revelatio verbi Dei sine scriptura sacra; è contra dari nequit revelata scriptura, sine revelatione verbi Dei; neque revelatum verbum sine revelatione alicujus rei. Puta: cum Pater Filium transfiguratum et gloriosum exhibebat in monte, erat quidem revelatio rei tantum: cum dixit; *Hic est filius meus...*, revelatio rei et verbi: cum Sp. S. per Evangelistas hoc scripsit, revelatio rei, et verborum et scripturae.

238. **Nota 3.º** Cum haec signa, scilicet verba, et characteres scriptionis, sint signa ad *placitum*, id est, non ex se, sed ex intentione illa adhibentis significantia, perpendendum est non sufficere illa materialiter efformare ut proprie et vere per illa quis loquatur; opus est enim ut ea signa ad significandum applicet, id est, ut per illa intendat significatas res tamquam sibi notas prodere. Hinc fit ut nemo curet quid dormiens vel mente distractus proferat: quid formulae quaedam, ad certos eventus destinatae, indicent; quid in exemplari legatur, quod quivis transcribit, ut in scribendo exerceatur; quid exaret amanuensis, ut alterius consignet sensus, etc. In his enim non fit loquela, cum non significetur propriae mentis sententia. Hinc licet Deus alicui praeciperet ut rem aliquam scriberet vel narraret prout ipse scit et intelligit, non inde sequitur narrationem vel scripturam fore divinam loquelam, nisi Deus simul intenderet tamquam sua illa depromere.

239. **Nota 4.º** In his signis ad placitum non solum, ut dictum est, non sufficit effectio materialis signi, sed neque est per se necessaria. Patet enim posse formulas scriptas servari, et data occasione applicari ad significandum; tunc autem non qui eas formulas scripsit, sed qui applicavit tantum, loquitur.

THESIS XXX.

Ad divinitatem alicujus scripturae non sufficit assistentia Dei, ne scribens erret.

240. **Prob.** Haec assistentia non est nisi auxilium ei praestitum qui scribit, seu applicat scripturam ad significandum. Atqui ut scriptura sit divina opus est ut ad significandum a Deo applicetur. Ergo.

Conf. Licet mater assistat filio dum loquitur, et emendet quae errat, non tamen existimatur ipsa loqui per filium, sed solum quod velit filium recte loqui: ergo a pari; non scribit Deus, si scribenti assistat ne erret. Inde intelliges, non evadere scripturam divinam Pontificis Constitutionem, etiamsi illi assistat Deus.

Prob. 2.º Cum eo quod Deus assistat ne scribens erret scribendo, stare potest ut hic aliqua scribat quae Deus tantum permittit ut scribantur, quaeque ipse Deus non scriberet: non enim quaelibet vera prudenter scribi possunt. Sed si Deus tantum permittat scripturam, nequit dici auctor scripturae, seu scriptura divina; quemadmodum auctor non existit permissi peccati; ergo.

THESIS XXXI.

Non sufficit ad hoc ut locutio et scriptura sint verbum Dei, ut quomodolibet a Deo fiant.

241. **Prob. 1.º** Locutio et scriptura illius sunt a quo applicantur ad significandum. Atqui locutio et scriptura possunt aliquo modo fieri quin applicantur ad significandum. Ergo. *Maj.* patet; nam signum *ad placitum* non habet esse formale nisi cum applicatur et ab illo a quo applicatur. *Min.* etiam; nam hujusmodi signa materialiter vel formaliter effici possunt. Item exemplis; ut in amanuensi, qui utique aliquatenus scribit, non tamen ipse loquitur.

2.º Potest Deus alicui praecipere ut loquatur vel scribat aliquid; atqui praecipere alteri ut loquatur, id est, ut applicet verba ad significandum, non est idem ac applicare; et praecipere alteri ut ipse suam aperiat mentem, non est sui ipsius mentem aperire.

THESIS XXXII.

Deus scriptores SS. ad scribendas saltem res; seu veritates et sententias in libris sacris expressas specialiter impulit.

242. **Nota:** duo asserimus; *specialem* impulsum ad scribendum;

et ad scribendum saltem res seu sententias. Nam impulsus ad scribendum dupliciter fieri potest; vel directe ad verba aut etiam ad characteres ipsos, et indirecte ad sententias, vel directe ad sententias, et indirecte et confuse ad verba illas exprimentia, et characteres ipsos.

243. Prob. 1.^a pars. Libri sacri sunt «Spiritu Sancto inspirante» conscripti, et Deum habent auctorem.» ut docet Concil. Vat. (1) et sunt verbum Dei, seu revelatio Dei (ibid.) Atqui ad hoc non sufficit ut quomodolibet a Deo fiant. Ergo. *Min.* patet ex thes. praec. *Maj.* confirmatur: Apostolus loquens generatim de Scripturis SS. ait (2): *Omnis scriptura divinitus inspirata utilis est ad docendum...* et pariter S. Petrus (3). S. Basilius (Prooem. ad Psal.) ait: «Scriptura omnis divinitus inspirata et utilis, hac una ratione a Spiritu S. conscripta asseritur.» Et Gregor. Nys. (4): «Quaecumque S. Scriptura dixit, Spiritus S. sunt affata... ergo Numine affati sancti vates virtute Sp. Sancti inspirantur, et ideo omnis scriptura divinitus inspirata dicitur.» Irenaeus. (5) quoque; «Scripturae quidem perfectae sunt, quippe a Verbo Dei et Spiritu ejus dictatae.» Et S. Hieronymus (6): «Ad Romanos epistola tantis obscuritatibus involuta est, ut ad intelligendam eam, Spiritu Sancti indigeamus auxilio, qui per Apostolum haec ipsa dictavit.» Et iterum (7) «Vox Domini auditur in civitate ejus Ecclesia, et in Scripturis SS. quotidie personat.»

244. Prob. 2.^a Pars. Specialis impulsus Sp. Sti. ad scribendum talis est, ut vere sint Scripturae Verbum Dei, vox Dei, loquela et effata Dei. Atqui id exigit ut saltem impellat ad sententias scribendas seu res. Ergo. *Maj.* patet ex priori parte. *Min.* patet etiam. Nam ut sit Scriptura vox, loquela Dei, opus est ut determinet Deus signa scriptionis ad suam mentem significandam: vel ergo determinat immediate, et materialiter impellendo ad talia verba et ordinem verborum ex quibus exurgit divina sententia, seu mentis divinae manifestatio; vel saltem formaliter impellendo scriptorem ad tales sententias, seu divinos sensus scribendos, unde tenetur talem scriptionem, seu signorum formam et ordinem exarare.

245. Obj. Sancti Patres narrant, inductos fuisse scriptores sacros ad scribendum, humanis rationibus et propter rerum adjuncta; puta, fratrum rogatu, ut errores repellerent, etc. Ergo a ceteris non differunt ecclesiasticis scriptoribus.

Resp. Dist. *ant.* Inducti fuere *exclusive* humanis rationibus;

(1) Const. *Dei Filius*, c. II.—(2) 2.^a Tim., III, 16.—(3) 2.^a I, 21.—(4) Art. 6, contra Eunom.—(5) Cont. Haer. I, 2, c. 47.—(6) Ep. ad Edib. q. 10.—(7) In Michae, VI, 9.

nego. Praeter divinum instinctum; conc. Deus utriusque ordinis, naturalis et supernaturalis, cum sit auctor, utrumque solet etiam in gratiae operibus adhibere.

Inst. Paulus ait (1): *Ceteris ego dico, non Dominus.* Ergo non omnia fuerunt inspirata.

Resp. Ipse Apostolus sensum explicat: *De virginibus praecceptum Domini non habeo, consilium autem do.* Quod autem divinum esset ejusmodi consilium ipse asserit: *Puto autem, quod et ego Spiritum Dei habeam* (2).

SCHOLION.

246. Quaeri solet, utrum verba ipsa, seu phrasin, Spiritus Sanctus inspiraverit, vel solas sententias? Qua in re omnes auctores catholici convenire quidem in hoc debent, confuse saltem inspirata fuisse ipsa verba simul cum sententiis: cum enim scriptura verbis scriptis coalescat, sicut loquela verbis prolatis; quicumque auctor est, seu inspirator, loquela et scripturae, debet necessario auctor et inspirator esse verborum. Verum, cum possit fieri locutio et scriptio alicujus sententiae, his vel illis verbis aut phrasibus; et possint haec, pro diversa loquentium et scribentium aptitudine, multipliciter variari; hinc potuit Spiritus Sanctus sic impulsor esse ad sententias scribendas, ut etiam ad determinata verba et determinatam formam, seu phrasin, verborum scriptorem impellerat; vel secus, sinendo ut ipse haec vel illa seligeret verba et ordinem eorum ad sententiam significandam.

247. Facile consentiunt omnes, *aliquando* ipsa determinata verba, et phrasin a Spiritu Sancto dictari: verum id semper locum habuisse, quidam negant; alii, è contra, affirmant.

Negantes ajunt: a) id non esse necessarium ad scripturae divinitatem et infallibilitatem; nam in divinis traditionibus verbum Dei habetur, quibus tamen verbis fuerint dictatae nescimus; veritas autem sententiarum, quaecumque adhibeantur verba, permanet dummodo non immutetur sensus. b) Secundo, ajunt; Scriptores sacri easdem res, eadem divina mandata, eadem Domini dicta, diversis referunt et scribunt verbis et phrasibus. Sed si Spiritus Sanctus, praeter solas sententias, ipsa verba et phrasin inspirasset, mendacium inesset vel error in eo, quod diversa verba Domino tribuant. c) Referunt etiam Hieronymi dictum (3): «Alii syllabas aucupentur, tu quaere sententias... obtrectatores mei quae-

(1) 1.^a Cor. VII, 12.—(2) Ibid. 25, 40.—(3) Ep. ad Pamach.

»rant et intelligant, non verba in scripturis consideranda, sed »sensus.»

248. His opponunt, qui putant verba ipsa inspirata fuisse, Patrum sententias hoc indicantium. In primis plurimorum qui ajunt, *dictatas* fuisse a Spiritu Sancto Scripturas; jam vero qui *dictantem* audit, non solas audit sententias et pro lubitu verba scribit. Deinde illorum, qui in hoc differre sacras Scripturas a ceteris dicunt; «quod in iis non sit vel syllaba vel apiculus, in cujus profundo »non sit grandis thesaurus; singuli sermones, syllabae, apices... »plena sunt sensibus.» Atqui si solae sententiae a Dei procederent inspiratione, cetera ab hominum minime differrent scriptis. Augustinus *chirographum* esse Dei Scripturas sacras saepe dicit (1): in iis inveniri «venerabilem stylum Spiritus Dei (2).» Numquid vera haec putabis, si solae procedunt a Deo sententiae, cetera autem hominis sunt?

249. Quod autem ex Hieronymo laudant, verissimum est; nam verba et ordo eorum, seu phrasim, propter sensum ponuntur, ideoque non in eis sistere oportet; tamen ita se habere, (quod isti putant) sicut in profanis scriptis, sacrorum librorum phrasim, aperte negat Hieronymus in ea ipsa epistola (3): «Ego enim non »solum fateor, sed libera voce profiteor, me in interpretatione »Graecorum, absque Scriptura Sancta, ubi et verborum ordo »mysterium est, non verbum è verbo, sed sensum exprimere de »sensu.»

250. Ajunt, insuper, ad scripturae divinitatem, non oportere verba etiam esse inspirata cum phrasi. Fateor, salvo sapientiorum iudicio, id non videri necessarium ad aliqualem scripturae divinitatem; sed nemo non videt, plenius veriusque fore divinam si ea omnia ex quibus scriptura coalescit, divina existunt. Verum numquid Deus ea tantum praestitit quae absolute necessaria sunt? In rebus hujusmodi supernis patet, *factum* quaerendum, non *necessitatem*: *factum* autem è mente sanctorum Patrum potius exquirendum, quam ab iis qui videntur supernaturalia aversione quadam insectari. Atqui ad sententias Patrum cogantur isti fateri, sensu accommo et minus proprio esse intelligendas: quo annuunt, sibi Patres potius adversos esse; quod verum censeo, et exinde eorum opinionem minus probabilem existimo.

251. Denique opponunt: diversis saepe phrasibus ac verbis laudari a sacris scriptoribus, Dei dicta, mandata, et Christi Domini sententias. Nihil omnino ex inde eorum commendatur opinio.

(1) In Ps. 144, 17.—(2) Confess., l. VII, c. 21.—(3) Ad Pamach, 57, n. 5.

Nam, saepe etiam neque integre divinas referunt sententias: numquid deducemus eas non fuisse *integre* inspiratas? Deinde verba et phrasim non propter se dicuntur vel inspirantur, sed propter sensum qui intenditur: non ergo opus est ut ad verbum citentur. Quod si ponamus, citationem inspiratione Spiritus Sancti totam perfici; clare intelligitur, non minus esse sacra ac divina citationis verba, quam illa priora quae solum quoad sensum laudantur.

252. Ad rem Augustinus (1) inquirens; cur S. Matthaeus pro nomine Zachariae scripserit Jeremiam? «Quid ergo intelligendum est, nisi hoc actum esse secretiore consilio providentiae »Dei, qua mentes Evangelistarum sunt gubernatae? Potuit enim »fieri, ut animo Matthaei, Evangelium conscribentis, pro Zacharia »Jeremias occurreret, ut fieri solet; quod tamen sine ulla dubitatione emendaret, saltem ab aliis admonitus, qui ipso adhuc in »carne vivente hoc legere potuerunt, nisi cogitaret, recordationi »suae, quae Sancto Spiritu regebatur, non frustra occurrisset aliud »pro alio nomen Prophetarum. Cur autem ita constituerit Dominus, »prima illa causa utilissima debet facillime cogitari; etiam sic esse »insinuat, ita omnes sanctos Prophetas uno Spiritu locutos »mirabili inter se consensione, ut hoc multo amplius sit, quam si »omnium omnia Prophetarum uno unius hominis ore dicerentur: »et ideo indubitanter accipi debere quaecumque per eos Spiritus »Sanctus dixit, et singula esse omnium, et omnia singulorum... »Quid opus erat ut emendaret Matthaeus, cum aliud pro alio »sibi nomen occurrens a se scriptum relegisset? ac non potius sequens auctoritatem Spiritus Sancti, a quo mentem suam regi plus »nobis ille utique sentiebat, ita hoc scriptum relinqueret, sicut »eum admonendo constituerat ei Dominus, ad informandos nos »tantam verborum suorum inter Prophetas esse concordiam, ut »non absurde, imo congruentissime etiam Jeremiae deputaretur quod per Zachariam dictum reperiremus?» His plane consonant quae habet Gregorius M. (2): «Quis haec scripserit, valde supervacue quaeritur, cum tamen auctor libri Spiritus »Sanctus fideliter credatur. Ipse igitur haec scripsit, qui scribenda »dictavit... Cum ergo rem cognoscimus, quia scriptorem quaerimus, quid aliud agimus, nisi legentes litteras, de calamo percontamur?»

253. Quibus Augustini et Gregorii verbis deduces etiam quam sit è mente ipsorum alienum, quod illi contendunt; *nempe*,

(1) De Consens. Evang., l. III, 30.—(2) Moral. Praef.

non adeo existimandam divinam esse Scripturam, ut verba ipsa a Spiritu divino fuerint inspirata. Augustino et Gregorio consentit Card. Toletus qui ait (1): «Nullum verbum otiosum vel superfluum est in Scriptura sacra, quia a Spiritu Sancto immediate omnia dictata sunt. Basilius (homil. X), explicans illud: »*Fecit Deus hominem ad imaginem et similitudinem suam; inquit; »Otiosum verbum in Scriptura esse dicere, ingens blasphemia est.*» Similiter Gregor. de Valentia (2): «Scriptorem sacrum agi potius a Spiritu Sancto asserimus, quia et si sponte quidem scribat, scribit tamen omnino necessario, ita ut (Spiritu Sancto sic efficaciter volente) minime in ipsius arbitrio sit positum, aut non scribere, aut alio modo, alio tempore, aliis verbis scribere... Atque hoc ipsum proprie est, auctorem sacrum esse quasi Spiritus Sancti eulamum, in cuius videlicet potestate non est, ut eo scriptor utatur, vel alio modo utatur. Ex quibus non modo Scripturarum sacrarum ratio, sed etiam *discrimen* inter illas et alias scripturas humanas, perspicuum est.»

§ III.

De Authentia SS. Librorum.

254. **Praenotanda.** 1.º Si vocem perpendas, authenticum est quod est *idem*, seu tale quale contenditur et supponitur: unde si de scripto agatur, esse authenticum significat, eam habere auctoritatem quae ei tribuitur, seu ad eum re vera spectare auctorem, ex quo ei auctoritas derivatur. Scriptum authenticum vel est *autographum*, seu originarium, vel *apographum* seu exemplare; vel *translatum*, seu in aliam linguam versum. Prioris authentia est immediata: caeterorum mediata, respectu prioris. Non idem sonant, *canonicum* et *authenticum*: canonicum a canone, seu catalogo, dicimus; authenticum autem ab auctore, vel ab eo quod auctoritatem quomocumque conferat.

255. **Nota.** 2.º Ideo duplex esse potest authentia, *intrinseca* vel *extrinseca*; quatenus auctoritas libro accedit vel ab ejus auctore ipso, vel ex aliis momentis illum commendantibus. Item *absoluta*, vel *respectiva*; prout undequaque scriptum ab auctore procedit, vel partim tantum. Praeterea *respectiva* authentia esse potest vel *simpliciter*, vel *secundum quid*; prout in substantialibus saltem ab auctore commendatur, vel etiam in accidentalibus. Authentia *secundum quid* potest esse *adaequata*, vel *inadaequata*.

(1) In Summ. S. Th. q. 1, a. 8.—(2) 2, 2. S. Th. disp. I, q. punct. VII, 9, 8.

THESIS XXXIII.

Vulgata versio latina SS. Scripturarum est authentica.

256. **Nota:** Intelligimus esse saltem authenticam *simpliciter*, id est relate ad fidem et mores. Cum autem Scripturae SS. ad depositum spectent fidei, iisdem fontibus est haec thesis probanda, quibus praecedentes de Scriptura sacra ostendimus.

257. Prob. 1.º Ex usu Ecclesiae. Paulo ante D. Gregorii tempus, scilicet, ante an. Chr. 600, non tantum in libris et commentariis, hoc enim proxime post Hieronymum factum, sed in lectionibus sacris et concionibus ab Ecclesia adhibebatur; imo et plus honoris novae Vulgatae quam veteri caepit tribui, ut ipse Gregorius (1) testatur. Post Gregorium Nova generatim praevaluit, et tacito Patrum et DD. consensu et Ecclesiae usu tandem sola fuit usurpata, uti Hugo a S. Victore testatur (2).

258. 2.º Tridentina Synodus solemniter authentiam decrevit (3): «Insuper eadem Synodus, statuit et declarat, ut haec ipsa vetus et Vulgata editio, quae longo tot seculorum usu in ipsa Ecclesia probata est, in publicis lectionibus, disputationibus, praedicationibus et expositionibus pro authentica habeatur; et ut nemo illam rejicere quovis praetextu audeat vel praesumat.»

259. 3.º S. Isidorus ait (4): «Presbyter Hieronymus trium linguarum peritissimus, ex hebraeo in latinum eloquium divinas Scripturas convertit, eloquenterque transfudit, cujus interpretatio merito caeteris anteponitur.» Et alibi (5): «Cujus (Hieronymi) editione generaliter omnes Ecclesiae usquequaque utuntur, eo quod veracior est in sententiis et clarior in verbis.»

August. (6) haec habet: «Quamvis non defuerit temporibus nostris presbyter Hieronymus, homo doctissimus, et omnium trium linguarum peritissimus, qui non ex graeco, sed ex hebraeo in latinum eloquium easdem Scripturas converterit. Sed ejus tam litteratum laborem quamvis Judaei fateantur esse veracem, Septuaginta vero Interpretes in multis errasse contendunt; tamen Ecclesiae Christi tot hominum auctoritate... neminem judicant praefendum.» Verum cum deinde novam vulgatam Hieronymi Ecclesia praefulerit, patet ex mente Augustini, nunc prae ceteris hanc authenticam reputandam. Quoad ea vero, quae ex graeco fonte a Hieronymo translata erant, ipse Augusti-

(1) L. 20, Mor. c. 32.—(2) De Script. C. 2.—(3) Sess. IV.—(4) Etim. l. 6, c. 5.—(5) Offic. l. 1, c. 12.—(6) De Civit. Dei, l. 15, c. 43.

nus (1) sic laudat: «proinde non parvas Deo gratias agimus de opere tuo, quo Evangelium ex graeco interpretatus es: quia pene in omnibus nulla offensus est, cum Scripturam graecam contulerimus. Unde si quispiam veteri falsitati contentiosius fuerit, prolati collatisque codicibus vel docetur facillime, vel refellitur.» Ad haec Hieronymus (2): «Et si me, ut dicis, in Novi Testamenti emendatione suscipis, exponisque causam cur suscipias; quia plurimi linguae graecae habentes scientiam, de meo possunt opere judicare; eandem integritatem debueras etiam in Veteri credere Testamento, quod non nostra confinximus, sed ut apud Hebraeos invenimus, divina transtulimus. Sicubi dubitas, Hebraeos interroga.» Greg. M. denique asserit (3): «Cuncta verius transfudisse perhibetur; et credendum est quidquid in ea dicitur.»

ALERE FLAMMAM
VERITATIS

§ IV.

De sacrae Scripturae Interpretatione.

260. **Nota.** Veritates illae, quas Deus indicare per Scripturam sacram intendit, dicuntur *sensus* Scripturae. Duplex generatim distinguitur sensus; *litteralis*, seu historicus; et *spiritualis*. Verba enim, sive proprie assumantur, sive metaphorice, ad rem aliquam mente conceptam significandam adhibentur; res autem ista sumitur nonnumquam quasi figura et indicatio alterius; unde illa significatio *immediata* verborum Scripturae vocatur *sensus litteralis*; alia autem *mediata*, dicitur *sensus spiritualis*. Sensus spiritualis vocari solet *Allegoricus*, cum est de re ad fidem pertinente aut militantem Ecclesiam; *Anagogicus*, si respiciat ad vitam aeternam, seu Ecclesiam triumphantem; *Tropologicus*, cum mores, seu vitae sanctitatem attingit. Nonnumquam tamen Scripturae sententiae ad rem aliquam explicandam vel commendandam, quasi occasionaliter, et solo interpretantis ingenio adhibentur: hic sensus vocatur *Accommodatitius*.

THESIS XXXIV.

Scriptura sacra in multis est intrinsece et absolute obscura.

261. **Nota.** Nunquam sibi constant haeretici; nunc asserunt, nihil difficultatis esse in Scripturis, sed omnia perspicua, non so-

(1) Ep. 71, ad Hierony.—(2) Ep. 75, n. 20, inter ep. Augustini.—(3) L. 20, Mor. c. 32.

lum sapientibus, sed sutoribus etiam, mulierculis, stupidis; aliquando id moderantes, omnia necessaria ad salutem clara esse affirmant; contraria autem edocti experientia fatentur nonnumquam, hoc locum habere tantum erga fideles et humiles. Verum alias contrarium docent et exaggerant dicentes; plenam esse difficultatibus S. Scripturam; sic Lutherus in Symposiacis, (c. I.) ait: «Nos in Scripturis vix primum alphabetum scire; Dei verbum esse inscrutabile; verbum etiam unicum Scripturae perscrutari et verum ejus sensum eruere, non esse possibile, neque id doctissimos posse theologos.»

262. Prob. 1.º Testatur ipsa Scriptura (1): *Tunc aperuit illis sensum ut intelligerent Scripturas.* S. Petrus ait (2): *In quibus sunt quaedam difficilia intellectu, quae indocti et instabiles depravant, sicut et ceteras Scripturas ad suam ipsorum perditionem.* Et Philippus interrogavit Eunuchum (3): *Putas ne intelligis quae legis? Qui ait: et quomodo possum, si non aliquis ostenderit mihi?*

263. 2.º Sanctus Irenaeus (4) ait; accidere in Scripturis quod et in rebus, ut quaedam ad nostram scientiam pervenerint, quaedam Deo adiaceant, ... «ut semper quid Deus doceat, homo autem semper addiscat quae sunt a Deo.» Hieronymus etiam confirmat (5): «Omnia epistola ad Romanos nimis obscuritatibus obvoluta est; et si voluero cuncta disserere, magna et multa erunt scribenda volumina.» Augustinus, cujus notum est ingenium, asserit (6); «se plura nescire, quam scire in sacris Litteris.»

264. 3.º Consulat quisque experientiam. a) Legat Prophetas, Paulum, Apocalypsim: b) Percurrat innumera Patrum et Expositorum commentaria: c) Enumeret haereses ex praepostera Scripturarum interpretatione exortas. Osiander theologus, et unus ex primis Lutheri sectatoribus, dicit; viginti diversissimas sententias de justificatione defendi inter vocatos *Confessionistas*, idque secundum Scripturas, juxta eosdem. Quid tamen ad salutem urgentius, quam vera paenitentia?

265. Obj. 1.º Saepe laudatur in Scripturis claritas verbi Dei: ex gr. ait Paulus (7): «*Quod si etiam opertum est Evangelium nostrum, in iis qui pereunt est opertum.*»

Resp. Dist. Laudatur claritas verbi Dei absoluta; nego: respectiva; conc. Quidam scilicet, legunt Scripturas vel audiunt verbum divinum juxta regulas a Deo praescriptas, et sub ductu magisterii a Deo statuti; et sane isti claritate verbi divini illuminantur: alii, e contra, ut haeretici, legunt, et hi excaecantur et pereunt.

(1) Luc. XXIV, 45.—(2) 2.ª Pet. III, 16.—(3) Act. VIII, 30, 31.—(4) Adv. haer. I. II, c. 47.—(5) Ep. ad Galas. 9, 7.—(6) Ep. 55, n. 38.—(7) 2.ª Cor. IV, 3.

266. Inst. SS. Patres extollunt etiam Scripturarum claritatem: sic S. Chrysostomus (1): «Quid opus est sermone? Omnia »sunt dilucida et recta quae sunt in divinis Scripturis: manifesta »sunt quaecumque sunt necessaria.»

Resp. Explico et distinguo, modo jam dicto: in Scriptura enim clare edocemur, magisterio a Christo praescripto duci nos debere, id est, Ecclesiae doctrina; inde *generatim* manifesta sunt in Scriptura *quaecumque* sunt *necessaria*, non tamen in *singulari*. Loquitur nempe Chrysostomus oratorio modo; et ideo paulo post redit ad dicta, et quodammodo corrigit, dicens: «Nosti quae sunt clara et »dilucida, ut de iis quae sunt obscura perconteris?» Id est; cum multa sint in Scripturis *historice* et clare dicta, et hujusmodi adhuc non didiceris, quid de obscuris sciscitaris?

ALERE FLAMMAM
VERITATIS
THESIS XXXV.

In dubiis sacrae Scripturae solvendis et obscuris declarandis, sola S. Scriptura non sufficit.

267. Prob. 1.º Eatenus Scriptura sola sufficeret ad omnia quae in ea obscura sunt declaranda; quatenus quae in uno loco obscure dicuntur, in alio clara elucet. Sed quaedam ubique obscura sunt: ergo ad id sola non sufficit Scriptura. *Min.* facile probatur: nam quaedam ex ipsa rei natura sunt difficilia et obscura, ut quae supernaturalia attingunt mysteria.

268. Prob. 2.º Ita sufficeret Scriptura ad ejusmodi obscura et controversa solvenda, quia sensus controversus vel necessario connecteretur, vel excluderetur ab alio perspicuo Scripturae ipsius: atqui potest accidere ut neutrum eveniat; ergo nequit sola scriptura omnia solvere dubia.

Min. prob. Accidit ut de re aliqua controversa in uno tantum Scripturae loco tractetur; ut de septuaginta Danielis Hebdomadis; accidit etiam ut loca Scripturae omnia, in quibus de re controversa sermo est, in controversiam ducantur; ut de sacra Eucharistia: evenit quoque ut si alicubi clare et dilucide Scriptura loquatur, locus iste, quasi corruptus vel apocriphus, ab altero contendente aspernatur. Atqui in his et similibus adjunctis sensus obscurus et controversus nec necessario connectitur, nec necessario excluditur cum alio Scripturae loco perspicuo et indubio; ergo ad omnia solvenda non sat est ipsa Scriptura.

269. Prob. 3.º Si quae clarissima Scripturae loca in controversiam afferantur, impossibile evadet per alia clariora controversiam

(1) In ep. 2, ad Thess. hom. 3.

dissolvi. Atqui id passim evenire posse, nos docuerunt haeretici; ergo nequeunt solae Scripturae controversias definire.

4.º Si dubium moveatur de alicujus Scripturae libri divinitate, non potest per ipsam Scripturam dubium dissipari; ergo.

270. 5.º Denique, Protestantes, solis innixi Scripturis, in sectas divisi sunt innumerabiles: ergo vel mentiuntur dum asserunt Scripturis fidem praebere, vel hae plane non sufficiunt ad controversias solvendas.

271. Obj. Augustinus ait (1): «Nihil fere de illis obscuritatibus eruitur, quod non planissime dictum alibi reperitur.» Ergo sufficit ad ea, quae obscura sunt in Scriptura, declaranda ipsa Scriptura.

Resp. Nego *consequentiam*. Nam in primis non sine exceptione loquitur Augustinus; *nihil fere*, ait. Deinde agit sanctus Doctor, de iis qui *non temere* legunt; id est, qui regulis diriguntur a Christo statutis, ideoque Ecclesiae magisterio: excluduntur ergo ab ea Augustini sententia omnes haeretici et temerarii. Et sane Augustinus thesim nostram confirmat ibidem dicens: «Sed »multis et multiplicibus obscuritatibus, et ambiguitatibus decipiuntur qui temere legunt, aliud pro alio sentientes; quibusdam »autem locis quid vel falso suspicentur non inveniunt, ita obscure »quaedam dicta densissimam caliginem obducunt. Quod totum »provisum divinitus esse non dubito, ad edomandam labore superbiam, et intellectum a fastidio revocandum, cui facile investigata »plerumque vilescunt.»

SCHOLION.

272. Opportunitas nobis hic adesset catholicam defendendi interpretationis Scripturarum methodum, et protestanticam refellendi, nisi alibi fuisset quaestio haec generalius eliquata et decisa. Etenim sacrae Scripturae, cum *partem* (2) divinae revelationis et religionis christianae amplectantur, *pars* sunt quoque depositi Ecclesiae docenti a Christo Domino traditi, ut per omnes gentes et ad finem usque seculorum illud custodiat et perducat (3). Proinde integritas sacrarum Scripturarum, recta et authentica earum intelligentia, Ecclesiae auctoritati ac infallibili iudicio credita fuit, simul cum fidei totius deposito (4); et omnes particulares personae, vel ab Ecclesia sejunctae sectae, quae de sacris Scripturis iudicium sibi audacter arrogare praesumunt, a Christi fide et religione, ipso

(1) De Doctr. Christ. I, II, c. 6.—(2) Thes. XXV, n. 201.—(3) Thes. V, n. 25.

—(4) Thes. XI, n. 92.

facto, exulare convincuntur, et Hieronymi sententiae aperte subjacent (1): «Nec sibi blandiantur, si de Scripturarum capitulis »videntur sibi affirmare quod dicunt; cum et diabolus de Scripturis »eloquia sit locutus, et Scripturae non in legendo consistant, sed »intelligendo. Alioquin si litteram sequimur, possumus et nos quo- »que novum nobis dogma componere, ut asseramus in Ecclesiam »non recipiendos, qui calceati sunt, et duas tunicas habent.»

273. Unde cum Vaticano Concilio finem huic imponimus Disquisitioni (2): «Quoniam vero quae Sancta Tridentina »Synodus de interpretatione divinae Scripturae ad coercenda »petulantia ingenia salubriter decrevit, a quibusdam hominibus »prave exponuntur; Nos idem decretum renovantes, hanc illius »mentem esse declaramus, ut in rebus fidei et morum, ad aedifica- »tionem doctrinae christianae pertinentium, is pro vero sensu sa- »crae Scripturae habendus sit, quem tenuit ac tenet sancta mater »Ecclesia, cujus est judicare de vero sensu et interpretatione Scrip- »turarum sanctarum; atque ideo nemini licere contra hunc sen- »sum, aut etiam contra unanimem consensum Patrum ipsam »Scripturam sacram interpretari.»

Nota. Ex iis quae in hoc Articulo statuta sunt inferitur, firmissima ex sacris Scripturis desumi argumenta pro scientia theologica: quibusnam autem subjacere oporteat regulis usus Scripturae sanctae in Theologia, videre licet in Disquisitione I, n. 59.

(1) *Adv. Lucif.* n. 28.—(2) *Const. Dei Filius*, c. 2.

APPENDIX I.

PRAENOTANDUM.

Praecipui errores nostrae aetatis, praesertim qui liberalismi nomine comprehenduntur, in Disquisitionibus Theologiae fundamentalis expugnati, juxta quaestionum ordinem, fuerunt; ad id autem praestandum, robur et lucem nobis praebuit sequens Apostolicae Sedis Documentum; qua de causa, et quod sacrae scientiae cultor hodiernos maxime errores debet prae oculis habere, illud subjiciendum existimamus.

VENERABILIBUS FRATRIBUS PATRIARCHIS, PRIMATIBUS, ARCHIEPISCO-
PIS ET EPISCOPIS UNIVERSIS GRATIAM ET COMMUNIONEM APOSTO-
LICAE SEDIS HABENTIBUS

PIUS PP. IX

Venerabiles Fratres, Salutem et Apostolicam Benedictionem.

Quanta cura ac pastoralis vigilantia Romani Pontifices Praecessores Nostri exsequentes demandatum sibi ab ipso Christo Domino in persona Beatissimi Petri Apostolorum Principis officium munusque pascendi agnos et oves nunquam intermiserint universum Dominicum gregem sedulo enutrire verbis fidei, ac salutari doctrina imbuere, eumque ab venenatis pascuis arcere, omnibus quidem ac Vobis praesertim compertum exploratumque est, Venerabiles Fratres. Et sane iidem Decessores Nostri augustae catholicae religionis, veritatis ac justitiae assertores et vindices, de animarum salute maxime solliciti nihil potius unquam habuere, quam sapientissimis suis Litteris et Constitutionibus retegere et damnare omnes haereses et errores, qui Divinae Fidei nostrae, catholicae Ecclesiae doctrinae, morum honestati, ac sempiternae hominum saluti adversi, graves frequenter excitarunt tempestates, et christianam civilemque rempublicam miserandum in modum funestarent. Quocirca iidem Decessores Nostri Apostolica fortitudine continenter obstiterunt nefariis iniquorum hominum molitionibus, qui despumantes tamquam fluctus feri maris confusiones suas, ac libertatem promittentes, cum servi sint corruptionis, fallacibus

facto, exulare convincuntur, et Hieronymi sententiae aperte subjacent (1): «Nec sibi blandiantur, si de Scripturarum capitulis »videntur sibi affirmare quod dicunt; cum et diabolus de Scripturis »eloquia sit locutus, et Scripturae non in legendo consistant, sed »intelligendo. Alioquin si litteram sequimur, possumus et nos quo- »que novum nobis dogma componere, ut asseramus in Ecclesiam »non recipiendos, qui calceati sunt, et duas tunicas habent.»

273. Unde cum Vaticano Concilio finem huic imponimus Disquisitioni (2): «Quoniam vero quae Sancta Tridentina »Synodus de interpretatione divinae Scripturae ad coercenda »petulantia ingenia salubriter decrevit, a quibusdam hominibus »prave exponuntur; Nos idem decretum renovantes, hanc illius »mentem esse declaramus, ut in rebus fidei et morum, ad aedifica- »tionem doctrinae christianae pertinentium, is pro vero sensu sa- »crae Scripturae habendus sit, quem tenuit ac tenet sancta mater »Ecclesia, cujus est judicare de vero sensu et interpretatione Scrip- »turarum sanctarum; atque ideo nemini licere contra hunc sen- »sum, aut etiam contra unanimem consensum Patrum ipsam »Scripturam sacram interpretari.»

Nota. Ex iis quae in hoc Articulo statuta sunt inferitur, firmissima ex sacris Scripturis desumi argumenta pro scientia theologica: quibusnam autem subjacere oporteat regulis usus Scripturae sanctae in Theologia, videre licet in Disquisitione I, n. 59.

(1) *Adv. Lucif.* n. 28.—(2) *Const. Dei Filius*, c. 2.

APPENDIX I.

PRAENOTANDUM.

Praecipui errores nostrae aetatis, praesertim qui liberalismi nomine comprehenduntur, in Disquisitionibus Theologiae fundamentalis expugnati, juxta quaestionum ordinem, fuerunt; ad id autem praestandum, robur et lucem nobis praebuit sequens Apostolicae Sedis Documentum; qua de causa, et quod sacrae scientiae cultor hodiernos maxime errores debet prae oculis habere, illud subjiciendum existimamus.

VENERABILIBUS FRATRIBUS PATRIARCHIS, PRIMATIBUS, ARCHIEPISCO-
PIS ET EPISCOPIS UNIVERSIS GRATIAM ET COMMUNIONEM APOSTO-
LICAE SEDIS HABENTIBUS

PIUS PP. IX

Venerabiles Fratres, Salutem et Apostolicam Benedictionem.

Quanta cura ac pastoralis vigilantia Romani Pontifices Praecessores Nostri exsequentes demandatum sibi ab ipso Christo Domino in persona Beatissimi Petri Apostolorum Principis officium munusque pascendi agnos et oves nunquam intermiserint universum Dominicum gregem sedulo enutrire verbis fidei, ac salutari doctrina imbuere, eumque ab venenatis pascuis arcere, omnibus quidem ac Vobis praesertim compertum exploratumque est, Venerabiles Fratres. Et sane iidem Decessores Nostri augustae catholicae religionis, veritatis ac justitiae assertores et vindices, de animarum salute maxime solliciti nihil potius unquam habuere, quam sapientissimis suis Litteris et Constitutionibus retegere et damnare omnes haereses et errores, qui Divinae Fidei nostrae, catholicae Ecclesiae doctrinae, morum honestati, ac sempiternae hominum saluti adversi, graves frequenter excitarunt tempestates, et christianam civilemque rempublicam miserandum in modum funestarent. Quocirca iidem Decessores Nostri Apostolica fortitudine continenter obstiterunt nefariis iniquorum hominum molitionibus, qui despumantes tamquam fluctus feri maris confusiones suas, ac libertatem promittentes, cum servi sint corruptionis, fallacibus

suis opinionibus et perniciosissimis scriptis catholicae religionis civilisque societatis fundamenta convellere, omnemque virtutem ac justitiam de medio tollere, omniumque animos mentesque depravare, et incautos imperitamque praesertim juventutem a recta morum disciplina avertere, eamque miserabiliter corrumpere, in erroris laqueos inducere, ac tandem ab Ecclesiae catholicae sinu avellere conati sunt.

Jam vero, uti Vobis, Venerabiles Fratres, apprime notum est. Nos vix dum arcana divinae providentiae consilio nullis certe Nostri meritis ad hanc Petri Cathedram eveci fuimus, cum videremus summo animi Nostri dolore horribilem sane procellam tot pravis opinionibus excitatam, et gravissima, ac nunquam satis lugenda damna, quae in christianum populum ex tot erroribus redundant, pro Apostolici Nostri Ministerii officio illustria Praedecessorum Nostrorum vestigia sectantes Nostram extulimus vocem, ac pluribus in vulgus editis Encyclicis Epistolis et Allocutionibus in Consistorio habitis, aliisque Apostolicis Litteris praecipuos tristissimae nostrae aetatis errores damnavimus, eximiamque vestram episcopalem vigilantiam excitavimus, et universos catholicae Ecclesiae Nobis carissimos filios etiam atque etiam monuimus et exhortati sumus, ut tam dirae contagia pestis omnino horrent et devitent. Ac praesertim Nostra prima Encyclica Epistola die 9 Novembris anno 1846 Vobis scripta, binisque Allocutionibus, quarum altera die 9 Decembris anno 1854, altera vero 9 Junii anno 1862 in Consistorio a Nobis habita fuit, monstrosa opinionum portenta damnavimus, quae hac potissimum aetate cum maximo animarum damno et civilis ipsius societatis detrimento dominantur, quaeque non solum catholicae Ecclesiae, ejusque salutari doctrinae ac venerandis juribus, verum etiam sempiternae naturali legi a Deo in omnium cordibus insculptae, rectaeque rationi maxime adversantur, et ex quibus alii prope omnes originem habent errores.

Etsi autem haud omiserimus potissimos hujusmodi errores saepe proscribere et reprobare, tamen catholicae Ecclesiae causa, animarumque salus Nobis divinitus commissa, atque ipsius humanae societatis bonum omnino postulant, ut iterum pastorem vestram sollicitudinem excitemus ad alias pravas proffigandas opiniones, quae ex eisdem erroribus, veluti ex fontibus erumpunt. Quae falsae ac perversae opiniones eo magis detestandae sunt, quod eo potissimum spectant, ut impediatur et amoveatur salutaris illa vis, quam catholica Ecclesia ex divini sui Auctoris institutione et mandato liberè exercere debet usque ad consummationem saeculi non minus erga singulos homines, quam erga nationes, populos summosque eorum Principes, utque de medio tollatur mutua illa

inter Sacerdotium et Imperium consiliorum societas et concordia, quae rei cum sacrae tum civili fausta semper extitit ac salutaris (1). Etenim probe noscitis, Venerabiles Fratres, hoc tempore non paucos reperiri, qui civili consortio impium absurdumque *naturalismi*, uti vocant, principium applicantes audent docere, «optimam societatis publicae rationem civilemque progressum omnino requirere, ut humana societas constituatur et gubernetur, nullo habito ad religionem respectu, ac si ea non existeret, vel saltem nullo facto veram inter falsasque religiones discrimine.» Atque contra sacrarum Litterarum, Ecclesiae sanctorumque Patrum doctrinam, asserere non dubitant, «optimam esse conditionem societatis, in qua Imperio non agnoscitur officium coercendi sancitis poenis violatores catholicae religionis, nisi quatenus pax publica postulet.» Ex qua omnino falsa socialis regiminis idea haud timent erroneam illam fovere opinionem catholicae Ecclesiae, animarumque saluti maxime exitialem a rec. mem. Gregorio XVI Praedecessore Nostro *deliramentum* appellatam (2), nimirum «libertatem conscientiae et cultuum esse proprium cujuscumque hominis jus, quod lege proclamari et asseri debet in omni recte constituta societate, et jus civibus inesse ad omnimodam libertatem nulla vel ecclesiastica, vel civili auctoritate coarctandam, quo suos conceptus quoscumque sive voce, sive typis, sive alia ratione palam publiceque manifestare ac declarare valeant.» Dum vero id temere affirmant, haud cogitant et considerant, quod *libertatem perditionis* (3) praedicant, et quod «si humanis persuasionibus semper disceptare sit liberum, nunquam deesse poterunt, qui veritati audeant resultare, et de humanae sapientiae loquacitate confidere, cum hanc nocentissimam vanitatem quantum debeat fides et sapientia christiana vitare, ex ipsa Domini Nostri Jesu Christi institutione cognoscat (4).» Et quoniam ubi a civili societate fuit amota religio, ac repudiata divinae revelationis doctrina et auctoritas, vel ipsa germana justitiae humanique juris notio tenebris obscuratur et amittitur, atque in verae justitiae legitimique juris locum materialis substituitur vis, inde liquet cur nonnulli certissimis sanae rationis principiis penitus neglectis posthabitisque audeant conclamare, «voluntatem populi, publica, quam dicunt, opinione, vel alia ratione manifestatam constituere supremam legem ab omni divino humanoque jure solutam, et in ordine politico facta consummata, eo ipso quod consummata sunt

(1) Gregor. XVI Ep. encycl. *Mirari*, 15 Aug. 1852. -- (2) Eadem Encycl. *Mirari*. -- (3) 8 Aug. Ep. 105 al. 166. -- (4) 8 Leo Ep. 164 al. 133, § 2, edit. Rall.

»vim juris habere.» Verum ecquis non videt, planeque sentit, hominum societatem religionis ac verae justitiae vinculis solutam nullum aliud profecto propositum habere posse, nisi scopum comparandi cumulandique opes, nullamque aliam in suis actionibus legem sequi, nisi indomitam animi cupiditatem inserviendi propriis voluptatibus et commodis? Eapropter hujusmodi homines acerbo sane odio insectantur Religiosas Familias quamvis de re christiana, civili ac litteraria summopere meritas, et blaterant, easdem nullam habere legitimam existendi rationem, atque ita haereticorum commentis plaudunt. Nam, ut sapientissime recem. Pius IV Decessor Noster docebat «regularium abolitio laedit statum publicae professionis consiliorum evangelicorum, laedit vivendi rationem in Ecclesia commendatam tamquam Apostolicae doctrinae consentaneam, laedit ipsos insignes fundatores, quos super altaribus veneramus, qui non nisi a Deo inspirati eas constituerunt societates (1).» Atque etiam impie pronuntiant, auferendam esse civibus et Ecclesiae facultatem «qua eleemosynas christianae caritatis causa palam erogare valeant,» ac de medio tollendam legem «qua certis aliquibus diebus opera servilia propter Dei cultum prohibentur» fallacissime praetexentes, commemoratam facultatem et legem optimae publicae oeconomiae principii obsistere. Neque contenti amovere religionem a publica societate, volunt religionem ipsam a privatis etiam arcere familiis. Etenim funestissimum *Communismi* et *Socialismi* docentes ac profitentes errorem asserunt «societatem domesticam seu familiam totam suae existantiae rationem a jure dumtaxat civili mutuari; proindeque ex lege tantum civili dimanare ac pendere jura omnia parentum in filios, cum primis vero jus institutionis educationisque curandae.» Quibus impiis opinionibus, machinationibusque in id praecipue intendunt fallacissimi isti homines, ut salutifera catholicae Ecclesiae doctrina ac vis a juventutis institutione et educatione prorsus eliminetur, ac teneri flexibilesque juvenum animi perniciosis quibusque erroribus, vitiisque misere inficiantur ac depraventur. Si quidem omnes, qui rem tum sacram, tum publicam perturbare, ac rectum societatis ordinem evertere, et jura omnia divina et humana delere sunt conati, omnia nefaria sua consilia, studia et operam in improvidam praesertim juventutem decipiendam ac depravandam, ut supra innuimus, semper contulerunt, omnemque spem in ipsius juventutis corruptela collocarunt. Quo circa nunquam cessant utrumque clerum, ex quo, veluti certissima

(1) Ep. ad Card. De la Rochefoucault, 19 Martii 1791.

historiae monumenta splendide testantur, tot magna in christianam, civilem et litterariam rempublicam commoda redundarunt, quibuscumque infandis modis divexare, et edicere, ipsum Clerum «utpote vero utilique scientiae et civilitatis progressui inimicum» ab omni juventutis instituendae educandaeque cura et officio esse amovendum.»

At vero alii instaurantes prava ac toties damnata novatorum commenta, insigni impudentia audent, Ecclesiae et hujus Apostolicae Sedis supremam auctoritatem a Christo Domino ei tributam civilem auctoritatis arbitrio subdicere, et omnia ejusdem Ecclesiae et Sedis jura denegare circa ea quae ad exteriorem ordinem pertinent. Namque ipsos minime pudet affirmare «Ecclesiae leges non obligare in conscientia, nisi cum promulgantur a civili potestate; acta et decreta Romanorum Pontificum ad religionem et Ecclesiam spectantia indigere sanctione et approbatione, vel minimum assensu potestatis civilis; constitutiones Apostolicas (1), quibus damnantur clandestinae societates, sive in eis exigatur, sive non exigatur juramentum de secreto servando, earumque asseclae et fautores anathemate mulctantur, nullam habere vim in illis orbis regionibus ubi ejusmodi aggregationes tolerantur a civili gubernio; excommunicationem a Concilio Tridentino et Romanis Pontificibus latam in eos, qui jura possessionesque Ecclesiae invadunt et usurpant, niti confusione ordinis spiritualis, ordinisque civilis ac politici ad mundanum dumtaxat bonum prosequendum; Ecclesiam nihil debere decernere, quod obstringere possit fidelium conscientias in ordine ad usum rerum temporalium; Ecclesiae jus non competere violatores legum suarum poenis temporalibus coercendi; conforme esse sacrae theologiae, jurisque publici principii, bonorum proprietatem, quae ab Ecclesiis, a Familiis religiosis, aliisque locis piis possidentur, civili gubernio asserere et vindicare.» Neque erubescunt palam publiceque profiteri haereticorum effatum et principium, ex quo tot perversae oriuntur sententiae atque errores. Dictitant enim «Ecclesiasticam potestatem non esse jure divino distinctam et independentem a potestate civili, neque ejusmodi distinctionem et independentiam servari posse, quin ab Ecclesia invadantur et usurpentur essentialia jura potestatis civilis.» Atque silentio praetirire non possumus eorum audaciam, qui sanam non sustinentes doctrinam contendunt «illis Apostolicae Sedis judiciis et decretis, quorum objectum ad bonum generale Ecclesiae, ejusdemque jura ac disciplinam spectare declaratur, dummodo fidei

(1) Clement. XII *In eminenti*, Benedict. XIV *Providas Romanorum*, Pii VII *Ecclesiam*, Leonis XII *Quo graviora*.

»morumque dogmata non attingant, posse assensum et obedientiam
»detractari absque peccato, et absque ulla catholicae professionis
»jactura.» Quod quidem quantopere adversetur catholico dogmati
plena potestatis Romano Pontifici ab ipso Christo Domino divini-
tus collatae universalem pascendi, regendi et gubernandi Eccle-
siam, nemo est qui non clare aperteque videat et intelligat.

In tanta igitur depravatarum opinionum perversitate, Nos Aposto-
lici Nostri officii probe memores, ac de sanctissima nostra religio-
ne, de sana doctrina, et animarum salute Nobis divinitus commissa,
ac de ipsius humanae societatis bono maxime solliciti, Apostoli-
cam Nostram vocem iterum extollere existimavimus. Itaque omnes
et singulas pravas opiniones ac doctrinas singillatim hisce Litteris
commemoratas auctoritate Nostra Apostolica reprobamus, proscri-
bimus atque damnamus, easque ab omnibus catholicae Ecclesiae
filiis, veluti reprobatas, proscriptas atque damnatas omnino haberi
volumus et mandamus.

Ac praeterea, optime scitis, Venerabiles Fratres, hisce tempori-
bus omnis veritatis justitiaeque osores, et acerrimos nostrae religio-
nis hostes, per pestiferos libros, libellos et ephemerides toto
terrarum orbe dispersas populis illudentes ac malitiose mentientes,
alias impias quasque disseminare doctrinas. Neque ignoratis, hac
etiam nostra aetate, nonnullos reperiri, qui satanae spiritu permoti,
et incitati eo impietatis devenerunt, ut Dominatorem Dominum
Nostrum Jesum Christum negare, ejusque Divinitatem scelerata
procacitate oppugnare non paveant. Hic vero haud possumus, quin
maximis meritisque laudibus Vos efferamus, Venerabiles Fratres,
qui episcopalem vestram vocem contra tantam impietatem omni
zelo attollere minime omisistis.

Itaque hisce Nostris Litteris Vos iterum amantissime alloqui-
mur, qui in sollicitudinis Nostrae partem vocati summo Nobis in-
ter maximas Nostras acerbitates solatio, laetitiae et consolationi
estis propter egregiam, qua praestatis, religionem, pietatem, ac
propter mirum illum amorem, fidem et observantiam, qua Nobis
et huic Apostolicae Sedi concordissimis animis obstricti gravissimum
episcopale vestrum ministerium strenue ac sedulo implere
contenditis. Etenim ab eximio vestro pastorali zelo expectamus, ut
assumentes gladium spiritus, quod est verbum Dei, et confortati
in gratia Domini Nostri Jesu Christi velit ingeminatis studiis
quotidie magis prospicere, ut fideles curae vestrae concrediti «abs-
»tineant ab herbis noxiis, quas Jesus Christus non colit, quia non
»sunt plantatio Patris (1).» Atque eisdem fidelibus inculcare num-

(1) S. Ignatius M. ad Philadelph. 5.

quam desinite, omnem veram felicitatem in homines ex augusta
nostra religione, ejusque doctrina et exercitio redundare, ac bea-
tum esse populum, cujus Dominus Deus ejus (1). Docete «catholi-
»cae Fidei fundamento regna subsistere (2), et nihil tam mortife-
»rum, tam praeceps ad casum, tam expositum ad omnia pericula
»si hoc solum nobis putantes posse sufficere, quod liberum arbi-
»trium, cum nasceremur, accepimus, ultra jam a Domino nihil
»quaeramus, idest, auctoris nostri obliti, ejus potentiam, ut nos
»ostendamus liberos, abnueremus» (3). Atque etiam ne omittatis
docere, «regiam potestatem non ad solum mundi regimen, sed ma-
»xime ad Ecclesiae praesidium esse collatam» (4), et nihil esse quod
civitatum Principibus et Regibus majori fructui gloriaeque esse
possit, quam si, ut sapientissimus fortissimusque alter Praede-
cessor Noster S. Felix Zenoni Imperatori praescribat, «Ecclesiam
»catholicam... sinant uti legibus suis, nec libertati ejus quemquam
»permittant obsistere... Certum est enim, hoc rebus suis esse sa-
»lutare, ut cum de causis Dei agatur, juxta ipsius constitutum
»regiam voluntatem Sacerdotibus Christi studeant subdere, non
»praeferre» (5).

Sed si semper, Venerabiles Fratres, nunc potissimum in tantis
Ecclesiae civilisque societatis calamitatibus, in tanta adversariorum
contra rem catholicam, et hanc Apostolicam Sedem conspiratione
tantaque errorum congerie, necesse omnino est, ut adeamus cum
fiducia ad thronum gratiae, ut misericordiam consequamur, et gra-
tiam inveniamus in auxilio opportuno. Quocirca omnium fidelium
pietatem excitare existimavimus, ut una Nobiscum Vobisque cle-
mentissimum luminum et misericordiarum Patrem ferventissimis
humillimisque precibus sine intermissione orent, et obsecrent, et
in plenitudine fidei semper confugiant ad Dominum Nostrum Je-
sum Christum qui redemit nos Deo in sanguine suo, Ejusque dul-
cissimum Cor flagrantissimae erga nos caritatis victimam enixe
jugiterque exorent, ut amoris sui vinculis omnia ad seipsum tra-
hat, utque omnes homines sanctissimo suo amore inflammati se-
cundum Cor Ejus ambulent digne Deo per omnia placentes, in om-
ni bono opere fructificantes. Cum autem sine dubio gratiores sint
Deo hominum preces, si animis ab omni labe puris ad ipsum acce-
dant, idcirco coelestes Ecclesiae thesauros dispensationi Nostrae
commissos Christi fidelibus Apostolica liberalitate reserare censui-
mus, ut iidem fideles ad veram pietatem vehementius incensi, ac

(1) Ps. 143. — (2) S. Caelest. ep. 22 ad Synod. Ephes. apud Coust. p. 1200.
— (3) S. Innocent. I. ep. 29 ad Episc. conc. Carthag. apud. Coust. pag. 891. —
(4) S. Leo. Ep. 156 al. 125. — (5) Pius VII, Ep. encycl. *Diu satis*, 15 Maji 1800.

per Poenitentiae Sacramentum a peccatorum maculis expiati fidentius suas preces ad Deum effundant, ejusque misericordiam et gratiam consequantur.

Hisce igitur Litteris auctoritate Nostra Apostolica omnibus et singulis utriusque sexus catholici orbis fidelibus Plenariam Indulgentiam ad instar Jubilaei concedimus intra unius tantum mensis spatium usque ad totum futurum annum 1865 et non ultra, a Vobis, Venerabiles Fratres, aliisque legitimis locorum Ordinariis statuendum, eodem prorsus modo et forma, qua ab initio supremi Nostri Pontificatus concessimus per Apostolicas Nostras Litteras in forma Brevis die 20 mensis Novembris anno 1846 datas, et ad universum episcopalem vestrum Ordinem missas, quarum initium, «Arcano Divinae Providentiae consilio», et cum omnibus eisdem facultatibus, quae per ipsas Litteras a Nobis datae fuerunt. Volumus tamen, ut ea omnia serventur, quae in commemoratis Litteris praescripta sunt, et ea excipiantur, quae excepta esse declaravimus. Atque id concedimus, non obstantibus in contrarium facientibus quibuscumque, etiam speciali et individua mentione ac derogatione dignis. Ut autem omnis dubitatio et difficultas amoveatur, earundem Litterarum exemplar ad Vos perferri jussimus. Rogemus, Venerabiles Fratres, de intimo corde et de tota mente misericordiam Dei, quia et ipse addidit dicens: misericordiam autem meam non dispergam ab eis. Petamus et accipiemus, et si accipiendi mora et tarditas fuerit, quoniam graviter offendimus pulsemus quia et pulsanti aperietur, si modo pulsant ostium preces, gemitus, et lacrymae nostrae, quibus insistere et immorari oportet, et si sit unanimes oratio... unusquisque oret Deum non pro se tantum, sed pro omnibus fratribus, sicut Dominus orare nos docuit (1). Quo vero facilius Deus Nostri Vestrisque et omnium fidelium precibus, votisque annuat, cum omnia fiducia deprecatricem apud Eum adhibeamus Immaculatam sanctissimamque Deiparam Virginem Mariam, quae cunctas haereses interemit in universo mundo, quaeque omnium nostrum amantissima Mater «tota suavis est... ac plena misericordiae... omnibus sese exorabilem, omnibus clementissimam praebet, omnium necessitates amplissimo quodam miseratur affectu (2)», atque utpote Regina adstantans a dextris Unigeniti Filii sui Domini Nostri Jesu Christi in vestitu deaurato circumamicta varietate nihil est, quod ab eo impetrare non valeat. Suffragia quoque petamus Beatissimi Petri Apostolorum Principis, et Coapostoli ejus Pauli, omniumque Sanc-

(1) S. Cyprian. Ep. 11. — (2) S. Bernad. Serm. de duodecim praerogativis B. M. V. ex verbis Apocalyp.

torum Coelitem, qui facti jam amici Dei pervenerunt ad coelestia regna, et coronati possident palmam, ac de sua immortalitate securi, de nostra sunt salute solliciti.

Denique coelestium omnium donorum copiam Vobis a Deo ex animo adprecantes singularis Nostrae in Vos caritatis pignus Apostolicam Benedictionem ex intimo corde profectam Vobis ipsis, Venerabiles Fratres, cunctisque Clericis, Laicisque fidelibus curae vestrae commissis peramanter impertimus.

Datum Romae apud S. Petrum, die VIII Decembris anno 1864, decimo a dogmatica Definitione Immaculatae Conceptionis Deiparae Virginis Mariae.

Pontificatus Nostri Anno Decimonono.

Pius PP. IX.

SYLLABUS

COMPLECTENS PRAECIPUOS NOSTRAE AETATIS ERRORES QUI NOTANTUR IN ALLOCUTIONIBUS CONSISTORIALIBUS, IN ENCYCLICIS ALIISQUE APOSTOLICIS LITTERIS SANCTISSIMI DOMINI NOSTRI PII PAPAE IX

§ I.

Pantheismus, Naturalismus et Rationalismus absolutus.

I. Nullum supremum, sapientissimum, providentissimumque Numen divinum existit ab hac rerum universitate distinctum, et Deus idem est ac rerum natura et idcirco immutationibus obnoxius, Deusque reapse fit in homine et mundo, atque omnia Deus sunt et ipsissimam Dei habent substantiam; ac una eademque res est Deus cum mundo, et proinde spiritus cum materia, necessitas cum libertate, verum cum falso, bonum cum malo, et justum cum injusto.

II. Neganda est omnis Dei actio in homines et mundum.

Alloc. *Maxima quidem*, 9 Junii 1862.

III. Humana ratio, nullo prorsus Dei respectu habito, unicus est veri et falsi, boni et mali arbiter, sibi ipsi est lex, et naturalibus suis viribus ad hominum ac populorum bonum curandum sufficit.

Alloc. *Maxima quidem*, 9 Junii 1862.

IV. Omnes religionis veritates ex nativa humanae rationis vi derivant; hinc ratio est princeps norma qua homo cognitionem omnium cujuscumque generis veritatum assequi possit ac debeat.

Epist. Encycl. *Qui pluribus*, 9 Novembris 1846.

Epist. Encycl. *Singulari quidem*, 17 Martii 1856.

Alloc. *Maxima quidem*, 9 Junii 1862.
V. Divina revelatio est imperfecta et ideo subjecta continuo et indefinito progressui qui humanae rationis progressionis respondeat.

Epist. Encycl. *Qui pluribus*, 9 Novembris 1846.
Alloc. *Maxima quidem*, 9 Junii 1862.
VI. Christi fides humanae refragatur rationi; divinaque revelatio non solum nihil prodest, verum etiam nocet hominis perfectioni.

Epist. Encycl. *Qui pluribus*, 9 Novembris 1846.
Alloc. *Maxima quidem*, 9 Junii 1862.
VII. Prophetiae et miracula in sacris Litteris exposita et narrata sunt poëtarum commenta, et Christianae fidei misteria philosophicarum investigationum summa; et utriusque Testamenti libris mythica continentur inventa; ipseque Jesus Christus est mythica fictio.

Epist. Encycl. *Qui pluribus*, 9 Novembris 1846.
Alloc. *Maxima quidem*, 9 Junii 1862.

§ II.

Rationalismus moderatus.

VIII. Quum ratio humana ipsi religioni aequiparetur, ideo theologicae disciplinae perinde ac philosophicae tractandae sunt.
Alloc. *Singulari quadam perfusi*, 9 Decembris 1854.

IX. Omnia indiscriminatim dogmata religionis christianae sunt objectum naturalis scientiae seu philosophiae; et humana ratio historice tantum exulta potest ex suis naturalibus viribus et principiis ad veram de omnibus etiam reconditoribus dogmatibus scientiam pervenire, modo haec dogmata ipsi rationi tamquam objectum proposita fuerint.

Epist. ad Archiep. Frising. *Gravissimas*, 11 Decembris 1862.
Epist. ad eundem *Tuas libenter*, 21 Decembris 1863.

X. Quum aliud sit philosophus, aliud philosophia, ille jus et officium habet se submittendi auctoritati, quam veram ipse probaverit; at philosophia neque potest, neque debet ulli sese submittere auctoritati.

Epist. ad Archiep. Frising. *Gravissimas*, 11 Decembris 1862.
Epist. ad eundem *Tuas libenter*, 21 Decembris 1863.

XI. Ecclesia non solum non debet in philosophiam unquam animadvertere, verum etiam debet ipsius philosophiae tolerare errores eique relinquere ut ipsa se corrigat.

Epist. ad Archiep. Frising. *Gravissimas*, 11 Decembris 1862.

XII. Apostolicae Sedis, romanarumque Congregationum decreta liberum scientiae progressum impediunt.

Epist. ad Archiep. Frising. *Tuas libenter*, 21 Decembris 1863.

XIII. Methodus et principia, quibus antiqui Doctores scholastici Theologiam excoluerunt, temporum nostrorum necessitatibus scientiarumque progressui minime congruunt.

Epist. ad Archiep. Frising. *Tuas libenter*, 21 Decembris 1863.

XIV. Philosophia tractanda est, nulla supernaturalis revelationis habita ratione.

Epist. ad Archiep. Frising. *Tuas libenter*, 21 Decembris 1863.

N. B. Cum rationalismi systemate cohaerent per maximam partem errores Antonii Günther, qui damnatur in Epist. ad Card. Archiep. Coloniensem *Eximiam tuam*, 15 Junii 1847, et in Epist. ad Episc. Wratislaviensem *Dolore haud mediocri*, 30 Aprilis 1860.

§ III.

Indifferentismus, Latitudinarismus.

XV. Liberum cuique homini est eam amplecti ac profiteri religionem quam rationis lumine quis ductus veram putaverit.

Litt. Apost. *Multiplikes inter*, 10 Junii 1851.

Alloc. *Maxima quidem*, 9 Junii 1862.

XVI. Homines in cujusvis religionis cultu viam aeternae salutis reperire aeternamque salutem assequi possunt.

Epist. Encycl. *Qui pluribus*, 9 Novembris 1846.

Alloc. *Ubi primum*, 17 Decembris 1847.

Epist. Encycl. *Singulari quidem*, 17 Martii 1856.

XVII. Saltem bene sperandum est de aeterna illorum omnium salute, qui in vera Christi Ecclesia nequaquam versantur:

Alloc. *Singulari quadam*, 9 Decembris 1854.

Epist. Encycl. *Quanto conficiamur*, 17 Augusti 1863.

XVIII. Protestantismus non aliud est quam diversa verae ejusdem christianae religionis forma, in qua aequae ac in Ecclesia catholica Deo placere datum est.

Epist. Encycl. *Noscitis et Nobiscum*, 8 Decembris 1849. ®

§ IV.

Socialismus, Communismus, Societates clandestinae, Societates biblicae, Societates clerico-liberales.

Ejusmodi pestes saepe gravissimisque verborum formulis reprobantur in Epist. Encycl. *Qui pluribus*, 9 Novemb. 1846; in Alloc.

Quibus quantisque, 20 April. 1849; in *Epist. Encycl. Noscitis et Nobiscum*, 8 Decemb. 1849; in *Allocut. Singulari quadam*, 9 Decemb. 1854; in *Epist. Encycl. Quanto conficiamur moerore*, 10 Augusti 1863.

§ V.

Errores de Ecclesia ejusque jure.

XIX. Ecclesia non est vera perfectaue societas plane libera, nec pollet suis propriis et constantibus jure sibi a divino suo fundatore collatis, sed civilis potestatis est definire quae sint Ecclesiae jura ac limites, intra quos eadem jura exercere queat.

Alloc. *Singulari quadam*, 9 Decembris 1854.

Alloc. *Multis gravibusque*, 17 Decembris 1860.

Alloc. *Maxima quidem*, 9 Junii 1862.

XX. Ecclesiastica potestas suam auctoritatem exercere non debet absque civilis gubernii venia at assensu.

Alloc. *Meminit unusquisque*, 30 Septembris 1861.

XXI. Ecclesia non habet potestatem dogmatice definiendi, religionem catholicae Ecclesiae esse unice veram religionem.

Litt. Apost. *Multiplices inter*, 10 Junii 1851.

XXII. Obligatio, qua catholici magistri et scriptores omnino adstringuntur, coarctatur in iis tantum, quae ab infallibili Ecclesiae judicio veluti fidei dogmata ab omnibus credenda proponuntur.

Epist. ad Archiep. Frising. *Tuas libenter*, 21 Decembris 1863.

XXIII. Romani Pontifices et Concilia oecumenica a limitibus suae potestatis recesserunt, jura Principum usurparunt, atque etiam in rebus fidei et morum definiendis errarunt.

Litt. Apost. *Multiplices inter*, 10 Junii 1851.

XXIV. Ecclesia vis inferendae potestatem non habet, neque potestatem ullam temporalem directam vel indirectam.

Litt. Apost. *Ad apostolicae*, 22 Augusti 1851.

XXV. Praeter potestatem episcopatus inhaerentem, alia est attributa temporalis potestas a civili imperio vel tacite concessa, revocanda propterea, cum libuerit, a civili imperio.

Litt. Apost. *Ad apostolicae*, 22 Augusti 1851.

XXVI. Ecclesia non habet nativum ac legitimum jus acquirendi ac possidendi.

Alloc. *Nunquam fore*, 15 Decembris 1856.

Epist. Encycl. *Incredibili*, 17 Septembris 1863.

XXVII. Sacri Ecclesiae ministri Romanusque Pontifex ab omnium rerum temporalium cura ac dominio sunt omnino excludendi.

Alloc. *Maxima quidem*, 9 Junii 1862.

XXVIII. Episcopis, sine Gubernii venia, fas non est vel ipsas apostolicas litteras promulgare.

Alloc. *Nunquam fore*, 15 Decembris 1856.

XXIX. Gratiae a Romano Pontifice concessae existimari debent tamquam irritae, nisi per Gubernium fuerint imploratae.

Alloc. *Nunquam fore*, 15 Decembris 1856.

XXX. Ecclesiae et personarum ecclesiasticarum immunitas a jure civili ortum habuit.

Litt. Apost. *Multiplices inter*, 10 Junii 1851.

XXXI. Ecclesiasticum forum pro temporalibus clericorum causis sive civilibus sive criminalibus omnino de medio tollendum est, etiam inconsulta et reclamante Apostolica Sede.

Alloc. *Acerbissimum*, 27 Septembris 1852.

Alloc. *Nunquam fore*, 15 Decembris 1856.

XXXII. Absque ulla naturalis iuris et aequitatis violatione potest abrogari personalis immunitas, qua clerici ab onere subuendae exercendaeque militiae eximuntur; hanc vero abrogationem postulat civilis progressus, maxime in societate ad formam liberioris regiminis constituta.

Epist. ad Episc. Montis regal. *Singularis Nobisque*, 20 Sept. 1864.

XXXIII. Non pertinet unice ad Ecclesiasticam jurisdictionis potestatem proprio ac nativo jure dirigere theologiarum rerum doctrinam.

Epist. ad Archiep. Frising. *Tuas libenter*, 21 Decembris 1863.

XXXIV. Doctrina comparantium Romanum Pontificem Principi libero et agenti in universa Ecclesia, doctrina est quae medio aevo praevaluit.

Litt. Apost. *Ad apostolicae*, 22 Augusti 1851.

XXXV. Nihil vetat, alicuius Concilii generalis sententia aut universarum populorum facto, summum Pontificatum ab romano Episcopo atque Urbe ad alium Episcopum aliamque civitatem transferri.

Litt. Apost. *Ad apostolicae*, 22 Augusti 1851.

XXXVI. Nationalis Concilii definitio nullam aliam admittit disputationem, civilisque administratio rem ad hosce terminos exigere potest.

Litt. Apost. *Ad apostolicae*, 22 Augusti 1851.

XXXVII. Institui possunt nationales Ecclesiae ab auctoritate Romani Pontificis subductae planeque divisae.

Alloc. *Multis gravibusque*, 17 Decembris 1860.

- Alloc. *Jamdudum cernimus*, 18 Martii 1861.
 XXXVIII. Divisioni Ecclesiae in orientalem atque occidentalem Romanorum Pontificum arbitria contulerunt.
 Litt. Apost. *Ad apostolicae*, 22 Augusti 1851.

§ VI.

Errores de societate civili tum in se, tum in suis ad Ecclesiam relationibus spectata.

- XXXIX. Reipublicae status, utpote omnium jurium origo et fons, jure quodam pollet nullis circumscripto limitibus.
 Alloc. *Maxima quidem*, 9 Junii 1862.
 XL. Catholicae Ecclesiae doctrina humanae societatis bono et commodis adversatur.
 Epist. Encycl. *Qui pluribus*, 9 Novembris 1846.
 Alloc. *Quibus quantisque*, 20 Aprilis 1849.
 XLI. Civili potestati vel ab infideli imperante exercitae competit potestas indirecta negativa in sacra; eidem proinde competit nendum jus quod vocant exequatur, sed etiam jus *appellationis*, quam nuncupant, *ab abusu*.
 Litt. Apost. *Ad apostolicae*, 22 Augusti 1851.
 XLII. In conflictu legum utriusque potestatis, jus civile praevallet.
 Litt. Apost. *Ad apostolicae*, 22 Augusti 1851.
 XLIII. Laica potestas auctoritatem habet rescindendi, declarandi ac faciendi irritas solemnes conventiones (vulgo *Concordata*) super usum jurium ad ecclesiasticam immunitatem pertinentium cum Sede Apostolica initas, sine hujus consensu, immo et ea reclamante.
 Alloc. *In Consistoriali*, 1 Novembris 1850.
 Alloc. *Multis gravibusque*, 17 Decembris 1860.
 XLIV. Civilis auctoritas potest se immiscere rebus quae ad religionem, mores et regimen spirituale pertinent. Hinc potest de instructionibus judicare, quas Ecclesiae pastores ad conscientiarum normam pro suo munere edunt, quin etiam potest de divinatorum sacramentorum administratione et dispositionibus ad ea suscipienda necessariis decernere.
 Alloc. *In Consistoriali*, 1 Novembris 1850.
 Alloc. *Maxima quidem*, 9 Junii 1862.
 XLV. Totum scholarum publicarum regimen, in quibus juvenus christianae alicujus Reipublicae instituitur, episcopalibus duntaxat seminariis aliqua ratione exceptis, potest ac debet attri-

- bui auctoritati civili, et ita quidem attribui, ut nullum alii cuicumque auctoritati recognoscatur jus immiscendi se in disciplina scholarum, in regimine studiorum, in graduum collatione, in delectu aut approbatione magistrorum.
 Alloc. *In Consistoriali*, 1 Novembris 1850.
 Alloc. *Quibus luctuosissimus*, 5 Septembris 1851.
 XLVI. Imo in ipsis clericorum seminariis methodus studiorum adhibenda civili auctoritati subjicitur.
 Alloc. *Numquam fore*, 15 Decembris 1856.
 XLVII. Postulat optima civilis societatis ratio, ut populares scholae, quae patent omnibus cujusque è populo classis pueris, ac publica universim Instituta, quae litteris severioribusque disciplinis tradendis et educationi juventutis curandae sunt destinata, eximantur ab omni Ecclesiae auctoritate moderatrice, vi et ingrentia, plenoque civilis ac politicae auctoritatis arbitrio subjiciantur, ad imperantium placita et ad communium aetatis opinionum amussim.
 Epist. ad Archiep. Friburg. *Quum non sine*, 14 Julii 1864.
 XLVIII. Catholicis viris probari potest ea juventutis instituentae ratio, quae sit a catholica fide et ab Ecclesiae potestate sejuncta, quaeque rerum dumtaxat naturalium scientiam ac terrenae socialis vitae fines tantummodo vel saltem primario spectet.
 Epist. ad Archiep. Friburg. *Quum non sine*, 14 Julii 1864.
 XLIX. Civilis auctoritas potest impedire quominus sacrorum Antistites et fideles populi cum Romano Pontifice libere ac mutuo communicent.
 Alloc. *Maxima quidem*, 9 Junii 1862.
 L. Laica auctoritas habet per se jus praesentandi Episcopos et potest ab illis exigere ut ineant dioecesium procuracionem antequam ipsi canonicam a S. Sede institutionem et Apostolicas litteras accipiant.
 Alloc. *Numquam fore*, 15 Decembris 1856.
 LI. Immo laicum Gubernium habet jus deponendi ab exercitio pastoralis ministerii Episcopos, neque tenetur obedire Romano Pontifici in iis quae episcopatum et episcoporum respiciunt institutionem.
 Litt. Apost. *Multiplikes inter*, 10 Junii 1851.
 Alloc. *Acerbissimum*, 27 Septembris 1852.
 LII. Gubernium potest suo jure immutare aetatem ab Ecclesia praescriptam pro religiosa tam mulierum quam virorum professione, omnibusque religiosis familiis indicere, ut neminem sine suo permissu ad solemnia vota nuncupanda admittant.
 Alloc. *Numquam fore*, 15 Decembris 1856.

LIII. Abrogandae sunt leges quae ad religiosarum familiarum statum tutandum, earumque jura et officia pertinent; immo potest civile gubernium iis omnibus auxilium praestare, qui a suscepto religiosae vitae instituto deficere ac solemnia vota frangere velint; pariterque potest religiosas easdem familias perinde ac collegiatis Ecclesias et beneficia simplicia etiam jurispatronatus penitus extinguere, illorumque bona et redditus civilis potestatis administrationi et arbitrio subicere et vindicare.

Alloc. *Acerbissimum*, 27 Septembris 1852.

Alloc. *Probe meminertis*, 22 Januarii 1855.

Alloc. *Cum saepe*, 26 Julii 1855.

LIV. Reges et Principes non solum ab Ecclesiae jurisdictione eximuntur, verum etiam in quaestionibus jurisdictionis dirimendis superiores sunt Ecclesiae.

Litt. Apost. *Multiplures inter*, 10 Junii 1851.

LV. Ecclesia a Statu, Statusque ab Ecclesia sejungendus est.

Alloc. *Acerbissimum*, 27 Septembris 1852.

§ VII.

Errores de Ethica naturali et christiana.

LVI. Morum leges divina haud egent sanctione, minimeque opus est ut humanae leges ad naturae jus conformentur, aut obligandi vim a Deo accipiant.

Alloc. *Maxima quidem*, 9 Junii 1862.

LVII. Philosophicarum rerum morumque scientia, itemque civiles leges possunt et debent a divina et ecclesiastica auctoritate declinare.

Alloc. *Maxima quidem*, 9 Junii 1862.

LVIII. Aliae vires non sunt agnoscendae nisi illae quae in materia positae sunt, et omnis morum disciplina honestasque collocari debet in cumulandis et augendis quovis modo divitiis ac in voluptatibus explendis.

Alloc. *Maxima quidem*, 9 Junii 1862.

Epist. Encycl. *Quanto conficiamur*, 10 Augusti 1863.

LIX. Jus in materiali facto consistit, et omnia hominum officia sunt nomen inane, et omnia humana facta juris vim habent.

Alloc. *Maxima quidem*, 9 Junii 1862.

LX. Auctoritas nihil aliud est nisi numeri et materialium virium summa.

Alloc. *Maxima quidem*, 9 Junii 1862.

LXI. Fortunata facti injustitia nullum juris sanctitati detrimentum affert.

Alloc. *Jamdudum cernimus*, 18 Martii 1861.

LXII. Proclamandum est et observandum principium quod vocant de *non interventu*.

Alloc. *Novos et ante*, 28 Septembris 1860.

LXIII. Legitimis principibus obedientiam detrectare, immo et rebellare licet.

Epist. Encycl. *Qui pluribus*, 9 Novembris 1846.

Alloc. *Quisque vestrum*, 4 Octobris 1847.

Epist. Encycl. *Noscitis et Nobiscum*, 8 Decembris 1849.

Litt. Apost. *Cum catholica*, 26 Martii 1860.

LXIV. Tum cujusque sanctissimi juramenti violatio, tum quaelibet scelestas flagitiosaque actio sempiternae legi repugnans, non solum haud est improbanda verum etiam omnino licita, summisque laudibus efferenda, quando id pro patriae amore agatur.

Alloc. *Quibus quantisque*, 20 Aprilis 1840.

§ VIII.

Errores de matrimonio christiano.

LXV. Nulla ratione ferri potest, Christum evexisse matrimonium ad dignitatem sacramenti.

Litt. apost. *Ad Apostolicas*, 22 Augusti 1851.

LXVI. Matrimonii sacramentum non est nisi quid contractui accessorium ab eoque separabile, ipsumque sacramentum in una tantum nuptiali benedictione situm est.

Litt. Apost. *Ad Apostolicas*, 22 Augusti 1851.

LXVII. Jure naturae matrimonii vinculum non est indissolubile, et in variis casibus divortium proprie dictum auctoritate civili sanciri potest.

Litt. Apost. *Ad Apostolicas*, 22 Augusti 1851.

Alloc. *Acerbissimum*, 27 Septembris 1852.

LXVIII. Ecclesia non habet potestatem impedimenta matrimonii dirimentia inducendi, sed ea potestas civili auctoritati competit, a qua impedimenta existentia tollenda sunt.

Litt. Apost. *Multiplures inter*, 10 Junii 1851.

LXIX. Ecclesia sequioribus seculis dirimentia impedimenta inducere coepit, non jure proprio, sed illo jure usa, quod a civili potestate mutuata erat.

Litt. Apost. *Ad Apostolicas*, 22 Augusti 1851.

LXX. Tridentini canones qui anathematis censuram illis inferunt qui facultatem impedimenta dirimentia inducendi Ecclesiae negare audeant, vel non sunt dogmatici, vel de hac mutuata potestate intelligendi sunt.

Litt. Apost. *Ad Apostolicam*, 22 Augusti 1851.

LXXI. Tridentini forma sub infirmitatis poena non obligat, ubi lex civilis aliam formam praestituat, et velit hac nova forma interveniente matrimonium valere.

Litt. Apost. *Ad Apostolicam*, 22 Augusti 1851.

LXXII. Bonifacius VIII votum castitatis in ordinatione emissum nuptias nullas reddere primus asseruit.

Litt. Apost. *Ad Apostolicam*, 22 Augusti 1851.

LXXIII. Vi contractus mere civilis potest inter christianos constare veri nominis matrimonium; falsumque est, aut contractum matrimonii inter christianos semper esse sacramentum, aut nullum esse contractum, si sacramentum excludatur.

Litt. Apost. *Ad Apostolicam*, 22 Augusti 1851.

Epist. S. S. Pii IX ad Regem Sardiniae 9 Septembris 1852.

Alloc. *Acerbissimum*, 27 Septembris 1852.

Alloc. *Multis gravibusque*, 17 Decembris 1860.

LXXIV. Causae matrimoniales et sponsalia suapte natura ad forum civile pertinent.

Litt. Apost. *Ad Apostolicam*, 22 Augusti 1851.

Alloc. *Acerbissimum*, 27 Septembris 1852.

N. B. Huc facere possunt duo alii errores de clericorum caelibatu abolendo et de statu matrimonii statui virginitatis anteferendo. Confodiuntur, prior in Epist. Encycl. *Qui pluribus*, 9 Novembris 1846; posterior in litteris apost. *Multiplices inter*, 10 Junii 1851.

§ IX.

Errores de civili Romani Pontificis principatu.

LXXV. De temporalis regni cum spirituali compatibilitate disputant inter se christianae et catholicae Ecclesiae filii.

Litt. Apost. *Ad Apostolicam*, 22 Augusti 1851.

LXXVI. Abrogatio civilis imperii, quo Apostolica Sedes potitur, ad Ecclesiae libertatem felicitatemque vel maxime conduceret.

Alloc. *Quibus quantisque*, 20 Aprilis 1849.

N. B. Praeter hos errores explicite notatos, alii complures implicite reprobantur, proposita et asserta doctrina, quam catholici omnes firmissime retinere debent, de civili Romani Pontificis principatu. Ejusmodi doctrina luculenter traditur in Alloc. *Quibus quantisque*, 20 April. 1849; in Alloc. *Si semper antea*, 20 Maji 1850; in Litt. Apost. *Cum catholica Ecclesia*, 26 Mart. 1860; in Alloc. *Novos*, 28 Sept. 1860; in Alloc. *Jamdudum*, 18 Mart. 1861; in Alloc. *Maxima quidem*, 9 Junii 1862.

§ X.

Errores qui ad liberalismum hodiernum referuntur.

LXXVII. Aetate hac nostra non amplius expedit, religionem catholicam haberi tanquam unicam Status religionem, ceteris quibuscumque cultibus exclusis.

Alloc. *Nemo vestrum*, 26 Julii 1855.

LXXVIII. Hinc laudabiliter in quibusdam catholici nominis regionibus lege cautum est, ut hominibus illuc immigrantibus liceat publicum proprii cujusque cultus exercitium habere.

Alloc. *Acerbissimum*, 27 Septembris 1852.

LXXIX. Enimvero falsum est, civilem cujusque cultus libertatem, itemque plenam potestatem omnibus attributam quaslibet opiniones cogitationesque palam publiceque manifestandi conducere ad populorum mores animosque facilius corrumpendos ac indifferentismi pestem propagandam.

Alloc. *Numquam fore*, 15 Decembris 1856.

LXXX. Romanus Pontifex potest ac debet cum progressu, cum liberalismo et cum recenti civilitate sese reconciliare et componere.

Alloc. *Jamdudum*, 18 Martii 1861.

APPENDIX II.

Summorum Pontificum Ordo Chronologicus.

Lumina sunt Sacrae scientiae Summorum Pontificum et sacrorum Conciliorum definitiones et decreta, illorumque intime connexa auctoritas. Unde notitiam aliquam utrorumque exhibere necessarium censemus, quam historiae ecclesiasticae studio complere assiduo Theologiae cultori cura erit.

ALERE FLAMMAM SECULO I. S		S. Victor I (3) 189
S. Petrus.	42	SECULO III.
S. Linus.	67	S. Zephirinus. 200
S. Cletus (1).	80	S. Callistus I. 218
S. Clemens.	92	S. Urbanus I. 223
S. Anencletus.	98	S. Pontianus. 231
al. Anacletus.		S. Anteros. 235
SECULO II.		S. Fabianus. 236
S. Evaristus.	100	S. Cornelius. 251
S. Alexander.	108	<i>Novatianus</i> ant.
S. Sixtus I.	118	S. Lucius I. 252
S. Telesphorus.	128	S. Stephanus I (4) 253
S. Higinus.	138	S. Sixtus II. 257
S. Pius I.	141	S. Dionysius. 258
S. Anicetus.	154	S. Felix I (5). 267
S. Soter.	167	S. Eutychianus. 272
S. Eleutherius (2)	176	S. Cajus. 280
		S. Marcellinus (6) 295

(1) Lino successisse Anacletum, et huic Clementem, atque Cletum ab Anacletum non discerni, censent probatores critici.

(2) Hunc convenit S. Irenaeus ob aliquas ecclesiasticas quaestiones.

(3) Decernit Victor de celebrando Paschate controversiam, et damnat Sabellium, aliosque haereticos.

(4) Stephanus jussit, adversus Cyprianum aliosque africanos episcopos, traditionem Ecclesiae retinendam circa baptismum ab haereticis collatum.

(5) Damnata Paulum Samosatenum.

(6) Eundem esse Marcellinum cum Marcello suadent plures eruditissimi veterum Patrum et scriptorum in suis Pontificum Rom. catalogis. Item, Marcellini lapsus jure fictus creditur.

SECULO IV.		S. Symmachus. 498
S. Marcellus I.	301	Laurentius.
S. Eusebius.	309	SECULO VI.
S. Melchiades.	311	S. Hormisda. 514
S. Silvester I (1).	314	S. Joannes I. 523
S. Marcus.	336	S. Felix III. 526
S. Julius I.	337	Bonifacius II. 530
S. Liberius (2)	352	Dioscorus.
Felix qui dictus est II.		S. Joannes II. 532
S. Damasus I (3)	366	S. Agapetus. 535
<i>Ursicinus</i> ant.		S. Silverius. 536
S. Siricius (4).	384	<i>Vigilius</i> ant. usque ad an. 537
S. Anastasius I.	398	Vigilius (10). 537
SECULO V.		Pelagius I. 555
S. Innocentius I (5).	402	Joannes III. 560
S. Zosimus (6).	417	Benedictus I. 574
S. Bonifacius.	418	Pelagius II. 578
<i>Eulalius</i> ant.		S. Gregorius I. 590
S. Caelestinus I (7).	422	SECULO VII.
S. Sixtus III.	432	Sabinianus. 604
S. Leo I (8)	440	Bonifacius III. 607
S. Hilarius.	461	S. Bonifacius IV. 608
S. Simplicius.	468	S. Deusdedit. 615
S. Felix II.	483	Bonifacius V. 619
S. Gelasius I (9).	492	Honorius I (11). 625
S. Anastasius II.	496	Severinus. 640

(1) Apocrypha censetur Constantini M. a Silvestro baptizati historia, ex solidis historiae ecclesiasticae documentis. Praesidet per legatos Oecumen. I.

(2) Liberium Arianis consensisse, ex calumniis evulgatum haereticorum solida habentur indicia. Exuli subrogatur Felix II.

(3) Hispanus; damnat Apollinarem, confirmat Oecumenicum II, et scribit Epistolas.

(4) Damnata Priscillianistas, Manichaeos et alios haereticos.

(5) Absolvit Chrysostomum; damnat Pelagianos; confirmat conc. Africana; approbat canonem Scripturarum.

(6) Detecta Pelagianorum fraude rursus eosdem damnat.

(7) Praesidet per legatos conc. Oecumenico III.

(8) Damnata Eutychetem et Latrocinium Ephes.; et praesidet per legatos Oecumenico IV.

(9) Decretum edit Librorum canonicorum S. Scripturae, in quo iidem adnuntantur a conc. Tridentino approbati.

(10) Agit quaest. de *Tribus Capitulis*, et confirmat Oecumen. V.

(11) Honorii damnatio ex haereticorum calumniis verius enascitur.

Hadrianus IV (1)	1154	Honorius IV.	1285
Alexander III (2)	1159	Nicolaus IV.	1288
Ant. <i>Victor IV</i> al. <i>V. Paschalis III. Callistus III. Innocentius III.</i>		S. Caelestinus V abdic.	1294
		Bonifacius VIII (7)	1294
Lucius III.	1181		
Urbanus III.	1185		
Gregorius VIII.	1187		
Clemens III.	1187		
Caelestinus III.	1191		
Innocentius III (3)	1198		
SECULO XIII.			
Honorius III.	1216		
Gregorius IX (4)	1227		
Caelestinus IV.	1241		
Innocentius IV (5)	1243		
Alexander IV.	1251		
Urbanus IV.	1261		
Clemens IV.	1265		
B. Gregorius X (6)	1271		
Innocentius V.	1276		
Hadrianus V.	1276		
Joannes XIX al. XX vel XXI.	1276		
Nicolaus III.	1277		
Martinus IV.	1281		
SECULO XIV.			
		B. Benedictus X dictus XI.	1303
		Clemens V (8)	1305
		Joannes XX al. XXI vel XXII (9)	1316
		Ant. <i>Nicolaus V.</i>	
		Benedictus XII (10)	1334
		Clemens VI (11)	1342
		Innocentius VI.	1352
		B. Urbanus V.	1362
		Gregorius XI (12)	1370
		Urbanus VI (13)	1378
		Ant. <i>Clemens VII</i> (14)	
		Bonifacius IX (15)	1389
		Ant. <i>Benedictus XIII</i> (16)	
SECULO XV.			
		Innocentius VII.	1404
		Gregorius XII (17)	1406

- (1) Fit schisma per 18 annos.
 (2) Praesidet Oecumen. XI.
 (3) Praesidet Oecumen. XII.
 (4) Promulgat Libros quinque Decretalium.
 (5) Praesidet Oecumen. XIII.
 (6) Praesidet Oecumen. XIV.
 (7) Edit. Librum sext. Decretalium.
 (8) Praesidet Oecumen. XV. Edit. Clementinas. Ipse et quinque Pontifices successores sedent Avenione.
 (9) Sedet Avenione. Publicat Clementinas et Extravagantes.
 (10) Sedet Avenione. Decernit Quaestionem de Visione Dei.
 (11) Damnat *Flagellantes*.
 (12) Redit Romam.
 (13) Sedet Romae et fit schisma.
 (14) Sedet Avenione.
 (15) Sedet Romae.
 (16) Sedet Avenione.
 (17) Deponitur Pisis et abdicat Constantiae.

Ant. <i>Alexander V, Joannes al. XXII, al. XXII, (1) aut XXIV.</i>		Julius III (11)	1550
Martinus V (2)	1417	Marcellus II.	1555
<i>Clemens VIII.</i> Antip.		Paulus IV (12)	1555
<i>Benedictus XIV.</i> Antip.		Pius IV (13)	1559
Eugenius IV (3)	1431	S. Pius V (14)	1566
Ant. <i>Felix V.</i>		Gregorius XIII (15)	1572
Nicolaus V (4)	1447	Sixtus V (16)	1585
Callistus III.	1455	Urbanus VII.	1590
Pius II (5)	1458	Gregorius XIV.	1590
Paulus II (6)	1464	Innocentius IX.	1591
Sixtus IV.	1471	Clemens VIII (17)	1592
Innocentius VIII.	1484		
Alexander VI.	1492		
SECULO XVI.			
Pius III.	1503		
Julius II (7)	1503		
Leo X (8)	1513		
Hadrianus VI.	1522		
Clemens VII (9)	1523		
Paulus III (10)	1534		
SECULO XVII.			
		Leo XI.	1605
		Paulus V (18)	1605
		Gregorius XV.	1621
		Urbanus VIII.	1623
		Innocentius X (19)	1644
		Alexander VII (20)	1655
		Clemens IX.	1667
		Clemens X.	1670
		Innocentius XI.	1676
		Alexander VIII (21)	1689
		Innocentius XII.	1691

- (1) Deponitur Constantiae, an. 1415.
 (2) Praesidet postremis Conc. Constat. generalis sessionibus.
 (3) Praesidet Oecumen. XVI Florentino.
 (4) Schisma extinguitur.
 (5) Damnat appellationes a Pontifice ad Concilium.
 (6) Damnat Hussitas.
 (7) Inchoat Oecumen. XVII.
 (8) Absolvit Concilium. Damnat articulos Lutheri.
 (9) Schisma in Anglia oritur.
 (10) Inchoat Oecumen. XVIII.
 (11) Instaurat Concil. Oecum. XVIII.
 (12) Edit Indicem libr. prohibitorum.
 (13) Confirmat Oecumen. XVIII.
 (14) Damnat propositiones Baji.
 (15) Corrigit Calendarium.
 (16) Expurgat S. Biblia.
 (17) Habet Congregationes de Auxiliis.
 (18) Finit controversiam de Auxiliis imponens silentium utrique parti.
 (19) Damnat librum *Augustinus* dictum, et quinque propositiones Jansenii.
 (20) Sententiae de Immaculata V. Mariae Conceptione plurimum favet.
 (21) Irritat Declarationem cleri Gallicani.

SECULO XVIII.	Pius VI (4) 1775
Clemens XI. 1700	SECULO XIX.
Innocentius XIII. . . . 1721	Pius VII (5) 1800
Benedictus XIII. . . . 1724	Leo XII. 1823
Clemens XII (1). . . . 1730	Pius VIII. 1829
Benenedictus XIV (2). 1740	Gregorius XVI. . . . 1831
Clemens XIII (3). . . . 1758	Pius IX (6). 1846
Clemens XIV. 1769	Leo XIII (7) 1878

(1) Declarat nihil detrahi ceteris Scholis per laudes sui praedecessoris de Schola thomistica.

(2) Damnat absolutionem complicitis, usuras, duellum, ritus sinenses, etc.

(3) Laudat et confirmat Institutum Soc. Jesu.

(4) Damnat statuta *Syn. Pistoriensis* et constit. civilem cleri in Gallia.

(5) Restituit in universo Orbe Societatem Jesu.

(6) Inchoat Conc. Vaticanum, Oecumen. XIX, in quo definitur infallibilitas Rom. Pontificis: decernit dogma fidei de Immaculata conceptione B. Virg. Mariae: fraude detecta Liberalium, damnat Liberalismum, eorum praesertim qui putant illum posse cum doctrina catholica conciliari: hierarchiam ecclesiasticam in Anglia instaurat.

(7) Sectas damnat massonicas; errores persequitur; Missiones inter schismaticos et infideles promovet; hierarchiam extendit ecclesiasticam in oriente et occidente; doctrinam commendat Doctoris Angelici; omnes Apostolicas litteras pro institutione, confirmatione, et privilegiis Societatis Jesu confirmat.

APPENDIX III.

Concilia generalia et particularia.

Quaestionum theologiarum studiosi passim documenta in propriis eorum fontibus cupiunt, ut par est, perpendere, quo genuinum ipsorum sensum deprehendant. Ordine alphabeti ac simul chronologico nomina Conciliorum ordinata, facillime quaerenti occurrunt; ut possit statim sub quo Pontifice fuerint celebrata dignoscere, et in qua parte historiae ecclesiasticae, vel Collectionis Conciliorum, Acta illorum describantur.

Alexandrinum ob Origenis mutilationem. 231	ensores Athanasii. 353
Antiochenum contra Novatianos. 252	* Ancyranum Semiarianorum. 358
Africanum I, II. (Ad cle- rum Hispaniae). 253, 254	Ariminense. (Fraude decidit in <i>Conciliabulum</i>). 359
Antiochenum I, II, III. In Paulum Samosatenum. 265, 268, 269	Alexandrinum. Contra Pneumat. Appollin. Melet. 362
Alexandrinum. Deponit Meletium. 306	Alexandrinum. Offert Joviniano symb. Nicaenum. 363
Arelatense. Causa Caecilianii; can. 22. 314	Antiochenum. Idem praestat. 363
Ancyranum. Can. 24, partim poenitentiales. 315	Alexandrinum. Adhaeret Romano. 370
Alexandrinum. Damnat Arium. 324	Antiochenum. Profitetur Trinitatem consubstantialem. 374
* Antiochenum Ariarum (1). 329	Aquilejense. Contra Palladium et Secundianum haeticos. 381
Alexandrinum. In Ischyram. 330	Alexandrinum. Contra Originem. 399
Alexandrinum. Pro Athanasio. 340	Alexandrinum. Causa S. Cyrilli et Nestorii. 430
Antiochenum. Symbola 3; can. 25. 341	Antiochenum. Causa S. Cyrilli et Jo. Antiocheni. 432
Alexandrinum Athanasii restituti. 350	
* Arelatense contra de-	

(1) Conciliabula asterisco notamus.

SECULO XVIII.	Pius VI (4) 1775
Clemens XI. 1700	SECULO XIX.
Innocentius XIII. 1721	Pius VII (5) 1800
Benedictus XIII. 1724	Leo XII. 1823
Clemens XII (1). 1730	Pius VIII. 1829
Benenedictus XIV (2). 1740	Gregorius XVI. 1831
Clemens XIII (3). 1758	Pius IX (6). 1846
Clemens XIV. 1769	Leo XIII (7) 1878

(1) Declarat nihil detrahi ceteris Scholis per laudes sui praedecessoris de Schola thomistica.

(2) Damnat absolutionem complicitis, usuras, duellum, ritus sinenses, etc.

(3) Laudat et confirmat Institutum Soc. Jesu.

(4) Damnat statuta *Syn. Pistoriensis* et constit. civilem cleri in Gallia.

(5) Restituit in universo Orbe Societatem Jesu.

(6) Inchoat Conc. Vaticanum, Oecumen. XIX, in quo definitur infallibilitas Rom. Pontificis: decernit dogma fidei de Immaculata conceptione B. Virg. Mariae: fraude detecta Liberalium, damnat Liberalismum, eorum praesertim qui putant illum posse cum doctrina catholica conciliari: hierarchiam ecclesiasticam in Anglia instaurat.

(7) Sectas damnat massonicas; errores persequitur; Missiones inter schismaticos et infideles promovet; hierarchiam extendit ecclesiasticam in oriente et occidente; doctrinam commendat Doctoris Angelici; omnes Apostolicas litteras pro institutione, confirmatione, et privilegiis Societatis Jesu confirmat.

APPENDIX III.

Concilia generalia et particularia.

Quaestionum theologiarum studiosi passim documenta in propriis eorum fontibus cupiunt, ut par est, perpendere, quo genuinum ipsorum sensum deprehendant. Ordine alphabeti ac simul chronologico nomina Conciliorum ordinata, facillime quaerenti occurrunt; ut possit statim sub quo Pontifice fuerint celebrata dignoscere, et in qua parte historiae ecclesiasticae, vel Collectionis Conciliorum, Acta illorum describantur.

Alexandrinum ob Origenis mutilationem. 231	ensores Athanasii. 353
Antiochenum contra Novatianos. 252	* Ancyranum Semiarianorum. 358
Africanum I, II. (Ad cle- rum Hispaniae). 253, 254	Ariminense. (Fraude decidit in <i>Conciliabulum</i>). 359
Antiochenum I, II, III. In Paulum Samosatenum. 265, 268, 269	Alexandrinum. Contra Pneumat. Appollin. Melet. 362
Alexandrinum. Deponit Meletium. 306	Alexandrinum. Offert Joviniano symb. Nicaenum. 363
Arelatense. Causa Caecilianii; can. 22. 314	Antiochenum. Idem praestat. 363
Ancyranum. Can. 24, partim poenitentiales. 315	Alexandrinum. Adhaeret Romano. 370
Alexandrinum. Damnat Arium. 324	Antiochenum. Profitetur Trinitatem consubstantialem. 374
* Antiochenum Ariarum (1). 329	Aquilejense. Contra Palladium et Secundianum haeticos. 381
Alexandrinum. In Ischyram. 330	Alexandrinum. Contra Originem. 399
Alexandrinum. Pro Athanasio. 340	Alexandrinum. Causa S. Cyrilli et Nestorii. 430
Antiochenum. Symbola 3; can. 25. 341	Antiochenum. Causa S. Cyrilli et Jo. Antiocheni. 432
Alexandrinum Athanasii restituti. 350	
* Arelatense contra de-	

(1) Conciliabula asterisco notamus.

Aransicanum. Canones		Augustanum. Can. 11. . .	952
13.	441	Anglicum. Promovet	
Arelatense. Can. 7. . . .	442	Monacatum.	969
Antiochenum. In causa		Anhamense. Can. 32. . .	1009
Ibae.	448	Aurelianense. Damnat	
Arelatense. Can. 56. . . .	452	Lisoium et Heriber-	
Andegavense. Can. 12. . .	453	tum.	1017
Antiochenum. Deponit		Atrebatense. Contra Sa-	
Petrum Fullonem. . . .	472	cramentarios.	1025
Arelatense. Contra Prae-		Amalphitanum. Can. 16.	1089
destinatianos.	475	Anglicanum. De jure	
Agathense. Can. 71. . . .	506	Primatus.	1093
Aurelianense. Can. 31. . .	511	Andomarense. Can. 5. . .	1099
Arelatense. Can. 4.	524	Ansanum. De fide et in-	
Arausicanum. Decret. 25		vestituris.	1112
in Semipelagianos. . . .	529	Aniciense. In Antipa-	
Aurelianense. Can. 21. . .	533	pam.	1130
Aurelianense. Can. 38. . .	538	Augustanum. Can. 11. . .	1152
Aurelianense. Can. 38. . .	541	Agnaniense. Excomm.	
Avernense. Can. 17. . . .	549	Fredericum III.	1160
Aurelianense. Can. 24. . .	549	Abrincatense. Can. 13. . .	1173
Arelatense. Can. 17. . . .	554	Aquileiense. Contra in-	
Antissiodorensis. Can. 45.	578	cendarios et sacrile-	
Africana aliquot contra		gos.	1184
Monothelitas.	646	Arelatense. Can. 24. . . .	1234
Augustodunense. Ca. 15.	663	Apud Vallem Gidonem.	
Attiniacense. Preces pro		Can. 4.	1242
defunctis.	765	Albiense. Can. 71.	1254
Antiochenum. Pro cultu		Arelatense. Can. 17. . . .	1260
imaginum.	781	Andomarense. Contra	
Aquisgranense. Felicem		Clericos negotiatores. .	1267
recipit.	799	Andegavense. Can. 2. . . .	1269
Aquisgranense. De pro-		Avenionense. Can. 8. . . .	1270
cessione Spiritus S. . . .	809	Arelatense. Can. 21. . . .	1274
Arelatense. Can. 24. . . .	813	Auscense. Pro libertate	
Aquisgranense. Instit.		Ecclesiae.	1279
Canon. et Monial.	816	Andomarense. Can. 24. . .	1279
Aquisgranense. Canon.		Avenionense. Can. 15. . . .	1279
Cap. 3.	836	Andegavense. Can. 5. . . .	1279
Aquisgranense duplex.		Avenionense. Can. 11. . . .	1282
In causa Theutbergae. . .	860	Ausitanum. Can. 13. . . .	1300
* Aquisgranense. Probat		Apud Pennam fidelem.	
conjugium Waldradae. . .	862	Can. 15.	1302
* Attiniacense. In causa		Auscitanum. Can. 6. . . .	1308
Hincmari.	870	Apud Vallem Oleti. C. 27.	1322

Avenionense. Can. 59. . . .	1326	Bracarense. Profess. fidei.	411
Avenionense. Adv. An-		Barcinonense. Can. 10. . .	540
tipapam.	1327	Bracarense. Decr. 17,	
Apud Castrum Gontheri.		can. 22.	572
Can. 12.	1336	Barcinonense. Can. 6. . . .	599
Andegavense. Can. 34. . . .	1365	Bracarense. Can. 2.	675
Aquileiense. Pro tollendo		Becanceldense. De immu-	
schismate.	1409	nit. Eccles.	694
Andegavense. Can. 17. . . .	1449	Bergamstedense. Can. 28.	697
Avenionense. De Imm.		Becanceldense. De im-	
Conceptione.	1457	mun. Eccl.	798
Augustanum. Decreta et		Bellovacense. Can. 8. . . .	845
can. 33.	1548	Britannicum. De Ordina-	
Aquense. Profess. et can.		tion. Simon.	848
tit. 43.	1585	Bituricense. Can. 25. . . .	1031
Avenionense. Profess. et		Burgense. De ritibus. . . .	1080
can. tit. 64.	1595	Beneventanum. Can. 4. . . .	1091
Aquileiense. Profess. et		Barense. Pro concil.	
can. tit. 19.	1596	Graec. et Latin.	1097
Avenionense. Exponit		Beneventanum. In in-	
jus sacrum.	1725	vest.	1108
Ain-Traz. (Syn. Patriar.		Bellovacense. Can. reno-	
Graec-Melchit). Can. 25.	1835	vat.	1114
Australiense I. Decr. 15.	1844	Balgentiense. De di-	
Avenionense. Cap. 41.		vort. Ludovici.	1151
tit. 10.	1849	Bellovacense. Pro Alex.	
Albiense. Decret. 55, tit.		III.	1161
8. De error. Rationalis-		Bituricense. De Praeben-	
tarum.	1850	dis.	1225
Aquense. Cap. 58, tit. 21.	1850	Biterrense. Can. 26.	1233
Auscitanum, Cap. 37 ti-		Biterrense. Can. 46, cap.	
tul. 5.	1851	37, de Inquisit. haeret.	1246
Armacanum. Decret. 26.		Burdigalense. Can. 30. . . .	1255
Prohibent. Clericis fa-		Biterrense. Contra haer.	1255
mulae non provect. ae-		Bituricense. Can. 16.	1276
tatis.	1854	Budense. Can. 69.	1279
Australiense II. Decr. 18.	1869	Bajocense. Can. 113.	1300
Bostrenum. In Berylli		Bituricense. Can. 14.	1336
errores.	243	Biterrense. Can. 8.	1351
* Bithyniae. Pro Ario. . . .	323	Basileense Gen.	1437
* Biterrense. Pellit S. Hi-		* Bituricense. Sanct.	
larium.	356	pragmat.	1437
Burdigalense. In Priscil-		Bituricense. Decr. 23, in	
lianios.	358	Luth.	1528
		Burdigalense. Profess. et	

can.	1583	* Carthag. III. Sub Cypriano.	253
Burdigalense. Decr. can. tit. 22.	1624	Carthag. IV. Sub Cypr.	254
Baltimoreense I. Decr. 38.	1829	* Carthag. V. VI, VII. Sub Cypriano.	255
Id. II. Decr. 11.	1832	Cirtense. Recip. Traditor.	305
Id. III. Decr. 11.	1837	* Carthag. Schism. Donat.	311
Id. IV. Decr. 11.	1840	Carthag. in Donatist.	312
Id. V. Decr. 11.	1843	* Carthag. Donatist.	333
Id. VI. Decr. 5.	1846	* Caesareense. In Athan.	334
Id. VII. Decr. 7.	1849	* Constantinop. In Marcel. Ancy.	336
Bituricense. Decret. 48. tit. 6.	1850	Coloniense. In Euphratam.	346
Burdigalense I. Cap. 61. titul. 8. Consecratur Prov. cultui SS. Cordis, et pro exercit. Spiritual. Clericorum.	1850	Carthag. Reconcil. Donat. can. 14.	348
Baltimor. plenar. I. Americ. Foeder. Decr. 25.	1852	Cordubense. Per Osium.	350
Burdigalense II. Cap. 8. Consecrat Prov. Imm. Cordi B. V. M.	1853	* Constantinop. In Semiar. Caesaraugust. In Priscill. Constantinop. I Oecumen II.	359 380 381
Baltimor. VIII. Decr. 8.	1855	Carthag. can. 13.	390
Burdigalense III. Cap. 28. titul. 6.	1856	Carthag. Sub Aurel. III. c. 50.	397
Baltimoreense IX. Postulatum ad Pium IX.	1858	Carthag. Sub Aurel. IV. c. 104.	398
Burdigalense IV. Cap. 27. titul. 7.	1859	Carthag. Sub Aurel. VI. c. 15.	401
Baltimoreense Plenar. II. Decr. 6, cap. 51. tit. 14. Agit de Soc. secret.	1866	Carthag. Sub Aur. VIII. XIV. can. plures.	403, 410
Burdigalense V. Cap. 13. Inter alia, de Cultu Sti. Joseph.	1868	Carthag. Collatio cum Donat.	411
Baltimoreense X. Decr. 8.	1869	Carthag. In Celestium.	412
Caesareense. In Quarto-decim.	197	Carthag. In Pelag.	416
* Carthag. I. Pro rebaptiz.	215	Carthag. De Celest. ad Zosim.	417
Carthag. II. Sub Agrip.	217	Carthag. In Pelag. et Donat.	418
Carthag. I. Sub Cypr.	251	Carthag. Causa Appiarii.	419
Carthag. II. Sub Cypr. in Nov.	252	Ciliciense. In Jul. pelag.	423
		Carthag. De Appellat.	425
		Constantinop. In Messal.	426
		Constantin. In Eutichet.	448

Constant. De latr. Ephes. Chalcedon. Oecum. IV.	450 451	Constantinop. In Iconomach.	814
Constantin. In Simoniacos.	459	* Constantin. Iconocl.	815
Constant. In Petr. Full. Carthag. gener. Hunerico dat rationem fidei.	478 484	Celichytense. Can. 11.	816
Constantin. Recip. Chalcedonense.	518	Cloveshoviense. De Regular.	822
Carthag. Renovat can.	525	Compendiense. In abus. rer. sacrarum.	823
Carpentoratense. Can. 2. Constantin. Collation. cum Severen.	527 532	Compendiense. In Ludovicum Pium.	833
Carthag. De monasteriis. Claramontan. Can. 16.	534 535	* Constantin. In Nicol. Pontificem.	842
Constantinop. In Acephal.	536	Carisiacum. In Gotteschal.	848
Constantin. Prob. edict. Justin.	543	* Cordubense. In martyr. Carisiacum. De reform.	853 857
Constantinop. 3 Capital. Id. Vigiliu Judicatum.	546 548	* Constantinop. Pro Photio.	857
Constant. II. Oecumen. V.	553	Carisiacum. Can. 15.	858
Caesaraugust. Can. 3.	592	* Constantin. Pro Photio.	861
* Constantinop. Ecthes. Heracl.	639	Constantin. IV. Oecum. VIII.	869
Cabillonense. C. 20. Prof. fidei.	644	Coloniense. Benef. eccl.	873
Constantinop. III. Oecumen. VI.	680	* Constantin. In Oecumen. VIII.	879
Caesaraugust. Can. 5.	691	Coloniense. Can. 6.	887
Constantinop. Pro et contra Gener. VI.	712	Confluentinum. Can. 8.	922
Cloveshoviense. can. 30. * Constantinop. In imagines.	747 754	Calnense. In monachos.	978
Compendiense. Can. 17. Calchutense. Can. 20.	756 787	Casematense. Inst. cler.	1042
Cloveshoviense. Prof. fidei.	800	Coyacense. Can. 13.	1050
Cloveshoviense. Confirm. decr.	803	Compostel. Can. 4.	1056
Cabillonense. Can. 66.	813	Constantiense. Pro reform.	1094
		Claromont. Can. 32.	1095
		Capuan. Colon. In Henr. Carnotense. Pro exped. Hieros.	1118 1146
		* Clarendonense. Can. 16.	1164
		Cassiliense. Can. 8.	1172
		Campinacense. Can. 39.	1238
		Coloniense. Can. 14.	1260
		Copriniacense. Can. 7.	1262
		Coloniense. Can. 45.	1266
		Claromontanum. Collect. Can.	1268

Compendiense. In usurp. bon. Eccl.	1270	Diospolitanum. Causa Pelag.	415
Constantin. Pro primat. R. P.	1277	Dingenfilgense. Can. 17.	772
Coloniense. Can. 11. . . .	1280	S. Dionysianum. Restit. Ludov.	834
Constantinop. Pro Pro- ces. S. Spir.	1280	Duziacense. In Incestuos.	873
Cicestrense. Can. 41. . . .	1289	Dalmaticum. Can. 12. . .	1199
Id. Can. 7.	1292	Divionense. In matrim. Philip.	1199
Cantuariense. Can. 47. . .	1295	Danicum. Can. 4.	1257
Coloniense. Can. 22. . . .	1300	Dunelmense. Can. 6. . . .	1276
Compendiense. Can. 7. . . .	1301	Dertusanum. Can. 20. . .	1429
Id. Can. 5.	1304	Dublinense. Can. 10. . . .	1518
Coloniense. Can. 29.	1311	* Dordrechtanum. Calvi- nist. In Arminianos. . .	1618
Id. Edit. Statu- ta.	1322	Dublinense. Decret. 23.	1853
Complutense. Can. 2. . . .	1327	Eliberitanum. C. 81 poe- nit.	313
Camethense. Can. 10. . . .	1330	Ephesinum Oecu- men. III.	431
Castrum Gonteri (apud).	1336	* Ephes. Latrocin.	449
* Constantinop. Pro. haer. Palam.	1341	Epaonense. Can. 40. . . .	517
Constantiense Ge- neral.	1414	Egarense. Confir. Can. 2 Tolet.	614
Coloniense. Can. 11. . . .	1421	Emeritense. Can. 23. . . .	666
* Constantinop. Rescindit union. Flor. factum. . .	1450	Erfordiense. Can. 5. . . .	932
Coloniense. Recip. Stat. Legat.	1452	Id. Decimat. di- vidit.	1074
Coloniense. Can. Partes 14.	1536	Eduense. In Philippi in- cestum.	1094
Coloniense. Tit. 7.	1549	Eboracense. Can. 12. . . .	1195
Cameracense. Tit. 22. . . .	1565	Exoniense. Can. 55. . . .	1287
Id. Tit. 24.	1586	Eboracense. Can. 10. . . .	1367
Constantinop. In Calvin.	1642	Id. Pro discipli- na.	1467
Casseliense. Decret. 5. De fide et discipl. titul. 5.	1853	Ebredunense. De Const. Apost.	1727
Concinnatense I. Dec. 19.	1855		
Id. II. Dec. 13.	1858		
Coloniense. Cap. 40. de Doctr. cathol. titul. 9; cap. 38 de discipl. ec- cles. titul. 2.	1860	Forojuliense. Sym. c. 14.	791
Cincinnatiense III. De- cret. 12.	1861	Francofordiense. Pro fi- liatione Dei naturali. . .	791
		Finchallense.	798
		Florentinum. In opin. de adventu Antichr.	1105

Ferrariense. Conti- nuatio Basileensis gen.	1438	2 voluntatibus.	634
Florentinum Oecu- men. XVI.	1439	Herfordiense. Can. 10. . .	673
Frisingense. Can. 26. . . .	1440	Hudfeldicum. Recipit 5 conc. Gener.	679
Firmanum. Constit. 20, de fide et discipl.	1726	Hierosolym. De fide cum Armenis	1136
Gangrense. Can. 20.	325	* Herbipolense. Pro Pas- chali Antip.	1166
Gerundense. Can. 10. . . .	517	Herbipolense. Can. 42. . .	1287
Germanicum. Can. 7.	742	Hafniense. Pro discipl. . .	1425
Id. Damnat Aldeber et Clementem.	745	Hierosoly. In Calv.	1672
Germanicum. Statuta 35 S. Bonif.	747	Halifaxiense I. Dec. 21.	1857
Gentiliacense. De Proc. Sp. S.	767	* Iconiense. Pro rebaptiz.	235
Grateleanum. Can. 9. . . .	928	Iiberitanum.	305
Gallicanum. De rit.	1002	Illyricianum. Trin. Con- substantialis.	374
Gerundense. Can. 14. . . .	1068	Iconiense. Divinit Sp. S.	377
Id. Can. 13.	1078	Ierdense. Can. 16.	524
Guastallense. Conciliat schismaticos.	1106	Ingelheimense. In rpto- res.	826
Germanicum. Can. 14. . . .	1225	Ingelheimense. Can. 7. . .	948
Hierosolymit.	sec. I.	Insulanum. Can. 13. . . .	1251
Hieropolitan. In Monta- nist.	170	Id. Can. 18.	1288
Hierosolymit. Pro Atha- nasio.	348	Jaccetanum. De rit. Goth.	1060
Hipponense. Sub Aurel I. c. 41.	393	Juliabonense. Can. 13. . .	1080
Hierosolym. In Pelagi. . . .	415	Karrofense. C. 3, can. 3.	989
Id. Idem.	416	Id. In Manichae.	1028
Hispanum. In Priscil. c. 20.	447	Lugdunense. Pro pace. . .	197
Hibernum. Sub Patric. canon. 65.	450	Lambesitanum. In Pri- vatum.	240
Hierosoly. In Acephal. . . .	536	Liberitanum.	305
Hierosolym. Recipit Oe- cum V.	553	Laodicenum. C. 60. (vel an. 320).	370
Hispanum. De Gen. V.	590	Lugdunense. Recipit Lu- cidii retract.	490
Hispalense. Can. 3.	590	Lugdun. Can. 6.	517
Id. Can. 19.	619	Lucense. Dividit Dioece- ses.	569
Hierosolym. Sophron. de		Lugdunen. Can. 6.	583
		Lateranense. Can. 20. . .	649
		Leodiense. Can. 10.	710

Lauriacense. Can. 4.	843	Londinense. In Wicief.	1413
Lingonense. Can. 16.	859	Lansanense. Pro Nicol.	
Legionense. Can. 7.	1012	V.	1449
Lemovicense. De discipl.	1031	Lateran. V. Oecumen XVII.	1512
Londinense. Renov. can.	1075	Lugdunense. Decret. 32.	1850
Lateranense. In Schis.	1101		
Londinense. Can. 29.	1102		
Id. In invest.	1107	Mediolanense. In Photin.	347
Id. Can. 10.	1108	* Mediolan. De Liberii	
Lateran. In Henrich.	1111	exil.	355
Id. Confirmat.	1116	Mediolan. In Jovinian.	390
Lateran. I. Oecum. IX	1123	Milevitanum. Sub Aurel.	
Londinense. Can. 17.	1125	VII. c. 5.	402
Id. Can. 12.	1127	Milevitan. In Pelagianos.	416
Id. In Sacer.		Mopsuestenum. Tria Ca-	
focarias.	1129	pitula.	550
Londinense. Can. 17.	1138	Matisconense. Can. 19.	581
Lateran. II. Oecum. X.	1139	Id. Can. 20.	583
Lateran. In Fridericum.	1168	Id. Pro reg.	
Londinense. Can. 19.	1175	S. Columb.	627
Lumbariense. Damnat		Mediolanen. In Monoth.	680
haeret. <i>boni homs.</i>	1176	Metense, c. 8. Can. 8.	753
Lateran. III. Oecum.		Moguntinum. Can. 55.	813
men. XI.	1179	Meldense, Can. 80.	845
Lanciciense. De conti-		Moguntinum, can. 31.	847
nent. Sacerd.	1197	Moguntin. in Gottesch.	848
Londinense. Can. 14.	1200	* Metense.	863
Lambethense. Can. 3.	1206	Moguntin. Can. 28.	888
Later. IV. Oecum.		Metense, can. 13.	888
men. XII.	1215	Moguntin. Pro discipl.	1049
Londinense. Can. 31.	1237	Mantuanum. In Cado-	
Lugdunense I. Oe-		laum.	1064
cumen. XIII.	1245	Mogunt. De divor. Henr.	
Lambethense. Pro discipl.	1261	IV.	1068
Londinense. Can. 54.	1268	Moguntin. In concubi-	
Lugdun. II. Oecum.		narios.	1075
menic. XIV.	1274	* Mogunt. Pro <i>Guiber.</i>	
Lanciciense. Can. 16.	1276	<i>Antip.</i>	1080
Lambethense. Can. 27.	1281	Monspeliense. In Albi-	
Londinense. Can. 8.	1321	genses.	1195
Id. Can. 9.	1328	Montispesulanum, C. 46.	1215
Lompendiense. Can. 7.	1329	Melodunense, Can. 7.	1216
Londinensia duo. C. 12;		Id. De jurisd.	
can. 17.	1342	eccl.	1225
Londinense. In Wicief.	1382	* Moguntin. Absol. Haer.	1235

Monspeliense. Can. 8.	1258	Narbonense. Can. 29.	1235
Mediolanen. Can. 10.	1287	Nannetense. Can. 9.	1264
Melodunense. Pro discip.	1300	Nemausense. lib. Can.	1284
Mertonense. Can. 7.	1300	Nugaroliense. Can. 12.	1230
Marciacense. Can. 56.	1326	Id. Can. 19.	1303
Machfeldense. De fest. et		Id. Can. 5.	1315
disc.	1332	Nicosiense. Profes. fid.	
Machfelden. De festis.	1362	can. 8.	1340
Mantuanum. In Turcas.	1459	Narbonense. Can. 27.	1374
Moguntinum. Decr. 47;		Id. Decr. c. 66.	1551
can. 104.	1549	Id. Tit. 50. Decr.	
Mediolanense I. Sub Car.		Can.	1609
Borr.	1565	Neo-Eboracense I. De-	
Mediolanense II. Tit. 3.	1569	cret. 6.	1854
Mechinense. Tit. 22.	1570	Neo-Aurelianense I. De-	
Mediolanense III. c. 21.	1573	cret 20.	1856
Id. IV. Decr. et		Neo-Eboracense II.	1860
Can. Part. 3.	1576	Neo-Aurelianiense II. De-	
Mediolanense V. Eorumd.		cret. 11.	1860
Part. 3.	1579	Neo-Eboracense III. De-	
Mediolanense VI. Decr.		cret. 7.	1861
et can. 31.	1582		
Memphiticum. Pro Coph.	1582	* Orientale. Aria. Symb.	344
Mexicanum. Lib. 5. Decr.		Oxoniense. Can. 49.	1222
et can.	1585	Othoniense. In host. Eccl.	1245
Mechlinense. Tit. 26.		Oxoniense. Can. 13.	1408
Decr. Can.	1607	Osborniense. In <i>Cadol.</i>	
Maronitarum. Pro disc.	1738	<i>Ant.</i>	1062
Id. Pro reform-		Oregonense. I. Decret 14.	1848
mat. disciplinae.	1738		
		Palestinum. De Paschate.	196
Neocaesarcense. Can. 14.	315	* Philippopolitanum. In	
Nicaenum I. Oecum.	325	Sardic.	347
men I.	359	Parisiense. In Arimin.	360
* Nicaenum.		Id. Can. 10.	557
Narbonense. pro fili at.		Id. Can. 15.	615
Dei naturali.	791	Pharense. De disciplina.	664
Nannetense. Can. 20.	896	Parisiense. De imagin.	824
Nemansense. Can. 16.	1096	Id. Can. 11. 3.	829
Northusanum. in haeret.	1105	Id. Praec. com-	
Narbonense. pro convers.		plet.	845
Albigen.	1208	Pontigonense. Varii can.	877
Narbonen. Can. 20.	1227	Pictaviense. Can. 3.	1000
Nymphaeanum. de Con-		Id. Can. 10.	1078
cord. Graec.	1233		

Placentinum. Can. 15.	1095	nobilium juvenum institueretur convictus, isque Jesuitis regendus traderetur.	1822
Pictaviense. Can. 16.	1100	Parisiense. Litterae Synodicae.	1849
Palentinum. Can. 18.	1129	Pisanum. Session. 19, cap. 12.	1850
Placentin. et Pisan. In Antip.	1132, 34	Portus Hispaniae I. Sect. 3, Art. 7, de Sacram.	1854
Parisien. In Gilb. Porr.	1147	Pragense. Cap. 72, titul. 8.	1860
Id. In Petr. Lomb.	1170	Portus Hispaniae II. Section. 3, art. 6, de Sacram.	1867
Id. In Turcas.	1185	* Ad Quercum. In S. Chrysos.	403
Id. id.	1188	* Quinisextum. Trull. Can. 102.	692
Id. De divort. Philippi.	1196	Quedlinburgense. In Henr. can. 8.	1085
Parisien. In Evrandum.	1201	S. Quintinum (apud), can. 5.	1271
Id. In Amalricum.	1203	Quebecense I. Decret. 25.	1851
Id. In Albigens. 1223, 26		Id. II. Decr. 22.	1854
Id. Pro exped. Hierosoly.	1263	Id. III. Decr. 18.	1863
Parisien. In Blasphemos.	1266	Quitense I. Statut. Capitularia 43, Decret. 15.	1863
Pictaviense. Can. 11.	1280	Quebecense IV. Decret. 19.	1868
Id. Can. 5.	1284	Quitense II. Decreta. 14.	1869
Parisiense. De lite Phil. et Bonif.	1302	Romanum. De Pasch.	197
Pennam Fidelem (apud).	1302	Id. De Origene.	237
Posoniense. Can. 8.	1209	Id. In Novatianos.	251
Parisien. Can. 4.	1323	Id. In Rebaptiz.	256
Id. Can. 13.	1346	Id. Causa Caeciliani.	313
Palentinum. Can. 7.	1388	Romanum. Pro Athan. et Marcel.	342
Parisiense. In Schism.	1394	Romanum. Recipit respisc.	366
Id. Art. 8.	1404	Romanum. In Valent. et	
Pragense. In schism.	1405		
Parisiense. Pro toll. schi.	1408		
* Perpinianense. Pro Ant. Bened.	1409		
Pisanum Gener.	1409		
Parisien. Can. 41.	1429		
* Pisanum. In Pontif.	1511		
Parisien. (alias Senon.) in Lutherum.	1528		
Piscianense. Profes. et can.	1561		
* Palamitarum.	1350		
Posoniense. Nation. Ungariae. Decret. 26. Inter remedia malorum nostrae aetatis, Decret. 6, «Ut ad educationem			

Ursac.	369	Romanum. Can. 17.	721
Romanum. In Auxentium.	372	Id. Causa Imag. 3.	726, 30, 31
Romanum. De Ursic. Antip.	378	Romanum. Can. 15.	743
Romanum. Damnat haeres. divers.	379	Id. In Aldeber. et Clem.	745
Romanum. In Jovinian.	390	Romanum. In Iconomachos.	769
Id. Pro Cyrillo.	430	Ratisbonense. Pro filiat. nat.	791
Id. In Manichaeos.	444	Romanum. In Felicem.	798
Romanum. Rescind. acta Eph. Latr.	449	Batisbonense. De Chorepis.	803
Id. Can. 5.	465	Romanum. De Filioque.	809
Id. In Full. et Acacium.	484	Remense. Can. 44.	813
Romanum. De lapsis.	487	Roman. Can. 38.	826
Id. D. Gelas. de libr. can.	494	Id. Can. 42.	853
Romanum. Contra ambit. in elect. Pontif.	499	Id. In Theopaschistas.	862
Romanum. De Laur. Antip.	500	Roman. In Conc. Meten. Id. In Conc. Sylvanectenses.	863 865
Romanum. In caus. Symm.	501	Roman. In Photium.	868
Romanum. De rebus Ec. conserv.	502	Ravennense. Caus. Patr. Aquil.	874
Romanum. Probat apolog. Symm.	503	Ravennense. Can. 19.	877
Romanum. Conciliatur cum Constantin.	518	Rothomagense. Can. 16.	878
Romanum. De Appell. Illyrici.	531	Romanum. Pro Photio.	879
Romanum. In Acoemetas. Id. Can. 6.	532 595	* Id. In Formosum.	897
Id. Pro monachor. sacerdotio.	610	Romanum. Pro Formoso.	898
Romanum. Damn. Ethesin Heracl.	639	Ravennense. Can. 12.	898
Romanum. Damn. Pyrrhum.	648	* Romana. Antipapam.	963, 64
Romanum. De Britanniae rebus.	679	Romanum. Pro Papa.	964
Romanum. Non confirm. cc. Trullan.	709	Id. In simoniacos.	983
		Id. Pro canonizat. S. Udalrici.	993
		Roman. Dat. Raven. secund. locum.	1046
		Roman. 2 In simoniac.	1047, 49
		Remense. Can. 12.	1049
		Rothomag. Can. 19.	1050
		Romanum. In Berengar. Id. Can. 13.	1050 1056

Romanum. 2. In incestuosos.	1065	Rothomagense. Tit. 12. Prof. fid.	1581
Rothomag. Can. 24.	1069	Remense. Profess. fidei. tit. 29.	1583
Id. Can. 22.	1074	Romanum. Exponit jus sacrum.	1725
Romanum. Can. 24.	1074	Rhedonense. Prov. Turonen. Decret. 24.	1849
Id. In Imp. et epis. German.	1076	Remense I. Cap. 63. tit. 19.	1849
Romanum. Can. 12.	1078	Rothomagense. Decret. 25.	1850
Id. Recip. Berengar.	1079	Remense II. Cap. 17.	1853
Romanum. De investituris.	1080	Ravennatense. Cap. 29. partes 3.	1855
Romanum. In Antip. et Imperat.	1084	Remense III. Cap. 18.	1857
Rothomagense. Can. 6.	1096	Sinuesanum? (De laps. Marcel.)	303
Romanum. Can. 18.	1099	Sardicense Gener.	347
Remense. In Henrich.	1119	Sirmiense. In Photin.	349
Id. Can. 5.	1119	* Id. Orient.	351
Rothomagense. De cast. Cleric.	1119	* Id. Anomaeorum.	357
Remense. C. 17 in Antip. Id. Symb. in Gilb. c. 18.	1131	* Sirmiense. Pro formul. Arethusii.	359
Rothomag. Can. 19.	1223	* Seleuciense. Semiar.	359
Roman. In Frideric.	1227	Siculum et Tyanen. Pro form. Nycaen.	367
Rothomag. Can. 52.	1231	Suessionense. Can. 10.	744
Remense. Pro monendo Rege.	1235	S. Dionysian. Restituit Lud. Pium.	834
Roffiacense. Can. 10.	1258	Suessionense. Can. 13.	853
Ravennense. Pro religios.	1259	Sylvanectense. Pro Hincmaro.	863
Rhedonense. Can. 7.	1273	Suessionen. Causa Ufaldi.	866
Redingense. Can. 5.	1279	Seligenstadianum. Canon. 20.	1022
Ravennense. Can. 9.	1286	Suessionense. In Roscelinum.	1093
Rothomagense. Can. 7.	1299	Santonense. Jejun. in vig. Ap.	1096
Romanum. De Bonifac. VIII et Philip.	1302	Samaritanum. Pro reformat.	1120
Ravennense. De Templ. Id. Can. 32.	1310	Suessionen. In Abailard.	1121
Id. Can. 20.	1314		
Id. Can. 24.	1317		
Rothomag. Can. 13.	1335		
Romanum. In Hussitas.	1412		
Rothomag. Can. 40.	1445		
Remense. Can. 19.	1564		

Senonense. In Abailard.	1140	* Tyrium. In Athanas.	335
Id. In haer. Pullician.	1198	Toletanum. D. 18. c. 20. in Priscil.	400
Scoticum. De Observ. Dominicae.	1201	Turonense. Can. 13.	461
Salmuriense. Can. 32.	1253	Tarraconense. Can. 15.	516
Senonense. Can. 6.	1269	Tornacense. In haeret. var.	520
Salisburgense. Can. 24.	1274	Toletanum. Can. 5.	531
Salmurien. c. 14, can. 14.	1276	Tullense. Pro Nicetio.	550
Santonense. Can. 15.	1280	Turonense. Can. 27.	567
Salisburgense. Can. 18.	1281	Toletanum. Can. 2.	597
Santonense. Can. 5.	1282	Toletanum IV. Can. 75. <i>Filioque.</i>	633
Salisburgense. De Ord. Equestr.	1291	Toletanum IX. Pro auctorit. Regia.	636
Salmuriense. Can. 5.	1294	Toletanum. Can. 19.	638
Santonense. Can. 7.	1298	Id. Can. 6.	646
Salisburgense. De Decimis.	1310	Id. Can. 12.	653
Salmanticense. De Templar.	1310	Id. Can. 17.	655
Salmuriense. Can. 4.	1315	Id. Can. 7.	656
Senonense. Can. 4.	1320	Id. Can. 16.	675
Sylvanectense. Can. 7.	1326	Id. XII. Can. 13.	681
Salmanticense. Can. 17.	1335	Id. Can. 13.	683
Salisburgense. Can. 17. Id. Decr. et can. 34.	1386	Id. Recip. Gen. VI. c. 12.	684
Suessionense. Renov. canones.	1420	Toletan. XV. Tres subst. in Christo.	688
Senonense. Colligit canones.	1456	* Trullanum. Quinisextum.	692
Senonense. In Richerii libr.	1485	Toletanum. Can. 10.	693
Senense. Decret. 15.	1612	Id. Can. 8.	694
Senonense. Cap. 34, tit. 12.	1850	Turonense. Can. 51.	813
Sancti Ludovici I. Decret. 7.	1855	Theonivillanum. Can. 4. Id. Can. 6.	821
Sancti Ludovici II. Decret. 14.	1858	Ticinense. Can. 25.	844
Strigoniense. Decret. 50, tit. 10.	1858	Id. Can. 19.	850
Smyrnense. Section. 4, Cap. 20.	1869	Tullense. apud Saponar. Can. 13.	859
		Ticinense. Can. 15.	876
		Tricassinum. Can. 7.	878
		Triburiense. Can. 58.	895
		Troslejanum. Can. 15.	909
		Tolosanum. Can. 13.	1056
		Turonense. Can. 10.	1060
		* Ticinense. In Pontific.	1067

Trojanum. In conjug.		Decret. 28.	1817
consang.	1089	Tolosanum. Cap. 18, tit.	
Tolosanum. Pro refor-		4.	1850
mat.	1090	Thurlense. Plenar. Hi-	
Turonense. Pro expedit.		berniae. Decret. 25.	1850
Hieros.	1096	Tuamense II. Decret. 23.	1854
Trecense. In Simoniacos.	1107	Id. III. Cap. 19.	1858
Tolosanum. Pro expedit		Uratislaviense. Dat part.	
in Saracenos.	1118	5. Redit.	1248
Trecense. Templariorum.	1128	Urbinatense. Decret. 233.	1859
Tolosanum. De inquir.		Ultrajectense. Synod.	
haeretic. Cant. 17.	1129	provinc. Cap. 73,	
* Ticinense. Pro Victor.		tit. 10.	1865
antipap.	1160	Valentinum. (in Del-	
Tolosanum. Can. 45.	1229	phin). Can. 4.	374
Tarraconense. De divort.		Vasense. Can. 10.	442
Jacobi.	1229	Veneticum. Can. 16.	465
Turonense. Can. 14.	1236	Valentinum, in Hisp.	
Id. Can. 13.	1239	Can. 6.	524
Tarraconense. In Wal-		Vasense. Can. 5.	529
denses.	1242	Valentinum, in Gall. In	
Turonense. Can. 13.	1282	Semipelag.	530
Toletanum. Can. 8.	1324	Wigorniese. De Pasch.	
Id. Can. 4.	1347	Bapt. et praed.	601
Id. Can. 2.	1355	Vermeriense. Can. 12.	752
Ticinense, et Sen. Pro		Verniense. Can. 25.	755
unit. graec.	1423	Vernense. Can. 21.	844
Toletanum. Can. 29.	1473	Valentinum, in Gall. De	
* Turonense. Pro Rege		Praedest.	855
in Pont.	1510	Wormatiense. Profess.	
Tridentinum. Oec.		Can. 80.	868
XVIII. Sess. 25.	1542	* Vermeriense. In causa	
Trevirensis. Can. 10.	1548	Hincmar.	869
Id. Decret. et		Viennense. (in Delphin.)	
can. 20.	1549	Can. 4.	892
Toletanum. Symb. et can.	1566	Wintoniese. Pro im-	
Turonense. Profes. et		mun. Eccles.	1139
can. Tit. 18.	1583	Vicelliacum. In Turcas.	1146
Tarraconense. Const. 3.		Venetum. Pro reconc.	
De discipl. Catech. etc.	1738	Pap. et Imper. Deponit	
Tarraconense. Pro Offi-		Antip.	1177
cio et Missa SS. Cord.		Veronense. Reconc. or-	
Jesu et beatif. V. Petri		dinatos ab Antip.	1184
Claver.	1745		
Tuamense I (Hiberniae).			

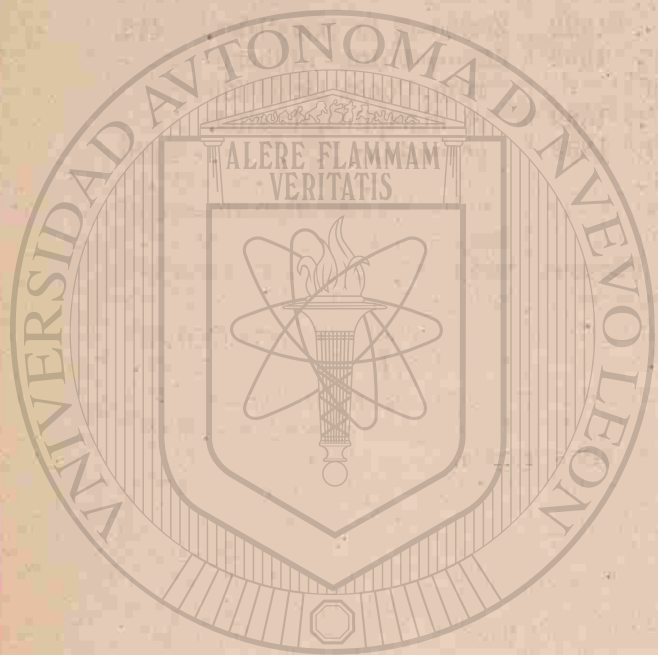
Vallem Ghidonis (apud).	1242	part. 3.	1859
Wigorniese. Can. 59.	1239	Westmonasteriense I.	
Valentinum (in Gall.)		Decret. 29, Stat. pro	
Can. 23.	1248	Can.	1852
Viennense (in Austr.)		Westmonasteriense II.	
Can. 19.	1267	Decret. 10.	1855
Viennense (in Delph.)		Westmonasteriense III.	
Oecum. XV.	1311	Decret. 19.	1859
Vallem Oleti (apud).		Zertense. In Donatistas.	412
Can. 27.	1322	Zamosciarum Rutheno-	
Vaurense. Can. 13.	1368	rum. Const. 19, de fide	
Vaticanum. Oecum.		et disciplina, de stud.	
XIX.	1869	et seminar.	1720
Viennense, Cap. 65 tit. 7.	1858		
Venetum. Cap. 28.			

FINIS TOMI I.

UNIVERSIDAD AUTÓNOMA DE NUEVO LEÓN

®

DE BIBLIOTECAS

UNIVERSIDAD AUTÓNOMA

DIRECCIÓN GENERAL DE

INDEX ALPHABETICUS

Numerus romanus indicat Disquisitionem; arabicus, paragraphum; aliquando pagina citatur.

A

- Ab Adamo* prima scientiae sacrae origo. I, 10.
Absolute quid significat. I, 105.
Actio divina revelandi. II, 39.
Actu esse. Actus primus. Actus secundus. Actus signatus, actus exercitus. I, 108. Actus qui est *forma*. II, 37.
Actus theologici sunt duplicis naturae. I, 27.
Adoratio principaliter est in actu interiori. II, 6.
Alcoranus fidei revelatus, contradictionibus scatenus et stultitiis. II, 291, 306, etc.
Amentes habentur qui moraliter certis non assentiunt. II, 44.
Analogia rationis et fidei. II, 72. Origo hujusce quaestionis. (Ibid.)
Analysis actus fidei. II, 56, 61.
Analysis revelationis. II, 35, 39.
Angeli quid valent. II, 136, 150.
Apocryfi libri. III, 223.
Apprehendere pertinet etiam ad fidem. II, 68.
Argumentorum compendium pro veritate religionis christianae. II, 263.
Argumentorum theologorum usus. I, 59, 60, etc.
Assensus certus, probabilis. II, 44, 56. Ejusdem claritas multiplex: (ibid.) Simplex assensus differt ab actu credendi. 70. Assensus fidei movetur ab objecto formali, determinatur autem a voluntate. 67. Assensus qui solum attingit objectum materiale fidei, non est actus fidei. 63.
Auctoritas quid est. II, 35. Argumentum ex auctoritate humana est infirmissimum; ex auctoritate divina, efficacissimum. 36.
Auctoritas Dei motivum fidei. II, 56.
Auctoritas SS. Patrum, theologorum, Canonistarum diversimode fulget in singulis. III, 219.
Authentia, quid est? Quotuplex? III, 254.
Augustinus agnoscit primatum Rom. Pontificis: III, 125. Quaedam de hac re illius explicantur sententiae: 128. Docet infallibilitatem.

tem: 138. Ejusdem tempore erant Africae innumerabiles gentes Christum nescientes. III, 75. Tamen, quomodo erat catholica Ecclesia explicat. 173, c).

B

Baptismus vinculum est unionis Ecclesiae Christi. III, 17.
Beatitudo hominis supernaturalis est. II, 91.
Brahm quo pacto factus Brahma; quomodo factus fuit Vichnu; et tandem Shiya. II, 276. Brahchmanorum libri: 275.
Brahmanismus impugnatur. II, 274. Docet metempsychosim: 280.
Brahchmani, pantheistae: II, 280.
Buddha Brahmanismum limavit. II, 274. Continuo Buddham renasci ajunt Buddhistae. 285.
Buddhismus impugnatur. II, 274. Buddhistarum libri: 275.

C

Canonistarum auctoritas, munus. I, 65; III, 218. Quorumdam canonistarum improbat opinio. III, 182.
Causae omnes multimode a Deo pendent. II, 117.
Catholicitas. Quid est? III, 61. Actualis, virtualis et successiva. III, 75, 170.
Catholici, custodes integritatis: III, 61. Probabilior exponitur sensus. 73. Quidam catholici naturalistis conniventes. II, 123.
Certitudo objectiva, subjectiva: II, 55. Quo pacto est de ratione scientiae. I, 18.
Charitas nequit in Ecclesia deficere. III, 79, etc.
Christiana religio est divina. II, 239, etc. A prophetis praedicta. II, 271.
Cives qua gaudent libertate circa religionem. II, 21.
Cognitio unde oritur. II, 34. Immediata, mediata, evidens, probabilis, certa. II, 44. Cognitio probabilis non sufficit ad fidem. II, 54.
Communismus damnatur: pag. 326. (Encycl.)
Concilii generalis auctoritas: III, 107. Particularis 119.
Concilia. Generalia a quo sunt convocanda: 114; confirmanda: 116; praesidenda: 117. Pro Conciliorum usu regulae. I, 62.
Congregationum Rom. auctoritas. III, 180, etc. Concilii; S. Inquisitionis; SS. Rituum: 181, 182.
Consensus fidei cum ratione: II, 72.
Creatura habet transcendentalem et conditionatam cum Deo connexionem. II, 45, 49.

Credere differt a judicare, apprehendere. II, 88.
Crichna: quaedam Vichnu incarnatio. II, 278.
Colendus Deus: II, 3. Etiam cultu externo: 9. Cultus internus perfectior: 5, 6. Cultus quid est: 5. Cultus socialis necessarius: 13.
Custodes integritatis, catholici. III, 61.
Cypriani dicta explicantur. III, 59, 126.

D

Daemones possunt ad miraculosa cooperari. II, 146. Nequeunt ordinem mutare naturae, nisi Deo concedente. 148. Potestas eorum in paganos. 153. In eorum operibus duo distinguenda. 160. Quis finis daemonum in miraculosis. 171. Eorundem opera externa, utrum miracula dici queant? 155.
Definitio scientiae sacrae. I, 2. Ejusdem divisio. 23, etc.
Dei existentia et perfectio est fundamentalis veritas. I, 2.
De Deo quae possint naturaliter cognosci. II, 82.
Deus tantum miracula auctoritative efficit. II, 143. Nihil contra naturam facit. II, 130.
Deuterocanonici libri. III, 224.
Disputatio cum haeticis quando adhibenda. 75; quomodo instituenda, et de quibus. 77.
Doctrina fidei quomodo probanda. I, 87.
Doctrinae veritas quatenus divinitatis sigillum. II, 212.
Distinctiones scholasticae explicantur. I, 105, etc.
Divisio generalis de Prolegomenis. I, 1: divisio theologiae. 10. De Religione. II, 1. De Ecclesia. III, 5.
Divisio miraculorum in duo genera: II, 145.

E

Ecclesia societas est quam Christus instituit. III, 12. Ecclesia est societas perfecta independens: 25. Ejus principia duplicis generis; 4. Est instituta pro omnibus hominibus et per omnia secula: 6, 61. Sub se continet omnes societates: 18. Membra Ecclesiae uniri debent eadem fide, eodem baptismo: 17. Una hierarchia. 32, 39.
Ecclesiae finis. III, 23. Quomodo propaganda, conservanda: 26; gubernanda: 32. Ejus hierarchia est una: 39. Culmen et centrum sunt Rom. Pontifices: 51.
Ecclesiae definitio. III, 60; 74. Ecclesiae anima et corpus. III, 190.
Ecclesia est catholica: 61, 173, c). Quomodo per universum terra-

rum orbem diffusa. III, 54, etc. Homogenea, ubique tota: 73, etc. *Ecclesia* sancta; charismatibus ornata Sp. Sancti. III, 79. Miraculis fulgens: 83, etc. Infallibilis: 92, etc. Visibilis: 151. *Notis* splendens: 156. *Ecclesiae* notae et proprietates, in quo differunt. III, 172. Magisterium. I, 89; III, 26. Pag. 324. (Encycl. Pii IX.) *Ecclesia* vera est Romano-Catholica. III, 173. Non est apud schismaticos graecos, russiacos, armenos, Coptos, etc. 184. Nec apud Protestantes, Anglicanos: 189. *Ecclesiae* veri et ingenui filii. III, 189. Non coalescit *Ecclesia* ex solis praedestinitis; 194. Nec ex solis justis: 196. Non removet omnino a se excommunicatos. 197. *Ecclesiae* sacrum doctrinae depositum. III, 199. *Ecclesiae* testimonium est primum scientiae sacrae argumentum. I, 89. *Eleemosynas* palam erogandi defenditur facultas, pag. 326. (Encycl. Pii IX.) *Eminenter*. I, 118. *Episcopi* veri iudices. III, 141, 142. Jure divino ad hierarchiam spectant ecclesiasticam. 32, etc. Unde non est democratica regiminis forma: (ibid.). Quo pacto a populis judicantur, explicatur: 38. Quidam episcopi et presbyteri laicos bonos persequuntur: (ibid.) *Episcopis* docentibus quomodo obsequendum. III, 119, etc.

F

Facta dogmatica. III, 101, etc. In iis definiendis *Ecclesia* est infallibilis: (ibid.) *Factum* nequit vim juris habere. Pag. 338. (Syllab.) *Familiae* religiosae defenduntur. Pag. 326. (Encycl.) et pag. 337, 338. (Syllabi.) *Febronii* error. III, 32. *Fidei* analysis. II, 52. Objectum formale et materiale fidei. 53. *Fidei motivum* non est tantum subjectivum, seu sola voluntas; sed objectivum etiam: 65, 67; scilicet, Dei auctoritas et revelatio: 61. *Fidei* certitudo unde oritur et excellit quamlibet naturalem certitudinem. II, 56, etc. Ad *Fidei* habitum pertinet adhaerere auctoritati et testimonio Dei propter se. II, 68. Firmissima nititur certitudine. I, 21. Non sufficit cognitio probabilis revelationis. II, 54. Intensiva et extensiva fidei certitudo. 58. *Fidei* actus pendet ex imperio voluntatis; ideo meritorius est. 57, 58. *Fidei* caecitas. II, 38.

Fides cur virtus est theologica. II, 62. In fidei assensu non est *circulus vitiosus*. 68. Praetensa fidei et rationis oppositio, unde orta? 72. *Finalis causa* miraculorum. II, 162. Aliud intendunt daemones et magi; aliud Deus et sancti. 140, 172, etc. *Finis* ultimus exigit revelationem. II, 95. *Finis* christianae societatis, seu *Ecclesiae*. III, 23. *Forma* primatus *Ecclesiae* est juris divini. III, 57: hinc praerogativae Primatus nequeunt communicari, 181, 182. *Formale* objectum quid est. II, 35. *Formaliter* quotuplici modo dici solet. I, 117, etc. *Fructus* quos ex erroribus et sectis capescere debet *Ecclesia*. II, 298. *Futurorum* praescientia quotuplex. II, 200, 206. Quaedam Dei propria; quaedam potest naturaliter haberi. (ibid.)

G

Galileus quo pacto damnatus. III, 149. *Gallicani* primatus pontificii hostes. III, 121. *Guillelmi* Parisien. refellitur opinio de natura actus fidei. II, 60.

H

Habitus fidei attingit objectum formale. II, 68. Nequit ipse habitus esse objectum formale fidei. II, 42. *Haeretici* repellendi; quomodo. I, 68. Mutant continuo fidem. III, 19, 261. Inhabiles ad *Ecclesiam* accusandam. I, 69. Carent Scripturis. 73. *Hebraeorum* canon. III, 224. *Hellenistarum* canon. III, 224. *Hierarchia* *Ecclesiae*, una est. III, 39. *Hierarchiae* culmen et unitatis centrum est Rom. Pontifex. III, 51. Hierarchica unitas est juris divini. 57. *Historiae* usus in theologia. I, 67. *Honorii* Pp. damnatio explicatur. III, 145. *Honestas* vitae humanae postulat revelationem. II, 95. ®

I

Idea scientiae sacrae: I (per totam Disquisit.) *Idea* revelationis. II, 34. *Idearum* origo. II, 82, 206. *Indifferentismus* reprobat, pag. 333 (Syll). Impugnatur: II, 24, 259. *Infallibilitas* *Ecclesiae* probatur: III, 92; activa et pasiva: (ibid.)

- Romani Pontif. 122. Una est infallibilitas, sive solus, sive cum Concilio definiat, III, 141.
- Infidelitas* judaeorum praenuntiata. II, 257, 265.
- Inspiratio* divina postulat specialem Dei actionem: III, 241; nec specialis sufficit assistentia ne scribens erret: 240.
- Integritatis* custos catholicus: III, 61.
- Intellectus*, seu habitus principiorum: I; 18. Intellectus legibus subjicitur naturalibus: II, 115.
- Intentio* directa, indirecta: I, 115. Primo intentionaliter, secundo intentionaliter: I, 112.
- Interpres* authenticus sacrae Scripturae, III, 272.
- Interpres* pro sancti Thomae doctrina recte intelligenda, pag. VII, VIII, (ad Lectorem.)
- Islamismus* impugnatur: II, 287. Cur impugnandus. (ibid.), 298.

J

- Jurisdictio* est intrinseca primatui Rom. Pontificis: III, 122. Errores juribus Ecclesiae adversantes: pag. 334 (Syllabus).
- Jus* in materiali facto non consistit: nec in numero et materialium virium summa: pag. 338. Ad naturae jus leges humanae conformari debent: pag. 338 (in Syllabo).

L

- Latitudinarismus* reprobatur: pag. 333 (ex Syll). Impugnatur: II, 259.
- Latriae* cultus quid sit: II, 3.
- Leges humanae* debent legi naturali conformari: pag. 338. (in Syll.)
- Lex mosayca*, erat divinitus tradita: II, 222. Quo pacto usuras concedebat: 227. Erat temporalis et Novae Legis praefigurativa: 361, 363, 365.
- Lex naturalis* est regula morum actualis quoad prima praecepta; quoad secundaria autem, virtualiter tantum: II, 99, 100.
- Liberalismus* evolvitur: pag. 184; et 325, 329 (Encycl. Pii IX). Reprobatur, pag. 341. Liberalismi hostilitas cum re christiana; ambiguitas: 186. Definitio, gradus: 186.
- Libertas* et auctoritas Ecclesiae, pag. 327, 329 (Encycl.); 336 (Syllabi): III, 15, 25.
- Librorum* Pentateuchi authentia: II, 228. Item, Veritas: 237.
- Librorum* Novi Testamenti authentia: 267.
- Librorum* Sacrorum inspiratio: III, 220. Canon: 223.
- Locutio* quid sit, et quotuplex: II, 113.
- Loqui ex cathedra* quid indicat? III, 132.
- Loquela* oralis et scripta: III, 236, etc.

Lumen fidei non extinguit, imo supponit et perficit lumen rationis: II, 112, 92. Neque ei refragatur: pag. 333. (ex Syllab.)

M

- Magia* est illicita; in ea duo sunt distinguenda: II, 160.
- Magi* quid ope daemonis valeant: II, 140, 150. Quomodo miracula efficiunt: 134; 183. Magicae operationes cur a Deo permittantur, II, 173, etc.: per ipsas clarius vera praefulgent miracula: 175, 194.
- Magisterium* Ecclesiae: III, 26; 239.
- Mahoma*, homo ignarus, turpissimus: II, 306, 300, etc. Quem habuit scopum: 313, h); 317.
- Mahumetica* secta impugnatur: II, 287. Propagatio explicatur: 297.
- Mahumetismus* è quibus ortus sectariis: II, 298. Cur impugnandus et dignoscendus: 298. Ejusdem turpitudine: 299; stultitia: 306.
- Mahumetismi* sectatores, quales sint: II, 318. Eorum explicatur pertinacia in sua superstitione: 315, 316. Caerimoniae: 319.
- Massonismus*, reprobatur; pag. 327. (Encycl. Pii IX), pag. 333 (Syllab.) quoad ejusdem errores, vide V. *Indifferentismus* et *Latitudinarismus*, et *Pantheismus*.
- Methodus* pro alumnis: I, 91. Pro magistris: 99.
- Miraculum* possibile: II, 117. Non excedit tantum spectatoris caput: 123. Definitur miraculum absolute dictum: 132. Miraculum quoad nos: 137. Quo pacto dici potest contra naturam: 130. A solo Deo est, saltem auctoritative: 143. Duplex miralorum genus: 145.
- Miraculum* quatenus a daemone vel pravis hominibus fieri potest: II, 146, etc. Cur iis conceditur: 147.
- Miraculorum* finis: II, 162. Miracula vera, quae? Dantur regulae criticae: 170.
- Miraculorum* diversitas: II, 186.
- Miraculorum* praestantia: II, 187. Cum causa miraculi non exhibet plenum naturae dominium, sed quibusdam mediis et artibus subditur; quid sentiendum? 180, 189.
- Moyses*, cur se ipsum laudat; de sua morte quo pacto scripsit: II, 266.
- Moralitas* universalis quomodo intelligenda? II, 106.

N

- Natura* universim est collectio causarum et legum quibus reguntur: II, 115. Deo subjecta est: 117. Contra naturam esse miraculum, quo sensu dici possit: 130.
- Naturalismus* reprobatur: pag. 325 (in Encycl. Pii IX); pag. 331 (Syllab.) Impugnatur: II, 80, 89.

Necessitas absoluta, hypothetica seu conditionata: II, 122, 130.
Notae ratio quid postulat? Nota positiva, negativa: III, 156.

O

Objectum formale: II, 52. Materiale (ibid.) Aliquando non distinguuntur: 53. Objectiva certitudo: 55.
Opinio quid sit? A fide quomodo differt? I, 18, 21.
Ordinaria Dei potestas: I, 110.
Ordo quid est? Quotuplex? Universalis mutari nequit; particularis Deo subicitur: ideo miracula possible. II, 114. Naturalis ordo dupliciter natura innititur: 121.
Ordo naturalis daemone non subicitur: II, 148.

P

Paganismus impugnatur. II, 269.
Pantheismus damnatur: pag. 331 (Syll.)
Papa est Petri successor. III, 53. Est pater christianae plebis. III, 128. Eiusdem primatus. 122. Infallibilitas. 132.
Patres Ecclesiae, quinam dicuntur. III, 216. Eorum munus et auctoritas. 214. Regulae pro usu SS. Patrum. I, 64.
Peccatores in Ecclesia. III, 196.
Pentateuchi authenticitas. II, 228.
Permissio Dei duplex. II, 152.
Per se, per accidens: sensus explicatur. I, 107.
Persona moralis et physica. II, 13.
Petrus Apostolorum caput. III, 39. In quo differebat ejus potestas ab illa ceterorum Apostolorum. 45.
Petrus, petra et fundamentum. III, 47.
Philosophica principia. I, 3; II, 1.
Phrasis scripturae, utrum inspirata. III, 246.
Pii IX Encycl. *Quanta cura*: pag. 323, cum *Syllab.* errorum: pag. 331.
Plebs jure divino a hierarchia distinguitur ecclesiastica: III, 32.
Polygamia a Mahuma reducta. II, 300, 331.
Polytheismi absurditas. II, 269.
Pontificum Roman. series: pag. 342.
Positiva religio. II, 33.
Positive, negative; sensus. I, 114.
Potentia ordinaria, absoluta; sensus explicatur. I, 110.
Praedestinati qui sint. III, 194.
Praescientia (vide *futurorum*).
Primatus. V. *Forma*.

Principatus civilis Rom. Pontificis defenditur: pag. 330 (Syllab.).
 Ejus fundamentum: III, 25.
Progressus modernus damnatur: pag. 341 (Syll.). Impugnatur: II, 84.
Propagatio religionis Christi miraculosa: II, 244. Mahumetismi, per coactionem, mendacia et corruptelas: 297.
Prophetia quid est. II, 196, etc. Prophetiae praestantia. 201, etc.
 Prophetia naturalis. 206. Regulae pro usu prophetiae. 207.
Propositiones damnatae, quo sensu rejiciendae. III, 150.
Protestantium nulla secta est Christi Ecclesia. III, 185.
Protocanonici libri: III, 244.
Profectus Ecclesiae ex omnibus errantibus. II, 298.

R

Rationalismus damnatur et impugnatur. II, 80 etc. Pag. 331, (Syll.)
Religio definitur. II, 29. Potest sumi objective aut subjective; formaliter aut materialiter, (ibid.) Religionis distinctio in veram aut falsam improbat: 30. E natura oritur: II, 4.
Religio potest esse naturalis aut supernaturalis: 31. Intelligitur etiam positiva vel vaga: 33.
Religioni subicitur civilis societas (Vide verbum *Colendus* Deus, *Cultus*.) In res et officia religionis quid valeat auctoritas civilis. II, 15, 21, etc.
Religio Christi divina. II, 239, 244. Eiusdem finalis causa. III, 23. Sola vera est et salvifica. II, 259. Antiquitus praedicta; 261. Ad societatis formam instituta. III, 12. Quo pacto propaganda et conservanda. III, 26.
Resurrectio Christi probat veritatem religionis christianae. II, 249.
Revelatio universim quid sit, praesertim divina. II, 34. Interna et externa; activa et pasiva: 39. Immediata et mediata. 44, 113.
Revelatio divina est possibilis. II, 46. Moraliter necessaria. 85, etc. Etiam societati convenientissima. 105. Revelationis sigilla; positiva vel negativa. II, 113.
Revelatio facta est. II, 222, 239.

S

Sacerdotium quo pacto fidelibus commune? III, 36.
Sacrificium, quid significat. II, 10. Internum et externum. 6.
Scholae laicae reprobantur: pag. 336, 337 (Encycl.).
Scientia. I, 17, etc. A rationali fluit natura: 9.
Scripturarum divinitas. III, 220. Canon. 223. Inspiratio. 242. Verba et phrasis utrum inspirata. 246, etc.
Scripturarum vulgata versio est authentica. III, 256, etc.

- Scriptura* 8. in multis obscura. III, 261. Ad dubia et obscura solvenda non sufficit sola Scriptura. 267.
- Sedes argumentorum* pro re theologica. I, 56, etc.
- Sensus* compositus, divisus. I, 116.
- Sensus* 8. Scripturae quid sit et quotplex? III, 260.
- Societas* civilis subicitur religioni. II, 15; III, 15, 25. Societatis rector quid circa religionem valet? II, 21, 23. Debet ejus jura tueri. II, 24. Conveniens ei est revelatio. 89. Ad modum societatis constituta est religio christiana. III, 12.
- Societates* clandestinae damnatae. pag. 327 (Encycl. Pii IX); pag. 333 (Syll.).
- Spiritus* 8. quomodo omnes docet? III, 30.
- Statotria* reprobatur. pag. 329 (Encycl.); 339 (Syll.). Impugnatur. II, 15, 25.
- Ad *supernaturalia* capessenda, necessaria est revelatio. II, 89, etc.
- Syllabus* errorum, hujus aetatis a Pio IX damnatorum. III, pag. 331

T

- Testamenti Novi* librorum authenticitas. II, 267.
- Tossificatio* quo pacto fit. II, 40, etc.
- Testimonium* Dei. II, 36.
- Theologia* quid sit. I, 2, 3. Ejus objectum materiale, formale. 4, 5, 6. Exordium ipsius. 9. Necessitas. 12.
- Theologia* est scientia. I, 17. Est *una*. 22. Principia illius. 18. Comprehensio. 28. Probat sua principia. 45.
- Theologiae* partitio. I, 22. Dogmatica, moralis, ascetica, mystica: 24. Scholastica, positiva, biblica, patristica, polemica: 25. Scholastica primum necessaria: 39, 91.
- Theologiae* argumenta. I, 44. Varietas argumentorum; 46; Sedes, seu loci illorum: 56, etc.
- Theologorum* auctoritas. I, 65; III, 218, 219.
- Thomas* (sanctus) optimum desiderat interpretem. Quare? pag. VII (Ad Lectorum). Sancti Thomae interpres quibus fulgere debet ornamentis? (Ibidem.)
- Tolerantia* circa Religionem in quibus adjunctis adhiberi potest. II, 109.
- Totum* duplex, totalitas triplex. III, 73.
- Traditio* triplex. III, 260.
- Traditiones*. I, 56; Regulae pro usu illarum: 60. Plus quam Scripturae necessariae. III, 207. Ad nos perveniunt sensu Ecclesiae, Conciliorum et Patrum monumentis. Quaedam explicitae, quaedam autem implicite ad nos perveniunt. III, 29.

U

- Unitas* Ecclesiae. III, 12. In ejusdem fidei professione, et eodem baptisate. 17. In una quoque hierarchia: 39.
- Unitas* est verae Ecclesiae Nota. III, 158.
- Universalitas* Ecclesiae. III, 6.

V

- Vedas*, Brahmanismi libri. II, 275.
- Verbum* ore prolatum, vel scriptum. III, 199, 236. Est signum ad placitum; ideo ex sola loquentis intentione significans 238.
- Verbum* Dei, seu testimonium, pertinet ad objectum formale revelationis. II, 37. Etiam verbum externum: 43.
- Veritas* prima, quae? II, 35.
- Vichnu*, secunda Brahmi forma, juxta Brahmanismum. II, 276.

PAG.	LIN.	ERRATA	CORRIGE
20	9	[n. 22.]	[n. 39.]
22	16	Historiographorum	Historiographorum
26	25	Tertulianus	Tertulianus
34	20	mens	mens
35	1	Theologiae	Theologia
51	21	exertitio	exercitio
55	21	haec	haec
58	38	a	at
60	26	praebet	praebet
70	27	formi dinestare	formidine stare
81	37	Nazaz.	Nazianz.
»	»	quemadmodum	quemadmodum
85	28	principium	principium
88	20	appugnantes	oppugnantes
90	10	culto	cultu
92	33	praepucis	praepudiciis
107	14	ad nutum	ad nutum
108	31	diabulus	diabolus

PAG.	LIN.	ERRATA	CORRIGE
111	4	retistere	resistere
116	8	suam	suum
118	22	comprobetur.	comprobetur.»
120	42	statum	statutum
121	32	vivicetur	vivificetur
131	22	argumentabuntur	argumentabantur
133	27	Contaginem	Carthaginen.
138	7	aedificabit	aedificavit
144	24	liberabilibus	liberalibus
148	11	resurrectiones	resurrectionis
»	42	(4) XII, 37... Jo. II, 22.	(4) Matth. XII... Jon. II, 1.
149	33	seculo XVII	seculo XVI
163	9	paemissis	praemissis
172	27	quarere	quaerere
178	10	laqueum	laqueus
190	35	opinabuntur	opinabantur
192	8	(Disq. II, n. 261).	(Disq. II, nn. 259, 260, 261.)
196	17	fide	fidei
197	12	dei	ei
207	3	Mattheum	Matthaeum
227	35	meridem	meridiem
229	6	Raptismi	Baptismi
236	28	prophetae	prophetae
262	5	perstringeret	perstringeret
270	19	fiere	feri
289	21	quas	quae
290	1	quad	quoad
292	6	Ecclesia	Ecclesiam
»	16	hierarchia	hierarchica
299	32	et	est
300	26	vera	vero
302	13	te	et
313	23	impellerat	impelleret
326	11	Pius IV	Pius VI

UNIVERSIDAD AUTÓNOMA DE NUEVO LEÓN

DIRECCIÓN GENERAL DE BIBLIOTECAS

